

Յովանէսն...: Եւ զՊովմէլիքն՝ զԲուսէրի տան մարդն յիշեցէք ի Քրիստոս, որ ի գիրքս ի տես երեկ, և աստուած-ողորմի ասացէք:

324

Շ Ա Ր Ա Կ Ն Ո Յ

ԲՅՎ, 391

գրիչ՝ Ստեփանոս

Ո՛վ եղբարք, յորժամ եղանակս յարգէք զսուտանուն զՍտեփանոսն յիշեցէք, և զծնաւոյն իմ տէր Յովնանէսն, և զմայրն իմ զՄարգարիտն, և զեղբայրն իմ զտէր Յովնանէսն...: Գրեցօ եղանակս ձեռամբ սուտանուն քահանայիս զՍտեփանոսի, ի գիւղն որ կոչի||, ի գուռն սուրբ Վարդանայ և սուրբ Գէորգայ զաւրավարին, ի թվականիս Հայոց ԹՃԺԾ. (1466):

325

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 7742

231բ. Ի թվ. ՋԺԾ. (1466) եղև ժառանկ այս սուրբ Աւետարանս Յարութեան եկեղեցոյն, ի յիշատակ տէր Ովանէս քահանային, և իւր որդոյն Մարտիրոս քահանային, և իւր որդոյն Սարգսին, և իւր եղ[բ]աւրն տէր Ստեփանոսին, և իւրեանց փեսին տէր Գալուստին, և իւր որդուն տէր Դան[ի]էլ կրանաւորին, և միւս որդուն պր. Գորգին, Մարտիրոս[ի]ն, իրիցկնոջն Ոսկէտիկիին և այլ իրիցկնոջն՝ Եղսաբեթին, Մարիանէին, Մուսէսին, և իւր որդուն Աստուածատուր քահանային, և իւր իրիցկնոջն Զէրիֆին, և իւր զաւակաց||ն Աննայ-Խաթունին և Տովլաթ-Խաթունին՝ կարճահասակին:

232ա Ջայս Աւետարանս կու տայ տէր Աստուածատուր ժառանկ սուրբ Արութեանն, որ ոչ ոք հրաման ունենայ, որ ծախէ կամ գրաւէ, ով որ ձեռնամուխ լինայ այս բանիս նայ ի դատողէն դատեսցի սոսկալի բեմին, ամէն:

326

Շ Ա Ր Ա Կ Ն Ո Յ

Օքսֆորդ, Բողլեան դրատուն Ms. Arm. F. 2, (Մատենադարան Անհատական արխիվներ, Թղթ. 122, էջ 1755)

նորոգող՝ Յովսէփ

1ա Արդ, վերստին նորոգեցաւ Շարակ[կանս] ձեռամբ Յովսէփ եպիսկոպոսի, [թվ.] ՋԺԾ. (1466): Ով կարդայք ի սուրբ յաղ[աւթս]ն ձեր յիշեցէք, և աստուած յիշողացա [ողորմես]ցի իւր սուրբ արքայութեան, ամէն:

ՁԺԶ

1467

327

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Մ. Աթոռ 50, «Էջմիածին», 1951 թ. ապրիլ - հունիս, էջ 83

նորոգող՝ Ումիդ
վայր՝ Ցղնայ

152ա— ... Արդ, նորոգեցաւ սուրբ աստուածախաւ Աւետարանս ի դաւառս
152բ Գռիքան, ընդ հովանեաւ սուրբ և անաց սուրբ Գիորգայ զարաւորիս և
սուրբ Նշանիս և այլ սրբոցն ի սմայ, ի փծուն և նորաուսումն Ումիդ՝
սարկաւագիս, ի վայելումն անձին մերում և յիշատակ ննջեցելոցն մերոց՝
Ցղնայ աստուածայսէր քահանայիցս, և հոգասէր տանուտրէցս, և հոգա-
գործ ժողովրդեանս՝ երիտասարդաց և կուսանաց, ծերոց և տղայոց. որով
արհնութիւն աստուծոյ հանգիցէ ի վերայ սոցա և հանդաստանաց մերոց,
ամէն: Բառնայ ի մէնջ տէր աստուած զսով, զսուր, զմարախ, ղթռթռո,
ղշորակ, զդալով, զմահտարածամ, զերաշտութիւն, զհուրայցանութիւն,
ամէն...:

Նորոգեցաւ ի թուին ՁԺԶ. (1467), ի թագաւորութիւն պարոն Ջաննան-
շա միրզաիս, ի հայրպետութիւնն տեառն Ստեփաննոսի արհեսպիսկոպոս
Գռիքան գաւառիս:

328

Ճ Ա Ռ Ը Ն Տ Ի Ր

Փիւղ. Կօտ. 220, Բաղէշ

գրիչ՝ Կիրակոս Զօշկանց
վայր՝ Աղթամար

ա

... Զոր տեսեալ զայս աստուածային գանձս մեղաւոր և անարժան
Կիրակոս էրէցն, որ մականուն Զօշկանց ասի, և սկսաւ գրել տկար հոգով:

Բազում և մեծ աշխատութեամբ հասուցի յաւարտումն զսուրբ գիրքս
Ճառաբան, սկսայ անարժան ձեռօք իմովք ի Բաղէշ և գրեցի ընդ հովա-
նեաւ Հինգ խորանացն՝ սուրբ Աստուածածնին, և սուրբ Խաչին, և սուրբ
առաքելոցն Պետրոսի և Պօղոսի, և ատենահաս սուրբ Սարգսի զօրավա-

* Զեռագիրը գտնվելիս է եղել Իրանի Չարմահալ գավառի Վերին Դոնարք գյուղում:
Մ. Տեր-Մովսիսյանը ծանոթանալով և նկարագրելով ձեռագիրը՝ մեջ է բերել նաև հիշա-
տակարանն ամրոցվածքամբ: Նրա ընդօրինակութեան հիման վրա ուղղում ենք հրատա-
րակութեան մեջ սպրդած սխալները, հատկապես «նորա ուսումնամիտ» սխալ վերծանումը
ուղղելով «նորոգումն Ումիդ» ձևով:

րին, և սոցին աշողոթեամբն աւարտեցաւ սուրբ գիրքս կղզոջն յԱղթա-
մաւ, ընդ հովանեաւ սուրբ Խաչին և սուրբ Գէորգայ զօրավարին, ի թուա-
կանիս Հայոց ՋԺԶ. (1467), ի հայրապետութիւն տեառն Ստեփաննոսի,
որ յայսմ ամի գնաց յէջմիածին և տիրեաց յամենայն հայկազեան ազգի,
և ի ղանութեան Զնանշայի, և Բաղէշ քաղաքի ամիրութեան Մէլիք-Շա-
րաֆի, և ի մեր առաջնորդութեան տէր Յովաննէս եպիսկոպոսի: Աւարտե-
ցաւ ճառս ձեռամբ մեղաւոր գրչի Կիրակոսի, յիշատակ հոգոյ իւրոյ, և
եղբարցն Յակոբին, և ծնողացն Զանիբէկին և Նիգարին, և հանգուցեալ
և զրարցն Ստեփաննոսին և Հերապետին, Սադաղին և Գուտջիբէկին, և քը-
ւերցն՝ մահապսի Սալչուկին և Հնազանդին, և կենակցին իմոյ Սօլաանին...
և ուսուցողին՝ Յովաննէս քահանային, և թղթի կոկոզին...:

Բ

Աստուած-ողորմի ասացէք ստացողի գրոցս և գրչին Կիրակոս իրի-
ցուն, և ծնողաց՝ Զանիբէկին և Նիգարին... և հօրեղբարցն՝ Ատոմ
քահանային և Վարդան քահանային... և զհոգևոր հայրն մեր զտէր Թու-
մէն, որ բազում աշխատութիւն կրեց հետ մեզ, և զուսուցիչն իմ զՅովաննէս
քահանայն զՄանկասարեմցն, ամէն:

327

Ճ Ա Ռ Ը Ն Տ Ի Ր

Փիբդ. Նօտ. 231, Վանի ս. Սահակ եկեղեցի

գրիչ՝ Հայրապետ
վայր՝ Աղթամար

... Եւ արդ, ես՝ անպտուղս ի բարեաց... սոսկանուն արեղայ Հայրա-
պետ, բազում և մեծ աշխատութեամբ հասուցի զսա յաւարտումն՝ զկէսն
ի սուրբ էջմիածինն, և զկէսն յաստուածաբնակ կղզիս Աղթամար, ընդ
հովանեաւ գմբէթայարկ սուրբ Խաչիս և սուրբ Սարգիս զօրավարիս և այլ
ամենայն սրբոցս, որ աստ կան հաւաքեալ: Ի հայրապետութեան տեառն
Ստեփաննոսի Հայոց կաթողիկոսի Աղթամարայ շնորհալից աթոռոյս. ի
թականութեան Հայոց ՋԺԶ. (1467), ի ժամանակիս, յորում կամք ընդ
հարկի ծառայութեան ազգին նետողաց, (ի խնդրոյ Ֆախրկանց տանու-
տէր Յովաննոյ):

328

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԱՅՍՄԱԻՈՒՐՔԻ

Երևան 9223, Ժդ

գրիչ՝ Վարդան
վայր՝ Վան

1բ ... Աւարտեցաւ սուրբ գիրքս այս յամի ՋԺԶ. (1467) թականու-
թեանս Հայոց, ձեռամբ յոգնամեզ և անարհեստ գրչի Վարդան մեղաւոր
և անարժան երիցոյ ... ի խնդրոյ քրիստոնասէր և սրբահոգի մահապսի

2. Ստեփանոսին...||... յիշատակ իւրն, և ծնողաց իւրոց բարեպաշտիցն՝ Կիրակոսին և Մէլիք-Խաթունին, և կենակցին Մարեմին, և որդոյն Գրիգորին, և դստերն Շամսամին, և եղբարցն Մարտիրոսին, և Անդրիասին, և Կնոջն Խայիմին, և որդոյն Յովանիսին, և քւեր մահաւասուն՝ Խաբիրին, և հօրեղբօրն՝ Լազարին, և որդոյն Աստուածատրին, և հոգևոր եղբօրն Ստեփանոսին, և փեսային իւրոյ Վարդան քահանային՝ փոխեցելոյն ի Քրիստոս, և որդոյն Կարապետին, և այլ ամենայն արեան մերձաւորացն...:

Եւ գրեցաւ սուրբ գիրքս ի քաղաքս Վան, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնին, և սուրբ Վարդան զօրավարին, և սուրբ առաքելոցն Պետրոսի և Պօղոսի, և սուրբ Ստեփանոս նախավկային, || և սուրբ Սահակայ հայրապետին, և այլ սրբոցս որ աստ կան։ Ի կաթողիկոսութեանն տեառն Արիստակիսին, և մերոյ եպիսկոպոսացս սուրբ ուխտիս Վարապայ տէր Յովանիսանցս, ի թագաւորութեանն Զնանշայ իմիրդին, որ յայսմ ամի զնաց ի վերայ Ուզուն-Հասանին, որոյ Քրիստոս աստուած ընդ աշմէ կենայ սմա, ամէն։

Եւ արդ, ես՝ անպտուղս ի բարեաց... Վարդան սուտանուն երէց, տեսի զսէր և զփափագ Ստեփանոս մահաւասուն, և ըստ իմում տկար անձամբս յանձն առի և ողորմութեամբն աստուծոյ կատարեցի զսուրբ գիրքս զայս։ Եւ գութ՝ պատուական հարք իմ և եղբարք՝ յիշեցէք ի սուրբ յաղօթս ձեր զվերոյ յիշեցեալն զՍտեփանոս մահաւասին, և զմեղաւոր գծողս զՎարդան սոտանուն երէց, և զծնողսն իմ զՅովանէս քահանայն, և զմայրն իմ Զմրութ, և զեղբայրն իմ զԿարապետ քահանայն՝ զուսուցիչն իմ, և զմիւս եղբայրն զՄէլիքսեթ, և զսրդին իմ զՆիկողայոս քահանայն, որ զգրոց յետքն զԴ. (4) ամիսն նա գրեաց, և զայլ որդիքն իմ, և զսոցին մայրն...:

Դարձեալ, յիշեցէք ... Ստեփանոս մահաւասուն, և իւր հօրեղբօրորդոյն Ատովին, և նորին կենակցին Թուրւանդին, և իւր որդոյն Մեծատրուն, և Աստուածատրին, և նորին որդոյն Կարապետին, և Ամիր-Մէլիքին, և այլոցն ամէնի, որ պատճառ եղև այսմ բարի գործոցս...:

329

Մ Ա Շ Տ Ո Յ

Երևան 4162

գրիչ՝ Կարապետ
վայր՝ Վան

293ա. /// ՋԺԶ. (1467) ամին և ի մարդեղութենէն Քրիստոսի մինչև ի մեզ ՌԴՃՀԲ. (1472) ամին։ Եւ գրեցաւ սա ի քաղաքս, որ կոչի Վան, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնի տաճարիս և սուրբ Ստեփանոս նախավկա///* Հասան /// ըով և շատ պարո[ն] ընդ նմա, և աստուծոյ յ[աջո]ղութեամբն Հասան ա///նստաւ ի թախթին։

Արդ, ի յայս դառն ժամանակիս ցանկացող եղև այս պատու[ա]կան գանձին և լուսաւոր /// ճորին Ատովն (") [և] Խութլու-Մէլիքին, մեծ մաւրն Շնով[ն] տիկնայ, և եղբար[ն] Ստեփանոս թաւով[ն] պետին, և Նի-

* Էջի վերին մասը, հատկապես աջ եզրը, պատուած է և բաղձաթիվ տողեր չեն պահպանվել։

կոզո[սին] և այլ եղբարցն /// դեիշին և Ֆոանգ /// -Խաբունին, Մրուաբ-
Խաբունին, և զաւակաց նոցին, և այլ ամենայն արեան մերձաւորաց նո-
ցին՝ կ[ն]գանեա[ց] և հան[գ]ուցելոցն անդ յիշեցէք և լի բերանով աս-
տուած-ողորմի ասացէք Յովաննէս քահանային և ամենայն ազգակա-
նացն, զորս յիշեցաք, և Քրիստոս աստուած ձեզ ողորմեսցի, ամէն:

294ա Եւ արդ, ես՝ անպտուղս ի բարեաց և մեղաւորս յարդարոց ան/// յի-
շեց[է]ք զստացաւ[ղ] սորա զՅովաննէս քահանայ ///, և զծնողքն իւր
զԱտով և զԽուրթու-Մէլիք, և զհարեղբայրն զՄովսէս, և զքեռին <զքե-
ռին> զԲաղդասարն, և զկենակիցն զԽունձա-Խաբունն, և զզաւակսն իւր
զԱստուածաւոր ///, զծնաւորն իւր, և զամենայն ազգականսն իւր՝ զպա-
պերն և զհաներն, [և] զվարպետն զտէր Ստեփաննոսն, [և զ]տէր Ղազարն,
294բ և զհարեղբարս որդին զՄիքումն, և զիւր կենակիցն զԱրուս-Խաբունն, և
աստուած-ողորմի ասացէք:

Ընդ նոսին յիշեցէք ե զ/// և զանպիտան գրիչս զԿարապետ, և զծնող-
քրն իմ զՍտեփաննոս քահանայ և զՄինա, և զկենակիցն իմ զԽունդ-Խա-
բուն, և զորդեակս իմ զՍտեփաննոս քահանայ /// զԱբղիմսեմն (") [և] զՄել-
քոն և բոլոր (") [սրտ]իւ աստուած-ողորմի ասացէք և աստուած ձեզ
ողորմեսցի:

Դարձեալ, յիշեցէք յաղաւթս ձեր զՅովաննէս քահանայն, [որ] ստացաւ
զսուրբ գիրքս և եդ ի դուռն սուրբ առաքելոցն Պետրոսի և Պաւլոսի. և մի
ոք իշխեսցէ հեռացուցանել զսա ի դրանէ սրբոց առաքելոցս գողա[նալով
կամ] ծախելով կամ [գրաւ դնելով], և եթէ ոք [յանդգնի]՝ նա պատժի ի
սուրբ Առաքելոցս:

Այլ և յիշեցէք ի Քրիստոս զքահանայք սուրբ Առաքելոցս զՍտեփան-
նոս, զԽաչատուր, զԱւետիս, զԿարապետ, զԹումա, զԳրիգոր, և զմիւս Կա-
րապետ, զԴանիէլ...:

330

Գ Ա Ն Զ Ա Ր Ա Ն

Փիբղ. Նօտ. 231—232, Հոգւոց վանք

գրիչ՝ Կարապետ
վայր՝ Վան

... Գրեցաւ եղանակաւոր տառս ձեռամբ ... Կարապետ գրիչ... ի հայ-
րապետութեան տեառն Ստեփաննոսի, և մերոյ առաջնորդի սուրբ ուխտիս
Վարազայ տէր Յովաննէս եպիսկոպոսի, և ի Թագաւորութեան Ջեանշայ
փաթշահին, որ յայսմ ամի եկեալ բազում զօրօք և կամի պատերազմել
ընդ Հասան-Բէկին, զոր տէր աստուած յաջողումն տայցէ սմա, վասն զի
պարիսպ ամուր է քրիստոնէից:

Եւ աւարտեցաք ի քաղաքս Վան, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածած-
նիս, և նախաւկայ սուրբ Ստեփաննոսիս, և սուրբ Սահակ հայրապե-
տիս...:

* Հիշատակարանի տարեթիւը չի պահպանվել, բայց այն գրված պետք է լինի
1467 թ. մայիս-նոյեմբեր ամիսներին, որովհետեւ Ջեանշահը Ուզուն-Հասանի դեմ արշա-
վանք սկսեց 1467 թ. մայիսին և պարտություն կրեց ու սպանվեց նոյեմբերին:

331

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Փիրդ. Նոտ. 229. Դերդին ղյուզի Լկեղեցի

դրիչ՝ Յակոբ
վայր՝ Արծկէ

... Եւ արդ, դրեցաւ սա ի քաղաքս Արծկէ, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնի աստուծոյն և սուրբ Նշանիս պատերազմի, ի թուին Հայոց ՋԺԶ. (1467), ի Թագաւորութեան որդոյ Ջհանջալի՝ Հասան-Ալի իմիրդին, և ի կաթողիկոսութեան տեառն Ընքստակէսի՝ ընդհանուր Հայոց, Աղբամասայ՝ տեառն տէր Ստեփաննոսի: Յայսմ ամի յորում Ուզուն-Հասան զՋհանջէն կոտորեաց, և մեք յահ ենք և ի փախ, և ի գառնութեան ժամանակի, ձեռամբ Յակոբ եպիսկոպոսի:

332

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 0390

ա

դրիչ՝ Կարապետ
վայր՝ Ոստան

275բ ... Եւ արդ, ես՝ յետինս ի գրչաց և անարժանս ի կարգաւորաց՝ սուտանուն քահանայ Կարապետ ... կատարեցի զսա մեղսամած մատամբս ի մայրաքաղաքս ի յՈստան, ի դուռն Աստուածածնին Քարի, որ է ծովահայեաց, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնիս և սուրբ Ստեփաննոսի նախավկային. ի հայրապետութեան տեառն տէր Ստեփաննոսի և ի թուականիս մերոյ ի ՋԺԶ. (1467) ամին... ի ստույգ և յընտիր օրինակէ, կենօք տառապանօք և բազում տրտմութեամբ, ի դառն և ի վշտաբեր ժամանակիս, որք կանք ի ձեռս ալլազգացն ի ծառայութիւն:

276ա Արդ, որք ճաշակէք յաստուածային բուրաստանէս... յիշեցէք... զիս՝ զամենամեղ և զմեղսաթաւալ գծագրող սորին զԿարապետ, և զծնողսն մեր՝ զՍտեփաննոս քահանայն և զՓաշայ, և զպապն իմ զՅոհաննէս քահանայն, և զեղբայրն իմ զՅովաննէս քահանայ, և զքոյրն իմ զԱւմանի, և զկենակիցն իմ զՇսւրմէլէֆ, և զայլ ամենայն արեան մերձաւորսն...:

276բ ... Յիշեցէք և աստուած-ողորմի ասացէք ստացողի սորին Սուլտան-ջին, և ծնողաց նորա, և ամենայն զարմից նորա, մանաւանդ ի ժամ սուրբ և սոսկալի և հաշտարար և մեղսաքաւիչ սուրբ պատարագին լի բերանով և ուղիղ մտօք աստուած-ողորմի ասացէք Սուլտանջին, և իւր ծնողացն Աւետիսին և Ջամելէֆին. և կենակցին Նիգարին, և որդոցն Մկրտչին, Յովանիսին, Յոհաննիսին և Մխիթարին, և դստերացն Դուլումին և Սուլքանին, քրւերցն Խումարին, և որդոցն Նորատունկ սարկաւագին և Խաչատրուն և Խալինասին, և եղբարցն Շրովանին, և որդոցն Մուրադին, և Պարբեզը-

ծին, և Ջրհանջային, և Շայինջին, և հօրեղբորն Թաւափալին, և որդուն Ջաֆաբին, և պապուն Մկրտչին, և շոշ մօրն Ուլուխաթունին, և Խաթմելէֆին, և այլ ամենայն ազգականացն և արեան մերձաւորացն նորա, և աստուած-ողորմի ասացէք նոցա, զոր աստ գրեցաք...:

Բ

Ժաղկող՝ Մինաս

84 ՋՄինաս բազմավէր հոգի ամենայն մեղաւք ի լի նկարող յիշեցէք ի բարին Քրիստոս, և աստուած զձեզ յիշէ ի յիւր միաանգամ գալուտն, ամէն*:

333

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Սերասախա, ս. Նշան 31, ՀԱ, 1925 սյուն. 258—259

գրիչ՝ Կարապետ

վայր՝ Ոստան

...Պատուական քահանայն Յովնանէն ցանկացող եղեալ այս աստուածախօս սուրբ Աւետարանիս ետ գծագրել զսա ի հալալ և քրտնաջան վաստակոցն իւրոց յիշատակ բարի հոգոյն իւրոյ, և ծնողացն իւր՝ հօրն Թումային, մօրն Մոչանին, և կենակցին՝ փոխեցելոյն ի Քրիստոս Նշխունին, և որդոյն Սարգիս քահանային, և զաւակաց նորին, և կենակցին Սուլտանին, և տղայոցն Տովլաթիարին և Թիւմին, հօրեղբորն Յովնանէիսին և Սիմէօնին, պապին Մարտիրոսին, և շոշ մօր Ղըբելին, եղբորն Ջանիբէկին, և քրւերն Խալիմին, մօրքորոյն Սառային, տանուտիրոջն Յովնանէիսին, որդոյն Աստուածատրոյն, դատերացն Սաղտաղատուին, որդոյն Թուրոսին, հօրքրւերն Շարմէլէֆին, և զաւակացն Սիմէօնի, Յովնանիսի և Յովանիսին, և այլ ամենայն արեան մերձաւորացն և ամենայն ազգականացն իւր՝ կենդանեացն և հանգուցելոցն ի Քրիստոս...:

Եւ արդ, ես՝ յետինս ի գրչաց և անարժանս ի կարգաւորաց՝ սուտանուն քահանայ Կարապետ՝ տեսի զսէր և զփափագ պատուական քահանային Յովնանէիսին և զորդոյն զՍարգիս քահանային, զոր ունէին առ հոգեւորն, և իմով իսկ տկարութեամբ և անարժանութեամբ ի յանձն առի և ամենակարողն զօրութեամբն աստուծոյ կատարեցի զսա մեղսամած մատամբս իմոյ ի մայրաքաղաքս ի յՈստան, ի դրունս սուրբ Աստուածածնին Քարի, որ է ծովահայեաց, ընդ հովանեաւ սորին և սուրբ Ստեփաննոսի նախավկային, ի հայրապետութեան տեառն տէր Սանփանոսի և ի թուականին Հայոց ի ՋԺԶ. (1467) ամին:

* Նկարչի այս հիշատակագրութիւնը գրված է մի մեծագիր թաղապատկերի ստորին լուսանցքում:

Նաչի աջ կողմում նկարված է ձեռագրի ստացող Սուլտանշան, հետաքրքիր հագուստներով. նկարն ունի մակագրութիւն. «Սուլտանշան՝ ստացող սուրբ Աւետարանիս՝ յիշեցէք»:

334

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՏՈՒՄԱՐԻ ՅԱԿՈԲԱՅ ՂՐԻՄԵՑԻՈՑ

Երևան 1932, 4

գրիչ՝ Ստեփանոս

վայր՝ Տարօնոյ գաւառ, Եղրդատ վանք

... Իսկ* ի մեր սկսանելն և ի գրել ղՏումարատետրս ի ՋԺԶ. (1467) թվականին Հայոց, ի խնդրոյ ցանկալի և սրբասէր կրօնատրին ||| (քեր-ված) սուրբ Աստուածածնէն, վասնորոյ աղաչեմ զամենեան արասա-լալի ղի||մաւք յիշեցէք առաջի անմահ գառինն Քրիստոսի զկուսակրօն արեղայն զԴաւիթ, և զիւր վարդապետն՝ ղԺաղկեալ ալեւաթ ծերունին զտէր Նիկողաոսն, և զհայրն իւր զԱպտլմսէնն, և զմայրն իւր ղՇաւմաւ, և զեղբայրն իւր զՅովաննէս, և զամենայն արեան մերձատրան իւր...:

Գրեցաւ Տումարատետրս ընդ հովանեաւ սուրբ Յովանիսին, սուրբ Աստուածածնին, և սուրբ Ստեփանոս նախավկային, և սուրբ Գրի-գոր մեր լուսաւորչին, ի գաւառն Տարօնոյ, ի հռչակաւոր վանքս Եղրդատ կոչեցեալ, ձեռամբ յոգնամեղ և անարժան գրչի Ստեփանոսի: Վա՛յ ինձ հազար բերան, որ զանունս ունիմ և զգործս ոչ. աղաչեմ զձեզ, որ միոյ ողորմու արժան առնէք զանարժանս. և Քրիստոս ողորմի ձեզ և մեզ ե ամենայն քրիստոնէից ննջեղիւոցն, ամէն:

Բայց աղաչեմ զօրինակողսդ, որ ուշիմ մտօք շարագրէք զսա, զի տումարական արհեստ անհնար է առ ի ներընդունել զյաւէտն և զնուաղն, զի բոլորովին արհեստս այս ի վերայ ճշմարտութեան է հիմնաւորեալ, և ստուծիւն ի սա ամենեւին անկար է առ ի ներգործել...:

335

Շ Ա Ր Ա Կ Ն Ո Յ

Երևան 1933

գրիչ՝ Մարգարէ

վայր՝ Մեծկերտու գաւառ, Սիրունգարի վանք

ա

354ա ...Գրեցաւ եղանակաւոր տառս ի թու. ՋԺԶ. (1467), ի սուրբ ուխտոյ որ կոչի Սիրունգարի, ի գաւառիս Մեծկերտու, ընդ հովանեաւ սուրբ Յա-կովբա, ձեռամբ բազմամեղ գրչի Մարգարէ սուտանուն կրանաւորի, յի-շատակ ինձ և ծնաւղացն իմոց Ներսէսին և Խաթանին:

Արդ, աղաչեմ ըզձեզ զամենեանս, ով ոք տեսանէք կամ եղանակէք յիշեսցիք ի Քրիստոս զՄարգարէ անպիտան գրողս և խոշորութեան և
354բ սղալանաց մի մեղադրէք, || զի կար մեր այս էր, զի հարցըտես չունէի և անճարեցա և գրեցի ի լաւ և յընտիր աւրինակէ, որ ասի նլուկ: Այլ

* Նախորդում է հեղինակ Հակոբ Ղրիմեցու հիշատակարանը «Մեկնութիւն Տումա-րի» աշխատութեան գրութեան մասին (տե՛ս 1416-ի թվաշարքում):

և յիշեսցիք ի Քրիստոս աստուած զառաջնորդ սուրբ ուխտիս զտէր Ստեփանոս եպիսկոպոսն և զայլ միաբան եղբարքս, որ կան ի սմա՝ զԲ. (2) Պաղոս ծեր քահանայքն, և զԿիրակոս կրանաւորն, և զԱլէքսիանոսն, և զՅովսէֆն, և զԳ. (3) դերաբոյսք մանկտին՝ զԿարապետն և զԳրիգորն և զՅովաննէսն, և զհաւատուոր մայրապետն, որ աշխատէր և պատրաստէր զմարմնաւոր կերակուրն, և ձեզ յիշողացդ և մեզ յիշեցելոցս, առհասարակ, ողորմեսցի Քրիստոս աստուած, ամէն:

Բ

225բ Ո՛վ սպասաւորք եկեղեցոյ, յորժամ տեսանէք կամ պաշտէք յիշեցէք ի Քրիստոս զանիմաստ դրչակս զՄարգարէ մեղաւք լցեալս և անմեղադիր լիցուք, զի ժամանակս թամզուն ամիսն էր, և թանաքն մած էր, և կար մեր այս էր. և մեզ և ձեզ ողորմի Քրիստոս, ամէն:

336

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Սեբաստիա, ս. Նշան 30, Ն.Ա. 1925, սյուն. 257

գրիչ՝ Ստեփանոս
վայր՝ Կիրդի վանք

314բ ... Արդ, գրեցաւ ի թուականութեանս Հայոց ՋԺԶ. (1467), ի վանքս որ կոչի Կիրդի, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնին և սուրբ Լուսաւորչին և սուրբ Յովհաննու աւետարանչին և սուրբ Նշանին և այլ բազմահաւք սուրբ նշանացս, որ աստ կան հաւաքեալ, ի յառաջնորդութեան տէր Ստեփանոսի և Կարապետ վարդապետիս և այլ սրբասէր կրանաւորացս և միաբանիցս սուրբ ուխտիս, ձեռամբ բազմամեղ և անարհեստ գրչիս Ստեփանոսի, զի այսչափ էր կար մեր. և անհաւասարութեան և խոշորութեան և սխալանացս մի մեղադրէք...:

Ես նուաստս հողս Սահակ երէցս զմտաւ ածի զայս ամենայն և յիշեցի զբան մարգարէին որ ասէ, թէ Երանի որ ունիցի զաւակ ի Սիոն և ընտանեակ յԵրուսաղէմ... ի յիշատակ ինձ և ծնաւդաց իմոց՝ <Ա> Տէր-Պարոնիւն և մաւրն իմոյ Մամա-Խաթունիւն, և կենակցին իմոյ, և դեռաբոյս զաւակին իմոյ Խաչատուրիւն, զոր տէր աստուած վայելել տացէ...: Յիշեսցիք սրտի մտաւք ի մաքրափայլ աղաւթս ձեր զփրցուն և զխոշոր գրչով զՍտեփանոս, և յանդգնութեանս իմոյ ոչ մեղադրել, զի կար մեր այս չափ էր:

Եւ կրկնակի յիշեսցիք զՍահակ երէցն ...:

337

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երեւան 5553

ա

գրիչ՝ Ստեփանոս
վայր՝ Կիրդի վանք

...Արդ, ես՝ նուաստ հողս Ստեփանոս, ծոյլս և անարժանս յեպիսկոպոսաց դասուց, որ միայն զանուն ունիմ և քզգործ ոչ, որ լոկ անու-

ամբ հմ եպիսկոպոս և ոչ այլ ինչ իրաւք, միայն յուսացեալ հմ յաղաւթս
 328ա սրբոցդ, որ զայք յետ մեր և աստուած-ողորմի ասելով, զի և դովք] գրաւ||-
 շիք ողորմութիւն ի յողորմածէն, աստուծոյ:

Արդ, գրեցաւ սա ի թուականութեանս Հայոց Զ. և ԺԶ. (1467), ի վանքս
 որ կոչի Կիւրղի, ընդ հովանեաւ սրբոյհոյ Աստուածածնիս, և սուրբ Լու-
 սաւորչիս, և սուրբ Յովհաննու աւետարանչին, և սուրբ Նշանացս, ի յա-
 ռաջնորդութեան սուրբ ուխտիս տէր Ստեփանոսի և Կարապետ վարդա-
 պետի, զոր տէր աստուած հատուցումն առնէ երախտեաց նոցա ի յիւր
 միւսանգամ գալստեանն, և Գրիգորի փակակալին սուրբ տաճարացս, և
 այլ կրանաւորացն ամենեցուն, զոր յանուանէ ոչ կարեմք գրել զամենե-
 ցունցն:

Արդ, աղաչեմ զձեզ... յիշեցէք սրտի մտաւք ի մաքրափայլ աղաւթս
 ձեր զփծուն և զանարհաստ պրշակս և սղտլանաց սորա և անհասարկու-
 թեան գրոյս ոչ մեղագրել, զի կար մեր այս չափ էր, զի գուք զմեր սղա-
 լանս ոչ յիշէք և աստուած զձերն չիշէ:

ստացող և կազմող՝ Գրիգոր
 վայր՝ Աւսմընա վանք (մերձ ի Տիվրիկ)

Բ

328բ Եւ՝ Գրիգոր արեղայս, որ փափաքեցա այս սուրբ և աւետաքարոզ
 Աւետարանիս և մարգարէին բանին, թէ՛ Երանի որ ունիցի յիշատակ ի
 Սիրովն և ընդանեակ յԵրուսաղէմ, և գրել տուի զսուրբ Աւետարանս ինձ
 և ծնաւդաց իմոց յիշատակ՝ ներկըրար Գրիգորին, և մարն իմոյ Շուշա-
 նին՝ զփոխեցեալն առ Քրիստոս, և մարուն իմոյ մըղտեսի Մելիքին, և
 եղբարցն, և ազգականացն, և ամենայն արեան մերձաւորացն, ի հալալ
 արդեանցն իմոց, և դրբի յիշատակ ի վանքն որ կոչի Աւսմընա, ի դուռն
 սուրբ Աստուածածնին և սուրբ Յակովբայ, ի հայրապետութեանն տէր
 Մըկրաչին, և Բարսեղին, և Մարտիրոս արեղին Վաւորեցուն:

Այլ խնամով պահողքն արհնին յաստուծոյ, և ի սուրբ յԱստուա-
 ծածնէն, և ի սուրբ Յակովբա սքանչելագործ սուրբ խաչէն, և վատթար
 պահողքն պատժին յաստուծոյ և ի սրբոց նորին:

Այլ և փակակալ սուրբ ուխտիս զգաստութեամբ լիցի, զի յորժամ ահ
 329ա անկանի և փախուցանէ և տանի ի քաղաքն, և յորժամ || խաղաղութիւն
 լինի՝ դարձուցանէ և բերէ ի վանքն, զի մի ապերախտ գտանիցի յաւուրն
 դատաստանին: Այլ և յայն սակս գրեցաւ, զի յորժամ զտանն սուրբ
 աւետարանչին կատարեն և զ'էր ընդ եզբարսն կարդայք, և հետ ժամ
 արձակմանն՝ զյիշատակարանն կարդայք, և Քրիստոս որդի ասէք, և հայր
 մեր որ յերկինս ասէք, և աստուած ողորմի ասէք, և թողութիւն խնդրէք
 յաստուծոյ և աստուած զձերն թողցէ ձեզ՝ զյանցանքս ձեր, ամէն...:

329բ Արդ մի ոք իշխեսցէ հանել զսա ի դրանէ սուրբ Աստուածածնէս և ի
 սուրբ Յակովբայ. ոչ առաջնորդ, ոչ հայրապետ, և ոչ ազգական, և ոչ
 գեղի կամ երէց կամ տանուտէր, և կամ այլ ոք: Եթէ] յանդդնի ոք և հանէ
 զսա ի դրանէ սրբոցս՝ նա պատիժ կրեսցէ յաստուծոյ և ի սրբոց նորա,

այլ իմնամով պահողքն արհնին յաստուծոյ և յամենայն սրբոց նորա, ամէն և եղիցի*:

Գ

329ր Եւ զկալմով սուրբ Աւետարանիս՝ զԳրիգոր սուտանուն կրանաւորս, զմեղաւք խոցեալ հողիս, և զծնաւդսն իմ՝ զԳրիգոր ներկըրարն զՏիվրիկու քաղաքին, և զմայրն իմ զՇուշան՝ զփոխեցեալսն ի Քրիստոս, և զմղտեսի Մելիք մայրն իմ, որ յոյժ աշխատութեամբ սնոյց, և զամենայն արեան մերձաւորսն իմ՝ աղաչեմ զձեզ, ո՛վ սուրբ կրանաւորք, յիշեսչիք ի մաքրափայլ յազաւթս ձեր. և որք յիշէ յիշեալ լիջի ինք ի Քրիստոսէ աստուծոյ մերոյ, որ է արհնեալ յաւիտեանս, ամէն**:

338

Ճ Ա Շ Ո Յ

Նիկոմեդիոյ առաջնորդարան, Մ.Տ.Մ.

ստացող՝ Ճուվան
վայր՝ Սեբաստիա

153ա Ի թվ. ՋԺԶ. (1467) բերաւ աստ: Յիշատակ է սուրբ գիրքս մղտիսի Ճուվանին, ի քաղաքիս Սեբաստիոյ, ի շուկայի մահալայն, ի դուռն սուրբ Աստուածածնի եկեղեցոյ:

339

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՍԾՎ 111 (900). հա. Ա, 497—498

կազմող՝ Աբրահամ
վայր՝ Պաւնտոս քաղաք (Տրապիզոն)

309ա Կաղմեցաւ ցանկալի սուրբ Աւետարանս ի ծովահայեաց քաղաքս Պաւնտոս, ի դրան սուրբ Ամենափրկչիս, որ է վանք և տեղի կրանաւորաց ձեռամբ յոգնեղկելի և անարժան կրանաւորի՝ Աբրահամ պիտակ անուն վարդապետի...:

Ի թվին ՋԺԶ. (1467), յամսեանն աւգոստոսի, և Հայոց՝ ահկի:

* Այս Բ. հիշատակարանը ստացողի անունից գրել է ձեռագրի գրիչ Ստեփանոս եպիսկոպոսը: Հաջորդ հիշատակագրութիւնը (Գ.) գրված է արդեն ստացող և կազմող Գրիգորի սեփական ձեռագրով:

** Ձեռագրում կա նաև հետադա ստացող Թշնեց խոյա Ամիրադի անթվական հիշատակարանը: Ամիրադան իր եղբայրների հետ միասին ճնշողել ետուր դուրբ Աւետարանս, որ կենա ի դուռն սրբոյն Ստեփանոսի նախաձեռնի և Սահակ հայրապետի, յիշատակ իւրն և ծնողաց իւրոց (էջ 330ա): Հնագրական տվյալներով այդ հիշատակարանը գրված պէտք է լինի ԺԶ. դարում:

340

Յ Ա Յ Ս Մ Ա Ի Ո Ի Ր Ք

Բակուրան, «Կիպրոս կղզի», էջ 86—87

Հետ. ստացող՝ Սարգիս Եպիսկոպոս,
առաջնորդ Բաղաբիս Լաւօշայ*

...Եւ եղև այս, ո՛վ քրիստոսասէր ժողովուրդ, ի Կիպրոս կղզոյ, ի մայրաքաղաքն Լևոնսիեայ՝ սքանչելագործութիւնս և զնշանս այս, զոր բազում բաղձանաւք կամիմ պատմեզ ձեզ: Ի Քրիստոսէ փրկչէն մերմէ մարդեղութենէն Ռնկէ. (1467) ամի և ի մեծ թուականութեանս Հայոց ՋԺԶ. (1467), ի հայրապետութեան տեառն Ստեփաննոսի, և յեպիսկոպոսութեան Կիպրոսիս տէր Սարգսի, և թագաւորի ու ճագիւն** ղեկտեմբեր ժԶ. (16): Եղեալ էր երաշտութիւն և անձրև ոչ գայր վասն մեղաց մերոց... և բազում ջրհորք և աղբերակունք ցամաքեցան. և ելեալ Հոռոմնին և Ֆրանկնին ի յաղաչանք ի տէր ողորմեան երկու երեք անգամ վասն անձրևու, և ոչ անձրևեաց: Եւ ապա յետոյ Հայոց ազգս առին հրաման ի Ֆռանգաց, զի և նոքա ելանիցեն ի յաղաչանք ի տէր ողորմեան. և ժողովեցան և ելին Եպիսկոպոսն և քահանայքն և ժողովուրդքն և վանականքն, արք և կանայք, ծերք և տղայք առհասարակ. և ապաւինեցաք ի գթութիւն խաչեցելոյն վասն մեր Քրիստոս աստուծոյն և ի սուրբ Խաչ նորին սուրբ նշանին Հայոց, որ կայ այժմ ի քաղաքին Լևոնսեայ՝ զսքանչելագործ: Եւ ընթացան ամենեքին առհասարակ սուրբ զգեստիւ շուրջառաց, և սուրբ նշանաւ և սուրբ աւետարանաւ, սաղմոսիւք, արհնութեամբ և երդովք հոգեւորաւք և բազում արտասուաւք և պաղատանաւք ելեալ ի յարևելից դռանն քաղաքին և գնացեալ մինչ Ասորոց վանքն սուրբ Խաչն, և անտի դարձեալ եկեալ պաշտելով ի քաղաքն, և մտեալ ի միւս գուռն Արեւմտից քաղաքին. և երկինք և աւրն ամենեկին պարզ էր իբրև զամառնային, և եկեալ ի տեղի մի որ կայր ջուր, և Երվամ ընթերցան զսուրբ Աւետարանն և զաղաւթսն, և հասուցեալ զսուրբ Նշանն ի ջուրն, ո՛վ զարմանալի հիացմանս, զի ի նոյն ժամայն ամպեց երկինքն արեւմտից հիւսիսոյ կողմն և սկսաւ անձրև, և մինչև զերկիրն լիացոյց: Եւ ուրախացեալ բերկրեցան ամենայն հաւատացեալ քրիստոնեայքն և առաւել Հայոց ազգս, որ փառաւորեաց զսուրբ Նշանն: Եւ ծանեան ամենայն ազգ քրիստոնէից, զի ճշմարիտ և ուղղափառ հաւատ է Հայոց ազգս...:

341

ՅԻՍՈՒՍ ՈՐԴԻ ՆԵՐՍԻՍԻ ՇՆՈՐՀԱՆՈՅ

Երևան 6642

գրիչ՝ Սողոմոն
վայր՝ Նրուսաղէմ

127ր ... Արգ, գրեցաւ Յիսուս որդիս ի սուրբ քաղաքս Նրուսաղէմ, ի վանքս սուրբ Փրկչի, ի Թըփս Հայոց ՋԺԶ. (1467), ձեռամբ յոգնամեղ և սուտ-

* Հիշատակարանի հեղինակի մասին ավայլք քաղուած ենք գրքի 68 էջից:

** Իմա՝ Յակոբ Բ. Լուսինեան:

անուն արեղայի Սողոմոնի, որ անուամբս միայն կոչիմ և գործովս եմ յոյժ հեռի. ի խնդրոյ եղբար մերոյ Յովաննէս միակեցի՝ մահադասի և 128 ճղն||աղղեաց առաքինի:

Արդ, աղաչեմ դամենեսեան, որք հանդիպիք սմա, յիշեցէք ի մաքրափայլ և ի մեղսաքաւիչ յաղաթս ձեր զՅովաննէս միակեցն, որ ստացաւ զսա ի վայելուսն անձին իւրոյ, և յիշատակ յետ իւր հոգոյ իւրոյ, և ծնողաց իւրոց՝ հար և մար իւրոյ, և եղբարն՝ Կարապետին, և ամենայն արեան մերձատրաց իւրոց: Նա և զեղկելի և զանպիտան գրիչս անարհեստ՝ զՍողոմոն, հանդերձ ծնողիւքն իմ, յաղաթս յիշեցէք և մեղաց թողութիւն խնդրեցէք ի Քրիստոսէ առհասարակ վերոգրելոցդ ի սմա, և զձերն թողէ Քրիստոս աստուած, զի ի միասին ցնծացցուք ի Քրիստոս, և նմա փառք յաւիտեանս, ամէն:

342

Յ Ա Յ Ս Մ Ա Ի Ո Ի Ր Ք

Նրեան 7433

դրիչ՝ Մարտիրոս
վայր՝ Կաֆա

440ր ...Տեսեալ զայսպիսի գանձս աստուածային, ցանկացաւ եղեալ աստուածային գանձուցս և եռափափաք սիրով և յոյժ բաղձամբ սրտիւ ես Մարտիրոս անպիտան կրանաւորս, և գրեցի զԱյսմատուրքս զայս յիշատակ հոգոյ իմո և ծնաւդացն, ի թվականութեանս Հայոց ՋԺԶ. ((1467)), ի նուազեալ ժամանակիս ըստ իմաստնոց կարծեացն, ի հայրապետութեանըն տեառն Առիստակիսի կաթողիկոսի սուրբ Էջմիածնին, և նահանգիս Հոնաց աշխարհիս արհիեպիսկոպոսին տէր Մաղափիայի ամենայն հիւսիսական կողմանց, և յաջորդին իւրո տէր Յովաննէս արքեպիսկոպոսին, գրեցաւ սա ի յանբարի և ի դառն ժամանակիս, որում պակասեաց սուրբք և ճշմարտութիւնք ի մարդկանէ, և նուազեաց յերկրի փափաքումն սուրբ գրոց և ընթերցումն սուրբ բանից աստուածայնոց:

Արդ, ստացաւ զսա յայսմ ժամանակիս վերոգրեալ Մարտիրոս անպիտան կրանաւորս, և գրեցի զսա ձեռամբ իմով և եղի յիշատակ ի եկեղեցիս սրբոյն Յակոբա Մծբնա հայրապետին, ի յիշատակ հոգոյ իմոյ, և ծնողաց իմոց՝ Ստեփաննոսին, և մարն էտիլ-Մելիփին, և եղբարցն Խաչերեսին և Ավետիփին, և քրոջն Պէմելիփին, որ տարածամ մահուամբ գնացին առ Քրիստոս յոյսն ամենեցոն:

441 ՝ Այլ և յիշեսչիք և նախապապսն՝ զտէր Տուրն և || Ստեփաննոսն և զհաներսն՝ զԳարանէն, և զնշոհորն:

Եւ դարձեալ, յիշեսչիք զմարքոյրն զՀռեփսիմէն և զՇիրիկ-Մելիփին՝ զհանգուցեալն ի Քրիստոս: Այլ և յիշեսչիք զհարքոյրն զՄար-Տիկիէն և զՖանկ-Խաբունն, ընդ նմին յիշեսչիք և քեռին իմ Յուսէփն, զորդին իւր զՊարոնլուսն, զոր տէր աստուած երկայն աւուրս արասցէ, ամէն: Այլ և յիշեսչիք ի մաքրափայլ աղաթս ձեր զնախնիքն մեր՝ զկենդանիսն և զհանգուցեալսն ի Քրիստոս, ամէն:

Դարձեալ, յիշեսցիք զառաջնորդ վանացըս՝ զարհիպիսկոպոսն զտէր Մաղափիայն, որ միշտ և հանապազ մեզ հոգևոր և մարմնաւոր կերակրաւ ուրախացուցանէ զմեզ, զոր տէր աստուած զինքն իւր անմահական կեանս ուրախ առնէ՝ զիւր հոգին և զիւր ծնողացն, և զտէր Յովաննէս եպիսկոպոսն իւր յաջորդ և ժառանգապահ իւր սուրբ աթոռոյ, ամէն:

Այլ և յիշեսցիք զտէր Խաչատուրն, զաւրինակիս ջնորհաւոր, զոր տէր աստուած փոխարէն հատուցէ զիւր արքայութիւն, ամէն:

Այլ և յիշեսցիք զվանիցս միաբան եղբարքն՝ զտէր Ղազար կրանաւորն, և զտէր Ստեփանոս արեղան, որ զգրոցս թողթն կոկեաց, զոր տէր աստուած վարձա տացէ իւր, ամէն, և իւր ծնողացն:

Դարձեալ յիշեսցիք զՄեղիտէ զմանկագոյն կրանաւորն և զծնողսն իւր, որ ծաղկով զարդարեաց զգիրքս զայս, զոր տէր աստուած անփորձ պահէ, ամէն: Այլ և յիշեսցիք զհոգևոր հայրն զՆիկողոս արեղան և զծնողսն իւր:

Դարձեալ, յիշեսցիք զազգակիցն իմ զՄխիթարն և զՄկրտիչն:

Արդ, աղաչեմ զձեզ ամենեւեան, որք հանդիպիք սուրբ նահատակութեան գրոցս կարդալով կամ աւրինակելով, արժանի առնէք յիշման հանդերձ ամենայն վերոգրեալ յիշեցելովքն, զի ի ձեռն սրբոց մարտիրոսացն և նահատակացն բարէխաւսութեամբն թողցէ զմեզս նոցա և փրկեսցէ յանշէջ գեհենոյն և յանգերծանելի տանջանացն, և իւր աստուածային բարեացն և երկնից արքայութեան արժանաւորեսցէ...:

441բ ...Գրեցաւ գիրքս այս ի մայրաքաղաքս ի Կաֆա, առ ոտն սրբոյն Աննայի՝ մաւր տեառն Մարիամու աստուածածնի, և առաջնորդութեան սրբոյ ուխտի վանացս՝ տէր Մաղափիա արհիպիսկոպոսի ամենայն հիւսիսական կողմանց:

Նս Մարտիրոս արեղաս, որ ստացա գիրքս զայս և ձեռամբ իմով գրեցի՝ յիշատակ հոգւ[ոյ] իմո և ծնողացն և վերոգրեալ նշեցելոցն: Նւ յիշատակ կու դնեմ, ի սուրբ Յակոբ եկեղեցին յիշատակ. ոչ ոք իշխող չի լինա՝ ոչ ազգ, ոչ տակ, ոչ երէց, ոչ տանուտէր իշխանութիւն չունենա, որ զայս գիրքս կամ ծախելոյ, կամ գրաւելոյ, կամ զյիշատակսն ջնջելոյ, եթէ ոք յանդգնի կամ գրաւէ կամ այլ ինչ՝ զպատիժն ի Քրիստոսէ և ի սուրբ արեամբ նահատակեալ վկայիցն առցէ...:

Ընդ նմին յիշեսցիք զսուրբ եկեղեցոյն եկեղեցապան՝ սուրբ Յակոբս՝ զՄիքայէլ էրէցն, որ միշտ և հանապազ, որ աշխատեցաւ հետ առ մեզ, զոր աստուած զիւր զաւակսն տուրս առնէ, ամէն:

343

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԻՔԱՅԷԼԻ ԱՍՈՐԻՈՅ

«Աբձազանք», 1888, № 10, էջ 129

Վկայութեամբն աստուծոյ և տէր Մակար եպիսկոպոսին, և տէր Պօղոսին, տէր Վարդանն Բաբերդցի ետ զգիրքս զայս յիշատակ իւր, և ծնողացն իւր՝ հարն Սիմէոնին և մաւրն Շանգաւիւն, և կողակցին Փար-

ւարին, և եղբարցն իւր Շահյազին և Ճանումին, ի ձեռն Ղուկաս վարդապետին, յորժամ ընթեռնութ աստուած ողորմի ասէք դոցա հոգւոյն...:

Ի թվին Հայոց ՋԺՁ. (1467) և մարտի ամսոյ ԺԸ. (18) երեւ զգիրքս զայս որդին ի/ի ասաց թէ ԺԲ. (12) սպ[իտակ] տուր և առ. տուի ԺԲ. (12) սպ[իտակ] և առի: Պատճառն այն է, որ գրաւ էր դրել:

344

Մ Ա Շ Տ Ո Յ

Երևան 4515, էջ 191 (Ղ. Փերդ. Նշխարր
պատմութեան հայոց, I.)

գրիչ՝ Մելիքսէթ

...Արդ, ի թուարեութեանս Հայկազեան տոմարի ՋԺՁ. (1467) կատարեցաւ սուրբ գիրքս, որ կոչի Ձեռնադրութիւն, ձեռամբ անարհեստ գրչի Մելիքսէթ սուտանուն քահանայի, ի խնդրոյ հոգևոր եղբօրն իմոյ տէր Թումայ սրհիկակոպոսի:

գրիչ՝ Մկրաիչ

վայր՝ Հիզան

328բ ... Արդ, կատարեցաւ աստուածախաւս Աւետարանս ձեռամբ անարժան և ախմար գրչի Մկրտչի մեղաւորի, ի խնդրոյ պատուական կրանաւորին Սաճակիին*, Եւ ետ գրել զսայ յիշատակ հոգոյ իւրոյ, և ծնաւդացն՝ հարն Սարգսին և մարն Մեղիչին, և եղբարցն Յովանիսին և Մկրտչին: Զոր տէր աստուած բարով վայելել տայ զսուրբ Աւետարանս սոցա, ամէն:

Եւ արդ, ես՝ ունային]ս ի բարեաց գործոց, ըստ իմում տկարութեանս դրեցի զսուրբ Աւետարանս ի յլընտիր և ի ստոյգ արինակէ, կենաւք տառապանաւք և || հառաչմամբ սրտիւ Աղաչեմ զհանդիպողքդ այսմ աստուածախաւս մատենիս յիշեցէք ի մաքրափայլ յազաւթս ձեր զանարժան գրիչս զՄկրտիչ մեղաւոր քահանայ, և զծնողսն իմ զԱվրան դարբինն և զԱղուբն, և լի բերանով և բոլոր սրտիւ աստուած-ողորմի ասացէք, ամէն:

Արդ, որք ճաշակէք յաստուածային բուրաստանէս և յամենալի սեղանոյս յիշեցէք ի Քրիստոս զստացաւղ սուրբ Աւետարանիս՝ զՍաճակ կրանաւորն, և զծնաւղսն, և զեղբարսն, և զամենայն արեան մերձաւորսն, և աստուած ողորմի ասացէք, ամէն:

Արդ, յիշեցէք ի Քրիստոս զքոյր սոցա զԱրղուն, և զդուստրն իւր զՇամամն, և զհարսներն՝ զՇամամն և զԳուլստանն և զՄլխանն, և աստուած-ողորմի ասացէք սոցա, ամէն:

Արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետարանս այս ի քաղաքիս որ կոչի Հիզան, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնին, և սուրբ Յարութեանն, և սուրբ Սարգսի զարաւարին, և սրբոյն Գէորգեա, ի թվ. հայոց Զ. և ԺԷ. (1468),

* Ստացող Սահակ կրոնավորի կենցաղագրական անսակեալից ուշագրավ նկարը գտնում ենք ձեռագրի Յր էջի վրա, հոգեգալստյան պատկերի ներքևում: Մաղկողը թողել է հետևյալ մակագրութիւնը. «Սահակ արեղայն է՝ ստացող սուրբ Աւետարանիս, աղաչէ զԱստուածածնին և խնդրէ զթողութիւն մեղաց իւրոց և ծնաւդացն»:

Ձեռագրի մեջ եղող մանրանկարները վանի (Խիզանի) դպրոցի ուշագրավ և ինքնատիպ գործերից են և արժանի են մասնագիտական ուսումնասիրութեան:

ի դառն և ի դժար ժամանակի, զի յայսմ ամի* ել Ջնանշայ դանն ի քա-
 329ր դաքէն Շանաստանայ, որ է Թավրէզ, բազում հէնիւ և զարար, և ի կա-
 մէր երթալ ի վերայ քաղաքին Ամթայ, և այլ ի վայր՝ մինչ ի Դամասկոս:
 Եւ ի յերթալն ի ճանապարհին բազումք գողային ի յահէ սորայ, զի այս
 Ջնանշայս բազում գաւառաց և քաղաքաց տիրէր և ունէր զսայ ևս՝ զիշ-
 խանութիւն Պարսից աշխարհին, մինչ ի Հրէ և բոլոր տանն Խորասանայ:
 Եւ արեւելք և արեւմուտք ի յահէ սրոյ սորայ գողային, և մնամ թէ հիւսու
 և հարաւ ի հարկապահանջութիւն էր սորայ: Եւ էր քրիստոնէից աւգնա-
 կան. և բազում եկեղեցիք ի յաւորս սորայ շինեցան և նորոգեցան. և էր
 խաղաղութիւն շայոց աշխարհիս. և բազմացան քահանայք և կարգաւորք
 և վանորայք. և էր շինութիւն ի բոլոր իշխանութիւն սորա:

Արդ, ի շուեւ ճանապարհի սորա՝ բազում գաւառք աւերեցան և բնա-
 կիւք գաւառացն փախչէին ի յայրս և ի ծերպս վիմաց, սովալլով մեռա-
 նէին: Եւ եկեալ եհաս ի գաւառն Տարաւնոյ, ի դաշտն Սշոյ. և անդ բա-
 զում աւերս արարին զարքն նորա, զի բազում էին և անհամար, և ոչ
 330ւ ճալլնաչէին զաստուած, և ասէին թէ ի՞նչ է քրիստոնեայն, և քրիստոնէին
 աչք և բերան կա՞յ: Եւ դիմեցին ի վանքն Ղազարու, ե զլուսարարն խո-
 րովեցին ի կրակն և նահատակեցին, և անցին, գնացին: Եւ ի ճանապար-
 հին իշավանեցան. և զարքն ի յիւրմէն ի բաց աբձակեաց, և անահ և ան-
 կասկած գոլով ի թշնամեաց, ասելով, թէ՛ Ոչ ոք է ի վերայ երկրի, որ
 կարէ կալ առաջի իմ և սուր քաշել ի յերեսս իմ:

Ջոր ասդ արարեալ թշնամեացն՝ դիմեցին ի վերայ նորա, և առին
 յաւարի զինչսն և զնա սպանին և զորդիս նորա: Եւ ի սպանմանէ սորա
 բազում աւերք եղեն յամենայն տեղիս, ևս առաւել ի յերկիրս Հայոց. և
 բազում եկեղեցիք աւերեցան, և բազում քրիստոնեայք սրով և սովով մե-
 ռան, և ոչ ոք կարէ գրով արկանել և պատմել զոր եղև ի վերայ երկրի:
 Եւ թանգութիւն եղև յամենայն տեղիս, և զկապիճ հացն ճի. (120) թանկայ
 գնեցաք և զսուրբ Աւետարանս գրեցաք:

330ր Եւ արդ, գրեցաւ սայ ի կաթողիկոսութեան տեառն Ստեփաննոսի Աղլի-
 քամարեցոյ, և ի ղանութեան այլասեռից Հասան-Ալուն՝ որդոյ Ջնանշին.
 զոր տէր աստուած անսասան պահեսցէ զաթոռ հայրապետական և զթա-
 գաւորական մերոյ ազին, ամէն:

Եւ արդ, աղաչեմ զձեզ, որք հանդիպիք սմա կարդալով կամ արի-
 նակելով, խոշորութեան և սխալանացս անմեղադիր լերուք, զի կարն իմ
 այս էր:

Արդ, յիշեցէք ի Քրիստոս զստացողք սուրբ Աւետարանիս զՍաճակ
 կրանաւորն, և զծնաւղսն՝ զՍարգիսն և զՄեղիկն, և զեղբարքն զՅո-
 վանէսն և զՄկրտիչն, և զքոյրն զԱրղուն և զՇամամն, զհարսերն զՇամամն
 և զԳուլստանն և զՄլխանն, և զամենայն արեանն մերձաւորսն. և աստ-
 ւած-ողորմի ասացէք վերագրելոցս ի սմայ. և աստուած ձեզ՝ յիշողացդ և
 մեզ՝ յիշեցելոցս առհասարակ ողորմեսցի յիւր միւսանգամ գալուստն,
 ամէն:

* Ջնանշան էր բազմաւանդ սկսել է 1467 թ. մայիս-սեպտեմբեր:

346

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Հ. Ոսկյան, «Արցախի վանքերը», Վիեննա, 1953 էջ 161—162

նկարող՝ Ազարիա
վայր՝ յերկիրս Գանձակայ, յաթոռս Գառնակերի

...Արդ եղև աւարտ դրչութեան սորա ի գեղաքաղաք Եղիվարդ, ի կաթողիկոսութեան տեառն Գրիգորի, ի թվ. Հայոց ՋԺԷ. (1468), ի ղանութեան ճնանչանին, ի խնդրոյ Մատթէոս քահանայի...:

Աղաչեմ յիշել ղնկարող սորա զանարժան Ազարիայ կրօնաւոր...:

Եղև նկարակերտութիւն ի յերկիրս Գանձակայ, ի յաթոռս Գառնակերի, ի գուռն Մաղկոցի սուրբ Աստուածածնիս... ի կաթողիկոսութեան տեառն տէր Յովնանիսի և տեղոյս աթոռակալութեան տէր Մեռուի արքեպիսկոպոսի...: Յայսմ ամի թագաւորն Վրաց Կաւրկի ձեռն ///

347

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Հ. Ոսկյան, «Տարօն-Տուրսերեանի վանքերը», էջ 256

գրիչ՝ Մկրտիչ
վայր՝ Խլաթ, Մառնէվան

Գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի Խլաթ քաղաքի, ընդ հովանեաւ Մատնէվանից սուրբ Աստուածածնին, սուրբ Աարգսին և սուրբ Գէորգոյն, ձեռամբ յոգնամեղ և անիմաստ գրչի Մկրտչին սուտանուն քահանայիս, յամի ՋԺԷ. (1468)*...:

Եւ արդ ես Մկրտիչ և կողակիցն իմ Սաղղաթ-Խաթունն տուինք զԱւետարանն սուրբ Աստուածածնին ի գուռն, որ կենայ ի ձեռն տէր Կիրակոս հերպետին, և տէր Վարդանին, և տէր Սարգսին, և Յովսէփին, և տէր Յոնանին...:

348

Յ Ա Յ Ս Մ Ա Ի Ո Ի Ր Ք

«Թորոս Աղբար» Բ., էջ 377—378, Բալու, Հաւաւ գիւղ

գրիչ՝ Մարգարէ
վայր՝ Մենծկերտ, Սիրունֆարի վանք

... Գրեցաւ սուրբ մատեանս ի ձեռն Մարգարէ կրօնաւորի, ի գաւառիս Մենծկերտու, ի յանապատն որ կոչի Սիրունֆարի, ընդ հովանեաւ սուրբ Յակոբայ, ի թվ. Հայոց ՋԺԷ. (1468), յաշխարհակալութեան Հա-

* Հ. Ոսկյանի մոտ թվականը տպագրված է այսպէս՝ «ՋԺԷ. (1468)»: Եթե ճիշտ է գրականագիտի մեջ նշվածը, ապա պետք է կարծել, որ Հայոց թվականը եղել է ՋԺԵ, ուստի և ձեռագիրն ընդօրինակվել է 1466 թվականին:

սան բէկին...: Եւ վասն ծովացեալ մեղաց մերոց ելաւ Թավրիզու խանն և եկաւ յաշխարհս մեր, և մեծն և փոքրն շահէն սասանեցսոյն, և փախուստ առին: Եւ ողորմածն աստուած յետս գարծոյց, և ոյժ և զարուսթիւն ետ շատան բակին, և քան զփարատն և քան զՌափսակ ի սուր սուսերի մատնեց զինքն՝ որդւովք և հեծելովք, և զքրիստոնէք ազատեց ի գերութենէ: Փառք աստուծոյ նախախնամութեան: Այս եղև ի հայրապետութեան Վաղարշապատու տեառն Ռստակիսի սուրբ էջմիածնի աստուածագիր աթոռոյն, յեպիսկոպոսութեան տէր Ստեփաննոսի և ծերոյն՝ տէր Ղազարոյ...:

349

Ա Ն Յ Ա Յ Տ Ձ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր

Ալվան, «Հայապատում», Բ, էջ 579 «Սիսուան», էջ 228

Ի մեծ թուին Հայոց ՋԺԶ. (1467), ի բազմանալ մեղաց մարդկան և յազդմանէ շարին, Տալղարցի ոմն Շահ-Սուար* անուն՝ եղեալ հակառակ Մարայ սուլտանին, և շատ աւերակ էած անոր աշխարհին և շատ թուրքման, զոր Ապաների կոչէին՝ զամենն քշտեց, և բազում շարութիւն գործեաց, և էառ զՎանկայն: Եւ յետ այսր ամենայնի խորհեցաւ շարութիւն Սըսոյ քաղաքին և բերդին. ուստի բազում հեծելազօրօք խաղաց ի վերայ նորա ի յունիսի երկրորդ օրին. և հրկէզ արարեալ՝ անցեալ գնաց, և էառ զԱտանա և զՏարսոն և զծովահայեաց քաղաքն Յայաս. էառ նաև զԱնարգարա, զԿովառա և զամենայն դաշտն. էառ և զՊաղրասու բերդն, զԱնրապ, զՆայիպենց, և զԼեւոն բեւդն, և զԿոպիաառա, և յետոյ զԲարձրաբերդ, և տիրեաց ամենայն լեռնակողմանցն:

Ելան յետոյ սուլտանայ հեծելազօրքն. և գնաց Շահ-Սուարն ընդդէմ Շամցուն**, և կոտորեաց և արար փախստական մինչ ի Հալապ, և աւարեաց զբազում տեղիս, և դարձաւ մրմոռալով ի վերայ բերդին Սըսոյ, և այրեաց. և Չագամ*** պարոն կայր ի բերդն՝ պատերազմ արարին քրիստոնեայքն ի բերդէն, շատ տաճիկ**** սպանին. բայց աւելի տագնապելով տուաք զբերդն ի դեկտեմբերի երեք:

Եւ ի թուին ՋԺԷ. (1468) գնաց Շահ-Սուարն դարձեալ ի Շամցուն երկիրն, և առեալ հազար տուն տաճիկ Շամցի՝ ելից ի Սիս քաղաքն: Դարձեալ եկն Շամցուն մեծն, և Շահ-Սուարն գնաց ընդդէմ նոցա. և Սըսու թուրքերն և Շամցիքն***** եղան մէկ՝ ի մայիս ամսոյ շորեքտասան, և արարին պատերազմ. և խլեցին զբերդի պարոնին զձիան և զջորեստան. և պարոնն բռնեց զքրիստոնեայս և ետ ի հորն: Եւ քաղաքացիքս ամէն

* Շահ-Սուար Զիւլզատրեան, Կիլիկիայի ժամանակագրութեան մեջ սա կոչվում է Շորգի թագաւորին Գերմանիկոյ (տե՛ս «Սիսուան» էջ 545):

** Այսինքն՝ Գամասկոսի տիրոջ դեմ:

*** Տպված է Չաքը ուղղում ենք «Սիսուանի» հավելվածի համապատասխան ծանոթագրութեան հիման վրա (տե՛ս էջ 545):

**** «Սիսուանի» մեջ՝ «մարտիկ»:

***** «Սիսուանի» մեջ՝ «Շահիցիքն»:

թողաք զտուն և ընդակ. և ֆարսահ* թուրքմանն թալնեց զքաղաքն. և շատ ընդակ առաւ. և զեկեզեցեաց անօթս կողոպտեցին. և զամենայն աւերութիւն զոր արարին՝ չեմ բաւական ընդ գրով արկանել: Եւ մեք եկաք ի Կոպիտառոյ բերդն**:

350

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՀԱՎ. 188, սյուն. 451--452, (Վարագ 2)

Երևան 9223, ԺԵ

գրիչ՝ Ղազար
վայր՝ Խիզան, Գամաղիէլի վանք

Փառք... որ տրամադրեաց զմեղսամած մատոնս տասանց անարժան և անկար ոգոյ Ղազարի՝ նուաստ և անարժան կրանաւորի՝ գրեալ և կարդեալ զփառս երախտեաց աստուածագործ սքանչելեացն...:

Արդ, կատարեցաւ աստուածախաւս և տիեզերաքարոզ Աւետարանս ի խնդրոյ աստուածասէր և հաւատարիմ Սարգիսին, յիշատակ իւրն, և զաւակացն Անձրեկն և Գագին, և ծնաւդացն Կարապետին, և մարտիրոսարեւ Յովնանիսին, և հարեգրաւուն Յովնանիսին, Թաւաֆալին և Աղբրացին***, Եւ զորք զսուրբ Աւետարանս յիշատակ իւրեանց, և ծնաւդացն իւրեանց, և հոգոյն իւրոյ՝ Սարգսին, և քերն Ամբարին, և Թումին, և Գոգունին և այլոցն ամենեցուն:

Եւ արդ, ես՝ ունայնս բարեաց գործոց, սուտանուն գրչակս, որ անուամբս եմ և եթ և ոչ արդեամբք, և երկեակ ("), որ և հոգով կո[ւ]րացեալ և մտաւք մոլորեալ, ըստ իմում տկարութեանս գրեցի զսա՝ զսուրբ Աւետարանս՝ ի վանքս որ կոչի Գամաղիէլ, ընդ հովանեաւ առաքելոյս Գամաղիէլի և ամենայն սրբոցս, որ աստ շուրջ զմեաւք բանակեալ կան, ի յառաջնորդութեան վանացս՝ ըստ մերոյ Յովնանէս վարդապետի և Գալիթ**** եպիսկոպոսի, և ի յայլ միեղէն եղբարցս՝ Սարգսին, և Կարապետին, Գրիգորին, և Յովնանիսին, Կիրակոսին, և Սուփասին, և Ստեփանոսին, Յովնանիսին, և միւս Յովնանիսին, և Ներսէս փոքր երիցուն, զոր տէր աստուած խաղաղական կենաւք պահեսցէ զնոսա մինչև ի խորին ծերութիւն, ամէն:

Արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի թուականիս Հայոց ՋԺԷ. (1468), ի զանութիւն Հասան-Ալուն, և մերոյս քուրդ ամիրիս՝ Ամիր-Մելեքին:

* Հստ Ալիշանի Վարչազ ցեղի մասին է խոսքը:

** Հիշատակարանում նկարագրված գեղքերի մասին մանրամասնություններ տե՛ս Ալիշանի «Միսունանի» «Յաւելուն» և ուղղագրութիւնք» բաժնում, 228 էջին վերաբերվող Բ. լրացման մեջ (էջ 545):

*** Տպված է «Աղբրային»:

**** Հիշատակարանի վերջին թերթը, որ սկսում է այստեղից, այժմ գտնվում է մեր Մատենադարանի Հիշատակարանների պատասխանների կազմված առփէ մեջ, որ մուծված է Զեւազբաց Քոնդ 9223 համարի տակ:

Որ և կրկին զաղերսալին,
 Ձեզ առաջի արկեալ բանին,
 Ձերեսս դնեմ ձեզ ի մոխրին՝
 Յիշել յաղաւթս վերստին
 Զանարժան գրիչս զՂազար
 Եւ զհայրն իմ զԹումայ և զմայրն զԹամարին...

Այլ և աղաչեմ զամենեսեան, որք հանդիպիք սուրբ Աւետարանիս
 կարդալով կամ աւրինակելով՝ սխալման և խոշորութեան գրիս անմեղա--
 դիր լերուք, զի միտք իմ կուրացեալ էր ի բազում մեղաց իմոց:

Այլ և կրկին աղաչեմ զձեզ յիշեսցիք... զստացող սուրբ Աւետարանիս
 զՍարգիսն, և զաւակն Անձրեն և զԳագիկն, և զԺնաւղսն զԿարապետն,
 և զմայրն, և զեղբարքն զՍամոնն (՝), և զՂազարն, և զՅովաննէսն, և զիւր
 որդիքն, և զամենայն արեան մերձաւորքն, և աստուած-ողորմի ասացէք
 սոցա, ամէն:

351

ԳԻՐՔ ՍԱՀՄԱՆԱՅ ԴԱԻԹԻ ԱՆՅԱՂԹԻ

ՍԳԲ, առ Կ. Եղեան, զնված Սանաորյան վարժարանի համար, 110

գրիչ՝ Խաչատուր
 վայր՝ Խարբերդ

ա

53ա Այս գծածք հանդիսագիր խմբից առաջնոցն տառից տրամախոհ իմաս-
 տասէր մակացու արանց ներբողեան ի Դաւթի եռամեծէ ընթացողեացու
 Ասարտեցաւ Սահմանք Դաւթի եռամեծի և քաջ հոգտորի ձեռամբ Խա-
 չաւորի փցուն և փանաքի և անարհեստ գրչի... յիշեցէք զմեզ... և զմեր
 եղբայրս՝ զտէր Մկրտիչ եպիսկոպոսն...:

Ի թվին՝ ԶՃԺԷ. (1468), սեպտեմբեր ամսոյ Թ. (9), ի Խուլանու վանքս,
 որ է սուրբ Գէորգ, ի Խարբերդ:

բ

38բ Ո՛, զմեղօոր գրչակս, որ միտքս դեգերեալ կա ի զբաղմանց աշխար-
 հիս, վա՛ ինձ:

352

Մ Ա Շ Տ Ո Յ

ԲՅՎ 418

գրիչ՝ Յովաննէս
 վայր՝ Գամաղիէլի վանք

Փառք... որ ետ կարողութիւն... անարժան անձինս Յովաննէսի հասա-
 նե: յաւարտ այսմ աստուածաշունչ կտակիս, որ կոչի Մաշտոց...: Մրե-
 ցի զսա յիշատակ ինձ, և ծնողաց իմոց Մելիքէք քահանայի, և մօրն
 իմոյ Խաթուն-Մէլիքի...: Եւ արդ, գրեցաւ սուրբ գիրքս... ի վանքս որ կոչի
 Դամաղիէլ, ի թուականիս մերոյ ԶԺԷ. (1468):

353

Մ Ա Շ Տ Ո Ց

Կիպրոս, Նիկոսիա քաղաք, Մ.Տ.Մ.

Գրիշ՝ Յակոբ
վայր՝ Խարբերդ

Գրիշ Յակոբ քահանայ*, ընդ հովանեաւ սուրբ Սարգիս զաւրավարի
և որդւոյն Մարտիրոսի, ի թաղն որ կոչի Սինամուտ, ի քաղաքն Խարբերդ,
ի կաթողիկոսութեան տեառն Արիստակիսի և յպիսկոպոսութեան տէր
Սիմէոնի և տէր Առաքելի:

354

Մ Ա Շ Տ Ո Ց

Երևան 6273, էջ 300 (Փիբղալեմյանի ձեռագիր մատյանը).
Ռօսոստոյ՝ ի ս. թաղաւոր եկեղեցի

վայր՝ Բալու դղեակ

... Աղղանաղեանս գրոհի
Թուաբերութեանս տումարի
Խնհարիւր տասն և եւթի (1468)
Ջրաւ եղև այսմ տառի,
Որ անուամբ Մաշտոց կոչի.
Յամուր դղեակս երևելի,
Որոյ աճուն Բալու կոչի,
Ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնի,
Որ Հաւալանք վերակոչի,
Աթոռ մերոյ հայրապետի,
Հրեշտակատես տիպ տենչալի
Մեսրոպ աճուն վարդապետի,
Ձեռամբ ||| փծուն գրչի |||
Նաև զտեսուչ սուրբ ուխտիս
Միաբանօքն իւր գովելի...:

Յիշեցէք ի մաքրափայլ զաղօթս ձեր զստացող տառիս զՇնափօրն
... որ ստացաւ զսա... եդ յիշատակ ի դուռն սուրբ Աստուածածնին, ի
ձեռս Առաքել քահանային, և որդւոյն նորա Յովնանէս քահանային:

355

Ա Ի Ծ Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 8933

գերութիւնից ազատող՝ Առաքել
վայր՝ Թացու գիւղ

366ր Դարձեալ յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զտէր Առաքելն, որ բա-
զում աշխատութեամբ դարձոյց ի գերութենէն զսուրբ Աւետարանս ի

* Փակագծերի մեջ, հարցական նշանով, որպէս գրիշ հիշատակած է նաև Մարտի-
րոս քահանան:

Թուվ[ականին] Հայոց ՋԺԷ. (1468), զի գողացան զԱւետարանս ե տարան յԵզրնկայն: Եւ բարեխորհ քահանայն՝ Առաքելն գնաց և բազում 307 աշխատողութեամբ դարձոյց յետս: Ինքն՝ տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս վարձահատոյց լինի տէր Առաքելին և հանգուցանէ յիւր արքայութիւն, զինքն, և զիւր ծնօղքն, և զամենայն մերձաւորքն իւր, ամէն:

Եւ՝ Առաքել քահանայս, գնացի խնդիր Աւետարանիս և շատ նեղութիւն կրեցի, և դարձուցի ի գերութենէ զսուրբ Աւետարանս, և բերի յիմ բնիկ գեղն՝ ի Թացու: Եւ գուր որ կարդաք աստուած-ողորմի ասացէք Առաքել քահանային:

Ե. (5) տարի յայլոց ձեռն եկաց: Շատ լալով ու դառնութեամբ շուրջ եկի հետ Աւետարանիս, է. (7) ամիս ի դուս կացի՝ ապա գտի [Մ. (200) կարմիր դին տուի]*:

356

ԲԱՌԳԻՐՔ ԳԱՂԻԱՆՈՒՄ

Ե. ԿԱՆ 288

գրիչ՝ Ամիրամովլաք բժիշկ Ամասիացի

115 Կատարեցաւ բառն Գեղիանոսի կամաւքն աստուծոյ, որ աւրհնեալ է յաւիտեանս, ամէն:

Եւ զանարժան և զանպիտան ծառայն զԱմիրամովլաք բժիշկն յիշեցէք ի տէր, և Քրիստոս զձեզ յիշէ ի վերին յերուսաղէմ, ամէն:

Գրեցաւ գիրս յունվարի ԻԲ. (22), արն ուրբաթ, ի թվական Հայոց ՋԺԷ. (1468) ամին, որ է նահանջ:

357

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Բ. Կիւլէնեան, Յուլիան Անկիւրիոյ, № 184, ոյուն. 896

Հիշատակարանի գրիչ՝ Յովանես Երէց վայր՝ Անկիւրիա

472 - ...ի թվականութեանս Հայոց ՋԺԷ. (1468) էառ զսուրբ Աւետարանս 47.3 ի հալալ յարդեանց իւրոց մղտեսի Մարթայ խաթունն, պղնձգործ Ուսումին դուստրն, յիշատակ հոգւոյ իւրոյ, և ծնօղացն՝ Ուսումին և Մելիքին, և եղբարցն Տուսունին, Պալիին, և մղտեսի Էմինին, և ամենայն արեան մերձաւորացն, և եղիր ի Սուրբ հոգի: Ով հակառակի և կորզէ ի դրանէ Սուրբ հոգոյն և հանէ ըզսուրբ Աւետարանս՝ Յուդայի և խաչահանացն մասնակից լինի, և անիծեալ յամենայն սրբոց. զի իառ ԴՃՄ. (450) սպ[իտակ], և իբեւելաց (") սորա ով տամահ անէ, և մի ի սորայ հանէ, նայ կրկին ամենայն սրբոց անէծք և նզովանք ի վերայ նոցա լինի:

Հիշատակիս գրողս՝ անուամբ միայն Յովանէս երեցս, և ստացող, սորին յիշեցէք ի սուրբ յաղօթս ձեր, և յիշողացդ Աստուած ողորմի ի միւսանգամ գալստեան իւրում, ամէն:

* Փակագծի մեջ առնված բառերը քերական են և հազիվ են նշմարվում, հատկապէս կառածելի է Մ. (200) թվանշանի ընթերցումը:

Պրղընծգործ Ուսումին դուստրն մղտեսի Մարթային եղբայրն՝ խաւ-
ճայ Պալին որդին մղտեսի Փաւլատս առ տէր յիշէք և դուք յիշեալ լի-
ցիք ի Քրիստոսէ, ամէն:

Ի յանորինաց ձեռքն դերի էր սուրբ Աւետարանս և բերին ի յԱնկու-
ռիայ և ծախեցին, և էր ծախող սմա ի Գանկաւոյ, ի Չուֆի գեղէն, անունն
Մուրվաթ:

358

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Ն. Գասպեան, Յուլի Կայերէն ձեռագրաց ի Բուլղարիա № 33
(ի Պրիզիւ), ՆԱ, 1942, սյուն. 253--254

ա

Կազմող՝ Աբրահամ
վայր՝ ի քաղաքիս Պաւնդուի (Տրապիզոն)

225 ա Զվերջի կաղմաւղ սուրբ Աւետարանիս զաստուածասէր և զբարեպաշտ
մանուկն զՇամշատին ոսկէգործն, որ ետ վերստին նորոգել զցանկալի
սուրբ Աւետարանս մեծաւ յուսով և եռափափագ սիրով, ի պահպանութիւն
աստուածապահ կենաց իւր և զաւակաց, և բարեխաւս հոգոյ և մարմնոյ
իւրոյ, և յիշատակ ծնաւդացն իւր՝ հարն և մարն, և ամենայն արեան
մերձաւորացն: Արդ, որք հանդիպիք սուրբ Աւետարանիս և գրիս յիշե-
ցէք յաստուածահաճոյ աղաւթս ձեր զոսկէգործ Շամշատին Բաբերդացին
և ծնաւդսն իւր...:

Ընդ նմին յիշեսցիք և զԱլեքսանդս քահանայն, զորդի նուրազէլ աղտ-
ին, որ յորդորելով մասնակից եղև կազմութեան և պայծառութեան սուրբ
Աւետարանիս:

Կազմեցաւ ցանկալի սուրբ Աւետարանս ձեռամբ յոգնեղկելի և անար-
ժան Աբրահամ կրանաւորի և պիտակ անուն վարդապետի, ի քաղաքիս
Պաւնդուի, ի դրան սուրբ Ամենափրկչի, յիշողքդ զմեզ ի բարի՝ յիշեալ
լիջիք առաջի Յիսուսի: Թվին 20 է. (1468), և յամսեանն յունիսի և
Հայոց՝ մեհեկի:

բ

ստացող՝ Շամշատին ոսկէգործ
վայր՝ Կոզնիայ (Ղարասար) քաղաք

225 բ Զվերջին ստացաւ սուրբ Աւետարանիս զպարոն Շամշատինն աղաչմ
յիշել յաղաւթս ձեր, ո՛վ մանկունք սուրբ եկեղեցոյ, որ ստացաւ զԱւետա-
րանս ի հալալ արդեանց և յարդար վաստակոց իւրոց, և բերեալ ի քա-
ղաքս Կոզնիայ, որ արդ ասի Ղարասար, և եդ յեկեղեցի սուրբ Աստուա-
ծածնին, յիշատակ իւր, և ծնաւդացն իւրոց Յախրատիւնին և Հովա-
թունին, և կենակցին իւրոյ Կովսանին, և ամենայն արեան մերձաւորաց
իւրոց: Եւ մի ոք իշխեսցէ հանել զսուրբ Աւետարանս ի դրանէ սուրբ Աս-

ասուածածնիս՝ յիմոց և կամ յաւտարաց՝ իմմ է ասելով, ծախելով կամ
գրաւելով, կամ այլոց բաշխելով...:

359

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Մյուռնիս 1. ՀԱ, 1891, էջ 238

Հիշատակագիր՝ Մարտիրոս
վայր՝ Կիպրոս

267. քրիստոս աստուած, քո սուրբ ծննդին բարեխաւսութեամբ ողորմեայ
Վահրամայ՝ որդոյ պրն. Ասպետի, և ծննդաց իւրոց, և ամենայն զարմից,
և քարն իւրոյ տիկին Թիֆանէ: Զի պարգեւեցին զԱւետարանս սուրբ
Աստուածածնին սուրբ Բարսեղայ եկեղեցոյն յիշատակ, որ է ի Կիպ-
րոս...:

Յայսմն ժամանակի պարգեւեցաւ սուրբ Աւետարանս ի թվայրերու-
թեան Հայոց ԹՃԺ. (1468) ամի: Զգրող յիշատակարանիս [Մարտիրոս]*
յիշեսցիք ի քրիստոս:

360

Մ Ա Շ Տ Ո Ց

«Թորոս Աղբար» Բ., էջ 465

Չնքուշի ոիրահայեաց ոուրբ Աստուածածնի վանք

գրիշ՝ Աստուածատուր
վայր՝ Երուսաղէմ

Գրեցաւ յաստուածակոխ սուրբ քաղաքս Երուսաղէմ, ի վանքս որ
կոչի սուրբ Փրկիշ, ի թվին Հայոց ԶԺ. (1468), ի խնդրոյ... Առաքել
արեղային, ձեռամբ Աստուածատուր... արեղայի Տրապիզոնցի:

361

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Տեղր անհայտ, Մ.Տ.Մ.

գրիշ՝ Մկրտիչ

... Երկիւղած աստուծոյ առն Թումա անուն, որ և փափաղաւ եղեալ
աստուածային և կենսաբեր սուրբ Աւետարանիս ի յիշատակ հոգւոյ
իւրոյ, և եղբարն իւրոյ Ստեփաննոս վարդապետին, և միւս եղբարն
Կիրակէտուրիւն, և ծնողաց իւրեանց՝ հարն իւրեանց** և մարն իւրեանց**,
և զղեռաբոյս և զնորաբողոք զաւակն իւր զԱռաքել սարկաւազն, զոր տէր
աստուած պահեսցէ զնա մինչև ի խորին ծերութիւն, ամէն:

* Մյուռնիսի նախկին Արքեպիսկոպոսի հայերէն ձեռագրերի ցուցակի կազմող
Գ. Գ.-ն հայտնում է, որ անվան տեղ եղել է «մենագիր մը», որն իր կարծիքով պետք է
կարդալ «Մարտիրոս»:

** Անունները չի նշանակված:

Արդ, աղաչեմք զամենեանս որք հանդիպիք յայսմ լուսաւոր և կեանսունակ սուրբ Աւետարանիս կարգալով կամ արինակելով յիշեսցիք ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զստացող սորա զՍտեփաննոս րաբունապետն. ե զամենայն արեան մերձաւոր իւր՝ զկենդանիս և զհանգուցեալսն: Եւ զիս մեղապարտ գրիչս՝ սուտանուն քահանայ Մկրտիչս յիշեցէք ի սուրբ յաղաթս ձեր, և աստուած զձեզ յիշէ, ամէն: Արդ, գրեցաւ լուսաւոր և սուրբ Աւետարանս ի թիւ. Հայկազեան տումարի ՋԺԷ. (1468), ի դրան կամակատար սուրբ Աստուածածնիս և Գէորգեայ զաւրավարիս, ի հայրապետութեան տեառն տէր Արիստակէսի, և ի վերագիտողութեան տեղոյս տէր Ղուկաս արքեպիսկոպոսի: Արդ, ես Թումէս և իմ որդի Առաքելս տուաք ծայ զսուրբ Աւետարանս Սումբեց Աստուածածնին՝ վարդապետի գերեզմանին յիշատակ, և ոչ ոք ունի իշխանութիւն հանել զսուրբ Աւետարանս ի դրանէ Սումբեց Աստուածածնին, ոչ քահանայ և ոչ աշխարհական, ոչ իմոց և ոչ աւտարաց, թի՛ք ոք յանդգնի թէ ի քահանայից, կամ յաշխարհականց, կամ իմոց, կամ աւտարաց, կամ ծախելով, կամ գողանալով, կամ զրաւելով, կամ այլ ինչ պատճառանաւք, որ հանել շանայ վարդապետի գերեզմանէն՝ մասն Յուդ[այի] առցէ և դատի աստուծոյ, ամէն:

362

Տ Ո Մ Ա Ր Ա Գ Ի Տ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Երևան 3587

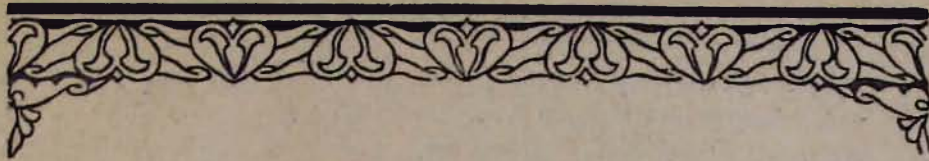
գրիչ՝ Ստեփաննոս

ա

- 85 Յիշեա եղբայր զմեղուցեալ գրիչս և մի բերան աստուած-ողորմի ասա, և տէր աստուած քեզ ողորմի, ամէն:
Ի թվականիս ՋԺԷ. (1468):

Բ

- 19 Ջեղկելի քարտուղարս անարհեստ քերթողութեան՝ զՍտեփաննոս մոլորեալ մտաւք յիշեա, ո՛վ տէր:
Չեռքս փտի և հողանայ,
Գիրքս յիշատակ առ ձեզ մնայ:

ՋԺԸ

363

1469

Շ Ա Ր Ա Կ Ն Ո Յ

Վենետիկ 115

գրիչ՝ Յովնանէս Մանգասարենց
վայր՝ Արենշ

Գրեալ յԱրենշ քաղաքի, ի գոռն սուրբ տաճարիս Գէորգ զօրավարիս, ի մեծ թուիս Հայոց ՋԺԸ. (1469) ամին, ի դանութիւն Ուգուե-Հասանին, որ յայս Ա. (1) տարի Գ. (3) փաթշահ կորոյս՝ զօրօք և զաակօք՝ զՋնան-շան, զՀասան-Ալին և զսուլտան Բուտաիտե, և իշխեաց ի Շամայ գոնէն մինչև ի Խուրասան, և է կաթողիկոս ի սուրբ էշմիաժին տէր Ռստակէս քաջ և արի հայրապետն:

Յանկացող եղև կրօնատրն Զաֆէոս ի սուրբ ուխտն յԱրծաթեւ Աստուածածին, աւժանդակութիւն և քաջալիբրութիւն առաջնորդաց սուրբ աթոռոյս Յովնանէս իմաստուն վարդապետի և տէր Յովնանէս արհի-եպիսկոպոսի, ձեռամբ Յովնանէս երէցի՝ աշակերտի Թումայ րաբունոյ*:

364

Յ Ա Յ Ս Մ Ա Ի Ո Ի Ր Ք

Ն. Զուգա 587, Ս.Վ.Ա., Մ.Տ.Մ.

գրիչ՝ Իսրայէլ
վայր՝ Մակֆ, Փասավանֆ գիւղ

...Արդ, ապրտեցաւ սուրբ գիրքս ի յերկիրս Մակաց, ի գեղս որ կոչի Փասավանֆ, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնիս, և սուրբ Գրիգորիս, և սուրբ Կարապետիս, որ աստ կան կառուցեալ, ձեռամբ մեղապարտ գրչիս Իսրայէլի: Եւ ես՝ անպիտանս ի կարգաւորաց գրեցի և շնորհաւքն աստուծոյ ի յաւարտ հասուցի յիշատակ մահգասի Ստեփաննոսին, որ եռափափաք սիրով ետ գրել զսա ի հալալ արդեանց իւրոց յիշատակ հոգոյ իւրոյ, և ծնաւդաց իւրոց, և ամենայն արեան մերձաւորաց իւրոց, ի թուականիս Հայոց Ջ. և ԺԸ. (1469) ամին, ի կաթողիկոսութեան տէր Ստեփանոսի Աղթամարցոյ, և ի թագաւորութեանն Հասան-բէկի, որ զանհուն զարսն Զանշայ միրզին կորոյս, ի Հալպայ մինչև ի տունն Սըմըղըղայ էառ և հարկատու արար, և ոհ զանբաւ դառնութիւնս բարձած ի քրիստոնէից: Գրեցաւ սուրբ գիրքս յիշատակ մահգասի Ստեփաննոսին, և ծնաւդաց իւրոց Մելիֆշանին և Մինային, և եղբարն Հէրապետին, և որդոցն Թումային, որ սրախողճող եղաւ ի յալլազգաց, և մայրն Մարգարիտ բազում

* Գարգ երևում է, որ Մ. Տեւ-Մովսիսյանը, որի ձեռագիր ցուցակից ենք վերցրել հիշաակարանը, ընդօրինակելիս համառոտել է այն:

կրսկծմամբ տազնապէր հանապազ, և դեռաբոյսն բանրուս (") Յովանիսին և Խաչատրոյն և Գրորուզին... Ներսէսին, և Կողակցոյն Միւսային, և տղայոցն Վարդանին, Գուլստանին, Գունարին, և զքրերն Ազգին, և որդոցն Ներսէսին, Սանակին, և որդոյն Յովանէսին, Սիոն քահանային, և Սփանդարին, և քրերն Ամբարին, և զՅովանին, և Յովանէս քահանային, և որդոյն Ներսէս սարկաւագին, և Հագրավարդին..., Ստեփաննոս մահադ[ասո]յն, և միւս քրերն Հաթունին, և որդւոյն, և Յովանիսին, և տղայոց Յովսէփին, և մարքրերն Հաթունին, Թագունին, և որդոցն Մելիքիսէփին և Առաքելին...:

...Դարձեալ, յիշեցէք Զաքարիոյն Յովանէսն, և զորդին իւր Զաքարէն, և զիւր որդիքն զԱռաքելն, զՄովսէս, զԽաչատուրն, և Զաքարա քահանայն՝ և զիւր խընամին՝ զՏիրանցն, զի յոյժ երախտաւոր է ի վերայ մեր, և զԿիր[ակ]ոս որդին իւր, ամէն:

Դարձեալ, աղաչեմք և յերես անկեալ պաղատիմք զդասդ քահանայից, որք կարողով կամաւորինակ դնելով՝ նա շաղաւթով և պատրաստելով ի յառնելն և ի զընելն: Ծշմարիտն աստուած վկայ է, որ յիմ գառն դատմանէն եմ տըւեր գրել զԱյսմատուրս, վասն սիրոյն Քրիստոսի և յուսոյ արքայութեան, ամէն, ամէն:

365

Ա Ի Ծ Ա Տ Ա Ր Ա Ն

Սերաստիա, ս. Նշան 31, ՀԱ, 1925, սյուն. 259

Ժաղկող և կազմող՝ Գրիգոր
Վայր՝ Տայշոզ գիւղ

... Այլ և զիս՝ զանարժան սուտանուն Գրիգոր քահանայ, որ զանունս ունիմ և գործս ոչ, որ ծաղկեցի և կազմեցի զսա ի դառն և ի կսկծալի ժամանակիս, յորում գնաց Զնանչայն ի վերայ Ամդայ և Կոտորեցաւ, և այն անիծեալ էսաիէշէրն երեկ և թալան արար զերկիրս Ռշտունեաց, յատուր տօնի ծննդեան Քրիստոսի, զոր ասէ Աւետարանն, եթէ՝ Արթուն կացէք և յամենայն ժամ աղօթս արարէք, զի մի լիցի փախուստն ձեր ի ձմերանի և մի՛ յատուր շաքաթու, զոր եղև վասն ծովացեալ մեղաց մերոց: Եւ մեք փախուցեալ դառն սրտիւք և լալոտ աշօք, ձիւնաթաթախ և տառապանօք, անկեալ ի յօտար երկիր, ի տեղիս տեղիս: Այսպիսի կսկիծ յայսմ ամի պատահեցաւ ազգիս Հայոց, և խափանեցան եկեղեցիք և վանօրայք ի յաղօթից և ի պատարագաց:

Յայսմ շար ժամանակիս ստացաւ զսուրբ Աւետարանս Յովանէս քահանայ, բարի յիշատակ հոգո իւրո և ծնողաց իւր, որ և ի վայելումն որդոյ իւրոյ Սարգիս քահանային և իւր զաւակացն, զի տէր աստուած պահեցէ զսոսայն ընդ երկայն ամօք առողջ մարմնով և արդար հոգով մինչև ի խորին ծերութիւն: Պահեցէ տէր աստուած հոգով և ուրախ սրտով:

Ջկորեկն յղարկէ յուով,
 Որ ծաղկողն ուտէ շուտով,
 Ի գարոնն ելնէ բարով:
 Թալնած ենք ու մէկ շուխով,
 Քաղցած ենք ու մէկ հացով:
 Այս երթայր, չէ մնալով.
 Աստուած, ողորմեայ մեղ խիստ շուտով:

Կարդացողացդ և լսողացդ ողորմի Քրիստոս աստուած ողորմութեամբն ամէն:

Նորողեցաւ սայ ի դառն ի վշտալից ժամանակին, ի թուականութեան Հայոց ի ՋԺԸ. (1469), ի դեղս որ կոչի Տայշոյ, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնին և սուրբ Ստեփաննոսի նախավկային, զի պահեսցէ զձեզ աստուած հոգին, ամէն:

366

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԿԱԹՈՒՂԻԿԷՒՅՑ ՍԱՐԳՍԻ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅ

Նրբաւ 4515, էջ 198—199 (Ղ. Փիրդ. Նշխարք պատմ. Հայոց Բ.)

գրիչ՝ Մատթէոս
 վայր՝ Նղիվարդ

...Արդ, գրեցաւ գիրքս այս ձեռամբ անարհեստ գրչի Մատթէոսի սուտանուն արեղայի... ի թուարեութեանս հայկազեան տումարի ՋԺԸ. (1469), ի հայրապետութեան տեառն տէր* ի յաթոռն սուրբ Էջմիածնի. և ի դանութեան Ջեանջի սկսեալ եղեւ գիրքս, և սպանաւ նա ի ձեռաց Հասան-բէկի, և եկեալ տիրեաց երկրիս մեր, և փախոյց զորդի Ջեանջի՝ զՀասան-Ալի: Եւ մեր առեալ զգիրքս փախեաք տեղէ ի տեղ, և յամենայն ժամ փախուստ և սասանումն գայր և հասանէր ի վերայ: Եւ մեր զամենայն արհամարհելով՝ ի բաց ընկեցաք զայս ամենայն, զի մէկ տարի և վեց ամիս նոյնպէս կայեաք ի վարանի ի գաւառիս Արարաւետեան** ի գեղաքաղաքիս Նղիվարդայ, որ կայ առ ոտս յԱրաոյ (լերիճն), ընդ հովանեաւ սուրբ և զմբէթածեւ և խարսխայտակ և հաստակառոյց վիմօք շինեալ սուրբ զանկազատանս, որ յանուն սուրբ Աստուածածնի է անուանեալ, և սուրբ Յակոբիս, և սուրբ Կուսանաց, և Աստուածընկալ լուսատու սուրբ Նշանիս, ի յառաջնորդութեան վանիցս նմին տէր Մանուէլի***: Ստացող տառիս զՄանուէլ եպիսկոպոսն...:

* Ղ. Փիրզաւեմյանը հայանում է, որ մոռացել է գրել կաթողիկոսի անունը:

** Շարունակութիւնը մեջ է բերում իր «Այբարատ»-ում Ղ. Ալիշանը, առանց նշելու ձեռագրի բովանդակութիւնը և այլ կարեւոր տվյալներ (էջ 198):

*** Ղ. Ալիշանի մոտ վերջավորութիւնը այլ է. «յառաջնորդութեան վանիցս նմին տէր Մանուէլի և եղբաւրն Բիշթէնի»:

367

ՈՂՐ Ի ՄԿՐՏԻՉ ՆԱՂԱՇԷ

ՔՅԲ ԼԵ 84, ԷՂ 67, ՓԻՐԴ. 6273, ԷՂ 369

Ես Նաղաշ եպիսկոպոս՝ ծառայ կուան
Աշաւք տեսայ դառն կսկիծ ողորմագին,
Հալով լացի և ողբացի արտասուագին,
Դառն արտասուաւք զողբս ասացի նոր մեռելին:
Ի հայոց մեծ թվականին յինն հարիւրին,
Եւ համառաւ ալլ աւելի տասն և ութին,
Աշաւք տեսի զողբս և զկսկիծն ողորմագին
ԶՄէրաին քաղաքն արար զամէնն լալագին*:

368

Ա Ն Յ Ա Յ Տ Ձ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր

Ալիշան «Հայապատում» Բ. էջ 575

... Որոց նմանող ընթացող և հետևող, տինա յաւետ մի ի նոցանէ տեսանեմք այսօր զպատուեալս յաստուածայինսն գերալրապէս և ի մարդկայինս արժանապէս՝ ղիսկապէս հետևողս աստուծոյ և աստուածայնոցն, զառաւելեալս յամենայն առաքինական և ի սրբազնական վարս, վեհագոյն գտեալ ամենայն համացեղից եղբարց՝ տէր Կարապետ կաթողիկոս ամենայն Հայոց, որ և փառաց արժանաւոր գտեալ և անուն բարի ստացեալ, և գործս հրաշագանս կատարեալ, որով աստուած հայր փառաւորեալ, և զթագն արքայական սուրբ արքիաւորչին մերոյ ի գլովս եղեալ և հրաշալի պատուով պսակեալ, և յաջորդ սուրբ Լուսաւորչին յաթոռ հաստատեալ, և վերստին կրկին նորոգեալ զաթոռ մայրաքաղաքիս Կիլիկիոյ, և զհետ հետոցն նախնեացն ընթացեալ մաքրազարդ այցելու և պատրիարք առաքելաշնորհ սուրբ աթոռոյս, հաստատեալ ի յաստուածաբնակ սուրբ ուխտս տէր Պօղոսի, որ կայ ի հարաւակողմն քաղաքիս Սսոյ, ընդ հովանեաւ Վանկոյ սուրբ Նշանիս և սուրբ աջոյն Գրիգորի մեր լուսաւորչին, և մօրն Տիրամօր աստուածածնին՝ Աննայի, յորոյ անուն կառուցեալ կայ եկեղեցի: Զոր նախնեաց հետևող գտեալ մեծ պատրիարք տէր Կարապետ, հանճարեղ և կորովամիտ, քաջ հոգևոր և վարդապետ աստուածաբան, անտարակոյս գիտող և խոհեմ, մեկնող հին և նոր աստուածաշունչ կտակարանաց. մանաւանդ առնող և ուսուցող, տեսն իւրում նմանելով, և զարծաթն ի հոգևոր սեղանս արկանելով: Սա՝ աստուածաբեալ այրս տէր Կարապետ կաթողիկոս՝ ի վերայ իւր անրաւ բարեացն և անմոռանալի յիշատակացն, մանաւանդ տանն աստուծոյ և նո-

* Ողբն սկսվում է «Աբարիչն արարածոց մեզ բարկացաւ...» տողով: Անանուն Սեբաստացին իր ժամանակագրութեան մեջ (տե՛ս Վ. Հակոբյան «Մանր ժամանակագրություններ» Ա, էջ 168) ողբի գրութեան առթիվ հայտնում է հետևյալը. «Ի թվին ՋԺԸ. (1469) մահ անկաւ յամենայն աշխարհ, առաւել ի Մերտին: Նաղաշ վարդապետ ողբ ասացա: Հովանաբար այս տվյալի աղբյուրը ողբի վերջ բերված հիշատակարանն է:

րին սպասուցն զարդարմանց, ստացաւ զսուրբ մատենանս յիշատակ իւր, և ծնողաց իւրոց, և եղբօրն պարոն Առաքելին, և եղբօրորդոյն տէր Գրիգորին, և ամենայն արեան մերձաւորաց իւրոց:

Արդ, այս երջանիկ հայրապետս տէր Կարապետ կաթողիկոս՝ եկեալ ի Թօխարոյ և վերստին հաստատեաց զսուրբ աթոռս Լուսաւորչիս ի մայրաքաղաքս Կիլիկիոյ, զոր քսան հինգ ամ խափանեալ մնաց վասն անյայտ լինելոյ սուրբ աշին մերոյ լուսաւորչին. և յետոյ գտեալ նորոգեաց զսուրբ աթոռս. և ելեալ զնաց յԵրուսաղէմ և երկրպագեաց սուրբ տեղեաց տնօրինականացն Քրիստոսի. և տեսեալ զամենայն պակասութիւնս հայոց վանացն սրբոյն Յակոբայ, զի յայնմ ժամանակի եկեղեցին Հայոց ի ներքեւ պարտուց անկեալ կայր, և խաչ և աւետարան և շուրջառ ի ձեռս ալլազգեաց յաւանդ կային: Եւ անտի ելեալ տէր Կարապետ կաթողիկոսն զնացեալ էջ յԵգիպտոս առ սուլտանն Տաեիրն, և մեծարեալ պատուեցաւ ի նմանէ. և առեալ խիլայս մեծագինս և պարզեւս մեծամեծս, որպէս օրէն է թաղաւորաց տալ պարզեւս մեծամեծաց՝ ըստ արժանեացն: Եւ եկեալ կրկին յԵրուսաղէմ և ազատեաց զեկեղեցին ի պարտուց և զսրբութիւնսն ի յանօրինաց:

Եւ անտի եկեալ սեփականեաց զսուրբ աթոռս Կիլիկեցւոց, ի սուրբ ուխտս տէր Պաւլոսի. զոր տէր աստուած վայելել տացէ նմա զաթոռ և զգիրքս, և անշինջ յիշատակ պահեսցէ նմա, և ծնողաց իւրոց, և եղբօրն պարոն Առաքելին, և եղբօրորդոյն տէր Գրիգորին, ամէն*:

369

ՕԳՈՒՏ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ԱՄԻՐԴՈՎԼԱԹԻ ԱՄԱՍԻԱՅԻՈՅ

«Օգուա բժշկութեան», 1940 թ., էջ 5—8:

Երևան 414

հեղինակ՝ Ամիրզովլաթ

...Յորժամ ես այս արուեստիս հմուտ եղայ և տեսա շատ գրեանք, որ շինած էր ի յայս արուեստն և շատաբանած, և մարդ կատարեալ չէր իմանար. և չկար դիրք մն, որ ինքն փոքր և համառօտ և օգուտ, և մարդ օգտէր, որ ինքն հեշտ լինէր և փորձած և օգուտ:

Այսպէս գիր մն շինեցի ես՝ անպիտան և անարժան նուաստ ծառայս աստուծոյ Ամիրազովլաթ բժիշկն Ամասիացիէն, ի մայրաքաղաքն ի Ֆիլիպպայ, ի թվականութեանս Հայոց ՋԺԵ. (1466) ամին** և ամսոյն դեկտեմբերի ԻԵ. (25)-ին, օրն հինգշաբթին, և ծնունդն էր փրկչին ալլազգեաց:

* Այս անթվական հիշատակարանի գրութեան մերձավոր ժամանակը որոշվում է այսպես: Հիշատակարանում ասված է, որ Լուսավորչի աջը Սոխ անհայտանալուց 25 տարի հետո Կարապետ կաթողիկոսը (ըստ Օրմանյանի աթոռադրուի է 1446—1477 թթ.) շնորհեաց զսուրբ աթոռս, այնուհետև պատմված են գեպքեր, որոնք կարող էին կատարվել 1—3 տարիների ընթացքում: Արդ, Լուսավորչի աջը Սոխ գողացվել է 1441 թվին (տե՛ս այդ թվաշարքի հիշատակարանները), ուրեմն այս հիշատակարանը գրված պետք է լինի 1441-ից մոտ 26—28 տարի հետո, այն է 1467—69 թթ.: Ըստ այդմ էլ տեղագրում ենք 1469-ի թվաշարքում:

** Հիշատակարանի վերջում հեղինակը նշում է ՋԺԸ. (1469) թվականը:

Եւ այնչափ որ իմ ուժն ընկերեց՝ նա շանացի զսայ կատարելու Եւ ով կարդայ կամ օրինակէ, թէ եկեղեցական է, թէ բժիշկ է՝ մի խափանէք. և ով որ շանայ որ կտրէ մի թուխթ ի սմանէ և կամ դողանայ՝ նա բանադրած է ՅԺԸ. (318) հայրապետացն. և շանացէք, որ դրանադրանքն չի ընդունիք, և զինչ որ գրած է՝ զայն արէք:

Ջայս գրոցս անունն անուանեցաք Օգոստ բժշկութեան, որ տաճիկն Քիֆայէթի իտիպ ասէ: Եւ արարի զայս գիրքս երկու բաժին. և առաջին բաժինն է Ուսումն բժշկութեան և թպտիբ առողջութեան և ստածումն ամենայն առձիւնն, և Բ. բաժինն յիշէ զկերակուրն և զգեղերն նորա, որ ի Ա. ի Ա. են խառնուած, և զքնութիւնն, և զօգտութիւնն, և զօրութիւնն, և զչափն առնելուն, և զփոխան ամէն մէկին: Համառօտ ժողովեցի և գրեցի զհին և զնոր բժշկապետացն զխօսքն, որ զամէն մէկին անունն ի յիր տեղն պիտի յիշենք: Եւ արարաք զայս ի վերայ այբուրենի կարգաւ...

...Եւ այսմ յետէ գրեցի շատ աշխատանօք զայս ձեռամբ իմով. եւ շատ դժարութիւն և պատահմունք եմ քաշել ի յանօրինաց, ի յայլազդացն, ի դատատրաց, ի թագաւորաց և իշխանաց. եւ շատ գրեանք էի ժողովել ի յարապոյ, և ի պարսից, և ի թուրքաց. և շատ ղարիպութիւն էի քաշել. և զժամանակին զշարն և զբարին և զպատահմունքն էի կրել. զհարստութիւն և զաղքատութիւն էի քաշել, և ի յերկրէ ի յերկիր շատ բժշկութեան զարուեստն էի գործել. և փորձել էի ես իմ միտքն շատ ղեղեր և թարթիպնի և շատ ծառայել էի հիւանդաց և մեծամեծաց, և իշխանաց, և հազարապետաց, և հարիւրապետաց, և քաղաքացոց, և աղքատաց՝ մեծի և փոքու, և շատ շար և բարի էի տեսել: Եւ հանց եղայ ես հիմայ, որ ոչ հարստութեան կու խնդամ, և ոչ աղքատութեան կու տրամիմ, և զամէն շարն և զբարին մէկ կու տեսնում, և անհոգել եմ այս ամէն ցանկութենէն կենցաղոյս. և յուսամ ի տէր աստուած մեր Յիսուա Քրիստոս որդին միածին, և երկոտասան առաքեալքն, և սուրբ Գրիգոր լուսաւորիչն Հայաստանեաց, և ՅԺԸ. (318) հայրապետքն: Եւ արարիչ տէր աստուածն՝ արքայութիւն պատրաստէ ձեզ և մեր ծնօղացն, և անարժան և անպիտան ծառայիս աստուծոյ Ամիրտովլաք բժիշկն, և տէր աստուած ձեզ արքայութիւն տացէ, ամէն:

Թարգմանեցաւ պատուական բժշկարանս ի մայրաքաղաքն ի Ընդմիայ, որ Թարգմանի Ֆիլիպիայ, ի թվականիս Հայոց ՋԺԸ. (1469) ամին, ի դեկտեմբերի ԻԵ. (25)*, որ ծնունդ էր փրկչին այլազգաց հաշուովն, ի կաթողիկոսութեան տէր Ընդստակիսի, և եպիսկոպոսութեան տէր Յովակիմին:

Որք կարդայք կամ օրինակէք՝ թողութիւն մեղաց խնդրեցէք ի Քրիստոսէ Թարգմանողի գրոցս Ամիրտովլաք բժշկին. աստուած զձեզ յիշէ իւր միւսանգամ գալուստն, ամէն:

* Երևանի 414 ձեռագրում՝ «ԻԶ. (26)»:

370

Տ Ա Ղ Ա Ր Ա Ն

ՍՅՎ 299 (359), հա. Բ. 1112—1114

գրիչ՝ Մկրտիչ
վայր՝ Բիրական

ա

316— ... Արդ, ես նուաստ յամենայնի
 Մկրտիչ անձն եղկելի
 Փափաքեցայ այս մատենի՝
 Աստուածաշունչ դատաստանի,
 Որում շափեալ ի յոտանի՝
 Սուրբն Ներսէսըն Կլայեցի,
 Որ և անուն տառիս կոչի
 Յիւր նախագիծն՝ Յիսուս որդի,
 Որ բաւանդակ ի յինքն ունի
 Զուտ հին և զնոր կտակարանի.
 Այլ և զԳրիգոր Մագիստրոսի
 Եւ զՆերսէսին Լամբրանեցի,
 Եւ զՅոհանու Եղընկացի
 Զվանկեալն ի սմայ շարադրեցի:
 Նայ և Սիւնեաց Սըտեփանոսի
 ԶՈղբումըն սուրբ էջմիածնի,
 Եւ Վահրամայ Հայոց դպրի
 ԶԱրքայք Կլայիցըն պատմողի:
 Այլ և Անյաղթ մեծին Գաւթի՝
 Բարձրացուցէքն ի յերգ խաչի,
 Եւ զՈւհայու Եդեսայի
 ԶՈղբըն շարեալ նոյն Ներսէսի,
 Եւ այլ բազում աստի ու անտի
 Ըստ բաղձանացս իմ խնդրելի
 Ժողովեալ ի տուփ՝ մի արարի,
 Ըստ անուշ խնկոցն արինակի.
 Նախ ի բուրումն մերըս հոգի,
 Ապա այլում հանդիպողի,
 Զի որ սովաւ զուարճասցի
 Յիշեսցէ զանձն իմ եղկելի:
 Այլ և զԺնաւղսն մերոյ մարմնի,
 Որ կան տքնեալ ի տապանի,
 Զհայրն իմ Յակոբ և զԲաղտադ՝ մայրն իմ բարի,
 Այլ և նախնեաց մեր հաւաստի
 Զպապ անուանեալքն գովելի,
 Եւ ամենայն արեան մերձաւորի,
 Քրիստոս նոցալ ողորմեսցի:
 Այլ և Հալաֆրէ մահդասի,

Իւր ծնողաւքն արժանասցի՝
 Զերանաւէտ ձայնն լըսի,
 Քրիստոս նոցա ողորմեսցի:
 Այլ զաւակացրն մեր մարմնի՝
 Մեսրոբի, Կարապետի,
 Յոնանէսի, Եփրիսիէի՝
 Քրիստոս նոցա ողորմեսցի:
 Այլ Աբրահամ քահանայի,
 Մաղթումի, Ասուղայի՝
 Քրիստոս նոցա ողորմեսցի:
 Այլ և Բարսեղ քահանայի,
 Իւր ծնողաւքն ամենայնի՝
 Քրիստոս նոցա ողորմեսցի:
 Եւ մեր եղբարցն որովայնի,
 Սոցին անուամբս ող յիշեցի,
 Որ կան թաղեալ ի հող երկրի,
 Պսակեսցին ընդ Քրիստոսի:
 Այլ և զպարոն Բաբաճանի
 Եւ զԹամար իշխանուհի՝
 Իւրեանց զաւակօքն ծաղկալի,
 Որ են թիկունք մեզ ի յերկրի՝
 Դէմ ալազգեաց բռնաւորի,
 Ու արդինարարք մեզ ի մարմնի
 Եւ խնամարկութեամբն բանի,
 Տէր աստուածն ամենայնի՝
 Պահէ զնոսա անդրդուելի,
 Եւ յետ աստեացս անցաւորի
 Տացէ զանանցն ըզրիւր բարի,
 Եղբարորդոցն իմ պերճալի
 Յովանէսի և Գրիգորի՝
 Տացէ Քրիստոս կեանս ի յերկրի:
 Այլ և զծաղկաւղ և զկազմող Յոնանէսի, և
 Եղբայր նորին Բերամշայի:
 Գրուին նոքա ի գիր կենդանի,
 Ծաղկին ի փառս յաւրն վերջի՝
 Հանդերձ ծնողօք ամենայնի:
 Այլ և հոգեւոր որդոյ մեր Գաբրիէլի
 Եւ նորագոյն քահանայի,
 Տէր տալ սմայ իմաստ հոգի՝
 Կառավարիլ անփորձ յերկրի,
 Զի յիշատակ մեր եղիցի՝
 Եւ պահպանիչ մեր տապանի:
 Այլ և զԵղիսաբեղ մայրըն բարի

Եւ զհաւատով որ վառ վառի*
 Տացէ Քրիստոս վարձս բարի՝
 Յաւրըն մեծի դատաստանի:
 Այլ և զՏեղերոյ արհեսկակոպոսի
 Եւ զհար միաբան ամենայնի,
 Եւ ըզհանգուցեալ ի տապանի՝
 Տէր Անդրասի և Գրիգորի,
 Քրիստոս նոցա ողորմեսցի
 Յաւուր մեծի դատաստանի, ամէն:
 Այլ և զրարունապետ վարդապետաց
 Գրիգորի և Սարգսի,
 Պահեա զնոսա Քրիստոս յերկրի,
 Քարոզող խրատիչ Հայոց ազգի:
 Այլ և նոցա տէրն ողորմի,
 Որ երախտիք առ մեզ ունի,
 Վարձահատոյց տէրն լինի:
 Նայ և բոլոր քրիստոնէի,
 ԶՔրիստոս աստուած դաւանողի,
 Մեզ և մերոցն ամենայնի՝
 Առհասարակ տէրն ողորմի:
 ԹՎին իննհարիւր տասն և ութի** (1469)
 Գրեցաւ դիրքս այս Յիսուս որդի,
 Սկիզբն և աւարտ լինի
 Ի Բուրական, ընդ հովանեաւ
 Տեղերոյ սուրբ Աստուածածնին
 Եւ սուրբ Լրջակին և սուրբ Յովաննէսիս:
 Աւրհնեալ է հայրն անճառելի,
 Աւրհնեալ որդին անքննելի,
 Աւրհնեալ հոգին անպատմելի,
 Երրորդութիւնն անզրննելի, ամէն:

Բ

317բ Քրիստոս աստուած... յիշեայ զմեղաւոր ծառայս քո զՄկրտիչս, և
 զկենակից զՀալաֆ, և զմանկակոտոր զաւակն մեր՝ զՄեսրոպն, և զԿա-
 րապետն, և զՅովնանէսն, և զԵփրէսիսն, և զհայրն մեր Աբրահամ քահանայն,
 և զԱկոբն, և զմայրն մեր զԱսուդան, և զԲաղդատն, և զեղբայրսն մեր
 զՄաղքումն, և զՄուրաթիսն, զԿիրակոսն, և զՅովնանէս, և զքուերսն մեր
 Շնահորն, և զՍաղատն...: Յիշեցէք ի սուրբ յազաւթս ձեր զԲարսեղ քա-
 հանայն, և զծնողսն իւր... զՍաֆարշէն, զՍաւլթանշէն, զԷվաթշէն, ընդ
 նմին զ[Յ]ուսէփ, զպաղորոն Աստուածատուրն, զՄենհան, Սաթըլմիշն, և
 զՀայրապետն, Նուրադին, և զԿարապետն, և զՔաւչընկն, և զԱռաքելն,
 զՍաթիկն և զԸՄրուրն:

* Հրատարակիչը տպել է «Վատմանի» որպէս հատուկ անուն:

** Բնագրում՝ «ԹՎ. ԶԺԸ. Ի»:

Այլ և աղաչեմ յիշել... զնիկողոս քահանայն և զՍտեփանոս քահանայն, զՂազար արքեղայն և զԱստուածատուրն քահանայն, զՅոնանէ աբեղան [և] զԲերամ, զՍարգիսն և զՄրութն, զՍաղատն և զԹուիիկն, զՆովանէսն և զԴրիգորն, Սալուկն և զԴաւիթն, զԽաթունմելիքն և զնիֆարն....:

Արդ, գրեցաւ սայ ձեռամբ մեղապարտ և անիմաստ գրչի Մկրտիչ մեղաւոր ու անարժան քահանայի... ի մենարանի Բիրականի, ընդ հովանակ սուրբ Աստուածածնին, և սուրբ Նշանի, և սուրբ Յովանիսի, այլ և ամենայն սրբոցս, որ աստ կան հաւաքեալ:

Գրեցաւ սայ ի թվիս Հայոց ՋԺԸ. (1469), ի կաթողիկոսութեան Հայոց տեառն Ռստակէսի, ղանութեան Հասան-բէկի: Յայսմն ամի շինեցաւ պարիսպն Տեղերոյ սուրբ Աստուածածնի, ձեռամբ Սարգիս վարդապետի, որ կոչի Բիրականացի. աստուած ղինքն արհնի, որ սուրբ Աստուածածնի դուռն ի բաց պահի, շաբաթ ու կիրակի պաշտան ու պատարագ լինի, որ իսկի շխափանի....:

Գ

219ա Այլ յիշեցէք յաղօթս ձեր տէր Խաչատուր, տէր Մատթէոս, տէր Յոնանէս, տէր Ալեքսան, զԱնրեւոյ ժողովորդ առհասարակ: Այլ և յիշեցէք յաղաթս ձեր զԲուրական ժողովորդս առհասարակ՝ զԲէօշն և զԿիր ծնողք, զՊօղոս և զԿիր ծնողքն: Այլ և յիշեցէք յաղաթս ձեր զՆերսէս և զՄերուն, Յովանէս քահանայն և զտէր Աստուածատուր, զտէր Յակոբ, զտէր Սեբն, զտէր Վարդան, զտէր Մարտաւրոն (^), զտէր Յովանէս, զտէր Ներսէս, զԿարապետ արքեղայն, զԴրիգոր վարդապետն, զԴրիգոր արքեղայն, և զՅոնանէս դրադիր: Այլ և յիշեցէք յաղաթս ձեր զԿարապետ եպիսկոպոս, և զՄկրտիչ եպիսկոպոս, և զԹաղէոս եպիսկոպոս: Եւ դուք որ յիշէք՝ աստուած-ողորմի ասէք և զՀայր մեր յերկինս, աստուած ձեզ ողորմի առհասարակ ի հանդերձեալն յաւիտենին, ամէն:

371

Մ Ա Շ Տ Ո Յ

Երևան 901

գրիչ՝ Անանիա
վայր՝ Հերմոնի վանք

10բ ...Ձեռնադրութեանս գիրքս գրեցաւ ի վանքս Հերմոնի, ընդ հովանակ սուրբ Լուսաւորչիս, և սուրբ Յակոբիս, և սուրբ || Ստեփանոսիս, և սուրբ վարդապետացս, որ աստ կան հանգուցեալ, ի թվ. ՋԺԸ. (1469), ձեռամբ բազմամեղ և անարժան, տարտամ և անպիտան փցուն գրչի Անանիայիս, որ անոթամբս միայն եմ խաբեղաւ և ոչ արեղա:

Տէր աստուած, զայս ձեռնադրութեան գիրքս շնհաւոր առնէ պարոն տէր Պաղոսին, խաղաղութեամբ և առողջութեամբ վայելել տա իւր միաբանութն և Աստուածատուր հայրապետին:

Այլ և աղաչեմ զամենեանս խոշորութեան և սղալանաց գրոյս անմեղադիր լերուք, զի կարն մեր այս էր, զի վիշտ շատ և գառնութիւն ի յանարինաց և յարինաւորաց. և հեծեծանաւք յերեսս անկեալ աղաչեմք, զի որք տեսանէք և կարդայք և արինակէք՝ յիշեցէք զանարժանս ի յաղօթս ձեր. և աստուած զձեզ յիշէ յիւր յարքայութիւնն, ամէն*:

372

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Թաւրիդ, Մասնաւորաց 66, ԱՍԹ, էջ 132

ՍՍՀ, հա. Բ. 3, էջ 33—34

ա

գրիչ՝ Անանիա
վայր՝ Հերմոնի վանք249—
250բ

...Եւ արդ, գրեցաւ սա ի թուաբերութեանս Հայոց ՋԺԸ. (1469) ի հայրապետութեանս տեառն Ընդւոտակէսի: Գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի վանքս Հերմոնի, ընդ հովանեաւ սուրբ Լուսաւորչիս, և սուրբ Յակոբիս, և սուրբ Ստեփանոսիս, և սուրբ վարդապետացս որ աստ կան հանգուցեալ, և ի յառաջնորդութեան Սարգիս րաբունապետիս, ձեռամբ սուտ յանուն Անանիեայի գրչի, որ անուամբս միայն խաբեղաւ և ոչ գործով:

Բ

ստացող՝ Ստեփանոս

Արդ, ամենայն ոք բարոյ ցանկայ վասն սիրոյ արքայութեան, որպէս ասէ առաքեալն, թէ՛ Երանի որ ունիցի զաւակ ի Սիոնի և ընդանի Երուսաղէմ: Ես Ստեփանոս քահանայս ստացայ սուրբ Աւետարանս և ետու գրել զսայ յիշատակ ինձ, և ծնաւդաց իմոց՝ հարն իմո Ամիրին և մար իմ Թադիկին, և հարեղրարն իմ Մկրտչի կուսակրան աբեղայի, և կողակցին իւր** Մարթին, և որդին իւր Յակոբ, Ալէքսանոս, Գրիգոր, Արիստակէսն, և զգուստրն իմ զՄարգարիտն, Նուկպարն, և զքոյրն իմ Նուրմէլիք, զՀովսիմէ, և զամենայն արեան մերձաւորսն՝ զկենդանիսն և զհանգուցեալսն, և աստուած, որ առատն է ի տուրս ողորմութեան՝ ձեզ յիշողացդ և մեզ՝ յիշելոցս ողորմեաց[ի] իւր միաանգամ գալըստեամբն, ամէն և եղիցի:

373

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երեան 219

գրիչ՝ Գրիգոր
վայր՝ Գաւրի քաղաք

...Արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի թվականութեանս Հայոց ՋԺԸ. 301բ (1469) || ի գեղաքաղաքս Գաւրի, ընդ հովանեաւ կաթողիկէ սուրբ Աս-

* Ձեռագրի մեծ մասը գրել է Յովանէս գրիչը, որից պահպանվել է միայն մի փոքր հիշատակազրություն՝ ձեռագրում պահպանված ամենավերջին թերթի (227բ) վրա. «Ջծրող սուտանուն Յովանէսն յիշեցէք և աստուած զձեզ յիշէ իւր միւսանգամ գալուստն. Գրիստոսի» (այսպէս):

** իմա՝ ստացող Ստեփանոս քահանայի:

տուածածնիս, ձեռամբ անարհեստ և փցուն գրչի Գրիգորի, վասն յիշատակի ինձ, և ծնաւդաց իմոց՝ հաւրն Չարգասիւն, մօրն Վարդէտիկնայ, և եղբարցն, և ամենայն արեան մերձաւորացն: Եւ ետու զսայ անշինջ յիշատակ ի գոտն սուրբ Լուսաւորչին Բէժնու, ձեռամբ կուակրաւն արեղաին Յովանիսին և սրբասէր քահանայիցն Վարդանին և Եղեկիէլին: Վասն որո աղաչեմ յիշել ի տէր զծնաւդսն, [և] զարեանառու մերձաւորսն մեր, և զամենայն երախտաւորսն և զուսուցիչսն մեր: Եւ զիս զփտեալ ծերունիս՝ զմեղաւք զառածեալս զԳրիգոր անուամբ միայն արեղա, նաև զհոգևոր որդեակս իմ զՄարտիրոս դպիր, որ ձեռնտու և տալնական է ամենայն աշխատանաց գրե|||

374

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Բողիւան գրատուն Ms. Arm. E. 4
Մատենադարան, Անհատական արխիւներ, Թղթ. 120,
Ջեռ. № 01, էջ 062—064

գրիչ՝ Յակոբ
վայր՝ Խարբերդ

ա

240բ ...Ուստի տեսեալ ըղսորա փրկագործութեան խորհուրդ պատուական և սրբասնեալ քահանայն Յովաննէս և ետ գրել զսա յիշատակ իւր, և ծնաւդացն՝ հօրն Շահպարտնին և մօրն Լուսիսաբուն[իւն], և ամենայն արեան մերձաւորացն: Վասն որոյ աղաչեմ զձեզ զամենեանս յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղաւթս ձեր զվերոյգրեալքս ի սմա, և բոլորով սրտիւ և լի բերանով աստուած-ողորմի ասացէք նոցա, և դուք յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ աստուծոյ մերոյ, ամէն:

Արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի թվ. ՋԺԸ. (1469), ի քաղաքս որ կոչի Խարբերդ, ընդ հովանեաւ սրբոյն [Սարգսի զաւրավարին] և որդւոյ նորա [Մարտիրոսի, ի հայրապետութեան տեառն Արիստակիսի, և յեպիսկոպոսութեան տէր Սիմէոնի, ի թագաւորութեան ազգին նետողաց Հասան-պէկին, ձեռամբ Յակոբ անարժան քահանայի, զոր բազում աշխատութեամբ գրեցի և ծաղկեցի և կազմեցի ի մեղաւոր և անարժան ձեռամբ իմով: Արդ, աղաչեմ զձեզ, որք հանդիպիք սմա տեսութեամբ և ընթերցմամբ, յիշեցէք ի Քրիստոս զՅակոբ քահանայ՝ զգթող սորա, և զծնողքն իմ՝ զԳրիգոր և զԹանսուխ, և զեղբարքն իմ, և զորդիքն մեր, և զղստերքն, և զամենայն արեան մերձաւորքն մեր, և դուք յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ աստուծոյ մերոյ, ամէն:

Այլ և յիշեսցիք ի Քրիստոս զհաւատարիմ տանուտէրն զԱրիստակէսն և զորդիքն իւր զՅակոբն, և զեղբայրն իւր զՅովնաննէս, և աստուած ողորմի ասացէք նոցա, որ ազնական եղեն ի գին սուրբ Աւետարանիս, աստուած իւրեանց ազնական լինի յահեղ ատենին, ամէն:

բ

Յիշեցէք ի Քրիստոս զհաւատարիմ տանտիկինն զՄարգարիտն, և զիւր որդին զԷմիլն-պէկն, և զազիկն իւր զԴեմետրն, և զՍիմաւոնն, և զՎարդն,

և զխասն, և զհամօրէն ննջեցեալքն, որ ստացաւ զսուրբ Աւետ[արանս] յիշատակ, և եդ ի դուռն եկեղեցուն*:

375

Ա Ի Ծ Տ Ա Ր Ա Ն

18 Վ 189, սյուն. 453—456, Աղթամար 194

գրիչ՝ Յովանէս
վայր՝ Գամաղիէլի վանք

ա

Արդ, կատարեցաւ աստուածախաւա և տիեզերաքարոզ Աւետարանս ի խնդրոյ աստուածասէր և հաջատարիմ տանուտոջն Առաքելին, յիշատակ իւրն, և ծնաւդաց իւրոց Շատարեիւն, և մարն Նազ-Խաթունիւն, և կողակը-ցին՝ Մարգարեիւն, և մօրն Խըպբեիւն, և հօրն Ստեփանոսիւն, և ամենայն արեան մերձաւորացն, և զաւակաց Առաքելին, Խէրապէտիւն և Աւետիւն, և դստերացն Սուրաբիւն, և Գոհարիւն, և Խելաւիւն, և Մելիտոնիւն. արարիչն աստուած իւրն պահապան լին[ի]: Այլ և ընդունելի արասցէ տէր աստուած զայ[ս] զԱւետարանս որպէս զպատարագն Հաբէլին և Նոյին և զԱբրահա-մուն, և փոխանակ սորա պարգէն տէր աստուած զիւր երկնային արքա-յութիւնն և զիւր աստուածային տեսութիւն Առաքելին, և իւր ծնաւդաց Շատարեիւն և Նազ-Խաթունիւն, և կողակցին Մարգարեիւն, և ամենայն արեան մերձաւորացն, ամէն: Այլ և քերն Խոնդիւն և զաւակին Ղազարիւն: Այլ և Սահալ քահանան խնամածու և պահապան լինի Աւետարանիս և պահէ զսուրբ Աւետարանս ի դուռն սուրբ Յովանէսին, և մի ոք իշխեսցէ զսա հեռացուցանել ի դրանէ սորա, միթէ փախ** լինի՝ փախուցին, դար-ձեալ բերեն ի դուռն սուրբ Յովանէսին. և մի ոք իշխեսցէ զսա իւրն սեփ-հականել՝ քահանայ կամ տանուտէր. այլ գ[ե]աւըն ամենքն խնամ տանեն ի վերա և պահեն, զի Աւետարանս գեղին եմ տուեր: Ով որ կարդա և ով որ լսէ՝ յիշէ զԱռաքելն, և զծնողսն իւր և աստուած-ողորմի ասէ, և աստուած իւրն ողորմեսցի, ամէն:

Այլ և գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի դուռն Գամաղիէլի սուրբ առաքե-լոյս, ձեռամբ յոգնամեղ Յովանէս վարդապետի, ի թվաբերութեան Հայոց Զ և ԺԸ. (1469)-իս, ի յառաջնորդութեան վանացս Յովանէս վար-դապետի և Գրիգոր եպիսկոպոսի, զոր տէր աստուած պահեսցէ զսոսա ընդ երկայն աւուրս, ամէն: Եւ յայլ միաբան եղբարցս՝ Ղազարին, Սա-րգսին, Սուփիասին, Ստեփանոսին, Յովանէսին, միւս Յովանէսին, Յո-հաննէսին, և Ներսէսին, և այլ եղբայր մի Առաքելին՝ Յակոբ անուն յի-շեցէք և աստուած-ողորմի ասացէք...:

* Բ. հիշատակարանը գրված է նոսր գրով, այլ գրչի կողմից: Նույն այս Մարգա-րեիւն որպէս ստացող հիշատակվում է նաև Յակոբ գրչի 1470 թվականին ընդօրինակած Ավետարանի հիշատակարանում (տե՛ս):

** «Փախ» բառից հետո, հրատարակիչը, փակագծերի մեջ առնելով, լրացնում է բոլր անհրաժեշտ «գլխ» բառը: Կարծում ենք, որ գրա անհրաժեշտությունը բոլորովին չի զգացվում:

Այլ և նշեցեալք, որ ի Սուրս, ի դուռն սուրբ Յովաննէսի հանդուցեալ, Քրիստոս աստուած ներումն և թողութիւն արասցէ ամենայն սխալանաց նոցա, ամէն...:

Այլ և յիշեցէք ի Քրիստոս աստուած և ասացէք զաստուած-ողորմին պարոն Առաքելին, և ծնաւդաց նորին՝ Շատարեին և Նազէ-Խաթունին, Մարգարիտին, և ծնաւդացն նորին՝ Ստեփանոսին և Ղբէլին, և յիշողացդ, ամէն:

Դարձեալ, յերեսս անկեալ աղաչեմ զդասդ ժողովրդոց, որ լի բերանով ասացէք զաստուած-ողորմին Սահակ քահանային, և կողակցին Ընդ-Մէլիքին, և իւրեանց զաւակացն՝ Ղազարին, Թանգ-Մէլիքին, և դեղջիս որ Սուրս կոչի, և իւր տանուտէրացն՝ մեծի և փոքու, առհասարակ, ողորմեսցի, ամէն: Եւ մի ոք իշխեսցէ զսուրբ Աւետարանս հռացուցանել ի դրանէ սուրբ եկեղեցեացս՝ ի սուրբ Յովհաննէս[է] և ի սուրբ Գէորգեայ զաւրավարէս: Եւ որք որ հակառակէ՝ ի Քրիստոսէ դատապարտի:

Բ

Եւ զԽարայէլ զրծոզս յիշեցէք և աստուած զձեզ յիշէ, ամէն:

376

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՍԾՎ 180 (1891), հտ. Ա, 751—753

դրիշ՝ Ստեփանոս
վայր՝ Տիրիկի երկիր

ա

274բ ...Արդ, գրեցաւ սա ի թուականութեանս Հայոց ՋԺԸ. (1469), ի յերկիրս որ Տիրիկի կոչի, ի վանքն Վաւորք գեղջին, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնին, և սուրբ Յակովբայ նշանին, և Յովհաննու, և այլ սրբոց որ աստ կան հաւաքեալ, ի հայրապետութեան տէր Մկրտչին և տէր Բարսեղին, զոր տէր աստուած զփոխարէնն բարի հատուցէ յիւր միաւանգամ գալստեան, ամէն:

Եւ արդ, գրեցաւ ձեռամբ յոգնամեղ և ախմար գրչի Ստեփանոսի՝ անուամբ միայն կոչեցեալ հայրապետի...:

Բ

276ա ...Արդ, որ շարժողն է ամենայն բարութեանց՝ տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս, շարժեաց ի սէր աստուածային նախանձու՝ զՆորմանուկ, և զկողակիցն իւր զՇնոֆորն, որ ցանկացան... և ստացան զսուրբ Աւետարանս ի հալալ արդեանց իւրեանց, և եդին ի սուրբ անապատն Աւագ վանք կոչեցեալ, ի դուռն սուրբ Աստուածածնին, և սուրբ Կարապետին, և երկուտասան առաքելոցն, յիշատակ իւր, և ծնողաց իւրոյ Յովանիսին և Մարեմ-Խաթունին, և հարեղբարորդոյն Անտոնին, և որդոյն Ստեփանոսին...: Եւ որ ոք ընթեռնութեամբ կամ արինակէք՝ յիշեցէք ի սուրբ աղաւթս ձեր զստացող սորա, և զծնոզս իւր, և զՆերսէս սրբասէր աբեղայն, որ պատճառ

եղև այս բարոյթեանս, և զծնաւդսն իւր...: Դարձեալ, յերես անկեալ աղաչեմ յիշել ի տէր զմահդասի տէր Ներսէս սրբասէր կրօնաւորն, և զհայրն իւր զԱստուածաւոր պատուելի քահանայն, որ մականուն Գառնուկ կոչի, և զմայր իւր զԼալիսաբուն, և զեղբայրն իւր՝ զհաւատարիմ քրիստոնեայն զԱրիստակէսն, և զեղբարքն իմ՝ զփոխեցեալն առ Քրիստոս զՅովնանէսն և զՄելիսէքն, և զհօրեղբար որդիքն իմ զՍարգիսն, զԴիգորն և զՄարտիրոսն, որ են յերկրէն Լեռնկայ, որ եղին իւրեանց յիշատակ դատիֆա շուրջառ մի բոլոր սգեստով ի սուրբ անապատս որ կոչի Աւագ վանք՝ ի դուռն սուրբ Աստուածածնին, և սուրբ Կարապետին, և սուրբ Առաքելոցն...:

377

Մ Ա Շ Տ Ո Յ

Նիկոմիդիոյ առաջնորդարան Մ.Տ.Մ.

գրիչ՝ Կիրակոս Տրապիզոնցի
վայր՝ Կեսարիոյ գաւառ, Նիսիա գիւղ

Գրեցաւ ի թվ. ՋԺԸ. (1469), ձեռամբ Կիրակոս եպիսկոպոսի Տրապիզոնցոյ, ի գաւառիս Կեսարիոյ, ի գիւղն որ կոչի Նիսիա, ընդ հովանեաւ սուրբ հայրապետի Գրիգորի՝ եղբար Բարսղի, և այլ բազմահաւաք սըրբոցս... ի խնդրոյ Խաչատուր քահանայի, հարն Մարտիրոսի, և մարն Մարքայի, և հաւրեղբայրն Ստեփանոսի... (յիշեցէք) նաև զվարպետն մեր զՅովանէս նախաշն Եզնկեցի, որ եմք պանդուխտ յերկրիս այս...:

378

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 3103

312— ... Արդ, կատարեցաւ աստուածախաւս և տիեզերաքարոզ Աւետարանս ի խնդրոյ պատուական և հաւատարիմ տանուտոջն Յովնանիսին, որ վառեալ էր հաւատով և սիրովն, որ ի Քրիստոս Յիսուս, և ետ գրել զսուրբ Աւետարանս յիշատակ իւրն, և ծնաւդացն Յովնանիսին, և մարն Արուսին, և մեծ պապուն Ատովին, և կողակցին Խաթունին, և ամենայն արեան մերձաւորացն, զոր տէր աստուածն Յիսուս Քրիստոս ընկալցի զսա որպէս պատարագն Հաբէլին և զԱբրահամուն և զամենայն նախահարցն սրբոց, որպէս || հայեցաւ ի Հաբէլ և ի պատարագն նորայ, նոյնպէս հայեցի հաճեցի ընդ Յովնանէսն և ի պատարագ սորին, զոր վասն իւր և ամենայն մերձաւորաց է՝ արեան իւրոյ է: Եւ արժանի արասցէ զՅովնանէսն և զծնողսն իւր զՅովնանէսն և զԱրուսն դասակից և պսակակից լինել սրբոց իւրոց՝ Յովնանու և Երեմիայի և Յովնանու Ոսկերեւանին, և զՅովնանէսն՝ սրբոյն Յովնանու Կարապետին աթոռակից և դասակից արասցէ զսոսայ ի լուսնդէն խորանսն, ամէն:

Այլ զսանն իմ զՍահակ սարկաւագ, որ տարաժամ հասակաւ փոխեցաւ

ի Քրիստոս և մեզ սուգ անմխիթարելի եթող յիշեցէք ի Քրիստոս և աստուած-ողորմի ասացէք սոցա ամենեցուն:

Այլ և կատարեցաւ սուրբ Աւետարանս ի թոաբերութեանս Հայոց ՋԺԸ. (1469), ի յառաջնորդութիւն վանացս Յոնանէս վարդապետի, և Գրիգոր եպիսկոպոսի, և Դաւիթ եպիսկոպոսի, և այլ միաբան եղբարցս՝
 313ա տէր և վանից հօրն Ստեփաննոսին, || և Ղազարին, և տէր Սարգսին, և Սու-
 քիասին, և Կիրակոսին, և Ներսէսին, և Յովանիսին, և միւս Յովանի-
 սին, և Ստեփաննոսին, և Յոնանէսին, զոր տէր աստուած Յիսուս
 Քրիստոս անարատ և ամբողջ պահեսցէ ընդ երկայն աւուրս, ամէն:

Այլ և սխալանացս և խռոշորութեան գրոցս անմեղադիր լերուք, զի կարմեր այս էր, և ես տկար և ծեր անձամբ և պանդուխտ կենալք զրեցի զսուրբ Աւետարանս Յոնանիսին յիշատակ, և ծնաւդացն Յովանիսին և Արուսին, և մեծ պապուն Առոմին...:

Արդ դարձեալ կրկին անգամ աղաչեմ զձեզ, ո՛վ դասք սուրբ քահանա-
 313բ յից, յիշեցէք ի Քրիստոս զբարի տանուտէրն || զՓանիկն, և զեղբայրն իւր զՅովանն, և զկողակիցն զՅովիւնարն: Այլ և աղաչեմ զձեզ, լի բերանով աստուած-ողորմի ասացէք Փանկէն, և իւր կողակցին Գօնարին, և տգայոցն զՄարտիրոսն, Խնկկէն, և զստեբացն Սառին* խաթուն, զԴիլդարն: Եւ որ զսուրբ Աւետարանս լաւ կու պահէ ի դուռն սուրբ տաճարիս և սուրբ Յո...ան., և յամէն օր զճրագն անխափան կու վառէ և ղխոնկն ծխէ, աստուած ի միւսանգամ գալստեանն լուսեղէն պսակին արժանի արասցէ, հանդերձ ծնողաւն և ազգականօքն ղերկնից արքաութիւն ժառանգէ, ամէն:

379

Մ Ա Շ Տ Ո Յ

ԻՅՎ 421

գրիչ՝ Գրիգոր

... Եւ արդ ես՝ սուտանուն Գրիգորս՝ խաբեբայ և ոչ քահանայ... կատարեցի զտառս որ կոչի Մաշտոց, ի թուականիս Հայոց ՋԺԸ. (1469), ի յերկիրս ||/*

* «Սառին» անունը գրված է «զստեբացն» բառից վերև՝ տողամիջում:

** Տեղեկություն ունենք նաև 1469 թ. ընդօրինակված մի Շարակնոցի և Աւետարանի մասին: Շարակնոցի զրիչն է Արիստակէս աբեղան, ընդօրինակել է Սանահնում, ի խնդրոյ Աստուածատուր և Յովհաննէս եպիսկոպոսների (Մ.Տ.Մ.-ի ցուցակ): Աւետարանի գրիչն է Յովհաննէս, գրված է Արճէշում, ժողկոչն է Մինաս քահանա (ՆԱ, 1900, էջ 59, J. Tikkanen, Tre armeniska miniatyr hanskrifter):

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Բողևան գրատուն Ms. Arm. E—6,

Մասենազարան, Անհատական արխիվներ, Թղթ. 120, ձեռ. № 62

գրիչ՝ Յակոբ
վայր՝ Խարբերդ

325ա— ...Ուստի և տեսեալ զսորա անճառ փրկագործութեան խորհուրդ պա-
229ա տական և սրբասնեալ և հաւատարիմ կինն Մարգարիա, և ետ գրի,
զսուրբ Աւետարանս [յ]իշատակ իւր, և կողակցին իւրոյ Վարդին, և
որդւոյն իւրոյ Էմին-պէկին, և դստերն [Գոնարին], որ ետ յիշատակ ի
վանս անապատան, որ կոչի Սուր...:

Եւ արդ, ես՝ յետինս ի գրչաց և անարժանս ի կարգաւորաց, սուտա-
նուն քահանայս Յակոբ...:

Արդ զըրեցաւ սուրբ [Ա]ւետարանս ի ք[ա]ղաքս որ [կ]ոչի Խարբերդ,
ընդ հովանեաւ սրբոյն Սարգսի դաւրա[վ]արի և որդւոյն նորա Մարտիրո-
սի, ի Թաղս [որ] կոչի Սին[ա]մու[տ], ի հայրապետութիւնն տե[առ]ն
[Ա]րի[ստ]ակիսի, և յեպիսկոպոսութիւնն տէր Սիմէոնի բարձնապետին,
որ նստի յանապատն, որ կոչի Սուր վանք, և [դա]ր[ո]ց կ[ար]գեալ բա-
զում [ա]շ[ա]կե[ն]տաց՝ լու[սաւ]որելով ըզ[հ]եռա[ւ]որս և զմերձա[ւ]որսն:
Ի Թագաւորութեանն ազգիս ազգին [նետո]ղաց Հասան-պէկին, որոյ տի-
րեալ է ի Բաբելոնէ մինչև ի Շիրա[զ] քաղաք և ի Տ[ր]ապիզոն, զոր բազում
քաջութիւն արարեալ ի բազում տեղիս, և ի միում ամի Գ. (3) ղան
յաղթեաց և սպան զնոսա՝ զՃիմանշայն, և զորդիքն իւր, և զՊուսայիս
ղանն, և էառ զնոցա տեղիքն և զամրոցքն: Ի Թրւիսն Հայոց ՋԺԹ. (1470):
Ձեռամբ անարժան ծառայիս աստուծոյ Յակոբի, զոր բազում աշխատու-
թեամբ զրեցի և ծաղկեցի և կազմեցի մեղաւոր և անարժան ձեռաւք
իմովք ի դառն և ի դժար ժամանակի, յորում աստուածասաստ բարկու-
թեամբ իջաւ յաշխարհ որ կոչի մահատարածամ. և բոլոր տարի մի է, որ
կայ ի մեր քաղաքս և յերկիրս և ոչ վերենայ: Եւ շատ դրոմք փակեցան,
և շատ հայր անորդի արար, և շատ մայր՝ անզաւակ, շատ եղբայր անեղ-
բայր արար, և շատ քոյր՝ անեղբայր, շատ քահանայ անորդի մնաց, և շատ
ծրժկան տղայ անհայր, անմայր մնաց: Արդ, յայս վշտաշատ ժամանակիս
զրեցաւ սուրբ Աւետարանս, յորում մարտ ի ներքոյ և արհաւիրք արտա-
քոյ, ըստ մարգարէին, որ ասէ՝ Ամենայն անձն ի ցաւ և ամենայն սիրտ ի
տրտմութիւն, և Յոսից մինչև ցզուլս ոչ գոյ առողջութիւն: Եւ այս ամենայն
եկն ի վերայ մեր վասն մեղաց մերոց:

Արդ, յայսմ ամի փոխեցաւ առ Քրիստոս որդին և դուստրն և թոռներն
այս հաաստարիմ կնոջս Մարգարտիս, և ինքն միայն մնաց՝ լալի և
ողորմելի. վասն որոյ ետ դրել ղսուրը Աւետարանս յիշատակ իւր, և ծնաւ-
ղացն, և որդւոցն, և դստերացն, և ամենայն արեան մերձաւորացն: Վասն
որոյ աղաչեմ զձեզ յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զՄարգարտն և
զամենայն վերոյգրեալսն, և բոլորով սրտիւ և լի բերանով աստուած
ողորմի ասացէք, և դուք յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ աստուծոյ մերոյ,
ամէն:

Արդ, որ ճաշակէք... յիշեսցիք ի սուրբ յաղաթս զՅակոբ գրիչս, և
զծնաւղսն իմ զԳրիգոր և զԹանսովս, և զեղբարքն իմ և զամենայն մերձա-
ւորսն իմ՝ զկենդանիքն և զհանգուցեալքն, և զորդիքն իմ՝ ղԲ. (2) Մկրտիչն,
և զՍարգիսն, և զԳրիգորն, և զԽարտյէլն, և զԳլխոյն, և զոր ի միւս մահուն
մեռան, այլ և զԱմիր սարկաւազ ղորդին իմ, որ զթուղթս կոկեաց: Եւ որք
զմեզ յիշէք սրտի մտաւք՝ յիշեալ լիջիք յառատ ողորմութիւնն աստուծոյ,
ամէն:

381

Ա Ի Ե Ս Ս Ա Ր Ա Ն

Երևան 9720

կազմող՝ Խաչատուր
վայր՝ Գողթան գաւառ

217ա ...Արդ աղաչեմ յիշել ի կենդանի յաղաթս ձեր կազմող սուրբ Աւե-
տարանիս Խաչատուր արեղայս:

Շնորհիւն աստուծոյ սկսա և նորոգեցի սուրբ Աւետարանս ի թվա-
կանութեան Հայոց ՋԺԹ. (1470), ի հայրապետութեան տէր Ըստեփա-
նոսի Գողթան դիտողի:

Փառք հաւրն երկնաւորի... որ արժանի արար զանարժանութիւնս իմ
հասանել ի նորոգումն աստուածահրաման Աւետարանիս:

217բ [Յիշեսցիք] զՀնդուշայ հիւան, որ զԱւետարանիս կողն նորոգեաց:
Յիշեսցիք յաղաթ ձեր եւ ղորդին իւր Շախար և [Յո՞ւր]դանան: Տէր աս-
տուած ամրայծածով աշովն իւրով պահեսցէ, ամէն*:

382

Մ Ա Շ Տ Ո Յ

Փիրդ. 6273, էջ 311—312, վան, ի Մանդան

գրիչ՝ Ոնաննէս
վայր՝ Վերի-Նորավանք

...Ո՞վ սուրբ ընթերցողք, յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղթս ձեր զՈն-
աննէս ողորմելի, զանուն ունիմ քահանայի ու գործ շունիմ իսկի բարի...:

* Այլ ձեռքով, շարունակութեամբ, գրված է մի քանի տող, որից կարգացվում են
միայն առանձին բառեր:

Քանզի եղև այսմ ժամանակի հարկապահանջութիւն ի տաճկաց. քանզի եկն Ուզուն-Հասանն և էսպան զՋհանջէն՝ որդին Ղարա-Ուսուֆին և ղորդիքն իւր, և նստաւ ի թախտն նորա, և եղև թասուպութիւն յոյժ և հալածումն քրիստոնէից. և խափանեցին զհնչումն զանգակին, և քրիստոնեայք նշանաւ շրշէին...:

Արդ, գրեցաւ Մաշտոցս թուականիս Հայոց ՋԺԹ. (1470), ի վանքս որ կոչի Վերի-Նորավա[ն]ս[ի] (Յիշեցէք) զգծող Յովհաննէսս ի յաշխարհի և քահանայս ներելի...: Գրեցաւ ի վանքս որ Մեղուս կոչի, ընդ հովանեաւ լուսոյ մայր սուրբ Աստուածածնիս, առաջնորդութեամբ տեառն Արիստակէսի, և ի թուականիս ՋԺԹ. (1470):

383

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Փիրդ. 6373, էջ 310--311, վանի Տիրամայր եկեղեցի

գնող՝ Աւետիս
վալր՝ Ոստան

...Արդ, գրեցաւ յիշատակարանս վերջինս ի դառն և ի նեղ ժամանակիս, որ երկիր ամենայն երեքեալ կայ և տատանեալ ի ձեռաց անօրէն ազգին նետողաց: Այլ և այս երկու ամ է որ թանգութիւն, և ամենայն իրաց պակասութիւն, և մահտարածամ յաշխարհէս չէ վերացեալ. և այս ամենայն վասն ծովացեալ մեղաց մերոց է:

Վասն որոյ ի ձեռն ձեր սուրբ աղօթիցդ և ամենայն սրբոց բարեխօսութեամբ բարձցէ տէր աստուած զամենայն տիպուր տրտմութիւն տարադէպ պատահման, այսինքն է զմահ և զսով, զսուր և զգերութիւն յամենայն արարածոցս. և բարձրացուցէ գեղջիւր եկեղեցւոյ սրբոյ ընդ շորս կողմն աշխարհիս՝ իբր զարեգակն պայծառացեալ, ամէն: Յամին ՋԺԹ. (1470) թուականութեանս Հայկազեան տումարիս գծագրեցաւ վերջին յիշատակարանս, ի հայրապետութեան տեառն Ստեփաննոսի և ի զանութեան Օթման-բէկի որդւոյն՝ Հասան-բէկին, որ զՋհանջայ միրզան սպան, և զամենայն հեծեալքն փախստական արար, և զանառիկ բերդորայքն էառ, և տիրեց ամենայն աշխարհի:

Արդ, ես Աւետիս և հարազատ որդիս իմ Խոջայ-Ջատէն գնեցինք զսուրբ Աւետարանս ի հալալ ընչից մերոց, և զսուրբ Աւետարանս և լաւ շուրջառ մի, և զեկեղեցւոյ գուռն սուրբ Ստեփաննոսի դրան շնորհեցինք, յիշատակ ինձ և ծնողաց իմոց...:

Յիշեցէք ի Քրիստոս զՈստանայ քահանայքդ, որ էք սպասաւոր սուրբ Ստեփաննոս նախավկային և վայելող սուրբ Աւետարանիս, նախ և առաջին պատուական քահանայն տէր Ատոմ, տէր Թադէոս, տէր Առաքէլ, տէր Մեսրոպ, տէր Մելիսէդ, տէր Աւետիս, և միւս տէր Աւետիս, և տէր Յովհաննէս, և մի ոք իշխեսցէ հեռացուցանել զսա ի դրանէ սուրբ Ստեփաննոսին:

384

Շ Ա Ր Ա Կ Ն Ո Յ

Երևան 9239

գրիչ՝ Յովաննէս Մանգասարենց
վայր՝ Արենշ

ա

116բ Քրիստոս աստուած... ողորմեա սաացաւի սուրբ դրոցս աստուածասէր և հեղահոգի վարդապետին Մկրտչի, և ծնաւզաց իւրոց, և ամենայն արեան մերձաւորաց իւրոց, և հարազատին իւրոյ՝ խորին իմաստոյն Գրիգորի կրանաւորի, և ինձ անարժան գրչիս Յով[աննիսի], և պակասութեան գրիս անմեղադիր լերուք, զի աշաց լոյս պակասեալ է, և առանել յայս աւուրս, որ ի գրել Շարակնոցիս Բ. (2) տղայ ինձ յաստուած գնաց՝ Մէնէրն և Սահարբէկն, վա՛յ ինձ:

բ

317բ Զստացաւ Շարակնոցիս զելլանիկ ըստունին զՄկրտիչ Արգիլանցի և ղերախտաւորսն իւր յիշեցէք:

գ

338բ ...Արդ, գրեցաւ սուրբ երգս Շարականաց յերկիրս Քաջքերունի, յԱրմէն քաղաքի, ի դուռն սուրբ տաճարիս Գէորգեայ զօրա[[վա]րի. և աւարտեցաւ ի դուռն Միրա[նա]ւոր Աստուածածնիս, ի խնդրոյ աստուածասէր հեղահոգի և քաջ ըստունոյն Մկրտիչ վարդապետի, որ հաստ[ատ]ուն յուսով, և անկեղծ հաւատով, առատաբաշխ տրօք ետ գրել զսա յիշատակ հոգոյ իւրոյ, և բարեպաշտ ծնողացն իւրոց՝ հօրն Արաբէկին և մօրն, և հարազատ եղբօրն՝ իմաստուն կրօնաւորին՝ Գրիգոր վարդապետին...:

Բայց ես՝ մեղապարտ գրիչս Յովաննէս, երես ի դետին ղնելով աղաչեմ ղսուրբ վարդապետդ, որ զիս յիշման արժանի առնես՝ զանարժան[ա], և զուռուցիչն իմ զԹումա ըստունապետն, և զծնողսն իմ: Եւ պակասութեանն, որ լինի ի սմա անմեղադիր լեր, զի կար իմ այս է: Եւ հոգովս հիւանդ եմ ի խոցմանէ սատանայի և մարմնովս տկար եմ ի խոցմանէ հրեղէն սրոյն աստուծոյ, որ մահտարածամ է անմեղ տղայոցս, աչքս կուրացել է ի բազում լալոյս, մէջքս կոտո[[ր]ել է, ձեռս թուլացել է, զի իմ մէկ որդին Մխիթար զողորմելի հայրս սեւեց յայս աւուրքս, և ես մնացի անյիշատակ: Բայց գոհանամ զաստուծոյ հազար բերան, թուականն է ԶԺԹ. (1470):

385

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 4515 (Ղ. Փիրզ. Նշխարք պամ. հայոց, Բ.)

գրիչ՝ Յովաննէս
վայր՝ Կտուց

...Եւ արդ, ես՝ յետնեալս ի կարգաւորաց և անարժանս ի քահանայից և անիմաստս ի գրչաց Յովաննէս, ոչ ունելով իշխանութիւն հպիլ ի սուրբ

Աւետարանս, այլ յուսալով ի ներողութիւն աստուծոյ, ահիւ և երկիւղիւ սկսայ ղսուրբ Աւետարանս, և բազում զգուշութեամբ աւարտեցի կաման աստուծոյ և օգնականութեամբ հոգւոյն սրբոյ, յորում է մեծ թուականն Հայոց ՋԺԹ. (1470): Այլ և զանարժան գրիչս զիմ երեսս ձեզ ի գետին ղնելով աղաչեմ աստուած-ողորմի ասել ինձ, և ուսուցչին իմոյ Խաչատուր կրօնաւորին, և իւր ծնողացն, ամէն, և Գրիգոր կրօնաւորին, և ծնողաց իմոց Սուրաւին և Մարգարտին:

Գրեցաւ և աւարտեցաւ սուրբ տէրունեան Աւետարանս ի վանքս որ կոչի Կտուց, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնին, և սուրբ Կարապետին, և սուրբ Ստեփաննոսին, և սուրբ Գրիգորի Լուսաւորչին:

386

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ԵՐԼԱՆ 8928

գրիչ՝ Հայրապետ
վայր՝ Աղթամար

286ա ...Ջոր և տեսեալ զայս պատուական գանձս աստուածունակ և ցանկացաւ աստուածաբան սուրբ Աւետարանիս սրբասէր կրանաւորն Մկրտիչ, և ստացաւ զսա ի հալալ և յարդար վաստակոց իւրոց՝ յիշատակ իւրն և ծնաւորացն իւրոց՝ հարն Կի[ր]ախոսին, և մարն Գոնարին, և եղբարցն Թումին և Սահակին, քրւերցն Հաս-խաբունին և Հոփսիմին և Խուրլունին, և քրւերորդոցն Սուփասին, և կենակցին Թուրուանդին, և որդոց նոցին Մեսրոպին և Առաքելին, և հարսին Սիրմին, և որդոյ նորին 286բ Աստուածատ[ւ]րին, Հալիմին, և զաւակաց նոցին Մխիթարին, Կիրակոսին և Աւետիսին, և դստերն Շամամին, և մարքրւերն Արղունին, և որդոյն Ամիրբէկին, և կնոջն Նիգարին, և որդոյն Յովանիսին, քեռորդոցն Աստուածատրին, և Թումայի որդոյն Կաթկէն, հարքրւերորդոյն Ստեփանոսին, և որդոցն Խաչատուր սրբասէր կրանաւորին և Մկրտչին, և մօրն՝ Մարթին, և այլ ամենայն արեան մերձաւորացն իմոց՝ կենդանեացն և հանգուցելոցն առհասարակ...:

Նւ արդ, ես ունայնս և թափուրս յամենայն հոգևոր բարեմասնութեանց և հալեալս և մաշեալս վերջին աղքատութեամբ, մեղաւոր և անարժան 287ա ծառ[ա]յս ծառայիցդ աստուծոյ՝ սուտանուն արեղայ Հայրապետ յանձն առի զայս սուրբ Աւետարանս և ամենակարող զարութեամբ հոգոյն աւարտեցի զսա մեղսամած մատամբս յիշատակ բարի իմաստուն և հեղահոգի սրբասէր Մկրտիչ կրանաւորին...*

287բ ...Այլ և զիս, զյետինս ի կարգս կրանաւորաց և զառաջինս ի դասս մեղաւորաց, զմեղօք մեռեալ գծողս Հայրապետ, և զծնաւորսն իմ զԽաչա-

* Կրկին թվարկվում են պատվերատուի հարազատներէ անունները:

Նկ. 14. Մի նմուշ Մինասի նկարներից*:

*) Նկարը հանված է Մատենադարանի .N. 982 հաշոցից, որի հիշատակարանը տե՛ս № 177-ի տակ, էջ 135—137:

տուր և զՈսկիտիկին, և զեղբայրն իմ զՅոհանէս, և զկենակիցն իւր զՇարմէլիք, և զորդիքն իւր զԿարապետ քահանայն, որ զսուրբ Աւետարանս, որ ծաղկով զարդարեաց, և զերախտաւոր քեռին իմ զՄինասենց Թումայ, կրանաւորն, և զաղդականքն մեր և զամենայն արեան մերձաւորսն մեր՝ զկենդանիսն և զհանգուցեալսն, և զայնոսիկ որ սրտի մտաւք մեզ աստուած-ողորմի ասեն, զի և ձեզ ողորմեսցի Քրիստոս, ամէն:

Արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի կղզիս Աղթամար, ընդ հովանեաւ սուրբ Խաչիս և սուրբ Սարգիս զաւրավարիս, ի թրականիս ՋԺԹ. Հայոց (1470), ի հայրապետութեան տեառն Ստեփաննոսի, ի դառն և ի նեղութեան ժամանակիս, որ երկիր ամենայն երերեալ կայ և տատանեալ || ի ձեռաց անարէն ազգին նետողաց: Այլ և Բ. ամ է, որ սուր բարկութեանն աստուծոյ, այսինքն է մահտարածամ և թանգութիւն ամենայն իրաց, և այս վասն ծովացեալ մեղաց իմոց. վասն որոյ ի ձեռն ձեր սուրբ աղօթիցդ և ամենայն սրբոց բարեխաւսութեամբ բարձցէ տէր աստուած զամենայն ախոր տրտմութիւն տարագէմ պատահման ի յաշխարհէս, ամէն:

Արդ, աղաչեմ զձեզ յիշեցէք ի Քրիստոս զՄկրտիչ կրօնաւորն, որ յոյժ փափագմամբ և եռանդաշարժ սիրով ստացաւ զսուրբ Աւետարանս ի հալալ արդեանց և վաստակաց իւրոց, և ետ ընծայ և նուէր Արքեպիսկոպոսից զրան տաճարիս՝ սուրբ Աստուածածնին և սուրբ Գէորգեա զաւրավարին: Եւ մի որ իշխեսցէ հեռացուցանել զսա ի դրանէ սուրբ Աստուածածնին, ո՛չ յիմոց և ո՛չ յաւտարաց և ո՛չ յառաջնորդաց, և որք յանդգնին և առնեն զայն անիրաւութիւնն՝ զանէժքն զՅուգային և զխաշահանուացն առնուն և զկայենին, ամէն:

Այլ և յիշեցէք ի Քրիստոս զվանից միարանքս, որ են սպասաւոր սուրբ Աստուածածնի զրանս՝ տէր Մկրտիչ՝ ստացող սուրբ Աւետարանիս, և տէր Խաչատուր հէրպէտ, և տէր Ներսէս, տէր Յովաննէս, տէր Վարդան, և տէր Աւետիս, և զԹումայ տընտեսն, և զմաճկալ Յոհաննէսն, և զՄկրտիչ ջաղացպանն, և զԱրքեպիսկոպոս տանուորէքն՝ զմեծն և զփոքրն, և զձեզ և և զլսաւորդ և զկարդացողդ և զաստուած-ողորմի ասացողքն, ամէն և հազար ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զտէր Մկրտիչն՝ ստացող սուրբ Աւետարանիս, և զհօրեղբօր որդին զՍաղաղէն, և զկենակիցն և զորդին իւր Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զԳրիգոր քահանայն և զծնօղսն իւր և զեղբարքն: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՍաղաղէն և զորդիքն իւր զԱստուածատուրն և զԱւետիսն և զնշխունն: Յիշեցէք ի Քրիստոս զՄարտիրոս քահանայն և զծնօղն զՓաշէն և զՄարգարիտն: Դարձեալ յիշեցէք զհոգեւոր հայրն մեր զԽերապետն, և զկողակիցն իւր զՀանդստն, և զորդիքն զԽաչատուրն և զԽայխաթունն: Յիշեցէք ի Քրիստոս Մարտիրոս կրօնաւորն՝ զդժո[ղ]ս, և լի բերանով աստուած-ողորմի ասացէք, ամէն, || և աստուած ձեզ և մեզ ողորմեսցի յաւոր գալստեան իւրում, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զԿիրակոսենց Գրիգորն և զկենակիցն զԳուլիաշէն, զորդին զՄուրատն և զԳուլիվարդն, և զամենայն արեան մերձաւորսն իւր, ամէն: Եւ զեղբարսն՝ զԹումէն և Ստեփաննոսն, և զա-

ւական նոցա զԱռաքելն, և զՅակոբն, զՀայրապետն, զՄարտիրոսն, և զՅովսէփն, և զկանախ նոցա, առհասարակ: Եւ զԿարապետ արեղէն յիշեցէք ի Քրիստոս և աստուած-ողորմի ասացէք նոցա, որ արտ մի Վախումնց, մաւտ ի Ջալուի արտն, ոհֆ տուին Արքերզու վա[նի]ցն, աստուած զիւրեա[ն]ց մեղքն թողու, ամէն:

Ընդ նմին յիշեցէք ի Քրիստոս զԱրքերզու Մլխամն, և կենակիցն զԻնախ-Փաշէն, և զղուատրն զՆսէֆն, որ ասի Նուշիկ, և զայրն զՎարդանն, և զորդին զԱտումն, և տէր Տիրիկն, զդատերն զՇաղգադէն և զՇայնսաան, զԳովիզարն և զամենայն արեան մերձաւորս իւրեանց յիշեցէք ի Քրիստոս և աստուած-ողորմի ասացէք նոցա, որ զՃիտկանց արտն ոհֆ տուին Արքերզու վանիցն, աստուած զիւրեանց մեղքն թողու, ամէն:

389բ Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս և աստուած-ողորմի ասացէք իսաւայ Աւիտիսին, որ արար բարութիւն և արար ոխ Ս[ր]բերզոյ սուրբ Աստուածածնին՝ զՆերկարսեւնց արտն, որ է ի Վարդինիս, յիշատակ իւրն և իւր ծնաւդացն՝ հօրն Յովանիսին, և մարն Խանաթունին, և կնոջն Համաւշ-Խաթունին, և եղբարցն Փարեխանին, Կարապետին, և Ներսէս քահանային, և Բաշարաթին, և Երանոսին, և Խղաթին, և Յակոբին, և իւրեանց ամենայն արեան մերձաւորացն, ամէն:

387

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 4970

գրիչ՝ Գրիգոր
վայր՝ Աղբաւար

316ա ... Եւ արդ, ես՝ յետինս ի գրչաց և անարժանս ի կարգաւորաց սուտանուն Գրիգոր ավիզա... ամենակարող զարութեամբն աստուծոյ կատարեցի զսա մեղսամած մատամբս իմով յաստուածաբնակ կղզիս Աղբաւար, ընդ հովանեաւ ամենայաղթ սուրբ Խաչիս և սուրբ Նշանիս, ի հայրապետութեան տեառն Ըստեփանոսի, ի յառաջնորդութիւն սուրբ ուխտին Սալնապատա Ըստեփանոս արհեսպիսկոպոսի, ի թուականիս Հայոց ՋԺԹ.

316բ (1470): Զոր և իմ անընդունակ գոլով յարու[ն]ստ գրչութեան և բազում մեղացն ցնորիւք պաշարեալ, այլ ըստ կարի իմում, զոր պարգեւաց ինձ մարդասէր հոգին, բազում աշխատանօք գծագրեցի զսա ի ստոյդ և յընտիր արինակէ կենօք տառապանօք, ի դառն և ի վշտաբեր ժամանակիս, յորում կամք ընդ հարկի անաւրինաց:

Արդ, որք ճաշակէք յաստուածային բուրաստանէս և յամենալի սեղանոյս, որք պատահիք սմա տեսութեամբ և կամ ընթերցմամբ յիշեսցիք յերկնագնաց յազաթս ձեր զյառաջ յիշեցեալ ստացող սուրբ Աւետարանիս՝ Զուլալ-Խաթուն, և զայրն իւր զԱրքուիշէն, և զորդիքն իւր զԿարապետն և զՄկրտիչն, և զդատերքն իւր զԽայխաթուն և զԳանշխաթուն և զՂամարխաթուն, և հանգուցեալքն առ Քրիստոս և զազգն ամենայն...:

317ա ... Ընդ նոսին և զանպիտան Գրիգոր գծող սորա, և զծնողսն մեր զՍլրն և զԽալիարուն, և զեղբայրն իմ զԱւիտիս պատանին, որ փոխեցաւ ի Քրիստոս և եթող մեզ սուք անմխիթար ի յայսմ աշխարհիս. և զքորն իմ զԱրղուն-Մէլէհն, և ըզփեսայն իմ զՈւէփն, և զհոգևոր հայրն մեր զԹումա քահանայն, որ ուսոյց մեզ զարուեստ զըշութեանս...:

317բ. Արդ, յիշեցէք ի Քրիստոս զՅովանէս կրանաւորն և զԳրիգորն, որ միջնորդ և յորդորիչ եղեն սուրբ Աւետարանիս: Տէր աստուած տացէ վարձս վաստակոց իրեանց զերկնից արքայութիւնն և զանբաւ բարութիւնն, ամէն:

388

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երեան 7748

գրիչ՝ Զաֆարէ

վայր՝ Աշոտաց-ձոր, Յանկիւնեաց վանք

...Արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի յերկիրս Աշոտաց-ձորս*, ի սուրբ ուխտս որ կոչի Յանկիւնեաց վանք, ի դուռն սուրբ Լուսաւորչին, և 248ա վարդիհաւր սուրբ գերեզմանին, և սուրբ Պետրոսի և սուրբ Պաւլոսի, || և սուրբ Սիովնի, և սուրբ Սուքիասանց. ի թուին Հայոց ՋԺԹ. (1470), ամիս, հոկտեմբեր ամսոյն ի ԺՆ. (15), ձեռամբ անարժան և սուտանուն գրչի Զաֆարէ արեղայի:

Արդ, աղաչեմ զամենեան, որք ճաշակէք յաստուածային բուրաստանէս և յամենալի սեղանոյս՝ պատահելով տեսութեամբ կամ ընթերցմամբ, յիշեցէք յազաւթս ձեր զստացող սորա զՅեաք-Մելիքն**, և զծնաւսն իւր***, և զորդիքն զԱմիր-Ազիզն և զՃաւարն, և զամենայն արեան մերձաւորսն՝ զվերոյսացեալքս ի սմա...:

Գրեցաւ ի յառաջնորդութեան տէր Աստուածաւոր հայրպետին, ի յեպիսկոպոսութեանն տէր Գրիգորին: Աղաչեմ զամենեան, որ կարդայք սուրբ Աւետարանս յիշեցէք զտէր Գրիգոր եպիսկոպոսն և զտէր Աստուածաւոր հայրպետն, որ կամակից եղան սուրբ Աւետարանիս և յորդորեցին զմեզ ի գրելն. աստուած զրօրենք յորդորէ ի յիւր արքայութիւն. և յիշեցէք զՄինաս արեղայն և աստուած-ողորմի ասացէք, ամէն, ամէն:

* 1694 թվականի մի հիշատակադրութեան համաձայն Աշոտաց-ձորը գտնվել է Վայոց-ձորում (գետու զոս վախմ Գալստեռու սբ. Գրիգորի եկեղեցոյն, որ է յերկէրն Վայոց-ձորոյ, ի նահանգին Աշոտի-ձոր՝ ձեռ. ՁԵ 1511, էջ 608ա):

** Տեղ է ըսց թողնված անունների լրացման համար: Այդպես է արված նաև հիշատակարանի սկզբի (մեր կողմից մեջ չբերված) մասում, ուր հետազայում (1610 թ.) իր և իր աղականների անունն է գրել տվել ձեռագրի նոր տեր Նորհատը:

*** Տես նախորդ ծանոթագրությունը:

248բ Դարձեալ, աղաչեմ զամենեան, որք հանդիպիք կարգալու կամ արինակելով յիշեսցիք ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զծնաւոյնս իմ զՄելիսէդն, և զմայրն իմ զՄելիքն, և զեղբայրն իմ զՎասիլն, և զքոյրն իմ զՄարիամն, և զմիւս քոյրն իմ զԱսլի* - Մելիքն և Տովլաթն յիշեցէք և աստուած-ողորմի ասացէք, ամէն: Եւ զՊէկի սարկաւազն, որ զթուխթն կոկեց, և զՀերիք մամն, և զՄթխալ մամն, ոմն ի ջրին բերել, ոմն ի հացին թխելն, ոմն աւել ածելն, և զՄիսիրար մշխտեսին, որ զտաւարն արծեց յիշեցէք և աստուած ողորմի ասացէք: Ով զաստուած-ողորմին լի բերանով ասէ, նա աստուած զիւրեանցն մեզքն թողոյ, ամէն, ամէն:

389

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՍՍՎ 133 (1251), հո. Ա, 588

գրիչ՝ Զափարէ
վայր՝ Աշոտաց երկիր, Յանկիւնեաց վանք

275բ ... Ուստի և տեսեալ զահառն՝ անճառ փրկագործութեան խորհուրդ՝ աստուածասէր և ընտրեալ քրիստոնէ Սարաիբոս, և ստացաւ զսուրբ Աւետարանս յիշատակ իւր և ծնաւոյց իւրոց Գրիգորին և Շնովորին, և իւր կողակցին Թովսթարին, և եղբայրն Նուպարոնին, և Կիրակոսին, և Հովսիսին, և Վարթէսիսին, Յեաթմէլիքին՝ որ տղայ փոխեցաւ ի Քրիստոս, ամէն, և քրոջն Դշխոյին, և հանգուցելոցն ի Քրիստոս, և ամենայն արեան մերձաւորացն, և հանգուցելոցն, ամէն:

Արդ, գրեցաւ սուրբ աւետարանս ի յերկիրս Աշոտաց***, ի սուրբ ուխտս որ կոչի Յանկիւնեաց վանք, ի դուռն սուրբ Լուսաւորչին, և Վարդիհաւր սուրբ գերեզմանին, և սուրբ Պետրոսի և սուրբ Պաւլոսի, և սուրբ Սիովնի, և սուրբ Սուքիասանց: Ի թուին Հայոց ՋԺԹ. (1470) ամիս, հոկտեմբեր բեր ամսոյն ի ԺԾ. (15), ձեռամբ անարժանի և սուտանուն գրչի Զափարէ արեղայի****:

Արդ, աղաչեմ զամենեան, որք ճաշակէք յաստուածային բուրաստանէս և յամենալի սեղանոյս՝ պատահելով տեսութեամբ կամ ընթերցմամբ, յիշեսցիք յաղաթս ձեր զստացող սորա զկոշկար Մարտիրոսն, և զկողակիցն իւր զԹովսթարն, և զծնաւոյն իւր, և ամենայն արեան մերձաւորսն՝ զվերոյսացեալքս ի սմա, և լի և առատ բերանով և յաւժար սրտիւ աստուած-ողորմի ասացէք, և աստուած, որ առատն է ի տուրբարեացն, ամենեցուն առ հասարակ ողորմեսցի, ամէն, ամէն:

Գրեցաւ ի յառաջնորդութեան տէր Աստուածատուր հայրպետին, ի յեպիսկոպոսութեան տեառն Գրիգորին: Աղաչեմ զամենեան, որ կար-

* Այս անունը մասամբ փոխված է:

** Ձեռագրում «գտէր»:

*** Մի բառի տեղ դատարի է թողնված:

**** Այսպիսով Զաքարի գրիչը 1470 թ. հոկտեմբերի 15-ին ավարտել է միաժամանակ երկու ավատարանների (Ծրեան № 7748 և Վենետիկ № 133) բնագործականությունը:

դայր զսուրբ Աւետարանս, յիշեցէք զաէր Դրիգոր եպիսկոպոսն և զաէր Աստուածատուր Հայրպետն, որ կամակից եղան սուրբ Աւետարանիս և յորդորեցին զիս ի դրելն. աստուած զիրենք յորդորէ ի յիւր արքայութիւնն. և յիշեցէք զտէր Մինաս արեղայն, որ ի կոկելն առաջեց, յիշեցէք և աստուած-ողորմի ասացէք. ամէն: Յիշեցէք զՀերիք մամն, որ խիստ աշխատեցաւ ի յևս մեզ՝ ի հացին թխելն, ի պրին բերելն, յիշեցէք և աստուած-ողորմի ասացէք, ամէն:

390

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

«Թորոս Աղրար», Բ, էջ 353—356, Ծովք (ԿՆՕԻԻԿ) ՂԻՂ

Նորոգող

Վայր՝ Շուշանց գիւղ

... Արդ, ի դառն և ի նեղ ժամանակիս, որ է թուական Հայոց ԶԺԹ. (1470)...: Աստուածասէր, համեստ և հարկևոր կինն Շիրազ մամէն ետ նորոգել զսուրբ Աւետարանն... Յիշեցէք զՇիրազ-Խաթունն..., և զհայրն զԱսլանն, զմայրն Շնաւհօրն, և զեղբարսն... զՄուրատշէն, և զայրն իւր զԽնդուբէկն..., և զզաւակսն զԹաթիկն..., զԱսլանբէկն..., զդուստրն Մամէն... և զԹումաբէկն..., զպարոն Հազարբէկն, և զկողակիցն իւր զԴուխտարն, զորդին զՄխիթար սարկաւազն, զորդին զԱզբէկն, և զկողակիցն զՄուղալ-Խաթունն, և զորդիսն... զՈւննուբէկն և զԽնդրածն....:

ՄԱՇՏՈՑ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ
ԹԱԳԱՒՈՐԻ ՕԾՄԱՆ

ԵՐԼԱՆ 5702

գրիչ՝ Ներսէս Եպիսկոպոս
վայր՝ Աղթամար

ա

- 237ա ... Այլ և այսու ամենայնիւ լցեալ, զառ ի յաստուծոյ պատուեալ, երջանիկս արիացեալ, հաւր զաւրութեամբ հովանաւորեալ, բնութեամբ որդւոյն յարդարեալ, հոգոյն սրբոյ շնորհաւք զարդարեալ՝ ի հոգի և
- 237բ ի մարմին և ի միտս, նա և ի բարի յարմատոց շառաւ[իւղ ընտրեալ շնորհաւքն Քրիստոսի, յազգէ թագաւորին Գագկայ, Հայոց մեծաց տէր Ստեփանոս կաթողիկոս եւ պատրիարք* ամենայն հայկազեան արեգական սեռի եւ Ազթամարայ առաքելադիր սուրբ աթոռոյ, զոր հաստատեալ է սրբոյն Գրիգոր Նարեկացի՝ սքանչելագործ և մեռելյարոյց աստուածաբան սուրբ վարդապետն, որ գերագոյն իմն գտաւ քան զառաքեալսն, որ արեւելք է արեգական արդարութեանն, և արեւմուտ է բանին աստուծոյ, այլ և հաճութեամբն աստուծոյ և կարողութեամբ սուրբ հոգւոյն և ողորմութեամբն Քրիստոսի և միջնորդութեամբ սուրբ Աստուածածնին ազգե[լ]ցաւ սրբոյն Գրիգորի հաստատել աթոռ զերկնահանգէտ, զհոյակապ և զհռչակաւոր, ահեղ և զարմանալի, կամարակապ, կրմբէթայարկ, սրովբէագոմար և երկնանման և հաստակառոյց վիմաւք զարդարեալ հրաշափառ և հրաշագան, հիացուցանող զօրութիւն սքանչելագործ և կենսատու բարձակումրէթ զսուրբ Խաչս* Ազթամարայ։ Եւ հրովարտակ առաքեալ յամենայն տեղիս՝ առ Սինէֆառիմ արքայն և առ Ջենոն կայսրն, որ ունէր զերկիրն Ապառնոնեագ, ի յԱյրարատեան գաւառէ տէր Անանիայ կաթողիկոսն, մինչ ի Միջագետս։ || Եւ ամենայն ռամկական զարքն գրոհ տրեալ ժողովեցան դասք թագաւորաց և բազմախումբ վարդապետաց և հայրապետաց և սուրբ կրանաւորաց. և տաւն մեծ կատարեցին և հաստատեցին զտէր Ստեփանոսն ի սուրբ յաթոռս, ի բարի շառաւիղէն Գագկայ, եւ ցնծութիւն եղև ամենայն բոլոր քրիստոնէիցս, որ յար և նման էր առաջին կաթողիկոսացն ամենայն առաքելութեամբ զարդարեալ, ի փառս տուիցելոյն զանպատում բարիս. եւ յերկարեալ լի աւուրբք փոխեցաւ յանանց կեանսն։
- Եւ յետ այնորիկ յաջորդեաց զտեղի նորին եղբօրորդին տէր Գաւիթ. և
- 239ա յետ նորա տղայ տէր Ստեփանոսն, || որ զսուրբ աթոռոյ կուրէթն և սագերն և երկոտասան քարն ի հարաւակոյս կուաէ յօրինեաց և զանկակն շինեաց։

* Հնդգծվածը գրված է կարմիր թանաքով։

Եւ յետ այնոր պարզեցեալ հոգիահորաշ տէր Զաքարիայն գերագոյն իմն՝ քրեւորդի նորին, որ բազում արդիւնս արար, շինեաց զժամատեղս առաջին տէր Ստեփանոս կաթողիկոսն, և զժամատունս ու զլրման սուրբ Գէորգն, շինեաց զՏանական ու զՍարգիս գիրքն ու զԾառն և այլ բազում արդիւնս արար, որո յիշատակն արհնութեամբ եղիցի։ Եւ յետ այնոր ի շառաւելէ նոցին պարզեցաւ տէր Զաքարիայն՝ քաշ նահատակն, որ ըզսպանաւ յՈստան, ի յանօրինաց։

239ր Եւ արդ, ես՝ մեղուցեալս ի յարդարոց, մեղանշականս ի յանմեղաց, անկարգս ի կարգաւորաց, սուտանուն ներսէս եպիսկոպոս՝ տկար մարմնովս յանձն առի և կարողութեամբն աստուծոյ ի յասարտ ելաւ, ընդ հովանեաւ գերազարդ սուրբ աթոռոյս սուրբ խաչիս Աղթամարա, և սուրբ Փրկչին, և սուրբ Աստուածածնին, և սուրբ Ստեփաննոսին, և սուրբ Սարգսին, և սուրբ Գէորդ զաւրավարին, ի հայրապետութեան սորին տեառն Ստեփաննոսի*, եւ ի նոր թագաւորիս մեր պարոն Սմբատի**, եւ համշիրաք եղբարցս մեր. նախ՝ տէր Յովնէս փիլիսոփային, տէր Հէրապ||ետ փիլիսոփային, տէր Ստեփանոս փիլիսոփային, տէր Յակոբին, և տէր Սարգիսին, տէր Մկրտչին, և տէր Յովնէս փակակալին, տէր Գրիգորին, և տէր Յովսէփին, տէր Յովանիսին, տէր Յովնէսին, և տէր Թովին, և տէր Կարապետ ծաղկող սորին. եւ ամենեցուն առ հասարակ՝ միա[բա]ն[ից] և սպասաւորաց սուրբ աթոռոյս, որ կան ի սպասու։

Եւ լի բերանով և ուղիղ մտաւք աստուած-ողորմի ասացէք ինձ, և ծնաւալացն իմոց՝ հաւրն Կուղիբէկին և մաւրն Էմնա-Խաթունին, եւ հարազատ եղբօրն իմոյ տեառն Ստեփաննոս կաթողիկոսին, որ տէր աստուած պահեսցէ || զնա յամերամ ժամանակաւ, ընդ ամրածածով աջովն ի պարծանս ամենայն ուղղափառ եկեղեցւոյ։ Եւ յետ աստեացս ելանելոյ զհոգի սորա դասեսցէ Քրիստոս աստուած ընդ սրբոց հայրապետացն՝ Գրիգորի Լուսաւորչին, Գրիգորի Նարեկացւոյն, Յովհաննու Ոսկիաբանին, Յովհաննու Աւետարանչին, Եփրեմի վարդապետին, և ամենայն սուրբ հայրապետացն դասակից, պսակակից, խորանակից արացէ, և սեղանակից արդարոցն հարիւրաւորացն և անցեալ պաշտեսցէ, հանդերձ ծնողաւքն և ամենայն զարմաւք և ազգայնաւքն, ամէն։

241ա Այլ և զնախն||իքն մեր՝ զպարոն Պրսակն, և զԱղար-Մէլիք, և զմեծ պապն մեր զՄարտիրոս, և զԱթա-Խաթուն, և զհայրն մեր զԳուղիբէկ, և Զանիբէկ, զՀասան, և զԱսլան, և զորդին զՊսակ, և զԱմիր, և զՀալի-Ֆէն, և զորդին զԲէկիկ, և զԱսլան, և զՄարտիրոս, նաև զմայրն իմ զԷմնա-Խաթուն, և զծնողքն իւր զԳրիգոր և զԹամար, զԼուսինա, և զԴէս-բանայ, զԱստուածատուր, և ըզՏիրատուր, զՂազարն, և Կիրակոս, և զԱւագովս, և զՄամախաթուն, և զազգականքն մեր, և զՍալչուկ-Խաթուն,

* Ստեփանոս կաթողիկոսի նկարը պահպանված է ձեռագրի 70ր, 103ր, 212ր էջերում։ Նախկինում ուշագրավ է 70ր էջի նկարը, որ վերաբերում է կաթողիկոսի ձեռնադրութեան կանոնին։

Նկարի ստորին մասի կապտավուն երեզի վրա, երկաթազիր տառերով, գրված է՝ «Զտէր Ստեփաննոս կաթողիկոս»։

* Հստ երևույթին Սմբատ թագավորի օծման արարողությունն է պատկերված 212ր էջի նկարում։ Սմբատը չոգել է Ստեփաննոս կաթողիկոսի առաջ, թագը գլխին։ Կաթողիկոսը մի խումբ հոգևորականների ընկերակցությամբ կանգնած է ձախ կողմում։

Նկ. 15. Թագավորի օժման արարողություն (ՁԵ 5702 Մաշտոց, էջ 212բ):

241բ և խարուշայ՝ ղղկենդանիքն և զհանգուցեալքն, և ղզհօր||քեռին մեր զհե-
զահոգին՝ ըզտէր Դաւիթ կաթողիկոսն, և զամենայն արեան մերձաւորսն
իւր, նաև զուսուցիչն մեր զՄինասենց տէր Թումէն, որ բազում աշխա-
տանք կրեաց ի վերայ մեր, և զտէր Հէրապետ փրիստփայն, որ շատ նե-
ղութիւն կրեցին ի վերայ մեր, և զաւրհնօղն մեր զՋաւշնց եպիսկոպոսն,
և զՍօսկունցի վարդապետն, և զԿիրակոս վանից հէրն, եւ թէ կենդանիքն
են՝ զհամշիրաք եղբայրն մեր զտէր Ստոմ արհեպիսկոպոսն և զիւր

նղրայրքն զԱռաքել և զԽաչատուր, որ շատ աշխատեցան սուրբ աթոռոյս. եւ թէ կենդանիքն են և թէ հանգուցեալքն, թէ ի կաթողիկոսաց, թէ յե-
 242ա պիս||^{*} աշխարհիս, մինչ ի Պարսկաց տունն: Ի թվականութեան Հայկա-
 զեան տօմարի Ջ. ու Ի. (1471), ի յամսեանս արեգի ԻՆ. (25): Եւ խոշո-
 րութեան և փրծուն դրիս անմեղադիր լերուք: Ով որ զմեզ յիշէ՝ զառաջ
 յիշեցեալսն ի սմա, և զայնոսիկ, որ յանձնեցին ի մեզ դրել ի սուրբ
 գիրքս, զի և դուք յիշեալ եղիջիք յաւրհանութեան պահուն, և Քրիստոսի
 աստուծոյ մերոյ փառք յաւիտեանս, ամէն:

Բ

211ա ... Եւ իս՝ մեռեալ անձն և սակաւ աշխատող ներգեցեալ անուն Ներ-
 սէս՝ անարժան քան զամենայն հոյլս մեղաւորաց եպիսկոպոս, ծառայ
 կաթողիկոսին աղաչեմ յիշել ի սուրբ յաղօթս:

ՁՅովունէս փակակալն յիշեցէք ի տէր աստուած, որ օգնական եղև
 մեզ:

Գ

նկարող՝ Կարապետ

70բ ՁԿարապետ նկարող եւ զուուցիչն իմ զՄինասն յիշեցէք ի Քրիստոս:

392

Յ Ա Յ Ս Մ Ա Ի Ո Ի Ր Ք

Երևան .4515, էջ 204—205 (Ղ. Փերդալեմյան,
 Նշխարք պամ. հայոց, Բ.)

գրիչ՝ Ներսէս եպիսկոպոս

ա

...[Յիշեցէք] ստացողի սուրբ դրոցս ութան պարոն Վարդանին՝ լու-
 սատր հոգուն, և իւր ծնողացն՝ հօրն Հէրապետին և մօրն Շամամին, և
 կողակցին Ղըսմաթին, եղբօրն Դայուտին, քուերն Շնոնտրին, ջոջ մօրն
 Շնոնտրին, փեսին Թումին... և փէտկիր Կարապետին...: Ընդ նոսին և ինձ
 եղկելոյս՝ Ներսէս փծուն գծողիս, և մեր ծնողացն Դուռլիքէկին և Էմեա-
 յին, և հարազատ եղբօրն իմ տէր Ստեփաննոս կաթողիկոսին՝ Հայոց
 վերադիտողին, Ջանիքէկին և Մարտիրոսին, և մեր քեռոյն տէր Դաւիթ
 կաթողիկոսին:

Բ

Այլ և զիս զՆերսէս մեղօք լցեալ ոգիս, և հարազատ եղբայրն իմ զտէր
 Ստեփաննոս կաթողիկոսն Աղթամարայ... և զուուցիչն մեր Մինասենց
 տէր Թումէն**...:

* Ձեռագրից ընկել է մի թերթ, բւստի շարագրութիւնն ընդհատվում է: 242ա էջում
 պահպանվել է հիշատակարանի վերջին մասը:

** Թիշատակարանի անթվական է: Տեղագրում ենք նույն Ներսէս եպիսկոպոսի
 1471-ին շարագրած նախորդ հիշատակարանին առնթեր:

գրիչ՝ Հայրապետ
Քայր՝ Աղբամար

ա

...Արդ, ես՝ մեղուցեալս և անարժանս յամենայնի Հայրապետ սու-
տանուն արեղայս ստացայ զսուրբ գիրքս և իմով մեղսամած մատամբս
359ա գծագրեցի || զսա յիշատակ լարի ի յայժմուս ժամանակի հոգոյս իմոյ
մեղուցելոյ, և ծնաւդացն իմոց՝ հարն իմոյ, Խաչատուր և մարն իմոյ
Ոսկի-Տիկնոջն, և եղբարն իմոյ Յոնանիսին, և քրեւն իմոյ Վարդ-Խա-
թունին, և եղբարորդոցն իմոյ Կարապետ քահանային, որ զգիրքս զայս
զարդարեաց ծաղկով, և զՄիսիրաբն, և զտղայքն մեր, որ տարածամ հա-
սակաւ առ Քրիստոս փոխեցան: Այլ և զընտրեալ զհոգեկաւոր փիլիսոփայն
զՄիմասենց Թումայն՝ զքեռին իմ, զի բազում ջան և աշխատութիւն կրեալ
է ի վերայ իմ. Քրիստոս աստուած զիւր հոգին ընդ սրբոց դասն դասեցէ
և լսել տայ զձայն երանաւետ բարբառն, և զծնաւդն իւր զՄիմէն և զԱր-
դուն, և զմարքոյրն իմ զԱնդալատ, և զորդիքն իւր զՔուրդամիր և զԱն-
տիս, և զորդիքն նոցին զԹումէն և զՎարդան, և զդուստրն իւր զՆրդաջ-
խաթուն, և զայրն իւր ըզՀէրապետ, և զորդին իւր զԽաչատուր, և զեղբար-
դուստրն իմ զՓաշէն, և զայլ ամենայն արեան մերձաւորսն մեր՝ զկենդա-
նիսն և զհանգուցեալսն, և որոց տէր կամեսցի:

359բ ...Յամին Թ. հարիւր և քսան թուականութեանս հայկազեան տումա-
րիս (1471) դծագրեցաւ սուրբ տառս, որ կոչի Մաշթոց յաստուածապահ
կողմիս Աղբամար, ընդ հովանեաւ սուրբ Խաչիս և սուրբ Աստուածածնիս
360ա և սուրբ Սարգիս զօրավարիս, || ի հայրապետութեան տեառն Ստեփանոսի,
և ի թագաւորութեանն Հասան-բեկին, ի դառն և ի նեղութեան ժամանա-
կիս, որ երկիր ամենայն երեքեալ կայ և տատանեալ ի ձեռաց անօրինաց:
Այլ և այս Գ. (3) ամ է, որ սուրբ բարկութեանն աստուծոյ, այսինքն է մահն
տարածամ ի յաշխարհէս և չէ վերանալ. և այս վասն ժովացեալ մեղաց
իմոց, Վասն որոյ ի ձեռն ձեր սուրբ աղաւթիցդ և ամենայն սրբոց բարե-
խաւութեամբ բարցձէ տէր աստուած զամենայն պատուհաս ի ձեզանէ,
այսինքն է՝ զմահ և զսով, զսուր և զգերութիւն յամենայն արարածոցս,
ամէն...:

360բ ...Այլ և ես՝ մեղաւոր և անպիտան Հայրապետ, շնորհեցի զայս սուրբ
գիրքս ընձայ և նըւէր Աղբամարայ սուրբ Խաչիս և անարատ և մաքուր
սուրբ Աստուածածնի տաճարի դրանս, որպէսզի սպասաւորք սուրբ տա-
ճարիս ընթեռնուն զսա և զաստուած-ողորմին անմոռաց ասացեն մեզ:
Եւ մի ոք (իշխեսցէ) հեռացուցանել ի դրանէ սուրբ տաճարացս, ոչ յիմոց,
և ոչ յաւտարաց, ոչ ծախելով և ոչ գողանալով, և կամ ով իւրք պատճա-
ռաւ, և ով յանդրգնի և արացցէ՝ զայն ընդ Կայենի և ընդ խաչահանուացն
դասեցցի, ամէն:

Դարձեալ, յիշեցէք ի Քրիստոս զիւրան՝ Թովնէն, զՔուրդամիւրի որդին, և զԱւետիսն, որ վասն դրոց կողիցն կու աշխատին և զուգին, ընդ Յովսէփայ աստուածահարն դասակից արասցէ և մասնակից Քրիստոս աստուածն մեր զնոսա, հանդերձ ծնաւաւքն իւրեանց. ամէն:

Բ

- 66ա Ողորմած բնութիւն տէր Յիսուս Քրիստոս, ողորմութիւն և արքայութիւն շնորհեա ինձ՝ անարժան և մեղապարտ սուտանուն կրօնաւորիս Հայ-րապետի, և ծնաւալացն մերոց՝ Խաչատուր և Ոսկի-Տիկնէն, և եղբօրն իմոյ Յովնանիսն, և երախտաւոր քեռոյն իմոյ Մինասենց Թովնէն, և եղբօրորդոյն իմոյ Մուրատ սարկաւագին, որ զՄաշթոցս ծաղկեց, և զկենդանիքն և զհանդուցեալքն մեր:
- 66բ Յիշեցէք և աստուած-ողորմի ասացէք Միւրանին, որ գերի գնեց և յուղարկեաց ի յԱղքամար: Քրիստոս աստուած զինքն աւրհնէ և զիւր որդիքն, ամէն**:
- 211ա Քրիստոս աստուած իւր խաչի լուսոյն արժանի արասցէ զՄիւրան և զիւր կողակիցն զԱսլի-Փաշէն, ամէն***:

394

Ճ Ա Ռ Ը Ն Տ Ի Ր

Փետր. 6273, էջ 314, վան՝ ի Ս. Գողոս եկեղեցի

...Արդ, գրեցաւ ճառս ի Թագաւորութեան Հասան պարնին, ի շրջագայութեան տօմարիս ՋԻ. (1471): Արդ, Հասան-բէկս այս երեք տարի է, որ Թագաւորեաց ի Պարս, և յԱրեւելս, և ի Միջագետս, ի հարաւ և ի հիւսիս՝ խաղաղութեամբ, կամաւն աստուծոյ:

395

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Վրացական ՍՍԻ, Կենարոնական Պատմական արխիւ,
Ֆոնդ 237, № 541****

գրիչ

վայր՝ Հայոց-թառ

- 336ա Ի խնդրոյ և արդեանց երիցս երանեալ երջանիկ և հաւատարիմ մայրն իմ Էմին-Խտթուն, և քոյր իմ Սալթան-Մելիք՝ վերայձայնելոյ, առ տէր:

* Իմա՝ շահիւնն:

** Գրված է այլ ձեռագրով, ջրօրհների արարողութիւնը պատկերող նկարի վերին մասում:

*** Գրված է Քրիստոսի խաչելութիւնը պատկերող նկարի վերին մասում: Ձեռագրի նկարները ուշագրավ են. հատկապէս ուշադրութեան արժանի է հարսանյաց պսակի օրհնութիւնը պատկերող նկարը (էջ 82բ), որի աջ կողմում նկարված է Շաքավորը (Փեսան) իր ընկերների (Շաղապըշիներ) հետ միասին, և հարսը՝ երկու այլ կանանց ընկերակցութեամբ (տե՛ս նկ. 16):

**** Ձեռագիրը վերին մասից կիսով չափ այրված է, ընթերցվում են միայն որոշ պարբերութիւններ:

Նկ. 16. Պսակի օրհնությունը պատկերող շկար ձև 1775 ձեռագրից:

...Ի թվականութեան հայկազեան տոմարի ՋԻ. (1471) թուի, և ի վշտաշատ ժամանակի, յորում նեղեալք յանարինաց և յանիրաւ պահանջողաց, որ և ազգս մեր Հայոց տառապեալ էին և կեղեքէին:

...Եւ ի /// Ուզուն-Հաւան /// որդոյ Աս///րէկին շէն /է/ միջակոտոթ /// էրեկ և էլառ /// աշխարհս և զթախթս Թաւրիզ և զփաթշահոթիւն], և եսպան զԻանն և զՋանաշէն՝ զորդին զՈւսուփին///

...Ի գերահռչակ սուրբ ուխտս Հայոց-թառս, ընդ հովանեաւ սուրբ Ամենափրկչիս, որ է պատկեր տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, և մաւրս մերոյ սրբոյ Սիովնի, և սուրբ Աստուածածնի, և աստուածընկալ սուրբ Նշանացս՝ կենսատու սուրբ Աստուածածնի, և աստուածընկալ սուրբ Նշանացս՝ կենսատու սուրբ Յակոբի՝ /ի/ կատարեցաք զսա յիշատակ մեզ և մեր ծնաւզացն՝ մաւրն իմոյ է[մ]ինին և Յովանիսին, և իմ քուրոջն

Սաւրբան-Մէլիքին, և որդւոյ՝ Յոնանէս կուսակըրաւն արեղին, և Սան-վէլին, և Յովսէփի՝ն /// և երեք [ի] սուրբ ուխտս և մեր հայրենի գերեզմանատունս: Յիշեցէք ի սուրբ յաղաթս ձեր և աստուած զնորա խնդիրքն կատարէ, ի հոգևորն հատուցանէ///

396

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 215

զրիշ՝ Ստեփաննոս
վայր՝ Հայոց-քառ

ա

- 301բ ...Արդ, եղև զրաւ գրչութեան այսմ աստուածաշունչ Աւետարանիս ի թվ. Հայոց Զ. և Ի. (1471), և ի վշտաշատ ժամանակի, ի խանութեան Ուզուն-Հասանին, և ի հայրապետութեան տեառն տէր Ռըստակէս կա-
302ա թողիկոսի՝ || ի սուրբ յաթոռն էջմիածին, ի յերկնահանգէտ և ի սուրբ ուխտս Հայոց-քառ սուրբ Ամենափրկչիս, որ է պատկեր տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որ է օրհնեալ յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

բ

- 153բ Զմեղապարտ գրիշս զՍտեփաննոս, նաև զփոքրն իմ զՅոնանէս մահ-դասիքս՝ զնկարօղ* և զկաղմօղ յիշեսցիք:

397

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 8409

զրիշ՝ Վարդան
վայր՝ Աղջոց վանք

- 281բ ...Այլ և աստանաւր յիշեսցուք զերիցս երանեալ զքաշ հոգևոր և բա-նիքուն զԴանիէլ վարդապետն Սեանեցի, զոր ի վաղուց հետէ շարժեալ ի հոգւոյն սրբոյ եդ ի մտի իւրում ըստանալ Աւետարան փոքր տոսի՝ գեղեց-կագիր և ստուգաբան, լինել անշինջ յիշատակ իւր և ծնողաց և ազգակա-նաց իւրոց:

- Զոր և ես՝ Վարդան եպիսկոպոս, մեղապարտ ոգի, անուամբ միայն և ոչ գործով, վասն խնդրոյ ճգնազգեաց և սրբասնեալ քաշ րարունոյն Դա-նիէլի, ըզմեր տկարութիւն մարմնոյ և ըզսուտ ըզքազումն և խարող աշ-խարհիս աստի կենացս ի բաց գնելով, ապաւինեցաք յաստուած և ի միա-
282ա ծին Յիսուս Քրիստոս՝ յորդին || աստուծոյ, և առաջնորդութեամբ սուրբ հոգւոյն և ձեռնտըվութեամբ նորին ըստ իմում կարի գրեցի զսուրբ Աւե-տարանս ի թվաբերութեանս՝ հայկազեան տաւմարի ԶԻ. (1471), ի հայ-րապետութեանն տէր Արիստակէսի՝ ի յաթոռ սուրբ էջմիածնի, և ի թա-

* Բնագրում սխալմամբ գրված է՝ «զնկաբաւգօղ»:

գաւորութեանն վըրաց Բագրատին, և ի ղանութեանն Հասան-բէկին, ի ղառն և յանբարի ե վըշտաշատ ժամանակի, որ երերուն և տատանեալ կա ազգ քրիստոնէից ի ձեռն այլազգեաց և յանիւրաւ պահանջողաց:

Արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի գաւառս Արարագեան, ի ձորս Քեղոյ, ի վանքս Աղշոց, ընդ հովանեաւ սուրբ Ստեփանոսիս, և հրաշափառ Կաթողիկէիս, և մաւրս լուսոյ սուրբ Աստուածածնիս, և այլ բազմահաւաք սրբոցս, որ աստ կան:

Ո՛վ, սուրբ ընթերցողք, յիշեցէք առ Քրիստոս զԴանիէլ վարդապետն, որ ըստացաւ զսա ի հալալ ընչից ե յարդար վաստակոց իւրոց յիշատակ իւր, և ծնաւորաց իւրոց՝ հաւրն իւր || Կարապետ քահանայն և մաւրն իւր Համատրին, և եղբարցն իւրոց Վրթանիսին, Առքստակիսին և Գրիգորէս քահանայն, և տէր Ներսէս եպրսկոպոսին, և ծնողաց և եղբարց նորին, և Նսաի քահանայն, և որդո նորս Գրիգորէս կուսակրան արեղային, ե այլ ամենայն արեան մերձաւորաց նոցա, ամէն:

Եւ որք պատահիք սմա տեսութեամբ, կարդալով կամ արինակելով ե լսելով [յ]իշեսշիք աղօթս ձեր, և ինքն ողորմածն աստուած առհասարակ ողորմեսցի ձեզ՝ յիշողացդ և մեզ՝ յիշեցելոցս, ամէն:

Եւ սակաւ գծողս ղՈվանէն սոսկանուն արեղա յիշել ի տէր*:

398

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 3990

գրիչ՝ Գրիգոր
վայր՝ Սիւնիք, Արեւիս գիւղ

633 Փառք ամենասուրբ երրորդութեանն, որ ետ կարողութիւն մատնադէտ և իփշուն (") գրչի Գրիգորի, որ ասարտեցաք զառատաբուխ շնորհս ողորմութեան՝ սուրբ Աւետարանս փրկչական: Թվականութեանն Հայոց ԹՃԻ. (1471), երկիրս Սիւնեաց, գեղս որ կոչի Արեւիս, ընդ հովանեաւ սուրբ Գրիգորիս:

Այլ ետ գրել զսա Գալուստ քահանայ ի հալալ ինչ[ից] իւրոց [յ]իշատակ իւր, և ծնողաց իւրոց՝ զհայրն իւր զՄարտիրոս, զմայրն Շատնամ, զաւագ եղբայրն զԹայփշայ, զՆղիայ, զկարգաւորն և զհոգևորն Վարդան, Ոնանէս:

634 Արդ, որք աղտիք ի [ս]մանէ տեսանելով կամ արինակելով, անմեղադիր լերուք, զկար մեր այս էր: Զի փափաքանաւք ետ գրել զԱւետարանս Գալուստ քահանայ աշակերտել մերում, ի ժամանակին, որ եսպան Հաս- [ան]-պէկն սուլթան Պուստյիթն:

* Ձեռագրի հիմնական մասի գրիչը, ինչպէս պարզ է սույն հիշատակարանից, վարդան եպիսկոպոսն է: Սակայն, ըստ երևութիւն նրան օգնել են այս Ովանէսը և իրեն նկարիչ ու գրչիկ անվանող Արքանամը: Վերջինիս հիշատակագրությունները տե՛ս 1498-ի թվաշարքում:

399

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Ն. Ջուղա 57, Մ.Տ.Մ.

հետ. ստացող՝ պարոն Սմայա

217բ Ես՝ պարոն Սմայա առի զկենսաբեր Աւետարանս յիշատակ ինձ և ծնողաց իմոց՝ զհայրն իմ Ստեփանոս, մայրն իմ Մարգարիտ-Խաթուն, զպապն իմ Սմայա, զմեծ պապն Իվանիկ...: Ի թվ. ՋԻ. (1471):

400

Շ Ա Ր Ա Կ Ն Ո Յ

Նախագիւ 161/11, Ս.Տ.Ա.

Կազմի նորոգող՝ Ալեք[ս]իանոս
վայր՝ Տաթև

ա

75բ Կամաւ ամենակալին աստուծոյ հաւր և որդոյ և հոգոյն սրբոյ ես Շապան գնեցի զՇարականոցս ի հալալ ընչից իմոց ի Որդանան քահանայէ, յիշատակ ինձ և վայելումն որդոյն իմոյ Շանտանին: Արդ, որք հանդիպիք սմա կարգալով կամ աւրինակելով յիշեսշիք ի մաքրափայլ աղաթս ձեր զՇապան, և զկողակիցն իւր Ափիմէլիք, և զհայրն իւր Ասնաւոր, և զմայրն իւր Կովմէլիք, և զամենայն արեան մերձաւորքն...:

Արդ, եղև նորոգութիւն կազմի սոր[ա ձեռ]ամբ Ալեք[ս]իանոսի արքեպիսկոպոսի, ի սուրբ ուխտս Եւթալթի, ընդ հովանեաւ սուրբ Առաքելոյս, ի յառաջնորդ[ութեան] Շմաւոն վարդապետի և Ստեփանոս արքեպիսկոպոսի, և ի փակակալ[ութեան] արի և քաջ Ովանէս կրօնաւորի, ի թովականութեանս Հայոց ՋԻ. (1471):

401

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՊԵ ԱՄ Բ—82

գրիչ՝ Մաթէս
վայր՝ Մեղուանց վանք

...Ջոր և տեսեալ զսորայսն անճառ փրկագործութեան խորհուրդ բարեմիտ և սրբահաւատ կինս այս Անթառան, դուստր Թադէոս քահանային, ոչ ունելով մարմնաւոր զաւակ ի վերայ երկրի, այլ ստացաւ զսուրբ Աւետարանս յիշատակ... հոգւոյ իւրոյ, և բարի ծնաւդացն իւր՝ հաւր Թադէոս քահանային և մայրն իւր Խիկարին, և եղբարն իւր Սաճակ սարկաւագին, և հանիկին Խոնդաւարին, և որդոյ նորին Յոնանիսին, և կենակցին իւրոյ Հովաքեղին և ամենայն արեան մերձաւորաց՝ կենդանեաց և ննչեցելոց, և մեղաց թողութիւն խնդրեն ի Քրիստոսէ:

Նւ արդ, ես՝ ...Մաթէոս մեղուցեալ գրիչս... գծագրեցի զսա մեղսա-
մած մատամբ իմով ի յաստաժառնակ վանս, որ կոչի Մեղուանց վանք,
ընդ հովանեաւ հրաշափառ Կաթողիկէիս, որ յանուն լուսոյ մաւրս սուրբ
Աստուածածնիս, և [ամենա]պով սուրբ Յարութեանս, և վարդապետաց
գերեզմանացս, և ամենայն սրբոցս, որ աստ հաւաքեալ կան. ի հայրա-
պետութեան տեառն տէր Ռուսակիսի՝ ի յաթոռ սուրբ էջմիածնի, ի թուա-
կանութեանս Հայոց ՋԻ. (1471):

Նւ արդ, յերես անկեալ աղաչեմ զսրբութիւնդ ձեր հարք և եղբարք յիշել
և զիմ անարժանութիւնս... և զուսուցիչն մեր զտէր Յովնանէս ամենայն
սրբութեանց վարպետ, և քոյրն իմ զՂաւեհրես մահապախն, որ բազում աշ-
խատանօք ծառայեաց մեզ...:

Աստուած վայելի տացէ զսուրբ Աւետարանս Թաղէոս քահանային,
որ է թուփս երէց, և որդոյ նորին Սաճալ սարկաւագին, և միւս զաւակին
Դաւթին, և Քրիստոսի փառք:

402

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 3756

վայր՝ Անգեղակաւք գեղափաղափ

161 Ո՛վ սուրբ ընթերցողդ և լսաւդ սուրբ Աւետարանիս, յիշեցէք զՇմա-
ւոն ըստ ընկալեալսն և զտէր Ստեփանոս արհեստակոպոս Սիւնեաց նա-
հանգէ, որ ետ զսուրբ Աւետարանս ի գեղաքաղաքն Անգեղակաւք, ի սուրբ
եկեղեցին Սարգիս նահատակն: Արդ, եթէ ոք հանել ջանայ զսուրբ Աւե-
տարանս ի դրանէ սուրբ եկեղեցոյս՝ ի մերոց կամ յաւտարաց, հանէ զնա
Քրիստոս աստուած ի խաւարն արտաքին, և մասն և բաժին զնոցայն
առնուլ, որ զտէրն ի խաչ հանին, և ընդ նոսա դասակցի, ամէն, եղիցի,
եղիցի:

403

Յ Ա Յ Ս Ս Մ Ա Ի Ո Ի Ր Ք

Երևան 1611

վայր՝ Շնապունեաց-ձոր, Կուփի գիւղ

667 ր ...Արդ, այս Տանացոյց կարգեալ բովանդակ տարոյ աշխատութեամբ
տէր Իսրայէլի Խաչենեցոյ եպիսկոպոսի, հրամանաւ վաճառեալ վարդա-
պետի, ի խնդրոյ Ջալալ-Դօլիին՝ տեառն Խաչենոյ և տէր Գրիգորի եպիս-
կոպոսի, որք աղաչեցին զտէր Իսրայէլ եպիսկոպոսն, հայեցեալ ի կորո-
վութիւն մտաց նորա և ի ժուժկալութիւն բարուցն: Նւ նա յանձին կալաւ
և շանս եդ գտանել զար նահատակութեան սրբոցն, որ գրեալ կայ ի լիա-
կատար պատմութիւնն, համառօտելով նմա զսքանչելի կատարումն
սրբոցն, և եդ ընդ այլ կարգեալ Յայսմաւորսն, զոր կարգ ամսոցն հայիւ
և հռոմէի միաշունչ եղեալ անսղալ զտարին կատարեն:

Բայց ոմանք յանգէտս եղեալ [հակառ]ակեն այսպիսի գեղեցիկ և

սքանչելի ընթերցող՝ լաժոց, որ արքայատարէ զլսելիս մեր զարհուրեցուցանէ ե զողորմն ցաւաղին տայ անձանց մերոց:

Եւ արդ, եթէ այնպիսեացն է արքայութիւնն երկնից, ապա մեզ զի՞նչ լինի՝ ծուկիցս և հեղգացելոցս: Այլ միայն յայս ապաւինեալ յառաջ ընթանալ յաւթար սրտիւ, և առնել զյիշատակ սրբոցն և բարեխօս ունել առ աստուած, զի յաշտեսցի ընդ մեզ, և բարձցէ յաշխարհէ զպատուհասս մեղաց մերոց, և արժանի արասցէ սրբոցն փառաց հասանել ի Քրիստոս Յիսուս ի տէր մեր, որում փառք յաւիտեանս ամէն:

Ի թվարեութեանս Հայոց ի ՋԻ. (1471) թուականին գրեցաւ գիրքս սոսկացուցիչ ի ձորս Շնապունեաց, ի գեւղս որ կոչի Կուֆի, ընդ հովանեաւ սուրբ Հաղարաբիրացս, և սուրբ կաթողիկէիցս՝ սուրբ Աստուածածնի և սուրբ Ստեփաննոսի, և գեղամիշի սուրբ Գրիգորիս, և սուրբ Նշանիս, և այլ միահամուռ Վարդանանց սուրբ նահատակացս, ի հայրապետութեան տեառն Ռաֆայիլի, և յաշխարհակալութեանն Հասան-բալիին, որ յաղթեաց Ջահնջային, և եկեալ ի դաշտն Խօնայ և փախըստական արար զՀասան-Ալի, և երթեալ ի Ղաւապաղն և անդ ևս զՊարսկաց բռնաւորն զգուտանս:***

404

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Ծ Ո Ւ

Երևան 3854

գրիչ՝ Յակոբ
վայր՝ Շարվանոյ երկիր,
Սաւկուքլու գիւղ

ա

Փառք... որ ետ կարողութիւն տկար ոգոյ մեղսաներկ և մատնադեղ անձին Յակոբի սուտանուն երիցի ելանել յաւարտ իրիս:

308ր Արդ, եղև զրաւ գրչութեան սորա ի թվ. Հայոց ՋԻ. (1471), ի յերկիրս Շարվանոյ, ի գեւղս Սաւկուքլու, ի հայրապետութեան Աղուանից տեառն Թումայի, և ի ղանութեանն Շէրանշանի՝ որդոյ Խալիլ-պէկի, ի խնդրոյ եղբարս մերում Աստուածաւոր երիցին, որ ըստացաւ զսա ի հալալ արդեանց իւրոց՝ յիշատակ իւր, և ծնողաց իւրոց՝ հաւրն** և մաւրն**, և որդոցն իւր**, և կողակցին իւրոյ**, և ամենայն արեան մերձաւորացն իւրոց՝ կենդանեաց և որք փոխեցեալ են աստեացս ի յանանց կեանսն:

309ա Արդ, աղաչեմ զամենեանդ, որք հանդիպիք սմա տեսութեամբ [և] կամ գաղափար առնելով, յիշե՛լցէք ի մաքրափայլ և ի մեղսաքաւիչ յաղաթս ձեր զստացող սորա զտէր Աստուածաւորն և զվերոյգրեալքդ ի սմա: Ընդ նոսին և զհարեցորն իմ զԽոնդճա ապաշխարողն, այլ և զմիարանքս առհասարակ և որք մասն ինչ ունին ի սմա երախտիս: Ընդ նոսին և զեզ-

* Շարունակութիւնը չի պահպանվել: Տողը կարելի է լրացնել այսպէս՝ զգուտանս [Բուստիտն եսպան]:

** Անունները լրացման համար տեղ է բոց թողնված:

կելի գծող սորա զՅալիորս՝ զծոյլս և զընկղմալս ի մէջ մեղաց, և զծնաւոյսն իմ յիշել ի տէր, և աստուած յիշողացդ զմեզ ի բարի և յիշեցելոցս ողորմելի Բրիստոս զթաժն ողորմեսցի ալժմ և յաւուրն աներեկի, ամէն, եղիցի, եղիցի:

Այլ և խոշորութեան և անարհեստ գրչութեան սորա անմեղադիր լերուք, զի կար մեր այս էր:

Բ

281ա Ողորմեա ստացողի դրոցս տէր Աստուածատուրին և ծնողացն իւր բարի և զաւակացն և ամենայն արեան մերձաւորացն իւր:

Այլ և գծողիս անպիտանի

Մեղաւք լցեալ յոյժ աղտեղի

Սուտ անոսանեալ քահանայի,

Որ և Յակոբ վերակոչի,

Եւ ծնողացն իմ Զանիպէկի և Մամխաթունի,

Եւ որ ի սմայ մասն ինչ ունի:

Բրիստոս աստուած առհասարակ ողորմեսցի

Յիշողացդ զմեզ ի բարի

Եւ յիշելոցս, ամէնայնի, ամէն, եղիցի, եղիցի*:

405

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Ծրեան 2846

գրիչ՝ Վարդան

305ա ... Բարեպաշտ տանուտէրն Արքովաշէն և կենակիցն իւր Դովլաթն... յաշխարհիս լալոտ աշօք և տրտում կացին ի վերայ իւրեանց զաւակացն՝ սրտարէկ և սրտահառաչ, զի իբրեւ զ[Յ]որայ փորձանք եկն ի վերայ սոցա, որ զրկեցան յորդոց և ի դստերացն, վասն զի զմին որդին ի ճանապարհ սպանեցին, և մինն ի տունն մեռաւ: Եւ մին որբ մնաց սոցա մխիթար, և նա էլ զարգացաւ և եհաս մահն և զնա միջաբեկեաց, և սոքա մնացին ողորմ ու լալի ի վերայ աշխարհի: Եւ յետոյ ետուն գրել զսուրբ Աւետարանս յիշատակ իւրեանցն և իւրեանց զաւակացն և իւրեանց ծնողացն, և դուք հանդիպողք սորա՝ ընթերցողք և լսողք, լի բերանով աստուած-ողորմի ասացէք Արքովաշէն և Դովլաթին, և որդոցն՝ Պարոնշին, և Քարիմշին, և այլ տղայոցն, և որբիկ Մուրադին, և նորին մօրն Խաթուն-Փաշին, և Արքովաշի հօրն՝ Քարիմշին, և մօրն՝ Մարքա-Խաթունին, և եղբօրն՝ Դովլաթին, և Դովլաթի հօրն Էվառշին, և Աւագ-Տիկնոզն, և քեր-ցըն՝ Դիւլաւտին և Խայխաթունին, և այլ ամենայն արեան մերձաւորացն սերտ սիրով աստուած ողորմի ասացէք...:

* 310ա—բ էջերում կա անվարժ ձեռագրով գրված և դժվարընթեռնելի ընտանեկան հիշատակարան. «Մաթէոս ծնաւ թվկ. ԶԻԷ. (1478): Յովսէփ ի մօրէ ծնաւ թվկ. ԶԺ. (1481), Մարդիս ի մօրէ ծնաւ թվկ. ԶԻՄ. (1472). աւրինեալ աստուած յաւիտեանս, ամէն:

Յովսէփին մայրն ի Բրիստոս փոխեցաւ թվ. ԶԼԵ. (1486) տանուտէր կշիռ, արանց ամսոյ Լ. (30), աստուած ողորմի իւր հոգոյնս:

300^ա Եւ արդ ևս՝ անարժան գծողս Վարդան սուտանուն էրէց, տեսի զսէր և զփափաք սոցա, յանձն առի զսուրբ Աւետարանս, և || ողորմութեամբն աստուծոյ կատարեցի ի քաղաքս որ կոչի*, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնին և սուրբ Վարդան զօրավարին, ի թուականութեանս Հայոց ՋԻ. (1471), ի հայրապետութեանն տեառն Ստեփաննոսի և Արիստակիսի Բ. կաթողիկոսացն, ի թաղաւորութեանն Հասան-բէկին, որ եսպան զՋնանշէն և տիրեց ուլոր աշխարհիս: Եւ դուք՝ հարք և եղբարք, յիշեցէք ի Քրիստոս զվերոյ յիշեցեալն զԱրթուխշէն, և զհօրեղբայրն զՍուրբանշէն, և զնորին որդին զԱւետիսն, և զքոյրն զՈւլուս-Խաթունն, և զայլ ամենայն արեան մերձաւորք սորա, և զիս՝ զմեղապարտ գծողս՝ զՎարդան սուտանուն էրէց, և զիմ ծնողսն, և զիմ եղբարքն, և զորդիքն իմ՝ զնիկողայոս քահանայն, որ զՅոհան գլուխն նա գրեաց, և զմիւս որդին զՅովաննէսն, որ երկտասարդ հասակաւ ի Քրիստոս փոխեցաւ, և զայլ ամենայն արեան մերձաւորքն իմ, և զայնոսիկ, որ ի վերայ մեր երախ||տիք ունին...:

Դարձեալ, աստուած-ողորմի ասացէք Արթուխշի քեռուն՝ Ստեփաննոսին, և որդոյն Մխիթարին, և աստուած ձեզ ողորմի, ամէն:

406

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երեսն 5401

գրիչ՝ Յովանէս

ա

Փառք... որ ետ կարողութիւն: Կարողեան իմոյ հասանել յաւարտ սուրբ Աւետարանիս ի դառն և ի վըշալից ժամանակիս, զի խիստ ուրախութեամբ սկսայ և տրտմութեամբ աւարտեցի:

244^բ Արդ, որք հանդիպիք սմայ կարդալով կամ տեսանելով, լի բերանով աստուած-ողորմի ասացէք ստացողի սուրբ Աւետարանիս Փաշին, և Թօղանին, և մաւրն Շամշայ-Խաթունին, և եղբօրն Յովանիսին և Թաւափին, և հարեղբօրն Առաքել կրօնաւորին, և քրեւրցն Սուլտանին և Հոփսիմին, և որդոցն Ազնաւորին, Վարդանիսին և Սուփասին, և այլ ամենայն արեան մերձաւորացն՝ կենդանեաց և հանգուցելոցն, և զՍտեփաննոսն, և զորդին իւր զԹումա կրօնաւորն, և զայլ ամենայն արեան մերձաւորս...:

Ընդ նոսին և ինձ՝ անարժան գծողիս մեղաց թողութիւն խնդրեցէք, և իմ ծնողացն՝ հաւրն իմոյ Մէլիքէսէք քահանայի և մօրն իմոյ Խաթուն-Մէլիքի, և եղբարն իմոյ Մէլիքէսէք քահանայի, և Կարապետ քահանայի, և Մկրտիչ սարկաւազի՝ տարածած փոխեցելոյն ի Քրիստոս, և եթող մեզ սուք անմխիթար, զի եկին ազգն անիծեալ և ժանդաբարոյ ի գեօղն Շատաւն, և զաղայ էրին, և է. (7) հոգի սպանեցին: Ո՛հ, ո՛հ, զողորմելի մահս, այս ամենայն եկն ի վերայ մեր վասն մեղաց մերոց:

* Քաղաքի անունը չի գրված: Ենչի՞՞ բառից հետո, տողի վրա կա միայն մեկ կամ երկու տառի տեղ: Նկատվում է ինչ որ տառի (եչ՞) հետք, որով սակայն որեւէ քաղաքի անուն չի ստացվում:

245ա ... Գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ընդ հովանեաւ սուրբ Թումայի առաքելս և սուրբ Գէորգեա զաւրավարի, ձեռամբ յոգնամեղ գրչի Յովանիսի, որ միայն զանունս ունիմ և ոչ զգործս բարի, զի անհաստատ եմ ի գործս բարութեանն: Գրեցաւ ի թվականիս ՋԻ. (1471)...

Ով ոք որ ղպահալայն գրոցս կտրէ, թէ այս է, ու թէ այլ՝ նայ ինքն շնչի ի դպրութենէ կենաց. գիրքն՝ և Աւետարանն աստուած անուանի, չէ պարտ զպահարան գրոցն կտրել, շատ թերի՝ և անհաստ մարդ կենէ, աղաչեմ զձեզ՝ մի առնէք զայդ: Աստուած զայն մարգն աւրհնէ, որ զայն բան շառնէ:

Բ

245բ Դարձեալ աղա||չեմ զձեզ, ո՛վ դասք լուսերամից, կրկին յիշեցէք ի Քրիստոս զԹումայ կրօնաւորն, և զԹնօղսն իւր՝ զհայրն իւր զՍտեփանոս, որ սրախողիտիս եղեալ կատարեցաւ ի յանաւրինաց, և զմայրն իւր զԴուխտար, և զեղբարքն՝ զԱւետիս և զՅովանէս, և զհարսներն՝ զՇամշայ և զԽաթուն-Մէլէֆ, և զորդիքն իւրեանց՝ զԷլէֆսան, զՅոնանէս, զՍտեփանոս և զԳաւալար, և զայլսն ամենայն, և դուք յիշեալ լիշիք ի Քրիստոսէ աստուծոյ ի միւսանգամ գալըստեանն իւրում, ամէն*:

407

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 6767

գրիչ՝ Մէլիսէդ վայր՝ Խառաքատոյ վանք

ա

304ա ... Եւ արդ, ես՝ յետինս ի գրչաց ե. ունայնս յամենայն հոգեւոր բարեաց, անարժան այսմ շնորհի և աստիճանի, սոսկանուն քահանայ Մելիսէդ, հարկեալ ի վեհափառ հրամանէ մեծի տէր Գրիգորու, ձեռն ի գործ արկի մեծաւ տաժանմամբ և մեղսամակարթ մատամբ աւարտեցի: Եւ յուսամ ի մարդասիրութիւնն աստուծոյ սրբանուէր աղափիւք ձերովք, զի իմ բազում մեղացն և անթիւ յանցանացն թողութիւն արասցէ, ամէն:

304բ Եւ արդ, գրեցաւ սուրբ || Աւետարանս ի դեղս Առեստ, և աւարտեցաւ ի սուրբ անապատս Խառաքատայ վանք, ընդ հովանեաւ Արծրաբեր սուրբ Աստուածածնիս, ի հայրապետութեան տեառն Ռքստակիսի, և յառաջնորդութիւն սուրբ ուխտիս Յովանէս քաջ վարդապետի և տէր Յովանէս արքեպիսկոպոսի, և ի բռնակալութեանն Ուզուն-Հասանի, ի մեծ թվ. ՋԻ. (1471):

Արդ, որք ճաշակէք յաստուածային սեղանոյս կամ տեսությամբ, ընթերցմամբ և կամ արինակելով, յիշեսցիք յազաւթս ձեր զստացաւ սուրայ զտէր Գրիգոր Առնջեցի կազմող արեղայն, և զհարազատ եղբայրն զՄկրտիչ, և զեղբորորդին զտէր Յոնանէս կրօնաւորն, և զամենայն վերոյգրեալսն, և բոլոր սրտիւ աստուած-ողորմի ասացէք: Հնդ նոսին և

* Այս Բ. հիշատակաբանը հնադրական տվյալներով գրված պետք է լինի ԺՁ. դարում:

ղանախտան գրիչս զՄելիսեդ սուտանուն քահանայ, և զծնաւան իմ զԿարապետ և զԽոնդ-Խաթուն, և զեղբայրն Լմին-Բէգն, նաև զհոգեւոր ևրախտաւորքն մեր և զմարմնաւոր, և զտէր Իգնատիոս քաջ քարտուղարն, որ զսակաւ գիրս ուսոյց մեզ, յիշեցէք ի տէր զամենեսեան և աստուած զձեզ յիշէ, ամէն:

305ա Դարձաւ կրկին անգամ յիշեցէք ի Քրիստոս աստուած զտէր Գրիգորն, զտէր Յոնանէսն*, և զտէր Կարապետն, և զեղբայրորդիքն իւր զՄիւրան-շէն, զՇահմասուրն, և զքորն իւր զՊատի-Խաթուն, և զԽնախշէն, և զՔա-րիմշէն, և զայլ արեան մերձաւորսն...:

Բ

241բ Զստացող սուրբ Աւետարանիս զտէր Գրիգոր Առնշէցի յիշեցէք ի Քրիստոս, որ յայսմ աւուր վարդ երեւ փրկոնան ի լի մեզ:

Գ

243ա ...նորեմ ի ձէնշ... ասել աստուած-ողորմի անարժան գծողի սուրբ Աւետարանիս՝ Մելիսեդի, զի յոյժ մեղաւոր եմ, և աղքատ հոգւով և ան-մխիթար մարմնով, որ զրկեցայ ի կողակցէն և յորդոյն, և աստուած յիշողացդ ողորմեսցի, ամէն:

Դ

նկարող՝ Կարապետ

31բ ԶԿարապետ նկարողս յիշեցէք ի Քրիստոս և աստուած զձեզ յիշէ**:

408

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ԲԾՎ 271, Խմբիկ գիւղ

գրիչ՝ Յովնանէս Մանգասարեց
վայր՝ Արճէշ

Գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի թուին Հայոց ՋԻ. (1471) ամին, ձե-
ռամբ անարժան Յովնանէս երիցու, ի քաղաքիս Արճէշ: Վասն որոյ աղա-
չեմ զձեզ աստուած-ողորմի ասացէք մեղաւորիս, և ուսուցչին իմոյ՝

* 14ա էջի ներքեւում նկարված են երկու հոգեւորականներ, որոնք ձեռքերը պարզել են վեր, ուր քառակերպյալ աթոռի վրա ընդմէլ է Կրիստոսը: Ամենայն հավանականու-
թյամբ այդ նկարի վրա պատկերված են տէր Գրիգորն ու աէր Յոնանէսը:

** Հատուկ արժեք է ներկայացնում սույն № 6767 ձեռագրի կաղմբ: Կաղմբի երկդնե-
րին փակցված են չորս ավետարանիչների սիմվոլները պատկերող արծաթե արծնապատ
(էմալպատ) թիթեղներ: Արծնապատված են նաև կաղմբի կենտրոնի մեծադիր խաչի
չորս կողմերում ամրացված չորս փոքր խաչերը, ինչպես և փակիչների ծաղկաձև հիմքե-
րը: Ձևայած արծնը լավ չի պահպանված, այնուամենայնիվ այժմ էլ պարզ երևում է, որ
օգտագործվել են մուգ կապույտ, կանաչ, երկնազույն և կարմիր գույնի արծններ: Դրանք,
անտարակույս, պատրաստված են հայ վարպետի կողմից, որովհետև պատկերներից առա-
ջինում հայերեն տառերով զրված է՝ ՎՄԹ.Ն (Մատթէոս) և ՎԵՆ.Ն (Յովնանէս): Մատե-
նադարանի ձեռագրերի կաղմբից մեզ հայտնի են արծնապատ այլ օրինակներ ևս: Այս-
պիսով, պարզ է դառնում, որ հայ արծաթագործները միջնադարյան Հայաստանում քաջ
ծանոթ են եղել արծնի տեսնիկային:

քաջ ռաբունոյն իմոյ Թովմայի, և ծնաւդաց իմոց Մանկասարին և Փաշային, և աստուած ձեզ ողորմեսցի, ամէն:

Արդ, աւարտեցաւ սուրբ Աւետարանս յիշատակ Մերունիս և իւր բարի կենակցին Ուլու-Մէլէֆին, և տուաւ ի դիւղն որ կոչի խմիշկ, ի դուռն սուրբ և հրաշագործ տաճարիս, որ յանուն սրբոյն Ստեփաննոսի նախաւորկային, ի հայրապետութեան ահարկու և հրաշատես հայրապետիս մեր տեառն Ստեփաննոսի, զոր տէր աստուած իրրեւ զարեգակն պայծառ պահեսցէ, ամէն: Եւ ի տանուտէրութեան երկրիս և դեղիս աստուածասէր և իմաստուն երիտասարդն պարոն Վաշօն, որդի պարոն Մկրտչին, և քահանայութեան տէր Ստեփաննոսին, և տէր Բարսեղի, և տէր Յովհաննէսի, զոր տէր աստուած հաստատ և անսայթակ պահեսցէ:

409

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 7782

գրիչ՝ Յովանէս
վայր՝ Արծկէ

303ր ... Դրեցաւ տէրունեան սուրբ Աւետարանս ի թուականիս Հայոց ՋԻ. (1471) ամին, ի քաղաքիս որ կոչի Արծկէ, ձեռամբ անարժանիս Յովանէս երիցու, վասն որոյ աղաչեմ աստուած-ողորմի ասացէք ան[ար]ժանիս և ծնողաց իմոց Յակոբ քահանայի, և աստուած ձեզ ամենեցուն ողորմեսցի, ամէն:

410

Մ Ա Ե Տ Ո Տ

Երևան 4516, էջ 201-202 (Ղ. Փերդ-
նշխարք պամ. հայոց, I.)

գրիչ՝ Յակոբ
վայր՝ Արծկէ

... Աւարտեցաւ տառս որ կոչի Մաշտոց ձեռամբ Յակոբ սարկաւագի, յամի ՋԻ. (1471), ի քաղաքիս Արծկէ, ընդ հովանեաւ սուրբ տաճարիս, որ յանուն սրբունոյ Աստուածածնին, և սուրբ Ստեփաննոսի նախաւորկայիս:

Եւ զիս՝ զմեղուցեալ գրիչ զՅակոբ յիշեցէք ի Քրիստոս, և զծնողսն իմ զՅովհաննէս քահանայ և զՄարթայ...:

411

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 2632

գրիչ՝ Թումայ
վայր՝ Աղթամար

320ա ... Եւ արդ, ես... սուտանուն քահանայ Թումայ... կատարեցի զսա մեղսամած մատամբ իմով յաստուածաբնակ կղզիս Աղթամար, ընդ

- հովանեաւ ամենայաղթ սուրբ Խաչիս և սուրբ Նշանիս, ի հայրապետութեան տեառն Ստեփանոսի, ի թուականիս Հայոց ԹՃ. ու Ի. (1471)...:
- 320ր ... Յիշեսցիք յերկնազնաց յաղօթս ձեր... ստացող սուրբ Աւետարանիս Բառեցի Մարտիրոսին, և ծնաւդացն իւր Աւետիսին, և որդոյն Աւետին, և կենակցին իւր Մարգարէին, և որդոյն Ներսէսին... և զայլ ամենայն աղղաստոհման նոցա և զարեան մերձաւորսն...:
- 321ա ... Ընդ նոսին և զամենամեղ Թումայ գծագրող սորա, և զծնողսն իմ՝ զԴրիգոր քահանայ, որ ուսոյց մեզ զարուեստ գրչութեանս, և զՔրման-Խարուն, և զկենակցն մեր, և զորդին իմ զԽաչատուր, որ յայսմ ամի իրիւնցաւ առ Քրիստոս և եթող ինձ սուգ անմխիթարելի և վէր անողջանալի և ցաւք անբժշկելի...:
- Նւ արդ, ես՝ Բառեցի Մարտիրոս և որդին իմ տուաք զսուրբ Աւետարանս յաստուածապահ դեօղն ի Յիւր, ի դուռն Տիեզերաց սուրբ Աստուածածնին, յիշատակ մեզ և ծնողաց մերոց. և մի ոք իշխեսցէ հեռացուցանել զսա ի դրանէ սուրբ Աստուածածնէն Տիեզերաց կամ ընծախելով, կամ գրաւելով, կամ այլ ինչ աղագաւ, ոչ ի մերոց և ոչ յաւտարաց, ոչ ի կարգաւորաց և ոչ յաշխարհականաց. և եթէ ոք յանդգնի և հեռացուցանէ՝ նա զանէծքն զաւձին և զկայենին ժառանգեսցէ, և զմասն զՅուզային և զայլ խաչահանուացն առցէ ինքն և այլ կամակիցքն նորա, հանդերձ ծնողօք և ազգականօք, ամէն:
- Այլ և յիշեցէք ի Քրիստոս զհամշիրաք եղբարն մեր զԿարապետ քահանայ, որ աշխատեցաւ ի ծաղկել սուրբ Աւետարանիս. տէր աստուած տացէ վարձս ըստ վաստակոց իւրոց՝ զերկնից արքայութիւն և զանբաւ բարութիւն ամէն...:

412

Ա Ի Ե Ա Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 6359

գրիչ՝ Սարգիս

վայր՝ Խաչնայծորոյ ս. Ստեփանոս

- 333ր Փառք... որ արժանի արար զնեխեալ մեղաւք և զանարհեստ և զանարժան Սարգիս գրիչ սուտանուն կրանաւոր հասանել ի վերջին գիծ սուրբ Աւետարանիս, ի թուաբերութեան հայկազան տումարիս ՋԻ. (1471), ի սուրբ և ի գերամաքորդ յանապատիս Խաչնայծորոյ սուրբ Ստեփանոսիս, և սուրբ Սարգսիս, և այլ բազում սրբոց, որ աստ կան հաւաքեալ:
- Արդ, յերեսս անկեալ աղաչեմ զընթերձողքդ սուրբ Աւետարանիս և զհանդիպողք՝ յիշել ի մաքրափայլ յաղաւթս զիս՝ զանարժան գրիչ Սարգիս սուտանուն՝ եպիսկոպոս և զծնողսն իմ, զի բազում աշխատութեամբ և ջանիւ գծագրեցի զսուրբ Աւետարանս...:
- 334ա ... Մաղագիայ միայնակեցն և եղբայրն իւր Ազարիա քահանայն զսուրբ Աւետարանս գրել տուին ի հալալ ընչից իւրեանց, յիշատակ իւրեանց, և ծնողաց՝ հաւրն իւրեանց՝ քահանային և մաւր*, և այլ ամենայն արեան մերձաւորաց...:

* Անուններ լրացման համար տեղ է բաց թողնված:

413

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն Յ Ո Վ Հ Ա Ն Ո Ի

Երևան 6273, էջ 312, (Փիրդ. Նօս.) Վան՝ Հայկականք

գրիչ՝ Յակրբ
վայր՝ Խուլայ վանք

...Շնորհիւ տեառն սկսայ և ոգորմութեամբ նորին կատարեցի զգրիս-
տոսաւանդ սուրբ մատեանս ի սուրբ անապատս Խուլայ, ընդ հովանեաւ
սուրբ Գէորգայ և սուրբ Աստուածածնին և սուրբ Սարգսի զօրավարին,
ձեռամբ մակոնատ կածնիս Յակոբ անուամբ միայն կրօնաւորի, ի խըն-
դրոյ Մովսէս դեռարոյս կրօնաւորի...: Արդ, գրեցաւ ի թուին Հայոց ՋԻ.
(1471), ի վերադիտողութիւն՝ սուրբ անապատացս Խուլայ և Արդըլմսի-
հայ՝ երիցս երանեալ քաշ հոնտորի Գրիգոր վարդապետի և այլ ամենայն
միաբանիցն:

414

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 6379

գրիչ՝ Մելիսէք
վայր՝ Բաբերդ

279բ ... Գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի թուին Հայոց ՋԻ. (1471), ի յանառ
դղեակս ի Բաբերդու քաղաքս, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնի և
սուրբ Հրեշտակապետի և այլ [սրբութեանցս, որ աստ] կան հաւաքեալ,
[ձեռ]ամբ անարհեստ գրչի Մելիսէք սուտանուն իրիցու:

Արդ, աղաչեմ զամենեանս որք ընթեռնոյք զսա յիշեսլիք՝ զամենայն
երախտաւորսն և զուսուցիչքն իմ, և մեղաց թողութիւն խնդրեցէք ինձ և
իմոցն ամենայնի. և աստուած ձեզ ողորմեացի և այնոցիկ, որ ի լսելն
զամէնն ասեն:

280ա ... Արդ, աղաչեմ զամենեանս, որք հանդիպիք սուրբ Աւետարանիս,
յիշեսլիք ի սուրբ և ի մաքրապիայլ աղաւթս զՇնոֆոր-Խաթունն, որ ստա-
ցաւ զսա ի հալալ արդեանց իւրեանց, յիշատակ իւր, և կողակցին
Աստուածատրին, և իւր զաւակին Սատաղին, և ազգականացն իւր Զա-
ֆարէ և Վարդին, և ամենայն արեան մերձաւորաց...:

Այլ և եղաւ սայ ի դովնն Պէորգեայ զարավարին, որ է ի դղեակն, որ
ասի Յուշապկա. ի ձեռն Կառապետ քահանային և Գէորգ քահանային և|||

* Ղ. Փիրդալեմյանի ընդօրինակութեան մեջ դրված է «վերադիտողի», կարծում
ենք, որ բնագրում եղել է «վերադիտողութիւն» (հապավւած):

415

Մ Ա Շ Տ Ո Յ

Երուսաղէմ 1286 Մ.Տ.Մ.

գրիչ՝ Աւետիք
վայր՝ Աւագ վանք

Գրեալ ի թու. ՋԻ. (1471), ի սուրբ անապատն Աւագ վանք, ընդ հո-
վանեալ սուրբ Աստուածածնի և սուրբ Կարապետի, ի խնդրոյ Սարգիս
արքեպիսկոպոսի, ձեռամբ Աւետիք կրօնաւորի:

416

Ճ Ա Շ Ո Յ

Բ. Կիւլէսէրեան, Յուլիան Անկիւրիոյ, № 28, սյուն. 167 — 169

գրիչ՝ Թորոս Երուսաղեմացի
վայր՝ Սիւրի-Հիսար Անկիւրիոյ

ա

921բ — Արդ, ի յոքունց ի մարդկայնոցս ազդէ, ըստ բազմապիսի բարուցն և
932ա ախորժակացն իւրեանց թողին յիշատակ յաշխարհիս յապագա ժամանակս
յազգս որ ծնելոցն իցեն: Ոմանք ըստ ճգնութեան մեծութեան և փառացն
փարթամութեան, շինուածս մեծաշահս և գումարս մարտի բազմահան-
դէս պատերազմաց: Վասն որոյ և ես նուաստ և անմիաստ և անարհեստ
գրիչս Թորոս եպիսկոպոս Երուսաղեմացիս ձեռն արգի ի գործս, որ ի վեր
է քան զկար իմ, ի ժամանակս ծերութեան, տկարացեալ անձամբ և պա-
կասեալ ի լուսոյ, և յաւտարարնակ տեղոյ:

Արդ, եղև զրաւ գրչութեան սորա ի թվականութեանս Հայոց ՋԻ. (1471),
նոյնմբեր ԻԴ. (24), ի յաստուածապահ քաղաքս Սիվրասարն, ընդ հովա-
նեալ սուրբ աստուածաբնակ տաճարիս սուրբ Աստուածածնիս և այլ սուրբ
տաճարացս, զոր Քրիստոս աստուած անշարժ պահեսցէ մինչև ի սուրբ
և ի միաանգամ գալուտն իւր. ընդ որսս և զպատուելի քահանայք և
զքրիստոսասէր ժողովուրդ քաղաքիս այս պահեսցէ Քրիստոս յամենայն
փորձանաց հոգոյ և մարմնոյ, որ բազում սիրով և պատուով ընկալան
զմեզ, որոց Քրիստոս արասցէ փոխարէն յիւր սուրբ արքայութեանն,
ամէն:

Արդ, գրեցաւ ի խնդրոյ աստուածասէր և հոգևոր [Ս]արգսիւն, որ ըս-
տացաւ զգիրդս յիշատակ հոգո իւրոյ և եդ ի սուրբ Աստուածածինն*,
ձեռամբ բազմամեղ և փցուն գրչի Թորոս եպիսկոպոս Երուսաղեմացոյ:

Յերեսս անկեալ աղաչեմ յիշել զսուրբ հանդիպողսդ և զկարդացողս
յիշել յազաւթս և մեղաց թողութեան խնդրել ինձ, և ծնողաց իմոց՝ հաւրն
իմոյ Աբրահամի և մաւրն իմոյ Նուրիաթունի, և ամենայն արեան մերձա-
տրաց իմոց Շահրիեարեեց կոչեցելոց: Աղաչեմ յիշել և զՍտեփաննոս
Չամուշն և զծնաւոյ իւր, որ բազում և անչափ աշխատեցաւ հետ մեզ ի

* Ստացողի մասին հատկաժող գրված է այլ թանաքով ու գրերով:

գրոցս դրել, և զամենայն պիտոյս գրոցս և զմերն անպակաս հոգաց, զոր քրիստոս արժանի արասցէ իւր տեսութեանն և անտրտամ ուրախութեանն:

Դարձեալ աղաչեմ անմեղադիր լինել սղալանաց և խոշորութեան և անյարմարութեան գրիս, զի ի ժամանակի ծերութեան և տկարութեան գրեցաւ, այլ միով տէր ողորմայիւ յիշել, զի թերեւ թողութիւն մեղաց գտից ծովացեալ մեղաց իմոց, զի բազում են քան զաւաղ ծովու. զի և դուք յիշեալ լիջիք յամէնողորմ փրկչէն քրիստոսի:

Յիշեցէք և զպարոն մղտէսի Ղաւրան, որ զգրոցս զինն շուտով գտաւ և մեզ երեստաւոր եղև, աստուած ողորմի իւր ծնողացն, ամէն*:

F

389ր Քրիստոս աստուած, քո սուրբ յարութեամբդ թողութիւն շնորհեա աշխատողի սուրբ մատենիս մեղուցեալ և փցուն գրչի Թորոս եպիսկոպոսի Եռուսաղեմացոյ, և ծնողաց իմոց՝ հարն իմոյ Աբրահամի և մարն իմոյ Նուրխարունի, և հարաքեռն իմոյ Խէրխարունի, և եղբարն իմոյ Յոնաննէս սարկաւագի՝ փոխեց[ե]լոյն առ Քրիստոս: Նաև Ստեփաննոս Չամուշին, որ բազում և անչափ կու աշխատի հետ մեզ, և հատոյ նմա փոխարէն յարքայութեան քում: Եւ առաւել այնոցիկ, որ մի սրտիւ աստուած ողորմի ասեն, և քեզ փառք յաւիտեանս, ամէն**:

417

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 4515, էջ 204 (Ղ. Փիրզ. Նշխարք պտմ. Հայոց, Բ.)

գրիչ՝ Մկրտիչ եպիսկոպոս

...Արդ, յանկ ելեալ կատարեցաւ սուրբ Աւետարանս... ի խանութեան Հասան-բէկին, որ տիրեաց բազում գաւառաց և աշխարհաց, ձեռամբ յոգնամեղ և անարժան գրչի Մկրտիչ եպիսկոպոսի, և թոսականիս Հայոց ինն հարիւր և քսան յաւելորդի (1471), ի խնդրոյ բարեմիտ կնոջն Մարեմ կոչեցեալ, յիշատակ հոգոյ իւրոյ, և ծնողաց իւրոց՝ հօրն Գամիսէ (՝) և մօրն Շահնուդին, և որդւոյ իւր Սպանդիարին...:

Դարձեալ, աղաչեմ յիշեսչիք զմեղապարտ գծողսս զՄկրտիչ եպիսկոպոս, և զուսուցիչն իմ զՅովաննէս կրօնաւոր, և զՅոնաննէս քարտուղարն, և զծնողսն իմ. և որ յիշէ յիշեալ լիցի ի քրիստոսէ...:

418

Ժ Ա Մ Ա Գ Ի Ր Ք

Երևան 4515, էջ 203 (Ղ. Փիրզ. Նշխարք պտմ. Հայոց, Բ.)

նորոգող՝ Կիրակոս

Ջվերջին ստացող տետրակիս՝ զարհեպիսկոպոսն տէր Մկրտիչն, որդի խոշայ Շամշատինին և առաջնորդ սուրբ աւետիս, որ է անուամբ Ամե-

* Այս սլարերեությունը ևս զրված է այլ թանգով ու զրերով:

** Մանր հիշատակագրություններ Թորոս եպիսկոպոսը թողել է նաև ձեռագրի 295ա, 534ա և 758ա էջերում:

նտփրկիչ, և է ի սպասաւորութիւն և յաշխատութիւն սորա փոյթ և արի, զոր տէր աստուած պահեսցէ հաստատուն իւրով սուրբ կրօնաւորօքն, ամէն:

Արդ, նորոգեցաւ ձեռամբ ամենամեղ և անարժան Կիրակոս եպիսկոպոսի, ի թուականիս ՋԻ. (1471), սեպտեմբերի Ի. (20)...

419

Գ Ա Ն Ձ Ա Ր Ա Ն

Երևան 4515, էջ 201 (Ղ. Փիւրդ. Նշխարք պամ. Հայոց Բ.)

գրիչ՝ Անդրէաս
վայր՝ Եղեկիա

...Գրեցաւ եղանակաւոր տառս որ կոչի Գանձատետրս, ձեռամբ անիմաստ գրչի Անդրէաս քահանայի, ի թվ. Հայոց ՋԻ. (1471), ի քաղաքիս Եղեկիայ, ի գոտն սրբոյն Ստեփաննոսի նախավկային և սրբոյն Սիմէոնի ///

420

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՍՅՀ հա. Ա. 23, էջ 59

գրիչ և տէր՝ Թադէոս
վայր՝ ի սահմանս Երուսաղէմի*

475 Գարձեալ ծաներուք, ո՛վ սուրբ եղբարք, որ տուաք յիշատակ հոգոց մերոց զսուրբ Աւետարանս՝ հոգեւոր որդոյ մերոյ և աշակերտին իմ տէր Աբրահամ դեռաբուսիկ քահանային Մօլրցոյ: Աստուած աւրհնէ զինքն, զիւր որդիքն, ողորմեսցի Քրիստոս աստուած իւր ննջեցելոց հոգոյն, զի բազում անգամ աշխատեցաւ հետ ի մեզ, ի մարմնաւոր պիտոյիցս ծառայութիւն անելով. և գայ ի յիսանէ փող մ՝ շէ տեսել: Աստուած հաստուցանէ իւր միաանգամ գալըստեանն, ամէն:

Ծաներուք, ո՛վ սուրբ եղբայրք, վկայութեամբ Աբրահամ վարդապետին, և տէր Տաւնականին, և տէր Սողոմոնին, և տէր Հայրապետին, որ տըւաք զսուրբ Աւետարանս յիշատակ հոգոց մերոց տէր Աբրահամին, եթէ ոք կամիցի ի դմանէ դաւի անելով կամ գողանալով՝ ըզմասն Յուդայի առցէ և զխաչահանողացն: Թվականութեանս Հայոց ՋԻ. (1471):

* Հիշատակարանի հեղինակի և վայրի մասին տվյալը քաղում ենք զըջության հիշատակարանից, որ տեղագրված է 1455-ի թվաշարքում:

421

Գ Ա Ն Զ Ա Ր Ա Ն

Երևան 3505

գրիչ՝ Մելիքիսեթ

1837 Փառք... որ հասոյց ղիս ի յաւարտ Գանձարանիս, զոր փափա[զա]-
նաւք սրբագրել երէտ Ղարաւնա Զոհաննէսն, յիշատակ իւր և ծնաւդաց
իւրոց. որք հանգիպիք և եղանակէք յիշեցէք ի սուրբ յաղաթս ձեր զբցուն
գրիչս՝ զՄելիքիսեթս, և զստացող սորա զՂարաւնա Զոհաննէսն, և զծնաւդս
իւր, և աստուած զձեզ յիշէ իւր յարթ[այ]ութիւն, ամէն:

Գրեցաւ Գանձարանս ի թվիս Հայոց Ջ[Ի]* (1471⁶):

422

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Տեղը անհայտ Մ.Տ.Մ.

կազմող՝ Յովսէփ

Ես Յովսէփ եպիսկոպոս կազմեցի Աւետարանս ի թիւն Հայոց ՋԻ.
(1471): Ով կարդայք՝ ի սուրբ յաղաթս ձեր յիշեցէք և աստուած ողորմի
ասացէք, և որք յիշէքդ յիշեալ լիշիք և դուք ի Քրիստոսէ աստուծոյ
մերոյ, ամէն:

423

Շ Ա Ր Ա Կ Ն Ո Յ

Ն. Ջուղա 326, Մ.Տ.Մ.

Արդ, գրեցաւ ի թվ. Հայոց ՋԻ. (1471), ի հայրապետութեան տէր
Արիսաակիսի, և յետոյ նստեալ յաթոռ սուրբ Լուսատրչին՝ տէր Գրիգոր
րաբունապետն ամենայն Հայոց, և զեղբայրն իւր Շահապ, որ յանկար-
ծամահ եղև:

* Տառնավոր թիվը ջնջված է. թվականի վրա դրված պատմոյշանի երկտրությու-
նից կարելի է դատել, որ կամ տառնավորին հաջորդել է որևէ միավոր թիվ (այդ դեպ-
քում ձեռագրի գրության տարեթիվը կարող է ընկնել 1472—1480 թթ. միջև), կամ Ի.
(20)՝ փոխարեն տառնավորը եզել է Ե. (40). վերջին դեպքում ձեռագիրը դրված պետք
է լինի 1491 թվականին:

Գ Ա Ն Ձ Ա Ր Ա Ն

Երևան 4515, էջ 205—208

(Ղ. Փերդ. Նշարաբ պատմ. Հայոց, Բ.)

դրիչ՝ Մովսէս Արծկեցի

ա

...Արդ, ես նրաստս յամենեսին,
 Որ զվեց տառիւ անունս կոչին՝
 Մենն առաջին և Սէն յետին,
 Որ համարով վերաբերին
 Ութն հարիւր ընդ եօթնեկին
 'ի եօթըն հազար բոլորովին*:
 Արդ, ես՝ Մովսէս հոգիս մըթին
 Յինըն հարիւր Հայոց թըւին
 'ի ի քսան մէկն** յաւելածին (1472)
 Գրեցի զգանձս աստուածային
 Ի յԱրծկէ լաւ քաղաքին,
 Ընդ հովանեաւ Աստուածածնին,
 Պատերազմի սուրբ Նշանին,
 Սքանչելագործ զօրեղ խաչին.
 Ի ժամանակս հայրապետին
 Արիստակէս էջմիածնին
 Եւ Ստեփաննոս Աղթամարին,
 Սքանչելագործի աթոռին՝
 Եպիսկոպոս Ստեփաննոսին:
 Մեծ սուգ եղև իմ ծնողին՝
 Խաւնծայ տիկնոջ հոգեկանին,
 Որ էր խոցեալ սիրտըն խորին՝
 Վիրօք սպեաց բազմադիմին.
 Զի ի Հայոց մեծի թըվին
 Յինն հարիւր և տասն և ինն***
 Մեծ դառնութիւն եհաս նմին,
 Քանզի մեռաւ սիրուն որդին:
 Սուգ ոչ միայն էր ծնողին,

* Մովսէս անվան տառանիշերի թվական արժեքների գումարը, իրոք հավասար է 7807-ի ($U=200+\Pi=600+V=3000+U=2000+L=7+U=2000=7807$):

** Բնագրում՝ շիԱ.ճ:

*** Բնագրում՝ շԶ և ԺԹ.ճ:

Այլ որոց զնա տեսեալ էին.
 Եւ ղի անկարք էր ի մարմին՝
 Հոգովն ի կարգ կարգաւորին,
 Ի մեռանել Միւրանշային
 Ամ մի և ութ ամիս անցին՝
 Մեռաւ իւր մայրն՝ ընդ կողակցին,
 Որբերն անկան ի փողոցին.
 Աչօք իմովք այս տեսանին՝
 Սաստիկ կսկիծըս դառնագին,
 Ջի Կարապետն ընդ Մկրտչին,
 Եւ Յովանէսն ընդ Ղարիպշին,
 Մեծ հայր նոցին ծեր մուղղասին՝
 Որբապահակըն խրդճադին՝
 Եղև անարգ յաշս ամենին,
 Հաւն ընդ թոռունսն ի միասին,
 Ըզհանդիպողք տառի սըմին,
 Միշտ աղաչեմ կողկողագին
 Վերագրելոցս բոլորովին
 Ասել զամէնն և ղողորմին
 Ինձ՝ Մովսէսիս ծոյլ ի բարին՝
 Գըրչի այսըմ Գանձարանին,
 Որ օրինկօք բազմագունին
 Հասեալ եղէ յաւարտ սորին,
 Այլ և ծաղկօք գունըղդունին
 Ջարդարեցի վայելչագին,
 Հաւաքելով ի մի տրփին,
 Կազմեալ զեզերսըն բոլորին,
 Ինձ և ծնողացն իմ մարմնային՝
 Դանիէլի քահանային,
 Եւ մօրն իմոյ Խայ-Խաբունին,
 Քըւերըն խոջայ Միւրանշին,
 Եւ հօրեղբարցն իմ ի կարգին՝
 Կիրակոսի կրօնաւորին,
 Մերունին, ընդ Սիմէոնի,
 Եւ զաւակացն ի միասին,
 Հանգուցելոցն՝ որք նընչեցին,
 Սրտիւ ասել զտէր-ողորմին,
 Եւ կենդանեաց որ կան ի ժմին՝
 Տէր Աագիւն կեանքս տացցին,
 Իմ դեռաբոյս պատանեկին,
 Որ Միքայէլ անուն ասին,
 Ձոր վայելել տայ տէր նըմին
 Ձգիրքս ի յերկար ժամանակին.
 Գուրք՝ որ առնուր սակրս մասին

Ի քաղցրութեանցս այս երկնային՝
 Վերադրելոցս որ ի սըմին,
 Աշխոյժ մտօք զուարթագին
 Ասցէք զամէն և զողորմին:
 Եւ տեառն կամքըն քաղցրասցին
 Յաւուր մեծի դատաստանին
 Յիշեցելոցս ի միասին
 Եւ յիշողաց գրնակին,
 Ամէն, ամէն և եղիցին:

Բ

Յինն հարիւր Հայոց թվական,
 Ընդ որ յԶ. (16) ալլ յաւելան (1467),
 Այն մեծ արքան արեւելեան՝
 Խաղաղարարըն Ջընաւշայն,
 Յամէն դիմաց եհան հրաման,
 Որ զօրք բազում ժողովեցան.
 Եւ էջ նոքօք յԱսուրեստան,
 Առ ի յաղթել զմիւր Հասանն,
 Իսկ Հասան-բէկ քաջ փահլաւանն,
 Զօրօքն իւրով որ գումարան,
 Ի քուն եգիտ ըզՋընաւշայն,
 Զօրացն ի զատ, անպահապան.
 Որ և սպան անդէն ըզայն
 Եւ զՄուհամաա՝ որդի նորայն:
 Իսկ շար հեծեալքն, որ յետ դարձան,
 Առին բազում առ և թաղթան:
 Հասան-Ալին, այն շար գազանն,
 Որ ի Մաքու էր ի զընդան,
 Ելեալ գնաց դէպ ի Ղափան,
 Եւ կոտորեաց զհազինայն,
 Այնչափ երեստ պարգևս մարգկան,
 Վասն այն բազումք ժողովեցան,
 Քան զերկերիւրն հազարեան՝
 Այլ աւելի անդ գումարան:
 Իսկ ի գալ միւսն ամեան (1468)
 Աղ-ղոյլուցիքըն զօրացան,
 Ելին յաշխարհըն Հայաստան,
 Մինչ յԵրասխայ յափըն հասան:
 Հասան-Ալին՝ հեղ յիմարն այն,
 Մըտեալ նըստաւ ի կարճ մէշայն,
 Զոր զօրքն անդէն ապստամբան
 Ի ի թշնամիքն եկեալ խառնան:
 Հասան-Ալեանքըն զարհուրան

'Ի ի բանակէն ելեալ փախեան.
 Զոր և եկեալ սուտան Հասանն
 Մնացեալքն անթիւ հնազանդեցան,
 Նստեալ ի թաղթըն շահաստան
 Զաշխարհս էած իւրն ի հաւան,
 Երկիր բոլոր խաղաղացան,
 Որպէս ի մօր դիրկրն արդայն:
 Հասան-Ալին, իւրքն ամենայն,
 Փախեալ հասին ի շաղաթայն,
 ԶԲուսայիտն առեալ եկան
 Եւ զքառասուն որդին լրման:
 Եկեալ զօրօք գումարեցան
 Վասրն կըռույ և բարկութեան,
 Հասան-Ալիքըն միաբան
 Ի մէջ նոցա ալտ դարձան:
 Յերեկոյին յորժամ հասան,
 Որ և զամբարք նոցա լուցան,
 Ելեալ զիրեարրս խառնեցան,
 Ոմանք սպանան և այլք փախեան:
 Իսկ Հասան-րէկըն՝ քաջ արքայն,
 Որ այսք վասն իւր ներգործեցան,
 Եկեալ բարութ խաղաղութեան
 Յաւար էառ զբանակ նոցայն:
 ԸզԲուսայիտն անդէն էսպան
 Եւ զայլս յորդոցն, որք ըմբռնան,
 ԶՀասան-Ալին՝ զանբաղդրն զայն,
 Զորդին և զայլքն զամենայն:
 Հասան-Ալին՝ անդօլվաթն այն
 Եկեղեցի շինեաց զՄակուայն,
 Որոյ անուն սուրբ Վարդան,
 Եւ նա շեղե իւրն օգնական,
 Կամօք վերինըն հայրական:
 Իսկ Աղ-դոյլուքըն քաջացան
 Եւ զԲաբելոն առեալ կալան,
 Մինչ յԱմսսան զնացեալ հասան,
 Որ և ըստոյգ է Խորասան:
 Իսկ յանցանելն երրորդ ամեան (1470),
 Որ և զթաղթն ինքեանք կալան,
 Հասան փառշահըն՝ մեծ սուտան
 Զօրս առաքեաց ի Բրտասաւան:
 Մեծ զօրավարըն Սուլէյման,
 Զօրօք հասեալ գաղտագողեան
 Քաջ պաշարեաց զնոսա այնքան,
 Որ մեծ զարմանք ըզմեզ կալան:

Իսկ ի յերկսւ ամսին լըրման
 Չէկաց անդէն բէկ Սուլէյմանն.
 Քանզի քըրդերն զօրացան՝
 Կորուսանել զնա կամեցան:
 Ջոր երկուցեալ ի յետ դարձան,
 'ի ի Վան քաղաք ձըմընեցան:
 Իսկ քուրդն արար զդախիրայն՝
 Իաղում ընչից պատրաստութեան:
 Դարձեալ, ի գալ միւսն ամեան,
 Եւ թվական հայ դարմեան
 Ինըն հարիւր էր և քսան (1471),
 Կրկին նոքա անդէն դարձան:
 Ի Մուշ գնաց 'տալիլ իշխանն,
 Եւ ի Բաղէշ՝ քաշ Սուլէյմանն,
 Եւ Բայանդուռ 'լօշ իմիրայն՝
 Կալաւ զբոլոր Խլաքայ թումանն:
 Երբ յաւելան կրկին թվական (1472)
 Քըդեր բերդին Կալահոքեան,
 Յաւուրս պահոց աղուհացեան,
 Որ էր տաճկացն ըռամադան,
 Եկեալ ի Մուշ շար խորհրդեամբ,
 Առ ի յաղթել զ'տալիլ իշխանն,
 Եւ զքրիստոնեայքն զամենայն
 Տանջել շարեօք զանազանեան:
 Իսկ թագաւորն տարօնեան
 Եւ խնամատարն ազանց համայն՝
 Մեծ Կարապետն՝ բանին ձայն,
 Որ մկրտեաց զտէրն Յորդանան՝
 Եհար, վանեաց զՔառիմ աղայն
 Եւ զզօրս նորա զամենեւեան:
 Ջի շատք ի ձիւնրն մըսեցան,
 'ի ալլըն սրբոյ ճարակ եղան:
 Իսկ Բայանդուռ 'լօշ ամիրայն
 Նըղմեալ ըզբերդրն Խըլաքայն
 Երբ վեց ամիսըն լըմեցան՝
 Էառ զ'Խըլաք և զՔըլիմայն,
 Քակեաց ըզբերդրն Խըլաքայն,
 Եւ զպահողքն ըզբերդին այն
 Արար իւրեանըն զօրական,
 Եւ ելեալ էջ ի Ջըզիրայն:
 Քանզի քըրդերն երկրին Բուխտան,
 Ելեալ գնացին ի Ջըզիրայն,
 Ջթուրքերն, որ անդ, սպանին համայն
 'ի ինքեանք ըզբերդն առեալ նստան:

ԶԲայանդուռի ձայնն երբ լըան
 Նոքա կըռուռ պաարասահցան,
 Եւ երբ ըռազմն կազմեցան՝
 Նոքա վանեալ, հարեալ լըքան,
 Կէսքըն սրով սատակեցան
 Եւ կէսքն ի դետրն խեղդեցան,
 Բայանդուռն առ յըջըրրայն
 Եւ եօթն բերդն յերկրին Բուխտան:
 Եկն ի գաւառն Բըզնունեան,
 Որ Արծկէ յորջորջի այն.
 Բերել ըզջուրըն Ծըռգետեան
 Պէշնագումէ՝ դեղջին միայն,
 Ի տասն և հինգ՝ յուլիս ամսեան
 Եհան ըզջուրըն Զամրըղկեան,
 Յերեք աւուրն յետոյ հատեան
 Եւ սուրբ խաչին կրկին բըղխան,
 Իսկ Հասան-բէկ արի արքայն
 Զթաղթրն տըւեալ՝ զՇիրազ այն,
 Յորդին իւր՝ Խալիլ սուլթան՝
 Պահել զկողմանս Արևելեան,
 Եւ դարձաւ ինքն յԱսորեստան,
 Եկն ի գաւառըն Տարօնեան,
 Զբերդըն քակեաց ի խոր հիման,
 Նըւէրս երես վանաց Գլակայն:
 Զօրս առաքեաց ի Հոռմաց տան,
 Քաղաքըն մեծ Թողաք հասան,
 Ոսկի արծաթ եղև թաղթան,
 Կումաշն ամէն հրով կիզան:
 Իսկ փատշահն էջ ի Շամայ տանն,
 Հալապ քաղաքըն շահաստան
 Քաղաքացիքըն չհնաղանդեցան**:
 ԶԲաղէջ՝ զշինուածն Աղէքսանդրեան,
 Զոր պաշարեալ էր Սուէյմանն,
 Ամ մի և հինգ ամիս կեցան,
 Որ քսան երկու աջեաց թվական (1473),
 Քուրդն ետ ըզբերդն ի թուրքմանն,
 Զի ի տեառնէ էր սաստ նոցայն.
 Հազար* հոգի ի բերդն ելան

* Ձեռագրում՝ «ԺԵ.Ն»:

** Ղ. Փիրղալեմյանը հայտնում է, որ ձեռագրում «մի տող ձգած էր», այսինքն՝
 զբված չի եղել:

*** Ձեռագրում «Թ.Ն»:

Նւ վեց հարիր*՝ որք անդ նեխան,
Ութ մարդ մնաց և Ամիրայն**:

425

Մ Ա Ե Տ Ո Ց

Երևան 5910

գրիչ՝ Մելիսէք
վայր՝ Արշըրայ վանք

- 117ա ...Արդ, գրեցաւ սուրբ գիրքս, որ կոչի Մաշթոց... ի թուականիս մեր
ՋԻԱ. (1472) ամին, ձեռամբ Մելիսէք արեղայի, ի սուրբ անապատս
Արշըրայ վանք, ընդ հովանեաւ սուրբ կենսաբեր Աստուածածնիս, ի կա-
117բ թուղի||կոսութեան տեառն Ընթատակիսի էջմիածնի, և ի պարոնութեանն
Հասան-Քէկին: Ի խնդրոյ*** պատուական մաղղասի արեղային Աստու-
ածատրոյ, որ ստացաւ զսա եռափափագ սիրով. յիշատակ հոգոյ իւրոյ,
և ծնաւդաց իւրոց՝ Ջանիքէկին և Դոստմէլէին, և ծնողաց մօրն իւրոյ՝
Թումային և Դովլաթին, և հօր ծնաւդացն՝ Կարապետին, այլ և եղբօրն
իմոյ Խաչատրոյ, և այլոցն հանգուցելոցն, այլ և հոգեւոր հօրն իմոյ խաւշայ
Արքանամին, և մօրն իմոյ Մէրդինջայ-Խաթունին, ամէն:

Նւ ետու զսուրբ գիրքս ի դուռն սուրբ զօրավարին Թէոդորոսի, յիշա-
տակ բարի հոգոյ իմոյ և վերոգրելոցս ի ամա: Նւ մի ոք իշխեսցէ հեռացնել
զսա ի դրանէ սուրբ տաճարիս, ո՛չ յաւտարաց և ո՛չ ի բնակաց: Նւ ով
ոք խնամ տանի և լաւ պահէ արհնի յաստուծոյ և ի սրբոյն Թէոդորոսէ,
ամէն:

- 118ա Դարձեալ, աղաչեմք զհանդիպողքդ սուրբ գրոցս յիշեցէք ի Քրիստոս
զմեռեալն հոգեով զՄելիսէք գրիչս, որ և մեղաւոր մատամբս գրեցի
զսուրբ գիրքս, նաև ծնաւդաց իմոց՝ հաւրն իմոյ Ղազարին և մարն իմոյ
Ոսկիճաթին, և միա մարն իմոյ Փոֆր-Տիկնայ, և հարեզրարն իմոյ
Ստեփանոս կրանաւորի, և ամենայն արեան մերձաւորաց իմոց,
և ուսուցողացն մերոց, նաև այնոց[իկ], որ ի վերայ մեզ երախտիք ունին,
որ շատ և որ սակաւ: Աղաչեմ խոշորութեան և սխալման սորա անմեղա-
դիր լինել, զի կարս մեր այս է:

- 118բ Արդ, որ շարժողն է ամենայն բարութեանց՝ երեւելաց և աներևութից՝
արարիչն աստուած՝ շարժեաց ի սէր աստուածային բարութեան իւրոյ
զընտրեալ և զսրբասնեալ և զամենայն առաքինութեամբ զարդարեալ
զտէր Աստուածատու մղտեսի ընտրեալ կրանաւորն, զի ունկնդիր եղև
մարգարէին, որ ասէ՝ Երանի, որ ունիցի զաւակ ի Սիոն, և ընտանեակ

* Ձեռագրում ԵԶ. Ճ.Ճ:

** Այսքանով ավարտվել է Մովսես Արծկեցու հիշատակարանը: Ընդօրինակող
Ղ. Փերդայեմյանը վերջում հայտնում է՝ ԵԱհա այսչափ միայն էին տարեգրութիւնք
Մովսէս քահանայի Արծկեցւոյ, զոր խնամով ընդօրինակեցի յինքնաձեռագիր Գանձարանէ
նորին, ի պէտս տարեգրութեան:

*** Այստեղից սկսած մինչև ԵԴարձեալ աղաչեմք-ով սկսվող պարբերութիւնը, ինչպե՞ս
և 118բ էջն ամբողջութեամբ, զբված է այլ ձեռագրով:

յնրուսաղէմ, եղ զհայր՝ Մաշթոցս ի յԱւաք վանքն, ի գունն սուրբ Աստուածածնին և սուրբ Կարապետին և սուրբ Առաքելոցն. յիշատակ իւր, և ծնողաց իւրոց Ջանիպէկին և Դուռմելիքին, և ծնաւորաց մար իւրոյ՝ Թումային և Դովլաթին, և հարն ծնաւորացն՝ Կարապետին, այլ և եղբարն իւրո խաչատրոյ, և ամենայն արեան մերձաւորաց իւրոյ:

Եւ արդ, մի ոք իշխեսցէ հանել զսայ ի դրանէ սուրբ եկեղեցեաց ծախելով կամ դրաւ դնելով, ո՛չ առաջնորդ, ո՛չ եկեղեցական, և ով ոք յանդգնի և խորէ՛ ընդ Յուդայի և ընդ խաչահանուացն պատժեսցի, այլ խնամով պահողքն արհնին յաստուծոյ և մէնշ, ամէն:

426

Գ Ա Ն Ձ Ա Ր Ա Ն

«Լոյս», 1905 թ., էջ 638, Բոսրա

գրիչ՝ Յովանէս
վայր՝ Հերմոնի վանք

Գրեցաւ այս հոգևոր Գանձարանս ի թվականութեան Հայոց ՋԻԱ. (1472), ձեռամբ[ը] անարուեստ գրչի Յովանիսի, ի խնդրոյ պիտակ անուն Յակովբի, յետինս ի բանասիրաց. որ միայն անուամբս եմ և ոչ (") գործով հեղի, վարժեալ և սնեալ առ ոտս քաջ հռետորի Սարգիս կոչեցեալ, ի վանս Հերմոնի, ընդ հովանեալ սուրբ Լուսաւորչիս և սուրբ Յակովբ նշանիս: Ստացաւ զսա յիշատակ հոգւոյ և ամենայն արեան մերձաւորաց իմոց, և շնորհեցի զսա իմ սէրասնունդ աշակերտացն՝ Յովանիսի և Մկրտիչ քահանայիցն...:

427

Մ Ա Շ Տ Ո Յ Ե Ի Գ Ա Ն Ձ Ա Ր Ա Ն

Նրեան 4392

գրիչ՝ Յոնանէս Մանգասարեկց
վայր՝ Արնէշ

201ա ...Արդ, գրեցաւ և աւարտեցաւ հասարակաց Մաշտոցս և ծաղկաքաղ Գանձարանս: Մաշտոցն կառավարիչ կարգաց և խորհրդոց եկեղեցոյ և Գանձարանս՝ ի պատիւ տօնից տէրունականաց և ամենայն սրբոց, որ տօնախմբին ի բոլոր տարին, այլ և յովրախութիւն տօնասէր և ժամասէր քահանայից և ժողովրդոց: || Վասն որոյ տեսեալ զգեղեցկութիւն սորա և զպայծառութիւն իմաստուն և աստուածասէր [և պատուական և երանաշնորհ քահանայն տէր Գրիգոր]* և ստացաւ զսա յիշատակ բազում ժամանակաց և զաւակ բարի ի գունն եկեղեցւոյ, յիշատակ իւրն, և աստուածասէր և բարեպաշտ ծնողացն՝ հարն [Աստուածատրուն, և մօրն Սաղղաթին, և բարի ամուսնոյն և թագուհոյն Ազիզ-Խաթունին, և իւր ծնաւորացն՝

* Փակագծի մեջ առնված հատվածները (տե՛ս նաև ստորև) լրացված են հիշատակարանի գրութչունից հետո՝ հավանաբար նույն Յովհաննէս գրչի կողմից:

Հէրապետին և մօրն Մաքրային, և զհորեղբայրն զխօջա Աստուածատուրն, և զհաշատուրն, և զԳովմէլէֆն, և զամենայն մերձաւորս Ազիզ-
խաթունին և տէր Գրիգորին],

Վասն որոյ ամենեքեան ուղիւ սրտիւ աստուած-ողորմի ասացէք նո-
ցա և աստուած ձեզ ողորմի, և ամենայնի որ զաստուած-ողորմին ասէ:
Այլ և ինձ՝ անարժան զրշիս Յովանէս երիցու և ծնողաց իմոց՝ Մանգա-
սարին և Փաշա-Մէլէֆին. որ բազում աշխատանաւք գրեցի զգիրքս ի
թուիս Հայոց ՋԻԱ. (1472), յԱրնէս քաղաքի, ի դուռն Գէորգ զօրավարիս,
յիշատակ բարեպաշտ և աստուածասէր քահանային տէր Գրիգորին և
ծաղկեալ զաւակացն՝ որ առ աստուած գնացին և զծնողաց սիրտն խոցե-
ցին՝ պարոն Գոր[գի] և Աւետին, և կենդանոյն Յովիտային: Որոց տէր
աստուած վայելել տացէ և յետ սոցա յիշատակ լինի բազում ժամանա-
կաց ի դրանս եկեղեցեաց, ամէն:

Դարձեալ կրկին յիշեցէք առ աստուած զստացող սուրբ կտակիս զե-
րանաշնորհ քահանայն զտէր Գրիգորն, և զհորեղբայրն զՏիրատուրն, և
զամուսին նորին զՂամարն, և զորդիս նոցին զպարոն Յովանէսն, և զնո-
բարոդորոջ զուսակս || նորին զԿարապետն, և |||*

F

49ր Տէր աստուած... ողորմեա ստացողի սուրբ գրոցս սրբասէր կրանա-
տորին Սիմէոնին**, և ծնաւոց նորին, և ամենայն արեան մերձաւորաց
նորին՝ կենդանեաց և հանգուցելոց, ամէն:

428

Ա Ի Ծ Ա Տ Ա Կ Ա Ր Ա Ն

Ն. Զուղա 476, Մ.Տ.Մ. Մ.Տ.Ա.

գրիչ՝ Յոնանէս

վայր՝ Կտուց

372ր— ... Ընդ նոսին և [յիշեցէք] զմեղաւոր գրիչս Յոնանէս... զվարպետն
376ր իմ զԳրիգորն, և զհաշատուր կրօնաւորն, զի շատ հայրութիւն արեր է մեզ,
և աստուած փոխարէն տացէ յիւր արքայութիւն:

Եւ արդ, գրեցաւ սա ի թվականիս Հայոց ՋԻԱ. (1472), ի սուրբ
ովստս, որ կոչի Կտուց, ընդ հովանեաւ սուրբ Խաչիս, և սուրբ Աստուա-
ծածնիս, և սուրբ Կարապետիս, և սուրբ Ստեփանոսիս, և սուրբ Գրիգոր
Լուսաւորչիս, և սուրբ Հովսէփիս, ձեռամբ մեղսաներկ Յոնանիսի, ի
խնդրոյ Մկրտչին և Խազարէկին, զոր աստուած բարով վայելել տացէ և

* Շարունակութիւնն 5 տող՝ ջնջված է:

** Ա. չիշատակարանի տվյալներով ձեռագրի ստացողը կոչվում է Գրիգոր, սակայն,
ինչպես ասացինք, ստացող Գրիգորի ու նրա ազգականների անունները լրացվել են հե-
տագում, նախօրոք ազատ թողնված տողերի վրա: Պետք է ենթադրել, որ ձեռագրի
պատվիրատուն սկզբից եղել է Սիմէոն կրօնավորը, բայց ընդօրինակութան ավարտման
պահին նա կամ մահացած է եղել, կամ չի ցանկացել սուրբալի և զրիչը
ստիպված է եղել զլիավոր հիշատակարանում ստացողին և նրա ազգականներին վերաբե-
րող մասերը դատարկ թողնել: Հետագում միայն, գտնելով նոր ստացող Գրիգորին, նա
լրացրել է դատարկ թողնված այդ մասերը:

ընթերցաւոր խաղաղական կենաւ պահեսցէ...: Յիշեցէք յաղօթս ձեր զհազարէկն, որ ստացաւ զսուրբ Աւետարանս յիշատակ հոգոյ իւրոյ, և ծնողացն իւրոց, և ամենայն ազգականացն, հօրն Ստեփաննոսին, և մօրն Խազրէվարդին, և կենակցին Շարմէլիֆին, և հօրեղբօրն Յոնաննին, և ծնողացն՝ Ներսէսին և Ազիզին, և կողակցին Խոնձին, և զաւակացն Բարսեղին, և կնոջն Խսրիպին, և զաւակին Յովաննիսին, և ճորտ Մկրտչին, որ երիտասարդ հասակաւ փոխեցաւ յաշխարհէս առ Քրիստոս և սուր անմխիթար եթող հօրն և եղբարն, և կենակցին՝ Մարգարտին, և մօրքերն Նուրաթին, և այլ ամենայն արեան մերձաւորացն և ազգականացն...:

429

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 2631

գրիչ՝ Զափաւէ
վայր՝ Աշոտաց Երկիր,
Անկիւնեաց վանք

262բ ... Աստուածասէր և ընտրեալ ապաշխարաւորն Կալփաշան... ստացաւ զսուրբ Աւետարանս յիշատակ իւր, և ծնաւորացն իւրոց՝ Յովաննիսին և մարն Ամբարիբն, և աղբարն Հայրապետին, որ տղայ փոխեցաւ ի Քրիստոս, և որդւոյն Յուսէփին, և միուս որդւոյն Գրապետին. և ստացաւ զսուրբ Աւետարանս ի հալալ արդեանց յիշատակ իւր, և ծնաւորաց իւրոց, և ամենայն արեան մերձաւորացն և հանգուցելոցն, ամէն:

Արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի յերկիրս Աշոտաց, ի սուրբ ուխտըս, որ կոչի յԱնկիւնեաց վանք, ի դուռն սուրբ Լուսաւորչին, և Վարդիհաւր սուրբ գերեզմանին, և սուրբ Պեթրոսի, և սուրբ Պաւլոսի, և սուրբ Սիոմէի, և սուրբ Սուրբասանց, ի թուին Հայոց ՋԻԱ. (1472), փետրվար ամսոյ ի ԺԴ. (14) աթարտեցաւ սուրբ Աւետարանս, ձեռամբ անարժանի և սուտանուն գրչի Զափաւէ արեղայի...:

263բ Գրեցաւ ի յառաշնորդութեան սէր Աստուածատուր հայրապետին, ի յեպիսկոպոսութիւնն տէր Գրիգորին: Աղաչեմ զամենեանեան, որ կարդայք զսուրբ Աւետարանս յիշեցէք զտէր Գրիգոր եպիսկոպոսն և զտէր Աստուածատուր հայրապետն, որ կամակից եղան սուրբ Աւետարանիս և յորդորեցին զիս ի գրելն. աստուած զիւրենք յորդորէ ի յիւր արքայութիւն: Եւ յիշեցէք զտէր Մինաս աղբեղայն, որ ի կոկելն աւգտեց, յիշեցէք և աստուած-ողորմի ասացէք, ամէն:

Յիշեցէք և զծնաւորսն իմ զՄելփիսեդն և զմայրն իմ զՄելիֆն, որ փոխեցաւ ի Քրիստոս, ամէն: Յիշեցէք զՀերիֆ մամն և զՄխթալ մամն, որ խիստ աշխատեցան ի հետ մեզ, ոմն ի հացին թխելն, ոմն ի յաւել ածելն, ոմն ի շրին բերելն, յիշեցէք և աստուած-ողորմի ասացէք, ամէն: Եւ զմզտեսի Մխիթարն, որ Վարդիհաւրն լոյս կու այնէ՝ յիշեցէք և աստուած-ողորմի ասացէք, ամէն, ամէն:

430

Շ Ա Ր Ա Կ Ն Ո Ց

ԵՐԼԽՆ 5658

գնող՝ Աւետիք

վայր՝ Կաֆա

326ա Եւ՝ Աւետիք արեղաս գնեցի Շարակնոցս հալալ արդեանց իմոց, յիշատակ ինձ և ծնողաց իմոց, Թվ. ՋԻԱ. (1472), ի Կաֆա քաղաք, ի Յոհանէս վարդապետէ, որ մականունն Բանճարկեր կոչի:

431

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Ն. Ջուղա, ս. Մինաս եկեղեցի Ս.Տ.Ա.

նորոգող և կազմող՝ Մանել Գրիշ

264ա ... Զստացող սորա զՍտեփանոս քահանայ, որ ստացաւ զսուրբ Աւետարանս յիշատակ իւրն և ծնողաց իւրոց՝ հաւր իւր Սաֆարշին և մաւր իւրոյ Քամարին, որ ետ զգինս սուրբ Աւետարանիս ի հալալ վաստակոց իւրոց յիշատակ հոգոյ իւրոյ և վայելումն որդոյ իւրոյ Ստեփաննոս քահանայի, զոր տէր աստուած վայել[ել] տացէ, ամէն: Ընդ նոսին և զնորոգաւ սորա և զկազմող զՄանել անարժան գրիշս յիշեցէք ի մաքրաւիայլ յազաւթս ձեր և զվերադրեալս ի սմայ...:

Թվականին ՋԻԱ. (1472):

432

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ԵՐԼԽՆ 5469

ա

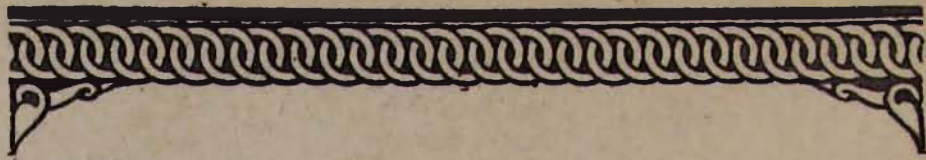
271ա Արդ, աղաչեմք զձեզ, ո՛վ սուրբ մանկունք եկեղեցոյ, յիշեսցչիք ի սուրբ յազաւթս ձեր զհեզահոգի քահանայն զտէր Ստեփաննոս մաղդասին, որ ստացաւ զսուրբ Աւետարանս յիշատակ հոգոյ իւրոյ և ծնաւդացն և ազդականացն|||*

Թվ. ՋԻԱ. (1472):

բ

109ա Արդ, աղաչեմք զամենեւեանդ, ո՛վ լուսերամ դասք քահանայից, յիշման արժանի առնէք զտէր Ստեփաննոսն, և զծնաւդսն իւր ըստ մարմնոյ՝ զհայրն զՅակոբն և զմայր զՇամամն, և զաւակն՝ զԹովորն...:

* Շարունակությունը 9 տող՝ քերված է:

ղրիչ՝ Յովսէփ
վայր՝ Հիզնայ Երկիր, Սորի գիւղ

259ա ...Արդ, կատարեցաւ աստուածախաւս և տիեզերաքարոզ սուրբ Աւետարանս ի խնդրոյ պատուական և հաւատարիմ և սրբասէր կրանաւորին Մովսիսի, զոր և տէր աստուած բարեաւ վայելել շնորհեսցէ իւրն, և եւրարց իւրոց Ատոմին, Խաչատրին և Գրիգորին, և զաւակաց նոցին..., և ի ծնողսն իւր Իբրէնիմն և յԱննա-Խաթունն..., և մեծ պապուն։ Յոհաննիսին, և Հասմին, և եւրարց իւրոց Ատոմին, Խաչատրուն և Գրիգորին, և հարսներուն Մուղանին, Շնորհաւորին և Գոհարին։ Արդ, ես մեղաւոր Յովսէփ քահանայ դրեցի զսուրբ Աւետարանս ի դեաւղս որ Սորի կոչի, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնի, և սուրբ Քրիստափորի, և այլ ամենայն սրբոցս... [ի յիշատակ] գրչիս Յովսէփի, և ծնողաց իմոց Յովանէս քահանայի և Զըմրուխտի, և հօրեղբօրն իմոյ մահգասի Յոհանէս եպիսկոպոսի, և զաւակաց իմոց Գրիգորին, և կենակցին իմոյ Խոնդալի...:

Արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի թվ. Հայոց ՋԻԲ. (1473), ի դռն և ի նեղ ժամանակիս, ի դանութեան Ուզուն-Հասանին, որ յայսմ ամի ասպատակեաց ի Քրդստան, էառ զԲաղէշ և զԽլաթ և զՄուշ և զԲոհոտանք, և բազում արեան հեղուքին արարեալ, և աւար առեալ զազգս Տաճկաց, և գնաց յերկիրն Հոռոմոց. և ի դէմ ելեալ սուլտանն Մսրայ և զանն Ռումայ խոնդար՝ եւթն հարիւր հազար հեծելօք։ Եւ յելանել արևուն մինչև ի մուսս արևուն պատերազմեցան և յերկու կողմանցն իմ. (20,000) այր սպանաւ, և երկու կողմանքն փախստական եղեալ։ Եւ բնակեցաւ զանն Հասան ի Դավրէթ, զոր տէր աստուած փրկեսցէ զազգս քրիստոնէից յազգէն նետողաց, ամէն։ Եւ մեք փախստական լեալ բնակեցաւ[ք] յերկիրն Հիզնայ, ի գիւղս Սորի, և բազում նեղութեամբ կացեալ ի սմա դրեցաք զԱւետարանս ի յանցուղարձ տանս, վասն զի ոչ ետուն առանձնակի տեղ, և եթէ սխալեալ իցեմ ի սմա անմեղադիր լերուք։

Այլ գրեցան ի պայծառ և յընտիր աւրինակէ, զոր տէր աստուած ողորմեսցի վարդապետին իմոյ Կիրակոս քահանային, և լուաւորեսցէ Քրիստոս զհոգի Մխիթար փիլիսոփային, որ զաւրինակն ետուր զԱւետարանիս։

«Արեւիկ» օրաթիւր, 1884 թ., № 129, էջ 3—4*

վայր՝ Ակիսի քաղաք

... Եւ ձեռնարկեալ գրեցի զսուրբ Աւետարանս ընդ հովանեաւ սուրբ Սարգսի զօրավարին և Գէորգայ զինաւորին, ի քաղաքս որ կոչի Ակիսի, իսկ յաշխարհակալութեան նետողաց ազգին Հասանին:

Եւ գրեցաւ սա ի թուականութեանս Հայոց ՋԻՐ. (1473), ի փառս Քրիստոսի աստուծոյ: Արդ, որ հանդիպիք սուրբ Աւետարանիս տեսութեամբ կամ ընթեռնելով կամ գաղափարելով ի պէտս օրինակի՝ յիշեցէք ի Քրիստոս զստացող սորա՝ զվերոյասացեալն զՀայրապետն, և զԿուլինարն (կողակից նորին), և զորդիս իւրեանց, և զարեան մերձաւորս իւրեանց ///, զմայրն իմ զՇարա-նաթուն, և զեղբայրն իմ, և /// սալրկաւակս ///, և զմերձաւորս իմ ///*

Յայսմ ամի, եկն անօրէն խովանդարն, որ Չքախ կոչի՝ բազում և անթիւ զօրօք ի Հոռոմոց աշխարհէն յաշխարհս մեր: Եւ եկն նախ ի յեզնկայն և ալրեաց զքաղաքն /// և այլ սակաւ զօրօք յառաջ դային ընդդէմ Չքախին: Իսկ Չքախն ոչ գիտէր զդարանամուտ զօրաց մերոց, և յառաջ եկան և մտան ի պատերազմ ընդ սակաւ զօրացն, որ ընդդէմ նոցա կայր, և դարանամուտքն հասին զկնի, փակեցին զզօրսն Չքախին, և եղեւ սաստիկ պատերազմ յառաւօտէ մինչև ցերեկոյ: Յառաջ յաղթեցան զօրքն մեր. և հրամանաւ աստուծոյ յաղթեցան զօրքն Չքախին, վասն զի ել հողմն սաստիկ և փշեաց զերկրին փոշին ի վեր Չքախին, և այնպէս փոշի եղև, որ մին զմին ոչ կարէր տեսանել: Եւ զօրքն մեր զհետամտեալ սաստկապէս կոտորեց /// բռնեալ և ածին Հասանին և սպանին: Եւ ողորմութեամբն աստուծոյ (ազատեցաւ)՝ աշխարհս մեր ի զօրաց Չքախին /// իսկ փատրիարհն նոցա, որ խովանդար կոչի՝ փախեաւ և եմուտ յամրոցն՝ անպիտան զօրօքն, իբրև վաթսուռ հազարաւ: Վասն զի ամրոցն, այն, որ յետեւին էին բերեալ իբրեւ զքաղաք մի բոլոր էր մեծութեամբ, և մեծամեծ զնշիլով և տախտակով փալկեալ ///: Եւ մնաց պարոնն սակաւ զօրօք, և ելեալ զօրքն Չքախին յամրոցէն և սկսան կոչել*** յաշխարհն իւրեանց, իսկ զօրքն, որ հետ պարոնին էին՝ թողին զպարոնն և փախեան, և Չքախն զերծեալ փախեաւ: Եւ զօրաժողով արար Հասան և ///

* Հիշատակարանը հրատարակել է Մ. Նաթանյանը, «Կարեւոր հնութիւնք ի Կոստանի» (ի Չարաւանգ) հոգովածով:

** Մի թերթ ընկած է եղել պահպանված թերթից շատ առկեր եղել են այլված և անընթեռնելի գործած:

*** Այսինքն՝ քուլի-գաղթել:

435

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

«Արցախ», էջ 247

գրիչ՝ Սարգիս

վայր՝ Խաչենաձորոյ գաւառ

Ի ժամանակիս յայսմիկ, որ վասն ծովացեալ մեղաց մերոց ի վտանգի կայր ազգն քրիստոնէից ի աղգէն անօրինաց, և էր թուականն Հայոց ՋԻԲ. (1473)*, և ողիմսիաթն, որ է նահանջ ՄԼ. (230), ի ղանութիւն Հասան-բէկին, որ գնաց յաշխարհն Հոռոմոց և աղգի ազգի շարութիւն հասոյց ի հետ ալգին տաճկաց, և ի կաթողիկոսութեան Հայոց տէր Ռաստակեսի, և հայրապետութեան սուրբ ուխտին Գետամիջոյ տէր Սարգսի, և փակակալութեան տեղոյն Յովնանէս կոյսակրան արեղայի:

Բայց արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի գաւառս Խաչենաձորոյ, ընդ հովանեաւ սուրբ Ստեփաննոսի, սուրբ Սքանչեւագործ Նշանիս, սուրբ Սարգսի, և ի տէրութեան տեղոյս պարոն Վէլիջանին, զոր տէր աստուած ընդ երկայն աւուրս արասցէ:

Արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետարանս յաւրինակէ տեառն Եփրեմի Խուրին Ասորոյ՝ համարաւ և կիտիւ և բանիւ և նշանագրով /// ի խնդրոյ արքեպիսկոպոսի, որ վառեալ ջահ է եկեղեցոյ /// պարոնտէր, թողութիւն արարէք, եղանակիս որ գրուեցաւ՝ անձրև խիստ, և տեղիքս գէճ, և հողս չրբաշ, և ես մենակ:

436

Մ Ա Յ Ր Մ Ա Շ Տ Ո Յ

Փիբդ. 6273, էջ 316—317,

Արհէշ, յԱրծուաբեր ուխտն

գրիչ՝ Մելիսէք

վայր՝ Առեստ գիւղ—Սուխարայ վանք

... Եւ արդ, գրեցաւ սա ի թուականիս Հայոց ՋԻԲ. (1473), ձեռամբ անիմաստ գրչի Մելիսէքի, ի գեօղս Առեստ, որ կոչի Բանդումանի. և կէսն գրեալ եղև ի վանքն Սուխարայ, ընդ հովանեաւ Արծուաբեր Աստուածածնին, ի յառաջնորդութիւն սուրբ ուխտիս տէր Յովնանէս արհիեպիսկոպոսի, և տէր Յովնանէս հերպետի, և տէր Սիմէօն փակակալի, և այլ սուրբ կրօնատրացս՝ տէր Գրիգոր գրոց աշակերտի, և տէր Ներսէսի, և տէր Յովսէփի, և տէր Իգնատիոսի, և տէր Ստեփաննոսի, և տէր Զաքէոսի, և տէր Կարապետի, և Յովնանէսի, և տէր Յովնանէսի, և տէր Մկրտչի, և այլ միաբանիցս, զոր պահէ Քրիստոս աստուած անփորձ և անսասան: Ի հայրապետութեան տէր Սարգսի, և ի թագաւորութեան Ուզուն-Հասանին, որ յայսմ ամի կոխեալ եղև ի Զաքաղէն:

* «Արցախում» ապված է ՋԻԲ. (1493): Անհայտ ուխտ է, որ առաջացել է «Ի» և «Ե» տառերի շփոթութիւնից: 1493 թվից շատ առաջ մեռել էին ե՛ր Ուզուն-Հասանը և՛ Արիստակէս կաթողիկոսը:

Յիշեցէք զստացող սուրբ տառիս զԱլեքսան տանուտէրն, որ ստացաւ զսա և հտ յիշատակ ի դուռն Արծուաբերու:

437

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 7539

գրիչ՝ Յուսէփ

ա

207ա ... Յամի թուականութեանս Հայկաղան տոհմի ՋԻԲ. (1473) տանու-
տէր ուն Քոչքէկ՝ հարազատ և աստուածասէր յամենայն բարութիւնս միա-
տրեալ...: Տէր Քրիստոս աստուած, գթա ի յոգիս Քոչքէկին, և ծնաւդաց-
նորին, և եղբարն Սկանդարին, և որդոյ նորին Ղամբարին և || Վանփա-
շին, և այլ ամենայն արեան մերձաւորաց.... զԱւետարանս ստացաւ յի-
շատակ իւրո կատարմանն, և ամենայն ննջեցելոց իւրոց, և յետ իւրն՝
207բ զաւակաց իւրոց, զոր վաեւել տացէ ընդ երկայն աւուր կրկին կեն||աւք և
Բ. աշխարհաւք, ամէն:

Գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի ժամանակիս վերջացեալ դարիս, ըստ
այնմ, որ ասէ յոտից մինչև ցըզլովս չիք առողջութիւն առ Խմայելեան
և ժպիր՝ ազդիս, որ քրիստոսազաւ ազգս հասուցին մինչև ի դրունս
մահու:

Ես անպիտանս և յետնեալս ամենայնի, որք հանդիպիք յայս սուրբ
գանձարանիս՝ աստուածաշունչ Աւետարանիս՝ յիշեցէք զվերոյգրեալսն, և
աստուած զձեզ յիշէ՝ զյիշողքդ, ամէն: Եւ զիս՝ անպիտանս և յետնեալս
ի րանասիրեաց, որ միայն անուանս ունիմք և ոչ զգործս, յորժամ կար-
դայք կամ արինակիկ յիշեցէք. կազմողս, և աստուած, որ առատն է ի
տուրս բարեաց տացէ ձեզ զարթաութիւնն և հանգուցէ ի գոգն Արարհա-
մու, ամէն և եղիցի, եղիցի:

Բ

80ա Եղկելի գրիչս Յուսէփ հտին եպիսկոպոս աղաչեմ աղերսալի մաղթա-
նօք աստուածապատիւ սուրբ հայրքդ և սրբազան ընթերցողքդ յիշել ի
տէր, և Քրիստոս որդին աստուծոյ զձեզ յիշէ իւր արքայութիւնն, ամէն:

Գ

208բ Ջանարժան գրիչս Յուսէփ յիշել աղաչեմ. թվ. ՋԻԲ. (1473) գրեցաւ:

դ

180բ Ջանպիտան Յուսէփ յետին եպիսկոպոս երես անկեալ աղաչեմ զման-
կունսդ Սիոնի յիշել ի տէր:
Թվ. ՋԻԳ. (1474)*:

* Այս հիշատակագրութիւնը գրված է Ղուկասի ավետարանի վերջում, իսկ Գ. հիշա-
տակագրութիւնը՝ Յովհաննի վերջում: Դժվարանում ենք հավատալ, որ Ջեռագրի վերջին
մասի ընդօրինակութիւնն ու կազմումը ավարտվել է 1473-ին, իսկ միջին մասի ընդօրին-
ակութիւնը՝ 1474-ին:

ՋԻԳ. (1474)՝ ը պետք է համարել կամ գրչական սխալ, կամ էլ ձեռագրի ընդօրին-
ակութիւնից մի ասրի հետ արված հիշատակագրութիւն:

438

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 5912

գրիչ՝ Դաւիթ
վայր՝ Վայոց-ձոր

314ա ...Գծագրեալ եղև սա ձեռամբ յոգնամեղ և անարհեստ Դաւիթ սուտա-
տուն իրիցի, որ միայն զանունս ունիմ և ոչ զգործս, ի թվականիս Հայոց
ՋԻՔ. (1473), ի ղանութեան Հասան- քէկին՝ թոռինն Պայընաբընյ, որ տի-
314բ րեաց բազում աշխարհաց և քաղաքաց. ի կաթուղիկոսութեանն վաղար-
շապատու տէր Ըռքստակիսի, և մերում նահանգի պարոնութեանս պարոն
Ջումին: Եղև զրաւ սորա յերկիրս Վայի-ձորոյ, ի դեւզս որ կոչի Մկղունս,
ընդ հովանեաւ սուրբ Գէորգի տաճարիս, և սուրբ Նշանացս՝ սուրբ Յակո-
բի և սուրբ Նշանի, առ ոտս արիաշան հովապետի Աւագտէր վարդապե-
տի՝ հարեղրարս մերոյ, և այլ հարազատ և կուսակրան արեղայիցս՝
եղբարցս իմոցս՝ տէր Ջաֆարիայի, և Աբրահամի, և Ոհանէս արեղայի՝
ընկերակցի սոցա, և Եզեկիէլ ընկերակցի իմոյ՝ դեղոյ իրիցի և այլ եղ-
բարցս:

Եւ ըստացեալ զանառիկ փարթամութեան մեծութիւնս աստուածասէր
և բարեմիտ տանուտէրն Սիրական կոչեցեալ, յիշատակ իւրն, և ծնաւդացն
իւրոց հարն [Մանաւագին, և հարեղրարն Մկրտչին, և մարն Մանիշա-
315ա կին]*, || և ամուսնոյն իւրոյ Գուլին, և հարազատ դստերն իւրոյ Մանիշա-
կին, և այլ ամենայն արեան մերձատրացն՝ յիշատակ անշինջ և գանձ
անկողոյստելի...: Եւ ետ գրել իմոյս տկարութեանս եռանդեա սիրով և
փափագելի բաղձմամբ ի սէրն անմահ փեսային, վասն քաղցր դատաս-
տանի արդարադատ դատաւորին և անթառամ պսակին, զոր պարգևեցէ
նմա տէր աստուած:

Դարձեալ, աղաչեմ զհանդիպողքդ այսմ հոգէնորոգ Աւետարանիս, զի
յիշեսչիք ի յապենիաղն աստուած զՍիրական ստացաւ սորա, և զՄա-
նուշակ, և զԳուլ, և զծնաւդսն իւրեանց, և զիս՝ զանարժան գրիչս զԴաւիթ
էրէց, որ այրեալ եմ ի հաղբից մեղաց, և զհարազատ որդիս իմ զԱլէք-
315բ սիանոս դեռաբուսիկ, և զծնաւդսն իմ զՏէրտէր և զը||Գոնցայ, և զեղբարսն
իմ. և սղալանաց և խոշորութեան գրոյս անմեղադիր լերուք, զի կար մեր
այս էր...:

439

Ճ Ա Շ Ո Յ

Երևան 958

գրիչ՝ Խաչատուր
վայր՝ Արաբաղեան գաւառ, Ուրծ գիւղ

354բ ...Ըստ նմին արինակի հոգիահրաշ վարդապիթիթ անուշահոտ բու-
րաստանիս ի խնդիր եղեալ հեղահոգի և սրբասէր Մեսրոպ կրանաւոր,
ի վայելումն անձին իւրոյ և յիշատակ ծնաւդաց իւրոց:

* Այս անունները գրված են այլ ձեռագրով:

Գրեցաւ ձեռամբ յոգնամեղ և անիմաստ Խաչատուր գրչի, ի թվականութեանս հայկազեանս տոմարի ԶԻԲ. (1473), ի հայրապետութեան Հայոց տեառն Արիստակիսի յաթոռ սուրբ Էջմիածնի, և ի թագաւորութեանն
 355 ա Վրաց մեծին*, և ի ղանութեանն Հասան-բէկին, թոռն Աւքմանին: Կատարեցաւ ի հոյակապ և ի հռչակաւոր գաւառս Արարադեան, ի գիւղս որ կոչի Ուրծ, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնիս և սուրբ Ստեփաննոսիս, և ի հայրապետութեան տէր Մանուէլ արհեսկակոպոսի**:

Ի խնդրոյ և յարդեանցս երջանիկ և սրբասէր Մեսրոպ արեղայի...: Արգ, աղաչեմ զամենեանս, որք աւգոտիք ի սմանէ կարդալով կամ աւրինակելով, յիշեցէք... զհայրն իմ Մաղթում, և մայր իմ Մելիք-խաթուն, եղբայրն իմ Վարդիկ, և Մկրտիչ կուսակրան արեղայն, և Մխիթար, և զայլ ամենայն մերձաւորսն մեր, և տէր Յովնանէն կուսակրան արեղայն, և հանգուցեալ եղբարն իմ Ըստեփանոս սարկաւագին, Գալքստին և Սարգսին, և արհի և պատուական հայրապետի, որ Ըստեփանոս արհեսկակոպոսի, որ զթողթս շնորհաց մեզ, որ և եղև հայր ամենայն
 355 բ կրանաւորաց և ժողովորդիս, հեզ, խոնարհ, հանդարտ, սրբամիտ, սրբասէր:

Եւ աստուած, որ առատ է ի տուրս և ձեզ, յիշողացզ և մեզ յուսողացս առ հասարակ ողորմեսցի, ամէն:

Ընդ նմին և զՅակոբ վարդապետն:

440

Գ Ա Ն Ձ Ա Ր Ա Ն

Փիրղ. № 6273, էջ 316, Եւդոկիոյ ա. Երրորդութիւն եկեղեցի

գրիչ՝ Մատթէոս
 վայր՝ Եղեգիս

...Վասն որոյ ես՝ անպիտանս ի պիտանեաց և անարգս ի փառաւորաց, հէք, փանաքի վտիտս Մատթէոս, փափագեցայ այսմ հրաշափառ Գանձաւանիս և ծիրեալ, ծերացեալ անձամբ գրեցի զսա՝ ութսունամհայ գուլով, առ ի յիշատակ գոլ կենդանի մեռելոտի, մեղսամահ մեղուցեալ մահապարտ հոգւոյս, բարեխօս ունելով զամենայն սուրբս, որ աստ գծագրեցան, և ի վայելումն հարազատացն իմ վանականաց կրօնաւորաց՝ Իգնատիոսին, Նսայւոյն Նաղաշի, և եղբարց իւր Թադէոսի և Ստեփաննոսի...: Եւ ի Քրիստոս հանգուցեալ հօրն իմ յիշատակ բարեաց՝ պարոն Սուրբանին, և Իկիդ աղին, և մօրն իմ պարոն Թովսբէին: Գրեցաւ գիրքս յԵղեգիս ի թուիս Հայոց ԶԻԲ. (1473):

* Անվան լրացման համար տեղ է բաց թողնված. այն տարիներին Վրաստանում Թագավորում էր Բագրատ 2-ը (1466—1478):

** Շարունակութիւնը գրված է այլ ձեռագրով:

441

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 9431

նկարող՝ Եսայի
վայր՝ Հերմոնի վանք

330ա ...Արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի թվականիս Հայոց ՋԻՔ. (1473), ի նա<ւա>հանդիս վայո-ծորո, ի վանս Հերմոնի, ընդ հովանաւ անբարձ յուղէս(“) և գերաշնորհ սուրբ Լուսաւորչիս և սքանչելայորոծ սուրբ Նշանացս, յառ ոտն շնորհադարդ հրաբուժոյս մերո Սարգիս վարդապետիս և ալլ միաբանիցս, որ աստ կան հաւաքեալ, ձեռամբ Եսայի նկարողի սորին, ի լաւ և ընդիր աւրինակէ:

Արդ, աղաչեմք զհանդիպողս յիշել զմեղ...:

336բ Նաև ըստացող այսմ... սուրբ Աւետարանիս զաստուածասէր յայրն Յեազար աղին, և կողակցին Խաթունին, և զանառիկ մեծութիւն սորա և զանհամամետ բարձրութիւնն, ըստացաւ սա իւր անկողնապետի գանձն և աննուազ փարթամութիւնն յաւիտենական, և յիշատակ անշինջանելի և անծերանալի հոգեոր հարն մերո Եազար աղին, և կողակցին Խաթունին, և հրապոյնի Սարգիս վարդապետին, յիշատակ իւր, և ծնողաց իւրոց, և յամենայն յարեան մերձաւորաց՝ կենդանեաց և հանգուցելոց, առհասարակ, ամէն:

442

Մ Ա Յ Ր Մ Ա Շ Տ Ո Յ

Փիրդ. 6273, էջ 315, Մարդուանի եկեղեցի

գրիչ՝ Յովանէս
վայր՝ Խլաք

...Արդ, գրեցաւ սուրբ Մաշտոցս, որ գանձ է պատուական, մահու կենաց է պիտոտական, քահանայից՝ և աշխարհական, ամէն իրաց սա գայ ի բան: Եւ ես Յովանէս անարժանս գրեցի զսա ի ՋԻՔ. (1473) թուական, ի քաղաքիս Խլաք, ընդ հովանեաւ սուրբ Գէորգ զօրավարին, և ԺԱ. Խորանին, և սուրբ Վարդանին, և խնդրակատար Աստուածածնին, ի կաթողիկոսութեան տեառն տէր Ընքստակէսի, և ի թագաւորութեան Հասան-բէկի:

Արդ, որք հանդիպիք սուրբ Մաշտոցիս կարդալով կամ օրինակելով ի բերանով և ուղիղ սրտիւ աստուած-ողորմի ասացէք ստացողի գրոցս՝ պատուական իմաստուն և հեղահոգի կրօնաւորին Գրիգորի գրոց աշակերտի և ծնողաց նորին...: Յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղօթն ձեր զանարժան գծողս զՅովանէս, և զծնողսն իմ զԿարապետ քահանայ և զԲաղամիլիֆն...:

Էղբայքսմեր մաքր արե վարդայ պէտք աւշին
տու թէ՛ թարգմանողք՝ ի ճոխ գործուն
որդորք հանդիւրք մանկարդարով կանա
րինակ ելով. կէտրանու թի խնդրեց էքիք
է. խոջ աղէվաչին. որէք ժշկականաց խու էրկ
րիս. կարող ու թէնայ. և որդոյիւրոյ մու բաա
բախչին. զորտր ան պաշէսցէ խաշ աշու թէ
և ընդ էրկայնաւ ու ըսարասցէ ամէն:
որդորեցաւ գիրքայս. որէ անու անա,
մաղբայ պատին՝ որ թարգմանիէ հայ բառս
բժշկարան. իորու ոսմիջի վանաց սք ան ան
խ. ի հայրայ պէտք թէ. տր ըն ըստադ իսի.
ի է. թարգմա որու թէ. պարուն զաւր զաւրին.
ի էպիցկոպոսու թէ. տր գրի գորի. որէ տա աջ
որդական խու էրկրիս. ի տանու տր ու թէ պր
աղ ըղին. և պարուն վար ճ էլէ ին. այլէս տր
գրեցի գիրքս. ճարպիանի որդիս տր յակորս
որ յայ մամի ճէ ուսայ դեցայ. և լայ թողու
թի արարէք սղալանաց գրքիս. գիյառա
ջի գիրնէր. և դժար սղարարձ. զի զոմ
արդոյ զօր ու աճան քննէ ի յարապլեգոն
ի հայան. և որ ք յիշ մանար ժանիատնէ
ք զմէք. Յիշեց է և զճէպլոր ժամ գայ րա
տող անան յաթոռնիս. Է. Թողու թիշ
նորէ էցէք. մեր և և ճէրնն ջեց է լոյնիւք
է ամէն:

Նկ. 17. Մի էջ Յակոր գրչի հիշատակարանից՝

443

Բ Ժ Շ Կ Ա Ր Ա Ն

Երևան 415

ա

գրիչ՝ Յակոր որդի Սարգիսի
վայր՝ Սամցխու երկիր

20^ր Ո՞վ ընթերցողք՝ բժիշկը և յիմաստնայէրք, զի գիտացաք, որ յոյժ
բժշկէ գիրքս, և ով որ բժշկէք և բժշկիք՝ կենդանութիւն շնորհեցէք և խընդ-

րեց[էք] յաստուածոյ խոշայ էվաչին, որ անուանեն րժի[շ]կ Սամցխու, և որդոյ իւրոյ Մուրատբախշին, և ինձ սուտանուն Յակոբ իրիցիս...:

Բ

215ա ... Զշահավէտ և զուժ աւգտակար գիրքս այս, որ է քննութիւն բնութեան մարդոյս և նորին զանազան կրից և պատճառանաց հիւանդութեան
215բ ցաւոց, զոր դրեալ էր համայնիրակ || եղբայ[ր]ն մեր Մարգարէ վարդայպետն, աշխատութեամբ թարգմանողի Գրիգորիսի:

Արդ, որք հանդիպիք սմայ կարդալով կամ արինակելով՝ կենդանութիւն խնդրեցէք ի Քրիստոսէ խոշայ էվաչին, որ է բժիշկ Սամցխու և րկրիս կարողութեամբն աստուծոյ, և որդոյ իւրոյ Մուրատբախշին, զոր տէր աստուած պահեսցէ խաղաղութեամբ և ընդ երկայն աւուրս արասցէ, ամէն:

Արդ, գրեցաւ գիրք[ս] այս, որ է անուանալ Մազրայպատինս, որ թարգմանի ի հայ բառս բժշկարան, ի դուռս միջի վանաց սուրբ Աստուածանիս, ի հայրապետութեան տէր Լոբստաֆիսի*, ի թագաւորութեան պարոն Ղաւղաւրին, ի եպիսկոպոսութեան տէր Գրիգորի, որ է առաջնորդ Սմցխու երկրիս, ի տանուէրութեան պարոն Ազրգին և պարոն Վարձելին: Այլ ես<տէր>գրեցի գիրքս՝ Մարպիանի որդիս տէր Յակոբս, որ յայսմ ամի ձեռնայրեցայ: Ա<ա>յլ թողութիւն արարէք սղալանաց գրքիս, զի յառաջի գիրն էր և զժարայդարձ, զի զամենայն մարդոյ զօդուածսն քննէ ի յարապ լեզուէն. ի հայսն: Եւ որք յիշման արժանի առնէք զմեղ՝ յիշեսցէ և զձեզ Քրիստոսս, յորժամ դայ դատողական յաթոռն իւր: Եւ թողութիւն շնորհեցէք մեր և ձեր ննչեցելոցն ի Քրիստոսէ, ամէն:

444

Ա Մ Ս Ա Յ Ո Յ Ց Գ Ո Ի Շ Ա Կ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Երևան 418

գրիչ՝ Պարաֆս

220ր Ի թվ. Հայոց ԶԻՔ. (1473), տրէ ի ԺԸ. (18), մարտի Ժ. (10), ես՝ մեղավ[ո]ր գրչակս Պարաֆս**, որ գրեցի զայս Ամսացոյց Իսպին համար: Ով որ հանդիպիք կարդալով կամ արինակելով աստուած ողորմի ասցէք և թողութիւն մեղաց խնդրեցէք, և աստուած ձեզ և մեղ ողորմեսցի, ամէն:

* Հիշատակարանի գրութեան մերձավոր ժամանակը որոշվում է Արիտակետի կաթողիկոսութեան տարիներով: Մ. Օրմանյանի ձեռքի տակ եղած թերի ու վիճելի տվյալներով Արիտակետը ինքնուրույն կերպով աթոռակալել է 1463–1469 թթ.: Սակայն մեր այս ժողովածուի հիշատակարանների բնականորեն տվյալներով նա կաթողիկոս է դարձել 1465–ին և մնացել է աթոռով յուր մինչև 1473 թ. (տե՛ս նախորդ հիշատակությունը): Հաջորդը՝ Սարգիս Բ.–ն հիշատակվել է սկսվում նույն՝ այդ՝ 1473 թվականից միայն (տե՛ս հաջորդ հիշատակարանը):

Այսպիսով բժշկարանի այդ հիշատակարանը կարող է զրված լինել 1465–1473 թթ. միջև բնկած տարիներին, ամենայն հավանականությամբ 1473 թվականից մի քանի տարի առաջ:

Այս եզրակացությունը հաստատվում է նաև ձեռագրի վերջում, այլ գրչի կողմից ընդօրինակված «Ամսացոյց»-ի հիշատակարանից, որը զրված է 1473–ին (տե՛ս հշտկ. № 444):

** Անունը զրված է տողամիջում:

445

8 U 7 2 4 8

ბრეზი 4875

ԳՐԻՆ՝ ԿԱՐԱՍԿԵՏ
ՎԱՅՐ՝ ՎԱՍՈՒ

w

...նւ արդ, ես՝ անպտուղս ի բարեաց... տգեհոս ի գիտնականաց բազմամեղ Կառապետ սոսոյ[[անոն կրանաւո՞ր, որ ան]ոնս ունիմ ե գործս ո՞չ, տեսի զը[սէր// խ]ոջա Մարշին ե եղբար նորա Շաֆարբէկին, զոր [ոնէր առ հողեւորսն, յւ տկար ան]ձամբս /// որ է՞ի] ՀԸ. (78) ամաց /// ա)*մենակարող] զարուծեամբն աստուծոյ կատարեցի զսա անշնչելի յիշատակ ի դուռն սուրբ առաքելոցս Պետրոսի ե Պաւլոսի, որ հանապազ հրճուին. սովաւ սրբասէր սպասաւորք ե ընտրեալ քահանայք տաճարի սուրբ Առաքելոցս, ե անմոռաց յիշմամբ յիշեսցին յերկնագնաց յազաւթս իրեանց զյառաջյիշեցեալ ստացող գրոցս զխոջայ Մարշէն, ե զեղբայրն զՇաֆարբէկն, ե զծնաւղքն իւրեանց զՍտեփանոսն ե զԳոհար-Մէլիքն, զպարոն Զանիբէկն, ե զիր ծնաւղքն զԱւետիսն ե զԱզիզմէլէֆն, ե զամենայն արեան մերձաւորսն...:

Եւ արդ, ես՝ ամենամեղ և անարժան ծառայ ծառայիցդ աստուծոյ, բաղում աշխատութեամբ հասուցի՝ զսա յաւարտումն ի քաղաքիս Վան, ընդ հովանեաւ՝ նախալկայիս սուրբ Ստեփանոսի, և սուրբ Սահակայ Հայրապետի, և սրբազան առաքելոցս Պետրոսի և Պաւլոսի, և սուրբ Վարդան զաւրավարի, որոց՝ յիշատակ շինողաց սոցին արհնութեամբ եղիցի, ի թուականութեան ազդէս Հայոց ԶԻԲ. (1473), ի հայրապետութեան տեառն Սարգիս րարոմապետի, որ յայսմ ամի նստաւ յաթոռ սուրբ Լուսաւորչին, յառաջնորդութեան սուրբ ուխտիս Վարագայ տէր Յովաննէս եպիսկոպոսի, ի թագաւորութեանն սօլթան Խասան-բէկի, վասն որոյ բարեխաւութեամբ /:/

F

285. Գարութեամբ քո Քրիստոս, որդի աստուծոյ, ողորմեա ամենայն Հաւատացելոց քրիստոնէից, և առաւել ստացողաց սուրբ գրոցս խոջա Մարշին, և եղբարն Շաֆարին, և ծնողաց նոցին Ստեփանոսին, որ յայսմ ամի առ աստուած փոխեցաւ, պարոն Զանիբէկին, և իւր ծնողացն, և Կարապետ գծողի, ամէն:

ԹՎԿԷ. ՋԻՔ. (1473):

Խառան Կոտրեցաւ ի Զիթալէն, և ոչ գիտեմք զինչ լինելոց եմք:

q

206. Զսաացող սուրբ գրոցս զխոջայ Մըսըրշէն, և զեղբայրն զՇաֆարէկէն, և զաներն զխոջայ Բախշալիշէն, և զզոքանչն զԱզիզ-Խաթունն յիշեցէք ի Քրիստոս և աստուած-ողորմի ասացէք:

* Էջի վերին եզրը պատված է: Առաջին 8 տողերից մնացել են միայն մի քանի տառեր. հնարավորին չափ, ըստ իմաստի, վերահանգնեցրինք՝ կորուստը նշելով ուղղագրի՝ փակագծերով:

Գ

Նկարող՝ Կարապետ

Ջկարապետ Նկարողս յիշեցէք ի Քրիստոսս և աստուած ըզ[ձեզ յիշէ]՝:

446

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Թրեան 5007

գրիշ՝ Կարապետ

վայր՝ Բերկրի

... Արդ, գրեցաւ քարոզութիւն սուրբ Աւետարանիս Քրիստոսի աստուծոյ մերոյ յամի ծնընդեան փրկչին հազարերորդի շորահարիւր և քսաներորդի*, և ի թվականութեան արեթական տոհմիս տոմարի ՋԻԲ. (1473)-երորդի, յընտիր աւրինակաց սրբոց հարցըն գըրեալ: Գրեցաւ սուրբ Աւետարանս տէրոմեան ի քաղաք Տարբերունի, որ կոչի Բերկրի, ընդ հովանեաւ սրբոյն Գէորգեա ղաւրավարին, և ընդ հովանեաւ սուրբ Ռուսիս՝ լուսազարդ և ի գեղեցկանոց, աստուածընկալ և քրիստոսաբնակ անապատիս տէր Յուսկայ որդւոյ, և սուրբ մարն լուսոյ՝ տիրամար Աստուածածնի կուսին, և սուրբ Կարապետին, և սուրբ Յարութեանն, և յառաջնորդութիւն Մկրտիչ քաջ և արի ռաբոմապետին, և ի հայրապետութեանն տէր Յովանէս արհմայիսկոպոսի, ձեռամբ յաւանամեղ և սխալագիր գրիշ՝ սուտանուն քահանայի Կարապետի: Ողորմութեամբ տեառն սկսաւ և շնորհիւ նորին կատարեցի || ի խնդրոյ բարեսէր և իմաստուն տանուտրոշն ըռէս Մարտիրոսին, և եղբարցն Ստեփանոսին, Մուրադին և Յովանիսին, և քեւերն Շանփաշին, և ծաղկեալ զաւակաց նոցին Ղաւշին և Կարապետին, ամէն:

Արդ, յերես անկեալ պաղատիմ մանկանց սուրբ եկեղեցւոյ, և աղաչանս բազմապիսիս առաջի վերաժանողացդ մատուցանեմ, յիշատակել բարի կամաւք և սեռն սիրով ի պատկանաւոր խընդըրուածս զստացող սուրբ Աւետարանիս՝ զաստուածասէր և զբարեպաշտ տանուտէրն զՄարտիրոսն, և ըզծնաւսն իւր զՄկրտիչն և զԱսրլմէլիքն, և ըզկողակիցն իւր զՅուստիանէն, և զասակս նոցին ըզՂգնաւուրն, և զՋանփաշէն՝ ըզհանգուցեալսն ի || Քրիստոս:

Դարձեալ, աղաչեմ յիշել ի տէր զըռէս Մարտիրոսն՝ զհանգուցեալն ի Քրիստոս, և զեղբարս նորին զՅովանէսն, և զՍտեփանոսն, և զՄուրադէն, և զկողակից նոցին զՅուստիանէն, և զՄարգարիտն, և զԲուսէն, և զԳաւնարն, և զհանգուցեալ զաւակսն զՂգնաւուրն, և զՄանսկն, զՋանփաշէն, և զՍալթանն, և զՄկրտիչն, և զԲարեաւարդն, և զամենայն արեան մերձաւորսն՝ զկենդանիս և զհանգուցեալսն, ամէն:

Ընդ որս և ես՝ անպիտանս ի մանկունս եկեղեցւոյ սուտանուն քահա-

* Գրված է 207ր էջի մեծագիր նկարի ցածի կապտավուն եզրի վրա, երկաթագիր ասուերով:

** Համարում ենք զըշական սխալ, պետք է գրեր՝ Շեթանաներորդի:

նայա Կարապետ, որ սկսա, և գրեցի, և զարգարեցի ոսկով և ծաղկիւ զսուրբ Աւետարանս յիշատակ ըստացողի սորայ, ամէն:

Արդ, երեսս անկեալ աղաչեմ զձեզ, ո՛վ սուրբ ընթերցողք, յիշման արժանի առնել ղիս, և զծնաւդսն իմ, և զամենայն արեան մերձաւորսն՝
359ա ղկենդանիս || և զհանգուցեալսն, ամէն:

Եւ ղհոգևոր հարբն մեր ղՊետրոսն և զտէր Մինասն՝ զուսուցիչքն իմ և զվարպետքն իմ, որ բաղում աշխատանք և երախտիք ունին ի վերայ մեր, ղոր տէր աստուած հանդուացէ զհոգիս նոցա ի դասս լուսեղէն, ամէն*:

447

Մ Ա Ն Ր Ո Ի Ս Մ Ո Ի Ն Ք

Երևան 7209

գրիչ՝ Կարապետ Բերկրցի

ա

33բ Զյետինս ի գրչաց և զառաջինս թ մեղատրաց՝ կրկնավէր Կարապետ Բերկրցիս** աղաչեմ յիշել ի տէր, և աստուած ըզձեզ յիշէ յիւր միմանանգամ զալուստն, ամէն:

Բ

65բ Ո՛հ, ո՛հ, ո՛հ:

Երիցս եղկելի և ողորմելի,
Մին բան շունիմ պատասխանի,
Մրնայ ամաւթն ինձ սոսկալի,
Եւ գերելոյս տէրն ողորմի:

448

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Եթորոս Աղրարձ, Բ., էջ 420

Տիգրանակերտ, ս. Սարգիս Էկեղեցի

գրիչ՝ Մանուէլ
վայր՝ Երզնկայ

Յիշատակ Զոհաննու քահանայի ի գեղջէն Ուտոյ, և կենակցին իւրոյ Թանուխին, և զաւակին Խաչատուր սարկաւազին, և ծնողաց Վարդապետ-

* Զեռարի 380ա էջի վրա կա 1541 թվականի մի հիշատակագրութիւն, որի շարունակութեամբ, նույն թ.Ձ. դարի ձեռագրով, զրկած են մեծ կարեւորութիւն ունեցող հետեւյալ տողերը. «Յիշատակ է սուրբ Աւետարանս սօլեար ասնաֆին, ձեռամբ ուսթայ Ալիսասին, որ ետ [ի] ղու[ռ]ն Գետրոս առաքելոյն, և Կանոց սուրբ Աւետար[ան]ին, և սրբոյն Մի-նասայ, և Սարգսի զօրավարին անջինջ յիշատակէ Յիշեցէք և աստուած-ողորմի ասացէք, ամէն»:

Հիշատակագրութեան մեջ նշված սօլկար ասնաֆ-ը՝ սօլ կարողների համաբարութիւնն է: Որքան մեղ հայանի է, այս ամենահին ուղղակի վկայութիւնն է միջնադարյան հայկական քաղաքներում համաքարական կաղմակերպութեան գոյութեան մասին:

Մեծ հավանականութեամբ պետք է ենթադրել նաեւ, որ սօլկարների այս համաբարութիւնը եղել է հենց ձեռագրի գրչութեան վայրում՝ Բերկրի քաղաքում:

** Ամենայն հավանականութեամբ նախորդ հիշատակարանի գրիչն է:

տին և Հովհաննիսի, ի գիւղն Ուռիկ, ի դրան սուրբ Ստեփաննոսին և սուրբ Սիմէոնին: Գրեալ ի թվ. Հայոց ՋԻՔ. (1473), ձեռամբ Մանուէլ երիցու, ի թագաւորութեան Հասան պարոնին, ի հայրապետութեան տեառն Սարգսի եպիսկոպոսի, ի գառն և յանրարի ժամանակս, ի գաւառս Երզնկայ, ի քաղաքս, ի դուռն սուրբ Աստուածածնիս, Սևաստուրէզ դրան:

Յիշեցէք զՄանուէլ երէցն, զվարպետն՝ զՍամուէլ պատկերահանն, և զհայրն զՏիրացու քահանայն....:

449

Ժ Ա Ռ Ը Ն Տ Ի Ր

184712, Վան, Նորաշէն

գրիչ՝ Իսրայէլ
վայր՝ Սղերք

...Մանաւանդ զստացող դրոցս զՎարդան քահանայն, և զծնողոսն իւր, և զորդիքն զՅովսէփ և զԿիրակոս քահանայքն, և կարգացողաց և լսողաց, և Իսրայէլ մեղաւոր գրչիս, և իմոցն ամենայնի՝ ՀՐ. (72) ցեղիցն. ի դրախտէն յելիցն Ադամայ կենաց մինչև ի վախճանն Մովսէսի ՅՈ. և էՃ. (6670), և ի մահուանէն Մովսէսի մինչ ի Քրիստոս Ռ. և ԴՃ. և ԿԸ. (1468) ամ է, և ի Քրիստոսէ մինչև յայս, որ գիրս գրեցաւ Ռ. ու ԴՃ. ու ԺԸ. (1418) ամ է, զի ՋԻՔ. (1473) ամին գրեցաւ, և աւր ուրբաթին, ի հոռի ԺԾ. (15):

Որոց բարեխաւսութեամբն ողորմի Քրիստոս աստուած արինակ տըտողին խոշա Մսեհին, և իւր ծնողացն, և ազգականացն, ամէն: Սա բազում արդիւնս արար ի կենդանութեան իւրում ի դրոմս սուրբ եկեղեցւոյ՝ ի գրոց և ի շուրջառաց և ի խաչ արհնելոյ, և դէմ եգեալ գնաց ի Երուսաղէմ, և շրջեալ ի տնաւրինական տեղիսն Քրիստոսի, և ուրախութեամբ կատարեալ զովստն իւր, զոր ցանկայր ի վաղուց հետէ, և արար անդ ողորմութիւն կարատելոց, և ի յաւորս տանի սուրբ զատկին ետ շունետրացն ինչս ծածկաբար և եմոյծ ի սուրբ Յարութիւն, որ տեսին զլոյսն պայծառ, որ բուրէր ի գերեզմանէն Քրիստոսի ի խնգրոյ Լուսաւորչին Հայոց սրբոյն Գրիգորոյ, և կատարեաց զովստ իւր, և ել ուրախութեամբ ի ճանապարհ իւր, և եկեալ եհաս առողջութեամբ ի հայրենական գաւառն՝ ի քաղաքն Սղերք: Եւ դեռևս փափագ բազում ունէր ի մտի վասն սիրոյ անանց հանգստեան: Եւ ասացին և ծանուցին, թէ կայ ի յայս տեղիս գիրք մի, որ Ոսկիփոր կոչի, և յեղաւ ի սրտի՝ թէ պիտի որ տեսանեմ գնա, և յուղարկեաց խնդրել, և ոչ ետուն: Եւ ապա ջանաց բազում աշխատանաւք և արդեամբք, և էառ և ուրախացաւ հոգով և մարմնով: Եւ ապա սկիզբն արար[աք] դրելոյ գրոյս՝ որ Ոսկիփոր անուանի գիրքս, զի ամենայն գրոց ի յինքն հաւաքեալ ունի՝ յԱւետարանէ, ի Ճառէ, ի Խէրանց վարքէ, ի մեղսաբաւիչ և յամենայն սրբոց պատմութեանց՝ զպայծառն, զգովելին և զուրախալին կայ ի ցանգս գրոցս, և թէ կամիս գիտի հասարագիրն և ուրախացիր:

450

Ո Ս Կ Ե Փ Ո Ր Ի Կ

Վիեն. 148. Տաշ. Յուլ. 148—149

Ա. գրիչ՝ Ընքստակէս
վայր՝ Երուսաղէմ

ա

106^բ Զմեղապարտ գրիչս՝ զսուտանուն քահանայ Ընքստակէս աղաչեմ
յիշել ի տէր սուրբ աղաւթիւք ձերովք, և զծնօղսն մեր և զեղբարս և զամե-
նայն ազգայինս, և աստուած զձեզ յիշէ, ամէն:

բ

87^բ Արդ, աղաչեմ շմեղադրել, զի ձմեռն էր և թէն, և ես տգէտ և չեմ ծա-
նաւթ դրոց: Յիշման արժանի համարել աղաչեմ ի տէր:

Բ. գրիչ՝ Աւետիք

գ

304^բ—305^ա Արդ, պայծառ գիրքս ցանկալի,
նւ զանազան պտղով ի լի
Դրախտ է սա ախորժելի
Ու ծաղկաւէտ բուրաստանի...
Առական գիրք կոչեսցի:
Գրեցաւ ձեռամբ անարժանի,
Որ Աւետիք անուն կոչի,
Սուտանուն եպիսկոպոսի...
Ի հայկազեանն թուականի
Տասնետիւթն* յիսնեկի՝
Քսանեւերկու** յարաբարդի (1473),
ՅԵրուսաղէմ սուրբ քաղաքի,
Ի վանս սուրբ Աստուածածնի,
Մերձ առ դրանս Բեթխահեմի,
Միշտ թողութիւն մեղաց խնդրի...
Այլ և եղբարցս անապատի,
Որ են բնակեալ յայս սուրբ տեղի՝
Արիստագիսի և Մելիսեդեկի
նւ Յակոբ ճգնատրի,
Յիշողացդ ամենայնի.
նւ գիր մեղաց ձեր ջնջեսցի, ամէն:

451

Յ Ա Յ Ս Մ Ա Ի Ո Ի Ր Ք

ԲՅՎ 228, 18Վ 928

Կատարեցաւ երանելի վկայն Քրիստոսի սուրբն Դաւիթ [Խարբերգի]
ի մեծ թվականին Հայոց ՋԻՐ. (1473), յամի Կոյս կոչեցելոյ, յորում
տարւոյ և զգիրքս դրեցաք յաւուր կիրակէի. ի փառս Քրիստոսի աստու-
ծոյ մերոյ:

* Բնագրում՝ «ԺԸ»:

** Բնագրում՝ «ԻԲ»:

452

Շ Ա Ր Ա Կ Ն Ո Յ

«Մանդուկէի Էֆրեմար» լրագիր, 1869 թ.
յկկանմարտի 21, № 1110*գրիչ՝ Կիրակոս վարդապետ
վայր՝ Զէյրոն

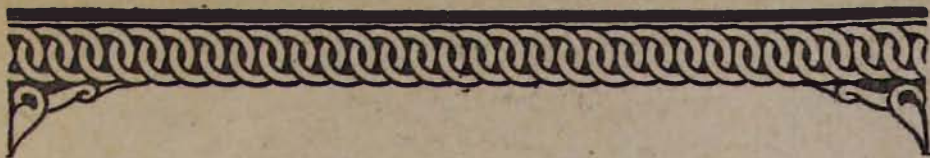
Արգ, խնդրեմ զի յիշեսցիք յաղօթս ձեր զնախնի հաւրն իմ և զիշխանն մեր զՀեքում, որ զօրապետ բանակաց Հայոց, առ թագաւորօք Կոստանդնու և Լևոնի վերջնոյ։ Սա էր [սր] սպան զբաշ զօրապետն եգիպտացւոց Էօմէր ի դաշտն Ատանայոյ, յաւուրս Կոստանդնու արքային, և արար յաղթութիւն մեծ։ Սա էր որ սպան Ալի զօրավարն եգիպտացւոց յաւուրս Լևոնի վերջնոյ ի դաշտն Սոնյ։ Յետ այսորիկ ևս բազում քսջութիւնս առնելով ի Կանչու, յետ գերութեան Լևոնի, սպանաւ նենգութեամբ ձեռամբ մատնիչ Գրիգորի, որ պատրեալ ի բանից սուլտանին՝ ոսլանանելով զՀեքում և արձակելով զորդի սուլտանին, որ էր գերի Հայոց՝ ձեռամբ Զարմանունի տիկնոջ, եղև մատնիչ և դաւաճան ազդին մերոյ...։ Յիշեցէք զկին նորա զԶարմանունի, զի սա ևս յետ գերութեան արքայի մերոյ, ի գիշերի գաղտ արձակեալ ի բանակն եգիպտացւոց՝ արար կոտորած մեծ ընդ առն իւրում Հեքմոյ, և ձերբակալ արարեալ զորդի սուլտանին։ Բայց ապա տեսեալ, թէ մատնիչք սպանին զՀեքում, և կամին ևս սպանանել զինքն, և արձակեցին զարքայորդին՝ փախեալ ի լերինս Կոկիսոնի և Ուլնիոյ, և անդ թափառէր ամս հինգ։ Յետ հինգ ամաց ժողովեալ ի լեռնականաց արս երեքհարիւր, էառ ընդ որդւոյ իւրում [Գէորգեայ] զԿապան, և աղատեաց զազգն ի ձեռաց այլազգեաց ամս վաթսուն և հինգ։ Զքաջութիւն սորա և զառն իւրոյ Հեքմոյ և զորդւոցն իւրոց են դրեալք ի գիրս յիշատակարանին վանաց սրբոյն Կարապետի, և ի վանս սրբոյն Ստեփաննոսի որ ի Կանչու, և ի վանս Յոնքոյ։ և զամենայն անցսն, և զպատեհազմսն, և երկրաշարժն մեծ, և սուլն մեծ, և զմահատարածամն, մեծ են դրեալք նոյնպէս։ Զայսոսիկ միայն դրեցան, զի մի կորիցեն անուանք նախահարցն իմոց, զի մեր օճախն է իջեալ ի Հեքմոյ և ի Զարմանայ։

Յիշեցէք և զիս՝ զմեղաւոր ծառայ ձեր զտէր Կիրակոս վարդապետ, և զեղբայրն իմ զտէր Յովնանէս քահանայն Կանչուի, և զորդիսն նորա զՀեքում և զԼևոն... և դուք յիշեալ լիջիք ի տեսնէ, ամէն։

Գրեցաւ Շարականս այս ի թուին Հայոց ՋԻՐ. (1473), ի վանս սրբոյն Ստեփաննոսի, յետ աւերման սրբոյն Կարապետի...**։

* «Մանդուկէ» թերթի նշված համարը չկարողացանք գտնել մեր գրադարաններում։ Հիշատակարանը հրատարակում ենք Ղ. Փիրղալեմյանի («Նշխարք ալատմ. Հայոց» հտ. Բ-Նրևան. ձեռ. № 4513, էջ 209—210), Մ. Տէր-Մովսիսյանի (Հայերեն ձեռագրերի անտիպ ցուցակ) և Ղ. Ալիշանի («Միստուհ», էջ 184, 194, 227, 542), կատարած ընդօրինակումներով։

** Մեր հաստատ համոզմամբ հիշատակարանի տվյալները կեղծ են։ Դրանք հորինել է կամ Կիրակոս վարդապետը, կամ էլ նրա հաջորդներից Ղուկաս վարդապետը (վանահայր Զեյթունի, և Կարապետի, որը 1557 թվականին նորոգելով գիրքը, իրեն ևս համարում է Հեքումի և Զարմանունու դարմից, հիշատակելով նաև իր եղբորը՝ Մատթեոս քահանային և նրա որդիներին՝ Սարգսին և Լևոնին։ Ղ. Ալիշանը օգտագործելով հիշատակարանի տվյալները, նույնպես կասկած է հայտնում նրանց արժանահավատության մասին։

ՌԱՄԿԱԿԱՆ ԳԻՐԲ ԱՄԻՐԴՈՎԼԱԹԻ ԱՄԱՍԻԱՑԻՈՑ

«Երկրագունա», 1884 թ., էջ 551 - 553

Հեղինակ՝ Ամիրդովլաթ Ամասիացի

Յանուն աստուծոյ գթածին և ողորմածին, ի սկիզբն բանիս այս իմաստութեան արհեստիս, որ հաստատեցին իմաստասէրքն ողորմութեամբն անեղին և անմահին ըարձրելուն, որ զարարածս ստեղծեց՝ զծով և զցամաք, զհրեշտակք և զմարգ, զհոգի և զշնչոոր և զանասուն և զգազան, զթռչուն և զսողուն, և փառք արարածոցն աստուծոյ, ամէն: Եւ կրկին գոհանալով փառօրենք զմիանցնական սուրբ երրորդութիւն զհայր և զորդի և զսուրբ հոգին, և հաւատամ զօհտումն Քրիստոսի, և զծնունդն Քրիստոսի, և զմկրտութիւն Քրիստոսի, և զխաչելութիւն Քրիստոսի, և զաստուածապէս յարութիւնն և զհամբարձումն Քրիստոսի, և զնովորն մարմնով զգալուտն միռսանկամ, և զդատաստանն յաւիտենական հաւատամբ: Եւ կրկին գոհութիւն միասնական սուրբ երրորդութեան, որ շնորհեց մեր Հայոց ազգին զսուրբ Գրիգորիս Լուսօրիշն մեծ Հայաստանեայց, և առաջնորդ եղև լուս գիտութեան Հայոց, և լուսաւորեց զամենայն տիեզերս Հայաստանաց հրամանին աստուծոյ: Եւ գոհանալով փառօրենք զարարիշն աստուած, որ յայտնեց զսուրբն Սահակ Պարթեւ ի յազգէն Լուսաւորչէն, որ յայտնեցին հետ սրբոյն Մէսրոպ վարդապետին՝ զհայ գիրն և թարգմանեցին զամենայն հին և նոր կտակարանքն, և զարտաքին ղիմաստութիւնքն, և ղքերականութեան արվեստն, և զաստեղաբաշխական և զերկրաչափական և զբժշկական և զուսմական և այլ բազում արվեստն: Եւ ի վերջին դարուս, որ նվազել էր Հայկազուն ազգս//^{*} կաթողիկոսութեան տէր Սարգսիւն և ի հայրապետութեան տէր Յովակիմայ արհիեպիսկոպոսին, ի մայրաքաղաքն ի Կոստանտինոյպոլիս, ընդ հովանեաւ սրբոյն Նիկողայոսի սքանչելագործին, և ի թուականութիւնքն Հայոց ՋԻԳ. (1474) ամին, ի մայիս ամսոյ հոռմայեցոց ԻԶ. (26) աւրն: Եւ թարգմանեցաւ գիրքս ըռամկական ի տաճիկ լեզվէ ի հայ լեզու ձեռամբ անպիտան և անիմաստ ծառային աստուծոյ Ամիրտովլաթ բժշկին: Եւ որք կարդայք և կամ արինակէք թողութիւն խնդրէք ծառայիս աստուծոյ և աստուած յիշէ ի միաանգամ գալուտն, ամէն:

* 3 առջ անբնութեանի:

454

Յ Ա Յ Ս Մ Ա Ի Ո Ի Ր Ք

ԵՐԼԱՆ 6268

դրիչ՝ Զաֆէն
վայր՝ վայոց-ձուր

ա

11ա Քրիստոս աստուած լուսաւորեա զամենայն հոգի հաւատացելոց քրիստոնէից, եւ առաւել զստացողի սուրբ դրոցս Մեսրոպ նորարողը ոչ արեւայի, և ծնողաց նորին Մախտումին և Մելիֆին, և Մխիթար քահանայի, և Մկրտիչ դեղեցկատեսիլ սարկաւադին, և ամենայն արեան մերձաւորացն, ամէն:

Ընդ նոսին և մեղաւոր գրչիս Զաֆէնսիս, և իմ ծն[ողացն], և կարդացողաց և լսողաց:

բ

68ա Գրում ի, մովն ցեթեց ի վերայ լուսանցին:

գ

72բ Քրիստոս աստուած... ողորմեա ամենայն հաւատացելոց, եւ առաւել ստացողի սուրբ դրոցս Մեսրոպ քահանային, և ծն[ողացն]՝ Մաղքումին և Մելիֆին, և Մխիթար քահանային, և ծնողաց, նաև պարոնաւորին տէր Ստեփանոս* արհեստակոպոսին, որ առաջնորդ եղև գրոցս և գթայր ի վերայ մեր, որպէս հայր ի վերայ սիրելի որդոյ. զոր տէր Յիսուս պահեսցէ զսա մեզ ընդ երկայն աւուրս ուղիղ վերակացութեամբ, և յետ աստեացս ելանելոյ ընդ Ոսկիբերանին դասակից և պսակակից առնէ: Ընդ նոսին և զմոխրիկ ծրողի սորա զԶաֆէնսի և ծն[ողացն] իմ Իբրիւանոսին և Դաւթին: Քրիստոս լուսաւորէ զհոգի Աբրահամ քահանային և զաշքն խաւարեցնէ, որ վասն նորա նիւթին Ա. (1) տարի բոլոր զէս Բ. (2) ամիսս բոռնք գրեցի տքտքալով:

դ

175ա Վա՛յ մեզ, վա՛յ մեզ, թէ որպէս լինիմք քրիստոնեայ, որ միայն խաւսաց ընկերին ոչ համբերեմք, ոչ թէ գանից և տանջանաց: Եւ առաւել վա՛յ զմոխրիկ գծողս, որ իսկի չունիմ համբերութիւն. և զինչ լինիմ, վա՛յ, որ մին լուի կծելոյ ոչ համբերեցի և ապա զտողն լմնեցի:

ե

202ա Թէպէտ և ինքն կամեցօ ես չեմ հաւանիլ, թէ ի տոռտող մարտիրոսներն ոչ մերձենան զազանքն, և զսա (զԻգնատիոս հայրապետն) կերան**:

* Ընդգծվածը գրված է կարմիր թանաքով:

** Գրչին իր տարակուսանքը հայտնել է Իգնատիոս հայրապետի վարքաբանության առթիւ, ուր ասված է, թե «Եւ իբրեւ հասին ի չում՝ մոռնին զսուրբ հայրապետն ի թիւարոնն, եւ արկին զնա կերակուր Բ. առիւծուցն, և նոյն ժամայն հեղձուցին զնա եւ կերան»:

զ

222բ Այսպիսի լուսա դառնութեան ձայն, թէ եպիսկոպոսն մեր տէր Ստեփան-
նոս անկեալ է ի ձիոյ. և ես խիստ սփռնեցա՝ և արտասուաւ խնորեցի
ի նախաձկայէս, զի բարեխաւսեցէ առ տէր վասն կենաց անուանակցին
իւրոյ, որ կրկին տեսանեմք զփափաքելի երես նորա:

է

249բ— 250ա ԶԹուա նորաբողոք քահանայն յիշեցէք յաղաթս, որ այսպիսի երեկ աւ-
ինձ երկու ձիթով բաղարճ երեր, որ ես կերա. նաև զմայր նորա, որ աղար-
կեալ էր զայն մեծ-մեծ հացերն:

ը

256բ Գիտեմ որ տուն և գիր պակաս կայ յայս ճառս, ապա վկայ է արս,
որ յարինական չկէր, մի՛ մեղադրեր:

թ

288բ Ո՛վ սուրբ կարդացող, ինձ հայնց թվաց, թէ բան կայ պակաս, թէ
կարես նա բերան ասայ, թէ չէ նա վայ տուր զծոյլս, որ յայլ տեղ կամ
յայլ գիրք որոնեցի ոչ:

գրիչ՝ Գալուստ

ժ

370բ Սոցա աղօթիքն ողորմի Քրիստոս Մեսրոբ քահանային և ծնողացն,
ևս առաւել պարոնտիրին տէր Ստեփանոսին և ծնողացն, և նորին շառա-
ւիղին տէր Գրիգորին և իւր ծնողացն, և ինձ մեղաւոր Գալուստ սուտ
գրչիս և իմ ծնաւղացն, և կարդացողաց և լսողաց, և Քրիստոսի փառք
յաւիտեան:

Աւրհնեալ է արարիչն աստուած, որ զմեզ բարով թափեց ի յէս գրքէս,
զի Բ. եղբարքս է. (7) տարի էր, որ վերա ինք, Ռ. (1000) բռունք պրծանք.
Դրիշցվր. երգչվ՞: ումմ

ճ. հ. չ. ֆ. :||·|||:|:| |||:

ժա

394բ Գ. տեղ է գրած՝ յ[ն]դեգիս, Հերմոնի վանք, Աստուածածնումն, էս
տեսրս///***

ժբ

433ա Թողութիւն արարէք, ո՛վ եղբարք, մատս մանկաղով կտրել ի, հէնչանք
կարացի գրել, փառք աստուծոյ: Ա. (1) ոչխրի արիւն գնաց:

* Այս բառը լավ չի կարդացվում:

** Մածկաղեր այս աղը կարդացվում է «Գալուստ, Զաքէոս» (եթե միայն վերջից
4-րդ տառը «Գ»-ի փոխարեն՝ համարենք «Փ»): Շարունակութունը մեզ չհաջողեց վեր-
ծանել:

*** Գրված է ներքին լուսանցքի վրա. հետադարձ (կազմելու ժամանակ) լուսանցքը
կտրել են, կտրվել են նաև վերջին մեկ կամ երկու բառերը:

Ժգ

434բ— Հստեղս հասայ՝ բարկութիւնն նեյ ընգաւ. ացին* թէ Հասան-բէկ
434ա կոխեցաւ, արինական պահեցաւ, գրողս խատատեցաւ, տետրաւս չլմնեցաւ, վա՛յ մեզ:

Ժդ

443ա Շնհաւոր շիրդուն՝ (") իմ քիրն մեռաւ, իմ շքիւրն կոտորեցաւ, թողուն թիւն արարէք:

Ժե

454բ Զէս տետրս ղրելիս խիստ դառնացաւ, վա՛յ,
Մէր շունի, Ա. քոյր ունի, էն էլ մեռաւ, վա՛յ,
Քանի միտս ընկնէր, գրիչս ձեռնէս վեր բնկնէր,
Խիստ կտրաւտ ի ՚ւ շտեսայ, [վա՛յ]:

Ժզ

464բ Ողորմի Քրիստոս Սարգիս ըրարունապետին:

Ժէ

470բ Ո՛վ սուրբ Գէորգ, յայս կ[ե]անս պաաւհասէ փրկեայ, յայն կ[ե]անք՝ դժոխոցն, աղաչեմ զքեզ:

Ժը

473ա Իսկի շէց թողութիւն արարէք, կիրն գիտել չեմ:

Ժր

476բ— Սուրբ Սարգսի պասին տցի ծոմ կենամ. ինքն գլուխս ման երէկ ու
477ա քիրն յերազի տեսայ ու խիստ դառնացայ, հէնձ, որ ձեռս թուլացաւ ու կաղամբարն վեր ընկաւ. թողութիւն արարէք, ո՛վ եղբարք իմ սիրելիք**:

Ի

506բ - 507ա Այս ճառս գրեցաւ
Ացին թէ տէրն վաղջանեցաւ
Նպիփանու դասաւորեցաւ,
Մեղաւորս հէնձ դառնացաւ,
Որ ձեռս թիւացաւ
Սուրբ էր և սուրբս հանգեաւ,
Վայ ինձ թէ ինչ կամիմ լինիլ:

Իա

516բ— Ո՛վ ընթերցող եղբարք, աղաչեմ զձեզ, զի խոշորանաց գրոյս անմե-
517ա ղագիր լեր, զի ժամատուն կու շինին, բան էի արել և ձեռս խամացել էր. յամենայն ժամ վարդապետն*** կանչէր և ես վռաղեցայ... թէ տետրս լմնեմ:

Նւ թուական էր ՋԻԳ. (1474):

* իմ ասացին:

** եվ էրոք, 477 և 478 Թերթերի ներքին լուսանցքի վրա Թանգ է Թափված:

*** Հապաված է այսպէս՝ «վարդան»:

իբ

526^բ Ո՛վ հղբարբ, թողութիւն արարէք, զի ժամատան փէտն ձեռիցս էր-
րնկել, այս չափ կարացի զայս տետրս [գրել]:

իգ

537^բ — Ո՛վ հղբարբ, գրոյս խոշորանացն անմեղադիր լերուք, զի ըշտապե-
538^բ ցայ, թէ այս տետրէս իւրսիմ ու կրթամ ի յայլ տեղի, վասն այնորիկ, որ
չտեսնելոյ բանն ոչ տեսում. ինձ թողութիւն արարէք: Բաւ է իմաստից,
որ դիտողն է: Աւրհնեալ տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս, ամենայնորբ
երրորդութիւնն:

Ժաղկող՝ Աբրահամ

իդ

353^ա Ո՛վ երջանիկ հայր Աբրահամ,
Վաշ և երանիս ես քեզ տամ,
Առ յիշատակս քո լամ և ողբամ:
Ծա եղկելիս՝ սուտ Աբրահամ
Ջքեզ տեսանելն յոյժ ցանկամ
Գերիս լինի արժան ի՛նչ:

իե

542^ա Ո՛վ զինօոր Թէոդորոս,
Բարեխօսեայ առ տէր Յիսուս
Տալ օղնութիւն մեղուցելոյս
Հասնիլ ի վերջ այս ծաղկոյս*:

օգնող՝ Յակոբ

իզ

493^ա Այս էջս Յակոբս գրեցի Մաթէոսի աշակերտ, ով էջս կարդայ՝ զիս
յիշեա**...:

օգնող՝ Սրապիոն

իէ

528^ա Յիշեցէք զՍրապիոնս, որ կէս էջս գրեցի զայս:

455

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Փերդ. 6273, էջ 320, Ականց աւան

գրիչ՝ Աստուածատու-
վայր՝ Տփլիս

...Սուրբ Աւետարանս գրեցաւ ի թուարերութեան. Հայոց տումարիս.
ՋԻԳ. (1474):

* Ծաղկող Աբրահամի հիշատակագրութիւնները կարմիր թանաքով են:

** Այս նույն Յակոբի մասին 491^ա էջի լուսանցքում կա հիշատակագրութիւն. «Այս
տեարս Յակոբ վարդապետին է ծաղկած»:

Ոհ և եղուկ և վայ է մեր լսելիաց, և վայ է մեր տեսանելի աշաց. որ վասն մեղաց մերոց բարկացաւ անբարկանալին աստուած ի վերայ Տփլիս քաղաքիս. և էր խիստ մեծ մահ, որ ոչ կտրենք պատմել գրովք:

Այ, վայ է մեզ հազար բերանով: Այն ահ եղև օրն և ժամ <վայ է մեզ հազար բերանով>, որ գալարէր սրտերս ի փորիս. որ մեր զաւակս հրեշտակ տեսանէր և մեզ ցուցանէր և խօսելով զարդար հոգին աւանդէր:

Երբ լուսանէր՝ ճիշ և լալ քաղաք ընկնէր. ոչ աղբէր կարէր երթալ ի մխիթարել զեղբայրն*. անպէս ողբոյն ո՞վ կարէ պատմել:

Ի ամս հայրապետութեան տեառն տէր Սարգսի, և արհիեպիսկոպոսութեան մերոյ տէր Ղուկասի, որ յայսմ ամի շինեաց զանգակատուն բարձր և խաշ ի գլուխ նորա՝ ոսկի խնձորով, տէր աստուած ընդ երկայն աւուրս արասցէ... և թագաւորութեան վրաց Բակրատայ, Գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի քաղաքս Տփլիս, ընդ հովանեաւ սուրբ կաթողիկէ Աստուածածնիս, ձեռամբ անարհեստ գրչի Աստուածատուր անարժան քահանայի, ի խնդրոյ Դիլշաւ տանուտէր բարեպաշտի:

456

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Փերգ. 6273, էջ 318 - 319, ի Վեդիբ-Գոփր... ի եկեղեցի

գրիչ՝ Մելիսեդ
վայր՝ Գուգարաց գաւառ,
Ուխտիք դղեակ

...Արդ, այս անմահական ըմպելոյ և անգիտ մարդարտիս և ամենագով օրինակիս փափաղող եղեալ սրբասէր և աստուածահաճոյ քահանայն Աստուածատուր, և ետ զաղափարել զսա ի ձեռն Մելիսեդի անարհեստ գրչի, ի ժամանակս վերջինս, ի թուականութեանս հայոց ՋԻԳ. (1474), ի գաւառիս Գուգարաց, ի դղեակս Ուխտիք կոչեցեալ, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնիս և սուրբ Կարապետիս և այլ սուրբ նշանացս...:

457

Յ Ա Յ Ս Մ Ա Ի Ո Ի Ր Ք

Փերգ. 4518, էջ 211—212 (նշխարք պամ. հայոց, Բ.)

գրիչ՝ Մարգարայ
վայր՝ Վերին Վարագ

Փառք... որ ետ կարողութիւն մեղսամած և անարհեստ գրչի Մարգարայ մեղաւոր արեղայի հասանել յաւարտ սորին... ի խնդրոյ բարեպաշտ և աստուածասէր տանուտիրոջն պարոն Ումեկիւն, որ ստացաւ զսա ի հալալ արդեանց իւրոց յիշատակ իւրն և ծնողացն իւրոց Աւագնիւն և Աւագունիւն: Արդ, գրեցաւ սա ի սուրբ և ի հռչակաւոր ուխտս ի Վերին-Վարագ, ընդ հովանեաւ սուրբ խորանացս, որ աստ կան կառուցեալ յանուն կենսատու Փրկչին, և աստուածորնկալ սուրբ նշանին, և Երկոտասան սին լուսոյն, որ էջ ի պատիւ սուրբ Խաչին, ի խնդրոյ սուրբ ճգնաւորին:

* Կ. Փերգալեմյանը սխալմամբ ընդօրինակել է «գերբ այլն»:

Թօթկայ և ի պարծանս քրիստոնէից, և յայլ սրբոցս որ աստ կան, ի դառն և ի նեղ ժամանակիս, ի թուաբերութեան Հայոցս ՋԻԳ. (1474)* ՁՄարգարայ գրիչս յիշման արժանի արարէք, և զծնողսն իմ՝ զՄկրտիչ քահանայն և զՇնոհմորն, զեղբայրն իմ զՅովնանէս քահանայն, և զկողակիցն իւր զԽոնձայն, և զքոյրն իմ զՆշիւունն, և զհոգևոր եղբայրն իմ զԽարտղանաղգեստ կրօնաւոր զԴաւութտ աբեղայն Թաւրիզեցի, և զամենայն արեան մերձաւորս...:

Յիշեցէք յաղօթս ձեր զՈւմէկն, և ղշոչ պապն իւր, և զհանիկն զԲէրաւշէն, և զՍուլտանն, և զհոգևոր եղբայրն իմ զՄկրտիչ աբեղայն զՏընդեղին, և աստուած-ողորմի ասացէք, և աստուած ձեզ ողորմեսցի, ամէն*:

458

Մ Ա Շ Տ Ո Յ

Սերասարա, ս. Նշան 85, ՀԱ, 1928, սյուն. 339

գրիչ՝ Երեմիա
վայր՝ Կոնքեր գիւղ

Գրեցաւ սայ ի թուիս Հայոց ՋԻԳ. (1474), ի փառս Քրիստոսի աստուծոյ մերոյ: Յիշեսչիք ի Քրիստոս զստացողն սորա Ջաւրան և զկենակիցն իւր Ջիման, որ ստացաւ զսա ի հալալ վաստակոց իւրոց յիշատակ իւր, և ծնողաց իւրոց, զդեռաբուսիկ որդին իւր զՈսկեսունկն: Եւ զիս՝ զԵրեմիա գծողս և զծնողս իմ աղաչեմ յիշել ի տէր և աստուած զձեզ յիշէ, զհայր իւր զԹաքոս, զմայր իւր զՓաշայ-Մելիքն, և զքոյրն իւր Սարդ-Մելիքն, և զդուստրն իւր զՓաշայ-Մելիքն, և զհանգուցեալսն իւր ի Քրիստոս, ամէն: Եւ եղի զսայ ի Կոնքերն ի զեաւզն, ի դուռն սուրբ Սարգսի զաւրովարին:

459

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երեան 7991

գրիչ՝ Յովանէս Մանգասարենց
վայր՝ Արճէջ

... Գրեցաւ տէրոնական սուրբ Աւետարանս ի մեծ թուականիս Հայոց ՋԻԳ. (1474) ամին. <յերկրորդում ամի> յառաջին ամի նստելոյն յաթոռն էջմիածնի տէր Սարգիս սուրբ և մաքուր կաթողիկոսի: Եւ եպիսկոպոսք երկրիս մեր || Քաջբերունձ՝ արին և իմաստունն վարդապետն 336ր Յովանէս, և նորընծայ սուրբ հեղահոգի տէր Կարապետ եպիսկոպոս, զորս տէր աստուած յերկար ամօք պահեսցէ ի կամս և ի հրամանս աստուածային:

Արդ, ես՝ անարժան գրիչս Յովանէս աշխարհի երէց՝ անուամբ և ոչ գործով... ձեռնարկեցի ի սուրբ Աւետարանս և մեծաւ զգուշութեամբ գրեցի, վասն որոյ աղաչեմ զամենեան աստուած-ողորմի ասել անար-

* Ձեռագրի հեա Ղ. Փերգալեմյանը ծանոթացել է 1881 թ., Սալմաստին մերձակա Ուլայ գյուղում:

ժանիս, և ուսուցողին իմոյ մեծ րաբունոյն Թումայի, և մարմնաւոր ծնողաց իմոց Մանգալսալիին և Փաշային, և ամենայն արեան մերձաւորաց իմոց, և աշխատողիս ի սպասաւորութիւն մեր Զուլալ-Խաթունի, և ծնող-
[աց նորա]...:

Գրեցաւ և ասարտեցաւ սուրբ Աւետարանս ի քաղաքիս Արեւն, ի դուռն սուրբ տաճարիս Գէորգեայ զօրավարիս. և Քրիստոսի փառք յա-
վիտեանս, ամէն]...:

237^ա

Դարձեալ, կրկին յիշեցէք առ աստուած զսաացաւղ սուրբ Աւետարա-
նիս զԱստուածատուրն, և զեղբայրն իւր հարազատ՝ զհանգուցեալն ի Քրիստոս զՄկրտիչն, և զըրոյրն զՄարգարիտն, և զՄէհրիմիգարն, և զՄրարն, և զհօրեղբայրն զՀէրասպետն, և զորդին զԽաչատուրն, և զբա-
րի ամուսին Աստուածատուրին՝ զՍիրա-Խաթունն, և զծաղկեալ թոռուն-
քըն՝ զԴարմանշէն, զՏղապարտն, զՄիրանշէն, և զՄէլիֆշէն, և զՍօլ-
քան-Խաթունն, և զԽոնդարն, և զհայր տղայոցս զՅովանէս, և զՄկր-
տիչն, և զՄուրատշէն, և զՅակոբշէն, և զՇքուանշէն, և զմօրքրեւորքն՝
զԷլիսաբունն և զԴերմարսկէն, և զորդին զՅոնանէսն, և զթոռն զՍի-
մէոնն...:

Գրեցաւ սուրբ Աւետարանս յիշատակ Աստուածատուրն և Սիրա-Խա-
թունին, և տուաւ ի դուռն սուրբ Ստեփաննոս նախավկայիս, ի վայելումն
անձանց պատուական քահանայիցս տէր Ստեփանոսի և տէր Մկրտչի:

237^բ

Արդ, արհնութիւն ամենակալին աստուծոյ և արհնութիւն սուրբ Նա-
խավկային և արհնութիւն սուրբ Աւետարանիս հանգիցէ ի վերայ աս-
տուածաշէն գեղիս, որ կոչի Մատղալտն, և արհնեսցէ զտանուտէր և
զառաջնորդ դեղիս՝ զուէս Աւետշէն՝ իւր ծաղկեալ որդովքն, զպարոն Սօլ-
քանշէն՝ իւր զաւակօքն, զՅոնանէսն՝ իւր որդովքն, զԴանաբէկն՝ իւր զաւա-
կաւքն, և զայլ ամենայն ժողովուրդ դեղիս՝ զմեծ և զփոքր, զաղքատ և զհա-
րուստ, զայր և զկին, զծեր և զտղայ. հայր աստուած՝ զհայրքդ արհնէ,
որդին միածին՝ զծեր որդիքդ արհնէ, հոգին սուրբ հանգչի ի հոգիս
ննջեցելոց ձերոց, միութիւն սուրբ երրորդութեանն զամենեսեան ժողո-
վուրդ աստուածեղէն գեղիս արհնէ, ամէն:

460

Ճ Ա Ռ Ը Ն Տ Ի Ր

Փիրդ. 6273, էջ 319, նաև 4515, էջ 210

Վանի Տիրամայր եկեղեցի

գրիչ՝ Վարդան
վայր՝ Վան

... Եւ արդ, գրեցաւ սա ի թուականիս Հայոց ՋԻԳ. (1474), ձեռամբ
անարհեստ գրչի Վարդան սուտանուն երիցու, ի կաթուղիկոսութեան
տեառն Ընքստակէսի և մերոյ աթոռակալիս տէր Յովանիսեայ, ի քաղա-
քիս որ կոչի Վան, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնիս և սուրբ Վար-
դան քաջ զօրավարիս:

... Եւս առաւել [յիշեցէք] ստացողի գրոյս խոջայ Մուրատին, և ծնո-

դաց նորին Ջանիբեկին և Շամշալ-խարունին, և կենակցին Ասլիփաշին, և նորին ծնողացն խոջայ Փօլատին և Ալամշին, և Վարդան մեղապարտ գծողիս, և իմ ծնողացն Յովաննէս քահանային և Զմրութին, և որդոյ իմոյ Յովանիսին...^{*}

461

Ա Ի Ե Ա Տ Ա Ր Ա Ն,

Երևան 218

գրիչ՝ Պաղոս
վայր՝ Մղաֆու վանք

205ա ...Որոյ ցանկացող եղեալ սուրբ Աւետարանիս աստուածաւոր, հաւատարիմ և երկիւղած տանտիկինն խաթուն Գովփաշէն և ստացաւ զսա ի հալալ վաստակոց իւրոց, յիշատակ հոգւոյ իւրոյ, և ծնաւդաց իւրոց Մկրտչին և Շայմէլէֆին, և եղբարն իւրոյ պարոն Սադաղին, և զաւակացն իւրոց՝ զնացելոցն առ Քրիստոս՝ Խալիֆին, և քերն իւրոյ Շամշա-խարունին, տէր Տիրկանն, և Ամիր-Մելիֆին, և Մարտիրոսին, և առն Գովփաշին՝ Ճանիբեկին, Շեռեմուրին, և Նադար-Փաշին, Մխիբարին, Ղարիպշին, և զաւակի Սադաղին՝ ծաղկեալ Դանիէլին, զոր տացէ նմա տէր աստուած ընդ երկայն աւուրս, և զաւակի Խալիֆին:

205բ Եւ արգ, գրեցաւ սա ի վանքս Մղաֆու, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնի տաճարիս, և սուրբ Յակոբայ, և սուրբ Գէորգայ զաւրավարիս, ի թրփս Հայոց ՋԻԳ. (1474), ի թագաւորութեան Հասան-բէկի և որդոց նորին, և ի կաթողիկոսութեան Ընքստակիսի ընդհանուր Հայոց, և Աղքամարա՝ տէր Ստեփանոսի: Յայսմ ամի, յորում Հասան-բալկն զԲաղէշ խրսարեաց և զբազումս ի մարաց ազդէն կոտորեաց. և Հայոց ազգիս յոյժ ողորմած է, զի գերի ոչ աւնէ. և այս ի խնամոցն աստուծոյ պիտի իմանալ:

Վասն որոյ յերեսս անկեալ աղաչեմ ձեզ, ո՛վ սուրբ մանկունք եկեղեցւոյ, յիշեսցիք ի սուրբ յաղաթս ձեր զմեղսամած գրիչս՝ զնուաստ և 206ա զներգեալ պիտակ անուն վարդապետս Պաղոս, || և զեղբարքն իմ զխոճա Աղուպն և զնիկողայոսն, և զհանգուցեալն ի Քրիստոս զորդի Նիկողայոսին՝ զտարածամ փոխեցեալն առ Քրիստոս զՅակոբն, այլ և զհոգեւոր և զբազմերախտ հայրն իմ զՂազար րաբունին, և զծնաւղքն իւր՝ զԱստուածատուրն և զԱմէն-Տիկինն յիշեսցիք յերկնաբացիկ յաղաթս ձեր, և աստուած-ողորմի ասացէք նոցա:

Դարձեալ, աղաչեմ զձեզ աստուած-ողորմի ասացէք մեր մարմնաւոր ծընաւղացն Մխիբարին և Միրմա-խարունին, և եղբարցն իմոց՝ հանգուցելոցն առ Քրիստոս Կիրակոսին և Մարտիրոսին, և քրեւրցն իմոց

* Վերջին պարբերութիւնը գտնվում է միայն Ղ. Փիրղալեմյանի «Նշխարք պտմ. Հայոց» աշխատութեան Բ. հատորում (Երևան, № 4515, էջ 210): Դրա փոխարեն Ա. 6373 ձեռագրում բերված է միայն այդ հատվածի համառոտությունը, այսպես՝ «արդեամբ տանուէր խոջայ Փոլատի և փեսային իւրոյ խոջայ Մուրատայ»:

Էւատ-Մելէֆին, Խաթուն-Մելէֆին, Գուլպահարին, և զաւակի նորին՝ Մուրաթին...:

206ր Դարձեալ, աղաչեմ զձեզ աստուած-ողորմի || ասացէք կրկնապատիկ ստացողի սուրբ Աւետարանիս Գովփաշին, և ծնաւդացն իւրոց՝ հաւրն Մըկրտչին և մաւրն իւրոյ Շայմելէֆին, և առն Գուլպաշին՝ Ճանիբէկին, և զաւակի նորին Խալիֆին, և զաւակի նորին Էգգարին, ամենեցուն առ հասարակ...:

Դարձեալ, աղաչեմ զձեզ, որք հանդիպիք սմա լի բերանով աստուած-ողորմի ասացէք մեր խաթուն հարսինն՝ Նուպարին...:

462

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Փիրդ. 6273, էջ 310, նաև 4515, էջ 210 - 211

Վան՝ Տիրամայր եկեղեցի

գրիչ՝ Վարդան

վայր՝ Վան

... Եւ արդ, ես անարժան սուտանուն քահանայ Վարդան և որդեակս իմ Նիկողայոս էրէց գրեցաք զսուրբ Աւետարանս ի քաղաքս որ կոչի Վան, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնին և սուրբ Վարդան զօրավարին, ի թուականութեանս Հայոց ՋԻԳ. (1474), ի թագաւորութեան Հասան-բէկին, և ի հայրապետութեան տեառն Սարգսի նորրնծայ կաթողիկոսին, և մերոյ աթոռակալացս սուրբ ուխտիս Վարագայ՝ տէր Յովնան-նէսի:

Լուսափայլ մարգարտիս ցանկացաւ աստուածասէր տանուտէրն Յովաննէսն, և եղբայրն իւր Յովնաննէսն, և քոյր իւր Խաբիթ-Խաթունն*...:

463

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 4770

գրիչ՝ Յովաննէս

վայր՝ Խիզան

ա

246ր ... [Եւ արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետարանս] ի մեծ թուիս Հայոց ՋԻԳ. (1474), ի կաթողիկոսութեանն հայկազեան սեռի տեառն Սարգսի, և ի մերոյ կաթողիկոսութեան Աղքաւարայ տեառն Ստեփաննոսի**, և զանութեանն Հասան-բէկի:

Եւ արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի քաղաքիս, որ կոչի Խիզան, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնի, և սուրբ Յարութեանն, և սուրբ

* Վերջին պարբերութիւնը քաղում ենք № 4515 ձեռագրից (Ղ. Փիրդ. Շնչարբեղամ. հայոց աշխատութեան Բ. հատոր):

** Սույն ձեռագրի 24ա էջը իրենից ներկայացնում է այդ Ստեփաննոս կաթողիկոսի կարմիր թանաքով գրված մի կոնդակի մասը: Կոնդակի ձախ կողմը պատուած է: Պատուած հատվածը տող առ տող կարդացվում է այսպէս.

Սարգսի զաւրավարին և որդւոյ նորա. Մարտիրոսի, և սուրբ Գէորգեայ, որ է հեռի:

Այլ և, գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ձեռամբ Յովանէս քահանայի սուտ և ախմար գրչի և անարժանի, և իմ անընդունակ գոլով յարուստ գրչու-
347ա թեան և բազում || մեղաց ցնորիւք պաշարեալ: Այլ ըստ կարի մերում, զոր պարգեհաց մեզ մարդասէր հոգին. սուրբ բազում աշխատասիրեալ իմ ի սմայ:

Արդ, աղաչեմ զամենեանս յիշեցէք ի Քրիստոս զանաժառն գրիչս զՅովանէս քահանայ, և զԺնաւղսն իմ զԹովմայ քահանայն, և զԽոնդ-Մե-
լիքն, և զմեծ մայրն իմ զՍուլտանն, և զհարեղբայրն իմ զՅովանէսն, և զուսուցիչն մեր զՄկրտիչ քահանայն, և զորդին իւր զՅովանէս քահա-
նայն և որ բազում աշխատութեամբ սնոյց զմեզ՝ զվարձս բարեաց պար-
գեհացէ Քրիստոս իւրեանց և իւրեանց ծնաւդացն, ամեն...:

347բ ... Արդ, որք ճաշակէք յաստուածային բուրաստանէս և յամենալիր սեղանոյս յիշեցէք ի Քրիստոս զերիս երանեալն և զառատասիրտն՝ զհա-
ւատարիմ տանուտէրն զՍաեմիւն, և զեղբայրն զԱռնով, և զկողակից[ք]ն նոցին՝ զԽաթուն և զԱնա, այլ և զաւակն իւրեանց զԱւետիս, և զԲրիւ, զԳրիգոր, զՅովանէսն, զԹովմանովն, մանաւանդ զդստերքն նոցին՝ զԽաթուն և զԽէրէֆ, և զՄարթա, և զԽոնձա, զՆոնօֆար, զՇուշան, զԽա-
թուն-Մէլէֆ, զԹամար, այլ և զազգն ամենայն և զամենայն արեան մեր-
ձաւորսն նոցա*...:

Ժաղկող՝ Ներսէս եպիսկոպոս.

Բ

ԶԺաղկող սուրբ Աւետարանիս զՆերսէս եպիսկոպոս Աղբամաբայ յի-
շեցէք ի Քրիստոս:

1 ԵՏՆ. Ստեփանոս կաթողիկոսէ ամենայն Հայոց ե[ւ] Աղբամաբայ

2 ||/աց հոգոյ սրբոյ առաքել Բնգ ամենայն աշխարհ Հայոց, մանաւանդ

3 ||/այ, որ Հայջէն(“) Հոգոց վանս, զոր և վիճակ նորին

4 ||/հեցաք զիւր. սեփական թեմերն ի Շուտխոյ մինչև

5 ||/եր և փոքր գեղորայք, վանորայք և անաստերն:

6 ||/և սոցին սպաս[աւ]որէ տեառն Ստեփանոս կաթողիկոսէ և ի սուրբ

7 ||/պահ և յաջորդ, աթոռակալ և փոխանորդ սրբոց

8 ||/և մեր սուրբ լուսաւորչէն՝ Գրիգորի և շնորհայրաշխ աջերոյ

9 ||/և այլոցն, զոր զրեմք ի զրան սուրբ աթոռոյս

10 ||/սուրբ Խաչէս կաթողիկէ եկեղեցոյ, աւրհնութիւն աւրհնութեանց առ մեր

11 ||/եպիսկոպոսաց, քահանայից, սարգաւ[ազ]աց, և ամենայն ժողովելոց, նախ
աստուածասէր

12 ||/սուրբ արեստեղացոյ, աշխայ[տա]սէր խոզայգործ[աց]

13 ||/ամենայն հաւատացելոց քրքստոնիցա:

* 18ա էջի վրա կա հետագա ստացող խոջա Ավետիսի անթվական հիշատակագրու-
թյունը, որը ըստ հնագրական տվյալների կարող է լինել կամ ԺՆ. դարի վերջից, կամ
ԺԶ. դարի սկզբից: Ահա այն.

Երբ ձեռքով վերըստին յիշեցէք ի Քրիստոս զմահաբախ խոջա Աւետիսն, որ զսուրբ
Աւետարանս ի ձեռաց այլազգեացն գնեաց ի գերողացն և վերստին ի իւր գեւղն ի Բա-
գնեց յուղարկեաց. յիշատակ իւրն, և իւր ծնողացն՝ հօրն խոջա Թադեոսին և մօրն Խանգա-
դին. և կողակցին Մարգարիտին, և որդոցն Գրիգորին, Ամիրզադին, Ամիրարին, յիշեցէք ի
Քրիստոս և լի բերանով աստուած-ողորմի ասացէք իւրն և իւր ծնողացն՝ մեծի և փոքրու,
ամէնա:

278ա ... Արդ, կատարեցաւ աստուածախօսս և տիեզերաքարոզ սուրբ Աւետարանս ի խնդրոյ պատուական և հաւատարիմ և սրբասէր կրօնաւորին Մովսէս փիլիսոփային, զոր տէր աստուած բարեաւ վայելել տացէ իւրն և լաւ պահողաց սորա, ամէն:

Զոր և խնդրեմք ի տեառնէ աստուծոյ մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ, զի ընկալցի զսա, որպէս պատարադն Հաբելի և զԱբրահամու և զամենայն նախահարցն սրբոց: Եւ որպէս հայեցաւ ի Հաբել և ի պատարադն նորա, նոյնպէս հայեցի հաճեսցի ընդ Մովսէս կրօնաւորն, և ի ծնաւզսն իւր՝ ի Վարդանն և ի Յարմէլիֆն, և յեղբայրն իւր Սարգիս, և թողութիւն շնորհեսցէ ամենայն յանցանաց նոցա և ամենայն արեան մերձաւորացն իւրոց...:

Եւ արդ, ես՝ ունայնս ի բարեաց գործոց, որ անուամբ եմ և եթ և ոչ 278բ արդեամբք, || որ ձայնիւ բարձրացեալ երէց գոլով և հոգով կորացեալ և մտաւք մոլար, ըստ իմում տկարութեանս գրեցի զսուրբ Աւետարանս յերկիրս Հիգանոյ, ի գեաւդս որ [Ս]արի* կոչի, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնին և սուրբ Քրիստափորին և յայլ ամենայն սրբոցս, ի հայրապետութեան տեառն Ստեփանոս կաթողիկոսի Ախքամարայ, և ի ղանութեան բռնաւորին տաճկաց Ուզուն-Հասանի, և ի թվականութեանս Հայոց ՋԻԳ. (1474) գրեցաւ, ձեռամբ Յովսէփ մեղաւորի, ի խնդրոյ մաքուր և սուրբ կրանաւորին Մովսէսի, յիշատակ հոգոյ իւրոյ և ծնողաց իւրոց...:

279ա ... Կրկին, աղաչեմ [ղձեզ, ո՞վ դասք] լուսերամ քահանայից, յորժամ ընթեռնուք կամ աւրինակէք զսուրբ դիրս՝ խնդրեցէք ձեր սուրբ աղօթիւք մեղաց թողութիւն անարժան գրչիս՝ Յովսէփ մեղաւորիս, և աստուածողորմի ասացէք ինձ, և իմ ծնաւողացն Յովանէս քահանայի և Հովփսիմի, և կենակցին իմոյ Խանդարի, և որդոց իմոց Գրիգորի, և այլոցն, և ամենայն ազգականացն իմոց, ամէն...:

Աստուած ողորմի Թաժ // Առաքելին և Խաթունին, որ զտեղիքն երեստ ի տունս, զի գրեցաք զԱւետարանս**:

նկարող՝ Կարապետ

բ

2բ ԶԿարապետ նկարողս յիշեա ի Քրիստոս***:

* Դյուղի անվան առաջին տառը ջնջված է. կարծում ենք սեպ է եղած լինի «Ս», որովհետև Խիգանի դավառում, դեռևս ժԹ. դարում զոյուլթյուն ունեւր «Սօրի» անունով զյուղ՝ սուրբ Աստուածածին և սուրբ Քրիստափոր եկեղեցիներով (տե՛ս Գ. Նաթանեան Արտուր Հայաստանի, էջ 189):

** Վերջին պարբերութիւնը գրված է ներքին լուսանցքի վրա:

*** Գրված է Մատթէոս ավետարանչի նկարի ստորին մասում:

465

Ճ Ա Շ Ո Յ

ԵՐԼԱՆ 9093

Կազմող՝ Դաւիթ

ա

436ա Փառք... որ ետ կարողութիւն սրբասնեալ և երջանիկ սուրբ կրանաւորին տէր Մաթիոսին, այլ և զհարեգրարն իմ զխոճա Շանճիման, և զորդին իւր զԹաշիմանն, և ծնաւդաց նոցին՝ հարն Սաւալանին և մարն Թամարին, եղբարն Բարաֆշախին: Այլ և զհանգուցեալ եղբարն իմ, որ առ Քրիստոս է գնացեալ՝ զԱնիմանն և զՂարամանն:

Աստուած-ողորմի իւրեանցըն և տայ լսել զերանաւէտ ձայն, եթէ՝ Եկայք արհնեալք հար իմոյ, ժառանգեցէք զպատրաստեալ զձեզ զարքաութիւն աստուծոյ: Յիշեց||էք ի սուրբ յաղօթս ձեր զՇանճիմանն, և զկողակիցն իւր զՆազմէլիմն, որ ետ կազմել և նորոգել զսուրբ գիրքս յիշատակ իւրոն, և ծնաւդաց իւրոց, և ամենայն արեան մերձաւորաց իւրոց՝ կենդանեաց և հանգուցիւոց...:

Ի կաթողիկոսութիւն տեառն Յոնանիսի, ի հայրապետութիւն տէր Վարդան եպիսկոպոսին, թվականութիւն հայկազան տումարիս ՋՃԻԳ. (1474)....:

բ

164ա Ո՛վ դասք լոյսերամ քահաճայից... զմեղօք մեռեալ ոգի զԴաւիթ կազմող սուրբ դրոցս յիշեսչիք ի սուրբ և յԵրկնաթոռի յաղօթս ձեր, և աստուած ողորմի ասացէք...:

Ծանի՛ք, ո՛վ սուրբ քահանայք, որ դոց թուղթս Թաւրէզի է, և խիստ կտրատել էր և դառնութեամբ ոսլայեցի ու կազմեցի ըստ մեր կարեացս, առանց դրամ, իմ հոգոյս համար և իմ ծնողացն՝ Հասան-բէկին և Խոնդ-Խարունին: Ով ոք հանդիպի սմալ կարդալով կամ արինակելով՝ յիշեցէք զմեզ..., և զշիրակ եղբայրն մեր վաւեր Թաղէոս ճգնաւորն յիշեցէք, որ բազում աշխատեցաւ ի հետ դրոցս կազմելուն և զնայ յիշեցէք ի սուրբ յաղօթս ձեր, և զուր յիշեալ լիջիք առաջի Քրիստոսի, ամէն:

Կազմեցաւ սուրբ գիրքս ի թուականիս Հայոց ՋԻԳ. (1474), ի փառս Քրիստոսի աստուծոյ մերոյ:

466

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Վրացական ՍՍՌ, Կենտրոնական պատմական արխիւ,
Ֆոնդ 233, № 544

գրիչ՝ Ստեփանոս]
վայր՝ Կիւրդի վանք

264ա ...Արդ, ես նուաստս և յետնեալ հոգս Ստեփանոս ծոյլս և անպիտանս ի] եպիսկոպոսաց դասուց և անարհեստս ի գրչաց...:

Արդ, գրեցաւ սա ի թուականութեանս Հայոց Ջ. և ԻԳ. (1474)-ն, ի վանքս
որ կոչի Կիւրդի, ի յառաջնորդութիւն տէր Ստեփանոսի և Կարապետ վար-
204ր դապետի, || ընդ հով[անեաւ սրբոյ] նշանաց ||| տա]ճարացս սուրբ Աս-
տուածածնիս, և սուրբ Լուսաւորչիս, և սուրբ Յովհաննու աւետարան-
չին...

Ես՝ Սանակ՝ երէցս Խուռնաւիլու, որ փափաքեցա այս սուրբ և աւե-
տաքարող Աւետարանիս ||...դրել տուի զսուրբ Աւետարանս յիշատակ
ինձ և ծնողաց իմոց և զաւակաց և ամենայն արեան մերձաւորաց, ի հա-
լալ արդեանց իմոց և եղի յիշատակ ի վաւտոին ժամատեղն՝ ի դուռն
սուրբ Առաքելոցն. ով ոք իշխանութիւն չունի զօտարանս հանել ի ժա-
մայտեղացս ծախելով կամ գրաւելով...

467

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

նոր Ջաղա 413, Ս.Տ.Ա. և Մ.Տ.Մ.

գրիչ՝ Զաւրվար
վայր՝ Տիվրիկ

207ր ...Եղև զրաւ գրչութեան աւետարեք մատենիս ի քաղաքիս Տիվրիկոյ,
ի դուռն սուրբ Սարգսի, ի թուականիս Հայոց ՋԻԳ. (1474) ամի, ձեռամբ
անարհեստ գրչի Զաւրվար երիցու, ի խնդրոյ բարեպաշտ և հոգիւնկալ
ծերուն || որ ստացաւ զսա ի յիշատակ իւր, և ծնաւոց իւրոց, և ամե-
նայն արեան մերձաւորացն, և աստուածասէր կնոջն Բաղդատ-Խաթունին,
և իւր աղբօրորդոյն Զաքարիէն, Քոչկանն և Ամիր-Եղիլին, և այլ արեան
մերձաւորացն:

Ի թվականիս Հայոց ՋԻԳ. (1474) ամի, ի դուռն սուրբ Առաքելոցն:

Ո՛վ սուրբ քահանայք, ով ոք որ հանդիպի սմա կարդալով կամ արի-
նակելով՝ աստուած-ողորմի ասացէք Բաղդատ-Խաթունին. ով ոք զայս
սուրբ Աւետարանս հեռացնէ և կամ ի յայլ տեղ տանէ ի դրանէ սուրբ
Առաքելոցն՝ զպարգևքն Յուդայի առնէ և զանէծքն Կայենի առնէ ինքն և
իւր մասնակիցքն, որ զայն կամենան, և իւր ննջեցեալքն, ամէն:

Եւ այլ ով ոք ոչ ունի իշխանութիւն Աւետարանիս, զի սուրբ Աւետա-
րանս ի ձեռն տէր Մկրտչին է և նարա է տրած և է:

468

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 7835

ստացող՝ Մկրտիչ

ա

307ր ...Արդ, որ ճաշակէք յաստուածային բուրաստանէս և յամենալի սե-
ղանոյս՝ լի սրտիւ և առատ բերանով աստուած-ողորմի ասացէք բարե-
պաշտ տանուորոջն Մխիթարին, և իւր կենակցին Խոնդ-Խաթունին, և
որդւոյն Մարտիրոսին, և քորոջն Ասէլ-Մէլեֆին, և որդւոյն Մարտիրոսին,
308ա և Աբուլին, և Կամրագէլ սարկաւագին, և Սիրունքէկին, և մօրն Ալլզը-
զին, և Կարապետին, և որդւոյն Ասլանին, և եղբօրն Աառմ սարկաւագին,

և մօրն Խաթ-Մելիքին, և հարսին Թարթիփշին, և Մըսըր-Մելիքին, և որդոցն Աւագին և Դարմանին, քրւերն Խոնձա-Խաթունին, և Յովանիսին, և այլ ամենայն արեան մերձաւորաց իւրոց՝ կենդանեաց և հանգուցելոցն. և աստուած-ողորմի ասացէք նոցա և Մարգարայ գրչին, ամէն:

Թուական ԶԻԳ. (1474):

Դարձեալ, յիշեցէք ի Քրիստոս զՄկրտիչ աբեղայս, զԽաչատուրն, զհայրն իմ զԱբրահամ, և զմայրն իմ զՍուլթան-Մելիք, և զեղբայրն իմ զԱմիրբէկն, և զկենակիցն իւր զՅուստիանէն, և զմիւս եղբայրն իմ զՈվսէփն, և զքորն Խոնձա-Խաթունն, և զհօրեղբայրն իմ զՍտեփանոսն, և զիւր կենակիցն զԱղիգ-Խաթուն, և զիւր որդիքն զՍարգիս, և զԿարապետն, և զՄինաս սարկաւազն, և զհարսներն զՄեհրուբան և զԳայիանէն, և զմիւս հօրեղբայրն իմ զՅովանէսն, որ տարաժամ մահուամբ փոխեցաւ ի Քրիստոս, և զկենակիցն զԳուգարն, և զորդին զՄովսէս, և զքորն զԽա-
308բ լիմ-Խաթունն, և աստուած-ողորմի ասացէք||նոցա...:

Եւ արդ, ես՝ կենդանի Մխիթարս քարգործ՝ ետու զսուրբ Աւետարանս ի ձեռն Մկրտիչ աբեղային, որ հոգեւոր որդեակ է ինձ, որ հանապազ կարդայ և խնամ տանի ի վերայ, և աստուած-ողորմի ասէ:

Եւ արդ, մի ոք իշխեսցէ հեռացուցանել զսա յետ իմ անցմանն, ոչ ի մերոց և ոչ յաւտարաց՝ դաւ ինչ առնելով կամ գողանալով. եթէ ոք յանդրգնի և կամ հակառակէ՝ նա Յուդայի մասնակից լինի և այլ խաչահանուացն, և ընդ Սիմոնի կախարդին տանջի, եղիցի, եղիցի...:

գրիչ՝ Մարգարայ

Բ

175բ Վա՛յ, որ զրոյցն. զիս կու խափանէ ի դրելոյ:

նկարող՝ Կարապետ

Գ

17բ ԶԿարապետ նկարաւղ սուրբ Աւետարանիս յիշեցէք ի Քրիստոս*:

469

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 3330

հետ. ստացող՝ Յակոբ

259բ Զվերջի ստացող սուրբ Աւետարանիս զ[Յ]ովնոք քահանայ, և զեղբայրքս իմ զՅովնանէսս և զԱնանոս... և զծնողսն մեր Թովսթամուրն, և զմայրն զՆարդանն, և զամենայն արեան մերձաւորսն յիշեցէք ի սուրբ յազաւթս ձեր, և զեղբարորդիս զՍարգիս սարկաւաբէս, զոր տէր աստուած վայելել տացէ, ամէն:

Արդ, յերես անգեալ աղաչեմք զսրբասնեալ քահանայքս զընթեր-
ծողքս սուրբ Աւետարանիս, յիշման արժանի արարէք, որ ի հալալ յըն-
չիթ իմոց ստացայ և ետու կազմել յիշատակ. ինձ և ծնողաց իմոց, որք զիս յիշէք և դուք յիշեալ լիշիք ի Քրիստոսէ աստուծոյ մերոյ, ամէն:

* Գրված է երկաթագիր տառերով, Մատթեոս ավետարանչի նկարից ճաճ՝ կապույտ երէզի վրա:

Ձկազմող՝ Գրիգոր անարժան քահանայ յիշել աղաչեմ. թվ. ՋԻԳ.
(1474) կազմեցաւ:

470

Գ Ա Ն Չ Ա Ր Ա Ն

Երևան 474

գրիչ՝ Ալեքսիանոս

331ա ...Գրեցօ այս հոգևոր Գանձարանս ի թվ. Հայոց ՋԻԳ. (1474), ձե-
ռամբ անարժան և անարուեստ ծրողի Ալեքսիանոսի, անարժանս ի կար-
գից՝

Այլ և աղաչեմ զամենեանս խոշորութեան և սղալանաց գրոյս ան-
մեղադիր [լե]րուք, զի առաջի գիրն էր. և հեծեծանօք յերեսս անկեալ
աղաչեմ, զի որք տեսանէք, կարդայք և օրինակէք յիշեցէք զանարժանս
ի յաղօթս ձեր և [աստուած] զձեզ յիշէ յիւր արքայութիւնն, ամէն:

471

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 4838

գրիչ՝ Սարգիս

233բ ...Գրեցաւ ի թվականիս ՋԻԳ. (1474)* ... ընդ հովանեաւ սուրբ Աս-
տուածածնիս, և սրբոյն Գրիգորի մեր լուսաւորչին, և կենսակիր սուրբ
Նշանիս: Բայց գրեցաւ սա ի վայելումն դեռաբոյս Սարգիսի, ի վայելումն
անձին իւրոյ, և յիշատակ ծնաւդաց իւրոց: Եւ արդ, ես՝ նուաստ Սարգիս,
յերես անկեալ աղաչեմ զամենեանս, որք հադիպիք սմայ կամ տեսա-
նէք՝ մեղաց թողութիւն խնդրեցէք ինձ, և հաւրն իմոյ Մախառմիւն, և
մաւրն իմոյ Թագաւնիւն, և եղբարցն իմոց զԱլամշիւն, Իշխանիւն ///

472

Շ Ա Ր Ա Կ Ն Ո Յ

Երևան 8971

գրիչ՝ Գրիգոր

382ա ...Շնորհիւ տւառն սկսայ և ողորմութեամբ նորին կատարեցի զտառս
որ կոչի Շարակնոց, ի լաւ և յընդիր արինակէ, որ կոչի Խրիկցի, ձե-
ռամբ իմով Գրիգորի || անուամբ միայն արեղայի, որ զանունն ունիմ
և զգործն ոչ: Արդ, որք ազտիք ի սմանէ ուսմամբ կամ արինակելով,
յիշեցէք յաղաւթս ձեր, և որք յիշէք՝ յիշեալ լիցիք ի Քրիստոսէ:
Ի թվ. ՋԻԳ. (1474)**:

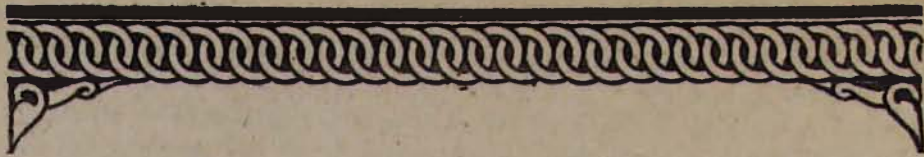
* Ամբողջ թերթի վրա հետագայում թուղթ է փակղված, որի ձախ սյունակի վրա
գրված է այլ բան. նրա տակ գտնվող հիշատակարանի հատվածը չի վերծանվում: Հիշա-
տակարանի աջ սյունակը կարդացվում է լույսի տակ պահելով:

** Շարունակությունը գրված է բնագրից տարբեր՝ մանր ձեռագրով:

Ջստացող Շարակնոցիս զհաւատարիմ և զերկիւղած ծերունին զՄկրտիչն աղաչեմ զամենեանդ, որք հանդիպիք այսմ երգարանի յիշման արարէք արժանի, որ ըստացաւ զսայ վասն յիշատակի հոգոյ իւրոյ և ի վայելումն //)*, զոր տէր աստուած վայելել տացէ երկարեալ ամօք, ամէն:

Արդ, աղաչեմ զմանկունսդ սուրբ եկեղեցոյ յիշել սրտի մտաւք ի 382, սուրբ յաղաթս ձեր զվերոյգրեալքս ի սմա զՄկրտիչն, հանդերձ || կենդանեաւք և ննջեցելովք և ամենայն արեան մերձաւորաւք. և որք յիշէք՝ յիշ[եալ] լիջիք ի Քրիստոսէ, որ է յաւիտեանս, ամէն:

* Անունը քերված է:

գրիչ՝ Արիստակէս
վայր՝ Սաճաճիճ

319բ ...Ձոր և տեսեալ զսորայսն անճառ փրկագործութեան խորհուրդ բարմիտ և սրբահաւատ մահապառ Սաղաթիաւ և ամուսին իւր Գուլստուրամ, ոչ ունելով մարմնաւոր զաւակ ի վերայ երկրի, այլ ըստացան զսուրբ Աւետարանս յիշատակ յաւիտենական կտակ անվախճան կենացն, պաշար և առաջնորդ երկնաշու ճանապարհին, ի հալալ արդեանց իւրոց, ակն ունելով ելից ի կենցաղոյս, ջերմեռանդ սիրով և անհատական յուսով, զաւակ ի Սիովն և գանձ անկողնապսելի ի վերինն Նրուաղէմ, յիշատակ

320ա հողւոր իւրոյ, և բարի ծնաւոյցն իւր՝ հաւրն Նիկաւոսիճ և մաւրն Դիլշատ-Խաթունիճ, և ամենայն արեան մերձաւորաց՝ կենդանեաց և ննջեցելոց, և մեղաց թողութիւն խնդրել ի Քրիստոսէ:

Նւ արդ, ես՝ յետինս ի կրանաւորս և անարժանս իմ մանկունս եկեղեցոյ Արիստակէս մեղուցեալ գրիչս, տեսի զսէր և զփափագ մահգասուն՝ զպարոն Սատաղիարիճ և զկենակցին իւրոյ Գուլստուրամիճ, զոր ունէին առ հոգեւորսն, և իմ անընդունակ գոլով յարեւստ գրչութեան և բաղում մեղաց ցնորիւք պաշարեալ, ըստ կարի մերում, զոր պարգեւեաց մեզ մարդասէր հոգին յանձն առի, և բազում աշխատութեամբ և տառապանաւք գծագրեցի զսա մեղսամած մատամբ իմով ի յաստուածաբնակ վանքս, որ կոչի Սաճաճիճ, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնիս և հրաշափառ Կաթողիկէիս, և ամենայն սրբոցս, որ աստ հաւաքեալ կան, ի յառաջնորդութեան տէր Բարսեղ եպիսկոպոսի և այլ միաբանիցս առ ոտս ամենայն, ի թուականութեանս Հայոց ՋԻԴ. (1475):

Նւ արդ, յերեսս անկեալ աղաչեմ զսրբութիւնդ ձեր, հարք և եղբարք, յիշել և զմեղ ի յաղաթս ձեր, և զուուցիչն իմ զտէր թովհանէն՝ ամենայն սրբութեանց վարպապետ, և զհաւրեղբայրն իմ զտէր Ներսէս փիլիսոփա, և զծնաւոյս մեր՝ <և> զհայրն իմ զՋանփաշէն և զմայրն իմ զՆուկրարն, և զայլ ամենայն մերձաւորս, որ բազում աշխատանաւք ծառայեցին մեզ յիշեցէք յաղաթս ձեր. և զհաւրեղբարորդին իմ զտէր Ովանէս կուսակրան արեղայ, և զաշակերտն մեր զտէր Խաչատուր կուսակրան արեղայ, և սուրբ սրտիւ աստուած-ողորմի ասացէք, զի և ձեզ ողորմեսցի Քրիստոս աստուած յիւր միւսանգամ գալստեանն, ամէն:

474

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 2634

գրիչ՝ Աւագտէր

վայր՝ Վայոց-ձոր, Բոլորաբերդոյ անապատ
ա

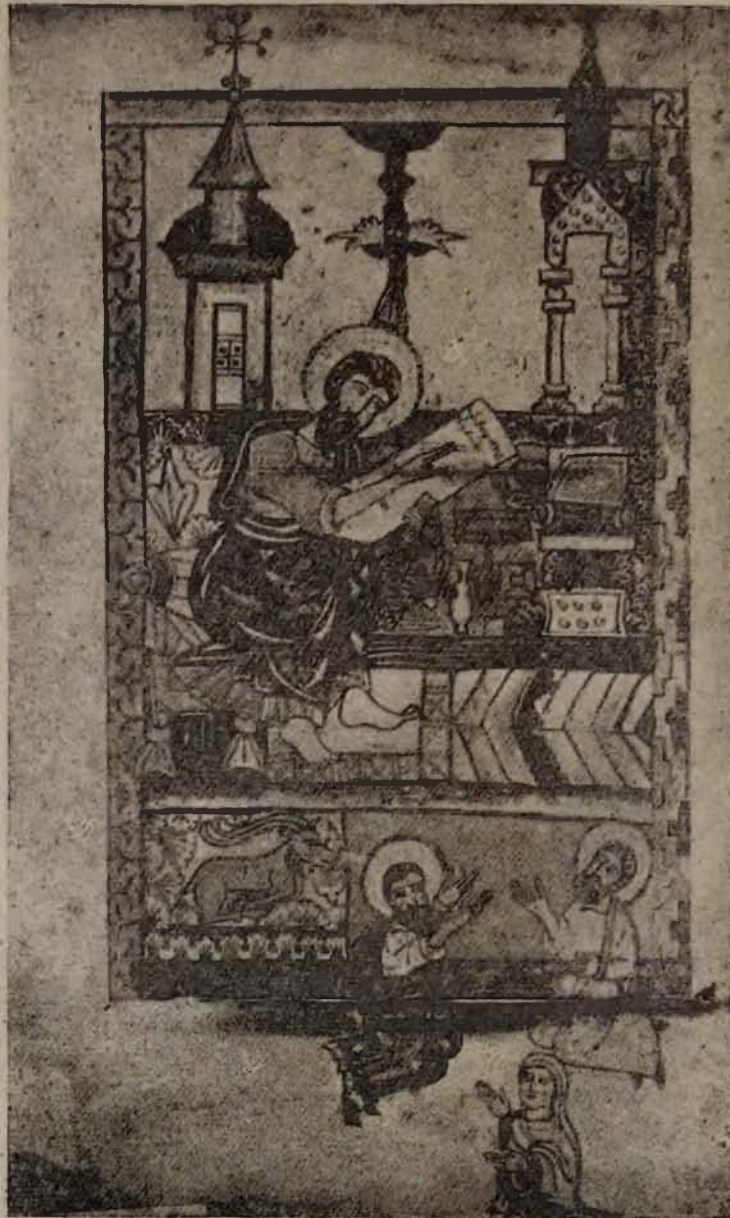
18բ ...Արդ, եղև զրաւ գրագրութեան սորա ի թվականիս Հայոց Մեծաց
ՋիԴ. (1475), ի կաթողիկոսութեան տէր Սարգսի ընթհանուր Հայաս-
տանեայց աղգի, ի յահրիսկոսկոսութեան մերում գաւառի տէր Յոնա-
նիսի՝ աստուածահաճոյ և մաքուր սուրբ հայրապետի՝ թողին մեծին
Պաւլայ, որ է առ դրան սուրբ Գեղարդեան, և եղբար նորին տէր Ստե-
փանոսին՝ նորնծայ կուսակրան արեղայի, զոր տէր աստուած ընդ
երկայն աւուրս առնէ, և միւս եպիսկոպոսի տէր Եղիշայի՝ մաքուր և սուրբ
հայրապետի՝ թողին մեծին Բիւրքելեանց, ի պարոնութեան մերոյ նա-
հանգիս մեծազգի և երևելի իշխանաց իշխողի և բարեհաւատ պարոն
Ջումին՝ թողին մեծին Պաւլայ՝ ասպարապետին Հայոց, և որդւոց նորին
310ա պարոն Լազարէկին, Ուլուսէկին, Թումանբէկին, և եղբայրորդոց սո-
րին պարոն Հայկազին, Ամիր-Վասակին, Հաղբակին, Ամիր-Հասանին,
եղբարց տէր Յոնանիսին և տէր Ստեփանոսին, զոր տէր աստուած ընդ
երկայն աւուրս պահեսցէ զսոսայ յամենայն փորձանաց հոգոյ և մարմ-
նոյ, ամէն և եղիցի:

Եւ գծագրեալ եղև սուրբ Աւետարանս ձեռամբ անարհեստ և սղալա-
միտ և փրծուն գրչի Աւագտէր սուտանուն բանասիրի, որ անուամբս եմ
միայն և ոչ գործով, ի յերկիրս Եղեգեաց, որ կոչի Վայոյ-ձոր, ի յանա-
պատիս Բոլորաբերդոյ, առ դրան սուրբ Աստուածածնիս, և սուրբ Կարա-
պետիս, և սուրբ ձգնաւորաց գերեզմանացս, որ աստ են հանգուցեալ:
Առ ոտս երիցս երանեալ և քաջ հեռետորի և բանիբուն վարդապետի և
անյաղթ փիլիսոփայի՝ վարժապետիս իմոյ Սարգիսի, զի որպէս զարե-
գակն փայլէ յազգս Հայոց: Եւ համշիրաք եղբարցս և ուսումնակցացս
մերոց՝ Յակոբ վարդապետին, Պաւլոս վարդապետին, Վարդան վարդա-
պետին, զոր տէր աստուած պահեսցէ զսոսայ ի փորձանաց սատանայի,
ամէն:

Նաև մարմնաւոր արեան ազգակցացս իմոց՝ եղբարս իմ Տէրտէր
միակեցի, և որդոց սորա տէր Դաւթի գրագրի և աստուածային շնոր-
հաւքն լի ի կարգ քահանայութեան, և եղբարց սորին՝ կուսակրան արե-
ղայիցս՝ աէր Զաքարիէ և տէր Աբրահամին՝ ծաղկողի* և կազմողի սուրբ
Աւետարանիս, և եղբարց սոցին՝ Մարգարին և Յակոբ տնտեսին ի դրան
սուրբ Աստուածածնիս, և առ Քրիստոս փոխեցեալ հոգևոր ծնողին իմոյ՝
տէր Երեմիայի ձգնաւորին, և մարմնաւոր ծնողացն իմ Յովանիսին և
Մարթին, և եղբարցն իմ Մուրատին, Հայրապետ չղարի և Խաչատրի, և

* Տեր Սբբահամի նկարած պատկերները (հատկապէս ավետարանիչները) մեծ հե-
տաքրքրութիւն են ներկայացնում: Նկարիչը հմուտ է և ինքնատիպ:

շ19ր քվերն խամուշի: || Եւ ձեւնասնունդ աշակերտացս մեր՝ կուսակրօն
արեղայիցս՝ տէր Ստեփանոսին, տէր Յովնանիսին, տէր Մարգարէին, և
գեղոյ իրիցու տէր Զեկիէլին, տէր Մարտիրոսին, տէր Երեմիին և Հայ-
րապետ դպրի, ամէն և եղիցի:

Նկ. 18. Մի նմուշ Արրահամ ծագկոյի նկարներէն

Արդ, ստացաւ եղև այսմ աստուածազարդ Աւետարանիս աստուածասէր և աղքատասէր և ողորմասիրտ և բարիհաւատ այրս Սատաղայ և բարեմիտ կենակիցն իւր Դիլշատն, և աստուածապահ որդիքն իւր Սա-կիկն, և որդիք նորա Աստուածատուր և Շանշայ, և երկրորդն՝ Վարդան, և որդիք նորա Միւրանշէն, Թուրանշէն, և երրորդն՝ Հովադեղ, և որդիք նորա**, և չորրորդն Եղիշայ քահանայ՝ վայելող սուրբ Աւետարանիս, և որդիք սորա՝ Բարսեղ սարկաւազ, Յունան, հինգերորդ՝ Ասպանշայ, և որդիք նորա Բէկիջան, վեցերորդն՝ Սալթանշայ, և որդի նորա Ղաւաճայ, և դստերաց սորա**, և հարսներոյն**, և եղբայրց սորա Յոճանիսին**, և զմիւս եղբարն Ջաւիհն**, և ի Քրիստոս հանգուցեալ ծնողացս սորա Վարդանիկն և Թանկիկն, Քրիստոս աստուած ողորմի սոցա հոգոյն, ամէն և ևղիցի:

Եւ ետ գրել զսուրբ Աւետարանս յիշատակ իւր և իւրոցն ամենայնի, և բարեխաւս առ Քրիստոս յաւուրն դատաստանի և յերկար կենդանութեան որդոց իւրոց և ամենայն ընտանեաց, որոց յիշատակ սոցա|||

Բ

Քրիստոս աստուած քո սուրբ շարժարանացդ և սուրբ Յարութեանդ բարեխաւուրթեամբ թող զամենայն զմեզս և զյանցանս ըստացողի սուրբ Աւետարանիս զՍատաղին, և զիւր հարսն և մարսն, և զկենակցին իւրոյ՝ զԴիլշատին. թող զմեզն և քաւս զյանցանս զիւրն և զիւր ծնողացն, ամէն: Եւ զիրեանց որդիքն զտէր Եղիշայ, զՍալիկին, զՎարդան, զՀովադեղ, զԱսպանշայ, զՍալթանշայ տէր աստուած ընդ երկայն աւուրս առնէ, ամէն***:

Գ

169ա Ջատապեալ ոգի մեղաւք դամէնամեղ զՍատաղայ և զկենակիցն իւր Դիլշատն յիշեա Քրիստոս աստուած ի քում արքայութեանդ, || և զանար-ժան գծող սորա քո սուրբ տեսող արժանի արա, և զԵղիշայ սուրբ քա-հանայ՝ սմա վայելող ընդ երկայն աւուրս արա:

Ժաղկող՝ Աբրահամ

Դ

104բ ՋԱբրայեամ տկարս յիշեայ և ասայ միշտ տէր ողորմեայ***:

475

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երեան 221

գրիշ՝ Դաւիթ

վայր՝ Վայոց-ձոր, Սրկղուեմ գիւղ

318ա ...Արդ, գրեցաւ այս աստուածանկար բուրաստանս ի թվականու-թեանս Հայոց ՋԻԴ. (1475), ի դանութեան Հասան-բէկին, թոռինն Պայըն-

* Ստացող Սատաղայի, նրա կնոջ Դիլշատի և տեր Եղիշեի պատկերները նկարված են Մատթեոս ավետարանչի պատկերից ներքև, ձեռագրի 1ր էջի վրա (տե՛ս նկ. 18):

** Անունների լրացման համար տեղ է բաց թողնված:

*** Գրված է 103ր—104ա էջերի ստորին լուսանցքներում:

**** Գրված է Ղուկաս ավետարանչի նկարից ներքև՝ լուսանցքի վրա:

տըրոյ, ի յաթոռակալութեանն վաղարշապատու տէր Սարգիս կաթողիկոսի, և մերում նահանգի եպիսկոպոսութեանն տէր Յոնանիսի, որ է ի դուռն սուրբ Գեղարզեանն, ի յերկիրս վայիճոցոյ, ի դեօղս որ կոչի Սրկը-
 318բ դաւնս, ընդ հովանեաւ սուրբ Գէորգի և սուրբ Յակոբի և այլ սրբութեան, որ աստ կան, ի իշխանութեան պարոն Զումին և որդոցն իւրոց ||, առ ոտս արիաշան և սրբահաճոյ Աւագտէր վարդապետի՝ հաւրեղմօրս մերոյ, որ է ի յանապատն Բոլորաճոցոյ, ի դուռն սուրբ Աստուածածնին և սուրբ Կարապետին, որ վերստին նորոգեաց՝ շինութեամբ և պայծառութեամբ ժամատեղաց: Եւ այլ մարմնաւոր եղբարցս իմ՝ տէր Զաքարի և տէր Արաքանմի՝ նկարողի Աւետարանիս, կուակրաւն արեղայից, և ընկերակցի իմոյ տէր Զեկիէլ դեղու իրիցի և տէր Ստեփանոս՝ փեսայ իմոյ:

Ձեռագրեցաւ սա իմոյ տկարութեանս՝ Դաւիթ իրիցի:

Որ եմ յետնեալս ամենայնի,
 Որ չեմ արժան<եմ> ի կարգի,
 Որ ըղանունս չարժէի,
 Որ իբիցով ես կոչէի,
 Որ յովս պղերգ եմ ի բարի,
 Արագաթիւր եմ ի չարի,
 Պիք միայն տէրն ինձ ողորմի
 Ի յահեղ արն իւր յատենի,
 Որ ի յաթոռն սուրբ բազմի
 Եւ բաժանէ զազգս ամէնի.
 Եւ նմա փառք յաւիտենի:

319ա Արդ, ստացեալ զԱւետարանս բարեմիտ այրն Բարկուշատեցի Շահ-
 րամիր և Աղաւ...:

Դարձեալ, աղաչեմ զհանդիպողքդ այսմ տառի, զի յիշեսչիք ի մաք-
 րափայլ յաղաթս ձեր զվերոյդրեալքս ի սմա և զիս՝ զանարժան գրիչս՝
 զԴաւիթ էրէց, և զծնողսն իմ՝ զհայրն իմ զՏէրտէր և զմայրն իմ զԴոնցայ՝
 հանգուցեալ առ Քրիստոս յոյսն ամենեցուն, և զհարազատ որդիքս իմ
 319բ զԱլեքսանդոս և զՅոնան, և զմայր սոցա, զի աշխատութեամբ || սպասա-
 ւորէ մեղ: Եւ սխալանաց և խոշորութեան գրոյս անմեղադիր լերուք, զի
 կար մեր այս էր: Եւ որ առատն է ի տուրս բարեաց ձեզ՝ յիշողացդ և մեզ
 յիշելոցս առհասարակ ողորմեցի, և նմա փառք յաւիտենի, ամէն:

476

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 7774

գրիչ՝ Յովանէս
 վայր՝ Խլաթ

...Որոյ ցանկացող եղևալ բարեմիտ և ողջախոհ տանուտէրն Ասաու-
 382բ ծառուր և ստացաւ || զյիշատակ հոգոյ իւրոյ, և ծնողաց իւրոց Ստեփա-
 նոսին և Ըռուս-Խաթունին, և զաւակացն Ստեփանոսին և փոխեցելոցն ի
 Քրիստոս Շահումին և Մուրատին, և կենակցին Խաթուն-Մելեֆին, և հար-

սինն Դուրստանին, և զաւակաց նորին Թումին, Պարոնին, և Սարխաւ-
զին, Բուսին, Ղրիմին, և Մարգարին, Ատոմին, և Շարմելեֆին, և եղբարցն
Ապդուլ-Մուսեֆին, Սուլեւանշին, և Գորգուն, և քրւորցն նրդունին և Սալ-
շուկին, և Խաչատրուն, և հարեղբարցն Մուրատին և Եւատին, և մեծ
պապին՝ Խոշդեղին, Կարապետին, Յովանիսին, Ալֆաբէկին, Շեռփտրին,
Հերապետին, Մեհերին, Դաւրին, Խալիմարին, Ներսէս քահանային, և
Մովսէս քահանային, և Իզլտին, և ամենայն մերձաւորաց իւրոց, ամէն...

221... Եւ արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի Խլաք քաղաքի, ընդ հովանեաւ
ԺԱ. (11) Խորանացն, և սուրբ Գէորգ զաւրավարին, և խնդրակատար
Աստուածածնին, և սուրբ Ղարդանին, ձեռամբ յոգնամեղ և անիմաստ
գրչի Յովանիսի սուտանուն քահանայի, յամի ՋԴ. (1475) Թրւականի, ի
հայրապետութեանն տեառն Սարգսի՝ էջմիածնի կաթողիկոսի:

Արդ, կրկին անգամ աղաչեմ զձեզ յիշել ի մաքրափայլ յազաւթս ձեռ
զստացող սուրբ Աւետարանիս զԱստուածատուրն, և զծնաւղսն իւր, և
զամենայն արեան մերձաւորսն՝ զկենդանիսն և զհանգուցեալսն: Ընդ նո-
սին և զիս յիշեցէք ի Քրիստոս՝ զմեղաւք լցեալ գրիչս զՅովանէս, որ բա-
զում աշխատութեամբ դրեցի, և զծնողսն իմ զԿարապետ քահանայն և
224 զԹա||ղամելիֆն, և զեղբայրն իմ զԱստուածատուր քահանայ և զաւակ-
սըն իմ զՄկրտիչ քահանայ, և զՍիւրունն, և զՍտեփանոս սարկաւազն,
որ երիտասարդական հասակաւ փոխեցաւ ի Քրիստոս, և զկենակիցն իմ,
և աստուած զձեզ յիշէ յիւր արքայութիւնն, ամէն:

Այլ ես, թափուրս յամենայնի
Յովանէս գրիչս ողորմելի
Ձեզ աղաչեմ, մանկունք բարի,
Ձեզ յիշեսցիք յեկեղեցի
Եւ ի ժամ սուրբ պատարագի,
Սուրբ աղօթից տէրն լսէ,
Առհասարակ ողորմեսցի
Ձեզ եւ մեզ և ստացաւդի:
Արդ, կատարեալ գործն ի բարի
Երանի այն մարդ, որ ունի:
Ով որ ունի արթուն հոգի
Թող զանցաւոր կեանքս շսիրէ,
Ոչ ժողովէ արծաթ 'ւ ոսկի
Եւ արդիւնք, զինչ որ լինի,
Ամէնն անցնի, որ չերեւի:
Ով իմաստուն, որ կու գիտէ
Քան զայս չկա գանձ գովելի:
Ով Աստուածատուր, եղբայր բարի
Դու զուգեցեր գանձ պանծալի,
225 Ձինչ || որ ակունք կայ գովելի,
Անգին ջաւհարն զսա չարժէ.
Ամենայն ինչք որ լինի՝
Անտես մընայ և անցանի,

Սա քեզ ճըրագ ի վառ լինի,
 Ջհոգիդ յերկինս ուղեւորէ,
 Ջհոգիդ զհաւր ձայնն լըսէ՝
 Եկ դու հանգիր իմ սիրելի,
 Քեզ պատրաստեալ եմ սուրբ տեղի,
 Որ յաւիտեան ոչ անցանի:
 Ջի տէրն քաղցր է և բարի,
 Որ կու լսէ իւր ծառայի:
 Եւ որ ասէ զտէր ողորմին
 Աստուած իւրենն ողորմեսցի
 Եւ ամենայն քրիստոնէի,
 Որ զսա լսէ յաւժար սրտի
 'Ի ի միտ առնու և աւգտեսցի.
 Եւ Քրիստոսի փառք յաւիտեան, ամէն:

477

Յ Ա Յ Ս Մ Ա Ի Ո Ի Ր Ք

«Արեւիկան ժամուրդ», 1897 թ. № 16, էջ 554—555

Մագնիսիա, ս. Լուսաւորիչ

գրիչ՝ Ղազար
վայր՝ Արծկէ

ա

011ա Փառք... որ ետ կարողութիւն սղալամիտ և մեղսամած գրչի սուտա-
 նուն Ղազար քաջանայի յանկ հանել զաստուածախաւ կտակարանս,
 աւժանդակութեամբ սուրբ աստուածածին ամենաւրհնեալ և գերագոյ
 կուսին Մարիամու, զնա կալեալ բարեխաւ առ միածին որդին իւր և
 աստուած իմ Յիսուս Քրիստոս:

Աւարտեցաւ... սուրբ տառս ի յամի Ջ. և ԻԴ. (1475)-երրորդի, ի
 յԱրծկէ քաղաքի, ընդ հովանեաւ ամենամաքուր սուրբ Աստուածածնին,
 և Պատերազմի սուրբ նշանին, և սուրբ Սքանչելագործին, և նախավկայ
 սուրբ Ստեփաննոսին, ի հայրապետութեան էջմիածնին տեառն տէք
 Սարգսին, ձեռամբ յոգնամեղ և անարհեստ գրչի Ղազար քաջանայի, ի
 խնդրոյ սրբասնեալ և բարեմիտ գրոց աշակերտին տէր Գրիգորին, որ
 ետ զսա յիշատակ իւր և ծնողաց իւրոց:

Քանզի որ մեծութեան ընչիցն ըզձանան՝ ոչինչ աշխատութիւն զմտաւ
 ածեն յայլմէ յայլ գաւառս հեռագնացս ուղևորութեամբ, որպէս զի շահն
 աճեցուցեալ մարթասցին, նաև ընդ համատարած ծովուն ծփանս նաւար-
 կեալք, որ բարկացայտ ալեալքն լեռնացեալ կոխած և դաշտանան, ան-
 դընդապտոյտ խորոցն բքացեալ կուտիցն մէտ առ մէտ ալեացն ահս
 պակուցեալ տեսողացն արկանելով...: Ըստ նմին աւրինակի բարեմիտ և
 աստուածահաճոյ գրոց աշակերտն Գրիգոր կրանաւորն ի խնդիր ելեալ
 այսմ հոգիանորոգ և լուսեանդ, վարթափթիթ և ծաղկաւէր անուշահոտ

րուրաստան[ի]... յիշատակ իւր և ծնողացն... և ստացաւ ի հալալ արդեանց յիշատակ իւրն, և ծնողաց իւրոց՝ հաւրն Եղիազարու և մաւրն Սառայի, և հարազատ եղբարցն Յոնտնէսին, Յովանէսին, և Սահակին, և Խաթունին, և վարպետին իւրոյ Գրիգոր արեղային, և հաւրեղբօրն Ստեփաննոսին, և Խլաթին, և ամենայն արեան մերձաւորացն:

Դարձեալ յերես անկեալ աղաչեմ զամենեան, որք հանդիպիք այս մատենիս յիշեցիք յազաւթս ձեր զվերոյ գրեալսդ... Ո՛վ դասք լուսերամից, աղաչեմ զձեզ պատրաստ բռնեցէք զմումն, որ չկաթէ ի մէջ գրոցն: Կատարողք աղաչանաց մերոց արհնէք յաստուծոյ և յամենայն սրբոցն նորա, ամէն:

Մակոնատ կածնի Սկրտիչ խաբեբայս և ոչ արեղայս, որ զյիշատակարաններն գրեցի զԴ. ամսոյ, յերես անկեալ աղաչեմ յիշել առաջի անմահ գառին Յիսուսի և մեղաց թողութիւն խնդրել, ամէն:

Բ.

293բ Աւաղ, հոգիս կու ելանէ ի գրելն: Աստուած զողորմի թխթիս նըշայողի հոգուն, ամէն:

478

Ա Ի Ե Ա Տ Ա Ր Ա Ն

Փիրդ. 6273, էջ 323—324, Կարին՝

ս. Աստուածածին եկեղեցի

գրիչ՝ Գրիգոր Բերկրցի
վայր՝ Բերկրի

...Ուստի և տեսեալ զսորայս անճառ փրկագործութեան խորհուրդ աստուածաբան և քաջ հռետորն և մեծ բարունապետն Մկրտիչ, և եռափափաղ սիրով... ետ գրել հարազատի իւրոյ՝ Գրիգորի անարժանի՝ ի վայելումն մանկանց Սիովնի և յիշատակ բարի ի դրունս սուրբ եկեղեցւոյ հոգւոյ իւրոյ, և ծնողաց իւրոց հօրն Աթաբէկին և մօրն Շահջեանի, և եղբօրն Գրիգորի...:

Եւ արդ, ես յետինս ի կրօնաւորաց... Մկրտիչ սոսկանուն վարդապետս ստացայ զսուրբ Աւետարանս առ ի թողութիւն մեղաց...: Աստուած ողորմի ասացէք ինձ և ամենայն վերագրելոց ի սմա...:

Դարձեալ, աղաչեմ յիշել ի Քրիստոս զսրբասէր և զմաքրամիտ արհի-եպիսկոպոսն զԼսահակ և զԾնողսն իւր, որ օգնական եղև ի զարդ սուրբ Աւետարանիս...: Շնորհիւ տեառն սկսայ և ողորմութեամբ նորին կատարեցաւ սուրբ Աւետարանս ի թուականիս Հայոց ՋԻԴ. (1475), ձեռամբ անիմաստ Գրիգորի Բերկրցոյ, ի հայրապետութեան տեառն Սարգսի, ի գաւառիս Տարբերունի, որ այժմ ասի Բերկրի, ի սուրբ ուխտս որ կոչի տէր Յուսէփայ որդի, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնիս, և սուրբ Յարութեանս, և սուրբ Կարապետիս, և սքանչելագործ կարմիրակն սուրբ Նշանի, և դամբարանի սուրբ վարդապետին տէր Յուսէփայ որդւոյ, և յառաջ-

նորդութիւն տէր Յովհաննէս արհիեպիսկոպոսի, և Մկրտիչ վարդապետի՝ ստացողի Աւետարանիս, և այլ միեղէն եղբարցս, որ աստ կան:

Յայսմ ամի է թագաւոր ի Թաւրէզ Հասան-բէկն՝ եկեալ ի Միջագետաց, և տիրէ աշխարհս Արեւելեան. և մեք եմք ի բազմադիմի նեղութիւնս. միթէ Քրիստոս աստուածն մեր այց արասցէ, և նմա փառք յաւիտեանս, ամէն:

Այլ ևս աղաչեմ յիշել ի բարին Քրիստոս զբազմերախտ հոգևոր ծնողն և ղուացիչն՝ զմեծ ռաբունաբետն Մկրտիչ. որ սնոյց զմեզ և զգիրս ուսոյց. տէր աստուած տացէ նմա վարձս փոխարինի՝ զերկնից արքայութիւնն. և Քրիստոսի աստուծոյ մերոյ փառք յաւիտեանս, ամէն:

479

Ա Ի Ծ Ա Տ Ա Ր Ա Ն

ԼԺՎ 184, սյուն. 471—473, Լիմ անապատ 13

գրիչ՝ Խաչատուր
վայր՝ Կտուց անապատ

...Արգ, յանգ ելեալ կատարեցաւ սուրբ Աւետարանս ձեռամբ անարժան սուտ աբեղայի Խաչատուր, ի ներքսագոյն և աստուածաբնակ յանապատիս, որ կոչի Կտուց, ընդ հովանեաւ սուրբ սքանչելագործ և դիւահալած սուրբ Կարապետիս, և սուրբ Աստուածածնիս, և սուրբ Ստեփաննոսիս, և Գրիգորիս, և սրբոց Հռիփսիմեանցս, որ աստ կան հաւաքեալ, թուաբերութեանս Հայոց ՋԻԴ. (1475): Ի դառն և ի նեղ ժամանակիս, որ չգիտեմք, թէ ի՞նչ տի լինի Հայոց ազգիս:

Ի գայլոց միջիս շիվարեալ կանք ողորմելի,
Սպառել ենք մեղաւք հանապազ ի հոգս աշխարհի,
Աղաւթք և աղաչանք շունինք առ աստուած, որ մեզ ողորմի
Ըզսէր աշխարհի ունինք՝ աստուծոյ եղեալ թշնամի:
Հանապազ բերան լալ պիտի, թէ զի՞նչ տանք մեք պատասխանի
Յորժամ արարիլուն գայ և քըննաւ լինի ամենի.

«Եկայք» արդարոցն ասէ, զմեղաւորքըն դատապարտէ:

Աւա՛հ ու հազար աւա՛հ, ճըշմարիտ, որ այս տի լինի:

Դարձեալ, աղաչեմք ըզձեզ՝ զմանկունքը սուրբ Սիոնի,

Յորժամ հանդիպիք տառիս յիշեցէք զստացողն յաղօթի,

Զմեռեալ տառապեալ գերի՝ զհողացեալքն ի գերեզմանի,

Քրիստոս-ողորմի ասացէք, որ յանգչին ի յաւթեմանի:

Եւ ձեզ ո[ղո]րմի Քրիստոս ի յահել աւուրըն մեծի,

Ի յաջակողմեան դասուն ձեզ պըսակ փառաց պատրաստի,

Զեկայքըն լսել տայ ձեզ՝ ժառանգեալ զդրախտըն ադենի, ամէն:

Դարձեալ, աղաչեմք ըզմանկունք սուրբ եկեղեցւոյ, յորժամ հանդիպիք տառիս յիշեցէք զստացող սուրբ Աւետարանիս, որ այսմ աստուածեղէն և երկնապարգե զանծիս և լուսափայլ մարգարտիս ցանկացող եղեալ՝ սրբասէր և բարեմիտ խոջայն Էդրլլէն և մայրն իւր Գաւնգուլլէն, և փափաքեաց սմա որպէս միեղշերուն, որ ի յոլովութենէ հրահանք մա-

սին բաղձա աղբերոց շրոյ, ըստ բանի երջանկին Դաւթի: Պասքեալ հացին կենաց և ապաւինեալ ի մարդն ճշմարիտ և ի գառն աստուծոյ, զոր պատմէ աւետարարաւորն Մաթէոս: Վստահացեալ յառիծն խրոխտական, ի հզարն Յիսուս, զոր ծանուցանէ Մարկոս: Աւժանդակեալ յեղն պարարակ և ի զուարակն արդիւնական, զոր յայտ առնէ քաջաբան Ղուկաս: Բոռն հարեալ արծուաթռիչ բարձրութեան, որ բերէ ի վերայ միջնողան, որպէս գրէ որդին աւրինաց, որ բերէ զաւրինակ աստուածաբան Յովհաննէսն...^{*}:

Եւ արդ, ես՝ յետինս ի կարգաւորաց, և անբարիս ի բարի գործոց, և անարժանս ի մանկունո եկեղեցւոյ, և անիմաստ ի գիրս գրչութեան Խաչատուր սուտ աբեղայ, վա՛յ և եղով է ինձ որ չեմ արժանի կարգիս և անուանս, աղաչեմ ամաւթալի դիմաւք և արտասուալի աչաւք զսուրբ անձինքդ, զի խոշորութեան և սխալանացս անմեղադիր լինել, զի կարմեր այս էր: Եւ մի բերան աստուած-ողորմի ասացէք, և ողորմածն աստուած ողորմեսցի առհասարակ մեծի և փոքու և արհնեսցէ հոգով և մարմնով աստ իւր միւսանգամ գալուստն, ամէն...:

480

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 1992

գրիչ՝ Ազարիա
վայր՝ Վան.

...Որոյ ցանկացող եղեալ երջանիկ և սրբասնեալ և բարեմիտ տա-
նուտէն Պետրոս և ջանաց ստանալ զանառիկ փարթամութիւնս և ||
զգանձս անկողոպտելի, յիշատակ հոգոյ իւրոյ, և ծնողաց իւրոց՝ հաւրն
Թաւմին և մաւրն Խէր-Խաբունին, և կողակցին իւրոյ Բաղդատին, և զըս-
տերն Դուրդանին, և եղբարն Վարդանին, և եղբարորդոյն իւրոյ Սարգիս:
Քահանային, և քրերն Դոնաւին, և քրերդստերն Մաջանին, և լի բերա-
նով աստուած-ողորմի ասացէք և աստուած ձեզ ողորմեսցի, ամէն...^{**}:

Արդ, ես՝ յետնեալս յամենայնի և զառածեալս մեղաւք Ազարիայ
սուտանուն քահանայ, որ զանունս ունիմ և զգործս ոչ, տեսի զեռա-
փափաք սէր և զջան հեզահոգի տանուտորոջն զՊետրոսին, և ձեռնար-
կեալ դրեցի զսուրբ Աւետարանս ի քաղաքս Վան, ընդ հովանեաւ սուրբ
Աստուածածնին և սրբոյն Պաւլոսի և սրբոյն Սահակայ ե սրբոյն Վար-
դանայ: Ի թվականիս մերում ՋԻԴ. (1475): || Եւ ի կաթողիկոսութեանն
էջմիածնին Սարգսի, և կաթողիկոսութեանն Աղթամարայ Ստեփանոսի, ե-
ի թագաւորութեանն Հասան-բէկին:

* Դուրս ենք թողել երկու ընդարձակ պարբերութիւն, ուր հիշատակված են ստա-
ցողներէ բազմաթիւ ազգականները:

** Բաց ենք թողնում մի ընդարձակ հատված, ուր հիշատակվում են ձեռագրի ստա-
ցողներէ նորանոր ազգականների բազմաթիւ անուններ:

Արդ, յերես անդեալ աղաչեմ զձեզ հարք և եզրարք, որք հանդիպիք սմա կարդալով կամ արինակելով, յիշման արժանի արարէք զԱզարիայ գծող, և զԹ[ն]ողսն իմ և զուսուցիչ զԿարապետ քահանայն, որ նահատակեցաւ ի յԱրեւել Քաղաքի, և զՍաղղաք, և զեղբարքն իմ՝ զկենդանիք և զհանգուցեալքն ի Քրիստոս, և աստուած զձեզ յիշէ յիւր միւսանգամ գալուստն, ամէն...»:

481

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 5013

գրիչ՝ Կարապետ
վայր՝ Վան

ա

288ր ...Աւարտեցաւ այս մարգարտաշար ակնս պատական... արդեամբք հալալ վաստակաւք աղքատ Յովսէփին, որ ետ գրել զայս լուսաւոր և զպայծառ հրամանս տէրոնական զսուրբ Աւետարանս... յիշատակ հոգւոյ եւրոյ և ծնողաց իւրոց՝ Ժամհար Մկրտչին և Շնահորին...:

359ա ...Եւ արդ, ես՝ թափուրս ի բարեաց գործոց Կարապետ սուտանուն էրէց, մեղսամած մատամբ կատարեցի զսուրբ Աւետարանս՝ զբերանս Քրիստոսի և զքարոզս Տիսուսի տեառն աստուծոյ ի քաղաքս Վան, ընդ հովանեալ սուրբ || Աստուածածնի տաճարիս և սուրբ Ստեփաննոս նախաւկայիս և սուրբ Սահակ հայրապետի, ի թրականիս մերոյ ԶԻԴ. (1475), ի հայրապետութեան տեառն Յոնանիսի, ի թագաւորութեանն Խաւսան-բէկի:

289բ Արդ, աղաչեմք զմանկունսդ սուրբ եկեղեցւոյ յիշեցէք ի Քրիստոս և ի սուրբ յաղօթս ձեր զյառաջ յիշեցեալ ստացող սուրբ Աւետարանիս և զքրիստոսասէրն Յովսէփ, և զծնաւղբն իւր՝ զհայրն զՄկրտչիչ և զմայրն Շնովհոր, զեղբարքն զՅովանէս և զՋանիբէկ, զբլերքն զՍուլտան-Մէլիք և զԳույիմրսի, զքրեորդիքն՝ զԿարապետ քահանայ և զՅոնանէս, զկենակիցն զՀէր-Խաթուն, որ ստացան զսուրբ Աւետարանս ի հալալ ընչից իւրեանց և եղին ի ձեռն Կարապետ քահանային, յիշատակ բարի հոգւոց իւրեանց, և ծնողաց իւրեանց, և ամենայն ազգականացն: Եւ որք աւգտիք ի սմանէ կարդալով կամ արինակելով լի սրտիւ աստուած-ողորմի ասացէք և աստուած ձեզ ողորմեսցի, ամէն:

290ա Եւ դարձեալ յերես || անկեալ ևս առաւել աղաչեմք զձեզ յիշեցէք ի Քրիստոս և ի սուրբ յաղօթս ձեր և զիս՝ զանարժան Կարապետ գծող, և ծնողքն իմ զՍտեփանոս քահանայ և զՄիւնայ, և զորդիքս իմ զՍտեփանոս քահանայ և զՄեսրոպ, և զամենայն ազգականս իմ, և զայնոսիկ, որ ի վերայ մեզ երախտիք ունին. և բոլոր սրտիւ և լի բերանով աստուած-ողորմի ասացէք: Եւ Քրիստոս-աստուած, որ առաւուն է ի տուրս բարեաց ձեզ՝ յիշողացդ և մեզ՝ յիշեցելոցս առհասարակ ողորմեսցի, ամէն:

* Այս նույն հիշատակարանը, համառոտութեւն ու օխտընդով, տպագրւած է Դ. Սրվանձտյանի «Թորոս Աղբար»-ի Բ. հատորում (էջ 276): Հրատարակիչը թվականը օխտմամբ կարգացել է ԶԻԴ. (1475)-ի փոխարեն՝ ԶԽԴ. (1495):

ծաղկող՝ Մինաս

Բ

ՋՄինաս անարժան ծաղկողս յիշեցէք ի Քրիստոս*:

482

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Փիւղ. 6273, էջ 321, վանի Տիրամայր եկեղեցի

գրիչ՝ Կարապետ
վայր՝ Վան

...Արդ, յանդ ելեալ կատարեցաւ սուրբ Աւետարանս... ի քաղաքիս Վան, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնի Տաճարիս, և սուրբ Ստեփաննոս նախավկայիս, և սուրբ Սահակ հայրապետիս... ձեռամբ Կարապետ իրիցոյ... ի թուականիս Հայոց ՋԴ. (1475), ի յաթոռակալութեան սուրբ ուխտիս Վարագայ տէր Յովանէս եպիսկոպոսի, և ի թագաւորութեան Հասան-բէկի:

Արդ, աղաչեմ զմանկունսդ սուրբ եկեղեցւոյ՝ յիշեցէք ի Քրիստոս. զստացող սորա զաստուածասէր և զբարեպաշտ ոսկերիչ Ասպանաշէն, ...որ ետ ի դուռն Տիրամայր Աստուածածնի տաճարին:

483

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Նոր-Ջուղա 409, Մ.Տ.Մ. և Ս.Տ.Ա

գրիչ՝ Ներսէս
վայր՝ Աղթամար

Ա

328... Նւ արդ, ես՝ ...Ներսէս արքեպիսկոպոս... գրեցի զսուրբ Աւետարանս ի կղզիս Աղթամար, ընդ հովանեաւ սուրբ Խաչիս, ի թուականութեան մերում Ջ. և ԻԴ. (1475) ամի, ի հայրապետութեան տեառն Ստեփանոս կաթողիկոսի՝ հարազատ եղբարն իմոյ, և յաշխարհակալութեան Հասան-բէկին...:

Նւ արդ, ես՝ Յովանէս Էրէմէրցի, որդի Պէշգէնի և Եղիսաբեթի, ստացա զսուրբ Աւետարանս ի հալալ և ի քրթնաջան վաստակոց իմոց/// և գթասցէ ի բարի ծառայն իւր Յովանէսն, և թողցէ զամենայն յանցանս նորին, և զբարի ծնաւաց նորին՝ զհաւրն զՓօջբէկին և մօրն զԵղիսաբեթին, և զԵղրարցն, ևս առաւել ինձ՝ մեղաւորիս՝ տառապեալ ոգոյս Ներսէս եպիսկոպոսիս, և իմ ծընողացս՝ Գուշիբէկին և Էմնա-Խաբունին, և ամենայն արեան մերձատրացն մերոց՝ կենդանեաց և հանգուցելոց, լի բերանով աստուած-ողորմի ասացէք մեզ առհասարակ, և Զանազրգին, և այնոցիկ որք յանձնեցին ի մեզ յիշատակել և գրել յաստուածախաւա սուրբ Աւետարանս:

Բ

184... Ո՛վ սրբասէր և պատուական ընթերցաւոր և ունկնդիրք, աղաչեմ զձեզ սիրովն աստուծոյ յիշել... մեղսամած անձինս Ներսէս անարժան գծողի

* Գրված է Մատթեոս ավետարանչի նկարից ցած՝ 10ր էջի ռաորին լուսանցքում:

մեղուցեալ եպիսկոպոսի, և եղբօրն իմոյ տեառն Սաեփաննոս Հայոց կաթողիկոսի և վերադիտողի, և ծնողացն մեր Կուռչիբէկի և էմնայի, և ամենայն ազգայնոցն, ամէն, և ստացողի սուրբ Աւետարանիս Յովանիսին և իւր ծնողացն աստուած ողորմի...:

484

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ԼՅՎ 197, սյուն. 480, Գիրգ. 6273, էջ 322, Աւրու վանք

գրիչ՝ Ընրստակէս
վայր՝ Բագենց անապատ

...Արդ յանգ ելեալ կատարեցաւ սուրբ Աւետարանս ձեռամբ անարժան և անարհեստ գրչի Ընրստակէս սուտանուն արեղայի, որ մեծաւ աշխատութեամբ գրեցի զսա ի վայելումն Յովանէս արեղային...:

Արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետարանս յանապատիս՝ որ կոչի Բագենց, ընդ հովանեաւ սուրբ էջմիածնիս և սուրբ Աստուածածնիս, ի յառաջնորդութեան սուրբ ուխտիս սրբասէր և հեզահոգի Յակոբ եպիսկոպոսին, և հէրպետութեան Կարապետ արեղային՝ յոյժ խոնարհ և բարեմիտ և քրտնաջան ի բանս սուրբ ուխտիս, ի թուարբրութեանս Հայոց ՋԴ. (1475), ի դառն և ի նեղ ժամանակիս, որ չգիտեմք ինչ տի լինի Հայոց ազգիս ի գայլոց միջիս:

485

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 228

գրիչ՝ Սարգիս
վայր՝ Պառուազրկու վանք

345ա ...Ի յամս հայկազեան թուարբրութեան տումարին, յորում էր թիւ համարոյ թուականին թորքումեան տոհմին ինն հարիւր և ԻԴ. (1475)-ին, աւարտագործեալ եղև սուրբ և կենսատու Աւետարանս...:

347բ ...Արդ, լրացաւ սուրբ Աւետարանս ի վանքս Պառուազրկու, ընդ հովանեաւ սուրբ Կարապետիս, և աստուածընկալ սուրբ Նշանիս, և այլ բազմահաւք որբոցս, որք աստ կան հաւաքեալ, և յառաջնորդութեան երանաշնորհ սուրբ հաւրս մերում տէր Կարապետ հայրպետի և այլ ամենայն եղբայրսիրութեանս մերում՝ հնգետասան կրանաւորացն, որք աստ կան ժողովեալ, որոց անուանք սոցա գրեալ են ի դպրութիւն կենաց:

348ա Արդ, որք հանդիպիք սմա կարդալով կամ արինակելով և կամ տեսանելով, յիշեսցիք ի Քրիստոս-աստուած զստացաւդ սուրբ Աւետարանիս զբարի և զհաւատարիմ և զհոգևոր ծերունին Սիմէոնին և զկողակիցն իւր զԿիրա-Խաբուն, որ ստացաւ զսուրբ Աւետարանս յիշատակ իւր, և ծնողաց իւրոց Տրպալին, և մաւրն իւրոյ Մանանին, և հանգուցեալ զաւակացն Պետրոսի, և Պաղոսի, և Սահակի...:

Ընդ նմին և զբաղմամեղ գրիչս զՍարգիս սուտանուն քահանայ, և զԺնաւդսն մեր, և զամենայն երախտաւորքն մեր, և զքոյրն իմ Հրոխփ-սիմէ, և զհարսն իւր զէլիսաթունն...:

486

Յ Ա Յ Ս Մ Ա Ի Ո Ի Ր Ք

Երևան 1690

գրիչ՝ Յովանէս
վայր՝ Հիգան

...Արդ, զայս լուեալ հաւատարիմ և իմաստուն և հոգեւոր, աստուածաւոր և աղքատասէր խոջա Դամուրն, ցանկացող եղեալ աստուածային տառիս այս... ետուր գրել զպատմութիւն սրբոցս, որ հաւաքեալ կան ի սմայ՝ յիշատակ հոգոյ իւրոյ, և ծնողացն՝ հօրն Յովանիսին, և կենակցին Խուրմու-Մէլէֆին, և Ալմաշին, ամէն:

Արդ, յերես անկեալ աղաչեմ զամենեւեան յիշեցէք ի Քրիստոս և աստուած-ողորմի ասացէք խօջա Դամուրն, և կենակցին Ղարիպ-Խուրմունին, և զաւակացն սոցին Վարդանիսին, Հոքստակիսին, Մելփիսեթին, Մուրատշին, և Կարապետին, Միխանին, և Գօգալին, և ամենայն արեան մերձաւորաց, յիշեցէք և աստուած-ողորմի ասացէք լի բերանով և բոլորով սրտիւ, և որ առատն է ի տուրս բարեացն պարգևեցէ և յիշողացն զառատ ողորմութիւն իւր, ամէն:

Դարձեալ, աղաչեմ զամենեւեան յիշեցէք ի Քրիստոս զխօջա Դամուրն, և զեղբարսն իւր զՍիմէոն, զՍիւրուս, և զԵլքէկն, և զԺնօղսն սոցայ զՅովանէսն և զԵղիսէն, և զամենայն արեան մ'ըձաւորսն, ամէն:

Արդ, կայցէ սա ի դուռս սուրբ Աստուածածնիս, և սուրբ Յարութեանս, և սուրբ Սարգսի զօրավարիս, և որդւոյ նորա Մարտիրոսի, և սրբոյն Գէորգեայ, որ է սակաւ մի հեռի: Նւ թէ ոք յանգզնի կամ յեղբարց իմոց կամ յազգականաց կամ յընդանեաց, կամ ծախէ, կամ գրաւէ, նա զանէծսն Կայենի և զՅուդային առցէ և զայլ խաչահանուածսն, ամէն:

Դարձեալ յերեսս անկեալ աղաչեմ կողկողագին պազատանաւ յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղթս ձեր զանպիտան և զախմար գրիչս զՅովանէս քահանայս, և զԺնօղս իմ զԹումայ քահանայն և զԽոնդ-Մելիֆն...:

Արդ, գրեցաւ տառս այս ձեռամբ յոգնամեղ անարհեստ գրչի Յովանէս քահանայի, և իմ անընդունակ գոլով յարուեստ գրութեան գրիս, զի կար մեր այս է: Յիշեցէք ի Քրիստոս զուսուցիչն իմ զՄկրտիչ քահանայն և զորդին իւր զՅովանէս քահանայն, վարձս բարեաց պարգևեցէ Քրիստոս իւրն, և իւր ծնողացն, ամէն, և ամենայն արեան մերձաւորացն մերոց, առհասարակ, լի բերանով աստուած-ողորմի ասացէք, ամէն:

Արդ, գրեցաւ տառս այս ձեռամբ երկուց Յովանէս քահանայից, ի քաղաքիս որ կոչի Հիգան, ի թվականութեանն Հայոց ի ՋԻԴ. (1475), ի հայրապետութեանն էջմիածնին տէր Սարգսի և Աղլթամարայ տէր Ստեփաննոսի:

487

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՍՅՎ 144 (1113), հտ. Ա. 021

դրիչ՝ Մարգարէ

վայր՝ Բալու գաւառ, Նեխրի գիւղ

274ր ...Արդ, այս անմահական՝ ըմպելոյ և անգիւտ մարգարտիս և ամենագով աւրինակիս փափաքաւ և զեւալ անարժան և անիմաստ և մեղաւք լցեալ դրիչս սուտանուն աշխարհի էրէցս Մարգարէ, գրեցաւ սայ ի Բալու դաւառի, ի դեղն որ կոչի Նեխրի, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնին, ի թվիս Հայոց ՋԻԴ. (1475):

Արդ, աղաչեմ զամենեւեան, որք ընթեռնութիւն զսուրբ Աւետարանս զայս, և կամ աւրինակէք, և կամ հանդիպիք սմա, յիշեսցիք յազաւթս ձեր և թողութիւն խնդրեցէք ինձ՝ մեղապարտ դրչոս Մարգարէի, և իմ ծնողացն Գրիգոր քահանային, և մար իմ Նուրխարունին, և Ուղիտին, և եղբօրն իմ Յովանիսին, և ամենայն մերձաւորաց՝ կենդանեաց և մեռելոց, ամէն:

Ընդ նրմին և զստացաւ սուրբ Աւետարանիս զԱսորիպէկն, և զկենսակիցն իւր զԽուբուն, և զԱստուածատուր քահանայն, և զԱմիր[ւ]պէկն, և զՆըշըրվանն, և զԲէ (") ամենայն արեան մերձաւորս...:

488

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Փիրդ. 6273, ւր 320—321, Արապկիր

դրիչ՝ Գրիգոր

վայր՝ Տիվրիկոյ գաւառ,
Խուռնաւիլու վանք

...Արդ, ես՝ նուաստ հողս Գրիգորս՝ ծոյլս և անարժանս ի կրօնաւորս, շնորհին աստուծոյ և ողորմութեամբ նորին գրեցի զսուրբ և զկենսունակ Աւետարանս ի պայծառութիւն մանկանց նորին:

Գրեցաւ սա ի թուականութեանս Հայոց ՋԻԴ. (1475), ի գաւառիս Տիվրիկոյ, ի սուրբ և ի գերահռչակ անապատս որ կոչի Խուռնաւիլու, ի դուռս սուրբ Աստուածածնին, և սուրբ Լուսաւորչին, և սուրբ Յոհաննէս աւետարանչին, և աստուածընկալ սուրբ նշանաց որ աստ:

Այլ վասն նեղութեան ժամանակիս, որ գայ և հասանէ շարն, հանեն և թագուցանեն ի յամրոցին՝ մինչև անցանէ բարկութիւն, և օրինակ մի՛ խնայեսցէ ոք: Իսկ խնամով պահողքն օրհնին յաստուծոյ և ամենայն սրբոց. երբ որ խաղաղութիւն լինի՝ դարձեալ ի յետ բերեն ի սուրբ Փրկիչս և ի սուրբ Երեմիայ: Այլ և զքիմխայ կարմիր շուրշառն իմ դրի հետ Աւետարանիս յիշատակ ինձ՝ Գրիգոր արեւիս և ծնողացն իմոց՝ ներկաւ Գրիգորին և Շուշանին:

489

Ա Դ Ա Մ Գ Ի Ր Ք Ա Ռ Ա Ք Ե Ղ Ի Ս Ի Ի Ն Ե Յ Ի Ո Յ

Վենետիկ 568

գրիչ՝ Ներսէս
վայր՝ Ամասիա

....Ներսէս քահանայս, որդի Ստեփան քահանայի, գրեցի զսա յաշ-
խարհիս Հռոմմէ կոչեցեալ, ի մայրաքաղաքիս յԱմասիա, առ ոտս սուրբ
Նիկողաոսի սբանչեւագործ և արագահաս հայրապետի, ի թուին Հայոց
ՋԻԴ. (1475), յամսեանն յունիսի ի Թ. (9), առաւ շորեքշաբթի (՞), պա-
հոց սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի աւարտ եղև գրոց, ի հայրապետութեան
տեառն Սարգսի, յեպիսկոպոսութեան տեառն Յովանիսի:

490

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 7831

գերութիւնից ազատող՝ Աւետիք
վայր՝ Կ. Պօլիս

296ա Ի թվականիս Հայոց ՋԻԴ. (1475), յունիս ամսոյ Ջ. (6) Իսմայէլացիքն
առին զԿոֆայն. և գերեցաւ սուրբ Աւետարանս և բերաւ ի յԼսաւմալս.
և ես՝ Աւետիքս գնեցի և Լդի սրբոյն Սարգսի տաճարն, ի յիշատակի վե-
րացման խաչին կիրակին:

296բ Զվերջին ստացաւ սուրբ Աւետարանիս ըզպարոն Աւետիքն յիշեսչիք
հանդերձ ծնողովք, որ ստացաւ զսուրբ Աւետարանս ի յայլազգեացն, որ
դերեալ ի Կոֆայէն և բերին ի յԼսաւմալս: Եւ ես՝ Աւետիքս, որ եմ
Տրապիզոնցի և եմ այժմ սուրկուն ի յԼսաւմալս, ի Յայթթոսիայի
մահալան, ի դուռն սրբոյն Սարգսի զաւրավարին: Եւ այժմ ես՝ Աւետիքս
ըստացա ըզսուրբ Աւետարանս յիշատակ ինձ՝ Աւետիքիս, և հաւրն իմոյ
Միխիթարին, և մաւրն իմոյ Փաշա-Խաթունին, և կենակցին իմոյ Թուրվան-
տայ-Խաթունին, և աներոշն իմոյ Սիմէոնին, և զոքանչին իմոյ Փաշա-
Խաթունին, և զաւակաց իմոց՝ Քարամ-Խաթունին և Տովլաթ-Խաթունին,
և հաւրեղբարն իմոյ պարոն Վարդին, և որդուն իւրոյ մալազ տէր Գէորգ
աբեղին, և ամենայն զարմից իմոց՝ կենդանեաց և հանգուցելոց, և ամե-
նայն ընթերցողք սուրբ Աւետարանիս և պատահողք և տեսանողք սմա
յիշեսչիք ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զվերոյգրեալ զպարոն Աւետիքն՝
իւրաովքն, ամէն:

296ա Այլ և աղաչեմք զդասս քահանայիցդ և զընթերցաւորք սուրբ Աւետա-
րանիս, որ ամ յամէ տեառն ծննդեան և յայտնութեան Յիսուսի Քրիս-
տոսի յուսոյն մերոյ ճրագալուցի աւուրն՝ կարդայք զյիշատակարան սուրբ
Աւետարանին և Աստուած անեղ և Քրիստոս որդի և Հայր մեր որ յերկինս
և Աստուած-ողորմի ասէք յիշատակ տուողացն՝ պարոն Աւետիքին և
իւրայոցն, և Քրիստոս աստուած, որ առատն է ի տուրս ողորմութեան,
առհասարակ, ողորմեսցի յիշեցելոցս, և յիշողացդ ողորմեսցի, ամէն:

491

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

«Մխարանք և այլելի» Երուսաղէմի», էջ 473

գրիչ՝ Սողոմոն
վայր՝ Երուսաղէմ

... Արդ, դրեալ եղև սա ի սուրբ քաղաքս Երուսաղէմ, ընդ հովանեաւ կափարիչ սուրբ վիմիս դերեզմանին Քրիստոսի, և սուրբ բանտիս, և այլ ամենայն սուրբ տնաւորինականացս Քրիստոսի աստուծոյ, որ կ'սն ի սուրբ քաղաքս Երուսաղէմ, ի թվին Հայոց ՋԻԴ. (1475), ի հայրապետութեան Սոյ Հայոց տեառն Ստեփաննոսի, և յեպիսկոպոսոսթեան սուրբ քաղաքիս Երուսաղէմի տէր Մկրտիչ արհեպիսկոպոսի, ի խնդրոյ վերոգրեալ Մխիթար քահանայի Հեշատեցոյ:

Արդ, աղաչեմ զձեզ հանդիպողսդ սուրբ Աւետարանիս, յիշեցէք... զԼ'խիթար քահանայ, որ ստացաւ զսուրբ Աւետարանս և եդ զսա ի սուրբ Փրկիչ, ի յիշատակ... հարն իւր Գալաթիային, և մարն իւր Սաաաւիւն, և եղբարց իւրոց հանգուցելոց ի Քրիստոս Ստեփաննոսին և Զաւապանին, և քուերցն Շաֆարին և Մրուաթին, և եղբարորդոց իւրոց Մկրտչին և Զաֆարին...:

Այլ և յիշեցէք զփակակալ սուրբ Փրկչին զտէր Տաւնականն, և զհայր Թաղէոսն, որ աշխատեցաւ ի սրբագրելն զսուրբ Աւետարանս, և զճրդնադդեաց հայրն Շրուանշայ, նաև զռայիս Ղազարն:

Արդ, գրեցաւ սա ի լաւ և յրնտիր արինակէ, ձեռամբ յոգնամեղ և անարհեստ փծուն գրչի պիտակ և սուտանուն Սողոմոն արեղայի, որ անուամբս միայն կոչիմ և գործով եմ տարագիր և յոյժ հեռի...:

Ի թվին Հայոց ՋԻԴ. (1475), յորում գրեցաւ սուրբ Աւետարանս, առին զԿաֆան տաճիկն, և արարին բազում դերութիւնս և աւերումն, և եղև յոյժ տրտմութիւն և սուգ քրիստոնէիցս. և այս ամենայն եկն ի վերայ մեր վասն մեղաց մերոց...:

492

Մ Ա Շ Տ Ո Յ

ՍՏԼԱՆ 5262

գրիչ՝ Դանիէլ

149ր ...Արդ, գրեցաւ տառս աստուածային որ կոչի, Մաշտոց ի թվականիս Հայոց ՋԻԴ. (1475), ձեռամբ մեղաւոր և անարհեստ գրչի՝ սուտանուն քահանայի Դանիէլի: Աղաչեմ զձեզ, ո՛վ մանկունք եկեղեցի, որք հոգիպիք յա տեսանելով կամ արինակելով միով տէր ողորմիւ յիշեցէք զմեղաւոր Կիւրիս. և զիմ ծնաւոյն, և զամենայն արեան մերձաւորս իմ, և աստուած յիշողացդ և յիշեցելոցդ ողորմեսցի, ամէն*...:

* Շարունակութեամբ զրկած է այլ ձեռագրով:

150^ա Արդ, գրեցաւ տառս աստուածային որ կոչի Մաշտոց ի խնդրու Շանմելեկին, որ է ի Կնու գաւառէն, որ ստացաւ զսա ի հալալ վաստակոց իւրոց յիշատակ իւր, և ծնաւդաց իւրոց, և իւր քուրոշն խոնգաին, որ վասն իւր հոգոյն գնեցաւ սայ...:

Եւ այլ ոք մի զսա վաճառեսցէ և կամ զգինն կերիցէ և որ անագնի և վաճառէ՝ ընդ բոսնիւ լինիցի:

493

Յ Ա Յ Ս Մ Ա Ի Ո Ի Ր Ք

Երևան 531:

վայր՝ վան

222^բ— Քրիստոս աստուած ի քո ահաւոր գալըստեանն յիշեալ յարքայութեան քում զպատական քահանայն զտէր Կառապետն, և զեղբայրն զՅովտնէս, և զծնողս նոցին զտէր Մկրտիչ, և զամենայն տանուտէրք Վանայ քաղաքիս՝ զմեծ և զփոքր, որ կանգնեցան և շինեցան զկումբէթ սուրբ Պաւլոս առաքելոյն: Քրիստոս աստուած զիւր արքայութիւնն նոցա պարգևէ, ամէն: Թուական ՋԻԴ. (1475)*:

494

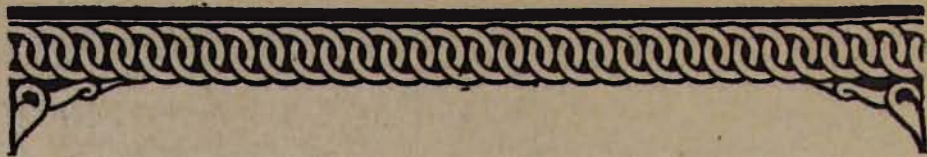
ՄԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱՄՈՒԷԼԻ ԱՆԵՑԻՈՅ

Երևան 5619

226^բ Գնեցի զայս գիրքս, որ է գաւազանք ի թվին ՋԻԴ. (1475), մէկ կռապաշտ իՊիկ* մն, որ անունն այս է:

* Ձեռագիրը հիմնականում ընդօրինակված է 1465 թ., վանում, վարդան գրչի կողմից: Վերջին էջերը, 1471 թ. ընդօրինակել է Դանիել գրիչը, որը մանր հիշատակագրություններ է թողել 548 և 593-ա էջերում: Ստորև տալիս ենք առաջին հիշատակագրությունը. «Արդ, գրեցաւ ճառս ի թագաւորութեան Հասան պարնին, ի շրջագայութեան տոմարիս ՋԻ. (1471): Արդ, Հասան պէկն այս Գ. (3) տարի է, որ թագաւորեաց ի Պարս, և յԱրևելս, ի Միջագետս, ի Հարաւ, և ի Հիւսիս խաղաղութեամբ, կամաւն աստուծոյ:»

** Հապաված անուն է. վերծանել զժվարանում ենք:

Տ10 ա Փառք... որ ետ կարողութիւն տկար և տարտամ անձին Գրիգորի սուտանուն քահանայի և Յովսէփ քահանայի, որ յանձն առինք և աւարտեցինք զսա, որ օր ըստ աւուր սոսկացնէ զոսկերս լըսողաց սորա պատմութիւն կարծրագոյն տանջանաց և սքանչելի չընաշխարհիկ վարուց սրբոցն, որ աստ հաւաքեալ կան: Որոց սիրատարփ տենջմամբ և եռափափադ ըղձմամբ սրտի ցանկացող եղեալ ամենագով և բարեպաշտ Թումանջէն և Նիկարշա-Խաթունն, որ ստացան զսա յիշատակ բարի իւրեանց, և ծնողաց նոցին Մուրատշային, Վասիլ-Խաթունին և Ղիմաթ-

Տ10 բ Խաթունին, և զաւակաց՝ Աւագշային և Պուտախին և Մարտանշալլին: Եւ մեք անպիտանքս փրցնագիր և մատնադեղեւ գրիչքս Յովսէփ և Գրիգոր տեսաք զփափագ բարեպաշտ Թումանջին և յանձն առեալ սկըսաք յամի ՋԻԾ. (1476) Թըականիս մերում, որ յայսմ ամի եկն արեանարբու բեկլարբեկի տէրն Թաղթին, մարդադէմ զազանն, անագորոյն և տըմարդի Հասանն, որդի Աւթման պարնին, երթեալ ծանր զօրօք ի Վիրս* և մէգ և մառախուղ խաւարային պատեաց զմեզ վասն բազում մեղաց մերոց. և արարին լՁԹ. (36,000) գերի, Թո՛ղ զալլսն, զոր սպանին և սրախոխ արարին: Եւ շատ աւերք արար ե պակասութիւն քրիստոնէից, մինչ զի ասէաք լերանց, Թէ անկերութ ի վերայ մեր և բւրոց, Թէ ծածկեցէք զմեզ: Եւ ոչ այս միայն, այլ և զբազումս տարեալ վտարեցին յարեւելք և յարեւմուտք, բաժանեալ հայր յորգոյ և դուտոր ի մօրէ, եղբայր եղբօրէ և սիրելիք ի սերելեաց: Եւ այս ամենայն եկն ի վերայ վասն ծովացեալ մեղաց մերոց: Եւ յայսմ ամի եղև աւարտումն գրոցս, ի Թըականիս Հայոց ՋԻԶ. (1477) ամին: Աւարտեցաւ տառս աստուածային ի յերկիրս ||/** ընդ հովանեաւ սուրբ Թադէոս առաքելի, և սուրբ Յակովբ

* Ուղուկ-Հասանի գեպի Վրաստան կատարած այս արշավանքի մասին տեղեկ կա նաև Երևանի № 003 ձեռագիր Մշտոցի 1բ և 20բ էջերի վրա կատարված ընտանեկան հիշաբժան գեպքերի գրանցումներում: Այնտեղ գրված է «Դադիոս տղայ ելաւ Թվականիս ՋԻԴ. (1474). Աստուածայտուր՝ ՋԻԴ. (1475), որ Ուղուկ-Հասան գնաց ի Վրաստան. ՋԻԴ. (1478)՝ Տիրատուրն տղայ» (էջ 1բ) և «Թվական ԹՃԻԴ. (1475) Աստուածատուրն, որ աղայ Ժն.//» (էջ 20բ):

Ինչպես տեսնում ենք, այստեղ Ուղուկ-Հասանի արշավանքի Թվականը Թյուրիմացաբար համարվում է 1475ը:

** Մի առգ, ուր գրված են եղել ընթերինակության գավառի և գյուղի անունները՝ քերված է:

Հայրապետի, և սուրբ Սարգսի զօրավարի և Միրանաւոր սուրբ Աստուածածնիս:

Ի Հայրապետութեան մեծ աթոռոյն տէր Յովնանիսին ընդհանուր Հայոց կաթողիկոսի:

496

Տ Ա Ղ Ա Ր Ա Ն

Ծրուադէմ 1193

Բ. Կիւլէնէրեան, Պատմ. կաթողիկոսաց

Կիւլիկիոյ, ռյուն. 68—72

գրիչ՝ [Ստեփանոս.
Զմշկածագցի]

480ր Աւաղ է մեզ հազար բերան,
Որ այլազգաց եղաք կոխան.
Զի հարքն մեր ազոխ կերան,
Նւ զաւակաց ատամք առան:
Զար գործեցին շատ 'ւ անհամար,
Նւ մեզ ածին մութն և խաւար,
Մեղս արարին անասնաբար,
Կործանեցան յանդունդք ի վայր:
Զի վասն իւրեանց հպարտ մտաց,
Մոռ և մոլոր ճանապարհաց
Նզովս ասին յառաջնորդաց՝
Լուաւորչին շառաւիղաց:
Զի զհայրապետն Արիստակէս՝
Զմարմնաւոր հրեշտակն յերկրէս՝
Սպան թագաւորն |||*
||| ի տար անդորրութիւն,
Այլ կու նեղեն յոյժ դառնագոյն:
Զսուրբ հայրապետն աստուածազգեաց՝
Զշառաւիղեալն ի Պարթևաց,
Տէրն փութով ի մէնջ եբարձ,
Զի շինք արժան ազգըս տիրատեաց:
Նւ զմեզ երես ձեռս այլազգեաց
Հագարացի ազգին տաճկաց,
Որ կու նեղեն յամէն դիմաց
Նւ միշտ** պահեն զմեզ ի լաց:
Զքահանայս մեր անարգեն,
Զքրիստոնեայսն հալածեն
||| զեկեղեցիսն հայհոյեն,
Խաչի յերեսըն թքանեն:
Մէջ այս ամէնըս փորձանաց

* Հրատարակիչը հայտնում է, որ ձեռագրից թուղթ է ընկել:

** Տպւած է, անշուշտ վրիպակով, «միտո»:

Չենք դադարիր մեք ի մեղաց,
 Այլ ընթանամք զհետ շարեաց
 Չերկնչելով տեառնէն բարձանց:
 Վասն այսորիկ տէր բարկանայ,
 Կորուսանել զմեզ կամենայ
 Ջազիր ազդան Հադարայ,
 Դառնացուցէ զազգս Արամայ:
 Որպէս եղև ի մերս ամի,
 Ջի զիատշահին կամքըն բարի՝
 ՋՀասան-բէկին Աղ-ղօլուի
 Մեզ դառնացոյց զերդ ըզլիւղի,
 Հարկապահանջն յամէն տեղի
 Քաշէ ծեծէ զազդրս Արամի.
 Խընդրէ արծաթ՝ և ընտիր ոսկի,
 Յայնմ որ շունի փող պըղնծի:
 Կապուտ նշան եղ քրիստոնեաց,
 Ջի բաժանին յանօրինաց.
 Ջմեռեալն ի ցած տանել ասաց,
 Չուանով շափել զվիղս մանկանց:
 Էանց զպատուէրն առաջնորդին
 Ջիւր կարծեցեալ փէղամբարին,
 Էառ զխարաճ քահանային
 Եւ զնորահաս սարկաւազին:
 Այլ և զհարումն զանգակի՝
 Ջգուշակ փողոյն Գաբրիէլի՝
 Ետ իւսփանել յամէն տեղի,
 Գեղ՝ և յանապատ՝ և ի քաղաքի:
 Եւ այս լինի ըստ իմ մեղաց,
 Որ բարկանայ մեզ տէր աստուած,
 Շրջէ զսիրտ բռնատրաց,
 Առ ի բառնալ զմեզ ի կենաց:
 Որպէս եղև ի յայսմ ամի
 Յինըն հարիւր Հայոց թուի
 Եւ ի քսան հինգ՝ սկսեալ ամի (1476),
 Որ տանուէր Կարիճն ասի,
 Հասան փաղշահըն մեծ սուլտան
 Յամէն դիմաց հրսման եհան,
 Որ զօրք բազում ժողովեցան,
 Վասըն աւերմանցն Վրաց տան:
 Հարիւր հազար թիւ էր համակ
 Ի ձիաւոր՝ և ի հետեակ.
 Տփիսիս մտին խիստ համարձակ,

* Բնագրում՝ «Յինըն ծ. Հայոց թուի եւ ի ԻՃ.Ճ.:

Առեալ արին զնա աւերակ:
 Բազրատ թագաւորն* վրաց տան
 Գնացեալ էր ի Լակզստան
 Վասն կռոյ և բարկութեան,
 Մնացեալ աշխարհն անտիրական:
 Եւ այս կամօքն աստուածային
 Վասն շարեաց վրաց ազդին,
 Որ ըղսովտանն կաշառեցին
 Եւ զԳոգդթայ ի մէջ առին:
 Զթուրքմանի ձայնն երբ լուան,
 Ամենեքեան ելեալ փախեան,
 Ս'այրս 'ւ ի մացառուտս գնացեալ մտան,
 'ի այլքն ի բերդերն ամրացան:
 ԶՏփիլիս առեալ և նստէին,
 Զմնացեալսն ինքեանց հնազանդէին.
 Գունդ մի հեծեալ պատրաստեցին
 Գօրոյ վերայ յուղարկեցին:
 Ընդ հասանելն՝ ըզբերդն առին,
 Զարսըն սրով կոտորեցին՝
 Զերեք հարիւրսն՝ որք անդ կային,
 Զկին և զտղայսն գերեցին:
 Հապա ելեալք մայրին մտին,
 Տասնևհինգ օր որոնեցին,
 Զամենեսեան ըմբռնեցին,
 Զար կապանօք առեալ բերին,
 Զարսըն սրով խողխողէին,
 Զպառաւ կանայս այլ ընդ նոսին,
 Զքահանայսըն զենուին,
 Առեալ զարիւնն ըմպէին:
 Ո՞վ կարէ գրով պատմել,
 Կամ զմեռեալսն համարել,
 Ըզմռնչին նոցա լըսել,
 Որք ի յարիւնսն էին շաղախել:
 Հարսն և փեխայն նոր պսակած]**
 Որ [տասն աւուրն] չէր լցած,
 Նախ /// թաւալած
 [Կին ի] /// թափած.
 Ճոխ կը[աւրճ] /// մտանէին,
 Զկինն և [ըզտղայսն առ]եալ գնացին

* Բնագրում՝ «Թագաւորին»:

** Փակագծի մէջ տրվում են այն բառերը, որոնք «կարկատանի վրա վերջին դր-
 ված են»: Իսկ երեք գծիկներով ցույց են տրվում կարկատելուց հետո գատարկ թողնված
 բառերի տեղերը:

[Քորքն ի վերայ] անկեալ լային
 Լալ չը տային լալականին:
 Եւ երբ տարեալ բաժանէին,
 Զտղայսն ի մարցն մեկնէին,
 Ոմանք զմայրսն յ||*

497

Շ Ա Ր Ա Կ Ն Ո Ց

Երևան 1887 Մ.Տ.Մ.

գրիչ՝ Մկրտիչ Երէց
 վայր՝ Տփլիս քաղաք

...Ընդ հովանեաւ սուրբ Կաթողիկէի և բժիշկ ցաւոց Մողնոյ սուրբ
 Գէորգեայ, ի խնդրոյ Տիրաւոր քահանայի, որպէս թաղէսի և Աւրա-
 մելիայ, ի դառն և ի չար ժամանակի** որով նեղիմք ի բռնութենէ անօրի-
 նաց, ի զանութիւն Հասան-բէկին, որ և գերեաց զՎրացաւն և աւերեաց
 զքաղաքն Փայտակարան, ի հայրապետութեան տէր Սարգսի***:

498

Մ Ա Շ Տ Ո Ց

Ն. Զուգա, 336, Մ.Տ.Ա. և Մ.Տ.Մ.

313ա ...Յիշեցէք ի սուրբ յաղաթն ձեր զստացաւ Մաշտոցիս զտէր Դա-
 նիէլ վարդապետ և ղեզբարորդին իւր զՆերսէս արհեստակոպոս Սեանա,
 և ղեղբայրն իւր զՔիրսում և զՄարգարէ, և ղքորն իւր, զմայրն իւր զՆա-
 րին-Խաթուն..., և ղեղբայրորդին իւր զտէր Յեսային, և ղորդին իւր Գրի-
 գորիս կուսակրօն արեղայն, և զմիւս որդին զՍեանալ և զՄովս, և զալ
 եղբարքն և ղորդին...****: [Յիշեցէք և] զտէր Ներսէս արհեստակոպոս, և
 ղեղբայրորդին իւր զՅակոբ, և զՎրդանէս դպիրն, և զՄարտիրոսն: Արդ,
 որ ճաշակէք յաստուածային բուրաստանէս յիշեցէք յաղաթն ձեր ի սոս-
 կալի ժամ սուրբ պատարագիս զԴանիէլ վարդապետն և ղաշակերտն իւր
 զՅորդանան վարդապետն Տաթևոյ, և ղԳալուստ վարդապետն Յոնանա-
 վանա, և ղՍարգիս վարդապետն Կէտանցի, և ղԿարապետ վարդապետն
 Շամբիձորոյ, և ղմիաբանք սուրբ ուխտին Սեանա սուրբ Առաքելոցն՝

* Շարունակութիւնը չի պահպանվել:

** Մ. Տեր-Մովսիսյանի ցուցակում, ձեռագրի նկարագրության բաժնում, ընդօրինա-
 կության տարեթիվը նշանակված է ՋԼԴ. (1485): Սակայն, ինչպես տեղեկանում ենք Նա-
 խորդ հիշատակարանից, Ուղուն-Հասանի (1486—1478) մեծ արշավանքը գլխի վրաստան
 տեղի է ունեցել 1476—1478 թվականներին:

*** Ձեռագրի ծաղկողն է Սեանիմանուկ եպիսկոպոս Յառնցեցին:

**** Մինչև այստեղ բացակայում է Մ. Տեր-Ավետիսյանի ցուցակից:

զտէր Յովանէս Կակաղեցիւն, ի// և զտէր Յովանէս, և զտէր Տիրատուրն, և զայլ միարանքս...:

Արդ, զրեցաւ սուրբ տառս թուականիս մերոյ ՋԻՆ. (1476), դառն և անբարի ժամանակիս մերում, զի յամենայն կողմանց նեղեն և չարչարեն զաղզս քրիստոնէից աղղն տաճկաց. ի հարկապահանջութիւն, ի գերութիւն, ի սով, ի սուր և յայլ ազգի ազգի վիշտս և ի տառապանս նեղիմք վասն ծովացեալ մեղաց մերոց, զոր տէր աստուած փրկեսցէ զմեզ ի նոցանէ զամենայն հաւատացեալս իւր, ամէն...:

Ընդ նոսին աղաչեմ յիշել ի տէր զերջանիկ և զառաքինի, զհեզահոգի և զսրբասնունդ, զառաքելաշնորհ զարհիւսկոպոսն զտէր Թովմայն, որ եռափափադ և շերմեւանդ սիրով վերստին նորոգել ետ զսուրբ գիրքս*: Դարձեալ աղաչեմ յիշել... զԱստուածատուր արեղայն, զի յոյժ եղբայրական սիրով սիրէ զմեզ և պատուէ...:

Բ.

201ր Նկարեցաւ սուրբ Մաշտոցս ձեռամբ Ստեփանոս եպիսկոպոսի Յառնընցեցո. ի վանքս Յառնընցոյց ի դուռս սուրբ Աստուածածնիս. և որ զմեզ յիշէ՝ նա աստուած զինքն յիշէ, ամէն:

499

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Լիվսսիան գիւղ Պարսկաստանի Չարմահալ գաւառում, Մ.Տ.Մ.

գրիչ՝ Ստեփանոս
վայր՝ Այրիվանք

ա

...Վասն որոյ ցանկացող եղեալ այսմ աստուածային և լուսազարդ սուրբ Աւետարանիս ոմն ի գեղաքաղաքէն Երևանոյ՝ Արապ անուն, և ետ գրել զսա իմոյ անարժանութեանս ձեռամբ՝ եղկելի արեղայի, և սկսա՝ գծագրել մինչև ի Ղուկաս գլուխն և ոչ ժամանեցի ի յետին գիծն, այլ ժամանակ մահու իմո եհաս:

Արդ, ես՝ անարժանս և յոգնամեղ և փծուն և անարհեստ գրիչս Ստեփաննոս սկսա գծագրել ի վանս հրաշալի Այրիվանքս, ընդ հովանեալ սուրբ և հրաշափառ Կաթողիկէիս, և ներկեալ արեամբն Քրիստոսի սուրբ Գեղարդեանս, և շնորհաբաշխ սուրբ աշոյս Յովհաննու Մկրտչի, և այլ բազում և անթիւ սուրբ նշանացս, որ աստ կան հաւաքեալ, ի հայրապետութեան տեառն Սարգսի ի յաթոռն էջմիածնի, և ի յառաջնորդութեան սուրբ ուխտիս տէր Յովնանէս եպիսկոպոսի, և եղբար նորին տէր Ստեփաննոս նորընծա եպիսկոպոսի, և այլ միեղէն եղբարցս, ի փակակալութեան Խաչատրի, ի զանութեան Հասան-բէկին՝ որոյ Արմանին, ի դառն

* Մ. Տեր-Ավետիսյանը մեջ է բերել նաև ձեռագրի գրչութեան հիշատակարանը, որից պարզվում է, որ ընթերցանակվել է Ղադար գրչի կողմից, Դանիել Շաջ բարունապետին համար, Եկեղեցի գավառի Դալար սուրբ Յոհան վանքում:

և ի վշտաշարժ ժամանակի, զոր նեղիմք յանաւրինաց և յանիրաւ պահանջողաց:

Արդ, երես անկեալ աղաչեմ զհանդիպողք սուրբ Աւետարանիս, որք հանդիպիք սմա տեսութեամբ կամ կարգալով, յիշեսցիք ի մաքրափայլ յաղաւթս ձեր զստացող սուրբ Աւետարանիս զԱրապն և զհանգուցեալ որդին իւր զԵնադին, որ կիսաւրեա ել յաշխարհէս: Նաև զՀապիպն, և զԵզդա[ն]բաշխ, և զՄուրատբաշխն, և զԽամաշխն, և զԱստուածատուրն, և զայլ արեան մերձաւորսն իւր, ասելով. ի խորոց սրտէ՝ տէր աստուած ողորմեա նոցա, թող զմեզս նոցա:

Արդ, ես՝ Արաւսյս և ամուսին իմ ստացաք զսուրբ Աւետարանս ետուաք գրել յիշատակ մեզ և զաւակաց մերոց, և նուիրեցաք զսա ի գեղաքաղաքիս մերոյ Երևանոյ՝ ի դուռն սուրբ Կաթողիկէին սուրբ Աստուածածնին, անմոռաց յիշել և կարգալ զյիշատակարանս ի յատենի յամենայն ամի և արտասուօք յիշել յաղօթս ձեր զԱրապն, և զամուսինն իւր, և զորդին՝ զԵնատին և զԱնանիէն...: Գրեցաւ ի թվականիս Հայկազեան տումարի Զ. և ԻԾ. (1476):

Ժողկող՝ Ըստեփանոս Առնշեցի

Բ

Մաղկեցաւ սուրբ Աւետարանս ձեռամբ Ըստեփանոս եպիսկոպոսի, ի վանքս Առնշեցոց, ի գառն և ի նեղ ժամանակիս, զի գնաց Հասան-բէկն և գերեաց զՎրաստան, թվ. ԶԻԶ. (1477):

500

Ա Ի Ե Ա Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 6603

Նախավկայ 22/18 Ս.Տ.Ա.

գրիչ՝ Պաւլոս

վայր՝ Վայոց-ձոր, Վերի-Նորավանք

ա

243բ ...ի թվականիս Հայոց ԶԻԾ. (1476) և նաւասարդի ամսոյն ԺԹ. (19) եղև զրա]ւ սորա, ի դանութեան Հասան-պէկին և ի հայրապետութեան տեառն տէր Սարգսի. որ այսմ ամսոյ եղև աքսորեալ ի յասդմանէ չարին, զոր յուամք յաստուած, զի վերջստին դարձցի ի յաթոն իւր:

Նւ գրեցաւ սուրբ աւետարեան ձեռամբ յոգնամեղ և խիստ ծանրացեալ, մեղաւք փծուն և անարհեստ և յետնեալս ի բանասիրաց, որ անուամբս միայն եմ և գործովս վա[տ]թար, ծուլ և քնով թանթանջեալ, և ոչ աւր մի և ժամ մի ոչ կարացի կատարել զհրամանս տէրունական, որ Պաւլոս վերկողիմ սոսմ անուամբս և ոչ գործովս վարդապետ*:

* Հիշատակարանի շարունակութիւնը ընկել է. վերջնում ենք Ս. Տեր-Ավետիսյանի շեղումներէ նախավկայի վանաց... ձեռագիր ցուցակից, որ կազմված է 1904 թվականին:

Արդ, եղև գրչագրութիւն [սոր]այ ի գաւառիս Վա[յոց-ձ]առոյ, որ է նդեգեաց, սուրբ և ի հռչակաւոր մենաստանիս Վերի-Նորավանս կոչեցեալ... որ ճշմարիտ հար և [ն]ման է վերին Ծրոնաղէմի, ընդ հովանեաւ սուրբ Սիովնի, որ մայր ամենայն եկեղեցեաց, և լուսոյ մօր սուրբ Աստուածածնիս, և սուրբ Նշանացս բազմահոյլ և բազմաժողով, և սուրբ վարդապետաց նահատակաց Դաւիթ և Առաքեալ, և այլ բազում սրբոց նշխարացս, որ աստ կան հաւաքեալ: Առոտս քաջ և արի ընդունապետիս Դաւիթ վերակոչելոյ՝ խիստ ճգնազգեստ և առ[աք]իկնի Ճ. (100)-ամեա ճգնելով, և ուսուչին իմոյ և հոգևոր զիս անարժանս վերստին ծնաւդի Սարգիս արի և քաջ ընդունապետին, նայ և առաջնորդի սուրբ ուխտիս, որ բազում հոգաբարձութեամբ խնամող է վանիցս՝ Շառիկ միայնակեցի, որ եթող զսէր աշխարհիս և հետևի զհետ Քրիստոսի:

Աղաչեմ զհանդիպող սուրբ Աւետարանիս յիշեցէք ի սուրբ աղաւթս ձեր դիս զանարժանս, և զհամշիրաք եղբարքս իմ՝ խիստ ճգնազգեաց և ազգի ազգի առաքինութեամբ զարդարեալ՝ զտէր Դաւիթ և զտէր Անանիէ, որ խիստ հոգաբարձութեամբ խնամածու և ցաւակից են տառապելոցս, և զայլ միեղէն հարքս ու եղբարքս՝ զտէր Զեկիէլ և զտէր Սարգիս՝ ծերացեալ ալեւաք և իմաստութեամբ, որ հայրական գթով գթան ի վերայ եղբարցս և մեղ խրատիւք, և զայլ համուց՝ հաւասար և զհամշիրաք եղբայրքն իմ զտէր Կարապետ և զտէր Յովանէս դեռաբուսիկ և նորունծա, և այլ դասք սրբազան միայնակեցեաց և աղաւթից հետևողաց՝ Մուրաւ, որ Մկրտիչ կոչի, և Ամիր-Ազիզ, և Յովանէս, որ բազում աշխատութեամբ կու սպասաւորէ, և ընդ նոս[իւն] զԳրիգոր ծերունին, և զԱմիր-Ալէկ /// զՍէրովբն, որ կու ճմ /// ին թողեալ են զսէր աշխարհիս՝ առեալ զխաչն Քրիստոսի և հետևեալ զկնի Քրիստոսի ///...: Ընդ նոսին յիշեցէք և զտէր... վարպետն իմ՝ զհանգուցեալն ի Քրիստոս և աստուած-ողորմի ասացէք լիաբերան: Նայ և զծնաւդսն իմ զմարմնաւոր՝ զհայրն իմ Դավաւաւ, և զմայրն իմ ///, և զհարազատ եղբա[ւ]ս, և զԲաբել ձեռնասնունդ սարկաւակք, որ բազում աշխատութեամբ ուսու[ն] զնոսայ, և զայլ ամենայն արեան մերձաւորքն իմ, որ տրաւք և որ հոգաբարձութեամբ և այլ զինչ կերպ /// որ երախտիք ունին ի վերայ իմ՝ հիքացելոյս: Դարձեալ աղաչեմ և արտասուալի դիմաւք զգարչապար ոտից ձերոց համ[բ]ուրեմ, զի խոշորանաց և սխալանաց գրոյս անմեղադիր լերուք, զի կար մեր այսէր, այլ ոչ օելի: Դարձեալ, կրկին կրկնա[յ]աւտիկ աղաչեմ զընթերձող և զգաղաքարաւ սուրբ Աւետարանիս, զի ի տեսանելն զան[հ]արմարութիւն գրոյս մի նայիք, այլ ըստ ձերում անոխակալութեանդ յիշեցէք ի սուրբ և արտասուալի աղաւթս ձեր զվերոյգրեալքդ...:

Բ

Ո՛վ պատուական եղբայր, անմեղադիր լեր, լուք շունի ու կար մեր այս էր երկաթագրիս**:

* Թերևս ձեռագրում եղիլ է Հանուրոց:

** Գրված է Մարկոսի Ավետարանի աւագին էջի վրա, որի երկրորդ տողը երկաթագիր տառերով է:

501

Ճ Ա Շ Ո Ց

Ծրական 3761

նորոգող՝ Զաֆարայ
վայր՝ Վայոց-ձոր, Բոլորաձորոյ վանք

379...Արդ, եղև կրկին նորոգումն սորա ի թվականիս Հայոց Մեծաց Ջիծ. (1476), ի դանութեան Պայանդուր Հասան-բէկին, որդոյ Աւթման-բէկին, ի կաթողիկոսութեան տեառն Սարգսի և յանրեպիսկոպոսութեան մերոյ նահանգիս տէր Յոնանիսի, ի յիշխանութեան պարոն Զումին, և որդոց նորին՝ Ղալայբէկին, Ուսուբէկին, Թումանբէկին, պարոն Հայկազին, և եղբարց նորին՝ պարոն Ամիր-Վասակին, Հաղբակին, Ամիր-Հասանին:

Աւարտեցաւ ձեռսմբ Զաֆարիայ կուսակրան արեղայի և եղբար սորին՝ շնորհալի Աբրահամ արեղայի, ղպակասն գրել և ի վասլայելն և ի ծաղկելն և ի կազմելն, ի սուրբ մենաստանս, որ անուամբ յորջորջի Բոլորաձորոյ անապատ, առ զրան սուրբ Աստուածածնիս և շնորհաբաշխ սուրբ Կարապետիս և սրբոց ճգնատրաց հանգըստարանիս, ի յառաջ-նորոգութեան սուրբ ուխտիս նուաստ ի բանասիրաց Աւագտէր անուն կոչեցեալ և այլ միեղէն եղբայրութեանցս, որ աստ են ժողովեալ: Ի խընդ-րոյ մաքրամիտ և սրբասէր Մովսէս քահանայի, և ի կնոջն իւր*, և որդոցըն*, և դստերացն*, լսելով զայն թէ՝ Երանի որ ունիցի զաւակ ի Սիոն և ընտանեակ յԵրուսաղէմ: Արդ, որք հանապիք սմայ տեսանելով կամ օրինակել, յիշեսցիք ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զՄովսէս քահանայն ամենայն ընտանեալք հանդերձ, և զիս՝ զանարժանս Զաֆարայ հարեղայ, որ միայն զանունս ունիմ, և ոչ զգործս, զի յոյժ հնացեալ էր և փտեալ: Բազում աշխատանաւք և շարշարանաւք նորոգեցի սուրբ գիրս, որ կոչի Ճաշոց: Կրկին անգամ աղաչեմ զհանտիպողք սմա, զի յիշեսցիք ի սրբալուստ յաղաթս ձեր զհայրն իմ Տէրտէր և զմայրն իմ Գոնցա՝ հանկուցեալ ի Քրիստոս, և դուք յիշեալ ի իշխիք ի միռանգամ գալուստն Քրիստոսի, ամէն:

502

Շ Ա Ր Ա Կ Ն Ո Ց

«Սիսական», էջ 91

վայր՝ Վայոց-ձոր

Գծագրեալ եղև Շարունակս ի զանութեան Հասան-բէկին՝ Թոռինըն Պայընդուր, զոր տիրեաց Թախթիս Հովատայ, ի թվաբերութեանս Հայկազնեա Ջիծ. (1476), ի յաթոռակալութեանըն Վաղարշապատու Յովհանիսի, ի յերկիրս Վարդիձորոյ, զոր այժմ Վայիձոր և Նդեգիս յորջորջի:

* Անուններէ լրացման համար տեղ է բաց թողնված:

503

ԹՈՒՂԹ ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅ

ԵՐԵԱՆ 2512

գրիչ՝ Զաֆար
վայր՝ Անկունեաց վանք

1600... Արդ, գոհութիւն և իրառս մատուցանեմք համագոյ սուրբ երրորդութեանն հաւր և որդոյ և հոգոյն սրբո, որ ետ կարողութիւն մեռեալ ոգոյս և տկար անձինս հասանել յաւարտ գրոյս, որ կոչի Ընդհանրական ի սրբոյն շնորհաց Ներսէսէ և յայլ վարդապետաց՝ խրատք ոգէշահք և պատուականք ամենայն եպիսկոպոսաց և քահանայից, կրանաւորաց և ժողովրդոց: Արդ, գրեցաւ սա ձեռամբ ումեմն անարժանի՝ սուտանոմ արեղի փծուն գրի Զաֆարի, ի խնդրոյ ճգնաւոր և մաքուր սրբասիրի և առաքինի սուրբ և ընտրեալ քահանայիս*

Գրեցաւ սա ի սուրբ և ի հռչակաւոր ուխտս առ դրան սուրբ Լուսաւորչին և սուրբ վարդիհօրն գերեզմանին, ի վանքս որ կոչի Անկունեաց և այլ սրբոցս, որ հաւաքեալ կան ի սայ:

Գրեցաւ ի թվականիս Հայոց ՋԻԵ. (1476), դեկտեմբեր ամսոյ Ի. (20), և յառաջնորդութեան Առաքումաւոր հայրապետիս, և յեպիսկոպոսութեան տէր Գրիգորիս, և ի դանութեանն Հասան-պէկին, և ի պարոն||ութեանն Հուսէն-պէկին, ՋԻԵ. (1476) գնաց ի վերայ թագաւորին:

Ո՛վ սուրբ քահանայք և մանկունք սուրբ եկեղեցւոյ, որք հանդիպիք կարգալով կամ արինակելով և աւգտիք ի սմանէ յիշեսչիք ի սուրբ աղաթս ձեր գրիգոր եպիսկոպոսն և զԱստուածաւոր հայրապետն, որ [հոր]դորեցին զմեզ ի գրելն և հետ մեզ աշխատեցան...:

Ո՛վ հոգևոր հայրք իմ և եղբայրք՝ անմեղադիր լերուք սղալանաց և խոշորութեան գրիս, զի կայր մեր այս է:

Յիշեցէք և զծնաւդն՝ զՄելիքիսէղն, և զմայրն իմ Մելիքն, և զեղբայրն իմ զՎասիլն, և զքորն իմ զԱսլի-Մելիքն և զՏովլաթ-Խաթունն և զՄարեմն, յիշեցէք և աստուած ողորմի ասացէք, ամէն, և զՄարկոսն, որ զթուղթ կոկեց և ի հետ մեզ աշխատեցաւ, ամէն:

Ձեռս երթայ՝ դառնայ ի հող, գիրս մնայ յիշատակող, ամէն: Եւ զՀերիմ մամն, որ խիստ աշխատեցաւ ի հրետ մեզ՝ ի հացին թխելն, ի տան աւիլելն, և զտէր Մինաս, որ զքորն իբեր զտանն, յիշեցէք և աստուած-ողորմի ասցէք իւրն և ծնաւազն, ամէն, ամէն:

504

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ԵՐԵԱՆ 6497

գրիչ՝ Յովանէս
վայր՝ Արծկէ

286... Որոյ ցանկացող եղեալ այսմ աստուածային պայծառ և պատւական զանձիս պատւական և աստուածասէր տանուտէրն Ստեփանոս, յի-

* Երեք և կէս տող դատարկ է թողնված օտացողի և նրա մերձավորների անվանց լրացման համար:

շատակ բարի հոգոյ իւրոյ, և ծնողաց իւրոց՝ պարոն Ասիդարին և Իգդիշ-
Խարունին...:

Եւ արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ձեռամբ Յովանէս անարժան քա-
հանայի, ի գաւառս Բլենունեաց, ի քաղաքս Արծկէ կոչեցեալ, ընդ հովա-
նեաւ սուրբ Տիրամօր աստուածածնի տաճարիս և սուրբ Ստեփանոսի
նախավկայիս, ի հայրապետութեան տեսող[ն] Յոնանիսի ընդհանիւր Հա-
յոց կաթողիկոսի, և ի թագաւորութեան Ամիր-Հասան Բահադուրի, ի
թրւականիս մերում Զ. և Ին. (1476) ամի:

Եւ արդ, յերես տնկեալ աղաչեմ ... յիշեսցիք ... վերոյասացեալ ստա-
յող դրոցս զպարոն Ստեփանոս, և զկենակիցն իւր զԴովփաշայ, և զԺաղ-
կեալ որդիքն իւր զտէր Վերանէս, և զԱրիստակէս, և զՈւրախ, և զԼաւ-
դան, զՇահբար, և զըսոյն իւրեանց զԽարուն, Այլ և զԷղբայր Ստեփանո-
սին՝ զուսթայ Մարտիրոս, և զկենակիցն իւր զՀովփսիմէ, և զորդին իւր
զՏէրտէր, և զմիւս եղբայրն զՇահնէլին, և զորդին իւր զԲարսեղն, և զմեւս
եղբայրն էլէֆանոս, և զկենակիցն իւր զՄուղամ, և զորդին իւր զԼեւի-
ջան...:

Եւ դանպիտան գծողս յիշման արժանի արարէք և զծնողսն |||

505

Յ Ա Յ Ս Մ Ա Ի Ո Ի Ր Ք

ԼԾՎ ԾՅԺ (անտիպ), Արարսւքի եկեղեցի

գրիշ՝ Արեղայ
վայր՝ Աղրամար

Փառք... զի ետուն գծագրել զսա յիշատակ անշինշ կինս այս Մինայ-
Խարուն հոգոյ իւրոյ և այրոջն նորին Կիրակոսին, որ երիտասարդական
մահուամբ փոխեցաւ առ Քրիստոս, և զաւակաց նոցին Մկրտչին և Խո-
ցադեղին, Աւետիսին և Սարգսին, և դստերացն Դովլարին, Սուլտանի,՝
Սառին, Մարքին, Հովփսիմին, և ծնողաց նորին Սարգսին և Զարգրին, և
եղբօրն Նիկողոսին, և Պապկէն, Աւետիսին, և քրւերն Մինին, և հաւտեղ-
բարն Ստեփաննոսին, և որդոյն Կիրակոսին, և Հերապետին, և քրւերն
Հովփսիմին...: Ես սոսկանուն Արեղայ կատարեցի... ի կղզիս Աղրամար,
ընդ հովանեաւ ամենայաղթ գմբէթայարկ սուրբ Խաչիս և սուրբ Սարգիս
զաւրավարիս և այլ ամենայն սրբոց, որ աստ կան հաւաքեալ, ի հայրա-
պետութեան տեառն Ստեփանոսի, և ի թոռականութեան Հայոց ի Զ. և ի
Ին. (1476), ի դառն և ի վշտալից ժամանակի, յորում կամք ընդ հարկի
և ընդ ծառայութեան ազգին նետողաց...:

Այլ յիշեցէք ի Քրիստոս զմարքոյրն իմ զՄինայ-Խարուն, և զորդիքն
իւր զտէր Ստեփանոս սրբազան կաթողիկոսն, և տէր Ներսէս եպիսկո-
պոսն, և լի բերանով և ուշիղ մտաւք աստուած-ողորմի ասացէք նոցա,
ի հայրապետութեան տէր Բարսեղ կաթողիկոսին սուրբ աթոռոյն էջ-
միածնայ, և մերոյ առաջնորդիս տէր Աստուածատուր եպիսկոպոսին՝
Մատնէվանից սուրբ Աստուածածնին: Արդ, ողորմութեամբ աստուծոյ
սկսայ և շնորհաւք սուրբ հոգոյն աւարտեցի ըստ իմում տկարութեան...:

Աստուած-ողորմի ասացէք ստացողի սուրբ գրոցս տէր Սարգիս և տէր Ներսէս հեզահոգի և սրբասնունդ կրօնաւորացն և ծնողաց սոյն...

Եւ արդ, ես Արեղայս և քեզին իմ տէր Սարգիս հեզահոգի և բարեմիտ կրօնաւորն, որ զնացեալ եհաս ի մեծն Հռոմ, ի սուրբ գերեզմանս դիւանաւորացն Պետրոսի և Պօղոսի, և կացեալ անդ տարով և այլ աւելն, և ելեալ գնաց ի Սպանեայ և ի Լուրիկէ*, որ է եզր աշխարհիս՝ ի սուրբ Յակոբայ գերեզմանն, որ ասեն թէ ով որ ի յայն գերեզմանն Լրթայ՝ ի դատաստան ոչ մտանէ, այլ պարգեւրես մնայ յաւուրն դատաստանին: Եւ անտի դարձաւ... և եհաս ի Վարագ... և գեղեցիկ անօթիւ շուրջառօք և պատուական սլօք և խաչերօք, և եկեալ աստ:

Եւ ստացանք զսուրբ դիրքս և եղինք ի դուռն սուրբ Նշանիս Վարագայ յիշատակ բարի մեր, և ծնողաց մերոց, և ամենայն ազգականացն, ձեռամբ Մարգարայ արհիեպիսկոպոսի և առաջնորդի սուրբ ուխտիս, և սրբասնեալ և հեզահոգի վարդապետացն Ստեփաննոսի և Կարապետի, և առաքելաշնորհ արհիեպիսկոպոսացն Ստեփաննոսին և Յովնանէսին, և այլ միաբան եղբարցս ամենի:

Եւ մի ոք իշխեսցէ հեռացուցանել ի դրանէ սուրբ Նշանիս Վարագայ:

506

Ճ Ա Ռ Ը Ն Տ Ի Ր

Նոր Զուգար 544, Մ.Տ.Մ. և Ս.Տ.Ա.

գրիչ՝ Ագարիա
վայր՝ Վան

967— ...Դարձեալ յերես անգեալ աղաչեմ զձեզ, հարք և եղբարք, յիշեցէք ի սուրբ յաղաթս ձեր զհեզահոգի և զբարեմիտ քահանայն զԿարապետ, որ ստացաւ զսուրբ Տաւնականս յիշատակ բարի հոգոյ իւրոյ և ծնողաց իւրոց: Զոր և ամենակարողն աստուած անսասանելի կենաւք պահեսցէ զտէր Կարապետն, որ ի յայս դառն և վշտալից ժամանակիս բազում արդիւնս արար, որ ի բազում ժամանակաց խոնարհեալ էր քումբէթ տաճարին սուրբ Պաւլոս առաքելոյն և ժամատեղն խափաներ էր, և կարողութեամբն աստուծոյ և օգնականութեամբ սուրբ առաքելոցն վերստին նորոգեաց զսուրբ քումբէթն և զժամատունն և զդուռն սուրբ եկեղեցոյն, և զարդարեաց գեղեցիկ շուրջառաւք և ժամատեղաւք...

Դարձեալ, յիշեցէք ի սուրբ յաղաթս ձեր զԿարապետ քահանայն, և զծնաւդսն իւր զՄկրտիչ քահանայն և զՆսէֆ-Խաթունն, և զեղբայրն իւր զԽօջայ Յովնանէսն, և զնորին կենակիցն զՇուրաբն, և զդստերքն իւրեանց զԲէկիջանն և զԽաթունջանն, զքոյրն զՍուրտան-Մէլիֆն, և զիւր որդին զԿարապետ քահանայն, և զդուստրն զԴովլաթն, և զհարքորի՝ զԽաթուն-Մէլիֆն, և զնորին զաւակսն զԱտովն, զԲախլաշիշն և զԲէկիշէն, զԿարապետն, զԳրիգորն, զՅառուխն, զՓաւլայն, և զՄուրատն, և զՅո-

* Կարիւի է կարգաւ նաև Լուաիկէ: Հաժանարար խոսքը իսպանական հին քաղաք-ներէց Լիբիայի (Liria) մասին է, որը գտնվում է Վալենսիայից 22 կմ հյուսիս արևմուտք:

վանէսն, և զքեռին իւր զՄկրտիչ քահանայն, և զնորին ծնաւորն զՍտեփաննոս քահանայն և զԱղոյր-Խարունն, զմաւրաքորքն զՄէլիք-Խարունն և զՇահնտանն, և զհարեղբար որդիքն զՔշմշենց Պաւոսն, զՊետրոսն, զՅովանէսն, և զՅոնանէս, զչնգար (") Խաչատուրն, և զորդիքն իւր զՄեսրոպ քահանայն և զԱմի[r]-Սարգիսն, զԽնարունշէն, և զիւր որդիքն, և զամենայն արեան մերձաւորք նոցին, և լի բերանով աստուած-ողորմի ասացէք և աստուած ձեզ ողորմեսցի, ամէն:

Արդ, յերևս անդեալ աղաչեմ զձեզ յիշեցէք ի սուրբ և ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զԿարապետ քահանայն, և զկենակիցն իւր զՌէկի-Խարունն, և զնորին ծնաւորն զՍտեփաննոսն և զՄրուարն, և զեղբարքն զԿարապետն և զՅովանէսն, և զքոյրն զՍուլաւերախտն, և զհօրքորն, և զնորին հստերքն զԴովլար-Փաշէն և զԱնլի-Փաշէն, և զքեռին իւր զԴաւանմազենց Սանիաննոսն, և զմաւրաքորքն զՄարմէլիքն և զԱրմէլիքն, և զորդին իւր զԴրիգոր քահանայն, և զնորին կենակիցն զԴաւալ-Խարունն, և զնորին ծնաւորն զԵլիսան և զՌէկի-Խարունն, և զեղբայրն իւր զԿափան, և զտէր Կարապետի հոգևոր քոյրն զԽարունշանն, և ուղիղ սրտիւ աստուած-ողորմի ասացէք...: Դարձեալ յիշեցէք զԴրիգոր քահանայն, և զորդիքն զՄկրտիչ սարկաւազն և զՅովանէսն, և զդուտորն զԽանզադէն, և աստուած-ողորմի ասացէք, ամէն:

Դարձեալ, յիշեցէք ի սուրբ և ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զԽոջայ Քրմանն, և զծնաւորն իւր զԽոջայ Յուսէփն և Մարգրիտն, և զեղբայրքն իւր՝ զԽոջա Փաւլատն և զԽոջա Բարսեղ, և զԽոջայ Քրմանի կողակիցն զԴոգալն, և զորդին զԴրիգորն, և զԽաչատուրն, զԽոջա Փաւլատն և զկողակիցն զԴուհարհատն, և զորդին զՄիրաֆն, զԽոջա Բարսեղ, և զնորին կողակիցն զՌէկիշանն, և զորդիքն իւր զՇահնարան և զԲախտիառն, զԽոջայ Յուսէփն, և զՔրմանն, և զԽահարունն, և զկենակիցն զԼարիպ-Խարունն, և զհստերքն զՍուդալն և զՋհանն, և զամենայն արեան մերձաւորքն իւրեանց, որ ետուն զարծաթի սկին և զըրուվառն ի գուռն սուրբ Առաքելոյս Պետրոսի և Պօղոսի, յիշատակ իւրեանց և ամենայն մերձատրաց: Մանաւանդ յիշեցէք և լի բերանով աստուած-ողորմի ասացէք Խոջա Քրմանին և ծնողաց նորին, ամէն: Եւ մի ոք իշխեսցէ հեռացուցանել զսա ի դրանէ սուրբ առաքելոցս կամ ծախելով կամ գրաւելով, ոչ ի մերոց, և ոչ յաւտարաց, և եթէ ոք յանդոնի՝ պատժի ի սուրբ առաքելոցս, ամէն...:

Դարձեալ, յիշեցէք ի սուրբ և ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զԽուս Մըլխամն, և զծնաւորն իւր զԽուս Աւետիսն և զՄամա-Խարունն, և զկենակիցն իւր զՇուքանն, և զորդիքն իւր զԽուս Կարապետն և զԽղարն, և զամենայն արեան մերձաւորն իւրեանց՝ զկենդանիքն և զհանգուցեալսն, և զուր յիշեցէք և լի բերանով աստուած-ողորմի ասացէք ութայ Մլխամին, և եղբարցն Ատմին և Աբղուլին՝ հանգուցելոցն ի Քրիստոս, որ զսուրբ Պօղոսի և զՊետրոսի ժամատունքս ծածկեց և շատ աշխատեցաւ ի վերայ սոցա:

...Դարձեալ, յիշեցէք ի Քրիստոս զԹամդաշի էղգարն, զՇաղաւարն, և զՄուսիսն, և զՍմբատն, որ զձկան թամդէն և զընկուզի բաղկեցին...:

Դարձեալ, յիշեցէք ի սուրբ և ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զբարեմիտ և զհաւատարիմ տանուտէրն զոսկերիչ Եղանբախշն, և զծնաւդն իւր զՅովանէս և զԱզիզն, և զԿենակիցն իւր զՇահումն, և զորդիքն իւրեանց զՄուրաւրաղշն, և զԽուդարաղշն, և զՅովանէսն, Ղարապէկին, և զՓաշալանն... որ զարծաթի ս[կ]իններ ետ ի դուռն սուրբ առաքելոցն Պետրոսի և Պօղոսի, յիշատակ բարի հոգոյ իւրոյ, և ծնաւդաց իւրոց, և եղբօրն Կարապետին...: Դարձեալ, կրկին անգամ աղաչեմ զձեզ յիշեցէք... զբարեպաշտ տանուտէրն զխոջայ Լեզանբախշն, և զհայրն իւր Յովանէսն, և զմայրն իւր զԱզիզ-Խաթունն, և զեղբայրն իւր զԿարապետն, և զքոյրն իւր զԳաւր-Խաթունն, և զկողակիցն զՇահում-Խաթունն, և զաւակսն իւրեանց զԱմատն և Աղաբէկն, որ տարածամ մահուամբ փոխեցան առ Քրիստոս, և մանասանդ որդոյն իւրոյ Մուրաւրաղշին և կողակցին... Սօլթանին, որ վերստին շինեց և ծաղկեց զսկին...:

Դարձեալ, յիշեցէք զբարեպաշտ հաւատարիմ տանուտէրն Վանայ քաղաքիս՝ զխոջա Յովանէսն, ղմելիք Բախտիարն, զխոջա Պարսամն, ղոէս Փէրիջանն, ղոէս Սարխոշն, զխոջայ Ազնաւուրն, զխոջա Գրիգորն, զխոջա պարոն Գորգն, զխոջա Յովանէսն, զմիւս խոջա Յովանէսն, զխոջա Կարապետն, զԱնճրեանց Մուրատն, զխոջայ Լեզանբախշն, մեծ և զփոքր քաղաքի տանուտէրքս, որ ամէն եկեղեցեաց ոխֆերու չարէքն բաղկեցին...*:

Յիշեցէք Զմրաւր-Խաթունն, և զծնաւդն իւր զՄենաւագ և զԽալիմ-Խաթունն, այլ և զտէր Կարապետ, և ղորդին Գրիգոր քահանայն, և զնորին կողակիցն զԳօգալ-Խաթունն, և ղորդիքն զՄկրտիչ քահանայն և զՅովանէսն, որ ետ զիւր այգին ծառով ոխֆ Վարագայ սուրբ Նշանին, ի լառացնորդութիւն Գրիգոր բաբունապետի և վկայութեամբ մաղդասի տէր Յովանիսին և տէր Արիստակէս հերպետին, այլ և կամօք ե վկայութեամբ քահանայից սուրբ առաքելոցս տէր Յովանիսին, տէր Գրիգորին, տէր Մեսրոպին, տէր Զաֆարին, տէր Ստեփաննոսին, և միւս տէր Յովանէսին, այլ և ի յերեսփոխանութեան Վարագայ պարոն Յովանէսին...:

* «Ոխֆերու չարեք»-ի բազմելու (իմա չեղյալ զարձնելու) մասին նույն ձեռագրի մեջ կա ըստ երկույթին մի այլ հիշատակարան ևս, որը Մ. Տեր-Մովսիսյանի կողմից վերծանվել է այսպես. «Դարձեալ, յիշեցէք||| զԽօջ||| և զպարոն Գորգն և զծնօղս ||| և զՓոլատն և զամ||| որ հառն զվարագուրն յիշատակի: Դարձեալ, յիշեցէք... տանուտէն զմ ելի՝ ք Գով-լաթեարն և զմելիք Ստեփաննոսն, ղԹուսէն և ղնորոյն, որ զեկեղեցես ոխֆերու չարեքն բաղկեց||| զՏանձկուլենց Ատոմն և զծնօղսն իւր զԳովլաթն և զԿենակիցն իւր զՋանփաշ[էն], ղորդիքն զՋալիկն և ղԹալիկն, որ զսուրբ Պօղոսու իրիցանու տաւարն թաբան արար, և որ յետ սորա յանգզնի ու առնու՝ նա պատժի ի սուրբ առաքելոցն, ամէն»:

Նոր Ջուղայի № 644 ձեռագրի այս արժեքավոր հիշատակարանները արժանի են նոր հրատարակութեան, ձեռագրի մանրակրկիտ քննութեան հետ մեկտեղ:

Հիշենք նաև, որ անհաջող ընթերցանված այս հիշատակարանում հիշվող մելիք Գովլաթեարի և մյուսների մասին հիշատակութիւնն կա նաև Երևանի № 4674 ձեռագրի (Սարգիս Շնորհալի) 612ա էջում. «Դրիստոս աստուած, քո սուրբ յարութեամբդ ողորմեա ամենայն հաւատացելոց, ևս առաւել Գովլաթեարին և Պետրովին, Մկրտչին և Թ.ւ.մին, և ծնողաց նոցին և ամենայն ազգականացն, որ զոխփերոյ չարէքն բաշխեցին: Արարիչն աստուած զիւրեանց մեզքն թողու, ամէն: Ընդ նոսին զՊուսկանց Կարապետին, որ միջնորդ եղև այսմ բարի գործոյս, ամէն»:

...Դարձեալ, յիշեցէք ի Քրիստոս զՇնչնեկնց խոջայ Յովանէսն, և զեղբայրն իւր Կարապետն, և զծնողս իւրեանց զՍտեփանոսն և զԴաւիթիէն, և զկենակիցն իւր զԲաղդատ-Խաթունն, և զորդիքն իւրեանց զԱւետիսն և զՋաֆարէն, և զգաստերքն իւր զՂօզալ-Խաթունն, զԲէկիշիխանն... որ զամառան ժամատունն և զխցններն շինեց և շատ աշխատեցաւ ի վերայ սորա...:

Դարձեալ յիշեցէք... զհնգահոգի և զբարեմիտ քահանայն զտէր Կարապետն, որ ետ գրել զսուրբ Տաւնականս յիշատակ հոգոյ իւրոյ և ծնաւդաց իւրոց, և ետ զսուրբ գիրքս ի դուռն սուրբ առաքելոցս Պետրոսի և Պօղոսի, և ետ ի ձեռն սրբասէր քահանայիցն... և սարկաւագացս..., որ սոքա՝ քահանայք և սարկաւագունք և բարեմիտ հաւատարիմ մանկունք սուրբ եկեղեցոյս, որ ըստ շարժարանաւ աշխատեցան ի նորոգումն սուրբ կրմբէթին: Որոց տէր աստուած ընդ սուրբ քահանայից պսակակից և դասակից արասցէ...: Նորոգեցաւ սուրբ Պաւլոս առաքելոյ տաճարի կրմբէթս ի թուականութեանս մերում ԶԻՅ. (1476): Դարձեալ, յիշեցէք ի սուրբ յաղաթս ձեր զխաւջայ Ազատն, որ այսաւր առ մեզ հանդիպեցաւ...:

Նւ արդ... քահանայք և ժողովուրդք, սիրով և աներկմիտ հաւատով և լիակատար սրտիւ աստուած-ողորմի ասացէք Ազարիայ գծողիս և իմ ծնողացն Կարապետ քահանային և ուսուցչին իմոյ, որ նահատակեցաւ յԱրնէշ քաղաքի ի ձեռաց անաւրինաց, և մաւր իմոյ Սաղղութին, և եղբարցն իմ փոխեցելոցն ի Քրիստոս Ստեփանոսին և Ծերունին, և այլ ամենայն արեան մերձաւորացն իմոց՝ կենդանեաց և հանգուցելոցն ի Քրիստոս, մասնաւանդ միւս վարպետին իմոյ տէր Յովանիսին Արնշէցոյն, որ Մանգոսարէնց կոչի...: Յուսամք ի յամենակալ և յամենախնամ և յողորմած աստուածն մեր, որ ողորմութիւն շնորհեսցէ մեր վարպետացն և այնոցիկ, որ ի վերայ ինձ փոքր ի շատէ երախտիք ունին...:

Նւ զիս՝ զանարժան գրչիս զԿարապետ սուտանուն քահանայ, որ ըստ իմում տկար անձամբս յանձն առի և ազնականութեամբն աստուծոյ գրեցի Ի. (20) տետր ի սուրբ գրոցս և իմում տկար մատամբս կազմեցի զսուրբ գիրքս յիշատակ տէր Կարապետին...:

Դարձեալ, յիշեցէք ի սուրբ յաղոթս ձեր մեղաւոր ժամարար Մկրտիչս, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք ի սուրբ յաղոթս ձեր զՀաւումգեցն Ղարիպշէն, և զկինն իւր զԱզիզն, և զորդին զՀօրմզն, որ զգրոց կաշին երես...*:

507

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Ծրեան 5333

գրիչ՝ Թումայ
վայր՝ Աղթամար

332...Նւ արդ, ես յետինս ի գրչաց և անարժանս ի կարգաւորաց սուտանուն քահանայ Թումայ... կատարեցի զսա մեղսամած մատամբս

* Տե՛ս նաև 1461-ի թվաշարքում:

իմով յաստուածաբնակ կղզիս Աղրամար, ընդ հովանեաւ ամենայաղթ սուրբ Խաչիս և սուրբ Նշանիս, ի հայրապետութիւն տեառն Ստեփանոսի կաթողիկոսիս Հայոց, ի թուականիս Հայոց ԶԻՆ. (1476)....:

332բ ...Արդ, որք ճաշակէք յաստուածային բիրաստանէս և յամենալի սեղանոյս, որք պատահիք սմա տեսութեամբ և կամ ընթերցմամբ յիշեսցիք յերկնադնաց յաղօթս ձեր... զաստուածասէր տանուտէրն զՄիքենց Սաղաղէն, և զծնողսն իւր զՊարոն և զՇուխրան-Խաթուն, և զպապիկն զՄերն, և զկենակից սորին զԽունար-Մելէֆն, և զհօրքորն զԽաթուն-Մելէֆ, և կենակիցք սորին զԹումաբէկն և զԱրմանշէն, և զաւակս սոցա զԽախաթուն, և զՄիքայէլ, և զԻսրայէլ, և զՄուխարամշայ, և զՍաղաղի կենակիցն՝ զԽալիլաթուն, և զաւակս նոցա զպարոն Գորգն, և զՍուրբան, և զԹիլի-Փաշայ, և զքեռին Զանիբէկն, և զազգն ամենայն...: Ընդ նոսին և զանպիտան Թումայ գծող սորա, և զծնողսն մեր զԳրիգոր քահանայ, որ ուսոյց մեղ զարուեստս դրշովեան, և զՔրման-Խաթուն, և զորդին իմ զԽաչատուր պատանին, որ փոխեցաւ առ Քրիստոս և եթող ինձ սուգ անմխիթար մինչև ի մահ, վէրք անողշանալի և խոց անբժշկելի, և զկենակիցն իմ, և զքրւերքն իմ. և զամենայն ազգականքն մեր և զերախտաւորքն...:

333բ Այլ և յիշեցէք ի Քրիստոս զտէր Յովսէփն Շիրիլենցն, որ յորդորիչ և միջնորդ եղև սուրբ Աւետարանիս...:

508

Ճ Ա Ռ Ը Ն Տ Ի Ր

Փիրզ. 6373, էջ 324—325, վան՝ յԱբարբ

գրիչ՝ Հայրապետ
վայր՝ Աղթամար

...Նւ արդ, ես՝ անպտուղս ի բարեաց... բազմամեղ և անարժան, սոսկանուն Հայրապետ արեղայ... տեսի զսէր Մինայ-Խաթուն բարեպաշտ տիկնոջն ադ հոգևորս և իմով իսկ տկարութեամբ... կատարեցի զսա մեղսամած մատամբ իմով... յաստուածաբնակ կղզիս Աղթամար, ընդ հովանեաւ ամենայաղթ զմբէթայարկ սուրբ Խաչիս, և սուրբ Սարգիս զօրավարիս, և այլ ամենայն սրբոց, որ աստ կան հաւաքեալ, ի հայրապետութեան տեառն Ստեփաննոսի, և ի թուականութեանս հայոց ԶԻՆ. (1476), ի դառն և ի վշտալից ժամանակիս, յորում կամք ընդ հարկի և ընդ ծառայութեան ազգին նետուլաց...:

Այլ և յիշեցէք ի Քրիստոս զմօրքորն իմ՝ զՄինա-Խաթուն, և զորդիքքն իւր զտէր Ստեփաննոս սրբազան կաթողիկոսն և զտէր Ներսէս եպիսկոպոսն...:

509

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 5414

գրիչ՝ Իսրայել
վայր՝ Մոկֆ, Փասավանֆ գիւղ

356ա ...Քրիստոս աստուած... ողորմեայ ըստացողի սուրբ Աւետարանիս
վարդանին, և կողակցին Թաւրէզին, և իւրեանց ծնաւդացն Յովսէփին և
Ուալունին, Սարգսին և Տիրանցին, Յովհաննէսին և Նազմէլէֆին, Զաքարին
և Հագարէկին, Մարին, և Մկրտչին, Ստեփանոսին...

356բ Արդ, գրեցաւ սուրբ ի Աւետարանս ի յերկիրս [Մոկաց]*, ի գեղս որ
Փաւ[ավանֆ կոչի, ի դուռն [սուրբ Աստուած]ածնիս, և սուրբ Գրիգոր-
իւս, և] սուրբ Կարապետիս, [և ա]յլ սրբոց, որ աստ կան [հան]գուցեալ
ի փառս աստուծոյ: [Զեւ]ամբ Իսրայել մեղապարտ դոչ ի թրաւորեւ-
թիւնս [Հայոց] ՋԻԵ. (1476) ամին, ի [դառ]նացեալ ժամանակիս):

Արդ, ես՝ Իսրայել մեղաւոր քահանայ յերես անգեալ ա[ղա]շեմ
ղկարդացաւդդ և [զ]սողդդ և լի բերանով ասա՛ց]էք զաստուած ողոր-
մին [ե՛ղկ]ելի գրչիս, և ծնաւդաց իմոց Ամիրշախին, և /// ալ ամենայն
երախտաւորաց իմոց, և կողակցին իմոյ /// ունի, և զաւակաց՝ փոխե-
ցելոցն ի Քրիստոս և կենդանեացս՝ Մարգարտին, և Ալամշին, և Հոնդա-
րին, և դեռարոյս որդոյ իմոյ ///, և եղբարցն Սահակայ և Յունանի, և
կանանցն Հարունշին և Փաշին, և զաւակացն Մկամշին և Թուխանին
///**, և վարպետաց իմոց Մարգարայ Կոնեցոյն և Վարդան մահապառն
և որ մականուն Մաֆի ասի, և աւրինակի տըւողքս Գրիգորի և իւր ծնաւ-
դացն, և դուք ասացէք զաստուած-ողորմին և աստուածն յիշողացդ ողոր-
մեսցի հազարապատիկ, ամէն***:

510

Մ Ա Ե Տ Ո Յ

Ալիւան «Աւրարատ», էջ 172

վայր՝ Յովհաննավանֆ

Սակաւ ամօք զկնի (1464) յիշատակի մահապառն Սամուէլ ոմն գրա-
սէր որ ընծայեաց վանիցն բնամաշտոց մի, հաւաքեալ խնամօք Ներսիսի
ուրումն վարդապետի, և վայելողքն կոչին, տէր Կարապետ, տէր Ստե-
փանոս, տէր Մկրտիչ, տէր Յովհաննէս, տէր Գաբրիէլ, տէր Մելիսեդեկ
և տէր Գալուստ, Կարապետ և Խաչատուր և Սարգիս: Յիշատակի յայսմ

* Զեւագրի վերջին թերթերի աջ եզրերը պատուած են, ուստի մի շարք բառեր
չեն կարգացվում: Հնարավորութեան դեպքում ուղղագրած փակագծերով լրացնում ենք
պատուած մասերը՝ տալով ըստ իմաստի հավանական ընթերցվածքներ:

** Զավակնելի ու մերձավոր ազգականների հիշատակութեամբ այս հատվածը թա-
նաքով ջնջված է, դժվարութեամբ մեզ հաջողվեց վերծանել ջնջված անունների մեծ մասը:

*** 257ա էջում, այլ ձեռագրով, կրկին անգամ հիշատակվում է ձեռագրի ստացող
Վարդան տանուտերը, իր մեծաքանակ ազգականների հետ միասին: Այդ հիշատակարանը
ներու թյուն չի պարունակում:

մատենի համառօտիւ նորոգութիւն եկեղեցւոյն: Սուրբ Կարապետն, որ նոր շինեցաւ թվ. ՋԻԵ. (1476): Այլուր ամաւ կանխէ. Սուրբ Կարապետին վերջին շինումն թվ. ՋԻԴ. (1475):

511

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

«Արարատ», 1903, էջ 732

Կիւմուշխանէի ս. Փրկչի վանք, № 3

հետ. ստացող՝ Մկրտիչ
վայր՝ Պալախոռոյ վանք

Ի թվին ՋԻԵ. (1476) ես Մկրտիչ երէցս և հարսն իմ Մելիք-Խաթուն ստացանք զսուրբ Աւետարանս ի հալալ արդեանց մերոց ի յիշատակ մեր, և ծնաւդաց մերոց պարոն Վարդին, մաւր իմոյ Մարթային, և հարսինն ծնողաց՝ հաւր իւրոյ Մկրտչին և մաւր իւրոյ Ճալխաթունին, և եղբար իւրոյ Ալէքսանդրին, և զաւակին իւրոյ Կարապետ սարկաւազին, և ամենայն արեան մերձատրաց մերոց. և եղաք յիշատակ ի վանս Պալախոռոյ, ի դուռս սուրբ Գէորգայ զօրավարին...: Եւ մի ոք իշխեսցէ հանել զսա ի դրանէ սուրբ եկեղեցւոյ, ոչ առաջնորդ և ոչ ազգականք մեր. և ով ոք յանդքնի և հանէ ծախելով և կամ գրաւ դնելով՝ պատիժն աստուծոյ կրեսցեն և ի սուրբ Գէորգայ:

512

Ս Ա Ղ Մ Ո Ս Ա Ր Ա Ն

ՍՍՎ 45 (1228), Ա. սյուն. 247—248

գրիչ՝ Յովսէփ
վայր՝ Դարանաղեաց գաւառ, Վարդենցոց վանք

281բ Անուամբն աստուծոյ և Տիսուաի Քրիստոսի տեառն մերոյ: Ես Յովսէփ եպիսկոպոս՝ գրեցի և կազմեցի զՍազմոսարանս ընդ հովանեաւ սուրբ Ստեփանոսի նախավկայիս, ի ստորոտ Բղնոյ լեռան, որ կոչի Վարդենցոց վանք, [ի] Դարանաղեաց երկրիս՝ որ կոչի Կամախ, և ի վանացս առաջնորդութեան տէր Պաւղոս եպիսկոպոսին, և հերպետութեան Կոստանտին. Քրիստոս աստուած արհնէ զնոսա, զի շատ ծառայեցին մեղ՝ մինչև աւարտեցաւ:

Գրեցաւ Սազմոսարանս ձեռամբ անարհեստ փծուն գրչի Յովսէփի, ի թվականութեանս Հայոց ՋԻԵ. (1476): Ով կարդայք և ավտիք ի սուրբ յաղաթս ձեր յիշեցէք աստուած-ողորմի ասելով և հայր մեր որ երկինք կարդալով, և ինքն՝ արարիչն աստուած, ձեզ և մեզ, առհասարակ, ողորմեսցի իւր միւսանգամ գալստեանն. ամէնն հրեշտակք ասացեն, և եղիցին՝ մեք: Արդ, աղաչեմ զձեզ՝ խոշորութեան և սղալանացն մի մեղադրէք, զի կարն մեր այս էր: Ընդ նմին յիշեցէք զհոգևոր հայրն իմ խաւճայ Ա[րթ]ին-պէկն ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր, ո՛վ սուրբ ընթերցողք |||

513

ԺՈՂՈՎՈՒՄՆ ՄԵԿՆՈՒԹԵԱՆ ՍՐԲՈՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԻ, ՈՐ ԸՍՏ ՄԱՏԹԷԻ,
ՆԵՐՍԻՍԻ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅ

Երևան 2687

վայր՝ Աւագ վանք

81բ Ջհեզահողի և զանյաղթ փրկիստիայն՝ զմեծ հեռեանքն Յոնաննէս Մործորեցի, որ զսուրբ մատեանս մեկնեալ շնորհեաց բանասիրաց մանկանց Սիուլնի՝ յիշեսցիք ի տէր*:

Ընդ նմին և զստացաւ աստուածաշունչ սուրբ մատենիս՝ վարի և զքաջ հեռեանքն՝ զհեզահողի և ամենայն առաքինութեամբ զարգարեալն՝ զՅովաննէս զարհի և զմեծ ռաբունն զՀամշէնեցի աղաչեմ յիշել ի տէր: Եւ զգծող սմին զսիրասնունդ զաշակերտն իւր զՄովսէս արեղայն առնել արժանի յիշման:

Ի թվն. ՋԻԸ. (1476):

514

Մ Ա Շ Տ Ո Յ

Երևան 6831

գրիչ՝ Կիրակոս Տրապիզոնեցի
վայր՝ Խախտեաց գաւառ, Անլոց վանք

228ա ...Աւարտեցաւ սուրբ մատեանս՝ որ կողիւր Մաշտոց, ձեռամբ ամամար և փրծուն դրոշի Կիրակոս եպիսկոպոսի Տրապիզոնեցոյ, ի գաւառս Խախտեաց, ի յանապատս Անլոց, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնի և սուրբ Կարապետին, ի թվականիս Հայոց ՋԻԸ. (1476). ի խնդրո հեզահողի և պատուական քահանայի Իգնատիւսի, [ի] վայելումն անձին իւրոյ, և յետ աստեացս ելանելոյ յաշխարհէս՝ յիշատակ հոգւոյ իւրոյ և ամուսնոյ իւր Մինային. և վասն զի ոչ ունեւոյ սոցա զաւակ յերկրի, այլ և հրաժարեալ յերկրաւորէս և հետեալ լի զկնի Քրիստոսի և գնացեալ յԵրուսաղէմ և արժանաւորեալ տեսեան աստուածընկալ գերեզմանին և սուրբ Տնաւրինականաց փրկչին՝ ազն ունեւոյ միաւանգամ գալստեան նորա. և զստացան զսուրբ գիրքս ի յարդար վաստակոց և հալալ ընչից իւրեանց՝ յիշատակ հոգւոյ իւրոյ և կենակցին իւր Մինայի...:

Արդ, յերեսս անկեալ աղաչեմ զամենեանդ, որք հանդիպիք այսմ մատենի, խնդրել սրտի մտաւք զթողութիւն մեղաց յամենառատ յարարչէն ամենեցուն աստ տալ զխաղաղութիւն կենաց և ի հանդերձելումն լըսել զձայն կենարարին, որ ասէ՝ Եկայք. աւրհնեալք հաւր իմոյ, ժառանգեցէք զան||սպառ ուրախութիւնն ընդ ամենայն սուրբս, ամէն:

229ա Այլ և աղաչեմ յիշել զծնողս Ընֆնատիոս քահանային՝ զհայրն իւր զպարոն Ներսէս և զմայրն իւր զՏաւնայն, և զեղբայրսն իւր զՄեղիառնն,

* Ներսէս Շնորհալու կիսատ թողած մեկնութիւնն ավարտել ու լույս է ընծայել Հովն. Մործորեցին, 1316 թվականին:

և կենակիցն, և զիւր որդին զՅոհանէսն, և զՎառվառն, և զԿիսայն զՂանիարն, և զմիւս հղբայրն Մարտիրոսն, և զհարեղբայրն զԽաւցադեղն, և զիւր որդիքն զըռայիս Յովանէսն, և զՊաւղոսն, և զՊետրոսն: Այլ և աղաչեմ զհանդիպողսդ հայցել յաստուծոյ պահել ամբողջ կենալք զրաբունապետս դաւաւիս Բաբերքո զտէր Սարգիս, նայ և զվերատեսուչ սուրբ ուխտին Բերքականն՝ զՂազար եպիսկոպոսն, և զքահանայսն

229ր դեղջին Աւձղեղա՝ զԹորոս երէցն իյլ*:

...Եւ եդի զսայ յիշատակ անձին իյլ ի դուռն սուրբ Յակոբայ: Եւ մի ոք իշխեսցէ հանել զսա յաստի, ո՛չ ազդական և ո՛չ [քահ]անայ, կամ տանուտէր, կամ այլ ոք, ո՛չ ծախելով, ո՛չ [գրաւ] դնելով, ոչ բաշխելով, և թէ ոք յանդգնի այսմ իյլ նայ զՅուդային և զԿայենին պատիժն առցէ, հանցի իւրայովքն ի դրոյն կենաց:

515

Մ Ա Շ Տ Ո Յ

Սերաստիա, ս. Նշան 88, ՀԱ, 1926, էջ 339—340

գրիչ՝ Սարգիս

ա

...Արդ, գրեցաւ հարկաւոր և մեղսայքաւիչ տառս այս ձեռամբ անպիտան և անարհեստ գրչի Սարգիս սուտանուն քահանայի, ի թվին Հայոց ՋԻՆ. (1476), ի դուռն սուրբ Կարապետիս և այլ սրբոցս, որք աստ կան հաւաքեալ, և ի հայրութեանս մերում տէր Կարապետի և այլ հնգետասան հոգեւոր իյլ

բ

Աստուած ողորմի Պաղտատ մամային հոգոյն՝ տնտեսին, որ ամենայն ժամ կու կերակրէր: Աստուած զիւր մեղք թողու:

գ

Յիշատակ է Մաշթոցս սիր Ամիր-Պոյնուն, և իւր կնոջն Մանաշին, և որդուն Դանիէլ երիցուն, և թոռին Աստուածատուր սարկաւագին, և ամենայն արեան մերձաւորաց: Ստացաւ զգիրքս ի հալալ արդեանցն՝ առեալ ԻԸ. (28) մառդիլ դոռիլ(*), և եդ յիշատակ ի գիւղն՝ որ կոչի Խառիկունի բերգ:

* 229բ էջի սկզբի տողերը մաշված են և շատ բառեր մնում են անբնթեանի, ուստի և մի պարբերութիւն (նորութիւն չպարունակող բովանդակութեամբ) դուրս են բերողնում:

516

Շ Ա Ր Ա Կ Ն Ո Յ

Նրևան 5680

գրիչ՝ Զաւրվար

վայր՝ Տիրիկ

408բ ...Գրեցաւ եղանակաւոր տառս ի քաղաքիս Տիրիկոյ, ի գուռն սուրբ Սարգսին, ի թուին ԶԻՆ. (1476), աւգոստոս ամսոյ է. (7), ձեռամբ բազմամեղ Զաւրվար երիցու, ի խնդրոյ՝

517

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Ի

Նրևան 2335

գրիչ՝ Կարապետ

վայր՝ Նրուսաղէմ

308ա Գրեցաւ հաւատոյ դաւանութիւնս ի թվիս Հայոց յԶ և ԻՆ. (1476), ձեռամբ մեղապարտ Կարապետ քահանայի և սուտանուն կրանաւորի, և յիշատակ հոգոյ իմոյ և ամենայն արեան մերձաւորաց իմոց՝ հաւրն իմոյ Յոնանիսի, և մարն իմոյ Նղիսաբեթի, և եղբարց իմոց Յովանիսի և Գրիգորի, և կենակցաց նոցին Ալամշայի և Դովլաթի, և դեռաբոյս զաւակացն նոցա, զոր տէր աստուած Յիսուս Քրիստոս յոյսն ամենեցուն շառաւիղ բարի պահեսցէ նոցա, թէ արու և կամ էգ, յազգէ մինչև յազգ, ամէն։

Գրեցաւ ի սուրբ քաղաքս Նրուսաղէմ, ընդ հովանեաւ սրբոյս Յակոբայ, որդոյ Զեքեթեա, և այս է աթոռ եղբարն տեառն Յակոբայ։

Աղաչեմ զհանդիպողքդ, զի թողութիւն մեղաց խնդրէք յաստուծոյ ինձ՝ Կարապետի, և իմոցն ամենայնի, և որք մասնաւոր պիտոյից աւգնական եղեալ են մեզ ի սուրբ Տնաւրէնութեան տեղիքս, խնդրեցէք ի Քրիստոսէ, զի ի ժամ սոսկալի դատաստանին Քրիստոսի ողորմութիւն լիցի նոցա և աւգնութիւն ի Քրիստոսէ...**։

518

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Ի Թ Ղ Թ Ո Յ

Նրևան 2678

գրիչ՝ Մաթէոս

ա

308ա ...Գրեցաւ սուրբ գիրքս այս՝ որ կոչի թխթոց, ձեռամբ իրքոյս Մաթէոսի, քանզի սկսայ ըզսա ՊԶՆ. (1426) թվին և կատարեցաւ ԶԻՆ. թվիս

* Ընդարձակ տեղ է թողնված ստացողի մասին լրացումներ կատարելու համար։

** Ուշադրով են ձեռագրի առաջին էջի վրա հետադա (ԺԶ. դար) ստացողներին մեկի կողմից գրված հետևյալ տողերը։

«Շիրազի խենքն այսպէս է. յառաջն Ա. կարմիր, յետոյ Ա. սեաւ, յետոյ Ա. ըսպիտակ, Ա. այլ սեաւ, Ա. այլ կարմիր»։

Հայոց (1476), ի յիշատակ հոգոյ աղքատիս, և առ ի վկայելումն հարազատացն իմ Իգնատիոս կրօնաւորին, և Նսայի վարդապետին, և Ռսկլանն աշակերտի, և Առիսակէսի: Եւ ունի գիրքս այս յինքեանն զբովանդակ րանս ուղղափառ վարդապետաց և զճշմարիտ դաւանութիւնն, որ ի Քրիստոս հաւատոցն, որք օգտիք ի սմանէ յիշեցէք ի բարի զյիմարս Մաթէոս, և աստուած զձեզ յիշէ ի փառս իւր, ամէն:

Բ

62ր Զանպիտան հողս և զանարհաստ գրչակս և զեղկելի գծաւդս Մաթէոս այսմ ծաղկաքաղ ոգեշահ մատենի աղաչեմ, աղաչեմ, որք հանդիպիք սմա վերածնութեամբ կամ արինակելով, յիշեսցիք զմեզ ի սուրբ աղաւթսն ձեր, որ և դուք յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ աստուծոյ մերմէ:

519

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երեւն 6257

կազմող և նորոգող՝ Թադէոս

270ա ...Յիշեցէք... րնդրեալն ի հայրայպետաց և գովեալն ի մէջ եպիսկոպոսաց պատուելի և փառաւոր հայրապետն մեր զտէր Ագաթիա արհեսպիսկոպոս, որ երեստ վերստին նորոգել զսուրբ Աւետարանս յիշատակ իւրն, և ծնաւդաց իւրոց՝ հաւրն իւրոյ Յալթունտաշ ոսկէգործի և մաւրն իւրոյ Օֆայ-Խաթունի, և զեղբայրս իւր՝ զկենդանին և զհանգուցեալն, և զեղբայրորդին իւր՝ զնորաբողբոջ ծաղիկն զտէր Ղուկաս եպիսկոպոս, և զայլ ամենայն արեան մերձաւորք իւր...:

Ընդ նմին և ինձ՝ անարժան, մեղաւոր, զծոյլ և զյետինս ի կարգաւորաց Թադէոս կազմող սորայ յիշեցէք ի Քրիստոս, և զհայր իմ, և զմայրն
270բ իմ, և զերախտաւոր վարդապետն իմ. և յիշողք յիշեալ լիջիք առ||աջի անմահ գառին աստուծոյ:

Կազմեցաւ ի թվականիս Հայոց ԶԺԻԵ. (1476), և Քրիստոսի փառք յաւիտեանս, ամէն:

520

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Նոր Զուղա 561, Մ.Տ.Մ.

հետ. ստացող՝ Սարգիս

162բ ...Արդ, և ես Սարգիս քահանայս առի զսուրբ Աւետարանս ի հաւալ ընչից իմոց, յիշատակ... հաւր իմոյ Ներսէսին, և մաւրն իմոյ Խոնձին, և եղբարցն իմոց Դաթին և Քանմանին և Ղապարթունին, և քուերացն իմոց Աշամարթին, Շանիսլիմին, Ղառամին, և եղբայրորդոցն իմոց՝ Յայկագին, և Ստեփանոսին, Գատկին, Թարխանին և Բարսղին, և դատերն իմոյ Գիշշապին...: Ի թիվս Հայոց ԶԺԵ. (1476): Այլ և զվերջին կազմող սուրբ Աւետարանիս Զաւարեայ սուտանուն քահանայ յիշեսցիք:

521

Գ Ա Ն Ջ Ա Ր Ա Ն

Երևան 8373

Հետ. ստացող՝ Գրտուն

173ր Ո՞ւլ մանկունք եկեղեցոյ՝ քահանայք և դպիրք, ուլ որ կարդայք կամ
աւրինակէք դայս Գանձատուրս ի վերջին ըստացողս յիշեցէք՝ պարոն
Գրտունս, և զիւր ծընաւն՝ Աստուածատուրն և զԲաւլն]բաւն, և զանդրա-
նակն, և զիւր կողակիցն զՍաբարն, և ըզգուտրս ըզՏալվար-Խարունս,
և ըզԸնդրչին՝ ըզԿիսան, և ըզԱսլիմեւիքս յիշեցէք ի Քրիստոս, և աս-
տուած զիւր ևրկնից արքաութիւնն պարաստէ ձեզ և ձեր նընշեցելոցն,
ամէն: Ի վայելոսն սրբոյն Հրեշտակապետի եկեղեցոյն:

Վերջի յիշատակութիւնս գրեցաւ թիւին Հայոց ՋԻԵ. (1476): ///* Թոռնի
Խաչատուրն:

* Անձնանուն է. մաշված լինելով, դարձել է անընթեռնելի:

գրիչ՝ Մելիքիսէթ
վայր՝ Բասեն, էգէպատ գիւղ

246բ ...Յամի յինն հարիւր քսան և վեցերորդի թուականութեանս Հայոց
(1477) գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ձեռամբ անարժան և անարհեստ
գրչի Մելիքիսէթ սուտանուն իրիցու, որ անուամբս եմ կոչեցեալ և գոր-
247ա ծովս ոչ, ընդ հովանեաւ սուրբ Փրկչիս, ի գաւառս || Բասենոյ, ի գիւղս
որ կոչի էգէպատ, ի դառն և յանբարի ժամանակիս, որոյ արդարու-
թեանն կողմն հակեալ էր և անիրաւութիւն և անկարգութիւնն ամենայն
ուրէք դարացեալ, և ուր ուրէք գաւառէր ճշմարտութիւն վասն ծովացեալ
մեղաց իմոց, ի բազմանալ անարիւնացն և ի նուազել քրիստոնէիցն,
ի թագաւորութեան Վրաց Բագրատա, և ի յաթաբեկութեան Ղաւղաւաթի,
և ի ղանութեան տաճկաց թոռինն Արմաւնա՝ Ուզուն-Հասաւին:

Ի թուականութեանս Հայոց Զ. և ԻԾ. (1476) ամի, ամսոյն սեպտեմ-
բերի ժողովեցան անթիւ զարքն տաճկաց և գնացին զազա ի Վրացտուն,
և իջեալ բանակեցաւ առ ափն Քուտ դետոյն, ի քաղաքն Փայտակալաւն,
որ այժմ ասի Տփլիս, և սփռեաց զարսն իւր յաշիւարհն Վրաց, և հասեալ
մինչև ի սահմանս Ափխազից, և ելեալ ի կատար լերինն Կովկասու, և ան-
247բ դի ժողովեցին բազում աւարս և գերիս ի մի վայր, և շատ ոճիրս գործեաց:
Քանզի ի Բ. (32,000) գերեցաւ և ԽԸ. (48,000) մարդ ի սուր սուսերի մա-
շեցաւ: Ջայս ամենայն մեր լուեալ և տեսեալ զարհուրեաց, զի ողորմածն
աստուած յանողորմն սուրն մատնեաց զազա քրիստոնէից վասն մեղաց
իմոց. քանզի թոյլ ետ ողորմածն աստուած և մտեալ սատանա ի սիրտ
յանողորմ յազգին տաճկաց և կատարեաց զցանկութիւն իւր, զոր տէր
աստուած փրկեսցէ զամենայն քրիստոնայքս ի յանարիւնաց և ի սա-
տանաի փորձանաց, ամէն, եղիցի, եղիցի:

Նաև յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր, ո՞վ սուրբ ընթերձաւոր
սուրբ Աւետարանիս, զստացող սորա զԳրիգորն՝ զՆդիին որդին, զի յոյժ
փափաքանաւ և ջերմեռանդ սիրով ստացաւ զսուրբ Աւետարանս ի հա-
լալ յԵրէնից իւրոց յիշատակ իւր, և գաւակաց իւրոց Միսիթաւին և Հա-
րապետին, և դեռաբուս մանկանցն Ազիզբէկին, Նդիին, Մուսէսին, և եղ-
248ա բարն Սաւակին, և ծնաւորացն իւրոց՝ փոխեցելոցն առ Քրիստոս՝ զհայ-

* Թեմաների ուրույն ընթերցումը, կատարողական ինքնատիպութեամբ և տեխնի-
կայով ուշադրութեան արժանի են այս ավետարանի մանրանկարները, որոնք պատկանում
են հայ մանրանկարչութեան ժողովրդական ուղղութեանը:

րէն իւր զնշիլէն և զմայրն իւր զՄարբան, և զայլ ամենայն առուարեան* մերձաւորսն և զհանգուցեալսն յիշեցէք առ Քրիստոս...:

Եւ խոշորութեան զրիս և սղալանաց անմեղադիր լերուք, զի կար մեր այս էր:

Այլ և յիշեցիք ի մաքրափայլ յաղափս ձեր զփցուն գրիչս զՄէլիսէր սուտանուն երէցս, և զհայրն իմ զՍիմէոն քահանայն, և զմայրն իմ զՂա-յար-Խարունն, և այլ զամենայն արեան զմերձաւորսն իմ՝ զփոխեցեալքն առ Քրիստոս...**:

523

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 0858

308ր ...Արդ, գրեցաւ սայ ի թուականիս Հայոց ՋԻՉ. (1477), ի դառն և յանբարի ժամանակի, զի յայսմ ամի եկն Աւրմանին թոռն Հասան-պէկն ի վերայ Փայաակարան քաղաքին, որ այժմ ասի Տըլիխիս. էառ աւար և գերի, և ի սուր սուսերի մաշեաց զայն ահագին երկիրն, և ո՛վ կ[արէ]//

524

Մ Ա Յ Ր Մ Ա Շ Տ Ո Յ

Երևան 803

գրիչ՝ Գաբրիէլ
վայր՝ Յովհաննավանք

ա

305ա Փառք... որ ետ կարողութիւն տկարիս հասանել ի յաւարտ դծիս:

Առդ, ի վերջինս ի խումբս բանասիրաց Սիմէոն վարդապետ շրջեցայ ի բազում տեղիս և ի գրեանս և ժողովեցի զբանք սուրբ և լուսապայ-ծառ Մաշտոցս, նախ՝ վասն ստուգութեան և ճշմարիտ աւրինակի, երկ-

* Իմա՝ Վարեանառուն:

** Ձեռագրի հաճորդ՝ 248բ էջում, շատ անվարժ ձեռագրով գրված է մի անթվական հիշատակարան, որը հնագրական տվյալներով կարող է ժՁ—ԺՀ դարից լինել: Իր բովանդակութեամբ այդ հիշատակարանը արժեքավոր է, ուստի տալիս ենք ստորև.

Շնս Միւրան տովի զսուրբ Աւետարանս տէր Յովանէսին: Եւ որ էս բանս ինձ եղօ, որ գերեցայ իմ կին ու աղով: Ելի եւ որ պրծայ ու եկի իմ տղեքն էլ աղեցի, հեթ հասան. զիս էլ բռնեցին ու զիմ տղեքն էլ: Ես էլի պրծայ ու աղեքս կորան: Եկի մուտ ի Յովանէս էրէցն, ու ասի թէ զօտարանո տանիմ ու զիմ գերեքն աղատիմ: Նայ ելի մ[ի]տք արի, թէ որ մարդ է ինքն զիւր գլուխ կտրել, որ ես զիմ գլուխս կտրեմ ու կամ զիմ ծնօղաց վարձն ու զիյիշատակն կորցեմ: Ելի չկարցի զմիշ անել, թող էլի ես կորիմ ու զիմ ազգին յիշատակն չկորցեմ: Ես Յովանէս իրիցէն ջ. թանկի արծաթս առի, զիմ աղգի յիշատակ Աւետարանս տովի. յիշատակ էր ու էլի յիշատակ տով տէր Յովանէսին:

Ով որ գէս մոշլէ ու կամ իրքմին խօսք ասէ, նա անիծած լինի ինքն ու իր ծնօղքն, յօիտեանս յօիտենից ու զարիմ ընլի սուրբ Աւետարանս իրեն ու իր տանուտեղինս:

րորդ՝ վասն կարատուքեան և պիտանութեան սորա մեզ՝ ի կեանս և ի մահուն, երրորդ՝ վասն լուատարութեան և աւգտութեան նորոգ մանկանց եկեղեցւոյ, չորրորդ՝ վասն յիշատակութեան մեզ յետ մահու առաջի անմահ թագաւորին և բարեխաւս առ աստուած, հինգերորդ՝ զի յամենայն շնորհաց սորա, որով արժանաւորին մարդիկ, մասնակցեաց զմեզ Քրիստոս յոյսն սրբոց իւրոց:

Արդ, գրեցաւ սա ի գաւառիս Արարադեա, ի վանքս Յովնանու, ի դրան սուրբ Կաթողիկէի, և շնորհաբաշխ սուրբ Կարապետիս, և այլ 365 ամենայն սրբոցս՝ սուրբ Վարշամակի և սուրբ Ստեփանոսի՝ նախաժկայի աշի, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս:

Գրեցաւ ձեռամբ անարհեստ և փօռն գրչի Գաբրիէլ եպիսկոպոսի, ի թվականութեան մեր ՋԻՋ. (1477), ի կաթողիկոսութեան տէր Ոհաննիսին, ի յաթոռն սուրբ էջմիածնին Վաղարշապատու:

Արդ, ցանկացող եղև այսմ սուրբ գրոց Մաշտոցիս խաւճա Հանդիկն, և ամուսին իւր Խուրլու-Խաթուն, և զաւակ սոցին դեռաբոյսն Յակոբ: Եւ ետու ընծայ ի սուրբ և ի հրաշափառ աստուածաբնակ և երկնանման սուրբ տաճարն էջմիածինն, յիշատակ հոգւոյ իմոյ և վասն արեւշատութեան զաւակին իմոյ Յակոբին:

Արդ, որք կարդայք կամ արինակէք յիշեցէք ի սուրբ և ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր խաւջա Հանդիկս և զամուսին իմ Խուրլու-Խաթուն: Եւ ոչ որ ունի իշխանութիւն հանելոյ ի դրանէ սուրբ էջմիածնին. բայց աղաչեմ զձեզ, ո՛վ սուրբ զասս քահանայից, որ ամէն տօնի զյիշատակարանս կարդայք և աստուած-ողորմի ասէք Հանգկան և ծնաւոց իւրոց, ամէն:

Արդ, յերեսս անկեալ աղաչեմ զամենեւեան, որք հանդիպիք սմա տեսութեամբ կամ աւգտութեամբ, յիշեսցիք զստացող սորին զխաւճա Հանդիկն, և զամուսին Խուրլու-Խաթուն՝ հանդերձ ծնողօք և ամենայն արեան մերձաւորօք, և զիմ անարժանութիւն Գաբրիէլ գծողի՝ հանդերձ ծնողաւք իմովք յիշեսցիք զմեզ բարի կամօք և շերմեռանդ սրտիւ, և թողութիւն խնդրեցէք ի մարդասիրէն աստուծոյ ամենայն յանցանաց մերոց, փրկելով զմեզ յաւիտենից հրոյն և արժանի արասցէ անմահ կենացն և երկնից արքայութեանն:

Եւ դարձեալ աղաչեմք յիշել ի տէր զփօռն գրչս Գաբրիէլ եպիսկոպոս, և զաշակերտքս մեր զՄարտիրոս աբեղայն, և զՂուկաս աբեղայն, որ զթուխտս կոկեաց, և սպասաւորն մեր զԱստ-Մէլիքն յիշեցէք ի Քրիստոս: Եւ ինքն որ առատն է ի տուրս բարեաց ողորմեսցի ձեզ յիշողացդ և մեզ յիշեցելոցս, ամէն:

Բ

137 ...Բիւր մեղաւք խաւարեալս և մահացեալս՝ զԳաբրիէլ եպիսկոպոս գրիչս, և ստացող զխաւճա Հանդիկն, և զամուսին իւր, և զաւակ սոցին զդեռաբոյսն Յակոբ յիշեցէք ի Քրիստոս:

Թվ. ՋԻԵ. (1476) զգերութիւն Վրաստանայ, որ Հասան-բէկն գերեցոյց:

Գ

225...Վրաստան, որ Հասան-բէկն գերի արար ԼՐԹ. (32,000), թվ. [2]ԻԵ.
(1476):

Դ

ստացողի բարեկամ՝
Աստուածատու Պալախաւացի

4ր հաւճայ Հանգիկ ու պատուէլի
Դու աստուծոյ ես սիրելի,
Արգունք առնես զամէն բարի,
Աստուած անէ ընդունելի:
Աստուածատու Պալախաւացի,
Որ զայս սակաւ բանս ասացի:
Յակոբ մանուկն է քո որդի
Եւ ժառանգորդ իւր հայրենի:

525

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՀԱՐԱՐԱՄ 1911 թ. մարտ, էջ 219—220, Ագուլիս

գրիչ՝ Զաքարիա
վայր՝ Աշոտա-ձոր, Յանկիւնեաց վանք

292...Եւ արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի թվին Հայոց Զ. և ԻԶ. (1477)
ամի, ի ձորս Աշոտա և ի վանս Յանկիւնեաց, ընդ հովանեաւ սուրբ Հոսա-
ւորչիս, և սուրբ Վարդիհաւր գերեզմանիս տես(՝) տաճարիս, և սքանչելա-
գործ սուրբ Նշարացս, ձեռամբ մեղսամած և անարժան գրչի Զաքարիայի,
ի թագաւորութեան Հասան պարոնի, որ առ ու գերի արար զաշխարհն
Տփլիս՝ ԿԹ. (60,000) մարդ: ԼԹ. (30,000) ի սուրն անցուցին, ԼԹ.
(30,000)՝ գերի. վայ ինձ հազար բերան. ի հայրապետութեան տէր
Սարգսի: Եւ արդ, յերես անկեալ աղաչեմ զմանուկս սուրբ եկեղեցւոյ
յիշել ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զստացող աստուածաբան սուրբ Աւե-
տարանիս՝ զհաւատարիմ և զհոգեւոր քրիստոնէն զԱզնեւն, և զկողակիցն
իւր զԴրըշխոյ-Մէլիքն, և հարազատ որդին իւր Մխիթար քահանայն և
զկենակիցն իւր Գոնար, և զորդին իւր Մելիքիք քահանայն, որ ստացաւ
զսուրբ Աւետարանս իրեանց յիշատակ, և ծնաւազ նոցին, և եղբարցն
Մարտիրոսին և Յովնանիսին, պարոն Սէք սարկաւագին, և քվերն նորա
Ազրգին, և ետուր զսայ նորայլնձայ քահանայիս տէր Մխիթարիս...:

Դարձեալ, կրկին աղաչեմ յիշել ի Քրիստոս զպատական և զսրբա-
սնեալ քահանայն զուսուցիչն իմ զտէր Կարապետն, և զմիւս վարպետն
իմ զտէր Ոնովիւսն, որ փոխեցաւ..., և զհայրապետն մեր զտէր Գրիգոր
եպիսկոպոսն, և զտէր Աստուածատու հրարպետն, և զտրնտեսն՝ զՀե-
րիքն, որ սիրով հոգայն նեղացան և սպասաւորեցին սուրբ Աւետարա-
նիս և հոգ տարան ի թուղթ նշայել, որ ի յաւել ածելն, որն ի շրին բե-
րելն, որ և ինքն տէր աստուած Յիսուս Քրիստոս անթաւամ փառօքն

ղարդարեսցէ զնորքօք, ամէն: Եւ զիս՝ զանարժան գրիչս Զաֆարէ քահանայս, որ զանուն ունիւմ և զգործս ոչ՝ յիշման արժանի արարէք միով աստուած-ողորմիւ, և զծնողսն իմ զՄելիսէղն, և զմայրն իմ զՄելիքն, և զեղբայրն զՎասիլն, և զքոյրն իմ զՍալի-Մելիք, և զՏովաթն, և զՄարիամն, և զամենայն արեան մերձաւորսն՝ զկենդանիս և զանգուցեալսն, ամէն: Եւ զՄարկոսն, որ զթուղթն կոկեց, և դուք յիշողքդ և մեք յիշեցեալքս մասն բարեաց ընկալցուք ի Քրիստոսէ աստուծոյ մեր[ոյ], ամէն և եղիցի:

Աւարտեցաւ սուրբ Աւետարանս յուլիս ամսոյ ի Ե. (5)....:

Ձեռս երթայ՝ դառնայ ի հող,

Գիրս մնայ յիշատակող....:

526

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Մ. Տ. Մ.

գրիչ՝ Զաֆարիս
վայր՝ Յանկիւնեաց վանք

Գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի թվիս Հայոց ՋԻՉ. (1477) ամի, տեղիս ի Ձորս Աշոտա, ի վանս Յանկիւնեաց, ընդ հովանեաւ սուրբ Լուսաւորչիս, և սուրբ Վարդիհաւր գերեզմանիս, և սուրբ Սիոնիս, և սուրբ Պետրոսի և սուրբ Պաւլոսի, ձեռամբ մեղսամած և անարժան գրիչ Զաֆարիս, ի խանութեան Հասան-պէկիւն, և ի հայրապետութեան տէր Յովնանիսի, առ դրան սուրբ Էջմիածնի՝ Դարձեալ, կրկին աղաչեմ յիշել ի Քրիստոս զպատուական և սրբասնեալ քահանայս Վարդիհաւր զտէր Գրիգոր եպիսկոպոսն, և զտէր Հայրապետն, Աստուածատուրն և զՀերիք մամն: Եւ զիս՝ զանպիտան գրիչս Զաֆարէս, և զուսուցիչն իմ զտէր Կարապետն, և զմիւս վարպետն իմ ըզՈնոփրիսն, որ փոխեցաւ ի Քրիստոս, և զՄարկոսն որ զթուղթն կոկեց....:

527

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Նոր Ձուղա 50, Մ.Տ.Ա. և Մ.Տ.Մ.

գրիչ՝ Զաֆարս
վայր՝ Յանկիւնեաց վանք

280 — ... Հստ նըմին աւրինակի երջանիկ և պատուական քրիստոնէն Ամնա-
281 ղինն, ի խնդիր եղեալ անգին մարգարտիս և ստացաւ զգանձս անկողոպտելի, և դուք սրբասնեալ հարք և եղբարք՝ մանկունք սուրբ եկեղեցւոյ, որք հանդիպիք սուրբ Աւետարանիս լի բերանով և ուղիղ սրտիւ աստուած-ողորմի ասացէք Ամնադնին և կնոջ Հովսիսիմին և ծնաւդացն:

* Մինչ այստեղ հրատարակված է Ն. Մասի «Дневник поездки в Шавшетию и Кларжетию» աշխատութեան մէջ (աե՛ս «Тексты и разыскания», VII. СПб, 1911, էջ 27—28):

Գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի թուականութեանս Հայոց ՋԻԶ. (1477), ձեռամբ մեղաւոր և զանարժան դրչի Զաքարա արեղաի, ի վանս որ կոչի Յանկիւնեաց, ընդ հովանեաւ սուրբ Լուսաւորչիս, և սուրբ Վարդիհօր սուրբ գերեզմանիս, և աստ հօաքեալ ամենայն սրբոց:

528

Ա Ի Ե Ա Տ Ա Ր Ա Ն

Նրեան 1779

նորոգող՝ Անանիայ
վայր՝ Գողթան Գաւառ

332^ա ...Արդ, նորոգեցաւ սուրբ Աւետարանս. ես Գովում ցանկացայ Աւետարանիս և առի զսայ ի հալալ ինչից իմոց և ընծայեցի սուրբ Քրիստափորոյ, յիշատակ ինձ, և կողակցին իմոյ Խարուն-Փաշային, և զհայրն իմ Պարսում՝ հանգուցեալ ի Քրիստոս, և զհոգևոր հայրն իմ զԱւագ, և զմայրն իմ Սաղայ-Մէլիք, զհարազատ եղբայրն իմ Նովգար: Կրկին անկամ յիշեցէք յաղաթս Շմաւուն արեղէն, որ միշնորդ կա[ն]կնեցաւ Աւետարանի նորոգելն: Ի հայրապետութեան մերում գաւառիս Գողթան տէր Սիմէոն արհեսպիսկոպոսիս՝ ժրայշան և քաջ մշակի վերնուն Սիոնի: || Եւ միաբան եղբարքս և սպասաւորքս և շինարարքս սուրբ ուխտիս, որք կան առ ոտս սորա բնակեալ՝ զտէր Բարսեղ արեղէն, զտէր <Ար> Ագարիայ՝ տիրին եղբայրորդին, զտէր Հայրապետ արեղէն Տէրունեցի՝ հայրապետ վանիցս, զտէր Յովանէս արեղէն Խիկարեցի յիշեցէ[ք] ի բարի, զՅովան երէց Գրաբեցի յիշեցէք ի Քրիստոս, զտէր Յովսէփ արեղէն յիշեցէ[ք] ի բարի, և զտնտես Պապն՝ աշխատաւոր վանիցս յիշեցէք ի բարի, և զընչինս զհողս՝ զհնազանդս՝ զկազմող Աւետարանիս Անանիայ արեղէս սուտ անուամբս, որ եմ իբրև զմի փոքրագունից սպասաւորաց տեառնս մեր տէր Սիմէոնի, ի թվականութեանս Հայկազան տումարի ՋԻԶ. (1477):

Դարձեալ, փառաւոր պատուով և ծածկուցով պահէ զսուրբ Աւետարանս, Գովում եղբայր, զԱնանիէս յիշէ ի նստել ի տան և զնալ ի ճանապարհ, և յամենայն ժամու, և զքեզ անսասան պահեսցէ, Գովում, մինչև յարն վերջին, ամէն....:

529

Ա Ի Ե Ա Տ Ա Ր Ա Ն

Մ. Աթոռ 12, «Էջմիածին», 1950 թ. հուլիս-օգոստոս, էջ 81

Ժաղկող՝ Ստեփանոս Առնշեցի

112^բ Մտգկեցաւ սուրբ Աւետարանս ձեռամբ Ըստեփանոս եպիսկոպոսի, ի վանքս Առնշուց, ի դառն և ի նեղ ժամանակիս, զի գնաց Հասան-բէկն և գերեաց զվնաստուն*, թվ. ՋԻԶ. (1477):

* Նոսքը, անշուշտ, Վրաստանի մասին է: Նկատի ունենալով Ուզուն-Հասանի ձեռնարկած վրացական արշավանքի բնթացքում զոհված ու գերված տասնյակ հազարավոր մարդկանց, Ստեփանոս Առնշեցին զիմում է բառախազի և Վրաստանի փոխարեն գրում է Վնաստուն:

530

Ճ Ա Շ Ո Յ

Երևան 6378

վայր՝ Արճեշ

ա

334ա Տէր աստուած... [ողորմեա] ստացողի գրոյս տէր Յովանէս եպիսկոպոսի և հարազատին իւրոյ նորընծայ արեղային Գալուստին, որ յայսմ ամի գնաց յԵրուսաղէմ և ի ճանապարհին առ աստուած փոխեցաւ:

բ

387բ Տէր աստուած Յիսուս Քրիստոս... ողորմեա ստացողի սուրբ գրոցս սրբասէր եպիսկոպոսին տէր Յովանիսին և ծնողաց նորին և հարազատացն իւր՝ սուրբ և սրբասէր հրեշտականման կրօնաւորացն տէր Ստեփանոսին և տէր Գալուստին, որ տղայհասակ յաստուած փոխեցան և սուգ անմխիթար թողին:

գ

հետ. ստացող՝ Խաչատուր
եպիսկոպոս Գողթնեաց

592բ ...Գտի զսա ի բաղում ամաց դրեալ և ոսկէզօծ յորինուածով զարդարեալ յերկիրն Քաջքերունեաց, ի քաղաքն Արնիշու, ի թուականութեանն արամեանս աղին ԶԻ. և վեցերորդ ամին (1477), ի բարեխօսութիւն և յիշատակ բարի արքեպիսկոպոսի ուրումն Յովանիսի...*:

531

Շ Ա Ր Ա Կ Ն Ո Յ

Երուսաղէմ 1669

գրիչ՝ Կարապետ արեղայ
վայր՝ Բաղէշ

...Ի վայելումն Թումայ եպիսկոպոսի՝ առաջնորդի սուրբ ուխտին Գումաց, որ ի Բաղէշ, ի դուռն սուրբ Աստուածածնի և սուրբ Գէորգեայ, ի սուլտանութիւն Հասան-բէկին, և ի կաթողիկոսութիւն Յովնանիսի:

532

Գ Ա Ն Ձ Ա Ր Ա Ն

Երևան 4976

գրիչ՝ Իսրայէլ
վայր՝ Մոկֆ, Փասավանֆ գիւղ

212բ Փառք... որ ետ կարողութիւն մեղաւոր գրչիս Իսրայէլի անարժան քահանայի, որ գրեցի զԳանձարանս ի վայելումն Աւետիս դարբնին, ի գեղ-

* Գողթնյաց եպիսկոպոս Խաչատուրի այս ծանոթագրութիւնը, ձեռագրի գրչության տարեթիւի ու հանգամանքների մասին, գրված է 1663 թվականին, հավանաբար զլիարժեք չիշատակարանի տվյալների հիման վրա, որն այժմ ձեռագրից բացակայում է:

շէն Աղնա, և յիշատակ ծնաւդացն Ղազարին և Սուլտանին, [և զաւակին իւրեանց Աւետիսին, և կողակիցին իւրոյ Թագունոյն, և դեռայրոյս զաւակացն իւրեանց Հայրապետին, և Կարապետին, և Գրիգորոյն, և Սուլտանին, և մուրոյոջն Աւետիսին, Սուլտանին և զՅոնանէս կրօնաւորին, զքեռին և զքորերն իւր՝ զԹաւրէզն, և զզաւակն իւր, և զՄրուաթն, և Զաւարաբէլ, և զԲաղտատ, և զաւակ իւր ամէն, Մարգարիտն, ամէն]*:

Գրեցաւ Գանձարանս ի յերկիր Մեկաց, ի գեղս որ Փասավանք կոչեն, ի դռնն սուրբ Աստուածածնիս, և սուրբ Գրիգորիս, և սուրբ Կարապետիս, ձեռամբ Խաւայել մեղապարտ գրչի, ի թըւականիս ՋԻՋ. (1477) ամիս, ի դառնացեալ ժամանակիս:

Աղաչեմ զձեզ, ով ոք որ տեսանէք զԳանձարանս և կամ արինակէք, նա լի բերանով ասաղէք զաստուած-ողորմին եղկելի գրչիս, և ծնաւդաց իմոց Ամիրշանին և Շեռնորին, և կողակցոյն Թագունի, և ազգացն ամենայնի, և եղբարցն. և ասողացդ ողորմի Քրիստոս աստուած, ամէն, ամէն**:

533

Գ Ա Ն Ձ Ա Ր Ա Ն

Նոր Զուգա 248, Ս.Տ.Ա. և Մ.Տ.Մ.

գրիչ՝ Մելիսէք
վայր՝ Ռշտունիք,
Շատուան գիւղ

291ա ... Արդ, որք հանդիպիք տեսութեամբ կամ արինակելով և կամ եղանակելով յիշեցէք ի բարին Քրիստոս՝ զըստացող սորա զՎարդան սրբամիտ կրօնաւորն և զծնողսն իւր՝ զհայրն իւր զՅովնանէս և զմայրն զՆդիսաբէթ, և զեղբարքն իւր զԿարապետ և զՄարտիրոս, և զհարեղրայրն՝ զԹումայ հեզահոգի կրօնաւորն, և զքեռիքն՝ զԱստուածատուր և զՅովնանէս զմաքուր կրօնաւորքն, և զմիւս հարեղրայրն իւր զՀրապետ, որ յերիտասարդական հասակի ի յազդմանէ շարին ի յուսինն անկաւ և հեղձամահ եղև ի ներքոյ բազմութեան ձեանն, և սուդ անմխիթար եթող եղբարցն, և քրեւրցն իւրոց Թանկ-Խաթունին և Մարթային, մինչև ի փոխին իւրեանց յաշխարհէն...:

Եւ արդ, ես՝ Վարդան սոսկանուն կրօնաւոր՝ ծառայ ծառայիցդ աստուծոյ ետու գծագրել զսա ի մխիթարութիւն հոգոյ իմոյ... և ծնողաց իմոց Յովանիսին և Նդիսաբէթին, և եղբարցն Թումայ կրօնաւորին և Հեւրապետին, քեռեացն Աստուածատուր կրօնաւորն և Յովնանէս կրանաւորն, և հօրնքւերցն իմոց՝ Թանկ-Մելիսին և Մարթային, և զաւակաց նորին, այլ և քւերցն իմոց Սիրամարգին, և զաւակաց նոցին Սիրունին և Առաքելին, Արուս-Խաթունին և Նշխունին, այլ և Ազրգին, և որդոյ նորա

* Փակագծերի մեջ առնված հատվածը լրացված է այլ ձեռագրով, գրչի կողմից նախորդ րադ Բողնված տողերի վրա:

** Վերջին բաժնն-ը զրված է փակագրով:

Խաչատուրուն և Մրշանին, և որդւոյ նորա Շահապին, և միւս քրւերն Եղիսարեթին, և որդոյ նորին Յովանիսին և Ստեփաննոսին...:

Եւ արդ, ևս՝ անկարգս կարգաւորաց, անպտուղ ի բարեաց, մեղաւորս յարդարոց Մելիսէթ ծրագրող սորա, աղաչեմ զձեզ հայրական գթով և եղբայրական սիրով աստուած-ողորմի ասացէք ինձ՝ Մելիսէթի անարհեստ գրչի, և ծնողաց իմոց Ստեփաննոսին և Գոնարին, և զաւակաց իմոց...:

Այլ և Աստուածատուր կրօնաւորն, որ աշխատեցաւ ի կոկել թղթին:

Բայց գրեցաւ սա ի յերկիրս Ընդշաունեաց, ի գեաւղս որ կոչի Շաւաւն, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնին, և սրբոյն Ստեփաննոսի նախավկային, և սրբոյն Գէորգեա զաւրավարին, և սրբոց Ոսկեանց քահանայիցն, յամի յորում էր թին հայկազեան Ջ. և ԻՉ. (1477), յառաջ-նորդութեան տեառն Ստեփաննոսի կաթողիկոսի, և ի դիտապետութեան այսմ նահանգի տէր Յովանիսի սրբազան եպիսկոպոսի՝ սպասաւորի սրբոյ Թումայի առաքելոյ, այլ և յաշխարհակալութեան Աղուպ-ղանին...²:

534

Շ Ա Ր Ա Կ Ն Ո Ց

«Նույս» 1908 թ., էջ 141, Բալու

գրիչ՝ Ստեփանոս
վայր՝ Մշոյ Եղրդոտ մենաստան

Գրուած է Մշոյ Եղրդոտ մենաստանին մէջ ՋԻՉ. (1477) թուականին... նոյն ժամանակ մենաստանին առաջնորդն է եղեր Յովաննէս եպիսկոպոս: Գրիչը՝ Ստեփանոս անուն կրօնաւոր մըն է, որ կ'գրէ՝ զՇախակնոցս յիշատակ ճշմարիտ և սրբասնունդ կրօնաւորին Դաւիթ արեղային, ի վայելումն անձին իւրոյ:

535

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՍՅՎ 148 (120), հա. Ա. 028

գրիչ՝ Աստուածատուր
վայր՝ Եզրեկայ

274բ Եղև զրաւ գրչութեան սրբոյ Աւետարանիս ի թուարեւութեան արեթական գրոհի Ջ. և ԻՉ. (1477): Արդ, գրեցաւ տառս աստուածային և տիեզէրաքարոզ սուրբ Աւետարանս ձեռամբ մեղսամակարդ ոգւոյ և փցուն գրչի, սուտանուն Աստուածատրի անարժան քահանայի, ի մայրաքաղաքս Եզրեկայիս, ի վանքս որ կոչի Երեզի սուրբ Աստուածածին, որ է տեղի շարշարանաց սրբոյն Գրիգորի մեր լուսաւորչին: Ի հայրապետութեանն Հայոց տէր Յովանիսի, և յառաջնորդութեանն մերում տէր Սարգիս ար-

* Յագորբը դահ բարձրացավ 1478 թ. հուլիսի 17-ին և իշխեց մինչև 1490 թ. վերջերը, ուստի այս հիշատակարանի գրութեան տարեթիվը, անկասկած, սխալ է գրված կամ ընդօրինակված:

քեպիսկոպոսի, և եղբարորդոյն իւրոյ՝ նորարողբոյ զաւակին իւրոյ աէր Յովաննէս արքեպիսկոպոսի, և պարոն Պակքամուրին:

Արդ, աղաչեմ զամենեսեան, ո՛վ դասք լուսերամից, որք հանդիպիք այսմ աստուածախաւ մատենիս կարդալով կամ արինակելով, յիշես- ջիք ի մաքրափայլ աղաթս ձեր զստացող սուրբ Աւետարանիս զՅակոբն և զկողակիցն զՃիճան-Մելիքն, որ ստացան զսուրբ Աւետարանս ի հա- լալ ար[դ]եանց և եդին յիշատակ ի սուրբ Սոփի, ի գիւղ Աճճնի՝ յիշատակ իւրեանց, և ծնաւդաց իւրեանց, և զաւակաց, և ամենայն արեան մերձա- տրաց՝ Յովանիսին, Եզեկիէլին, Իմրանին, Ասլի-Մելիքին, և իւր որդոցն՝ Թամուրին, և Թուրմանդին, և հարն Կաղ-Աստուածատրին, և Շնոֆուրին, Յովանէս քահանային, Կարապետին, և Հարապետին, և ամենայն արեան մերձատրաց...:

Բ

Յիշեսջիք ի սուրբ աղաթս և ի մեղսաքաւիչ պատարագս ձեր զՄկրտիչ քահանայ, և զԵզեկիէլ քահանայն, և զուսուցիչն իմ զՂազար քահանայն, և զհայրն իմ զՅեսային, և զմայրն իմ զՄեծիւաքունն՝ զփոխեցեալսն առ Քրիստոս, և զեղբայրն իմ զպարոն Մկրտիչն, և զդեռարոյս զաւակն իւր զԱմիրգատն, և զքոյրն իմ զԽոթիւ-Փաշան, և զմիւս քուերսն իմ՝ զփո- խեցեալսն առ Քրիստոս՝ զԵմին-Մելիքն և զՆոնոֆարն, և զդուստրն իւր զԽոթան-Փաշան, և զայլ ամենայն ազգայինսն մեր՝ զկենդանիս և զհանգուցեալսն առ Քրիստոս, ո՛վ դասք քահանայից յիշեցէք ի մաքրա- փայլ յազաւթս ձեր առ Քրիստոս, ամէն:

536

Ա Ի Ծ Ա Տ Ա Ր Ա Ն

«Աղուանից երկիր և դրացիք» էջ 9, Թեմիր-խան-Շուրա

գրիչ՝ Մատթէոս

Աւետարանը գրած է Մատթէոս անուն ոմն և ստացած է (գնած) Տիկին-Էմին ոմն: Բայց յիշատակարանից յայտնի չէ թէ ուր գրուած է միայն յայտնի է թուականն, որ է ՋԻՉ. (1477)...: Յիշատակարանից երևում է, որ Տիկին-Էմին նուիրած է Աւետարանս ոմն Սարգիս քահա- նայի. բայց թէ ուր, կրկին անյայտ է: Սարգիս քահանային երէցկին Տիեարն վաճառում է Աւետարանս Յովաննէսի որդի Դանիէլին ճՄ. (150) թանկայ դրամի՝ միջնորդութեամբ Ղարա-Քեշիշին:

537

Ա Ի Ծ Ա Տ Ա Ր Ա Ն

Սերաստիա, ս. Նշան 32, ՀԱ, 1928, սյուն. 261

570. ...Բայց գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի թուականիս Հայոց ՋԻՉ. (1477), ձեռամբ բազմամեղ և ն ///

Արդ, աղաչեմ յիշեցէք ի մաքրափայլ աղաթս ձեր զստացող Աւետա- րանիս զԴոնիկ Ստեփանոսն, զԿիրակոսն, զՄեծ-Խաթունն, զԹորոսն, զՍարգսին, Ջաֆարէ քահանայն: Յիշատակ գնեցին զսուրբ Աւետարանո, յիւրեանց հալալ արդեանցն գնեցին:

ՋԻԼ:

1478

538

Յ Ա Յ Ս Մ Ա Ի Ո Ի Ր Ք

Երևան 4873

Հետ. սատացող՝ Ամիր

307ա ...Պարզեալք և առատ ողորմութեամբն աստուծոյ բարեբարին ցանկացող եղեալ բաղձանաւք հոգեւոր սիրոյ սուրբ գրոցս Այսմատւրացս, ես՝ Ամիրս ետոյ ստացայ զսայ հալալ ընչից իմոց՝ յիշատակ ինձ, և ծնողաց իմոց՝ հարն իմոյ Աթանիսին և մաւրն իմոյ Սիմիկին, և հարազատ եղբարցն իմոց Ամիր-Սարգսին, Մկրտչին և Մարտիրոսին...*, և յետաւարտմանն յանուանցս՝ նորաբողոք, - դեռաբուսիկ և սիրասնունդ որդոցս մերոց՝ Վրթանէս սարկաւագին և Գալուստ սարկաւագին...:

Ի թվաբերութիւնս Հայոց ՋԻԼ. (1478), արանց ի ԻԸ. (28): Ի սմին ժամանակի եկն Հասան պարոն ի Վրացտունն և քակեաց, և բազումս սրով կոտորեաց, և աւէրս էած, և քառասուն հազար անձն գերեաց. և զտառապանքս սոցա ո՞ կարէ գրով արկանել, Բազումս եկեղեցիք քակեցին, զիւաչ և զգիրգ կորուցին, զայլ անաթ եկեղեցո: Եւ ինքն շարայշաբ մահուամբ սատակեցաւ, որպէս մանկակոտորն Հերովթէս անիծեալն:

Որք հանդիպիք ի սմայ կարդալով, կամ տեսանելով, կամ արինա-կելով, զգրիչս յիշեցէք ի սուրբ աղաթս ձեր, և աստուած զձեզ յիշէ...:

539

Շ Ա Ր Ա Կ Ն Ո Յ

ՀԱ, 1940, սյուն. 209

գրիչ՝ Գրիգոր Բերկրեցի
վայր՝ Բերկրի, Արգելան վանք

Աւարտեցաւ... Շարակնոցս ի թուականութեանս Հայոց Ջ. և ԻԷ. (1478), յերկիրս Տարբերունի, ի սուրբ և յաստուածաբնակ մենաստանիս Սրգելան, որ է հանդէպ քաղաքիս Բերկրոյ, ձեռամբ... սխալագիր գրիչ Գրիգորի Բերկրեցոյ, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնի տաճարիս, և սուրբ Կարապետի, և սուրբ Յարութեան, և հրաշալի սուրբ գերեզմանին տէր Յուսկան որդւոյ, և սքանչելագործ Կարմիրակն սուրբ Նշանի, և յառաջնորդութեան սուրբ ուխտիս տէր Յովնանէս հեզահոգի արհեսկակոպոսի, եւ երջանիկ և արի աստուածաբան Մկրտիչ վարդապետի՝ հարազատի իմոյ,

* չիշատակվում են Ամիրի և նրա եղբայրների բազմաթանակ որդիների ու զբաղ-բերի, թոռների և այլ ազգականների անունները:

ի հայրապետութեան տեառն Յովնանէսի և տեառն Սարգսի արհիեպիսկոպոսի Եզնկացոյ, որ ընդ ձեռամբ իւրով գրաւեալ ունի զկաթ-դիկոսարանն և մեծ արիութիւնս արար ազատելով զգերիսն Վրացտանի Հասան-պէկին, որ յայսմ ամի եղև, այլ և յայսմ աւուրքս Օղուրլու որդի Հասան-բէկին ի զաւրացն հաւրն, այլ ոչ հրամանաւ նորա ///

Յիշեցէք զԳրիգոր զծողս, և զծնողս իմ զԱթաբէկ և զՍայջընան, և զպսակ գլխոյ իմոյ՝ զհարազատն զՄկրտիչ աստուածաբան, և զուսուցիչն իմ զարի և զքաջ վարդապետն զՄկրտիչ....:

540

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

«Արձազանք», 1868, № 12, էջ 162 163, «Արցախ» էջ 344,

«Այրարատ» էջ 187, 274

գրիչ՝ Գրիգոր եպիսկոպոս
վայր՝ Բջնի

...Արդ, ես յետինս ի կրանաւորաց և անարժանս ի մանգանց եկեղեցոյ Գրիգոր եպիսկոպոս Բջնոյ՝ տեսի զսէր և զփափագ պատրոն Վարապետին (") և ամուսնոյն Մելիքին, զոր ունէին առ հոգևորսն, և անընդունակ գոլով յարուեստ գրչութեան, այլ ըստ կարի մերում, զոր պարգևաց մեզ մարդասէր հոգին՝ յանձն առի և բազում աշխատութեամբ և տառապանաւք զծագրեցի զսա մեղսամած մատամբ իմով ի յաստուածաբան և յանառիկ դղեակս Բջնի, ընդ հովանեաւ երկնանման աթոռոյ սուրբ Աստուածածնիս, ի հայրապետութեան տեառն Սարգսի Հայոց վերադիտողի, ի թուաբերութեանս Հայոց ՋԻԷ. (1478): Եւ արդ, յերես անգեալ աղաչեմք զսրբութիւնդ ձեր, սուրբ ընթերցողք հարք և եղբարք, յիշել զգրող սորայ զԳրիգոր եպիսկոպոս, և զծնողսն իմ՝ զհայրն իմ զՀասան-Բուղա և զմայրն իմ Թամբա-Խաթուն, և զամենայն ննչեցեւիքն իմ, և զհամշիրաք եղբարքս իմ՝ զտէր Սարգիս, և զտէր Յովնանէս, և զտէր Յովնանան, որ յոյժ աշխատեցան ի կոկել սորա...:

Եւ արդ, ես՝ Պատրոնս և ամուսին իմ Մելիք-Խաթուն ստացաք զսուրբ Աւետարանս ի յարդար վաստակոց մերոց, և տուաք զսա ընծայ ի գուռն սուրբ Ամենափրկչին Աշտարակու, և սուրբ Մարիանին, և սուրբ Կարմրատրին*, ի վայելումն մանկանց սոցա...:

Եւ մի ոք իշխեսցէ հեռացուցանել զսուրբ Աւետարանս ի յԱշտարակու ի դրա /// սուրբ Ամենափրկչին և սուրբ վանորէացս ծախելով և կամ խորհրդով, եթէ ոք յանդգնի՝ մեր մեղացն պորտական լիցի յաւուրն դատաստանի:

Եւ ես Գրիգոր եպիսկոպոս Աշտարակեցի՝ նստելով եպիսկոպոս իմ ի սուրբ յաթոռս ԺԷ. (17) ամ և Զ. (6) ամիս, դրեցի զսուրբ Աւետարանս ի դուռն աթոռոյ Աստուածածնիս, որք կարդայք աստուած-ողորմի ասէք մեղուցեալ հոգոյ իմոյ...:

*«Արձազանք»-ում տված է «համբրաւունին»: «Արցախ»-ում՝ «համբրաւորին»:

541

Ճ Ա Ռ Ը Ն Տ Ի Ր

Ծրեան 942

գրիչ՝ Դաւիթ
վայր՝ Վայոց-ձոր, Սրկղունք

ա

189... Սկսեալ եղև և աւարտեալ այս սուրբ կտակս ի դառն և ի նեղ ժամանակի, զոր տատանեալ կամք ի յանաւրինաց, զի սէրն և գութն բարձեալ է ի միմեանց, և հարք զորդիս իւրեանց կամին կորուսանել, և որդիք զհարս, և եղբայրք զեղբայրս: Զոր խնամքն արարչական և գութն հայրական պահեսցէ անսասան զհաւատացեալքս իւր յայս մարդադաւան ժամանակէս, ամէն:

Գծադրեալ եղև այս սուրբ մատենան որ կոչի Ճառընտիր, զոր ընտրեալ և հաւաքեալ է սուրբ վարդապետաց և եղեալ ի մի տուփ Յոհան Ոսկեբերանի, Յոհան Մանդակունեցոյ, Սարգիս Շնորհալից վարդապետի, Զաքարիայ Հայոց կաթողիկոսի, զոր սահմանեալ են և եղեալ ի պայծառութիւն և ի զարդ աղուհացից պահոցն և սուրբ յարութեանն, և ի սգաստութիւն հոգեկիր արանց:

Եղև օտար գրգոյս* ի թվիս Հայոց ՋԻԷ. (1478), և ի զանութեան Յայդուպ-պէկին, որդոյ Հասան-բէկին, թոռին Աւսմեայ, զոր յայսմ ամի էսպան զեղբայրն իւր զՍուլթան-խալիլ և էառ գաութսն թշնման: Եւ ի յաթոռակալութեանն Վաղարշապատու տէր Սարգիս կաթողիկոսի և մերում նահանգի եպիսկոպոսութեան տէր Յոնանիս<իս> ի և տէր Եղիշէի՝ հոգևոր եղբարց:

489 Եւ էառ զգրաւ ձեռամբ խելագար և փցուն գրչի Դաւիթ անարժան և մեղսամակարթ իրիցի, որ միայն զանունս ունիմ և ոչ զգործս. ի յերկիրս Վայի-ձորոյ, ի գեաւղս որ կոչի Սրկղունք, ընդ հովանեւ սուրբ Գրգորի և սուրբ Յակոբի և այլ սուրբ նշանացս, որ աստ կոչն: Այսոտա առիաջսն և բանիւրուն Աւագմէր վարդապետի՝ հարեօբարս մերոյ, և եղբարս իմոց տէր Զաւարայ արեղային, և տ'ր Աբրահամ ծաղկողին, որ է փարթամ շնորհաւթ ի լին, և Ակոբ միակեցին, և Նաճապետ արեղային, և հարն իմ Տէրաւէր միակեցին, և Աղաճան և Ղուկաս և Աթանաս և Աւդալբէկ դպրացս, որ են ի յանապատն Բոլորաբերթոյ, առ դուռն սուրբ Աստուածածնին, և սուրբ Կարապետին, և Կիւրղի սուրբ աջոյն, որ աստուածատէր և միաբան պահեսցէ զնոսա աւր, ամէն** և զԵղեկիէլ ընկերակցի իմոյ, և այլ եղբարցս: Եւ ստացեալ զանառիկ և զհոգէնուագ երգարանս՝ զովեալն յամենայն լեզուաց, սուրբ և ընտիր, ժրաջան և

* Ընդգծվածը գրված է կարմիր թանաքով՝ լուսանդրում: Այդ առթիվ գրիչն ներքին լուսանդրում գրել է այսպիսի ծանոթագրություն. «Մի եզրայո, պայս կարմիր դիւս, որ գրած է, թէ Եղիշէի՝ կարգա, թէ չէ՝ թող որ կենալ: Իմ միաբն հէնց երբեր գոտի՝ թէ չէ գուք ուրաւովը կարգայ ու աստուած ողորմի էլ ասայո:

** Գրված է տողից վերև՝ կարմիր թանաքով:

միշտ ի պաշտան, գրգասերն և հրեշտականմանն տէր Սարգիս ճգնաւոր և մահադասին կրօնօրոր և արեղայն խոյրաբարձ և վակասաւորն՝ յիշատակ իւր, և ծնօղացն՝ հաւրն Զաքարիան և մաւրն Դաւնգիշին, և եղբարցն էտկարին, Զաքիկին, Ասպանանշին, Ամիրխասին, և Դաւիթ սարկաւագին, և Ստեփանոսին, և այլ ամենայն արեան մերձաւորացն, յիշատակ անշինջ և գանձ անկողոպտելի, լսելով զայն որ ասէ, թէ՛ Երանի որ ունիցի զաւակ ի Սիոն և քնտանի Երուսաղէմ, զոր տէր աստուած վայելել տացէ նոցա մինչ ի խորին ծերութիւնն, ամէն:

Եւ դարձեալ, յիշեսցիք յաղաթս զհոգեւոր եղբայր տէր Սարգսին, զՄեսրոբ արեղայն, զԿարապետն, զհոյեւոր հայր Շատիկն, զԴիլշատ բոյրն, և զայլսն ամենայն, ամէն:

Եւ ես անարժան Դօիթ գրիչս, որ հող եմ և մոխիր ոտից ձերոց, կրկին անգամ աղաչեմ, զի յիշեսցիք ի մաքրափայլ և ի մեղսաքաւիչ յաղօթս ձեր զստացաւո գրոյս զտէր Սարգիսն, և զիս՝ զանպիտան գրչակս՝ զԴաւիթ էրէց, և զհայրն մի զՏէրաւէր, և զմայրն իմ զԳոնցայ՝ փոխեցեալն առ Քրիստոս, և զեղբայրքն իմ՝ զՎերոյդրեալքն, և զՄարգարայ, և զորդիքս՝ մեր՝ զԱլեքսանոս և զՅոնանէս, և զայլ ամենայն արեան մերձաւորսն իմ, և զկենակիցն իմ զՓաշա-Խաթունն, որ բազում աշխատութեամբ ծառայել է մեզ սպասաւորութեամբ, և զայլ աշխատաւորսն, որ ի վերայ մեզ երախտիք և աշխատանք ունին, ամէն:

Եւ դուք, ո՛վ պատուական յիշատակող եղբայրք, եթէ կարգօրք և թէ յաշխարհական, որք հանդիպիք այսմ սուրբ գրոյս կարդալով, կամ աւրինակելով, և կամ զհրամանք սորայ լսելով՝ ասասցիք ի խորոց սրտէ, թէ՛ Տէր աստուած ողորմի նոցա: Եւ աստուած, որ առատն է ի սուրս բարեաց, ձեզ յիշողացդ և մեզ յիշեցելոցս, առհասարակ, ողորմեսցի, և նմա փառք անդրաւ յաւիտեանս յաւիտենիւ, ամէն: Եւ սղալանաց և խոշորութեան գրոյս անմեղադիր լերուք, զի կար մեր այս էր:

Բ

...Ողորմեա ստացողի սուրբ գրոցս Սարգիս արեղային, և ծնօղացն իւրոց, և Կարապետ միակեցին, որ մեզ ճաշ երեր զայծն, և ինձ՝ Դօիթ գծողի, և իմ ծնողացն, կարդացողաց և լսողաց, և քեզ փառք յաւիտեանս, ամէն:

Գ

217ա Տէր և աստուած, գու լեր իմ յոյս,
Ի յաւազի հինգշաբաթոյս,
Որ էր թվական ՋԻԷ. (1478)-ոյս.
Որ էր զատիկ Հայոց ազգոյս.
Ոխտս խիստ ցուրտ և չոր տարոյս,
Ի զանութեան նոր փաթշահոյս՝
Խալիլ-Սուլտանն նստեալ այժմուս,
Ահաբեկեալ ի Վրացոյս*:

* Կարմիր Թանաքով չգորգիքս մերձ-ի վերի գրված է լեւկս իմ, այսինքն Շորդ-եակքս իմ(°):

** Այս հիշատակագրութիւնը, անշուշտ, գրված է գլխավոր հիշատակարանից մի քանի ամիս առաջ, որովհետեւ որպէս գան այստեղ նշված է Սուլթան-Քալիլի անունը:

Գ

316... Քրիստոս աստուած ողորմի պարոն Դուլգունին, որ մեզ նոր կարասէ գինի էր աղարկել մին գաւ:

542

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Նոր-Ձուղա 419, Մ.Տ.Մ.

գրիչ՝ Երեմիայ
վայր՝ Հերմոնի վանք

359... Աւարտեցաւ Աւետարանս ի յանապատիս Հերմոնի վանիցս, ընդ հովանեաւ սուրբ Լուսաւորչիս և սուրբ Յակովբի և այլ ամենայն սրբոց եկեղեցեաց: Այլ և ստացող սուրբ Աւետարանիս Յակոբ վարդապետ [յետինս] ի բանասիրաց, որ անուամբս եմ և գործով հեռի ստացա զսա յիշատակ հոգոյ իմոյ, և ծնաւդաց իմոց Դաւլաքչին, և մաւր իմոյ Խաբխաթունին, և Մելիքին, և Նիգարին, և հոգևոր հօրն Աստուածատու տնտեսին, և շնորհացի աշակերտին իմոյ՝ Մկրտիչ քահանային և Յովանիսին, յիշատակ հօր Դանիէլին և մաւրն Թանկստալին, ի վայելս անձին:

Այլ և յիշեցէք զքուերք նորա զՀովսիսիմէն, զԴիլշատ, զՄարքայ, զԵղիլշէն, զԹումաշէն, զԲեշկենն, և զամենայն արեան մերձաւորք...:

Արդ, գրեցաւ սայ ձեռամբ Երեմիայի սոսկ անուամբ արեղայի, որ եմ յետնեալ ամենայնի. ի թվին ՋԻԷ. (1478):

543

Շ Ա Ր Ա Կ Ն Ո Յ

Երևան 6125

գրիչ՝ Մկրտիչ
վայր՝ Տաշրա գաւառ, Յոհան Ուննեցու ուխտ

Փառք... որ. ետ կարողութիւն ոգոյ և մեղսաներկ անձին Մկրտիչ եպիսկոպոսի հասանել յաւարտ սուրբ գրոցս, որ կոչի Շարակնոց: Զոր նախ||նիքն մեր և աստուածաբանքն ուղղափառ վարդապետքն եկեղեցւոյ երգեալ են աւժանդակութեամբ հոգոյն սրբոյ, առ ի պայծառութիւն եկեղեցւոյ և ի կրթութիւն մանկանց Սիրովնի և յիշատակութիւն սրբոցն աստուծոյ և պատիւ տէրունական տաւնից, և մաղթանք, աղաւթք և երգք հոգևորք:

Որ եղև աւարտ սորա ի թվականիս Հայոց ինն հարիւրի և ԻԷ. յաւելորդի (1478), ի գաւառիս Տաշրա, ի սուրբ ուխտս Յոհանու Ուննեցու, առ ոտս երջանիկ և սրբամաքուր և հեզահոգի բարունոյ Սարգիս վարդապետի, ի հայրապետութեան տեառն: Սարգիս կաթողիկոսի ի վաղաբաւառ քաղաքի, ի խնդրոյ սրբազան և առաքելաշնորհ արհիեպիսկոպոսի և բանի խնդրողի տէր Յորդանան վարդապետի՝ սիրասնունդ աշակերտի տիեզերալոյս և քաջ բարունապետի տանս Արևելեան Դանիէլի մեծի հռետորի: Նւ սրբասնեալ և սրբազնամաքուր. արհիեպիսկոպոսս և վար-

328ա դապետս տէր Յորդանան է տեսուչ և վերադիտող մեծի արհիական նա-
հանդին Եւ||րստաթէի, որ կոչի Սիւնեաց: Զոր և ետ դրել ըզսա յիշատակ
իւր, և ծնաւոց իւրոց՝ հար իւրոյ Շմաւոնի և մարն Խուրլու-Խաթու-
նի, և եղբարցն Յովանէս երիցու և Յոնանիսի, և եղբարորդոցն Եզե-
կիէլի, Դանիէլի, Շմաւոնի և Գեղամի՝ դպրացն և այլ ամենայն արեան
մերձաւորաց մերոց՝ կենդանեաց և հանգուցելոց ի Քրիստոս: Եթէ ոք
հանդիպիք սմա տեսանելով, կարգալով և կամ արինակելով յիշեսչիք ի
մաքրափայլ յաղաթս ձեր և աստուած զձեզ յիշէ յիւր միւսանգամ գա-
լլատեանն իւրոյ, ամէն, եղիցի, եղիցի:

544

Գ Ա Ն Ձ Ա Ր Ա Ն

Երևան 9222, խդ

գրիչ՝ Մանուկ
վայր՝ Կուֆի գիւղ

4ա ...Աստանաւոր յանկ ելեալ կատարեցաւ քաղցր երգարանս Գանձա-
րան ի դառն և ի նեղ ժամանակիս, որ յանարինաց հալածիմք ի հար-
կապահանջութիւն և ի բազում տրտմութիւն, և զքրիստոնեայքս յերե-
մանի կու պահեն և ի տարտարոս. եւ մէք յուաւով յողորմութիւնն աս-
տուծոյ, զի նա փորկեացէ զմեզ ի յանարինաց և յամենայն փորձանաց,
ամէն:

4բ Արդ, գրեցաւ սուրբ Գանձարանս ի դեաւղս որ կոչի Կուֆի, ընդ հո-
վանեաւ սուրբ Հազարաբիրացս, և սուրբ Գրիգորիս, և սուրբ Նշանիս,
և ամենայն սրբոց նահատակացս, որ աստ կան հաւաքեալ, ի Թակա-
նիս մերում Զ. և Ի. (1478)...

Գրեցաւ սուրբ Գանձարանս ձեռամբ յոգնամեղ և մատնադետեւ գրչի
Մանուկի եղկելի և սուտանոն քահանայի, որ գործովս եմ խիստ յոռի,
անուամբ միայն քահանայի: Որ մեծաւ աշխատութեամբ գրեցի զսա
ի խնդրոյ Ընուզբէկին, որոյ ցանկացող եղեալ յայս սուրբ տառիս, և ինքն
փոխեցաւ ի Քրիստոս՝ յոյսն ամենայնի, և յանձն արարեալ կենակցին
իւրոյ Ասուգանին և զըստերն իւր Սաւթան-Մէլիֆին, և թոռանցն իւրոյ
Սաթիբէկին, որ և նոքա յոյժ փափաքանաւք ետուն դրել զԳանձարանս
յիշատակ բարիհաւատ Ընուզբէկ պզընձգործին, և կենակցի իւրոյ Ասու-
գանին, և փեսային իւրոյ Հազարբէկին, և դստերն իւր Սաւթան-Մէլի-
ֆին, և իւր որդոցն՝ Սաթիբէկին, [Յակոբին, Անտիբէկին]*, և ծնողաց
իւրոց, և ամենայն արեան մերձաւորաց իւրոց՝ մեծի և փոքու, և ետուն
ընծայ Ազուլեաց միջի թաղի եկեղեցեացն [սուրբ Սիոնին, սուրբ Յակո-
բին]*:

8ա [Արդ, աղա]չեմ ձեզ, ո՛վ սուրբ մանկունք եկ[եղեցտ], որք երգէք և
կամ օրինակէք [սուրբ բեր]անով աստուած ողորմի ասացէք ստաց[աւղի
ս]որա Ընուզբէկին, Ասուգանին, [Հազ]արբէկին, Սաւթան-Մէլիֆին և

* Այս անունները լրացված են այլ ձեռագրով:

իւր զաւակացն. և ինձ՝ մեղապարտ գրչի Մսնէլի, և զծնաւոյսն իմ յիշեցէք ի Քրիստոս՝ զՊետրոս քահանայն և զԱլամշատն, և զկողակիցն իմ, և զզաւակսն իմ, և զամենայն արեան մերձաւորսն մեր...:

Եւ զԱրդունշէն յիշեցէք ի Քրիստոս՝ զօրինակի տէրն, և զտէր Բարսէղ քահանայն, որ զօրինակս շնորհեցին, և աստուած զձեզ յիշէ, ամէն*:

545

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Նոր-Ջուղա 527, Մ.Տ.Մ., և Մ.Տ.Ա.

գրիչ՝ Հայրապետ
վայր՝ Աղթամար

217... ...Արդ, ես Դուռդանէս և քոյրն իմ Շահգադէն ստացանք զսուրբ Աւետարանս ի հալալ և յարդար վաստակոց իւրեանց յիշատակ իւրեանց, և ծնողաց նոցին՝ հաւրն Աբդըլմսենին, և մաւրն Դովլաթ-Խաթունին, և պապկանն Ստեփաննոսի, և որդոցն Գուշիբէկին, Աւետիսին և Աղբ կին, և քուերն Շահգադին, և որդոց նոցին Ամիրմէլիքին և Ազնաւուրին...: Այլ և զծագրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի թուականիս Հայոց ի ԹՃ և ԻԷ. (1478), ի յաստուածապահ կղզիս Աղթամար, ընդ հովանեաւ սուրբ Խաչիս և սուրբ Սարգիս զաւրավարիս, ի հայրապետութեան տեառն Ստեփաննոս կաթողիկոսի, ի գառն և ի նեղութեան ժամանակիս, որ երկիր ամենայն երերեալ կայ և տատանեալ ի ձեռաց անօրէն ազգին նետողաց, վասն ծովացեալ մեղաց մերոց: Այլ և զիս [յիշեցէք]՝ զյետինս ի կարգս կրանաւորաց և զառաջինս ի դասս մեղաւորաց՝ զմեղօք մեռեալ գոծողս զՀայրապետ, և զծնողսն իմ զԽաչատուր և զՈսկէտիկիին, և երսխտաւոր քեռոյն իմոյ Միւսաբէն Թումայ աբեղային, և եղբօրն իմոյ Յոնանիսին, և կենակցին իւրոյ, և եղբօրորդոյն իմոյ Կարապետի՝ ծաղկողի սուրբ Աւետարանիս...:

Դարձեալ, յիշեցէք ի սուրբ յաղաթս ձեր զստացող սուրբ Աւետարանիս՝ զբարեպաշտ կինն զԴուռդանէն, և զհաւրեղբայրն իւր զԱմիրմուսէն, և զնորին կենակիցն՝ զԹումանդէն, և զորդիքն զՄելիքադէն և զԱմիրմուսէն, և զդաստերքն զԲէկին և զՂրիմ-Խաթունն** և զՏայու-Խաթունն...:

546

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ԼՅՎ 199, յյուռն. 483—486, Շատախի եկեղեցի

գրիչ՝ Մխիթար
վայր՝ Բունաշէն

Փառք... ուստի և տեսեալ զսորա անճառ փրկագործութեան խորհուրդ ուն ի լուսազարմից Խոսրով անուն, որ ցանկայր ի վաղուց հետէ այսմ

* Ձեռագիրը, որից անյատկած է այս հիշատակարանը, պահանել է Խ. Դադյանին, և նկարագրվել նրան պատկանած ձեռագրերի ցուցակում № 24-ի տակ (տե՛ս է. Թօփեան, Ցուցակ ձեռագրաց Խաչիկ վարդապետի Դադեան, մասն Ա., Վաղարշապատ, 1898, էջ 39):
** Ս. Տ. Ա. «ԳՇԻՐԻՄ-Խաթունն»:

աստուածախաւս սուրբ Աւետարանիս, և ետ գրել զսա ի յիշատակ հոգոյ իւրոյ, ի մեծ թուականիս Հայոց ՋԻԷ. (1478), ի կաթողիկոսութեան հայկազ[ն]ան սեռիս՝ տէր Ստեփաննոսի Աղթամարայ, և ի մերոյս նախանգիս՝ <մերոյ> տէր Ղազար եպիսկոպոսի, զոր տէր աստուածն Իսրայլի պահեսցէ անսասան զաթոռ հայրապետական և թագաւորական մերոյ ազգին:

Սւ արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի գեաւղս, որ կոչի Բոնաշէն, ընդ հովանեան սուրբ Քրիստափորի զաւրավարին: Այլ և գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ձեռամբ Մխիթար քահանայի՝ անարժան և տխմար զրչի: Սւ իմ անընդունակ դուով յարուեստ գրչութեան և բազում մեղաց ցնորիւք պաշարեալ, այլ ըստ կարի մերում, զոր պարգևեաց մեզ մարդասէր հոգին սուրբ, բազում աշխատասիրեալ իմ ի սմայ գրեցի անարժան ձեռք իմովք զսուրբ Աւետարանս յիշատակ խոսրովին, և ծնողացն իւրոց Կարապետին [4] Խէրէֆին, և կողակցին իւր Մարգարտին, և զաւակացն իւրոց Մարտիրոսին, և կողակցին իւրոյ խոնցա-Հաթունին, որ յայսմ ամի փոխեցաւ առ Քրիստոս և սուգ մեծ եթող սիրելեացն իւրոց և շատ որբեր մնացին, ... և աստուած-ողորմի ասացէք խոնցա-Հաթունին, ամէն, և իւր զաւակին՝ Թառնանին, և Կարապետին, և Հայրապետին, և Ալամշահին, և Ջանմէլիֆին, և միւս զաւակին՝ Սանակին, և կողակցին իւրոյ Մուսա-տին, և զաւակին իւրոյ Թումային, և Հայրապետին, և ամուսինն Խելաւ-ֆին, խոսրովու, և դստերն Հռիփսիմին, և զաւակին իւրոյ Խելաւֆին, և միւս դստերն Խանթութին, և զաւակին իւրոյ Խոստեղին, և Սաւաթին, և Յակոբոսին, փեսային Վարդաշահին, ամէն: Սւ ամենայն արեան մերձաւորս խոսրովին, առհասարակ, յիշեցէք ի Քրիստոս և լի բերանով աստուած-ողորմի ասացէք, և աստուած, որ առատն է ի տուրս բարեաց ձեզ և մեզ ողորմեցցի, առհասարակ, ամէն:

Սւ արդ, ես՝ յերես տնկեալ աղաչեմ զձեզ, ո՛վ մանկունք Սիոնի, յիշեցէք ի մաքրափայլ աղօթս ձեր զանարժան և զմեղապարտ գրիչս զՄխիթար քահանայ, և ծնողս իմ Յովնանէս քահանայ և զՄարթայ, զաւակս մեր զՅովնանէս քահանայ, որ կապեաց զսա, և զԱռաքէլ քահանայն, որ ծաղկազարդեալ պայծառացոյց զսա: Տէր աստուած պահեսցէ զնոսա անսասան, ամէն: Սւ զՄկրտիչն, և զԿարապետն, և զՄովսէս սարկաւազըն, և զամենայն արեան մերձաւորսն մեր, առհասարակ, յիշեցէք ի Քրիստոս, և աստուած զձեզ յիշէ և ողորմեցցի ի յիւր միաանգամ գալըստեանն, ամէն:

Դարձեալ, կրկին մաղթանաւք աղաչեմ զձեզ յիշեցէք ի Քրիստոս զստացող սուրբ Աւետարանիս զխոսրովն, և զծնողսն իւր Կարապետն, Խերէֆին, և զկողակիցն իւր զՄարգարտն, և զաւակս իւր զՄարտիրոսն, և զՍանակն, և զՀանթութն, և Ամանին, և իւր որդոյն Հայրապետին, Ամիր-Ամադն, Փողփուլին, և մաւր Խելաւֆին: Աստուած-ողորմի ասացէք սոցա և աստուած ձեզ ողորմի, ամէն: Ով ոք յանդգնի կամ ծախէ, կամ գրաւ դնի, կամ անօրինացն մատնի, թէ մերոց և թէ աւտարաց՝ նա զմասն Յուդայի առցէ և զանէծս Կայենի առցէ, ամէն, ամէն:

547

Շ Ա Ր Ա Կ Ն Ո Ց

ԳՅԲ ԱՅ 38, էջ 30

գրիչ՝ Գրիգոր
վայր՝ Խշմայի վանք

322բ ...Յամի իննհարիւրերորդի և ԻԷ. յաւելորդի թվականութեանս Հայոց (1478) գրեցաւ եղանակաւոր տառս, որ կոչի Շարականոց, ձեռամբ Գրիգոր լոկ անուն աբեղայի, ի մեծափառ վանքս, որ Խշմայի վանք կոչի, ընդ հովանեաւ Ապտըլմսնհ նահատակին և սուրբ Կարապետի տաճարին... ի յառաջնորդութեան վանացս Գրիգոր բարունապետի, ի հայրապետութեան տեառն Սարգսի...:

548

Շ Ա Ր Ա Կ Ն Ո Ց

«Միարանք և այցելութեան Երուսաղէմի», էջ 401—403

գրիչ՝ Նիկողայոս
վայր՝ Պաւնտոս քաղաք (Տրապիզոն)

Ի թվ. ՋԻԷ. (1478) ի սուրբ Երուսաղէմ սկսեալ, և ապա եկեալ ի հրոշակաւոր մենաստանն, որ կոչի Աւագ վանք, և անդ փոքր մի ծրեալ, և ապա անտի, վասն ահին ժանտաբարոյ Չիքախին, եկաք ի քաղաքս մեր Պաւնտոս, ընդ հովանեաւ Ամենափրկչին, և սուրբ Կարապետին, և սուրբ Խաչին, և է անապատ կրօնաւորաց: Եւ իմ անդ եղեալ կրեցի բազում վիշտս...:

549

Գ Ա Ն Ձ Ա Ր Ա Ն

«Լոյս», 1905 թ., էջ 969

գրիչ՝ Յովան
վայր՝ Մովք

...Գրեցաւ սուրբ Գանձարանս ի Մովքս, ի դուռն սուրբ Նշանիս, ի թուականիս... ՋԻԷ. (1478), ձեռամբ յոքնամեղ և մատնդիդ (՝) Յովան սուտանուն էրիցուա...: Յիշեսցիք յաղաթն ձեր զիս և զծնողսն իմ Մուրադ և զԴաւիթ*, և ղորդիս իմ Խաչատուր՝ վոխեցաւ Քրիստոս, և Սառայն, զՅոնան, Մարգար երէց, որ զարինակն ետուր. ապա աղաչեմ զձեզ, որ խոշորութեան և սխալանաց մի մեղադրէք, զի կար մեր աշխատի էր:

* Թերեւս ուղղելի՝ «Դաւիթ»:

550

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՍՅՀ հա. Ա, 48, էջ 96—97

դրիչ՝ Մեկխէք
վայր՝ Հալապ

ա

524ա ...Արդ, տեսեալ և իմացեալ զսորա անճառելի աւետիքն և զամենեցուն փրկագործութեան խորհուրդ, ամէնաւրհնեալն և հոգեացեալն ի գործս ամենայն բարութեան և իմաստուն... պարոն Ֆարանն, և ստացաւ զսա յիշատակ բարի հոգոյ իւրոյ, և բարեպաշտ ծնաւդացն հաւրն Աստուածատուր մաղդասուն և մաւրն մաղդասի Ֆիմոցին, և հարազատ եղբարցն Յոնանիսին, Սիմէոնին, Կարապետին, Դանիէլին, և քրւորցն Շամէ-Խաթունին, Շենոնուր /// և Դանարին: Արդ, որք հանդիպիք և վայելէք յաստուածային /// լի բերանով աստուած-ողորմի ասացէք ստացաւի սուրբ Աւետարանիս՝ աստուածասէր և բարեպաշտ պարոն Ֆարանին և որդւոյ իւրոյ Աբրամ սարկաւագին:

Եւ արդ, ես՝ յետինս ի կարգաւորաց և անպիտանս և անարգս ի գիրս գրչութեան Մեկխէք կրօնաւոր, որ զանունս [ունիմ] և գործս ոչ, շնորհաւ տեսուն սկսայ և ողորմութեամբն աստուծոյ կատարեցի զտէրունեան սուրբ Աւետարանս ի թվականիս Հայոց ՋԻԷ. (1478) ամին, ի մայրաքաղաքս Հալապ, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնին և սուրբ Նշխարացս, որ աստ կան հաւաքեալ: Վասն որոյ ուղիղ սրտիւ և լի բերանով աստուած-ողորմի ասացէք ստացաւի սուրբ Աւետարանիս Ֆարանին, և որդւոյն Աբրահամ սարկաւագին, և ծնողացն մաղդասի Աստուածատուրն և Ֆիմոցին, և ինձ անարժանիս Մեկխէք գրչի, և ուսուցչին իմոյ Մկրտիչ վարդապետին, և մարմնաւոր ծնողաց իմոց՝ հաւրն իմոյ Ղազարին և մօրն Ոսկինատին, և հօրեղբօրն իմոյ Ստեփանոս կրօնաւորին, և քրւոր իմոյ Ասանէթին:

Դարձեալ, կրկին աղաչեմ զմանկունս սուրբ եկեղցոյ, որք հանդիպիք սմա աստուած-ողորմի ասացէք Ֆարանին, կենակցին իւրոյ Ղարիպ-Խաթունին, և ինձ անարժան Մեկխէք գրչի, ամէն:

Եւ խորհրդեան և սխալանաց գրիս մի մեղադրէք, զի այդչափ էր կարմեր: Եւ առաւել յիշման արժանի առնել ըզՖարանն, և զմիւս կենակիցն իւր զԽաթունն, և զԺողկեալ զաւակն իւրեանց զԱստուածատուր և Զաբաբէն, և զԻսայիս Պետրոսն, և զիւր որդիքն զՖարանն և զԱպանդոն և զԱպուլան:

բ

529բ /// Եւ Մուղալս... որդին Ֆարանիս եդիր զայս սուրբ Աւետարանս ի դունն սուրբ Աստուածածնայ յիշատակ իմ հոգու, որ ոչ որդի և ոչ եղբայր և քոյր զիմ յիշատակս առնէ. ով որ դիմադարձ լինի ու առնու ու ծախէ՝ նայ զՅուզայի պատիժ առնիցէ, ազգայինին (") անէծք, աստուած ողորմի ասացէք, ամէն:

գ

ԶԿարապետ Բերկրցի նկարող[ը]ս յիշեցէք ի Քրիստոս:

551

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Նոր-Ջուղա 561, Մ.Տ.Մ.

Կաղմող՝ Ազարիա

162բ ...Արդ, և ես՝ Սարգիս քահանայս, առի ղսուրբ Աւետարանս ի հաւալ ընչից իմոց՝ յիշատակ ինձ, և ծընաւդաց իմոց՝ հար իմոյ Ներսէսին և մար իմոյ Խոնձին. և եղբարցն իմոց Դաւթին և Փանմանին և Զապար-բուին(»), և քուերացն իմոց Աշամարին, Շահիսլիմին, Զաաամին, և եղբայրորդոցն իմոց Հայկազին, և Սաեփանոսին, Գաւրկին, Թարխանին և Բարսղին, և դրստեըն իմոյ Դիլշապին, և ամենայն յարեան մերձաւորացըն: Զոր և աստուած վայելել տացէ մինչև խորին ծերութիւն, ամէն: Ի թվ[ահան]իս Հայոց ՋԻԷ. (1478):

Այլ և զվերջին կաղմող սուրբ Աւետարանիս զԱզարիայ սուտանուն քահանայ յիշեսցիք ի մաքրափայլ աղսութս ձեր և աստուած զձեզ յիշէ, ամէն:

552

ԳԻՐՔ ԶԵՌՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Վիեն. 338, Տաշ. ցուց., էջ 786

գրիչ՝ Յակոբ

48ա Զստացող սուրբ գրոցս զտէր Յովանէս եպիսկոպոսն և զգծող սորին զՅակոբ քահանայս յիշեսցիք ի Քրիստոս, ո՛վ բարեմիտ կարգացողք և հաւատարիմ և իմաստուն լսողք...

Գրեցաւ ի թվ. ՋԻԷ. (1478), ի փառս:

դրիչ՝ Մելիսէթ
վայր՝ Առեստ գիւղ

Գրեցաւ ի թվ. ՋԻԸ. (1479), ի յընտիր արինակէ առաջին վարժապետին և քաշ քարտուղարին Գրիգորի մականուն Խուլ կոչեցելոյ, ի յերկիրս Տաւրքերունոյ, ի գիւղս Առեստ, որ կոչի Բանառամանի, ընդ հովանեաւ սուրբ տաճարիս Գէորգեայ և Անտոնի և հրաշագործ Գետարգելի սուրբ նշանի, Եւ կէսն գրեալ եղև ի յՂնծանի(»), ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածին տիրամօր լուսոյ, և սուրբ Առաքելոյս Թադէոսիս, քանզի փախեալ էաք ի յանարինաց, զի Հասան-բէգն մեռաւ և թագաւորեաց որդին՝ Սօլբան-Խսլիլն, և միւս որդին Աղուբէկն յարեաւ բաղում զաւրաւք ի վերայ եղբօրն, և եսպան զնա, և ինքն թագաւորեաց ամենայն աշխարհի. և այժմ զնացեալ է բաղում զօրօք ի յԱրևելս՝ դէմ Չաղաթին, և զոր աստուած կամի՝ այն լինի*:

դրիչ՝ Յովնանէս Մանգասարեց
վայր՝ Արնէշ

...Արդ, տեսեալ և իմացեալ զսորա անճառելի աւետիքն և զահագին սպառնալիքն և զամենեցուն փրկագործութեան խորհուրդ՝ ամէնաւրհնեայն և հոգիացեալն ի գործս ամենայն առաքինութեան, իմաստուն և աստուածասէր տղայ Բաբէն, Յովնանէսն, Դաւութն, Գրիգորն: Եւ ստացաւ զանառիկ մեծութիւնս և զփարթամ հարստութիւնս՝ զտէրունեան սուրբ Աւետարանս յիշատակ իւրն, և ծնաւղացն իւրոց՝ Միւրգին և հանգուցեալ Նարինջ-Խաբունին, Թաբառիկին, և որդիքն հանգուցեալ ի Քրիստոս՝ տէր Առաքելն, Մելիումն...: [Յիշեցէք] հաւատարիմ և երանելի Յովնանէսն, և ծնողաց իւրոց՝ Միւրգէն, Խաբունն, և դուստրն իւր Մայրիւսնէն, և թոռներն իւր սարկաւաք Յսկոբ, Յոնանն, Մկրտիչն, Խանդուտն, Սաբերէն, Սալուարիսանն, Խաւհնարին, ամէն...:

* Մ. Տեր-Մովսիսյանը հայանում է, որ ձեռագիրն ընդօրինակել է Մելիքիսեթ քահանան Եի վայելումն աէր Մկրտիչ կրանաւորի, որդոյ տէր Ներսէսի և թաւրթիշի:

Եւ արդ, ես՝ անարժանս և անպիտանս ի դասս քահանայից Յովաք-
նէս երէց, ոչ ունելով իշխանութիւն ձեռնարկել ի սուրբ Աւետարանս,
բայց յուաւով ի ներողութիւն և ի մարդասիրութիւնն աստուծոյ սկսայ
ղսուրբ Աւետարանս և աւարտեցի ի դառն և ի սարսափելի աւուրքս, որ
կայ ի միշի մերում սուրն աստուածային և խոցոտէ զանմեղ տղայքս.
խոցեալքն մեռանին եւ այլքն ահաբեկ լինին, լան և տրտմին, ոչ հաց
ուտեն և ոչ ջուր ըմպեն: Եւ խոցեալքն դան լալով և կաղալով առ մայրն
և անկանի ի դիրկս մօրն և ասէ. ո՛վ քաղցրիկ ծնօղ, մեռանելոյ խոցե-
ցայ, թէ ճար դիտես արա, միթէ ոչ բաժանիմ ի ձեզանէ: Եւ ողորմելի
ծնօղն այրւէր, խորովէր, եւ ճար չգիտէր: Եւ ապա տղայն թաւալէր և հո-
դեմարէր, և կռուելով և կանչելով զհոգին հանէր, և լալի և ողորմելի
ծնօղքն գոչէին, գողային և հառաչէին, վա՛յ որդի կանչէին և ուշաթա-
փեալ կենդանոյն մեռանէին: Եւ ո՛ր լեզու կարէ պատմել զխեղճ մեռանել
տղայոցն և զայրել և զխորովել ծնողացն:

Յայն սարսափելի աւուրքս լալոտ աշօք գրեցի սուրբ Աւետարանս:
Եւ է թուական Հայոց ՋԻՐ. (1479), ի հայրապետութիւնն տէր Յովաքնէս
կաթողիկոսի, և է փաթշահ աշխարհիս Եաղուպ-բէկն: Գրեցաւ սուրբ տէ-
րունեան Աւետարանս ի քաղաքս Քաջքերունոյ Արեւիս կոչեցելոյ, ի դուռն
սուրբ տաճարիս Գէորգեայ զօրավարի և կաթուղիկէ սուրբ Աստուա-
ծածնիս: Վասն որոյ աստուած-ողորմի ասացէք անարժան գրիս, և
ուսուցչին իմոյ Թովմա սուրբ բարունոյն, և ծնօղաց իւրոց, և աշխատո-
ղացս ի սպասաւորութիւն մեր զՈւշալի (") և ծնօղաց նորա, ամէն:

555

ՄԱՇՏՈՅ ԵՒ ԳԱՆՁԱՐԱՆ

Փիւղ. 6273, էջ 325—326, Եւգուկիոյ

ս. Գէորգ եկեղեցի

գրիչ՝ Զաքարիա

վայր՝ Արեւի

Գրեցաւ Մաշտոցս և Գանձարանս ի դուռն սուրբ Աստուածածնի
՝Արեւի քաղաքիս, ի ՋԻՐ. (1479) թուականիս, ձեռամբ Զաքարիա քա-
հանայի:

556

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Սեբասիա, ս. Նշան, 33, ՀԱ. 1925, սյուն. 262—263

Փիւղ. 6273, էջ 326

գրիչ՝ Պաղոս

վայր՝ Մուշ

ա

...Արդ, այսմ անմահական ըմպելոյ փափագաւ եղեալ աստուածա-
սէր և ամենայն անհոգեմեանց արժանաւոր խոճա Յովսէփն, զորոյ և

զսա ի բաղում ժամանակաց ցանկացող եղեալ այսմ անգիւտ մարգարտիս
և ամենագով արքինակիս... հաստարիմ և ողորմած աղքատաց և տնան-
կաց, ամենագովելի և մեծաշուքն և իշխան Տարունայ գաւառիս խոճայ
Յովսէփ ետ գաղափարել զսա ի ձեռն նուաստ և ներգեւեալ ողոյ Պալոս
վարդապետի՝ փօռն և անյարմար և ախմար գրչի:

Արդ, գրեցաւ սա ի քաղաքս Մուշ, ընդ հովանեաւ սուրբ տաճարիս
Պաղատի աստուածածնին, ի թվականութեանն Հայոց ՋԻԸ. (1479) ամին,
և ի թագաւորութեան Բայանդուլի աղգին նետողաց՝ Եղուպ-խանին, և ի
կաթողիկոսութեան սուրբ էջմիածնի տէրն Յովհաննիսի և Սարգսի:

Գրեցաւ սա հրամանաւ և ծախիւք խոճա Յովսէփին, յիշատակ հոգոյ
իւրոյ, և ծնողացն իւրոց՝ հօրն պարոն Սէրին և մօրն Դուխտարին, և
կողակիցին իւրոյ Դուլիգարին, և զսուերն իւրոյ հանգուցելոյն առ Քրիս-
տոս Աննային, և ծաղկեալ զաւակի սորին Շառաւին, և ամենայն ազգա-
կանաց իւրոց՝ կենդանեաց և հանգուցելոց...:

Դարձեալ, աղաչեմ յիշատակել յազաթս ձեր զՅովհաննէս քահանայ,
զի աշխատեցաւ ի կոկել թիղին, և աստուած-ողորմի ասել նմա և ծնո-
ղացն իւրոց, ամէն:

Դարձեալ, աղաչեմ յիշեցէք ի Քրիստոս զհարեղրայրորդին իմ
դիսաւջա Յովաննէս, և զծնաւդսն իւր, և զկողակիցն իւր զՍուլթանն, և
զորդին զՄելգոն, զՇաղաթն, զԹաղբիվերիզն, զԱղաչան, և զդուստրն՝
զԽանումն, և զՄելքոնէ կողակիցն զԹուրանդէն, և զորդին զԹարխան,
և զայլ ամենայն մերձատրքն...:

Բ

Ջխաւճա Յովսէփ և զծնաւդսն նորա աղաչեմ յիշատակել յազաթս
ձեր... մանաւանդ և առաւել զուգակցի նորին՝ պարոն Յովսէփին՝ խա-
թուն Դուլիգարի, և մօր Դուլիգարին՝ Գուհար-Մելիքին, և ամենայն
արեանառու ազգականաց խաւճա Յովսէփին, ունելով զսուրբ Աւետարա-
նըս միջնորդ և անբարբառ բարեխաւա առ միածին որդին աստուծոյ, և
յիշատակ անշինջ հոգոյն իւրոյ ի սուրբ եկեղեցի: ՋԻԸ. (1479) գրեցաւ,
ի ժամանակս Պօղոս վարդապետի:

557

Յ Ա Յ Ս Մ Ա Ի Ո Ի Ր Ք

Փիրդ. 6273, էջ 327, Վան՝ Հաւենց գիւղ

գրիչ՝ Յովհաննէս

վայր՝ Խարբերդ, Սինամուա գղեակ

...Արդ, գրեցաւ գիրքս այս ի քաղաքս Խարբերդ, յանառիկ դղեակս
որ կոչի Սինամուա, ձեռամբ մեղսամած և անարժան ծառայիս աստու-
ծոյ սարկաւաք Յովհաննէս գրչի, ընդ հովանեաւ սրբոյն Սարգսի զօրա-
վարին և որդւոյ նորա Մարտիրոսի, ի թուականութեանս հայկազեան
տումարի ՋԻԸ. (1479), ի յամիրութեան աղգին նետողաց, որ ասի Տուլ-
ղաւարցի Մելիք-Ասլանին, ի կաթողիկոսութեան Վաղարշապատու տէր
Գրիգորի, և յեպիսկոպոսութեան տէր Սիմէօնի և տէր Դաւթի:

558

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

«Բադրեանդ», էջ 362

գրիչ՝ Գրիգոր
վայր՝ Աղթամա՞ր

Գրեցաւ տառս ///... ձեռամբ անիմաստ և անարհեստ գրչի Գրիգոր սոռտանուն արեղի, ի խնդրոյ հեղահոգի և դեռարոյս Առաքել քահանայի, որ ստացաւ զսա ի արդար վաստակոց իւրոց և յիշատակ ծնողաց իւրոց:

/// ոյց գրեցաւ սա ի գաւառս /// և յանապատս /// [Աղթամա՞ր]*, ընդ հովանեաւ ս ///: Արդ, ես և ս /// վնաս վառեց(“) և այլ բազմահաւք սրբոցս, յեպիսկոպոսութեան տէր Յովսէփն վերադիտողի /// և /// և /// աւ առին, յիշեցէք և զԵրեմիայի աբեղա, որ բազում աշխատեց առ ի թղթիս կոկելն /// և զիս՝ զանարժան՝ գրիգոր աբեղաս, և զհոգեոր մայրն իմ զՀանիշուր (՝) տնտեսն յիշեցէք ի Քրիստոս...:

Խոշորութեան սխալանաց անմեղադիր լերուք, զի կար մեր այսչափ էր ///

559

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Երևան 9538

գրիչ՝ Աստուածատուր
վայր՝ Տղա սուրբ Գրիգորի վանք

ա

Գրեցաւ սուրբ Աւետարանս թվ. ՋԻԸ. (1479), ձեռամբ մեղսամակարթ և փծուն գրչի Աստուածատուր կոչեցեալ անարժան երիցու, ի գաւառս ի յեկեղեաց ի սուրբ մենաստանս, որ կոչի Տղա սուրբ Գրիգոր, որ և տղայացեալն աստուած ի տղա հասակի երեւցաւ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին, և այլ բազմահաւք սրբոցս, որ աստ կան:

Արդ, աղայեմ զամենեանեան, որք հանդիպիք սմա կարդալով կամ աւրինակելով խոշորութեան դրիս և սղալանաց սորա մի՝ մեղադրէք, զի այս էր կար մեր:

բ

Զտարտամս ի բարիս և զարադս ի չարիս զմեղապարտ գծողս զԱստուածատուր յիշեցէք ի Քրիստոս միով տէր ողորմայիս:

560

Ա Ղ Օ Թ Ա Մ Ա Տ Ո Յ Ց

Ալիշան, Հայկաբան

գրիչ՝ Գրիգոր
վայր՝ Երուսաղէմ

Արդ, գրեցաւ սա, որ կոչի Աղօթամատոյց և փրկական սուրբ խորհուրդս պատարագի ի նմին տփի՝ ի սուրբ քաղաքս Երուսաղէմ, ի վանքս

* Հրատարակիչը հայտնում է, որ «Աղթամա՞ր»-ը եղծված է եղել:

Փրկչի... ձեռամբ... Գրիգոր անարժանի... կրօնաւորի... Յիշեցէք... հօ-
րրն իմ Սարգսի և մաւրն իմ Աւէլային(°)... օրինակն շնորհողին Առաքել
ճգնաւորի, որ է յօրինակէ Թումայ վարդապետին:

561

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Տ. Պալեան, Յուդակ հայերէն Ձեռագրաց ի Թուրքիա,
հա. Ա., տետր Բ., էջ 47, Կեսարիայի ս. Աստուածածնի
եկեղեցի № 2

գրիչ՝ Սարգիս

263ա ...ի թվիս Հայոց ՋԻԸ. (1479) գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ձեռամբ
անարժան սուտ արեղայի, յիշատակ Ղա[զա]րին և իւր ծնաւդին և ամե-
նայն արեան մերձաւորացն, որ ստացաւ զսա յիւր հալալ ընչից իւրոց,
և ետ յիշատակ Կարապետ քահանային ի վայելումն անձին իւրոյ: Յի-
շեցէք եղբայր սորա զէտիլն, և զիւր ծնաւդսն՝ զհայրն զպարոն Սողոմոն
և զմայրն իւր, և զայլ արեան մերձաւորսն:

Դարձեալ, աղաչեմ զձեզ, ո՛վ սուրբ ընթերցաւդ, յիշեսցիք ի սուրբ
յազաւթս ձեր զպարոն Ղազարն և զիս՝ զանարժան զՍարգիս անուն, Աղա-
չեմ անմեղադիր լերուք սղալանաց սորա, զի կար մեր այսչափ էր, և ով
զմեզ յիշէ աստուած զինքն յիշէ յիւր արքայութիւն, ամէն*:

562

Հ Մ Ա Յ Ի Լ

Երևան, հմայիլ 1

գրիչ՝ Ստեփանոս

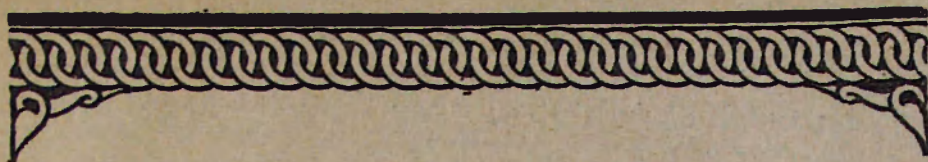
...Պահէ զծառայս աստուծոյ զխոշա Քրմանն, և զկողակիցն իւր
զԴաւիթարշաւն, և զզաւակսն իւրեանց զՆայիպշէն, և զայլ արեան մեր-
ձաւորսն, ամէն**:

Գրեցաւ Կիպրինս*** առ դրան սուրբ Յովաննիսին, սուրբ Աստուա-
ծածնին, սուրբ Ստեփանոսին և սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչին, ՋԻԱ. (1479)
թվին, ձեռամբ անարժան գրչի Ստեփանոսի...:

* Նույն այս հիշատակարանը, ձեռագրի նկարագրութեան հետ միասին Տ. Պալեանը
հրատարակել է նաև «Ծաղիկ» թերթի 1891 թ. № 41-ում (էջ 2):

** Սաացողների անունները գրված են այլ ձեռագրով:

*** Իմա՝ «Կիպրիանոս»:

Ս Ա Ղ Մ Ո Ս

Վ. Թորդոմեան, Ամիրդովլաթայ
Սաղմոսը, ՀԱ. 1896, էջ 246—249

գրիչ՝ Մարտիրոս
վայր՝ Ըստամպալ քաղաք

...Գրեալ ձեռամբ յողնամեղ և անարժան ծառայի Մարտիրոս արեղայի, ի խնդրոյ հեղափոխի և պատուական իմաստասիրի, ճարտարհմուտ հին և նոր կտակարանի և աստեղաբաշխութեան արհեստի՝ Ամիրդովլաթ մեծ գիտնականի և արագ բժիշկի, որ այժմ գործով անոճն երևի, զի զտիւ և զգիշեր ոչ դադարի, միշտ ի գիտութիւնս պարապի և անհաս բանի հասու լինի, քանզի անշափ է սէր սորա առ աստուած և առ գիրքս աստուածային, կամի որ զամենայն ընդիր և գեղեցիկ գրեանս առ ինքն ժողովէ։ Յորոց մինն այս հողէնուազ Սաղմոսս Դաւթայ, յարդարեալ և սրբագրեալ մեծ վարդապետին Հայոց Յովնանիսի մականուն Գառնեցի կոչեցեալ, յորոյ աղաւթքն օրհնութիւն միշտ եղիցի ի վերայ հաւատացելոց, մանաւանդ ի վերայ հայկազուն տոհմիս Արամեան։

Յորժամ գնաց մեծ խօնղթար սուլտան Մուհամաւն ի վերայ Ուզուն-Հասանայ, և կոտորեաց զնա, արար փախստական, բռին զերծեալ գնաց ի Թաւրէժ, և սա դարձաւ հմուտ ի Խախքեան գաւառ, ի քաղաքն Բաբերք կոչեցեալ՝ այրեաց աւերեաց, և գերի երէր Ըստքմալ Սաղմոսարան մի՝ լաւ և ընդիր արինակ, հանդիպեցաւ Ամիրդովլաթ բժիշքս և ազատեաց զսուրբ գիրքս զայն ի գերութենէ։ Այս եղև ի թվ. ՋԻԹ. (1473) ամին։

Դարձեալ, ի թուականիս Հայոց ՋԻԸ. (1479) սուրկուն արար խօնտ-քարն զՂարամանին աշխարհին զՀայ ազգս. և զիս՝ զանպիտան հողս զՄարտիրոս հետ բերին ի Կոստանդնուպոլիս, առ ոտս սուրբ վարդապետին մերոյ տէր Մաթէոսի Սեբաստացոյ և Աբրահամ վարդապետի Տրապիզոնեցոյ, որ և զսոքայ ալ խօնղթարն բերել էր վասն պատրիարքութեան համար, և սոքա ոչ առին յանձն, լաւ համարելով զմիայնակեցութիւն քան թէ փառք առնուլ ի մարգկանէ։

Դարձեալ, յիշեցուցանեմ զվերոյսացեալն զԱմիրդովլաթ բժիշկն, որ միշտ ցանկացող է և սիրող պատուական գրոց, վասն որոյ հարկ եղիր ինձ՝ փանաքի և անվարժ գրչի Մարտիրոս արեղայիս, և ես ոչ եթէ իբր զքաջ արուեստաւոր կամ հմուտ գրչութեան արհեստի յօժարեցայ զսա գրել, այլ կարի վտանգէի ի հարկէ և ի սիրոյ, զոր պատահեցոյց մեզ պարոն Ամիրդովլաթ բժիշկն, յանձն առի գրել մեծաւ աշխատութեամբ ի դառն և դժար ժամանակիս, և հասոյց աստուած աւարտ բանիս։

Աղաչեմ չի ընել մեղադիր սղալանաց և խաւորութեան սորա, զի կար

մեր այս էր, և այլ ոչ էի գրեալ, զի առաջինն այս էր, վասն ի հարկէ սիրողաց արկի ի սա ձեռն: Բայց ի ծաղկելն առաւել նեղացայ, որ չէի տեսեալ ի վարպետէ, այլ արինակ գնելով և ղնիւթին գոյնն ոչ գիտելով, բաղում աշխատութեամբ կատարեցի ղսա:

Արդ, գրեցաւ սա ի թվ. ՋԻԹ. (1480), ի յամսեան յուլիս Ը. (8), մեծահամբաւ կայսերանիս քաղաքս Լստամալալ, ի դուռն Չարախաբան սուրբ Աստուածածնիս: Ո՞վ սուրբ ընթերձողք, յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զԱմիրտովլաք բժիշկս, որ ստացաւ ղսա յարդար ընչից իւրոց ի վայելումն բարի ղաւակաց իւրոց, զոր տէր աստուածն ամենայնի վայելեալ տացէ և յետ աստեացս ելանելուն ընդ սուրբ իմաստասիրացն դասակից և պսակակից արասցէ, ամէն: Այլ և յիշեցէք զմեր պարոն երեսփոխան Աստուածատուրն և ղկենակիցն իւր զԹաւուս-խաթունն, որ շատ ծնողութիւն կանեն և յամէն ար. (2) անգամ Ե. (5) հոգւոյս կերակուր կու պատրաստեն, լսել տա աստուած զերանաւէտ ձայնն, թէ՛ Նկայք արհնեալք հօր իմոյ, ժառանգեցէք...:

Դարձեալ, յիշեցէք յաղթս ձեր զՍահակ սարկաւազն, որ բաղում անկամ աշխատել է ի մագաղաթս բերելն, սուրբ Ստեփաննոսի նախասարկաւագին աղաթիցն մասնակից արասցէ Քրիստոս:

Այլ երես անգեալ աղաչեմ զհանդիպողսդ սուրբ տառիս, ո՞վ սուրբ և ընտրեալ եղբայրք, յիշեցէք ի սուրբ յաղաթս ձեր զՄաթէոս վարդապետն, որ ուսուցիչ է մեզ և խրատիչ աստուածային սուրբ պատուիրաւնայ: Դարձեալ, յիշման արժանի արասցիք զմեր համշիրակ եղբայրքս՝ զՂազար աբեղայս, և զՍտեփաննոս մալազս, և ղիս՝ զանպիտան գրիչս, և դուք յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ աստուծոյ մերոյ, որ է արհնեալ յաւիտեանս, ամէն:

Բ

գնող՝ Կիրակոս

վայր՝ Պուրսայ

Եւ յետոյ առի մեղաւոր Կիրակոսս պարոն Ամիրտովլաք բժշկէն Ե. (5) ֆլորին, ի Պուրսայ քաղաքն, աստուած վայելել տացէ, ամէն...:

564

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՄԻՒԱՅԻԼԻ ԱՍՈՐԻՈՅ ԵՒ
ՍԱՍՈՒՔԻՒ ԱՆԵՑԻՈՅ

Երուսաղէմ 343

Ն. Գոգաբեան, Մայր ցուցակ, Գ, էջ 280—281

գրիչ՝ Ներսէս

վայր՝ Կ. Պոլիս

... Շնորհիւ տեսուն սկիւն և ողորմութիւն նորա յանկ հանեալ կատարեցի զԳաւազանագիրքս հայրապետաց և թագաւորաց, զոր ժողովեալ ի գրոց պատմագրաց հիւանալ շաբաբեաց, սկսեալ ի նախաստեղծէն Ադամայ մինչև յիւր ժամանակն երշանիկ կաթողիկոսն Ասորոց Միխայէլ, զոր տեսեալ զսա մեծ և պատուական կաթողիկոս տէր Կոս-

տանդին յերկրորդ մասնէ Հայոց, ի ղղեկէ Բաբգրեբդէ, ընտրեալ ի հոգւոյն սրբոյ յաստիճան առաքելական, որ և բազում բաղձանաւք ի յասորոց թարգմանել ետ զսա ի հայս, յաւել ի գանձս մեր, պիտանի և շահաւէտ բուրաստան լայն և երկայն իմաստիւք լցեալ, և կարճատաւտ բանիւք բաւանդակեալ։ Ստուգիւ մեկնէ զպատմութիւն և զշարս իւրաքանչիւր գաւազանաց անտարակուսապէս։

Ձոր տեսեալ զսա հետեոյն իմաստութեանց և սիրողն սուրբ գրոց մեծահաւատ թարգմանող բժիշկ Ամիրտովլաք, և ետ զսա գրել ի վալելումն անձին իւրոյ և գեղուղէշ նորահաս զաւակին իւրոյ Ամիրէտիլին, և յետ աստեացս յիշատակ իւր և ծնողաց իւրոց, ամէն։

Արդ, գրեցաւ Պատմագիրքս այս ի թուականութեանս Հայոց ՋԻԹ. (1470), ի քաղաքիս ի Բիւզանդիայ. որ այժմ կոչի Կոստանդինուպոլիս, ձեռամբ մեղապարտ և անարհեստ գրչի Ներսէս սուտանուն քահանայի, ի թագաւորութեան սուլտան Մահմադին, ի նեղ և ի նուրբ ժամանակիս, զոր բաղում մրրիկ հարուցանէր ի վերա քրիստոնէից և իւր ազգին, ի տեղէ ի տեղ փոխելով և հարկապահանջութեամբ և այլ վնջտաւք։

Արդ, յերես անկեալ աղաչեմ զձեզ, որք կարդայք կամ արինակէք յիշեցէք ի մաքրափայլ աղաւթս ձեր զթափուրս յամենայն բարեաց. իսկ եթէ սղալ, կամ խոշորագիր կամ անախորժ մտաց ձերոց գտցի ի սմա՝ անմեղադիր լերուք, զի ի մէջ դառնութեան գրեցի զսա, զի բռնութեամբ և ակամայ ի յԱմասիու զմեզ բերին ի Կոստանդինուպոլիս. և ես լալով և բաղում հառաչանաւք գրեցի զսա. այլ և կար մեր այս է։

Եւ որ առատն է ի տուրս բարեաց ձեզ՝ յիշողացդ և մեզ՝ յիշեցելոց առհասարակ ողորմեսցի Քրիստոս աստուածն, որ է արհնեալ յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն։

565

ԱՌԱԿՍ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱԼԻ ՄՏԱՅ ՄԱՐԴԿԱՆ

Երևան 2001

հեղինակ՝ Ատոմ

2բ Թագաւոր մի էր ահեղ և զարմանալի և տէր ամենայն փառաց և պատուոյ. ունէր հեծելազօրս անթիւս և անհամարս, ունէր և ծառայս արծաթագինս՝ բազում ի տան իւրում, էր նա տէր բազում քաղաքաց, շատ թեմի և թումանի, և ունէր Գ. (3) խզգինայս՝ ներքին, միջին և վերին։ Ներքին դուռն երկաթի, միջին դուռն արծաթի և վերին՝ ոսկի, լուսատու ակամբ զարդարեալ։ Ձինչ որ ներքին խազինայն էր, նա շատք ի ծառայիցն մուտ և ելարարեալ էին. և միջին խզինայն՝ ի բազմացն սակաւք էին մտեալ և ելեալ, ապա ի վերինն անհնար էր ոք ի նա մտանել և գիտել թէ զինչ կայր ամբարեալ ի նմա, բայց ի թագաւորին։ Եւ յետ ժամանակաց մին ի ծառայից թագաւորին, որ անարջն էր և տրգէտն, ցառկացաւ մտանել ի ներքին խզինայն և գիտել թե որչափ գանձ կայ ի նմա, եւ աղաչեաց զառաջիկայք թագաւորին, և հրաման առին ի թագաւորէն վասն այն անիմաստ ծառային։

Երկու ղանթարի դոնապան կայր թագաւորին, որ ի տեսլենէ նոցա զարհուրէր ամենայն կենդանի: Եւ յորժամ հրաման եղև ի թագաւորէն հրամայեցին առաջիկայք, թագաւորին, թէ ով անմիտ, դու միայն եթէ մտանես զի՞նչ կարես առնել: Ասէ ծառայն. ունիմ եղբայրս Բ., զնոքա բերեմ յաւգնութիւն 'իսկ: Եւ մտին Գ. եղբարքն ի խլիկայ թագաւորին. խորհուրդ արարին և եղին կշեռք և կշռեցին զամենայն գանձն և սահմանեցին Ճ. (100) բեռն. Ղ. ու Ե. (95) բեռն՝ մէկ մէկ ԿԹ. (69) զիտր և Ե. (5) բեռն՝ Հ.—Հ. (70—70) զիտր: Եւ ապա դարձեալ գին արարին. այն բեռներն, որ ԿԹ. (69) զտրական էր ԻծՌ. ու ԳՃ. և ԺԷ. (25317) թանկի և կիսու էր. և այն որ Հ.—Հ. (70—70) էր՝ նա ԻծՌ. և էՃ. և Ծ. (25750) թանկի էր: Եւ այն թանկէն՝ թագաւորական էր, որ մէկն Ե. (5) շահոօհի էր, և էր ամէն թանկայ ի Դ. (4) դէկան և ամէն դէկան Լ. (30) պլիկ. և այսքան առ այս:

Ո՛վ եղբայր տէր Յովաննէս, էնց գիտացիր, որ զինչ որ բեռինք են դտրերն՝ յայտնի են. ապա ջանայ, որ ղդեկանքն և ղպլկներն ի համար բերես, և անարժան ծառայիս ձերոյ Առամիս աստուած ողորմի ասես, ամէն:

Գրեցաւ սակաւ դիրս Զ. և ԻԹ. (1480) թրւին*:

566

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Ծ Ո Ի
Երևան 2711

դրիչ՝ Կարապետ
վայր՝ Վարագ

550ա ...Գրեցաւ սուրբ գիրքս ձեռամբ յոգնամեղ և անարհեստ գրիչ Կարապետ սուտանուն կրանաւորի դատապարտեալ և անարժան ծառայի ծառայիցն աստուծոյ: Եւ իմ գրելով զայս ի հզար և ի լուաւոր բանից, ի գեղեցիկ և յանուշահոտ ծաղկանց և զանազան բանից սրբոց վարդապետաց և ի տանից տէրոնականաց և ի սրբոց պատմութեանց ի մի հաւաքեալ, որ կեանս տա կամայորդոր լսաւոցն: Զոր տկար անձամբ իմով շարագրեալ եղև ի դուռն հրաշափառ և ի գերահռչակ սուրբ կաթուհիկէ է. (7) եկեղեցեացս և ընդ հովանեաւ սուրբ Նշանիս Վարագայ և Երկոտասան սիւն լուսոյ վերնայարկ անապատին, ի թուականիս մերոյ :Զ. և 550բ ԻԹ. (1480), ի կաթողիկոսութեանն || տեառն Սարգսի, և յառաջնորդութեան սուրբ ուխտիս տէր Առաքել հէրպէտի, և յաշխարհակալութեան նետողական ազգին, ի դառն և ի վշտաբեր ժամանակիս:

Եւ արդ, աղաչեմ... յիշեցէք ի սուրբ և յերկնաբացիկ յաղաթն ձեր զստացող սուրբ գրոցս զՅովաննէս և զԵղիսաբէթ՝ աստուած-ողորմի ասե-

* Ծավալով փոքրիկ, բայց ուշագրավ բովանդակութեամբ այս հոդվածն ըստ էության թվարանական մի խնդիր է: Նկատի առնելով նրա կարևորությունը ԺԵ դարի գրամական գործածական միավորների և նրանց հարաբերությունները պարզելու տեսակետից, նյութապահարմար գտանք հրատարակել հիշատակարանի դեր կատարող վերջին տողերի հետ միասին՝ ողջ հոդվածը:

լով նոցա: Եւ վասն սիրոյն Քրիստոսի և յուսոյ արքայութեանն թողու-
թիւն մեղաց խնդրեցէք յաստուծոյ Կարապետ քահանային, և Յոնանի-
սին և Եղիսաբէթին՝ ծնողաց նորին, և եղբարցն Յովնանիսին և Գրիգոր-
ին, և կանանց Դովլաթին և Ալամշային, և ուստերաց և դստերաց նոցա՝
կենդանեացն և հանգուցելոցն, ամէն:

...Այլ և զսիրելի եղբարսդ մեր՝ զպատուական քահանայսդ և զհաւա-
տարիմ ժողովուրդստ՝ զայր և զկին, զընթերցողսն և զյսաւղսն, և խնա-
մով պահողաց գրոցս՝ շապկով, շորով կապել տալով, Քրիստոս աս-
տուած... թողցէ զյանցանս նոցա...:

551ա ...Դարձեալ, յիշեցէք յազաւթս և ի մաղթանս ձեր զառաջնորդ սուրբ
ուխտիս Վարապայ զտէր Յովնանէս երջանիկ և զհեղաճոգի արհիմպիսկո-
պոսն մեր, զտէր Առաքել հէրպետն՝ հոգաբարձու և սպասաւոր վանացս,
և զայլ սիրելի և խնամածու եղբարքս մեր՝ զսրբազան դասս քահանայից
կրանաւորական անձանց՝ զՍուրբիսան, զՍտեփաննոսն, զԱտովմն, զԿարա-
պետն, զՍաճակն, զԹովմէն, զՄարտիրոսն, զԳրիգորն, զԵկեղեցական
Մաղաֆիայն, զՄկրտիչն, զՆերսէսն, զԽաչատուրն, զՄովսէսն, զՄարգա-
րէն, զՅովնանէսն և զըսպասաւոր և զաշխատաւոր տնտես խալիֆայն, այլ
և զամենեանն առհասարակ՝ զմեծ և զփոքր, որ գրեցան և որք մնա-
ցին...:

Այլ և ես՝ Կարապետ գրծող տառիս, թէպէտ և ողորմութեամբ տեսն
սկսա և շնորհիւ նորին կատարեցի, բայց կամակցութեամբ եղբարցս
եղև, ի մարմնաւոր աշխատութեանց խնամարկէին զմեզ, հատուցէ
551բ նոցա տէր||աստուած զվարձս բարեաց երախտեաց նոցա և ազատեացէ
յամենայն սխալանաց, ի պատրանաց սատանայի և յաւիտենական
տանջանացն, ամէն:

Եւ դարձեալ, աղաչեմ զամենեանս վասն սիրոյն Քրիստոսի յիշել
յազաւթս ձեր զամենայն երախտաւորսն իմ առ աստուած՝ զՆերսէս րա-
բունապետ, որ ժամանեալ է աստ ի զրաւել մատենիս, և զՅովնանէս
առաջնորդ Վերին անապատին, և զԳրիգոր սպասաւոր բանի, և զՅովսէփ
կրանաւոր, և զՇաճկանց Ստեփաննոս՝ զհանգուցեալն ի Քրիստոս, որ
ձեռնտու եղև ի ներքսագոյն անապատին, հատուցէ նմա տէր աստուած
զվարձս իւր: Այլ և զԿարապետ քահանայ կազմող գրոցս, և զհոգևոր և
զմարմնաւոր երախտաւորսն մեր, եթէ արք և կամ կանայք. և զվսր-
պետն իմ զԳրիգոր Բերկրեցիւն, և զհարազատ եղբայրն իւր զՄկրտիչ, որ
է քաջ հըռետո՞ր, և զանարժան գրծողիկս...:

567

Մ Ա Շ Տ Ո Ց

Երևան 5581

գրիչ՝ Հայրապետ
վայր՝ Աղբամար

241ա ...Աստանօր աւարտեցաւ գիրքս այս, որ է Մաշթոց, ձեռամբ անար-
հեստ և անիմաստ, սուտանուն և մեղաւոր Հայրապետ արեղայի, ի կըղ-

զիս Աղբամար, ընդ հովանեաւ սուրբ Խաչիս և սուրբ Սարգիս զօրավարիս, ի հայրապետութեան տեառն Ստեփան կաթողիկոսիս, ի թագաւորութեան Աղուա-բէկին, ի թուականիս մերոյ ի ԹՃ. և ԻԹ. (1480) ամին, ի դառն և ի նեղ ժամանակիս: Վասն ծովացեալ մեղաց մերոց կամք ի ձեռն յանօր[ին]աց ի հարկապահանջութիւն: Յայսմ ժամանակիս ցանկացող եղեալ բարեպաշտ հաւատարիմ տանուէրն Կարապետ, և ետ գծա-
 241ր դրեալ զսուրբ դիրգքս ի հալալ և յարդար վաստակոց իւրոց՝ յիշատակ || իւրն, և ծնողացն իւրոյ՝ հօրն Մերունին և մաւրն Դովմէլէֆին, և եղբարցըն Յովհաննիսին, և Խալիֆին, և Կարապետին, կենակցին իւրոյ Ասա-Խաթունին, և զաւակաց նոցին պարոն Ղալչին, և Թումային, և Ջաւագրգին, և Խաւարաւին, և դստերացն Խանում-Հաթունին և Բար-Հազրգին, և Յովհաննիսի կենակցին՝ Թաթար-Խաթունին, և դեռարոյս զաւակին իւրոյ Մխիթարին, և Խալիֆի կենակցին՝ Սալչուկ-Խաթունին, և իւր տղայոցն, և այլ ազգականացն մերոց և ամենայն արեան մերձաւորացն, կենդանեացն և հանգուցելոցն ողորմի տէր աստուած և թողցէ զյանցանս նոցա: Եւ լսել տայ ձեզ Քրիստոս զերանաւէտ բարբառն Կարապետին և իւր ծնողացրն...:

Եւ դարձեալ, յիշեցէք ի Քրիստոս զիս՝ զանարժանս ծառայս... զՀայրապետ արեղայս՝ գծող տառիս, և ծնողքն իմ և ղերախտաւորքն...:

568

Գ Ա Ն Ձ Ա Ր Ա Ն

Փիբղ. 6273, էջ 327—328, ի Կ. Դ. Դ. Դ.
 առ մասնաւոր ոմն

գրիչ՝ Առաքել
 վայր՝ Աւագ վանք

...Արդ գրեցաւ Գանձարանս ի սուրբ անապատս որ կոչի Աւագ վանք, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնիս և սուրբ Կարապետիս և սուրբ Առաքելոցս, ի թուին ՋԻԹ. (1480), առ ոտս Յովհաննէս բաբունապետին, ձեռամբ անարհեստ գրչի Առաքել սուտանուն արեղայի...: Յիշեսցիք զսուրբ ուխտիս առաջնորդն՝ զտէր Յովհաննէս եպիսկոպոսն, և զգրոց աշակերտներն, և զայլ միաբանք սուրբ ուխտիս՝ զարեղայքն և զսարկաւագունքն և զգործաւորքն ի սուրբ աղօթս ձեր:

569

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Փիբղ. 6273, էջ 327, ի վանս Տէր Յուսկան որդւոյ

գրիչ՝ Երեմիա
 վայր՝ Կեդի

Բայց գրեցաւ ձեռամբ Երեմիա սուտանուն սարկաւագի, ի քաղաքս Կեդի, ի դուռն սուրբ Աստուածածնին, և սուրբ Յակովբին, և սուրբ Սարգսին, և այլ ամենայն սրբոց, որ աստ կան. ի թուին ՋԻԹ. (1480):

570

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Վրացական ՍՍՌ, Կենտրոնական պատմական արխիվ
Ֆոնդ 233, № 584

վաճառող՝ Գրիգոր
վայր՝ Վրաստան

Ես՝ տէր Գրիգորս, և իմ Լղբայր Ալադադս*, և մեր որդիքս ծախեցաք սուրբ Աւետարանս վերայ Ճավի որդացդ՝ Վարձիգուլիդ, և ձեր ախարացդ՝ Սիմէոնիդ, Ամիրգուլիդ, Ղարիպշիդ և ձեր որդացդ. առաք ղդինն անպակաս: Ոչ ով դավի չունի, ոչ հակառակ: Մեր սրտի առատութեամբ ծախեցաք: Այսոր վկայ է Մաթէոս եպիսկոպոս, տէր Անտոն, տէր Զաֆարէ, տէր Գրիգոր, տէր Բարսեղ, Մլնամն, Շապանն:

Ես՝ Ճավի որդիքս՝ Վարձիգուլս, Սիմէոն, Ամիրգուլս, Ղարիպշս, Մղարաւէլս դնեցաք սուրբ Աւետարանս յիշատակ մեզ, և ծնողաց մերոց՝ հաւր մերոյ Ճաւին, մեր մարն Թա[նկ]–Խաթունին, մեր որդոցն՝ Ովա–նէսին, Հերապետին, Զանուն, Խոցադեղին, Քարիմադիին, Միտիչին, Գրիգորին, Լամիսգուլին, Գուլիսգուլին:

Ով որ կարգէք կամ արինակէք յիշեցէք ի մաքրափայլ աղաւթս ձեր և աստուած զձեզ յիշէ, ամէն:

Գրեցաւ ի թվարերութեանս Հայոց ՋԻԹ. (1480), հոռի ԻԵ. (25):

571

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

«Թորոս Աղբար» Ա., էջ 231,
Տիվրիկի ու Աստուածածին եկեղեցի

գրիչ՝ Զաւրվար
վայր՝ Տիւրիկ քաղաք

... Արդ, ես նուաստ Զօրավար երէցս զմտաւ ածի զայս ամենայն և ղրեցի սուրբ Աւետարանս ողորմութեամբն աստուծոյ՝ յիշատակ ինձ, և ծնողաց իմոց Ստեփանոս քահանային և Նար–Մէլիֆին, և կենակցին իմոյ Մեհրի–Մելիֆին, և հոգևոր մօրն մերոյ մղտեսի Միւնային, և ամենայն արեան մերձատրացն, ի վայելումն դեռաբոյս զաւակին իմոյ Յովհան–նէս սարկաւագին...:

Որ է յիշատակ տէր Ներսէս եպիսկոպոսին, և գրեցաւ ի թուականութեանս Հայոց ՋԻԹ. (1480), ի քաղաքիս Տիւրիկոյ, ընդ հովանեաւ սուրբ Սարգսի տաճարիս: Արգ, աղաչեմք զձեզ, ո՛վ մանկունք նոր Սիովնի, որք հանդիպիք այս սուրբ և աւետաքարող Աւետարանիս, կարդայք և ավտիք և արինակէք ի սմանէ, յիշեցէք սրտի մտաւք ի մաքրափայլ աղաւթս ձեր զԶաւրվար գրիչս և զվարպետն իմ զտէր Գրիգոր Զաւրոցն, այլ և յիշեսչիք զբազմերախտաւորն ի վերայ մեր զվարպետ Սամուէլն, այլ և յիշեսչիք զհոգևորն մեր ծնաւղ, որ երեստ զխորնեբուն և ղտնաւ–

* Անվան առջին տառը (ՇԱ) լավ չի նշմարվում:

րինականացն զինչ որ խարճ եղաւ... , այլ և յիշեսցիք զպարոն Մելի-
սեղն, որ զաւրինակն շնորհեց, այլ և յիշեսցիք զառաջնորդ գաւառիս
զտէր Ստեփաննոս և զԿարապետ վարդապետն, որ մեզ աւանական է
յամենայն պէտս հոգևոր և մարմնաւոր:

572

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՂՈՒԿԱՍՈՒ, ԻԳՆԱՏԻՈՍԻ

Ծրուադէմ 352

Ն. Գողարեան, Մայր ցուցակ, Գ., էջ 269

հետ. կազմող՝ Գրիգոր
Արեւիշեցի

611 Յիմար Գրիգորս Արեւիշեցի,
Կոխան ամէն վարդապետի,
Ինն հարիւր թվականի,
'Ի ի քսան ինն աւելորդի,
Ի սուրբ Երուսաղէմս եկի,
Երեք տարի ի տեղս կացի:
ԶԱւետարանս Բրիստոսի,
Զգլուխս որ Ղուկաս անուանի,
Որ է մեկնեալ Իգնատիոսի
Աստուածաբան հեռետորի,
Բաներ ունի յոյժ պիտանի,
Քաղցրայհամ քան զխորիսխ մեզի,
Ըստ իմ տկարութեանս կարի
Բանիկ-րանիկ դաս ասացի
Աւանականութեամբն Յիսուսի:
Ի սուրբ Գէորգ սկիզբն արի
Ի նոր կիրակէն վճարեցի:
Կապն էր հնացեալ՝ նոր կազմեցի,
Հոգևոր եղբայրն մեր բարի
Քաջ վարդապետն Նսայի,
Որ է ամէն շնորհաւ իլի,
Հմուտ ամենայն արհեստի,
Ի կապելն այս սուրբ կտակի
Խրատատու եղև մեզի:
Որք հանդիպիք այսմ տառի
Ընթերցմամբ կամ արինակի,
Միշտ յիշեցէք զմեզ յաղաթի,
Ասէք մեզ աստուած-ողորմի.
Նայ, որ առատն է ի տուրս բարի
'Ձեզ ու մեզ հաւասար ողորմի:

573

Ա Ի Ե Ս Ա Ր Ա Ն

Երևան 7742

252^ա Ի թվիս ՋԻԹ. (1480). Եւ այլ յիշատակ է սուրբ Աւետարանս կրկին տէր Աստուածատրին, և իւր իրիցականոյն, և անարանիկ, գեղեցիկ սարկաւազ որդոյ տէր Պապին, որ մահտարածամով ի Քրիստոս փոխեցաւ, և միւս փոքր որդոցն, տէր Աւետիքին, և դասերացն Քուլտֆ-Խաթունին, իւր մամուն Ագիգ-Մելիքին, մարտիրոջն Ուլու-Խաթունին: Թէ քահանա, թէ ժողովուրդ հրամանք շունենա զայս սուրբ Աւետարանս սուրբ Աստուածածնէս գրաւէ կամ ծախէ կամ այլ տեղ տա, թէ որ ձեռնամուխ լինա՝ նա անխժած լինա սուրբ Յարութենէս՝ որդոցէ որդիք, և այլ անէծք և պատիժ կրէ Յուդայի և խաչահանուաց <և Յուդաի>: Եւ ով որ փառաւոր պահէ, նայ Քրիստոս զինքն զիւր տեսութեան և սուրբ արքայութեան արժանասցէ, որդոցէ որդիք: Եւ այլ ով քահանա կամ կրավնաւորք, որք հանդիպիք, որք բանայք ու կարդայք, նա աստուած ձեզ թողութիւն շնորհէ, և յիշատակացս ձեր աղաւթիւք թողութիւն խնդրեցէք, ողջ լեւորք ի տէր:

574

Ա Ի Ե Ս Ա Ր Ա Ն

Տ. Պալեան. Յուցակ հայերէն ձեռագրաց ի Թուրքիա,
հա. Ա, աեար Ա, Կ. Պօլիս, 1892, էջ 11
Կեսարիայի ս. Սարգսի վանք ՁԵ 2

գրիչ՝ Ստեփաննոս Եպիսկոպոս

285^ա— ... Սմին՝ այս աստուածաւանդ սուրբ Աւետարանիս ցանկացա ես՝
286^ա նուաստ ծառայս աստուծոյ փցուն և անարհեստ գրիչս Ստեփաննոս Եպիսկոպոս: Իսկ յաւժարութիւն սրտիս և կարողութիւն և մարդասիրութիւնն աստուծոյ, որ յամենայնի կարող է և անյուսից յոյս է և անաւանականից աւգնական, որ ոչ անտես առնէ զյուսացեալս յինքն. ի շնորհս նորա ապաւինեալ սկսա, և նա ետ կարողութիւն հասանել յաւարտ սորա:

Արդ, գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի թուականիս Հայոց ՋԻԹ. (1480): Վասն որո աղաչեմ զսուրբ դասք քահանայից, առհասարակ զհանդիպողսդ, ... յիշեսցիք զտէր Ստեփաննոս Եպիսկոպոսն, որ բազում աշխատութեամբ գրեց զսուրբ Աւետարանս յիշատակ Գրիգորիս՝ աւագ սարգաւազիս, յիշատակ իւր և արեան մերձաւորացն, յիշատակ դրի ի սուրբ երեք Մանկունքս: Ով զայս Աւետարանս ծախէ կամ գրաւի դնէ՝ զմասն խաչահանողացն առցէ և զպատիճն Յուդայի: Ով զայս յիշատակս քերէ կամ կեղեկէ՝ Յուդայի և Կայենի մասնակից լինի:

575

Ժ Ա Մ Ա Գ Ի Ր Ք ԵՒ Տ Օ Ն Ա Յ Ո Յ Յ

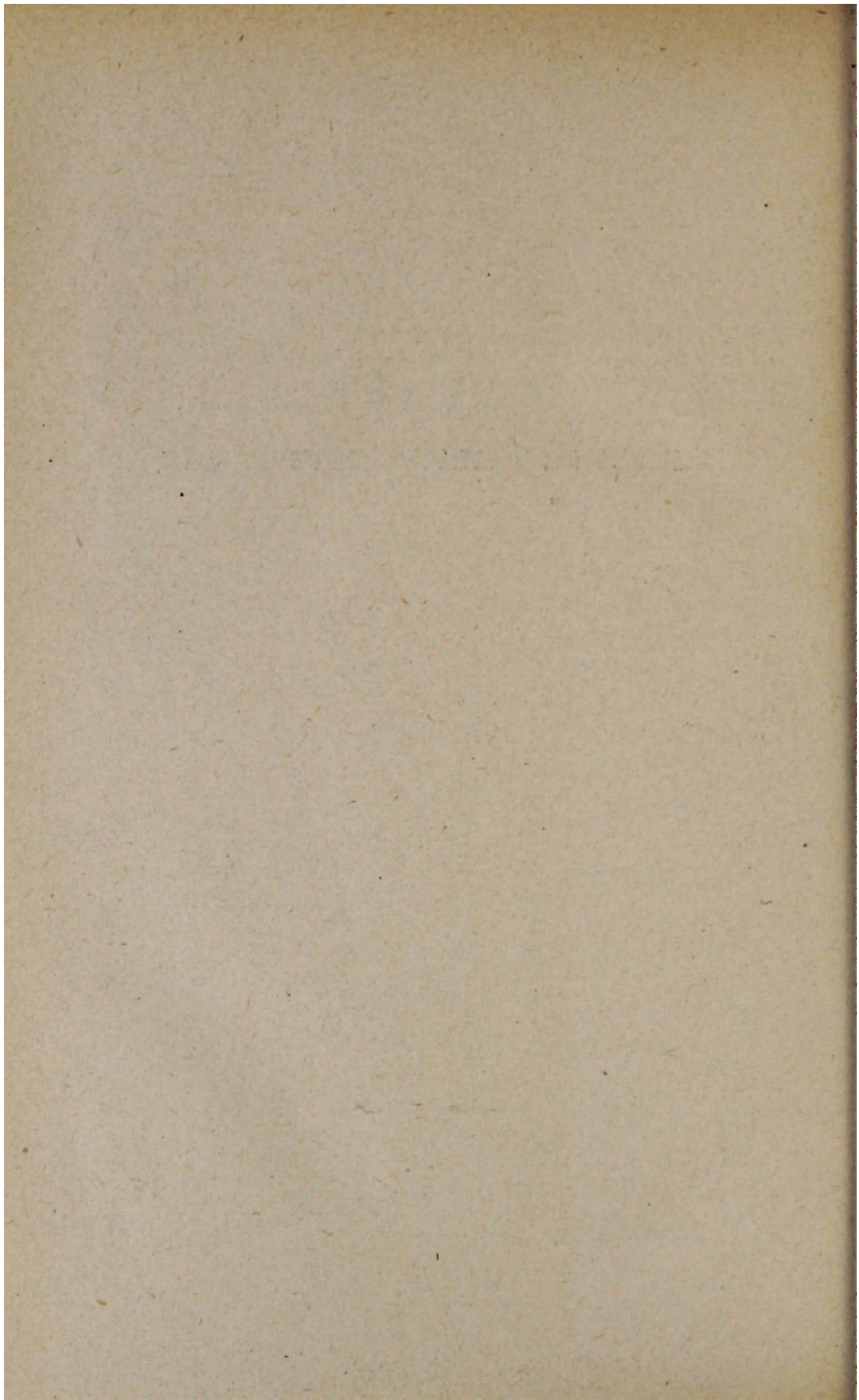
ՍՅՀ հա. Ա, 113, էջ 193

473 Գրեցաւ սայ ի թվականիս Հայոց ՋԻԹ. (1480), ի խնդրոյ պատուա-
կան և սուրբ կրանաւորի Յոնանիսի, որ մականունն Ճաւլա կոչի, ի վայե-
լումն մանկանց եկեղեցոյ և յիշատակ իւր և իւրայոցն. աղաչեմ, որքան
առնուք ի ձեռս ձեր ընթեռնելով և կամ ուսանելով յիշեցէք առ Քրիստոս
զտէր Յովանէսն և զծնողսն իւր....:

Աղաչեմ և գրչիս անմեղադիր լեր, զի բանն մի հետ մէկի կու գաք և
գրելն կու ձանձրանայի, բայց արհնութիւնն յաստուծոյ է, նմա փառք
յաւիտեանս:

Ց Ա Ն Կ Ե Ր

ԱՆՁՆԱՌԻՆՆԵՐԻ, ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐԻ, ԱԹԵՐԿԱՅԱԿԱՆ ԵՎ ԱՅԼ

ԱՆՁՆԱՆՈՒՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

Սույն ցանկը կազմված է ճիշտ այն սկզբունքով, ինչ ժն. դարի առաջին հիսնամյակի հիշատակարանների հրատարակված ժողովածուի ցանկը: Նշանավոր անձանց մասին տրված տեղեկությունները, ընդարձակ լինելով, այստեղ ևս կատարում են ծանոթագրության դեր: Կիրառված են հետևյալ համառոտագրությունները.

ազգ.— ազգական
Աւետ.— Աւետարան
եղբ.— եղբայր
եպս — եպիսկոպոս
կթղկս — կաթողիկոս
կր.— կրոնավոր
հղևր — հոգևոր
հնգցլ — հանգուցյալ

հշվ.— հիշված
պր.— պարոն
սբ — սուրբ
ստ.— ստացավ
վրդ.— վարդապետ
քհյ — քահանայ
օր.— օրինակեց, ընդօրինակեց.

Ս.

Աբգով (Ապտուլա)

1. Ուսթայ, եղբ. խոջա Աբգըլ—Աղիղի, որ 1459 թ. Ոստանում գնեց մի Ճաշոց — 117
- 2 Հնգցլ եղբ. վանեցի հյուսն Մլխամի, 1476 թ. Վան—404
- 3 Որդի ուսիս Պետրոսի, հշվ. 1478 թ., Հայէպում — 434

Արղլ — Ագիգ

- 1 հոջա, որդի պր. Զաքարի. 1459 թ. Ոստանում գերությունից ազատեց մի Ճաշոց. կառուցել էր նաև եկեղեցի — 117, 118
2. Որդի Ստեփանոսի. 1462 թ. ընտանիքով և վիրեցին Մընչկտնց գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ.— 185

Յբգուլըլէկ — Հորեղբորորդի ոստանցի Ստեփանոս քհյի. 1458-ից հետո ստ. սրան պատկանող Աւետարանը — 103

Արղլմսեհ (Աբգըլմսեհ, Աբգլմսեհ, Աբգուլ—Մուսեհ)

1. Կարապետ գրչի 1451 թ. մահացած որդի, հշվ. Վանում — 7, 259
2. Ներորորդի հաշատուրի, որ 1453 թ. ստ. Աւետ.— 37
3. Նղբ. Վարդան հերպետի, որ 1456 թ. Ար—հլշում ստ. Աւետ.— 71

Արղլմսեհ

4. Փեսա Կարապետ քհյի, որ 1457 թ. Ոստանում ստ. Գանձարան — 89
5. Հայր Դաւիթ կր.—ի, որ Նղբոտ վանքում 1463 թ. ստ. Ռամգիրք, իսկ 1467 թ.—Մեկն. տոմարի — 205, 262
6. Նղբ. տանուտեր Աստուածատուրի, որ 1475 թ. հլաթում ստ. Աւետ.— 379
7. Հայր Դուռզանայի և Շահադայի, որոնք 1478 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ.— 431

Արղուլ—Քաւում — Պր., որդի Ամիր-Հասանի, եղբ. Ամիր-Դօլի, որ 1455 թ. Բաղեշում ստ. Աւետ.— 56

Արեղայ — Գրիշ, մորաքրորդի Ստեփանոս կթղկսի, 1476 թ. Աղթամարում օր. Յայսմաուրք — 402, 403

Արուլ — Ազգ. Մխիթար քարգործի, որ 1474 թ. ստ. Աւետ.— 370

Արու—Սայիդ (Բուսախտ, Պուսախտ) — Սուլթան Միյին—Ասիական Թամուրյան պետության (Մավերաննախրի), զահակալել է 1458—1468 թթ. հայտառակ պարտություն կրեց Ուղուն—Հասանից, գերի ընկավ և սպանվեց՝ հանձնվելով իր հակառակորդ Թամուրյան արքայազն Մուհամեդ Յադիգարի ձեռքը— 281, 297, 316, 334

Արամեան

1. Անկիրացի, բանաստեղծ, 1453 թ. գրեց «Ոտանաւոր ի վերայ Կոստանդինուպոլսին, յորժամ էառ Օսմանցիներ ողորդ — 32
2. Որդի տանուտեր Սեփեմեսի, որ 1454 թ. Բաղնիկ վանքում սա. Աւետ.— 42
3. Կր., որդի Դաթի, 1455 թ. Աղթարում, եղբոր հետ միասին սա. Ճաշոց — 57
4. Որդի տանուտեր Յոհաննէսի, որ 1455 թ. Փասավանք գյուղում սա. Աւետ.— 53, 59
5. Պապ վերոհիշյալ տանուտեր Յոհաննէսի — 53
6. Որդի տեր Գրիգորի, ի վայելումն որի 1456 թ. Բաղնիկում որ. Աւետ.— 79
7. Վրդ., միաբան Թովմայ տառայալի գերեզման կոչվող վանքի, 1457 թ.— 91
8. Եղբ. Յովհաննէս մահապառ, որ 1457 թ. Հիզանում սա. Աւետ.— 94
9. Միաբան Հաղթատի վանքի, 1458 թ.— 92
10. Եղբ. Վարդուն քչի, որ 1460 թ. Խիզանում սա. Աւետ.— 148
11. Մաղկող ու կազմող, «Փարթամ շնորհաւոր իլի», եղբ. Դաթի գրչի, եղբորորդի Բոլորաձորի վանքի (Մրկղունք) առաջնորդ Աւագտէր վրդի. առաջին անգամ հիշվում է 1461 թ., 1474 թ. Բոլորաձորի կամ Բոլորաբերդի վանքում ծաղկեց Յայսմաուրթ, 1475 թ.— 2 Աւետ., 1476 թ.— նորոգեց մի Ճաշոց, 1478 թ. ծաղկեց Ճառնտիր—157, 346, 361, 375, 377, 378, 400, 427
12. Մահապառ, միաբան նկարեւայ. սբ Յարութիւն վանքի (Ուշտունիք), 1461 թ.—190, 162
13. Մահապառ, Զաքարիա Գ կթղկսի կողմից, 1461—62 թթ. նվիրակ ուղարկվեց ինչ-որ թեմ (հմմ. նախորդի հետ) — 173
14. Վարպետ, «գասազուխ» Աւագ վանքի համալսարանի, 1463 թ.— 190, 192, 207
15. Որդի Մկրտիչ, վանահայր Երուսաղէմի Յովհ. Մկրտիչ (Լեոնակողման) վանքի. 1463 թ. սա. Յայսմաուրթ, 1466 թ.—Գրուրիւնք Վարդան Մարթապառ, 1471 թ.— Աւետ.— 204, 254, 329
16. Վրդ., միաբան Երուսաղէմի սբ Փրկչի վանքի, հշվ. 1463, 1471 թթ.— 204, 329
17. Միաբան Հայոց-Թառի Ամենափրկիչ վանքի, 1464 թ.— 214
18. Երեց, 1464 թ. Այլախ երկրի Խորաթանց գրուղում Աւետարանի օրինակ տվեց Մարթէոս գրչին — 220
19. Հայր Սահակ միայնակեցի, որ 1466-ից

Արամեան

- առաջ չեղանի սբ Աստուածածնի վանքում սա. Աւետ.— 245
20. Միաբան Կապուսի վանքի, 1466 թ.— 251
 21. Պապ Մաթնոս քչի, որ 1466 թ. Անուր-գայում սա. Ճաշոց — 251
 22. Վրդ. Տրապիզոնցի, 1467, 1468 թթ. Տրապիզոնում կազմեց 2 Աւետ., 1480 թ. գրչի-նրվում էր Կ. Պոլսում — 265, 272, 441
 23. Ազգ. Մկրտիչ գրչի, որ 1469 թ. Բիւթա-նում որ. Տաղարան — 288, 289
 24. Շահբարեանց, հայր Բորոս եպս Երուսաղէմացու, որ 1471 թ. Միւրի-հաւառում որ. Ճաշոց — 327, 328
 25. Խոշ, հղեր հայր Աստուածաբան տրեղայի, որ 1472 թ. Արշրոյ վանքում սա. Մաշտոց — 337
 26. Ոմն քչի, հշվ. 1474 թ. Վայոց-ձորում — 358
 27. Հայր Մկրտիչ տրեղայի, որ 1474 թ. նվեր սա. մի Աւետ.— 371
 28. Մարկաւագ, որդի պր. Յարաձի, որ 1478 թ. Հալէպում սա. Աւետ.— 434
- Աղիքէկ — Պարոն Բղնունքի (ուր գտնվում էր ծիպնայ վանքը), 1457 թ.— 81
- Ազատ — Վանի խոյաներից, 1476 թ.— 496
- Ազատբէկ — Եղբ. Մկրտիչ գրչի, որ 1466 թ. Աղթարում որ. Գանձարան — 248
- Ազատչայ — Հնդցի եղբ. մահապառ Սեփեմեսի, որ 1457 թ. Արգելանում սա. Յայսմաուրթ — 79
- Ազատիւ
1. Որդի կամ եղբորորդի Ղազարի, որ 1456 թ. Մալմաստում գերությունից ազատեց մի Աւետ.— 68
 2. Դպիր, 1458 թ. Խառաբաստի վանքում, որոշ թերթեր ընդօրինակելով օգնում էր Իզնատիոս գրչին — 101
 3. Արքեպս, ուսուցիչ Խաչատուր գրչի, որ 1461 թ. Ուրծում որ. Աւետ.— 158
 4. Գրիչ, որդի Արճնում նահատակված Կարապետ քչի, աշխատում էր Վանում, 1463 թ. որ. Աւետ., 1465 թ.— Աղթարեք, 1475 թ.— Աւետ., 1476 թ.— Ճառնտիր — 198, 242, 383, 384, 406
 5. Երեց, 1464 թ. երաժշտական խազերը գրեց (խազեց) այն Շարակեցի, որի ընդօրինակությունը թերի էր մնացել Ղազար գրչի մահով — 219
 6. Եղբ. Մելքիսէթ քչի, որ 1464 թ. Խորաթանց գյուղում սա. Աւետ.— 219

Ազարիտ

7. Ենկարող, որդի Բարսեղ քհնյի, 1466 և 1468 թթ. Գանձակի շրջանի Գառնակերի վանքում ծաղկեց (Ենկարակերտեց) Եղվարդում օր. 2 Աւետ.— 244, 272
8. Քհյ, իր եղբոր հետ, 1471 թ. Խալմաձորում ստ. Աւետ.— 325
9. Արքայս, որդի Յալթունտաչ ոսկեգործի, որի պատվերով 1478 թ. նորոգվեց ու կապվեց մի Աւետ.— 412
10. Կր., եղբորորդի Գողթան գաւառի արքեպս Սիմէոնի, 1477 թ.— 420
11. Քհյ, 1478 թ. կապմեց մի Աւետ.— 435

Ազրէի

1. Եղբորթոռն Զիալի, որ 1458 թ. Ռշտունիքի Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ.— 73
2. Որդի՝ խոշա Խոսրովի, որ 1459 թ. ստ. Սարգիս Շնորհալու Մկն, կաթողիկէից—129
3. Պր., Մարմնտի տանուտերերից, 1462 թ.— 183
4. Աղդ. Շիրազ-Խաթունի, որ 1470 թ. Շուշանց գյուղում նորոգեց մի Աւետ.— 307

Ազիգ (ար.)

1. Խոշա, 1458-ից շատ առաջ Պաֆայում կառուցել է եկեղեցի — 111
2. Պր., Սամցխէի հայերի տանուտեր, 1473-ից առաջ — 350

Ազիգրեի

1. Պր., պապ Մանուէլ արքեպս Եղվարդեցուն, հշվ. 1452, 1484 թթ.— 16, 215, 215*
2. Եղր. Զիալի, որ 1456 թ. Ռշտունիքի Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ.— 73
3. Որդի Սիմէոն քհնյի, որ 1460 թ. Բշնիում գնեց Գանձարան — 131
4. Որդի Խաչատուրի, որն իր եղբայրների հետ 1462 թ. Մընչկանց գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ.— 185
5. Նորագեղի տանուտերերից, 1465 թ.— 232
6. Որդի Գրիգորի, որ 1477 թ. Բասենի էգէպատ գյուղում ստ. Աւետ.— 415

Ազիգպէյ — Որդի Չրքին Խաչատուրի, 1458 թ. կաֆայում ստ. Սաղմոս — 111

Ազիգ (իգ.)

1. Դուստր Ֆիլ Աւետիսի, որ 1458 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 102
2. Կին տարածամ հնգջլ Յովաննէսի, որի հիշատակին 1458 թ. Սորավանքում ստ. Աւետ.— 106
3. Քույր Գուրգաւարի, որ 1459 թ. Արեւնց գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ.— 127
4. Մայր Մաթէոս գրիչ Շիրվանեցուն, որ

Ազիգ

- 1460 թ. Եղուձոր գյուղում օր. Աւետ.— 135
5. Կին Կիրեղի, որ 1460 թ. Յաշի սբ. Աստուածածին եկեղեցուն նվիրեց մի Ճաշոց— 152
6. Դուստր (թէ՛ որդի) Սարգսի, Խր իր եղբայրների հետ 1462 թ. Մընչկանց գյուղի եկեղեցուն նվ. մի Աւետ.— 185
7. Դուստր մահդասի Պալոսի, որ 1484-ից առաջ ստ. Աւետ.— 222
8. Քույր մահդասի Մուրատի, որ 1464 թ. Երեւան վանքում ստ. Աւետ.— 228
9. Կին ոմն. 1465 թ. Եղվարդում գնած Աւետարանը նվիրեց Նորագեղի եկեղեցուն — 232
10. Քույր մահդասի Ստեփանոսի, որ 1469 թ. Փասավանքում ստ. Յայսմաւուրք — 282
11. Մայր Մկրտչի, որ 1472 թ. Պտուցում ստ. Աւետ.— 340
12. Աղդ. Մխիթար քարգործի, որ 1474 թ. ստ. Աւետ.— 370
13. Կին Ղարիպշահ Հարմղենցի, որ 1476 թ. Վանում կաշի տվեց մի Ճառքնտիր կալմելու համար — 406
14. Քույր Վարդան կր.-ի, որ 1477 թ. Շատան գյուղում ստ. Գանձարան — 422

Ազիգ-Խարուն

1. Մայր Սառայի, որ 1458 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 102
2. Կին Գրիգոր քհնյի, որ 1472 թ. Արեւշում ստ. Մաշտոց-Գանձարան — 338, 339
3. Զոքանչ խոշա Մարշահի, որ 1473 թ. Վանում ստ. Ճաշոց — 351
4. Հորեղբորկին Մկրտիչ աբեղայի, որ 1474 թ. նվիր ստ. մի Աւետ.— 371
5. Մայր վանեցի ոսկերիչ նվիրատու Եղգտնբախշի, 1476 թ.— 405

Ազիգ-Մելիք (Ազիգ-Մէլէք)

1. Քույր Փաշայ կնոջ, որ 1451 թ. Վանում ստ. Աւետ.— 6
2. Մայր Գրիգոր և Թոմա գրիչների, հշվ. 1452 — 1463 թթ.— 21, 162, 185, 199
3. Հարս մահդասի Ստեփանոսի, որ 1457 թ. Արգելանի վանքում ստ. Յայսմաւուրք—80
4. Եղբորկին Ստեփանոս — Ղարիպշայի, որ 1460 թ. Արծկէում ստ. Ճաշոց — 137
5. Մայր Միքայէլ գրիչի, որ 1460 թ. Արծկէում և 1462 թ. Ունձք գյուղում օր. 2 Աւետ.— 140, 178

Ազիզ-Մելիք

6. Մայր պր. Զանիբէկի, որ 1473 թ. վանում
ստ. Ճաշոց — 351

7. Մամ Աստուածատուր քհնյի, որ 1480 թ.
ստ. Աւետ. — 449

Ազմելիք — Մայր Ստեփանոս գրչի, որ 1463 թ.
Աւագ վանքում օր. Գր. Աստուածաբանի
«Առ որս» Ճառերը — 190

Ալմաուր

1. Այր Աղութ-Խաթունի, որ 1453 թ. վանում
ստ. Աւետ. — 34

2. Որդի Փաշայի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ. —
— 321

3. Հնգյւ որդի ռես Մարտիրոսի, որի հիշա-
տակին 1473 թ. Բերկրիում ստ. Աւետ. — 352

4. Խոշա, վանի նշանավոր տանուտերերից,
1476 թ. — 405

5. Որդի Շահգադայի, որ 1478 թ. Աղթամա-
րում սա. Աւետ. — 431

Ալմեհ — 1477 թ. Անկիւնեաց վանքում ստ.
Աւետ. — 418

Աթաբէկ

1. Հայր Յուսկան որդու վանքի առաջնորդ
Մկրտիչ րաբունապետի, 1475 թ. — 381

2. Հայր Գրիգոր Բերկրցի գրչի, որ 1478 թ.
Արգելանի վանքում օր. Շարակնոց — 426

Աթանաս

1. Հայր Ամիրի, որ 1478 թ. ստ. Յայսմա-
ուրք. — 425

2. Դպիր ոմն, հշվ. 1478 թ. Բուրաբերդի
(Սրկղունք) վանքում — 427

Աթրմելիք — Մայր Ղազար քհնյի, որ 1452 թ.
Մրդուք գյուղում ստ. Աւետ. — 28

Ալադադ — Իր Գրիգոր եղբոր հետ, 1480 թ.
Վրաստանում վաճառեց մի Աւետ. — 447

Ալամ

1. Դուստր տանուտեր Յոհաննէսի, որ 1455 թ.
Փասավանք գյուղում ստ. Աւետ. — 58

2. Դուստր մահգասի Յովհաննէսի, որ 1457 թ.
Խիզանում ստ. Աւետ. — 94

Ալամ-Խաթուն — Կին Ղազար քհնյի, որ 1452 թ.
Մրդուք գյուղում ստ. Աւետ. — 28

Ալամշան (Ար.) — Եղբ. Սարգիս գրչի, որ
1474 թ. օր. Աւետ. — 372

Ալամշան (Ալամշայ) իգ.

1. Մորթորդուստր Վարդան կր.-ի, որ 1454 թ.
Արճէշում ստ. Աւետ. — 41

2. Քույր տանուտեր Յոհաննէսի, որ 1455 թ.
Աղթամարում ստ. Ճառքնտիր — 58

3. Քրոջդուստր Յոհաննէս կր.-ի, որ 1458 թ.
Աղթակի շրջանում ստ. Աւետ. — 108

Ալամշան

4. Հարս Խոնձա կնոջ, որ 1460 թ. Աղթամա-
րում ստ. Աւետ. — 144

5. Կին Ատոմի, որ 1463 թ. Ամիրզանք գյու-
ղում ստ. Շարակնոց — 203

6. Ջորանչ խոշա Մուրատի, որ 1474 թ. Վա-
նում ստ. Ճառքնտիր — 365

7. Խորթ մայր խոշա Դամուրի, որ 1476 թ.
Խիզանում ստ. Յայսմաուրք — 387

8. Դուստր Իսրայէլ գրչի, որ 1476 թ. և այլ
տարիների Փասավանքում օր. ձեռագրեր —
— 408

9. Եղբորկին Կարապետ գրչի, որ 1476 թ.
Երուսաղէմում օր. Ժողովածու, իսկ մի այլ
Ժողովածու էլ ստ. Վարագամ 1480 թ. —
412, 445

10. Բոռ Խոսրովի, որ 1478 թ. Բոնաշէն գյու-
ղում ստ. Աւետ. — 432

Ալամշան — Մայր Մանէլ գրչի, որ 1478 թ.
Կուքի գյուղում օր. Գանձարան — 431

Ալեքսան (Ալէքսան, Ալէքսիանոս, Էլէքսան)

1. Այր Սուլթան-Մէլէքի, որ 1452 թ. Ոստա-
նում ստ. Աւետ. — 20, 21

2. Հայր Կիրակոս գրչի, որ 1454 և 1463 թթ.
Բաղէշում օր. 2 Աւետ. — 46, 195

3. Ալէքսիանոս, միաբան Պառուագրակ վան-
քի, 1455 թ. — 60

4. Որդի կամ եղբորորդի Ղազարի, որ 1456 թ.
Սալմաստում գերությունից ազատեց մի
Աւետ. — 68

5. Ալէքսանոս արեղայ, 1457 թ. Ուրծ գյու-
ղում օգնում էր Խաչատուր գրչին թուղթ
կոկելով — 82

6. Ալէքսանոս, որդի Վարդան քհնյի, որ
1462 թ. Տփխիսում սա. Աւետ. — 169

7. Ուսթայ, հշվ. 1462 թ. Ունձք գյուղում — 179

8. Կր., եղբայր Միքայէլ գրչի, ուսուցիչ Ստե-
փանոս վրդի, հշվ. 1462 թ. Ունձք գյու-
ղում — 179

9. Ալէքսանոս մանուկ, հշվ. 1462 թ. Մեկ-
քիսեթ գրչի կողմից — 189

10. Պր., 1464 թ. Գաղաախայում ստ. և նվի-
րեց սր Կարապետի եկեղեցուն Մաշտոց —
— 228

11. Ալեքսանոս եպս., առաջնորդ Քթիշոյ վան-
քի, 1464-ից հետո — 228*

12. Միաբան Գետարդելի վանքի, 1465 թ. — 232

13. Ալէքսանոս, միաբան Սիրունքարի վան-
քի, 1467 թ. — 263

14. Ալէքսանոս քհնյ, որդի Նուրպէկ աղայի.

Այնպես

- 1568 թ. Տրապիզոնում նպաստեց մի Աւետարանի կազմելուն — 278
15. Անրեյդի բահաններից, 1469 թ.— 290
16. Ալլիսանոս, որդի Ստեփանոս բհյի, որ 1469 թ. Հերմոնի վանքում սա. Աւետ.— 291
17. Եղորորդի Բումայ կր.-ի, հշվ. 1471 թ.— 322
18. Տանուտեր, 1473 թ. ստ. և Սուխարայ վանքին նվիրեց Մաշտոց — 345
19. Այերուանոս, որդի Գաւիթ գրչի, որ 1473—1478 թթ. Բուրաճորի վանքում (Սրկղունք) օր. 2 Աւետ. և Ժառնատիր — 346, 378, 428
- 20 Ալիսիստոս դրիչ, 1474 թ. օր. Գանձարան — 372
21. Էլիսանոս, եղբ. տանուտեր Ստեփանոսի, որ 1476 թ. Արծկէում ստ. Աւետ.— 402
22. Ալիսանոս, եղբ. Մկրտիչ քհյի, որ 1476 թ. Պալխոռոյ վանքում ստ. Աւետ. — 409
23. Արեղայ, 1589 թ. վկա եղաւ մի համաձայնագրի կնքման — 43*
24. Որդի ռես Արիշանի կամ սյր. Վարդի, որոնք ԺՁ. դարում ստ. և նորոգեցին մի Յայսմաուրք — 88*
- Այնպեւոր — Թագավոր վրաց՝ 1412—1443 թթ., հշվ. որպես Գեորգի Ը-ի (1446—1466) հայր — 120, 171
- Ալէխիս — Արեղայ, միաբան Սեանայ, 1451 թ. Դանիէլ գրչին տվեց օրինակելու Գր. Տաթևացու Մկն. աւետ. Մատթէոսի աշխատության իր ձեռագիրը — 5
- Ալէլ — Մեծ պապ Մաթէոս քհյի, որ 1466 թ. Անաւաքչալում սա. Ժառնոց — 251
- Ալրուն — Պր., Մարմետի տանուտերներից, 1402 թ.— 183
- Ալրունտաշ (գրված՝ Յաթունտաշ) — Ոսկեգործ, հայր Աղարիա արքեպսի, որ 1476 թ. նորոգել և կազմել տվեց մի Աւետ. — 413
- Ալի — Զորավար Եգիպտոսի, որ իբր պատերազմել է Կիլիկիայի վերջին թագավոր Լեոն Զ-ի (1374—1375) դեմ (կեղծիք է)— 356
- Ալիբ — Պռաստինք գյուղում 1459 թ. ստ. Աւետ.— 128
- Ալխաս — Ուսթայ, արհեստագետ Բերկրիի սուլկարների համաբարության (ասնաֆի), ԺՁ. դարի 2-րդ հիսնամյակ — 353*

Ալիբ

1. Հայր մահդասի Շեխի, որ 1457 թ. Ուրծ գյուղում ստ. Ժառնոց — 82

Ալիբ

2. Որդի Սալուկ-խաթունի, որ 1466 թ. ստ. Մաշտոց և նորոգեց եկեղեցու գմբեթը— 254
- Ալիքան — Ազգ. Խաչատուր և Ստեփանոս կր. եղբայրների, որոնք 1462 թ. Կտուցի վանքում ոտ. Յայսմաուրք — 182
- Ակոբ — Տե'ս Յակոբ

Անարան

1. Միաբան Վարագայ վանքի, 1454 թ. — 40
2. Հորեղբորորդի Ատոմ կր.-ի, որ 1462 թ. վանքում ստ. Գանձարան — 187
- Անլիման — Հնգյլ եղբ. Մաթէոս կր.-ի որ 1474 թ. ստ. Ժառնոց — 369
- Անլիփաշայ — Ազգ. Կարապետ քհյի, որ 1476 թ. վանքում ստ. Ժառնատիր — 404
- Անտիրէլ — Բոռ հնգյլ պղնձագործ Հոռուրէկի, որի հիշատակին 1478 թ. Կուքի գյուղում հարազատները ստ. Գանձարան — 430
- Ալարիկ — Հնգյլ որդի վանեցի ոսկերիչ նվիրատու Եղգանբախշի, 1476 թ.— 405
- Ալազար — Եղբ. Ամիրի, որ 1463 թ. Տփխիսում ստ. Աւետ.— 195
- Աղախան — Հայր Գրիգոր գրչի, որ 1454 թ. Աղթամարում օր. Աւետ.— 45

Աղաճան

1. 1464-ից հետո նվիրեց Քթիշոյ վանքին Երեբանի վանքում օրինակված մի Աւետարան — 228*
2. Դպիր Բուրաբերդի (Սրկղունք) վանքում, հշվ. 1478 թ.— 427
- Աղա-Մէլիփ — Մայր Ամիրի, որ 1463 թ. Տրփիսում ստ. Աւետ.— 195
- Աղաշայ — Ազգ. խոշա Յովսէփի, որ 1479 թ. Մուշում ստ. Աւետ.— 438
- Աղաւտինե — Ազգ. (°) Մկրտիչ քհյի, որ 1461 թ. Սրկղունքում ստ. Աւետ.— 157
- Աղրէլ — Որդի Դուռդանայ կնոջ, որ 1478 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ.— 431

Աղրիաց (իգ.)

1. Եղբորթոռ ռես Մանկտաւագի, հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52
2. Մայր Կարապետ կր.-ի հշվ. 1460 թ. Արծկէում — 138
3. Ազգ. Սարգսի, որ 1468 թ. Խիղանում ստ. Աւետ.— 274
- Աղի (գրված՝ Աղչին հոլովված ձևով) — Կին Ամիրի, որ 1463 թ. Տփխիսում ստ. Աւետ.— 195

Աղուր (Աղուտ)

1. Քույր ռես Մանկտաւագի, հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52

Աղութ

2. Մայր հաշատուր գրչի, որ 1457 թ. Ուրծ գյուղում օր. Ճաշոց, իսկ 1460 թ.—Ծայտ-մաուրք — 82, 132
3. Մայր Մկրտիչ գրչի, որ 1457, 1459 և 1468 թթ. հիղանում օր. Աւետարաններ — 94, 118, 270
4. Մայր Եմտուն վրդ. Տաթևացու, որ 1459 թ. Տաթև բերեց մի քանի ձեռագիր. — 123
5. Հնգյլ ազգ. Վարդան քհյի, որ 1462 թ. Տփիսիսում ստ. Աւետ. — 169

Աղութ-Խաթուն

1. Մայր Մելիք-Խաթունի, որ 1453 թ. Վա-նում ստ. Աւետ. — 34
2. Ոմն Եատիշայի հետ միասին 1460 թ. Վա-նում ստ. Աւետ. — 146
3. Տառ Կարապետ քհյի, որ 1478 թ. Վանում ստ. Ճառքնտիր — 404

Աղսւլ — Թոռ Ամիրի, որ 1463 թ. Տփիսիսում ստ. Աւետ. — 195

Աղուպ

1. Զրաղացպան, 1460 թ. Արծնում, քանաք պատրաստելու համար զվթոր էր տալիս Միրայիլ գրչին — 140
2. Խոջա, եղբ. Պաւղոս վրդի, որ 1474 թ. Մղաքու, վանքում օր. Աւետ. — 365
3. Աղուպ-ղան տե՛ս Ծաղուպ-ղան

Աղուպշահ (գրված՝ Աղուպշայ)

1. Որդի տանուտեր Յոհանէսի, որ 1455 թ. Աղթամարում ստ. Ճառքնտիր — 58
2. Նղր. Պօղոս վրդի, որ 1461 թ. նվիրարե-րութունների արեց Բաղէշի սբ Յովաննէս վանքին (հմմ. Աղուպ № 2) — 160

Աղրա-Մալիք — Մայր մահդասի Մուրատի, որ 1464 թ. Երեւանի վանքում ստ. Աւետ. — 228

Ալուր-Մէլիք — Կին պր. Պոսակի, Աղթամարի Ստեփանոս Կթղկսի ե ներսէս եպսի ռնախ-նիչ-ներէց, հշվ. 1470 թ. — 309

Ամաա — Հնգյլ որդի վանեցի ոսկերիչ նվիրա-տու Եղգս-նքախշի, 1476 թ. — 405

Ամաւն — Որդի՝ Խոսրովի, որ 1478 թ. Բոնաշէն գյուղում ստ. Աւետ. — 432

Ամբար

1. Մայր Յովաննէս քհյի, որ 1466 թ. Աղթա-մարում ստ. Գանձարան — 247
2. Քոյր Սարգսի, որ 1468 թ. հիղանում ստ. Աւետ. — 274
3. Քոյր մահդասի Ստեփանոսի, որ 1469 թ. Փասաւանքում ստ. Յայսմաուրք — 282

4. Մայր Կուլիաշայի, որ 1472 թ. Անկիւնեաց վանքում ստ. Աւետ. — 340

Ամբար-Խաթուն — Նորոյին Զիւլի, որ 1456 թ. Ռշաունիքի Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ. — 73

Ամէն-Տիկի

1. Մայր Ղազար բարունապետի, հշվ. 1455 և 1474 թթ. Ամրօլու և Մղաքու վանքե-րում — 56, 365
2. Կին Աւղուլ գինեծախի, որ 1458 թ. Ղրի-մում ստ. Սաղմոս — 112

Ամիր

1. Որդի Հասանի. 1463 թ. Տփիսիսում ստ. Աւետ. — 195
2. Նորագեղի տանուտերերից, 1465 թ. — 232
3. Հայր Ստեփանոս քհյի, որ 1469 թ. Հնր-մոնի վանքում ստ. Աւետ. — 291
4. Սարկաւագ, որդի Յակոբ գրչի. 1470 թ. Խարրերղում օգնում էր հորը՝ Թուղթ կո-կելով — 298
5. Ազդ. (հորեղբորորդի) Աղթամարի Ստե-փանոս Կթղկսի ե ներսէս եպսի, հշվ. 1471 թ. — 309
6. Որդի Աթանասի. 1478 թ. ստ. Յայսմա-ուրք — 425

Ամիր-Ազիզ

1. Հնգյլ որդի Եաաիշայի, որ 1460 թ. Վա-նում ստ. Աւետ. — 146
 2. Որդի Յեսաթ-Մելիքի, որ 1470 թ. Անկիւ-նեաց վանքում ստ. Աւետ. — 305
 3. Միաբան Վերի-Նորավանքի, 1476 թ. — 399
- Ամիրաթ — Որդի խոջա Աւետիսի, որ ԺՆ-ԺՁ ռդ. գերությունից ազատեց Բազենց գյուղի Աւետարանը — 367*

Ամիրաղա — Խոջա, Թղթեց մականունով. ԺՁ դարում յուրայինների հետ մեկտեղ նորո-գել տալով՝ նվիրեց ի դուռն սբ Ստեփանոս Նախավկայի և Սահակ հայրապետի մի Աւետ. — 265*

Ամիր-Ամադ — Թոռ Խոսրովի, որ 1478 թ. Բըռ-նաշէն գյուղում ստ. Աւետ. — 432

Ամիրլիկ (Ամիրպէկ)

1. Հայր Եախիաշի, որ 1453 թ. Վանում նո-րոգել տվեց մի Աւետ. — 35
2. Ոմն, 1455 թ. Հաղբատում ստ. Աւետ. — 52
3. Թոռ Գրիգոր քհյի, ի վայելումն որի 1456 թ. Բաղէշում օրինակվեա Աւետ. — 70
4. Որդի պր. Աւագի, 1456 թ. Գայթի գյու-ղում ստ. Աւետ. — 72, 73
5. Սարկաւագ, որդի Վարդան քհյի. 1460 թ. հիղանում ստ. Աւետ. — 148

Ամիրսի

6. Պր., հայր Մանուկի քչի, որ 1465 թ. Կաթ գյուղում օր. Ճաշոց — 230
7. Որդի վերոհիշյալ Մանուկի քչի — 236, 237
8. Որդի խոշա Յովանէսի, որ 1466 թ. Արծկում սա. Գանձարան — 246, 247
9. Մորբորոգի Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ. Արեբորդի վանքին նվիրեց Աւետ.— 301
10. Եղբ. Մկրտիչ աբեղայի, որ 1474 թ. նվեր ոտացավ մի Աւետ.— 371
11. Ազգ. Ասըլպէկի, որ 1475 թ. Բալուի Նեխրի գյուղում ստ. Աւետ.— 388
12. Միաբան Վերի-Նորաձանքի, 1476 թ.— 399

Ամիրզուլ (Ամիրկուլ)

1. Քեռի Տէրտէրի, որ 1451 թ. Ղրիմում գնեց Աւետ.— 11
2. Եղբ. Վարծիգուլի, որ 1480 թ. Վրաստանում գնեց մի Աւետ.— 447

Ամիրդաւ — Եղբ. Աղութ-Խաթունի, որ 1466 թ. Վանում ստ. Աւետ.— 146

Ամիրդավաթ (Ամիրտուվաթ) — Ամասիացի, որդի Եզիայի. նշանավոր բժիշկ, մհ. 1496 թ. 1459 թ. Կ. Պօլսում շարադրեց «Ուսումն բժշկութեան»-ը, 1468 թ. օրինակեց «Բառք Գաղանուսի», 1469 թ. Ֆիլիպուպոլսում շարադրեց «Սգուտ բժշկութեան»-ը, 1474 թ. Կ. Պօլսում շարադրեց «Ռամկական գիրք»-ը, 1480 թ. Կ. Պօլսում ստ. Սաղմոս և ի վայելումն իր Ամիրտէրի որդու օրինակել տվեց Միխայէլ Ասորու և Սամուէլ Անեցու ժամանակագրութիւնները — 115, 116, 277, 285, 286, 357, 441, 442, 443

Ամիր-Դօլ — Պր., որդի Ամիր-Հասանի, 1455 թ. Բազէշում ստ. Աւետ.— 56

Ամիր-Խսայի — Խոշա, 1461 թ. վկա եղավ Բազէշի սբ Յովհաննէս վանքին տրված նվիրաբերությանը — 160

Ամիրզադ (Ամիրզատ)

1. Եղբորորդի Աստուածատուր գրչի, որ 1477 թ. Ծղնկայում օր. Աւետ.— 424
2. Որդի խոշա Աւետիսի, որ ԺԵ—ԺԶ գդ. գերութիւնից ազատեց Բաղնեց գյուղի Աւետարանը — 367*

Ամիրէդիլ

1. Եղբորորդի 1474 թ. Տիւրիկում մի Աւետ. ստացողի — 370
2. Որդի Ամիրդուլաթ Ամասիացի բժշկի, որ 1480 թ. Կ. Պօլսում որդու համար օրինակել տվեց Միխայէլ Ասորու և Սամուէլ Անեցու ժամանակագրութիւնները — 443

Ամիրխան — Հայր Քարիմի, որ ԺԵ—ԺԶ դդ. Գերութիւնից ազատեց սբ Վարդանի վանքին պատկանող և Խիզան տարված «Կառաւկը» — 36*

Ամիրխան — Եղբ. Սարգիս կր.-ի, որ 1478 թ. Սրկղունքում ստ. Ճառքնտիր — 428

Ամիր-Հառաձ

1. Հայր պր. Ամիր-Դօլի, որ 1455 թ. Բազէշում ստ. Աւետ.— 56
2. Եղբորորդի Վայոց-ձորի իշխան Պոռնեան պր. Զումայի, հշվ. 1475, 1476 թթ.— 375, 406

Ամիր-Մէլիք (ար.)

1. Եղբ. խոշա Թումաշահի, որ 1462 թ. Արճէշում ստ. Յայամաուրք — 172
2. Խիզանի քուրդ ամիր, հշվ. 1468 թ.— 274
3. Որդի Եհզադայի, որ 1478 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ.— 431

Ամիր-Մէլիք (Ամիր-Մեխիք) իգ.

1. Քույր Ամիր-Դօլի, որ 1455 թ. Բազէշում ստ. Աւետ.— 56
2. Ազգ. Ստեփանոս մահապառ, որ 1467 թ. ստ. Յայամաուրք — 258
3. Քույր Գուլիաշայի, որ 1474 թ. Մղաքու վանքում ստ. Աւետ.— 365

Ամիր-Մալիք — Որդի Ղազար քչի, որ 1452 թ. Մըզուք գյուղում ստ. Աւետ.— 28

Ամիր-Մուլէ

1. Հորեղբ. Դուրդանայի, որ 1478 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ.— 431
2. Հորեղբորորդի վերոհիշյալ Դուրդանայի — 431

Ամիրշահ (Ամիրշահ)

1. Հայր Իսրայէլ գրչի, որ Մոկաց Փասավանք գյուղում օրինակել է մի շարք ձեռագրեր. հշվ. 1456, 1476, 1477 թթ.— 76, 408, 422
2. Ոմն, 1452 թ. Արծկի Կողուց վանքում թուղթ էր կոկում — 26

Ամիր-Պոյնի — Սիր, 1476 թ. ստ. և նվիրեց Խառակոնի բերդ կոչվող գյուղի եկեղեցուն մի Մաշտոց — 411

Ամիր-Սարգիս

1. Քեռորդի Տէրտէրի, որ 1451 թ. Ղրիմում գնեց Աւետ.— 11
2. Անեք մահապառ Շեխի, որ 1457 թ. Ուրծ գյուղում ստ. Ճաշոց — 82
3. Ազգ. Ներսէս քչի, որ 1461 թ. Ուրծ գյուղում ստ. Աւետ. (հմմ. նախորդի հետ)— 158
4. Սկեսրայր Մըսըր-Մէլիքի, որ 1462 թ. Ունձք գյուղում ստ. Աւետ.— 179

Ամիր-Սարգիս

5. Ազգ. Կարապետ քչյի, որ 1476 թ. Վանում ստ. Ճառընտիր — 404

6. Եզր. Ամիրի, որ 1478 թ. ստ. Յայսմաւորք — 425

Ամիր-Սուլեյման — Տե'ս Սուլեյման

Ամիր-Վասակ — Պր., եղբորորդի Վայոց-ձորի պարոն Պռոշեան Զումայի, հշվ. 1475, 1476 թթ. — 375, 400

Ամնադին

1. Նահատակված եղբայր Քարիմադին Ներկարարի, որ 1461 թ. ստ. Աւետ. — 168

2. 1477 թ. Անկիւնեաց վանքում ստ. Աւետ. — 419

Այգան — Դուստր տանուտէր Մելքիսեթի, որ 1462 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 187

Այլսարուն — Մայր Վարդան կր.-ի, որ 1454 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 40, 41

Այւալիք

1. Քույր Յակոր կր.-ի, որ 1452 թ. Արծկէում ստ. Աւետ. — 26

2. Մայր Գրիգոր քչյի, որ 1458 թ. ստ. Յայսմաւորք — 113, 114

3. Քույր Սալուկ-Խաթունի, որ 1466 թ. ստ. Մաշտոց և Նորոգեց ինչ-որ եկեղեցու դրմբեթ — 254

Այաին — Հնգլ եղբ. Մելքիսեթ գրչի, որ 1453 թ. Աւան գյուղում օր. Գանձարան — 33

Անան — Հայր Մարտիրոս գրչի, որ 1458 թ. Կաֆայում օր. Սաղմոս — 112

Անանիա

1. Սոկացի կթղկս (946—968) — 308

2. Որդի կամ եղբորորդի Ղազարի, որ 1456 թ. Սալմաստում գերությունից ազատեց Աւետ. — 68

3. Եզր. Մելքիսեթ քչյի, որ 1464 թ. Խորտթանց գյուղում ստ. Աւետ. — 219

4. Կր., գրիչ, 1464 թ. Հռոմկլաւի մոտ գրտնրվող Խալիֆի գյուղում օր. Աւետ. — 229

5. Գրիչ, 1469 թ. Հերմոնի վանքում օր. Մաշտոց և Աւետ. — 290, 291

6. Միաբան Վերի-Նորավանքի, 1476 թ. — 399

7. Հնգլ որդի՝ Արապ Երևանցու, որ 1476 թ. ստ. Աւետ. — 398

8. Աբեղայ, 1477 թ. Գողթան գաւառի վանքերից մեկում նորոգեց ու կազմեց մի Աւետ. — 420

Անդրէաս (Անդրիաս)

1. Որդի Մելքիսեթ գրչի, որ 1453 թ. Աւան գյուղում օր. Գանձարան — 33

Անդրէաս

2. Հայր Սարգսի, որ 1462 թ., արժեքի կեսը վաւարելով, նպասակց մի Մաշտոցի դրությանը — 186

3. Հայր Աստուածատուրի, որ 1463 թ. Ռշտունիքի Բերդաձորի վանքում սա. Աւետ. — 200

4. Գրիչ, որդի պր. Շնորհաւորի, 1463 թ. Եղեղիայում օր. Աւետ., իսկ 1471 թ. — Գանձարան — 203, 329

5. Պոնտացի, Աւագ վանքի սարկաւադներէց, 1463 թ. — 208

6. Եզր. մահդասի Ստեփանոսի, որ 1467 թ. Վանում ստ. Յայսմաւորք — 258

7. Հնգլ արքեպս Տեղերոյ սր Աստուածածնի, հշվ. 1469 թ. — 289

Անրառան

1. Դուստր Մելքիսեթ գրչի, որ 1453 թ. Աւան գյուղում օր. Գանձարան — 33

2. Դուստր Բաղէոս քչյի, 1471 թ. Մեղուանց վանքում ստ. Աւետ. — 317

Անձուհ — Որդի Սարգսի, որ 1468 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 274, 275

Անդալառ

1. Տառ Խաչատուր և Ստեփանոս կր. եղբայրների, որոնք 1462 թ. Կտուցի վանքում ստ. Յայսմաւորք — 182

2. Մորաքույր Հայրապետ գրչի, որ 1471 թ. Աղթամարում օր. Մաշտոց — 312

Աննա (Անա, Աննայ)

1. Մայր Ներսէս երեցի, որ 1451 թ. Արճէշում ստ. Գանձարան — 14

2. Մայր տանուտէր Մկրտչի, որ 1452 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 23

3. Քրոշդուստր Յակոբ կր.-ի, որ 1452 թ. Արծկէում ստ. Աւետ. — 26

4. Ազգ. Աւետիս և Մելքիսեթ կր.-ների, որոնք 1454 թ. գերությունից ազատեցին մի Աւետ. — 48

5. Հնգլ քույր Մխիթար կր.-ի, որ 1457 թ. Արճէշում ստ. Ճաշոց — 86

6. Մայր Էդիւրայի, որ 1463 թ. Արծկէում ստ. Աւետ. — 196

7. Քույր Մարգարէ գրչի, որ 1463 թ. Երուսաղէմում օր. Յայսմաւորք — 204

8. Կին Աստմի, որ 1474 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 367

9. Հնգլ դուստր Խոշա Յովսէփի, որ 1479 թ. Մուշում ոտ. Աւետ. — 438

10. Հարս ռես Արիշանի, որ ԺԶ գարում սա. և

նորոգել տվեց 1457 թ. օրինակված մի
Յայսմաուրք — 88*

ԱՆՈՒՍԱՐՈՒՆ

1. Դուստր Աւագերկցի, որ 1456 թ., 100
գրամով, վաճառեց մի ձեռագիր Քարոզ-
գիրք — 78
2. Մեծ մամ մահդասի Ստեփանոսի, որ
1457 թ. Արգելանի՝ վանքում ստ. Յայս-
մաուրք — 79
3. Աղդ. Ստեփանոս գրչի, որ 1462 թ. Տե-
պուր գյուղում օր. Աւետ.— 170
4. Կին պր. Յովհաննիսի, որ 1466 թ. Ղրի-
մում գնեց մի Աւետ.— 252
5. Դուստր Աստուածատուր քհյի, Նշվ.
1466 թ.— 255
6. Մայր Մովսէս կր.-ի, որ 1473 թ. Սորի
գյուղում ստ. Աւետ.— 342

Անպար — Հղեր մայր Յոհանէս գրչի, որ
1458 թ. Այրիվանքում օր. Մաշտոց — 99

Անոս — Մայր Աւուլ գինեծախի, որ 1458 թ.
Ղրիմում ստ. Սաղմոս — 112

ԱՆՏՈՆ (ԱՆՁՈՆ)

1. Ազգ. Թովմայի, որ 1452 թ. Վասպուրա-
կանում ստ. Աւետ.— 25
2. Որդի պր. Աւետիքի, որ 1456 թ. Կաֆա-
յում ստ. Աւետ.— 78
3. Միաբան Հայոց-թառի Ամենափրկչի,
1464 թ.— 214
4. Գրիչ, 1464 թ. Մալեզկերոյ վանքում
օր. Մաշտոց — 219
5. Ազգ. Նորմանուկի, որ 1469-ից հետո նվի-
րեց Աւագ վանքին մի Աւետ.— 294
6. Եղր. Յակոբ քհյի, որ 1474 թ. ստ. Աւետ.
— 371

Աշայիշ — Աներձագ Մկրտչի, որ 1459 թ. Շա-
աուան գյուղում ստ. Աւետ.— 125

Աշխիբէկ — Ռես, որդի Մարգարի. 1451 թ. ստ.
Յայսմաուրք — 14

Աշամար կամ Աշամար — Քոյր Սարգիս քհյի,
որ 1476 և 1478 թթ. սա. 2 Աւետ.— 413,
435

Աշեր — Հայր Փաշայ-Մէլէքի, որ 1458 թ. Սո-
րավանք գյուղում, որդու և ամուսնու հի-
շատակին սա. Աւետ.— 106

Ապտեռ — Որդի Ռայիս Պետրոսի, հշվ. 1478 թ.
Հալէպում — 434

Ապաուլ-Քաւամ — Տե՛ս Արդուլ-Քարամ

Աշիպ — Հնդցլ այր Զհանի, որ 1452 թ. Տփիսի-
սում ստ. Աւետ.— 16

Առաջ — Պր., հայր տիկին Դշխուի, որ 1455 թ.
Ասպաւերուկ գյուղում սա. Աւետ.— 60

ԱՌԱՖԵԼ (ԱՌԱՔԵԱԼ)

1. Սիւնեցի, Ժն. դարի սկզբի մատենագիր,
հեղինակ «Աղապարօխ», «Դրախապարքի»,
Քերականի մեկնութեան, Սահմանաց գրքի
մեկնութեան և այլ երկերի: Օրինակել է
Վարդան Արեւելցու Սաղմոսաց մեկնութեան
այն ձեռագրի սկզբի մասը, որն ավարտեց
Մաթէոս գրիչը 1457 թ.— 83
2. Բաղիշեցի, որդի Ներսէսի, բանաստեղծ,
1453 թ. գրեց «Ողբ մայրաքաղաքին Ըս-
տըմբօրու» — 31, 32
3. Վրդ., 1452 թ. իրեն պատկանող ձեռագիր
Ժողովածուն տվեց օրինակելու Դաւիթ Մեր-
տիցի գրչին, 1465 թ. «Մեկն, առական
Սողոմոնի» — Սարգիս վրդ.-ին — 29, 243
4. Քեռի Կարապետ Մանկաբաւի, հշվ. 1451 թ.
Վանում — 6
5. Քհյ, որդի Աստուածատուրի. 1451 թ.
ստ. Աւետ.— 13
6. Ազգ. Սերովբէ կամ Կարապետ քհյ-ների,
որոնք 1353 կամ 1452 թ. Որոտնայ վան-
քում օր. Ժառնտիր— 20
7. Ոստանի սր Ստեփանոս Նախավկա եկե-
ղեցու քհյ-ներից հշվ. 1460-ական և
1470 թթ. — 22, 299
8. Հորեղբորորդի Վարդան կր.-ի, որ 1454 թ.
Արճէշում ստ. Աւետ.— 40
9. Հորեղբայր Աւետիս և Մելքիսեթ կրոնա-
վորների, որոնք 1454 թ. գերուջունից
ազատեցին Աւետ.— 48
10. Նույնանուն երկու միաբան Բասենի Սպի-
տակ վանքի, 1455 թ.— 53
11. Հայր Վարդան քհյի, որ 1455 թ. Պառուա-
գրակ վանքում ստ. Մաշտոց—Գանձա-
րան — 60
12. Միաբան Տրապիզոնի Վերի-Աստուածա-
ծին մենաստանի, 1455 թ.— 61
13. Եղր. Մեծոփայ վանքի վանահայր Վաթ-
դանի, հշվ. 1456 և 1464 թթ. (երկրորդ ան-
գամ՝ որպէս հնգյլ) — 71, 218
14. Միաբան այն վանքի, որի հերպետն էր
Վարդան կր.-ը (Մեծոփայ վանք), 1456 թ.
— 71
15. Մահդասի, ազգ. Ստեփանոսի, որ 1457 թ.
Արգելանում ստ. Յայսմաուրք — 80
16. Հայր խոշա Խաչատուրի, որ 1457 և
1462 թթ. Արճէշում ստ. Յայսմաուրք և
Աւետ.— 88, 179
17. Որդի Յովանէս քհյի, որ 1458 թ. սա.
Աւետ.— 114

Առաքել

18. Արրենց գյուղի տանուտերերից, որդի Չաղարի, 1459 թ.— 128
19. Աբեղայ, 1461 թ. 100 թանկայով վաճառեց Դանիէլ վրդ. Սեանեցուն Գր. Տաթևացու Քարոզգիրք — 157
20. Անդամ Մընկանց գյուղի մի գերդաստանի, որը 1462 թ. նվիրեց գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ.— 185
21. Որդի Մարտիրոսի, որ 1463 թ. նվիրեց Հօրդոմու սր Աստուածածնին մի Մաշտոց — 198
22. ՔՀյ, միաբան Աղթամարի, հշվ. 1463, 1465/66 և 1479 թթ.— 199, 240, 439
23. Սարկաւազ, եղբ. Անդրէաս գրչի, որ 1463 թ. նշուկայով օր. Աւետ.— 203
24. Կր., որդի Աստուածատուրի, 1463 թ. նրուսաղէմում, ընկերակցութեամբ Աբրահամ կր.-ի ստ. Յայսմաւորք, 1468 թ.—Մաշտոց, իսկ 1479 թ. Աղթամատոյցի օրինակ տվեց Գրիգոր գրչին — 204, 279, 440
25. Միաբան նրուսաղէմի որ Փրկիչ վանքի, 1463 թ.— 204
26. Կր., հոգևոր եղբ. Մարգարէ գրչի. 1463 թ. նրուսաղէմում օգնում էր նրան՝ թուղթ կոկելով — 204
27. Հնգյլ եղբ. Աբրահամ կր.-ի, որ 1463 թ. նրուսաղէմում ստ. Յայսմաւորք — 204
28. Նղրնկացի, ծեր միաբան Աւագ վանքի, 1463 թ.— 207
29. Որդի Մխիթար գրչի, հշվ. հոր կողմից 1466 թ. Մոկաց Բոնաշէն գյուղում՝ որպէս սարկաւազ, 1478 թ. քՀյ էր և ծաղկում էր հոր օրինակած Աւետարանը — 249, 432
30. ՔՀյ, հորեղբ. վերոհիշյալ Մխիթար գրչի, 1466 թ.— 249
31. Նպս Խարբերդի, 1468 թ.— 276
32. ՔՀյ, միաբան Բալուի Հաւաճանքի, 1468 թ.— 276
33. ՔՀյ, 1468 թ. 200 ոսկի ծախսելով և 7 ամիս շարշարվելով՝ գերութեանից ազատեց ու նրանկայից կրկին թացու գյուղ բերեց 5 տարի առաջ գողացված Աւետարանը — 276, 277
34. Սարկաւազ, որդի Թումայի, որ 1468 թ. ստ. Աւետ.— 279, 280
35. Թոռ Զաքարոնց Յովաննէսի, հշվ. 1469 թ. փաստվանքում — 282
36. Պր., եղբ. Սսի կթղկս Կարապետի (1446—1477), հշվ. 1469 թ.— 285
37. Նղրորորդի Սսի կթղկս Կարապետի — 285

Առաքել

38. Ոմն, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 289
 39. Տանուտեր, 1469 թ. նվիրեց Սուրս գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ.— 293, 294
 40. Վերոհիշյալի որդին — 293
 41. Ազգ. Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ. նվիրեց Արբերդի վանքին մի Աւետ.— 301
 42. Նղրորորդի Արբերդի վանքի երախտաժող Գրիգոր Կիրակոսեցի, 1470 թ.— 304
 43. Նղբ. Ատոմ արքեպսի, հշվ. 1471 թ., որպէս Աղթամարի վանքի օգտին շատ աշխատող — 311
 44. Կր., հորեղբայր Փաշայի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ.— 321
 45. Սորի գյուղի տանուտերերից, 1474 թ. պատասպարեց Աւետ, օրինակող Յովսէփ գրչին — 368
 46. Քեռորդի վարդան կր.-ի, որ 1477 թ. Շատան գյուղում ստ. Գանձարան — 422
 47. Հնգյլ որդի Յովաննէսի, որ 1479 թ. Արճէշում ստ. Աւետ.— 436
 48. Հէրպետ վարազայ վանքի, 1480 թ.— 444, 445
 49. Գրիչ, 1480 թ. Աւագ վանքում օր. Գանձարան — 446
- Առիւծ — 1451 թ., իր եղբ. Յակոբ-ազի հետ միասին, մի Աւետ. նվիրեց Յասի (Յաշի) սր Աստուածածնին եկեղեցուն — 12
- Ատաթ — Նղբ. Աղութ-Խաթունի, որ 1460 թ. վանում ստ. Աւետ.— 146
- Ատա-Խաթուն — Կին տանուտեր Կարապետի, որ 1480 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 446
- Ասանէք
1. Դուստր Գրիգոր քՀյի, որ 1458 թ., ստ. Յայսմաւորք — 113, 114
 2. Քույր Մելքիսեթ գրչի, որ 1478 թ. Հալէպում օր. Աւետ.— 434
- Ասան-Խուրվու — Մայր խոշա Դովաթշահի, որ 1465 թ. Աղթամարում օթանդակեց մի Գանձարանի ստացմանը — 236, 237
- Ասեր — Զավակ Մխիթար գրչի, որ 1466 թ. Մոկաց Բոնաշէն գյուղում օր. Աւետ — 249
- Ասիդար — Պր., հայր տանուտեր Ստեփանոսի, որ 1476 թ. Արծկէում ստ. Աւետ.— 402
- Ասիլ — Խոշա, 1457 թ. Խարբերդում վկա եղաւ մի Մաշտոցի վաճառքի — 93
- Ասլան
1. Հորեղբայր Աղթամարի Ստեփանոս կաթողիկոսի և Ներսէս եպսի, հշվ. վերջինիս կողմից 1458, 1461 և 1471 թթ.— 103, 163, 309

Աւագ

2. Խոշա, որդի պր. Հասանի, 1459 թ. Բաղէշում սա. Յայսմաուրք — 125, 126
3. Հորեղորդի՝ Աղթամարի, Ստեփանոս կթղկսի և Ներսէս Եպսի, հշվ. 1471 թ. — 309
4. Հայր Շիրազ-Խաթունի, որ 1470 թ. Շուշանց գյուղում նորոգել տվեց մի Աւետ.— 307
5. Աղբ. Մխիթար քարգործի, որ 1474 թ. սա. Աւետ.— 376

Աւանդիկ — Որդի Շիրազ-Խաթունի, որ 1470 թ. Շուշանց գյուղում նորոգել տվեց մի Աւետ.— 307

Աւան-Մելիք — Ազգ. (հորեղբայր) Աւետիս և Մելքիսեթ կրոնավորների, որոնք 1454 թ. գերությունից ազատեցին մի Աւետ.— 48

Աւրպէկ — 1475 թ. Բալուի Նեխրի գյուղում ստ. Աւետ.— 388

Աւրի-Մելիք (Ասլմելիք, Ասլմէլէք, Ասէլ-Մէլէք)

1. Մայր Յունանի, Կասաւի և Ջանօի, հշվ. 1451 թ. Խիզանում — 10
2. Հարս տանտուեր Ստեփանոսի, որ 1454 թ. Բաղենից վանքում ստ. Աւետ.— 42
3. Դուստր Մրսըր-Մէլիքի, որ 1462 թ. Ունձք գյուղում ստ. Աւետ.— 178, 179
4. Մայր Խաչատուր և Ստեփանոս կր. եղբայրների, որոնք 1462 թ. Կտուց վանքում ստ. Յայսմաուրք — 182
5. Հնգըլ քույր պր. Յովաննէսի, որ 1466 թ. Ղրիմում գնեց Աւետ.— 252
6. Քույր Զաքարէ գրչի, որ 1470 և 1476 թթ. Անկիւնեաց վանքում օր. Աւետ. և Թուրթ ընդհանրական — 306, 401
7. Մայր Ռես Մարտիրոսի, որի հիշատակին 1473 թ. Բերկրիում ստ. Աւետ.— 352
8. Քույր Մխիթար քարգործի, որ 1474 թ. ստ. Աւետ.— 370
9. Ազգ. պր. Գրառնի, որ 1476 թ. սա. Գանձարան — 414
10. Ազգ. Յակոբի, որ 1477 թ. Նվիրեց Անճի գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ.— 424

Աւրի-Փաշայ

1. Կին Միրանի, որ 1471 թ. գերի գնեց և ուղարկեց Աղթամար — 313
2. Կին Խոշա Մուրատի, որ 1474 թ. Վանում ստ. Զառընտիր — 365

Ասուլան — Կին Ըռուզբէկ պղնձագործի, ամուսնու հիշատակին, 1478 թ. Կուքի գյուղում ստ. Գանձարան — 430

Ասուլայ — Զոքանէ Մկրտիչ գրչի, որ 1469 թ. Բիւրականում օր. Աւետ.— 288, 289

Ասպանանա

1. Որդի Սաթ առաքաւունի, որ 1463 թ. Երեւանի վանքում ստ. Աւետ.— 202
2. Ասլան-Մելիքենց, եղբ. Խոշա Դովլաթշահի. 1465-ից առաջ՝ Վրան մահուամբ ի յանօրինաց փոխեցաւ — 236, 236*, 237
3. Որդի Սատաղայի և եղբ. Սարգիս կր.-ի 1475 թ. Բոլորարեղի վանքում (Սրկղունք) ստ. Աւետ., իսկ 1478 թ.— Զառընտիր — 377, 428
4. Ոսկերիչ, 1475 թ. Վանում ստ. Աւետ.— 385

Ասպետ — Պր., հայր Վահրամի, որ 1468 թ. Կիպրոսի սբ Աստուածածին եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ.— 279

Աստուածապով — Փեսա Մելքիսեթ գրչի, որ 1453 թ. Աւան գյուղում օր Աւետ.— 34

Աստուածաբուր

1. Եղբ. Խաչատուր երէցի, որ 1451 թ. սա. Աւետ.— 3
2. Վրախոյիսող եղև յանօրինաց, եղբ. մահադասի Պողոսի, հշվ. 1451 թ. Զերմաձորոյ երկրի Փոքր-Ակոռոյ վանքում — 4
3. Հայր Թումայ կր.-ի, որ 1451 թ. Խիզանում ստ. Աւետ — 10
4. Որդի Բովմայ քհչի, որ 1451 թ. Ղրիմում գնեց Աւետ.— 12
5. Հայր Առաքել քհչի, որ 1451 թ. սա. Աւետ.— 13
6. Անեք Ներսէս երէցի, որ 1451 թ. Արճէշում ստ. Գանձարան — 14
7. Եղբորդի Դաւիթ միայնակեցի, աք 1452 թ. Աղշոց վանքում ստ. Աւետ.— 18
8. Որդի Սերովբէ քհչի, որ 1353 կամ 1452 թ. Որոտնա՛յ վանքում ստ. Զառընտիր — 19
9. Մալազ, եղբ. Մերուն կր.-ի. 1452 թ. Մերտինում ստ. Շարակնոց — 27
10. Քհչ, 1453 թ. Հոգեաց վանքում սա. Շարակնոց — 38*
11. Եղբ. Պառուսգրակ վանքի հէրպետ Կարապետի, 1454 թ.— 47
12. Հայր Ստեփանոս քհչի, որ 1454 թ. սա. Աւետ.— 50
13. Արքեպս Հաղբատայ, 1455, 1458 թթ.— 51, 98
14. Հայր Ղազար րաբունապետի, հշվ. 1455 և 1474 թթ. Ամրգօրու և Մղաքու վանքում — 56, 365
15. Ազգ. Յովաննէս քհչի և Յոհաննէս տանու-

Աստուածատուր

- ակրի, որոնք 1455 թ. փաստվանք գյուղում
ստ. Աւետ.— 58
16. Աբելայ, միարան Տրապիղոնի վերի-Աս-
տուածածին մենաստանի, հշվ. 1455 թ.,
1468 թ. գտնվում էր Երուսաղէմում, ուր
օր. Մաշտոց — 61, 279
17. Որդի Յակոբոսի, 1456 թ. փաստվանք
գրուղում ստ. Աւետ.— 75
18. Հնգյլ եղբ. պր. Աւետիքի, որ 1456 թ.
Կաֆայում ստ. Աւետ.— 78
19. Հայր մահապի Ստեփանոսի, որ 1457 թ.
Արգիլանի՝ վանքում ստ. Յայսմաւորք —
— 79, 80
20. Եղբորորդի վերոհիշյալ Ատեփանոսի — 80
21. Ազգ. տանուտեր Ստեփանոսի, որ 1457 թ.
Յիպնայ վանքում ստ. Մաշտոց — 82
22. Տնտես Հերմոնի վանքի, հոգի հայր Յա-
կոբ գրչի, որը 1457, 1478 թթ. օր. Աւե-
տարաններ — 85, 429
23. Գրիշ, որդի Յեսայի, 1457 թ. Կամախում,
իր ուսուցիչ Գրիգոր Եսայի հետ, օրինա-
կեց Մաշտոց, 1458 թ. Երզնկայում օգ-
նում էր մի գրչի՝ Թուղթ կոկելով, 1465 թ.
Տիրաշէն վանքում օր. Մաշտոց, 1477 թ.
Երզնկայում օր. Աւետ., 1479 թ. Տղա սբ
Գրիգորի վանքում օր. Աւետ. (Թերեւս 2
տարբեր անձանվորութիւններ են) — 94,
110, 241 423, 439
24. Պր., որդի պր. Միրաթի, 1457 թ. գնեց
Աւետ.— 96
25. Փակակալ Հաղբատայ վանքի, 1458 թ.— 98
26. Հնգյլ որդի Զանազիզ վարդապետի, որ
1458 թ. Հաղբատում ստ. Ճաշոց — 98
27. Հայր Ոստանցի Ստեփանոս քհյի, որ
1458 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 102
28. Քհյ, հորեղբ. Յոհաննէս գրչի, որ 1458 թ.
Խնդրակատար Աստուածածնի վանքում օր.
Աղթամարում — 110
29. Որդի Գրիգոր քհյի, որ 1458 թ. ստ. Յայս-
մաւորք — 114
30. Եպս, որդի Խոցադեղի. 1459 թ. Այրիվան-
քում ստ. և նվիրեց Հոռոմոսի վանքին մի
ճաշոց — 121, 122
31. Մեծ պապ Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուան
գյուղում ստ. Աւետ.— 125
32. Եղբորորդի Ատեփանոս — Ղարիպշահի, որ
1460 թ. Արծկէում ստ. Ճաշոց — 137
33. Փեսա վերոհիշյալ Ստեփանոս-Ղարիպշա-
հի — 137

Աստուածատուր

34. Որդի Ըղթիարի, որ 1460 թ. Բաղէշում
ստ. Աւետ.— 141
35. Հայր Կիրակի, որ 1460 թ. Յաշի սբ Աս-
տուածածին եկեղեցուն նվիրեց մի ճա-
շոց — 152
36. Որդի վերոհիշյալ Կիրակի — 152
37. Որդի տանուտեր Յովանէսի, որ 1461 թ.
ստ. Աւետ.— 167
38. Եղբ. Գրիգոր երկ. Գորեցու, որ 1462 թ.
գնեց Աւետ.— 170
39. Միաբան Կտուցի, 1462 թ.— 181
40. Ոմն, հշվ. 1462 թ. Կտուցում — 182
41. Անեծազ տեր Աւագի, որն իր եղբայրնե-
րի հետ 1462 թ. Մընշկանց գյուղի եկեղե-
ցուն նվիրեց մի Աւետ.— 185
42. Քհյ, որդի Թումի, որ 1463 թ. վանում ստ.
Աւետ.— 197
43. Հայր Մարտիրոսի, որ 1463 թ. նվիրեց
Հօրգոմի վանքին մի Մաշտոց — 198
44. Որդի Անդրէասի. 1463 թ. Ռշտունիքի Բեր-
դաձորի վանքում ստ. Աւետ.— 200
45. Որդի պր. Կոստանդի, որ 1463 թ. Եւդո-
կիայում ստ. Աւետ.— 203
46. Հէրպետ Երուսաղէմի սբ Յակոբայ վան-
քի, 1463 թ.— 204
47. Միաբան Երուսաղէմի սբ Փրկչի, 1463 թ.
— 204
48. Ոմն կր., հշվ. 1463 թ. Երուսաղէմում
— 204
49. Հայր Առաքել կր.-ի, որ 1463 թ. Երու-
սաղէմում ստ. Յասմաւորք — 204
50. Վրդ. Զեքմացի. Աւագ վանքի համալսա-
րանի ղեկավարներից (աջերմեռանդ սիրող
վառի ի շինութիւն այս սուրբ ուխտի),
1463 թ.— 207
51. Ոմն, հշվ. 1464 թ. Արծկէում — 217
52. Միաբան Խլպաշի վանքի, 1464 թ.— 221
53. Եղբ. մահապի Պաւղոսի, որ 1464-ից
առաջ ստ. Աւետ.— 222
54. Քհյ, պապ Ատոմ գրչի, որ 1464 թ. Շատ-
ուան գյուղում օր. Յայսմաւորք — 224
55. Եղբ. Տիրացու աւագերէցի, որ 1464 թ.
Ախալցխայում գնեց Աւետ.— 227
56. Հնգյլ եղբ. Մանուէլ քհյի, որ 1465 թ.
Կած գյուղում ստ. Ճաշոց — 230
57. Որդի Ազիզ կնոշ, որ 1465 թ. Նորագեղի
եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ.— 232
58. Ազգ. Աւետիս քհյի, որ 1465 թ. վանում
ստ. Յայսմաւորք — 233*

Աստուածատուր

59. Որդի տանուտեր Յոհաննէսի, որ 1465 թ. ստ. Գանձարան — 236, 237
60. ՔՀյ սր Յովհաննէս Ե Ամենափրկիչ Եկեղեցու, որին 1465 թ. նվիրեցին մի Գանձարան — 237
61. Դրիչ, 1465 թ. Խլաթում, Կիրակոս գրչի հետ միասին օրինակեց Յայսմաւորք — 240
62. Սարկաւազ, միաբան Արքեպիսկոպոսի վանքի, 1466 թ. — 248
63. Մեծ աւազ Մխիթար գրչի, որ 1466 թ. Մոկաց Բահաշէն գյուղում օր. Աւետ. — 249
64. Միաբան Կապուսի վանքի, 1466 թ. — 251
65. Որդի Մուսկոսի, հշվ. 1466 թ. — 255
66. Երկու Նույնանուն Հորեղբորորդիներ մահգասի Սահփանոսի, որ 1467 թ. Վանում օր. Յայսմաւորք — 258
67. Որդի Յովանէս քհնյի, որ 1467 թ. Վանում ստ. Մաշտոց — 259
68. Մոքքորդորդի Յովհաննէս քհնյի, որ 1467 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 261
69. Պագրոն, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 289
70. Միաբան Տեղերոյ սր Աստուածածնի, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 290
71. ՔՀյ ոմն, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 290
72. Հէրպետ Հերմոնի վանքի, 1469 թ. — 290
73. Եպս, սրա խնդրանքով 1469 թ. Սանահնում օր. Շարակնոց — 296*
74. Գառնուկ մականունով, հայր Ներսէս կր.-ի, որի հորդորմամբ 1469-ից հետո Աւագ վանքին տրվեցին նվերներ — 295
75. Ազգ. Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ. Արքեպիսկոպոսի վանքին նվիրեց մի Աւետ. — 301
76. Քնոթորդի վերոհիշյալ Մկրտիչ կր.-ի — 301
77. Հորեղբորթոռն վերոհիշյալ Մկրտիչ կր.-ի — 303
78. Հիրպետ Անկիւնեաց վանքի, հշվ. 1470 — 1477 թթ. — 305, 306, 307, 340, 401, 418, 419
79. Ազգ. Աղթամարի Ստեփանոս կթղկսի և Ներսէս Եպսի, հշվ. 1471 թ. — 309
80. Երկ. 1471 թ. Շարվանայ երկրի Սաւակոթլու գյուղում սա. Ժողովածու — 319, 320
81. Ամուսին Շնոթոր-Խաթունի, որ 1471 թ. Բարբերդում ստ. Աւետ. — 326
82. Արեղայ, որդի Զանիշէկի. 1472 թ. Արշերոյ վանքում ստացավ և նվիրեց Աւագ վանքին մի Մաշտոց — 337, 338
83. Հայր Գրիգոր քհնյի, որ 1472 թ. Արճէշում ստ. Մաշտոց-Գանձարան — 338

Աստուածատուր

84. Խոյա, Հորեղբայր վերոհիշյալ Գրիգոր քհնյի — 339
85. Գրիչ, 1474 թ. Տփիսիսում օր. Աւետ. — 362
86. ՔՀյ, 1474 թ. Ուխտիք գլխակում ստ. Աւետ. — 362
87. Ոմն, 1474 թ. Արճէշում ստացավ և նվիրեց Մատղավանք գյուղի Եկեղեցուն մի Աւետ. — 364
88. Բոռ Սատաղայի, որ 1475 թ. Բոլորաբերդի անապատում (Սրկղունք) ստ. Աւետ. — 377
89. Տանուտեր, 1475 թ. Խլաթում ստ. Աւետ. — 378, 379
90. Եղբ. Յովանէս գրչի, որ 1475 թ. Խլաթում օր. Աւետ. — 379
91. Հայր Ասրլայէկի, որ 1475 թ. Բալուի Նեխրի գյուղում ստ. Աւետ. — 388
92. Ոմն, ծնվեց 1475 թ. — 392
93. Միաբան Սեանայ վանքի, 1476 թ. — 397
94. Որդի Արապ Երևանցու, որ 1476 թ. ստ. Աւետ. — 398
95. Եպս, առաջնորդ Մատնէվանքի սր Աստուածածնի, 1476 թ. — 402
96. Սարկաւազ, Թոռ Ամիր-Պոլոն, որ 1476 թ. նվիրեց Խառիկոնի Բերդ կոչվող գյուղի, Եկեղեցուն մի Մաշտոց — 411
97. Հայր պր. Գրտոնի, որ 1476 թ. ստ. Գանձարան — 414
98. Պալախաւոցի, 1477 թ. Յովհաննավանքում մի քանի տող ոտանավոր-ձոն գրեց խոշա Հանգիկի մասին, վերջինիս պատվերով օրինակվող Մաշտոցի մեջ — 418
99. «Կաղ» մականունով, հայր Յակոբի, որ 1477 թ. նվիրեց Անճնի գյուղի Եկեղեցուն մի Աւետ. — 424
100. Կր., քնուի Վարդան կր.-ի, որ 1477 թ. Շատուան գյուղում ստ. Գանձարան — 422.
101. Կր., 1477 թ. Շատուան գյուղում Թուղթ կոկելով օգնում էր Մելքիսեթ գոչին — 423
102. Մահգասի, հայր պր. Յարաճի, որ 1478 թ. Հալէպում ստ. Աւետ. — 434
103. Որդի վերոհիշյալ պր. Յարաճի — 434
104. Պր., երեսփոխան Կ. Պօլսի Զարխափան սր Աստուածածնի Եկեղեցու, 1480 թ. — 442
105. ՔՀյ, 1480 թ. ստ. Աւետ. — 449
- Ասր-Մլիխ — Սպասուհի Գաբրիէլ Եպսի, որ 1477 թ. Յովհաննավանքում օր. Մաշտոց — 417
- Ատոմ
1. «Հաւկիթ» մականունով, հնգյւ ամուսին

Առում

- Փաշայ կնոջ, որ 1451 թ. Վանում ստ. Աւետ.— 6
2. Քեոի վերոհիշյալ Փաշայ կնոջ — 6
3. Համիթենց, որդի Ստեփանոս քհյի, Ոստանի նախավկա սր Ստեփանոս եկեղեցու քահանաներից. հշվ. 1451—1470 թթ., 1454 թ. Աղթամարում սա. Աւետ.— 7, 22, 45, 103, 299
4. Եղբ. Առաքել քհյ, որ 1451 թ. ստ. Աւետ.— 13
5. Ութայ, որդի Սարգսի. 1460-ական թթ. գերությունից աղատեց քուրդ ամիր Եղդիշերի ժամանակ Ոստանից տարված Ավետարանը—22
6. Որդի Ոստանի նախավկա սր Ստեփանոս եկեղեցու քհյ Ստեփանոս-Սաղաղայի, 1452 թ.—22
7. Քհյ Ոստանի նախավկա սր Ստեփանոս եկեղեցու, 1452 թ.—22
8. Որդի տանուտեր Մկրտչի, որ 1452 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ.— 23
9. Միաբան Վարդայ վանքի, 1454, 1480 թթ.— 40, 445
10. Բերդակեցի հյուան, 1456 թ. Ռշտանիքում ստ. Աւետ.— 73
11. Պր., որդի Յիւ Աւետիսի, որ 1458 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ.— 102
12. Նկարող, 1458 թ. ծաղկեց Սորավանք գյուղում օր. Աւետարանը — 108
13. «Բանի սպասաւոր», հիշատակագրություն թողեց Իդնատիոսի Մկն, Ղուկ. Աւետարանի 1396 թ. ընդօրինակված ձեռագրի մագաղաթյա պահպանակի վրա — 123
14. Քեոի Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուան գյուղում ստ. Աւետ.— 125
15. Ազգ. վերոհիշյալ Մկրտչի — 125
16. Քհյ Արթէնց գյուղի եկեղեցու, 1459 թ.— 128
17. Գրիշ, որդի Մկրտչի, 1460 թ. Արծկէում օր. Ոսկեփորիկ, իսկ 1466 թ.— Գանձարան և Աւետ.— 138, 246, 247
18. Քհյ, որդի Ստեփանոսի, 1460 թ. Արծկէում ստ. Ոսկեփորիկ — 138
19. Շահմէլիբենց, առաջնորդ կամ հէրպետ Երաշխաւոր սր Աստուածածնի վանքի, հշվ. 1461, 1462 և 1471 թթ. (վերջին անգամ՝ որպես արքեպս) — 163, 185, 310
20. Միաբան Վարդան զօրավարի վանքի, 1461 թ. — 165

Առում

21. Կր., որդի Հէրպետի, 1462 թ. Վանում օր. Գանձարան, հշվ. նաև 1463 թ. Աղարիա գրչի կողմից, որպես իր հղերը եղբայր — 187, 198
 22. Արմիդունք գյուղում 1463 թ., ուրիշների հետ մեկտեղ ստ. Շարակնոց — 202, 203
 23. Գրիշ, որդի Թումայ քհյի, 1464 թ. Շատուան գյուղում օր. Յայսմաւորք — 224
 24. Վարպետ Մխիթար գրչի, որ 1466 թ. Մոկաց Բոնաշէն գյուղում օր. Աւետ.— 249
 25. Հարեղբ. Կիրակոս Զոշկանց գրչի, որ 1467 թ. Բաղէշում-Աղթամարում օր. Ճառընտիր — 257
 26. Հորեղբորորդի մահառի Ստեփանոսի, որ 1467 թ. Վանում ստ. Յայսմաւորք — 258
 27. Հայր Յովաննէս քհյի, որ 1467 թ. Վանում սա. Մաշտոց — 258, 259
 28. Մեծ պապ Յոհաննէսի, որ 1469 թ. Գամաղիլի վանքում ոտ. Աւետ.— 295, 296
 29. Թոռ Մլխամի, որ 1470 թ. Արրերդի վանքին նվիրեց մի արտ — 304
 30. Եղբ. Մովսէս կր.-ի, որ 1473 թ. Սորի գյուղում ստ. Աւետ.— 342
 31. Իր եղբայր տանուտեր Սահակի հետ 1474 թ. Խիզանում ստ. Աւետ.— 367
 32. Սարկաւագ, ազգ. Մխիթար քարգործի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ.— 370
 33. Թոռ տանուտեր Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խլաթում սա. Աւետ.— 379
 34. Հարքրոշորդի Կարապետ քհյի, որ 1476 թ. Վանում ստ. Ճառընտիր — 403
 35. Հնգլ եղբ. վանեցի հյուան Մլխամի, 1476 թ., Վան — 404
 36. Տանձկուլենց, որդի Դովլաթի, 1476 թ. «Թարխան արար» Վանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցու տավարի վարձը — 405*
 37. 1480 թ. գրեց «Առակս իմաստասիրական և բանալի մտաց մարդկան» խորագրով թվաբանական մի խնդիր — 444
- Արապ — Երեւանցի, 1476 թ. Ալլիվանքում ստ. Աւետ.— 397, 398
- Արապշահ — Կարա-Կոյունլու պետութեան բարձրաստիճան ավագներից մեկը, որպես քաղաքական հանցագործ բանտարկվել էր Զհանշահի կողմից. 1459 թ. ազատ արձակվեց Զհանշահի ապստամբ որդի Հասան-Աբու կողմից — 117
- Արև — Հայր Բասենի մելիք պր. Յակոբի, հշվ. 1455-ից հետո — 54

Արզու — Քույր Ներսէս քչի, որ 1461 թ. Ուրծում սա. Աւետ.— 158

Արքիւն-ալի — Խոշա, հգէր հայր Յովսէփ եպսի, որ 1476 թ. Վարդենցոց վանքում օր. Սաղմոսարան — 409

Արքուի — Միարան Հաղրաաի վանքի, 1458 թ. — 98

Արքուիշախ

1. Ամուսին Զուլալ-Խաթունի, որ 1470 թ. Աղլամարում ստ. Աւետ.— 304

2. 1471 թ. իր հնգյլ որդիների հիշատակին սա. Աւետ.— 320, 321

Արիշան — Ռես, ԺՁ դարում ստացավ և նորոգել տվեց 1457 թ. օրինակված մի Յայսմաւորք — 88°

Արխաակէս (Հոգստակէս, Ռստակէս)

1. Կաթողիկոս Հայոց, ըստ Օրմանյանի աթոռակալել է 1465—1469 թթ., 1448 թ. սկսած աթոռակից լինելով Գրիգոր Մակունցուն, Հիշատակարանների ավյանները այլ են, 1457 թ. Արխաակէսը հիշված է որպէս Արարտոսեան գաւառի արքեպս. 1460 թ. — որպէս եպս Բշնոյ, իսկ 1469—1474 թթ. "Հիշատակարաններում, բազմիցս, որպէս կթղկս Երնդհանուր Հայոց" (1465 թ. մի հիշատակարանում ասված է ուղղակի, որ Ելայսմ ամի նստաւ յաթոռ հայրապետութեան) — 82, 217, 232, 240, 246, 252, 258, 260, 267, 276, 280, 281, 286, 290—292, 297, 299, 315, 318, 319, 321, 322, 330, 331, 337, 344, 346—348, 350, 364, 365, 393

2. Նղբ. Դանիէլ վրդ Սեանեցու, հշվ. 1451, 1464, 1471 թթ.— 5, 214, 316

3. Թո՛ւ Ղազար քչի, որ 1452 թ. Մըզուր գլուղում ստ. Աւետ.— 28

4. Հնգյլ եղբ. Վարդան կրտի, որ 1454 թ. Արճիշում ստ. Աւետ.— 40, 41

5. Ոմն, հշվ. 1456 թ. Վերի-Նորավանքում — 65

6. Միարան Մեծոփա՛յ վանքի, 1456 թ.— 71

7. Զավախեթում վախճանված որդի Գրիգոր Անկեղակութեցի գրչի, որ 1459 թ. Կիկեթում օր. Աւետ.— 119

8. Թոռ Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուան գլուղում ստ. Աւետ.— 125

9. Պապ Նիկողայոս եպս Աղքերմանցու, որ 1460 թ. օր. Ժաշոց — 150

10. Որդի Ներսէս քչի, որ 1461 թ. Ուրծում ստ. Աւետ.— 158

11. Որդի Փաշայ-Մելիք Նրզնկացու, որ 1461 թ.

Արխաակէս

Նվիրեց Նրուսաղէմի սր Յակոբայ վանքին մի արծաթե սկիւ՜ — 166

12. Որդի Վարդան քչի, որ 1462 թ. Տփխիսում սա. Աւետ.— 169

13. Որդի Ստեփանոս քչի, որ 1469 թ. Հերմոսի վանքում սա. Աւետ.— 291

14. Տանուտեր, 1469 թ. Խարբերդում օգնական եղև ի գին Աւետարանին — 292

15. Նղբ. Ներսէս կրտի. Ընտանիքով 1469-ից հետո նվիրեցին Աւագ վանքին դատիֆաշուրչաւ — 295

16. Գրիշ, որդի Զանփաշայի, 1469 թ. Սանահում օրինակեց Շարակնոց, իսկ 1475 թ. — Աւետ.— 296°, 374

17. Գրիշ, 1473 թ. Նրուսաղէմում. օր. Ոսկեփորիկի մի մասը — 355

18. Գրիշ, 1475 թ. Բազենց անապատում օր. Աւետ.— 386

19. Որդի Խոշա Դամուրի, որ 1475 թ. Խիզանում ստ. Յայսմաւորք — 387

20. Որդի տանուտեր Ստեփանոսի, որ 1476 թ. Արծկէում ստ. Աւետ.— 402

21. Հէրպետ Վարադայ վանքի, 1476 թ. — 406

22. Ուրիշների հետ մեկտեղ 1476 թ. ստացավ Մատթէոս գրչի օրինակած Թղթոց ժողովածուն — 413

Արղուն

1. Մայր նշանավոր գրիշ Թումայ Մինասենցի — 57, 312

2. Ազդ. Յովաննէս քչի և Յոհաննէս տանուտերի, որոնք 1455 թ. Փասավանք գլուղում ստ. Աւետ.— 58

3. Կին Խաշատուր Շատուանցու, որ 1461 թ. Նվիրեց Նկարենայ սուրբ Յարութիւն վանքին մի Մաշտոց — 162

4. Քույր Սահակ կրտի, որ 1468 թ. Խիզանում ստ. Աւետ.— 270, 271

5. Մորաքույր Մկրտիշ կրտի, որ 1470 թ. Նվիրեց Արքերդի վանքին մի Աւետ.— 301

Արղուն-Մէլէֆ — Քույր Գրիգոր գրչի, որ 1470 թ. Աղթամարում օր. Աւետ.— 305

Արղունշան — Ոմն, 1478 թ. Կուքի գլուղում Գանձարանի օրինակ շնորհեց Մանէլ դրօշին — 431

Արմանի — Քույր Կարապետ գրչի, որ 1457 թ. Ոստանում օր. Գանձարան, իսկ 1467 թ. — Աւետ.— 89, 260

Արմանի-Խաթուն — Քույր Յովաննէս կրտի, որ 1465 թ. Սմբատ Քթաղաւորք-ից գնեց մի Շարակնոց — 238

Աւմանցան

1. Հորեղը. Վարդան կր.-ի, ար 1454 թ. Ար-
ճէշում ստ. Աւետ.— 40
2. Աղդ. Սագաղայ Ծիրինցի, որ 1476 թ. Աղ-
թամարում ստ. Աւետ.— 407

Աւմէլիք (Արմէլէք)

1. Մայր տանուտեր Յոհաննէսի, որ 1455 թ.
Աղթամարում ստ. Ժառնտիր — 58
2. Աղդ. Փաշայ-Մէլէքի, որ 1458 թ. Սորա-
վանք գյուղում ստ. Աւետ.— 106
3. Աղդ. Կարապետ քչի, որ 1476 թ. Վանում
ստ. Ժառնտիր — 404

Արուս-հաբուն

1. Հնգցլ դուտեր Փաշայ կնոջ, որ 1451 թ.
Վանում ստ. Աւետ.— 6
2. Կենակից հաշատուրի, որ 1453 թ.
ստ. Աւետ.— 37
3. Հորաքույր Վարդան կր.-ի, որ 1454 թ.
Վանում ստ. Աւետ. և 1477 թ. Շատուան
գյուղում—Գանձարան — 41, 422
4. Քույր Սարգիս գրչի, որ 1457 թ. Երու-
սաղէմում օր. Գանձարան — 96
5. Աղդ. Փաշայ — Մէլէքի, որ 1458 թ. Սո-
րավանք գյուղում ստ. Աւետ.— 106
6. Աղդ. տանուտեր Մելքիսեթի, որ 1462 թ.
Վանում ստ. Աւետ.— 187
7. Մայր մահադասի Յովաննէսի, որ 1464,
1469 թթ. ստ. 2 Աւետ.— 223, 295, 296
8. Աղդ. Յովհաննէս քչի, որ 1467 թ. Վա-
նում ստ. Մաշտոց — 259

Արսէն

1. Հերպետ Յիպնայ վանքի, 1457 թ. — 81
2. Բաղէշի քահանաներից, 1463 թ. — 195

Արֆայ — Տա՛տ Յովաննէս քչի և Յոհաննէս
տանուտերի, որոնք 1455 թ. Փասսավանք
գյուղում ստ. Աւետ.— 58

Աւագ (Աւաք)

1. Պր., հայր Մանուէլ արքեպսի, հշվ. 1452,
1464 թթ.—16, 215, 215*
2. Պր., հայր Ամիրբէկի, որ 1456 թ. Գայթիս
գյուղում ստ. Աւետ.— 73
3. Կաֆայի՝ քահանաներից, 1458 թ.— 112
4. Քչի, 1462 թ. իր եղբայրների հետ միասին
նվիրեց Մընչկանց գյուղի եկեղեցուն մի
Աւետ.— 184, 185
5. Նորագեղի տանուտերներից, 1465 թ.— 232
6. Հորեղբայր Մովսէս Արծկեցի գրիչ—հիշա-
տակագրի, 1472 թ.— 332
7. Աղդ. Միսիթար քարգործի, որ 1474 թ.
ստ. Աւետ.— 371

Աւագ

8. Հգևր հայր Գոյումի, հր 1477 թ. Գողթան
գաւառում ստ. Աւետ.— 420

Աւագ (իգ.)

1. Քույր Սուքիաս քչի, որ 1451 թ. Բերդա-
ձորի վանքում ստ. Գանձարան — 8
2. Եղբորակին վերոհիշյալ Սուքիաս քչի — 8
3. Կին մահադասի Պաղոսի, որ 1464-ից առաջ
ստ. Աւետ.— 222

Աւագերէց — (Կոշված նաև Աւաք) հայր Ան-
նայ-հաթունի, որ հոր օրինակած Քարոզ-
գիրքը 1456 թ. 100 դրամով վաճառեց Գրի-
գոր եպսին — 78, 78*

Աւագ-հաբուն

1. Մայր տանուտեր Կարապետի, որ 1451 թ.
Խիզանի Գամաղիէլի վանքում ստ. Աւետ.—
— 10
2. Տա՛տ վերոհիշյալ Կարապետի — 10

Աւագշայ — Որդի Քումաշահի, որ 1476 թ. ստ.
Յայսմաուրք — 392

Աւագունի (Աւագունի, Աւագունի)

1. Կին տանուտեր Յովաննէսի, որ 1452 թ.
Վանում ստ. Աւետ., իսկ 1453 թ. իր որ-
դեգիր Քումային նվիրեց Ծա՛ր. դարի վեր-
ջերին ստացած Ժառնտիրը — 24, 37*
2. Քույր Հալիֆայի, որ 1463 թ. Կտուցում
ստ. Աւետ.— 197
3. Աղդ Աղթամարի Ստեփանոս կթղկսի և
Ներսէս եպսի, հշվ. 1471 թ.— 309
4. Մայր պր. Ումէկի, որ 1474 թ. Վերին-
Վարագում ստ. Յայսմաուրք — 362

Աւագտէր (Աւաքտէր)

1. Որդի Յովաննէսի, հիշվում է 1458—1478 թթ.
որպես՝ գրիչ, վրդ, ճգնաւոր, բանասէր,
1476 թվականից՝ առաջնորդ Քոլորաձորի
վանքի (Սրկղունքի), որը «վերստին նո-
րոգեաց շինութեամբ և պայծառութեամբ
ժամատեղեաց» (1475-ից առաջ), հիշված
է նաև իր եղբորորդի և աշակերտ Դաւիթ
գրչի կողմից — 114, 157, 346, 375, 373,
400, 427
2. Աղդ. տեր Ստեփանոսի, որ 1462 թ. Տե-
պուր գյուղում ստ. Աւետ.— 170

Աւագտիկին

1. Հնգցլ աղգ. ռես Մանկտաւագի, հշվ.
1455 թ. Սինիքի Մցի գյուղում — 52
2. Մորաքույր հաշատուր Շատուանցու, որ
1461 թ. նվիրեց Նա՛րեհայ սուրբ Յարու-
թին վանքին մի Մաշտոց — 162
3. Զորտնչ Արթուրշահի, որ 1471 թ. ստ.
Աւետ.— 320

Աւետիս — (Անշուշտ Յովհաննէս անվան աղա-
վաղումն է) Եղբորորդի Գրիգոր Անգեղա-
կութեցի գրչի, որ 1459 թ. Կիկեթում օր.
Աւետ.— 119

Աւգալ-Մուսի — Ոմն, հշվ. 1462 թ. Տեպուբ
գյուղում օրինակված Աւետարանի հիշա-
տակարանում — 171

Աւետիք (Աւետիս, Աւետ, Աւէտ)

1. Ոստանի սբ Ստեփանոս եկեղեցու քչյ-նե-
րից, հշվ. 1451, 1452 և 1470 թթ.— 7,
22, 299

2. Եպս, սվերադիտող Դերշնա և Բաբերդոյ, 1451 թ.— 11

3. Միաբան Մերտինի՝ Ամենափրկչի վանքի, 1452 թ.— 27

4. Կր., թռւ պր. Թադէոսի, որդի Թումայի, 1454 թ. վանում ստացավ մի Աւետարան, նվիրեց զի դուռն սրբոյն Ստեփաննոսի Նա-
խավկային, մի այլ Աւետ. էլ՝ աղատեց
գերությունից — 44, 48

5. Հորեղբայր Ստեփանոս քչյի, որ 1454 թ.
ստ. Աւետ.— 50

6. Արեղայ Տրապիզոնցի, 1455 թ. Տրապի-
զոնում ծաղկեց մի Սաղմոսարան, իսկ
1475 թ., դստնվելով Կ. Պօլսում, գերություն-
ից աղատեց Կաֆայից բերված մի Ա-
ւետ.— 61, 389

7. Գրիչ, 1455 թ. Ագքբկի վանքում օր. Աւետ.,
իսկ 1458 թ.— Շարակնոց — 61, 109

8. Միաբան Տրապիզոնի վերի-Աստուածածին
մենաստանի, 1455 թ.— 61

9. Եղբորորդի Աստուածատուրի, որ 1456 թ.
Փասավանք գյուղում ստ. Աւետ.— 75

10. Պր., որդի Հերապետի, 1456 թ. նվիրեց
Կաֆայի սբ Ստեփանոս եկեղեցուն մի
Աւետ.— 77

11. Տանուտեր, «Երկայն» մականունով, հշվ.
Յոհաննիս վրդ գրչի կողմից 1457 թ. Յիպ-
նա, վանքում, որպես իր երախտավոր—81

12. Արեղայ, որդի Առաքելի, եղբ. խոշա Խա-
լատուրի, 1457 թ. Արճէշում ստ. Յայսմա-
տուրք — 37, 88

13. Ոստանի Նոր քաղաքի Քարի սբ Աստուա-
ծածին եկեղեցու հնդցլ քչյներից, հշվ.
1457, 1458 թթ.— 89, 103

14. Պապ Կարապետ քչյի, որ 1457 թ. Ոստա-
նում ստ. Գանձարան — 89

15. Եղբ. վերոհիշյալ Կարապետ քչյի — 89

16. Եպս, առաջնորդ Թովմայ առաքնալի գե-
րեզման կողմով վանքի (Ռշտունիքում),
1457 թ.— 91

Աւետիք

17. Տեր. 1457 թ. Բալուի սբ Գեորգայ վան-
քում ստ. Մաշտոց և Սահմանադրութիւն
դաստիարակութեան,— 93

18. Եղբ. Զաքարէ վրդի, որ 1458 թ. Խառա-
բաստի վանքում ստ. Սաղմոսարան—Աղո-
թամատոյց — 100

19. «Տիլ» մականունով, որդի Յովաննէսի,
1458 թ. Աղթամարում ստ. և նվիրեց Բեր-
դակի սբ Յովաննէսին մի Մաշտոց — 101,
102

20. Հորեղբ. Ստեփանոս քչյ Ոստանցու, որ
1458 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ.— 103

21. Որդի Արդուլբէկի, որ 1458-ից հետո կըր-
կին ստացավ Նախկինում իր հորեղբորոր-
դի Ստեփանոսին պատկանող Աւետարա-
նը — 103

22. Որդի Յովաննէս քչյի, որ 1458 թ. ստ.
Աւետ.— 114

23. Որդի Մելքսէթ գրչի, որ 1459 թ. Շա-
տուանում օր. Աւետ.— 125

24. Ագգ. Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուանում
ստ. Աւետ.— 125

25. Որդի Շատիշայի, որ 1460 թ. վանում
ստ. Աւետ.— 146

26. Մեծ պապ գաւառցի Յովաննէս արեղայի,
որ 1461 թ. Շատուանում ստ. Գանձա-
րան — 165

27. Կր., եղբորորդի խոշա Խալատուրի, որ
1462 թ. Արճէշում ստ. Աւետ.— 179

28. Որդի Խալատուրի, որ 1462 թ., իր եղ-
բայրների հետ միասին, Մընշկանց դյուղի
եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ.— 185

29. Որդի Ստեփանոսի, հորեղբորորդի վերո-
հիշյալ Աւետիսի — 185

30. Դեռաբուսիկ որդի, տանուտեր Մելքսէթի,
որ 1462 թ. վանում ստ. Աւետ.— 187

31. Եղբորորդի Մարտիրոսի, որ 1463 թ. նվի-
րեց Հօրգոմի սբ Աստուածածնին Մաշ-
տոց — 199*

32. Կր., միաբան Աւագ վանքի (հշվ. 1463 թ.),
1471 թ. օր. Մաշտոց — 208, 327

33. Միաբան Հայոց-թառի Ամենափրկչի,
1464 թ.— 214

34. Պապ Կարապետ քչյի, որ 1464 թ. նվիրեց
Ոստանի սբ Աստուածածնին մի Յայսմա-
տուրք — 224

35. Եղբ. վերոհիշյալ Կարապետ քչյի — 224

36. Շատուան գյուղի քահանաներից, 1464 թ.
— 225

Աւետիք

37. Եղր. մահդասի Մուրատի, որ 1464 թ. Երևանի վանքում սա. Աւետ.— 228
38. Հորեղբայր Աւետիս քհնյի, որ 1465 թ. Վանում ստ. Յայսմաւորք — 233
39. Քհնյ. որդի Մկրտիչ քհնյի. 1465 թ. ստ. և նվիրեց Վանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցուն մի Յայսմաւորք — 233, 234, 234*
40. «Քիլիփիա», միաբան Աղթամարի, 1465/66 թթ.— 240
41. Հորեղբայր Յովաննէս քհնյի, որ 1466 թ. Աղթամարում ստ. Գանձարան — 247
42. Միաբան Արեւրդի վանքի, 1466, 1470 թթ. — 248, 303
43. Միաբան Կապուսի վանքի, 1466 թ.— 251
44. Վանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցու քահանաներից, 1467 թ.— 259
45. Հայր Սուլտանշահի, որ 1467 թ. Ոստանում ստ. Աւետ.— 260
46. Հնդցի եղր. Մարտիրոս գրչի, որ 1467 թ. Ղրիմում օր. Յայսմաւորք — 267
47. Որդի տանուէր Առաքելի, որ 1469 թ. նվիրեց Սուրս դյուղի եկեղեցուն մի Աւետ.— 293
48. Իր որդի Խոջայղսաւայի հետ միասին 1470 թ. նվիրեց Ոստանի սբ Ստեփանոս եկեղեցուն մի Աւետ. — մի շուրջառ և մի դուռ — 299
49. Ոստանի սբ Ստեփանոս եկեղեցու քահանաներից, 1470 թ.— 299
50. Ազդ. Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ. նվիրեց Արեւրդի վանքին մի Աւետ.— 301
51. Հորեղբորթոռ վերոհիշյալ Մկրտիչ կր.-ի — 303
52. Խոջա, որդի վանքի բարեգործ Յովաննէս Ենչեննցի. 1470 թ. նվիրեց Արեւրդի վանքին ներկարարենց կոչվող արտը՝ Վարդէնիս գյուղում — 304, 406
53. Հնդցի եղր. Գրիգոր գրչի, որ 1470 թ. Աղթամարում օր. Աւետ.— 305
54. Մորթրոջորդի Հայրապետ գրչի, որ 1471 թ. Աղթամարում օր. Մաշտոց — 312
55. Հյուսն, 1471 թ. Աղթամարում պատրաստում էր կազմի տախտակ. հյուսն էր նաև իր որդի Մխամբ (տե՛ս) — 313, 404
56. Հորեղբորթոռ Արթուրշահի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ.— 321
57. Եղր. Բումայ կր.-ի, հշվ. 1471 թ.— 322
58. Հայր Մարտիրոս Բառեցու, որ 1471 թ. Յիր գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ.— 325
59. Որդի վերոհիշյալ Մարտիրոսի — 325

Աւետիք

60. Հնդցի որդի Գրիգոր քհնյի, որ 1472 թ. Արճիշում ստ. Մաշտոց—Գանձարան—339
61. Արեւրդի, 1472 թ. Կաֆայում գնեց Շարակնոց — 341
62. Հայր պր. Ջանիբեկի, որ 1473 թ. Վանում ստ. Ճաշոց — 351
63. Գրիչ, 1473 թ. Երուսաղէմում օր. Ոսկիփողկի մի մասը — 355
64. Որդի կամ եղբորորդի տանուէր Սահակի, որ 1474 թ. Խիզանում ստ. Աւետ.— 367
65. Որդի Մինա-Խաթունի, որ 1476 թ. Աղթամարում ստ. Յայսմաւորք — 402
66. Դարբին, Աղնայ գյուղացի, 1477 թ. Փասաւանքի գյուղում սա. Գանձարան — 421, 422
67. Աղդ. վերոհիշյալ Աւետիս դարբնի — 422
68. Որդի Դուռդանայի, որ 1478 թ. Աղթամարում սա. Աւետ.— 431
69. Որդի Աստուածատուր քհնյի, որ 1480 թ. ստ. Աւետ.— 449
70. Խոջա, որդի Խոջա Բաթղի. ԺԵ—ԺԶ դդ. գերությունից աղատեց մի Աւետարան, որն ուղարկեց Նախկին ախրոջ՝ Բազենց գյուղի եկեղեցուն — 367*
71. Վրդ, ԺԶ դարում, տանուէր Միրզայի հետ միասին, գնեց 1459 թ. Բաղլշում օրինակված մի Աւետ.— 127*
- Աւետաշահ — Ռես Մատնաւանք գյուղի, 1474 թ. — 364
- Աւիտուն — Տանուտեր, 1463 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 200
- Աւէայ — Մայր Գրիգոր գրչի, որ 1479 թ. Երուսաղէմում օր. Աղթամատոց — 440
- Արայ-Խարուն — Մեծ տատ Աղթամարի Ստեփանոս կթղկսի և Ներսէս ե պսի, հշվ. 1458, 1471 թթ.— 103, 309
- Արման (Օթման, Ղարա-Ոթման) — Աղ-Կոյունլունքի դինաստիայի հիմնադիր Կարտ-Յուլուք Օսման (1378—1434): Այստեղ հիշված է որպէս պապ Ուղուն-Հասանի (որոշ հիշատակագիրներ, սխալմամբ, կոչում են՝ հայր Ուղուն-Հասանի)—79, 299, 347, 392, 397, 415, 416, 427
- Ալփարէկ — Աղդ. Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խաթում ստ. Աւետ.— 379
- Աւդուլ (Աւդալ)
1. Որդի Տօնկանի, գինեծախ, 1458 թ. Ղրիմում ստ. Սաղմոս — 112
 2. Բարկուղատեցի Շահրամիւրի հետ միասին 1475 թ. Սրկղունքում ստ. Աւետ., հշվ. Նաև

1478 թ. (Աւղաւրէկ ձեռն), որպէս դպիր Սրկղոսի վանքում — 378, 427

Աւղուլ (իդ.) — Քույր Լեղանի սր Աստուածածնի վանքի առաջնորդ Ստեփանոս եպսի, հշվ. 1466-ից առաջ — 245

Աւղուլ-Մելիք — Աղգ. Մանուէլ քչի, որ 1465 թ. Կած գյուղում սա. Ճաշոց — 231

Աւնոփրիոս — Տե'ս Օնոփրիոս

Աւսայսարուն — Մայր մահապի Սամուէլի, որ 1464 թ. Եղվարդում ստ. և նվիրեց Յովհաննավանքին մի Մաշտոց — 216

Աւրան (Ավրան)

1. Գարրին, հայր Մկրտիչ գրչի, որ 1457, 1459, 1468 թթ. խղանում օր. ձեռագրեր — 94, 118, 270

2. Հորեղր. Ներսէս քչի, որ 1461 թ. Ուրծ գյուղում ստ. Աւետ. — 158

3. Հայր պր. Ումէկի, որ 1474 թ. Վերի-Վարդում սա. Յայսմաւուրք — 362

Աւրանքի — Կնքահայր Մանուէլ քչի թոռնեւրի, հշվ. 1465 թ. Կած գյուղում — 231

Աւրան-Մելիք — Մայր Տիբատուր քչի, որ 1476 թ. Տիխիսում ստ. Շարակնոց — 396

Աւիայ-Խարուն — Կին Գրիգոր Գորեցու, որ 1462 թ. գնեց մի Աւետ. — 170

Բ

Բարայ — Արճէշում 1479 թ. իր եղբայրների հետ ոտ. Աւետ. — 436

Բարսեւան — Պր., տեր Բիւրականի, 1469 թ. — 288

Բարգան — Որդի ռես Արիշանի, որ ԺՁ դարում ստ. և նորոգել տվեց մի Յայսմաւուրք — 88*

Բազրատ — Բազաւոր վրաց (1466—1478), հշվ. 1467—1477 թթ. — 230, 244, 316, 362, 395, 415

Բախտիար (Բախտիառ)

1. Որդի վանեցի նվիրատու Խոշաբարի, 1476 թ. — 404

2. Մելիք, Վանի նշանավոր տանուտերերից, 1476 թ. — 405

Բախտիկ — Դուստր Սարգսի, որն իր եղբայրների հետ 1462 թ. Մընշկանց գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185

Բաճը-Ազիզ — Քույր տեր Գրիգորի, ի վայելումն որի 1456 թ. Բաղէշում օրինակվեց Աւետ. — 70

Բաղդասար (Պաղտասար)

1. Հնգյլ եղբ. Ղազար րաբունապետի, հշվ. 1455 թ. Ամրդօլու վանքում — 56

2. 1458 թ. մեռած որդի Յոհաննէս գրչի, որ

Բաղդասար

նույն թվականին օր. Յայսմաւուրք — 113, 114

3. Հայր Գուրաշարի, որ 1459 թ. Աղթամաւում ստ. և նվիրեց Արթնց գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 127

4. Աղթ գյուղի տանուտերերից, 1460 թ. — 144

5. Հայր Մուղալ-Խաթուն և Շամշիղամար քույրերի, որոնք 1461 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 164

6. Հայր դաւաշցի Յովաննէս արեղայի, որ 1461 թ. Շաաուանում ստ. Գանձարան — 165

7. Նղբ. Խոշա Թումաշահի, որ 1462 թ. Արճէշում ստ. Յայսմաւուրք — 172

8. Քեռի Յովաննէս քչի, որ 1467 թ. Վանում ստ. Մաշտոց — 259

Բաղդաստ (Բաղտաստ)

1. Մայր Մովսէս գրչի, որ 1451 թ. Պղնձայդոյ անապատում օր. Աւետ. — 11

2. Մայր Ներսէս քչի, որ 1451 թ. Արճէշում ստ. Գանձարան — 14

3. (Նույն ինքը՝ Սաղաթ), դուստր ոստանցի ութայ Ատոմի, որ 1460-ական թթ. գերությունից ազատեց մի Աւետ. — 22

4. Աղդ. Յովաննէս քչի և Յովաննէս տանուտերի, որոնք 1455 թ. Փասավանք գյուղում ստ. Աւետ. — 58

5. Զորանլ մահապի Շեխի, որ 1457 թ. Ուրծ գյուղում ստ. Ճաշոց — 82

6. Մայր Յոհաննէս կր.-ի, որ 1458 թ. Աղբակի նահանգում ստ. Աւետ. — 108

7. Եղբորհարս Խաչատուր և Ստեփանոս կր. եղբայրների, որոնք 1462 թ. Կտուց վանքում ստ. Յայսմաւուրք — 182

8. Զորանլ Հալիֆայի, որ 1463 թ. Կտուցում ստ. Աւետ. — 197

9. Կին Աստուածատուրի, որ 1463 թ. Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ. — 200

10. Տատ Մելքիսէթ քչի, որ 1464 թ. Խորոթթանց գյուղում ստ. Աւետ. — 220

11. Քույր Ստեփանոս գրչի, որ 1464-ից առաջ օր. Աւետ. — 222

12. Կին Սիոն քչի, հշվ. 1464-ից առաջ — 223

13. Զորանլ Աւետիս քչի, որ 1465 թ. Վանում ստ. Յայսմաւուրք — 233

14. Մայր Մկրտիչ գրչի, որ 1469 թ. Բիւրականում օր. Տաղարան — 287, 289

15. Կին Պետրոսի, որ 1475 թ. Վանում սա. Աւետ. — 383

16. Մամայ, տնտես սբ Կարապետի վանքի, 1476 թ. — 411

Բաղդատ-Խաթուն

1. Քույր Աղուի-Խաթունի, որ 1460 թ. Վանում սա. Աւետ.— 146
2. Ազգ. ոմն ստացողի, որ 1474 թ. Տիրի-կում սա. Աւետ.— 370
3. Կին վանեցի ընդհանուր խոշա Յովանէս Ենչենեցի, 1476 թ.— 406

Բաղդալիշ (Բախշալիշ)

1. Անեղծագ Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուտն գյուղում սա. Աւետ.— 125
2. Պր., «Տանուտէր» Քաշրերունիքի քրիստոնեաների, 1465 թ.— 236
3. Խոշա, աներ խոշա Մարշահի, որ 1473 թ. Վանում սա. Ճաշոց — 351
4. Ազգ. Կարապետ քչի, որ 1476 թ. Վանում սա. Ճաշոց — 403

Բաղշիկ

1. Հնգյւ ազգ. Վարդան քչի, որ 1462 թ. Տփիսիսում սա. Աւետ.— 169
 2. Սարկաւագ, հշվ. 1465 թ. Վանում — 234
- Բայանդուլ Ղօշ Իմրգա (Բայանդուր-րեկ) —**
— Ուղուն-Հասանի անվանի զորահրամանատարներից, որ մեծ դեր էր կատարում Աղ-Կոյունլուների պետության կյանքում եւս Յաղուրի գահակալութւյան տարիներին (1478—1490), — 335, 336

Բաշարս

1. Եղբ. Վրթանէս քչի, որ 1456 թ. Գետամիշոյ վանքում սա. Աւետ.— 67
2. Եղբ. խոշա Աւետիսի, որ 1470 թ. Արեւրդի վանքին նվիրեց մի արտ՝ Վարդենիս գյուղում — 304

Բարաշախ — Եղբ. Մաթոս կր.-ի, որ 1474 թ. սա. Ճաշոց — 369

Բարբադիմէոս (Բարդուղիմոս)

1. Քոռ Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուտնում սա. Աւետ.— 125
2. Քչի, նահատակված եղբ. Նիկողայոս եպս Աղքերմանցու, որ 1460 թ. օր. Ճաշոց—150, 151

Բարիոլ (Բարիոզ)

1. Որդի Խոնձայ կնոջ, 1460 թ. Աղթամարում մոր ստացած Աւետարանը հաշորդ թվին նվիրեց Աղթ գյուղի եկեղեցուն — 143, 144
2. Կր., 1466 թ. Աղվանից Վարդուղ (Գիւլըստան) գյուղում սա. Մաշոց — 246

Բար-Հազիզ — Դուստր տանուտեր Կարապետի, որ 1480 թ. Աղթամարում սա. Մաշոց—446

Բարեաւդար — Հնգյւ եղբորորդի ռես Մարտիրոսի, որի հիշատակին 1473 թ. Բերկրիում ստացան Աւետ.— 352

Բարսեղ

1. Կր., համշիրաք եղբ. Աւետիս և Մելքիսեթ կրոնավորների, որոնք 1454 թ. գերությունից աղատեցին մի Աւետ.— 48
2. Եղբ. Աստուածատուրի, որ 1456 թ. Փասավանքի գյուղում սա. Աւետ.— 75
3. Ուսուցիչ Ջաքար արեղայի, որ 1458 թ. գնեց Եարակնոց — 113
4. Հնգյւ ծոռ Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուտնում սա. Աւետ.— 125
5. Հայր Ազարիա նկարողի, որ 1467 թ. Գոնակների վանքում ծաղկեց Աւետ.— 244
6. Հերպետ Աթմընայ վանքի, 1467 թ.— 264
7. Քչի ոմն, հշվ. 1469 թ. Բիրականում—288, 289
8. Առաջնորդ Տիրիկի Վառս գյուղի սր Աստուածածին վանքի 1469 թ.—294
9. Խթիշ գյուղի քահանաներից, 1471 թ.—324
10. Որդի Մկրտչի, որ 1472 թ. Կոտուցում սա. Աւետ.— 340
11. Եպս, առաջնորդ Սանահնի, 1475 թ.— 374
12. Սարկաւագ, թոռ Սաղաղայի, որ 1475 թ. Բոլորարեղի անապատում (Սրկաւագ) սա. Աւետ.— 377
13. Սարկաւագ, եղբ. Պաւղոս վրդի, որ 1476 թ. Վերի-Նորավանքում օր. Աւետ.— 399
14. Կաթողիկոս Էջմիածնի, Հիշված միայն մեկ անգամ 1476 թ. Աղթամարում Արեղայ գրչի շարադրած հիշատակարանում, Պետք է ննթադրել, որ աթոռակալել է այն ժամանակ, երբ Սարգիս կթղկսը «եղև աքսորեալի յաղգմանէ շարին» (տե՛ս էջ 393) — 402
15. Եղբորորդի տանուտեր Ստեփանոսի, որ 1476 թ. Արծկէում սա. Աւետ.— 402
16. Եղբորորդի Սարգիս քչի, որ 1476 թ. սա. և նորոգել տվեց մի Աւետ.— 413
17. Արեղայ, միաբան Գողթան գաւառի վանքերից մեկի, 1477 թ.— 420
18. Քչի, 1478 թ. Կուքի գյուղում Գանձարանի օրինակ շնորհեց Մանուէլ գրչին — 431
19. Հորեղբորորդի Սարգիս քչի, որ 1478 թ. սա. Աւետ.— 435
20. Տէր, 1480 թ. Վրաստանում վկա եղավ մի Աւետարանի վաճառքի — 447

Բաւգիկ — Որդի Յովանէս Մուրատների, հշվ. 1458 թ. Աղթամարում — 102

Բաւրաւս — Մայր պր. Գրտոնի, որ 1476 թ. սա. Գանձարան — 414

Բերամ (Բլրամ)

1. Հնգյւ որդի ռես Մանկտաւագի, հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52

Բերամ

2. Եղբ. Միրզայի, որ 1457 թ. սր Մամասանապատում ստ. Աւետ.— 84

3. Ոմն, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 290
Բերամդահ (Բերամշայ)

1. Եղբ. Յոհաննիսի, որ 1469 թ. Բիւրականում ծաղկեց ու կազմեց Տաղարան — 288

2. Պապ Ումէկի, որ 1474 թ. Վերին-Վարդում ստ. Յայսմատուրք — 363

Բէկի (ար.) — Սարկաւազ, 1470 թ. Անկիւնեաց վանքում թուղթ էր կոկում — 306

Բէկի (իգ.)

1. Թոռ ոստանցի ութայ Աստմի, որ 1460-ական թթ. գերութիւնից ազատեց մի Աւետ.— 22

2. Քույր տանուտեր Յոհաննիսի, որ 1455 թ. Աղթամարում ստ. Ճառքնտիր — 58

3. Կին առքաւուն Սաթի, որ 1463 թ. Երեւանի վանքում ստ. Աւետ.— 202

4. Քույր Սալուկ-Խաթունի, որ 1466 թ. ստ. Մաշտոց և նորոգեց ինչ-որ եկեղեցու գրմբեթ — 254

5. Ազգ. Դուռգանայի, որ 1478 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ.— 431

Բէկրուայ (գրված՝ Պէկրուայ) — Պր., եղբ. Լեղանի սր Աստուածածին վանքի առաջնորդ Ստեփաննոս եպսի, հշվ. 1466-ից առաջ — 245

Բէկրամուր (գրված՝ Պակթամուր) — Պարոն Երզնկայի, 1477 թ.— 424

Բէկիկ — Ազգ. (հորեղբորդի) Աղթամարի Ստեփաննոս կթղկսի և Ներսէս եպսի, 1471 թ.— 309

Բէկիխաթուն

1. Հնգյլ մորաքույր տէր Ստեփաննոսի, որ 1462 թ. Տեպուր գյուղում ստ. Աւետ.— 170

2. Դուստր. խոշա Խաչատուրի, որ 1462 թ. Արճէշում ստ. Աւետ.— 179

3. Կին Աւետիս քչի, որ 1465 թ. Վանում ստ. Յայսմատուրք — 233

4. Կին Սմբատ «Բագաւորի», հշվ. 1465 թ. — 238

5. Կին խոշա Մալհամի, հշվ. 1466 թ. — 254

6. Կին Կարապետ քչի, որ 1476 թ. Վանում ստ. Ճառքնտիր — 404

7. Ազգ. վերոհիշյալ Կարապետ քչի — 404

Բէկիշան — Հորեղբորդի Կարապետ քչի, որ 1476 թ. Վանում ստ. Ճառքնտիր — 403

Բէկիշան

1. Թոռ Սատաղայի, որ 1475 թ. Բոլորաբերդի անապատում (Սրկղունք) ստ. Աւետ.— 377

Բէկիշան

2. Եղբորդուտր Կարապետ քչի, որ 1476 թ. Վանում ստ. Ճառքնտիր — 403

3. Կին նվիրատու Խոշաբարի, 1476 թ. Վան — 404

Բէկիշիւան — Դուստր վանեցի նվիրատու խոշա Յովանէս Շնչենեցի, 1476 թ. — 406

Բէկում-Խաթուն — Կին Կարա-Կոյունլու աուլթան Ջահնշահի. մասնակից էր պետութեան կառավարման գործին. Պահպանվել է նրա 1462 թ. հրովարտակը, արված Գանձասարի Յովհաննէս կաթողիկոսին, հշվ. 1462 թ. — 172

Բէշէն (Բեշկեն, Բիշքէն, Պէշքէն)

1. Եղբ. Մանուէլ եպսի. երկուսը միասին հիշված են որպէս Եղվարդի վանքի առաջնորդներ, 1465, 1469 թթ.— 233, 283

2. Ազգ. Յակոբ վրդի, որ 1478 թ. Հերմոնի վանքում ստ. Աւետ.— 429

3. Հայր Յովանէս Էրէմէրցու, որ 1475 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ.— 335

Բէօշ — Բիւրականի տանուտերերից, 1469 թ.— 290

Բըրիւ — Որդի կամ եղբորդի տանուտեր Սահակի, որ 1474 թ. Խիզանում ստ. Աւետ.— 367

Բիւզիւ — Հայր պր. Սարգսի (Մարմետի տանուտերից), 1462 թ.— 183

Բիւլ — Որդի Իսաղի, իր եղբայր Ղազարի հետ 1456 թ. Սալնապատում գերութիւնից ազատեց մի Աւետ.— 67

Բուր — Դուստր Ստեփաննոս քչի, որ 1472 թ. ստ. Աւետ.— 341

Բոննաւշ — 1459 թ. կազմեց Գրիգոր Անգեղակոթեցի գրչի կողմից Կիկլթում օրինակված Աւետարանը — 119

Բուղալ (գրված՝ Պուտալ) — Որդի Թումաշահի, որ 1476 թ. ստ. Յայսմատուրք — 392

Բուլղան — Քույր տանուտեր Ստեփաննոսի, որ 1454 թ. Բաղնից վանքում ստ. Աւետ.— 42

Բուլուր — Թոռ ոստանից ութայ Աստմի, որ 1460-ական թթ. գերութիւնից ազատեց մի Աւետ.— 22

Բուրթէլ — Հնգյլ եղբ. Սարգսի, Խաչատուրի և տէր Աւագի, որոնք 1462 թ. Մընչկանց գյուղի եկեղեցուն նվիրեցին մի Աւետ.— 184, 185

Բուռնկի (գրված՝ Բուսկէ աղավաղ ձևով) — Եղբորդի Աստուածատուրի, որ 1456 թ. Փասավանք գյուղում ստ. Աւետ.— 75

Բուս — Թոռ տանուտեր Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խլաթում ստ. Աւետ.— 379

Բուսայիտ — Տե՛ս Արու-Սալիդ

Բուսէր — Որդի՝ Սալլուկ-Խաթունի, որ 1466 թ. ստ. Մաշտոց և նորոգեց մի եկեղեցու գրմ-
բւթ — 253, 255

Բուրսայ — Եղորդին ռևս Մարտիրոսի, որի հիշատակին 1473 թ. Բերկրիում ստացան Աւետ.— 352

Գ.

Գարիէլ

1. Գրիշ, միարան Յովհաննավանքի, 1462 թ. օր. Սաղմոս, 1477 թ.— Մաշտոց — 171, 216, 408, 417

2. Հդեր որդի Մկրտիչ գրչի, որ 1469 թ. Բիւրականում օր. Տաղարան — 288

Գագիկ — Թաղաւոր Արծրունեաց (908—937), հշվ. որպէս նախնի Աղթամարի կաթողիկոս Զորարիայի — 154, 172, 181, 239*, 308

Գսգ կամ Գագիկ — Որդի Սարգսի, որ 1468 թ. Խղանում ստ. Աւետ.— 274, 275

Գալիկ — Նորագեղի տանուտերերից, 1465 թ.— 232

Գալուստ

1. Աբեղա, ղրիշ, 1452 թ. Աղշոց վանքում օր. Աւետ., իսկ 1474 թ. մի Յայսմաւուրքի վերջին մասը — 18, 19, 359

2. Որդի Մելքիսեթ գրչի, որ 1453 թ. Աւան գյուղում օր. Գանձարան — 33

3. Միաբան Մեծոփայ, վանքի, 1456 թ. — 71

4. Վրդ., աշակերտ Դանիւլ վրդի, միաբան Յովհաննավանքի, հշվ. 1464, 1476 թթ.— 216, 396, 408

5. Որդի Տիրացու Լրէցի, որ 1464 թ. Ախալցխայում գնեց մի Աւետ.— 227

6. Եղբ. վերոհիշյալ Տիրացու երէցի — 227

7. Քհյ, փեսա Ովանէս քհյի, որի հիշատակին 1466 թ. նվիրեցին մի Աւետ.— 255

8. Քհյ, որդի Մարտիրոսի. 1471 թ. Սիւնիքի Արևյիս գյուղում ստ. Աւետ.— 316

9. Աղդ. Մերովք կր.-ի, որ 1473 թ. Ուրծ գյուղում ստ. Ճաշոց — 347

10. Կր. Բարիղեցի, հդեր եղբ. Մարգարայ գրչի, որ 1474 թ. Վերին-Վարագում օր. Յայսմաւուրք — 363

11. Աբեղայ, Արճէշից մեկնեց Երուսաղէմ, բայց ճանապարհին վախճանվեց, 1477 թ. — 421

12. Սարկաւագ, որդի Ամիրի, տր 1478 թ. ստ. Յայսմաւուրք — 425

Գամիռն — Հայր Մարիամի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ.— 328

Գայիանէ — Հորեղբոր հարս Մկրտիչ աբեղայի, որ 1474 թ. նվեր ստ. մի Աւետ.— 371

Գանը-Նաթուն

1. Դուստր Շատիշայի, որ 1460 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ.— 146

2. Դուստր խոշա Խաչատուրի, որ 1462 թ. Արճէշում ստ. Աւետ.— 179

3. Դուստր Զուլալ-Խաթունի, որ 1470 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ.— 304

Դասպուր

1. Եղբորորդի Բումայ կր.-ի, հշվ. 1471 թ.— 322

2. Որդի կամ Թոռ ռես Արիւանի, որ ԺՁ դարում ստ. և նորոգել տվեց մի Յայսմաւուրք — 88*

Դառիկ — Եղբորորդի Սարգիս քհյի, որ 1476 թ. ստ. և նորոգել տվեց մի Աւետ.— 413

Դառիանէ (Գարսնէ)

1. Հորաբույր Աղուլ գինեծախի, որ 1458 թ. Ղրիմում ստ. Սաղմոս — 112

2. Մայր Ստեփաննոսի, որ 1460 թ. նվիրեց Ղրիմի սբ Թորոսի եկեղեցուն մի Ճաշոց — 152

3. Մեծ տատ Մարտիրոս գրչի, որ 1467 թ. Ղրիմում օր. Յայսմաւուրք — 267

Դաւզալ — Տե՛ս Գօզալ

Դաւնար — Տե՛ս Գոհար

Դաւնգուլայ — Տե՛ս Գօնդուլայ

Դաւրգի — Տե՛ս Գորգի

Դաւր-Խոսրուն — Քույր վանեցի նվիրատու ոսկերիչ Եղանախշի, 1476 թ.— 405

Դեղամ — Եղբորորդի Սիւնեաց արքեպս Յորդանան վրդի, 1478 թ.— 430

Դեմմաւակէ — Մորաքույր Աստուածատուրի, որ 1474 թ. Արճէշում ստ. Աւետ.— 364

Դէորգ (տե՛ս նաև Գորգ)

1. Կթղկս Էջմիածնի, 1453 թ. (հավանաբար բնագրում եղել է Գրիգոր, շփոթել է արտագրող Մ. Տեր-Մովսիսյանը) — 38*

2. Կաֆայի քահանաներից, 1458 թ. — 112

3. Քհյ Յուշապկայ դղեակի սբ Գեորգ եկեղեցու, 1471 թ.— 326

4. Որդի Հեթում զորապետի և Զարմանուհի տիկնոջ, որոնք ապրել են, իբր, ԺՂ դարի վերջերին (կեղծիք) — 358

5. Աբեղայ, որդի պր. Վարդի, հորեղբորորդի Աւետիք Տրապիզոնցու, որ 1475 թ.

Կ. Պօլսում գնեց մի Աւետ.— 389

Դըռուզ — Եղբորորդի՝ Ստեփանոս մահդասու որ 1469 թ. Փասավանք գյուղում ստ. Յայսմաւուրք — 282

Իրաւուն — Որդի Աստուածատուրի. 1476 թ. ստ. մի Դանձարան — 414

Գիշչաւ — Եղորդուստր Սարգիս քչի, որ 1476 թ. ստ. և նորոգել տվեց մի Աւետ.— 413

Իշուկ — Հայր Սարգիս, Խաչատուր և տէր Աւագ Լոբարյոնների, որոնք 1462 թ. նվիրեցին Մընչկանց գյուղի եկեղեցուն * մի Աւետ.— 184, 185

Գիրաւ — Որդի Վարդան քչի, որ 1462 թ. Տփլիսում սա. Աւետ.— 169

Գիւարկիլ — Որդի կամ եղորորդի Ղազարի, որ 1456 թ. Սալմաստում գերությունից աղատեց մի Աւետ.— 68

Գոզուն — Ազդ. Սարգսի, որ 1468 թ. Խիզանում ստ. Աւետ.— 274

Գօգար — Եպս. առաջնորդ Սալլաւանապարի, 1457 թ.— 86, 87

Գոզումէտ — Հորեղբորդուստր ռես Մանկտաւադի, հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52

Գոլում — Որդի Պտրսումի, 1477 թ. Գոզթան գաւառում սա. Աւետ.— 420

Գոնար (Դաւհար, Գուհար, Գուխար, Գօհար)

1. Դուստր Գրիգորի, 1451-ից առաջ աքարավէժ եղև ի բերդն Զոալլու — 4

2. Հորեղբորդին տանուտեր Մկրտչի, որ 1452 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ.— 23

3. Մայր Ատոմ քչի, որ 1454 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ., իսկ 1460 թ. Արծկեում Ոսկեփորիկ — 45, 138

4. Մայր հնգյլ ռես Մանկտաւադի, հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52

5. Ազդ. վերոհիշյալ ռես Մանկտաւադի—52

6. Կին Յովաննէսի, որ 1457 թ. Յիպնայ վանքում ստ. Մաշտոց — 81

7. Ոստանում 1461 թ. ստ. Աւետ.— 164

8. Քույր Ներսէս քչի, որ 1461 թ. Ուրծ գյուղում սա. Աւետ.— 158

9. Մայր Մելքիսեթ գրչի, որ 1459 թ. Շատուանում օր. Աւետ., 1465 թ. Աղթամարում — Դանձարան, իսկ 1477 թ. դարձյալ Շատուանում՝ մի այլ Դանձարան — 165, 237, 423

10. Դուստր վերոհիշյալ Մելքիսեթ գրչի—125

11. Անդամ մի գերդաստանի, որի անդամները միարան՝ 1462 թ. Մընչկանց գյուղի եկեղեցուն նվիրեցին մի Աւետ.— 185

12. Դուստր տանուտեր Մելքիսեթի, որ 1462 թ. Վանքում ստ. Աւետ.— 187

Գոնար

13. Մայր Սաթ առքաւունի, որ 1463 թ. Երեւանի վանքում ստ. Աւետ.— 202

14. Մայր մահդասի Պաւղոսի, որ 1464-ից առաջ ստ. Աւետ.— 222

15. Դուստր վերոհիշյալ Պաւղոսի — 222

16. Մայր Սամուէլ Նաղաշի, որ 1466 թ. Կապոսի վանքում ծաղկեց (գուցե և՛ օրինակեց) մի Դանձարան — 251

17. Դուստր մահդասի Ստեփանոսի, որ 1469 թ. Փասաւանք գյուղում ստ. Յայսմաւուրք — 282

18. Դուստր Մարգարտի, որ 1469 թ. Խարբերդում մասնակցեց մի Աւետարանի գնմանը — 292

19. Դուստր տանուտեր Առաքելի, որ 1469 թ. նվիրեց Սուրս գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ.— 293

20. Կին տանուտեր Փանիկի, հշվ. 1469 թ. Դամաղիկի վանքում — 296

21. Դուստր Մարգարտի, որ 1470 թ. Սուր վանքին նվիրեց մի Աւետ.— 297

22. Մայր Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ. Արբերդի վանքին նվիրեց մի Աւետ.— 301

23. Հարս Մովսէս կր.-ի, որ 1473 թ. Սորի գյուղում ստ. Աւետ.— 342

24. Եղորդին ռես Մարտիրոսի, որի հիշատակին 1473 թ. Բերկրիում ստ. Աւետ.— 352

25. Հորեղբորդին Մկրտիչ արեղայի, որ 1474 թ. նվիր ստ. մի Աւետ.— 371

26. Քույր Պետրոսի, որ 1475 թ. Վանքում ստ. Աւետ.— 383

27. Քույր պր. Ֆարաճի, որ 1478 թ. Հալէպում ստ. Աւետ.— 434

28. Մայր, տանուտեր Միքայէլի, որ ԺԵԺ դդ. վերացրեց սբ Վարդանի վանքի «ոխվերու հարճերը» — 36* (Տե՛ս նաև Զաւհար)

Գոնար-Ազիզ — Հնգյլ կի՛ն Կարապետ քչի, որ 1452 կամ 1453 թ. Որոտնայ վանքում ստ. Ճառքնտիր — 19, 20

Գոնարեւաւ — Կին մանեցի նվիրատու խոշա Փօլատի, 1476 թ.— 404

Գոնար-Խարուն — Մայր տեր Մարտիրոսի, որ 1455 թ. Բասենի Սպիտակ վանքում ստ. Աւետ.— 53

Գոնար-Մելիք (Գոհար-Մէլէք)

1. Քույր Տէրտէրի, որ 1451 թ. Ղրիմում գնեց Աւետ.— 11

2. Մայր Սուլթան-Մէլէքի, որ 1452 թ. Ոստանում ստ. Աւետ.— 20, 21

Գոհար-Մլիխ

3. Մայր Ստեփանոս գրչի, որ 1452 թ. Աղթամարում սա. Աւետ.— 23
4. Մորաքույր մահադասի Ստեփանոսի, որ 1457 թ. Արգելանում ստ. Յայմատուրք — 79
5. Կին Գուրգու-Կարապետի, հշվ. 1466 թ. Արծկեում — 137
6. Մորաքույր Ստեփանոս-Ղարկաշահի, որ 1460 թ. Արծկեում ստ. Ճաշոց, որը 1465 թ. Նվերեց Աղթամարի վանքին — 137
7. Մայր խոշա Մարշահի, որ 1473 թ. Վանում ստ. Ճաշոց — 351
8. Զոքանչ խոշա Յովսէփի, որ 1479 թ. Մուշում ստ. Աւետ.— 438
- Գաւհարշատ — Կին խոշա Քրմանի, որ 1479 թ. ստ. Հմայիլ — 440

Գոնցա

1. Մայր Գաւիթ գրչի, որ 1461, 1473, 1475 և 1478 թթ. Սրկղունքում օր. ձեռագրեր — 157, 346, 378, 428
2. Մայր Զաքարա արեղայի, որ 1476 թ. Բողոքածորի վանքում նորոգեց մի ճաշոց — 400

Գորգ

1. Պր., որդի Վարդանի, հշվ. 1454 թ. Լիւ կղզում — 43*
2. Ոմն, հշվ. 1454 թ. Վանում — 44
3. Պր., որդի պր. Ամիրգուլի, որ 1455 թ. Բաղէշում ստ. Աւետ.— 56
4. Ուսուցիչ Մինաս ծաղկողի, որ 1456 թ. Բաղէշում ծաղկեց Աւետ.— 70
5. Որդի Մելքեւէթ գրչի, որ 1459 թ. Շատուանում օր. Աւետ., 1461 թ. — Գանձարան, 1465 թ. մի այլ Գանձարան — 125, 165, 237
6. Պր., 1460 թ. վկա եղավ Ղրիմի սբ Թորոս եկեղեցուն մի ճաշոց նվիրաբերելուն — 153
7. Աւագ վանքի սարկաւազներէց, 1464 թ. — 209
8. Պր., եղբ. Խալիմ-Խաթունի, որ 1465 թ. Արճէշում ստ. Աւետ.— 235
9. Հայր խոշա Յովանէսի, որ 1466 թ. Արծկեում ստ. Գանձարան — 248, 247
10. Որդի վերոհիշյալ խոշա Յովանէսի — 246, 247
11. Պր., որդի Սալուկ-Խաթունի, որ 1466 թ. ստ. Մաշտոց և նորոգեց մի եկեղեցու գմբէթ — 254

Գորգ

12. Պր., ազգ. Ովանէս քհնյի, որի հիշատակին 1466 թ. ստ. Աւետ.— 255
13. Պր., հնգյւ արդի Գրիգոր քհնյի, որ 1472 թ. Արճէշում ստ. Մաշտոց-Գանձարան — 339
14. Եղբ. տանուտեր Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խլաթում ստ. Աւետ.— 379
15. Խոշա պր. Վանի նշանավոր տանուտերներից, 1476 թ. — 405
16. Պր., որդի Փռլատի, 1476 թ. Նվերեց Վանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցուն մի վարագույր — 405*
17. Պր., որդի Սաղաղայ Միրենցի, որ 1476 թ. Աղթամարում օր. Աւետ.— 407

Գորգի (Գարգի, Գիարգի, Կարկի և այլն)

1. Գիարգի է Վրաց թագավոր (1446 — 1466), որդի Ալեքսանդր Ա-ի. 1465 թ. «կալիալ եղև» Սամցխէի Աթաբեկ Ղորղորեի կողմից, իսկ 1466 թ.՝ սպանվեց — 17, 120, 169, 195, 230, 244, 245, 272
2. Որդի Միքայէլի, 1456 թ. Բաղէշում օր. Աւետ. — 70
3. Միաբան Հաղբատայ վանքի, 1458 թ. — 98
4. Որդի Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուանում ստ. Աւետ.— 125
5. Ոմն, հշվ. 1462 թ. Կտուցում — 182
6. Եղբորորդի տանուտեր Յոհաննէսի, որ 1465 թ. Աղթամարում ստ. Գանձարան — 236, 237
7. Հորեղբորորդի Սարգիս քհնյի, որ 1478 թ. ստ. Աւետ.— 435

Գորգիկ (գրված՝ Գորգիկն հռովմաձևով) — Եղբորորդի Սուքիաս քհնյի, որ 1451 թ. Ուշտունիքի Բերդաձոր գյուղում ստ. Գանձարան — 8

Գորգի-Միրան — Հնգյւ որդի պր. Գուռչիբէկի, հշվ. 1451 թ. Վանում — 7

Գուգար — Հայր Մելքիսէթ կր.-ի, որ վերաշինեց Էրէրնայ վանքը և 1460 թ. Ուրծ գյուղում ստ. Յայմատուրք — 132, 133

Գուլ

1. Դուստր Հալիֆայի, որ 1463 թ. Կտուցում ստ. Աւետ.— 197
2. Կին տանուտեր Սիրականի, որ 1473 թ. Սրկղունքում ստ. Աւետ.— 346

Գուլագիգ

1. (Գրված Գուլագիգ աղավաղ ձևով), 1589 թ. վկա եղավ մի համաձայնագրի — 43*
2. Թոռ Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուան գյուղում ստ. Աւետ.— 125

Գուլ-գիզ

3. Պր., խուսան (Հյուսնի) որդի, Մարմենի տանուտերերից, 1462 թ.— 183

Գուլամբիկ — Նոր. Գրիգոր Գորեցի գրչի, որ 1462 թ. գնեց Աւետ.— 170

Գուլամբի — Որդի Յովաննէս մահապատ, որ 1457 թ. խնայեց սա. Աւետ.— 94

Գուլամբի — Աննի Մկրտչի, որ 1459 թ. Շառուան դուռում ստ. Աւետ.— 125

Գուլամ-Խաթուն — Դուստր Վարդանի, հշվ. 1454 թ. իմում — 43

Գուլամհար (Գուլպահար)

1. Մայր Իդնատիոս քհյի, որ 1451 թ. ստ. Աւետ.— 13

2. Կին ոմն, 1459 թ. Աղթամարում ստ. և նվիրեց Արեւնց գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ.— 127

3. Քույր Պաղոս վրդի, որ 1474 թ. Մղաքու քանքում օր. Աւետ.— 366

Գուլթուն — Պր. 1478 թ. նոր բացած կարասից գինի բերեց Գուլթ գրչին, երբ նա Սրբ-կրդունքում օրինակում էր Ճառնետիր— 429

Գուլիզար

1. Մայր Սալուկ-Խաթունի, որ 1466 թ. ստ. Մաշտոց և նորոգեց ինչ-որ եկեղեցու զբմբթ — 254

2. Թոռնուհի Մլխամի, որ 1470 թ. Արեւրդի վանքին նվ. մի արտ — 304

3. Կին խոշա Յովսէփի, որ 1479 թ. Մուշում ստ. Աւետ.— 438

Գուլիմսի

1. Անդամ Մընշկանց գյուղի մի գերդաստանի, որը 1462 թ. գյուղի եկեղեցուն նվ. մի Աւետ.— 185

2. Քույր Յովսէփի, որ 1475 թ. Վանում ստ. Աւետ.— 384

Գուլիսգուլ — Որդի կամ եղբորորդի Վարձի-գուլի, որ 1480 թ. Վրաստանում գնեց Աւետ.— 447

Գուլիվարդ — Դուստր Արեւրդի վանքի երախտաւոր Գրիգոր Կիրակոսեցի, 1470 թ.— 303

Գուլ-Խաթուն — Քրդուստր Յոհաննէս կր.-ի, որ 1458 թ. Աղրակում ստ. Աւետ.— 108, 109

Գուլ-Միլիք (Գուլմիլք)

1. Մայր Միրզայի, որ 1457 թ. սբ Մամաս անապատում ստ. Աւետ.— 84

2. Ազգ. Ներսէս քհյի, որ 1461 թ. Ուրծում սա. Աւետ.— 158

3. Եղբորկին Խաչատուր և Ստեփանոս կր. եղբայրների, որոնք 1462 թ. Կտուցում ստ. Յայսմաուրք — 182

Գուլ-Միլիք

4. Հարս Սարգսի, որ իր եղբայրների հետ 1462 թ. Մընշկանց գյուղի եկեղեցուն նվիրեց Աւետ.— 185

5. Մայր Մանուէլ քհյի, որ 1465 թ. Կած գյուղում օր. Ճաշոց — 230

6. Ոմն, հշվ. 1466 թ.— 255

7. Ազգ. Գրիգոր քհյի, որ 1472 թ. Արճէշում ստ. Մաշտոց-Գանձարան — 339

8. Մայր տանուտէր Կարապետի, որ 1480 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 446

Գուլշատ-Խաթուն — Դուստր Սիրունի. 1464 թ. Արծկէում ստ. Աւետ.— 216, 217

Գուլում — Դուստր Սուլտանշահի, որ 1467 թ. Ոստանում ստ. Աւետ.— 260

Գուլսուրամ — Կին Սաղաթիարի, որ 1475 թ. Սանահնում ստ. Աւետ.— 374

Գուլստան (Գուլիստան)

1. Դուստր կամ եղբորդուստր Իսրայէլ գրչի, որ 1456 թ. Փասավանք գյուղում օր. Աւետ.— 76

2. Ազգ. Ստեփանոսի, որ 1462 թ. Տեպուր գյուղում ստ. Աւետ.— 170

3. Հարս Սահակ կր.-ի, որ 1468 թ. Խիզանում, ստ. Աւետ.— 270, 271

4. Դուստր մահապատի Աստեփանոսի, որ 1469 թ. Փասավանք գյուղում ստ. Յայսմաուրք — 282

5. Հարս տանուտէր Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խլաթում ստ. Աւետ.— 379

Գուլիաշայ

1. Դուստր Ջիալի, որ 1456 թ. Ուտունիքի Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ.— 73

2. Գուլիաշայ, հնգյլ ծոռ Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուան գյուղում ստ. Աւետ.— 125

3. Մայր Մելքիսէթ քհյի, որ 1464 թ. Խորթանց գյուղում ստ. Աւետ.— 219

4. Դուստր Խալիմ-Խաթունի, որ 1465 թ. Արճէշում ստ. Աւետ.— 235

5. Կին Արեւրդի վանքի երախտաւոր Գրիգոր Կիրակոսեցի, 1470 թ.— 303

6. Դուստր Մկրտչի. 1474 թ. Մղաքու վանքում ստ. Աւետ.— 365, 366

7. Կին տանուտէր Ստեփանոսի, որ 1476 թ. Արծկէում ստ. Աւետ.— 402

Գուլխան-Խաթուն — Եղբորդուստր Ստեփանաշահի, որ 1457 թ. Արգեւանի վանքում ստ. Յայսմաուրք, 1460 թ. Արծկէում — Ճաշոց — 80, 137

Գումար — Տե՛ս Գոհար

Գումար — Հղեր մայր Յոհանէս կր.-ի, որ 1458 թ. Աղբակում ստ. Աւետ.— 109

Գումար — (Գրված՝ Կուռճի), ոմն, որդի Սպանդարի, հշվ. 1458 թ.— 114

Գումարիկ.

1. Պր., վանի տանուտերերից, 1451 թ.— 7

2. Աղղ. Սերովրէ կտմ Կարապետ քահանաների, որոնք 1353 կամ 1452 թ. Որոտնայ վանքում ստ. Ճառքետիր — 20

3. Հայր Աղթամարի Ստեփանոս կթղկսի, ներսէս եպսի և Սմբատ «թագուտրի», հշվ. բազմիցս իր ներսէս որդու շարադրած հիշատակարաններում՝ 1458—1475 թթ.— 103, 142, 163, 238, 309, 311, 385, 386,

4. Անկր Աստուածատուր քհնյի, որ 1463 թ. վանում ստ. Աւետ.— 197

5. Պր., որդի Բաթարի, Մարմետի տանուտերերից, 1462 թ.— 183

6. Հնդցի եղբ. Կիրակոս Զոռկանց գրչի, որ 1467 թ. Բաղէշում-Աղթամարում օր. Ճառքետիր — 257

7. Որդի Դուռդանայ կնոջ, որ 1478 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ.— 431

Գումարիկ — Որդի Սուքիաս քհնյի, որ 1451 թ.

Բերդաձորի վանքում ստ. Գանձարան — 8

Գումրիաս — Հնդցի եղբ. Իդնատիոս քհնյի, որի համար հայրը՝ Առաքել քհնյ՝ 1451 թ. ստ. Աւետ.— 13

Գրապետ — Որդի Կուլփաշայի, որ 1472 թ. Անկիւնենաց վանքում ստ. Աւետ.— 340

Գրիգոր (Գրիգորիոս)

1. Նարեկացի — 249, 308

2. Մագիստրոս Պահլաւունի — 287

3. Խուլ, խմբագիր Շարակնոցի (ԺԲ դար) — 436

4. Եպս, որի խնդրանքով Իսրայէլ Խալենցին 1251-ից առաջ խմբագրեց Յայսմաուրքը — 88, 318

5. Տաթևացի, նշանավոր Աստվածաբան-փիլիսոփա, մհ. 1409/10 թ.— 17, 64, 122, 123

6. Մերենց, խմբագիր Գանձարանի, Յայսմաուրքի, նշանավոր գրիչ, հիշատակագիր ու գանձասաց. մհ. 1425 թ.— 32, 203

7. Գրիգոր Ժ կթղկս Զալալբէկեանց, ըստ Օրմանյանի աթոռակալել է 1443—1465 թթ. սակայն որպէս կաթողիկոս հիշատակվում է նաև 1466, նույնիսկ 1468 թթ.— 3, 5, 6, 9—11, 15, 17, 18, 24, 33—35, 39, 40, 44, 46, 48, 51, 53—55, 57, 68,

Գրիգոր

71, 76, 77, 80, 82, 84—86, 94, 98—100, 104, 111, 112, 115, 118, 120, 124, 126, 131, 132, 134, 138, 139, 146, 148, 149, 152, 158, 161, 168, 170, 189, 198, 202, 215, 220, 228, 231, 232*, 244, 247, 253, 272

8. Գրիչ, 1451 թ. Երզնկայում օր Աւետ.— 3

9. Աղղ. մահդասի Պօղոսի, որ 1451 թ. Զերմաձորոյ երկրի Փոքր-Ակոռոյ վանքում ստ. Աւետ.— 4

8. 1451 թ. «Երիտասարդական տիս» վախճանված եղբ. Դանիէլ գրչի, որ 1451 թ. Սեան կղզում օր. Գր. Տաթևացու Մկն. Մաթ. Աւետարանին — 5

9. Որդի Կարապետ Մանկաբաւի. Թոռ Փաշայ կնոջ, որ 1451 թ. վանում ստ. Աւետ.— 6

10. Որդի Թովմայ քհնյի, որ 1451 թ. Ղրիմում գնեց Աւետ.— 12

11. Գրիչ, որդի Խաչիկի, 1452, 1461, 1462 և 1463 թթ. Աղթամարում օրինակեց 2 Աւետ., 2 Մաշտոց — 20, 21, 161, 162, 183, 184, 198

12. Գրիչ, որդի Վարդան գրչի, 1452, 1453, 1458 և 1465 թթ. վանում օր. 2 Աւետ, Ճաշոց և Յայսմաուրք — 24, 36, 104, 234

13. Եղբ. Յակոբ կր.-ի, որ 1452 թ. Արծկէում ստ. Աւետ.— 25, 26

14. Հնդցի եղբ. Յովանես գրչի, որ 1452 թ. Մըղուք գյուղում օր. Աւետ., 1459 թ. Բաղէշում—Յայսմաուրք, 1460 թ. Արծկէում—Ճաշոց—28, 126, 135, 196

15. Միաբան վաքադայ վանքի, 1454, 1480 թթ.— 40, 445

16. Հորեղբոր. Վարդան կր.-ի, որ 1454 թ. Արծկէում ստ. Աւետ.— 40

17. Հորեղբորորդի վերոհիշյալ Վարդան կր.-ի — 40

18. Գրիչ, որդի Աղախանի, 1454 թ. Աղթամարում օր. Աւետ.— 45

19. Արեղայ, գրիչ, 1455 թ. Հաղբատում օր. Աւետ.— 51

20. Ազգ. 1455 թ. Փասաւանք գյուղում Աւետարան ստացած եղբայրների — 58

21. Պապ վերոհիշյալ եղբայրների — 58

22. Ոմն, հշվ. 1455 թ. Փասաւանքում — 59

23. Քհնյ, բարունի. 1456 թ. Բաղէշում ստ. Հուսիսիմէ մահդասու ծախսով օրինակված Աւետարանը — 68, 70

24. Միաբան Մեծոփայ վանքի, 1456 թ.— 71

25. Պր., հայր Խաչատուր քհնյի, որ 1456-ից

Գրիգոր

- առաջ Կաֆայում կառուցել էր սբ Ստեփանոս եկեղեցին — 77
26. Եպս, 1456 թ. 100 դրամով գնեց Գր. Տաթևացու Քարոզգիրք — 78
27. Եղբորորդի Յովաննիսի, որ 1457 թ. ծիպնայ վանքում սա. Մաշտոց — 81, 82
28. Բաբունի, ուսուցիչ Խաչատուր գրչի, որ 1457 թ. Ուրծ գյուղում օր. Ճաշոց — 82
29. Գրիչ, 1457 թ. Բալուի սբ Գեորգի վանքում մասնակցեց մի Մաշտոցի օրինակությալն — 93
30. Եպս, 1457 թ. իր աշակերտ Աստուածատուր սարկաւազի մասնակցությամբ Կամախում օր. Մաշտոց — 94
31. Քորոց աշակերտ, որդի Նդիազարի, միաբան Սուխարայ վանքի (1473 թ.), նույն թվականին Խլաթում ստ. Մաշտոց, 1475 թ. Արծկեում սա. Յայսմաւորք. հշվ. նաև 1457 թ. իր հոգևր եղբ. Սարգիս գրչի կողմից — 96, 344, 348, 380
32. Միաբան Հաղբատայ վանքի, 1458 թ.—98
33. Կր., հոգևր եղբ. Յահանէս գրչի, որ 1458 թ. Հաղբատում օր. Ճաշոց — 98
34. Եպս, հորեղբ. Զաքարէ վրդի, որ 1458 թ. Խառաքասայ վանքում ստ. Սաղմոսարան — Աղօթամատոյց — 100
35. Աբեղայ, վարպետ Յոհանէս գրչի, որ 1458 թ. Խնդրակատար Աստուածածնի վանքում օր. Աղօթամատոյց, իսկ 1472 թ. Կառուցում — Աւետ.— 110, 339
36. Նորհատենց, եպս Կաֆայի, 1458 թ.—112
37. Թոռ Աւուլ գինեծախի, որ 1458 թ. Ղրիմում ստ. Սաղմոսարան — 112
38. Քհյ, որդի Խուլիուշի, 1458 թ. սա. Յայսմաւորք — 113, 114
39. Անկեղակութեցի, ծերունի գրիչ, 1459 թ. Կիկէթում օր. Աւետ.— 118, 119
40. Եղբ. Վարդան քհյի, որ 1460 թ. Խիզանում ստ. Աւետ.— 148
41. Գրիգորիս, որդի Ներսէս քհյի, որ 1461 թ. Ուրծ գյուղում ստ. Աւետ.— 158
42. Մարեցի, ծաղկող. 1457 թ. Մալեզկերոյ անապատում ծաղկեց Ուրծ գրչւում օր. Ճաշոց. իսկ 1461 թ.՝ Աւետ.— 83, 150
43. Միաբան Բաղեշի սբ Յովաննէս վանքի, 1461 թ.— 160
44. Հայր տանուտէր Յովաննիսի, որ 1461 թ. ստ. Աւետ.— 167
45. Նրէց Գորեցի, 1462 թ. գնեց Աւետ.— 170

Գրիգոր

46. Եպս Առաջնորդ Կառուցի վանքի, 1462 թ.— 181—183
47. Պր., Մարմետի տանուտերերից, 1462 թ.— 183
48. Անդամ Մրնշկանցի մի գերդաստանի, որը 1462 թ. գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ.— 184, 185
49. Մի այլ անդամ Մրնշկանցի վերոհիշյալ գերդաստանի — 185
50. Բազէշի քհյ-ներից, 1463 թ.— 195
51. Քհյ, «արագ նկարող», եղբ. Անդրէաս գրչի, որ 1463 թ. Եղուկիայում օր. Աւետ.— 203
52. Ռայիս Երուսաղէմի, 1463 թ.— 204
53. Միաբան Երուսաղէմի սբ Փրկչի, 1463 թ.— 204
54. Եպս, առաջնորդ Երզնկայի Լուսատուրի վանքի, 1463 թ.— 207
55. Վրդ., Կաֆայեցի. 1463 թ. Աւագ վանքում ծաղկեց մի ձեռագիր — 208
56. Մաւրուկացի, միաբան Աւագ վանքի, 1464 թ.— 210
57. Եղբ. Դանիէլ վրդ Սևանցու, հշվ. 1464, 1471, 1476 թթ.— 214, 316, 396
58. Եպս Աղվանքի այն շրջանի (Գարդմանից), ուր գտնվում էր Մալեզկերոյ վանքը, 1464 թ.— 219
59. Որդի Մարգարէի, 1464 թ. նվիրեց Կոնկրեկայ գյուղի եկեղեցուն մի Գանձարան — 220
60. Նրէց, որդի Ղարալի, 1464-ից հետո Ախլըցըիայում նորոգեց ու կազմեց մի Աւետ.— 227
61. Եղբորթոռն Մանուէլ քհյի, որ 1465 թ. Կած գյուղում ստ. Ճաշոց — 231
62. Արճիշեցի վաճառական, հայր՝ Կարապետ, Յոհանէս և Էզգանբախշ եղբայրների, որոնցից 2-ր սպանվեցին առևտրական շրջագայութունների ժամանակ, իսկ փոքրը՝ մեռավ Թավրիզում, Գրիգորը մեռավ 1465-ից առաջ Սուլթանիայում — 235
63. Միաբան Աղթամարի, 1465, 1471 թթ.— 240, 309
64. Մեծ պապ Մխիթար գրչի, տր 1466 թ. Բոնաշէն գյուղում օր. Աւետ.— 249
65. Քհյ, եղբ. վերոհիշյալ Մխիթար գրչի—249
66. Ըոն, 1466 թ. Ղրիմում վկա եղավ մի Աւետ. վաճառքի — 253
67. Քհյ, 1466 թ. Ղրիմում միջնորդ եղավ մի Աւետ. վաճառման — 253

Գրիգոր

68. Որդի մահադասի Սահփանոսի, որ 1467 թ. վանում սա. Յայսմաուրք — 258
69. Վանի Պողոս-Պետրոս եկեղեցու քահանաներից, 1467 թ.— 259
70. «Դերարոյս մանկտի» Սիրունքարի վանքում, 1467 թ.— 263
71. Փակակալ Կիրդի վանքի, 1467 թ. — 264
72. Կր., գրիչ, որդի Տիրիկցի ներկարար Գրիգորի, 1467 թ. ստ., կազմել տվեց և նվիրեց Աւթմընայ վանքին մի Աւետ., իսկ 1475 թ. Խուռնաւիւրյ վանքում ինքն օր. Աւետ.— 264, 265, 388
73. Տիրիկցի ներկարար, հայր վերոհիշյալ գրչի — 264, 265, 388
74. Ծպս, 1468 թ. միաբան, իսկ հաջորդ՝ 1469 թ. առաջնորդ Խիզանի Գամազիկի վանքի — 274, 293, 296
75. Քհյ. 1469 թ. Տայշող գյուղում ծաղկեց ու կազմեց մի Աւետ.— 282
76. Նղբորորդի Մկրտիչ գրչի, որ 1469 թ. Բիւրականում օր. Տաղարան — 288
77. Վրդ կամ րաբունապետ, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 289
78. Ծպս Տեղերոյ սբ Աստուածածնի, 1469 թ.— 289
79. Վրդ. միաբան Տեղերոյ սբ Աստուածածնի՞, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 290
80. Աբեղայ, միաբան Տեղերոյ սբ Աստուածածնի, 1469 թ.— 290
81. Ոմն, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 290
82. Որդի Ստեփանոս քհյի, որ 1469 թ. Հերմոնի վանքում ստ. Աւետ.— 291
83. Որդի Ստեփանոս քհյի, որ 1469 թ. Հերմոնի վանքում ստ. Աւետ.— 291
84. Հայր Յակոբ գրչի, որ 1469 և 1470 թթ. Խարբերդում օր. 2 Աւետ.— 292, 298
85. Գրիչ, որդի Չարքասի, 1469 թ. Գորիում օր. Աւետ.— 292
86. Հորեղբորորդի Ներսէս կր.-ի, որի հարազատները 1469-ից հետո Աւագ վանքին նվիրեցին դատիֆա շուրջառ — 295
87. Քհյ, գրիչ, 1469 թ. օր. Մաշտոց — 296
88. Հնգյւ որդի Յակոբ դր.-ի, որ 1470 թ. Խարբերդում օր. Աւետ.— 298
89. Վրդ, հարազատ Մկրտիչ վրդ. Արդեւանցու, որ 1470 թ. Արճիշում ստ. Շարակնոց — 300
90. Միաբան Կտուցի, 1470 թ.— 301
91. Կիրակոսեանց, Արրերդի վանքի երախտավորներէ, 1470 թ. — 303

Գրիգոր

92. Քհյ, աղղ. Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ. Արրերդի վանքին նվիրեց մի Աւետ.— 303
93. Գրիչ որդի Սլթի, 1470 և 1479 թթ. Աղթամարում օր. 2 Աւետ. (նույնն է, հավանաբար, 1461 թ. Ճառնտի օրինակած դրիւր) — 304, 305, 439
94. Ոմն, 1470 թ. Աղթամարում միջնորդ եղավ մի Աւետարանի դրության գործին — 305
95. Ծպս, առաջնորդ Անկիւնեաց վանքի, 1476, 1472, 1477 թթ.— 305—307, 340, 418, 419
96. Հայր կոշկակար Մարտիրոսի, որ 1470 թ. Անկիւնեաց վանքում ստ. Աւետ.— 306
97. Մայրական պապ Աղթամարի կթղկս Ստեփանոսի և Ներսէս եպսի, հշվ. 1471 թ.— 309
98. Գրիչ, Սիւնիքի Արեւյիս գյուղում 1471 թ. օր. Աւետ.— 316
99. Առնշեցի, կազմարար, 1471 թ. Խառաբաստայ վանքում ստ. Աւետ.— 322, 323
100. Հայր և գրչության արվեստի ուսուցիչ Թումայ գրչի, որ 1471 և 1476 թթ. Աղթամարում օր. 2 Աւետ.— 325
101. Վրդ., «քաջ հոգևոր», առաջնորդ Խուվայ վանքի, 1471 թ.— 326
102. Բաբունապետ, 1471 թ. դարձավ կթղկս էջմիածնի, 1479 թ. ևս հիշվում է Գրիգոր անունով կթղկս Այդ 2 հիշատակարաններն էլ այս նորահայտ Գրիգոր կթղկսի մասին ակնարկ պարունակող՝ հրատարակված են ո՛չ բնագրերից, ուստի հնարավոր է, որ գործ ունենք ընդօրինակողների անուշադրության հետևանքով առաջացած թյուրիմացության հետ — 330, 438
103. Քհյ, որդի Աստուածատրի. 1472 թ. Արճիշում ստ. Մաշտոց-Գանձարան — 338, 339
104. Որդի Յովսէփ գրչի, որ 1473 և 1474 թթ. Սորի գյուղում օր. 2. Աւետ.— 342, 368
105. Նղբ. Մովսէս կր.-ի, որ 1473 թ. Սորի գյուղում ստ. Աւետ.— 342
106. Գրիգորիս բժիշկ, հեղինակ խիստ արժեքավոր բժշկարանի, որ պահպանվել է Յակոբ գրչի Սամցխում 1473-ից առաջ կատարած ընդօրինակությամբ — 350
107. Ծպս Սամցխու երկրի, 1473 թ.— 350
108. Մատենիչ, սպանեց Կիլիկիայի վերջին հայ թագավորներ Կոստանդնի և Լեոնի գորակետ Հեթումին (կեղծիք) — 356
109. Տէր, շառավիղ (ժառանգ) Վայոց-ձորի պարոնտէր Ստեփանոս եպսի, 1474 թ.— 359

Գրիգոր

110. Որդի կամ եղբորորդի տանուտեր Սահակի, որ 1474 թ. Խիզանում ստ. Աւետ.—367
111. Կազմող, 1474 թ. Կազմեց մի Աւետ.—372
112. Աբեղայ, գրիչ, 1474 թ. օր. Շարակնոց — 372
113. Վարպետ Գրիգոր «գրոց աշակերտի», որ 1475 թ. Արծկում ստ. Յայսմաւորք—381
114. Բերկերցի, գրիչ, որդի Աթաբէկի, 1475 թ. Յուսկան որդու վանքում օր. Աւետ. իր ուսուցիչ Մկրտիչ րաբունապետի պատվերով, 1478 թ. Արգելանի վանքում օր. Շարակնոց. հշվ. նաև 1480 թ. իր աշակերտ Կարապետ գրչի կողմից — 381, 425, 426, 445
115. Եղբ. Բերկերի Յուսկան որդու վանքի առաջնորդ Մկրտիչ րաբունապետի, 1475 թ.— 381
116. Հայր Մարգարէ գրչի, որ 1475 թ. Քալուի Նխրի գյուղում օր. Աւետ.— 388
117. Քչյ գրիչ, 1476 թ. Յովսէփ գրչի հետ միասին օր. Յայսմաւորք — 392
118. Մկրտնի միարան Վերի-Նորավանքի, 1476 թ.— 399
119. Հորաքրոջորդի Կարապետ քհյի, որ 1476 թ. Վանում ստ. Ժառնտիր — 473
120. Ազգ. Կարապետ քհյի, որ 1476 թ. Վանում ստ. Ժառնտիր — 404
121. Ոմն քհյ, հշվ. 1476 թ. Վանում — 404
122. Որդի նվիրատու խոշա Քրմանի, 1476 թ. Վան — 404
123. Բաբունապետ, առաջնորդ Վարագայ վանքի, 1476 թ., (նույն է, հավանաբար, 1480 թ. Վարագայ վանքում հշվ. «սպասաւոր բանի» Գրիգորը) — 405, 445
124. Վանի Պողոս-Պետրոս եկեղեցու քհյ-Նեբրից, 1476 թ.— 405
125. Որդի Զմբաթ-Խաթունի, որ 1476 թ. Վարագայ վանքից նվիրեց մի այգի — 405
126. Խոշա, Վանի նշանավոր տանուտերերից, 1476 թ.— 405
127. 1476 թ. Փասավանքում Աւետարանի օրինակ տվեց Խարայէլ գրչին — 408
128. Եղբ. Կարապետ գրչի, որ 1476 թ. Երուսաղէմում օր. Ժողովածու — 412
129. Որդի Եղիի. 1477 թ. Բասենի էգէզատ գյուղում ստ. Աւետ.— 415
130. Որդի դարբին Աւետիսի, որ 1477 թ. Մոկաց Աղնայ գյուղում ստ. Դանձարան—422
131. Աշտարակեցի, եպիսկոպոս Բշնոյ՝ 1461-ից. 1478 թ. օր. Աւետ.— 426

Գրիգոր

132. Բաբունապետ, առաջնորդ Իլմայի վանքի, 1478 թ.— 433
133. Գրիչ, 1478 թ. Իլմայի վանքում օր. Շարակնոց — 433
134. 1479 թ. Արճէշում, այլոց հետ մեկտեղ ստ. Աւետ.— 436
135. Կր. գրիչ, որդի Սարգսի, 1479 թ. Երուսաղէմում օր. Աղօթամատոյց — 440
136. Եղբ. Կարապետ քհյի, որ 1480 թ. Վարագայ վանքում ստ. Ժողովածու — 445
137. Չաղրոց, վարպետ (ուսուցիչ) Զաւրվար գրչի, որ 1480 թ. Տիրիկում օր. Աւետ.— 447
138. Իր եղբ. Ալագադի հետ միասին Վրաստանում 1480 թ. վաճառեց մի Աւետ.— 447
139. Որդի կամ եղբորորդի Վարձիգուլի, որ 1480 թ. Վրաստանում գնեց Աւետ.— 447
140. Տէր, 1480 թ. Վրաստանում վկա եղավ մի Աւետարանի վաճառքի — 447
141. Արճիշեցի, 1480 թ. Երուսաղէմում կազմեց մի ձեռագիր — 448
142. Աւագ սարկաւազ, 1480 թ. ստ. Ստեփանոս եպսի օր. Աւետարանը — 449
143. Ոմն, 1589 թ. վկա եղավ մի համաձայնագրի — 43*
144. Եպս, միաբան Նկարենայ սբ Յարութիւն վանքի, ԺԵ—ԺԶ գդ.— 162*
145. Որդի խոշա Աւետիսի, որ ԺԵ—ԺԶ գդ. գերությունից ազատեց Բազենց գյուղի Աւետարանը — 367*

Գողալ

1. Դուստր խոշա Դամուրի, որ 1475 թ. Խիզանում ստ. Յայսմաւորք — 387
2. Կին վանեցի նվիրատու խոշա Քրմանի, 1476 թ.— 404

Գողալ-Խաթուն

1. Դուստր պր. Ամիրգուլի, որ 1455 թ. Բաղէշում ստ. Աւետ.— 56
2. Ազգ. Կարապետ քհյի, որ 1476 թ. Վանում ստ. Ժառնտիր — 404
3. Հարս Զմբաթ-Խաթունի, որ 1476 թ. Վարագայ վանքից նվիրեց մի այգի — 405
4. Դուստր վանեցի նվիրատու խոշա Յովսէփ Նէս Շնչենեցի, 1476 թ.— 406

Գողալիչ

1. Մաղիկ հասակում վախճանված ազգ. Աւետիս և Մեթիսեթ կր.-ների, որոնք 1454 թ. գերությունից ազատեցին մի Աւետ.— 49

Գողգոթա

2. Դուռնի խոշա Խաչատուրի, որ 1462 թ. Արճէշում ստ. Աւետ.— 179

Գողգոթա — Հայր Գրիգոր Գորեցու, որ 1462 թ. գնեց Աւետ.— 170

Գոհար — Տե՛ս Գոհար

Դոնգուլ (Գանգուլլայ)

1. Հարս տանուտեր Յոհաննէսի, որ 1465 թ. Աղթամարում ստ. Գանձարան — 236, 237

2. Մայր խոշա Էդրիշահի, որ 1475 թ. Կտուցում օր. Աւետ.— 382

Դադիան — Որդի Հալիֆայի, որ 1463 թ. Կտուցում ստ. Աւետ.— 197

Դադիս — Տե՛ս Քաղէոս

Դալնաթ — Մայր Յովան գրչի, որ 1478 թ. Մովքում օր. Գանձարան — 433

Դալօրէկ — Որդի տէր Աւագի, որ իր եղբայրների հետ Մրնչկանց գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ.— 185

Դամուր

1. Հայր Յովանէս քհնյի, որ 1466 թ. Աղթամարում ստ. Գանձարան — 247

2. Խոշա, որդի Յովանիսի. 1475 թ. Խիզանում ստ. Յայսմաուրբ — 387

Դամուրաւաշ — Հայր Պաւլոս վրդի, որ 1476 թ. Վերի-Նորավանքում օր. Աւետ.— 399

Դանաթէկ — Մատղաւանք գյուղի առաջնորդներից, 1474 թ.— 364

Դանա-Խաթուն

1. Դուռնի Շախիաշի, որ 1453 թ. Վանում նորոգել տվեց մի Աւետ.— 35

2. Կին Ջանիբէկի, որ 1463 թ. Արմիզանք գյուղում ստ. Շարակնոց — 203

Դանիել

1. Վրդ. Սեանեցի, «Տիեզերալոյս և քաջ բառունապետ տանա Արեւելեան, որդի Կարապետ քհնյի, 1451 թ. Սեանայ կղզում օր. Գր. Տաթևացու Մկն. Մատթէոսի Աւետարանին, 1461 թ. 100 թանկայով գնեց Գր. Տաթևացու Քարոզգիրք, 1464 թ. Հայոց-Քառում ստ. Ժաշոց, 1471 թ. Աղչոց վանքում ստ. Աւետ., 1476-ից առաջ Եկեղեցաց գաւառի Դալար սբ Յոհան վանքում ստ. Մաշտոց, Սրա աշակերտներից են՝ Յորդանան վրդ. Տաթևի, Գալուստ վրդ Յոհանավանքի, Սարգիս վրդ. Կէտանոցի, Կարա-

Դանիել

պետ վրդ Շամբիճորի, ինչպես նաև Տիրատուր արեղայ գրիչ — 4, 5, 156, 171, 214, 315, 316, 396, 397*, 429

2. Արեղայ, որդի Դաւթի, 1452 թ. Այրիվանքում ստ. Շարակնոց — 15, 16

3. Որդի տանուտէր Մկրտչի, որ 1452 թ. Աղթամարում, սա. Աւետ.— 23

4. Միաբան Արծկէի Կողոց վանքի, 1452 թ.— 26

5. Հայր Վալաթի, որ 1453 թ. Քաջբերունիքի Ականց գյուղաքաղաքում ստ. Աւետ.— 34

6. Հորեղբորորդի, ռէս Մանկտաւագի, հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գրուղում — 52

7. Հնդցլ աղգ. վերոհիշյալ Մանկտաւագի—52

8. Գրիչ, ավարտեց 1458 թ. Հաղբատում օր. Ժաշոցի վերջին մասի ընդօրինակութիւնը—99

9. Քհնյ, գրիչ, 1460 և 1475 թթ. Արծկէում օր. Աւետ. և Մաշտոց — 139, 390

10. Որդի Սարգիս քհնյի, որ 1460 թ. Արծկէում ստ. Աւետ.— 139

11. Քհնյ, 1460 թ. Արծկէում Աւետ. օրինակ շնորհեց Միքայէլ գրչին — 140

12. Որդի Ամիր-Սարգիսի, աղգ. Ներսէս քհնյի, որ 1461 թ. Ուրծում ստ. Աւետ.— 158

13. Եղբ. Աստուածատուրի, որ 1463 թ. Բերդաճորի վանքում ստ. Աւետ.— 200

14. Աղգ. Դանիէլ վրդ. Սեանեցու — 214

15. Վանի Պօռոս-Պետրոս եկեղեցու քհնյ-ներից, 1465, 1467 թթ.— 234, 259

16. Կր., աղգ. Ուվանէս քհնյի, որի հիշատակին 1466 թ. նվիրեցին մի Աւետ.— 255

17. Հայր Մովսէս Արծկեցի գրիչ-հիշատակագրի, 1472 թ.— 332

18. Երէց, որդի սիր Ամիր-Պոյճու, որ 1476 թ. նվիրեց Խառակոնի Բերդ գյուղի եկեղեցուն մի Մաշտոց — 411

19. Եղբ. պր. Ֆարաճի, որ 1478 թ. Հաղբատում ստ. Աւետ.— 434

20. Որդի պր. Սաղադի, եղբորորդի Գուգիաշայի, որ 1474 թ. Մղաքու վանքում ստ. Աւետ.— 365

21. Որդի Յովհաննէսի, 1477-ից հետո երէց-կին Տինարից 150 թանկայով գնեց մի Աւետ.— 424

22. Հայր Յակոբ վրդի աշակերտ Մկրտիչ քհնյի, հշվ. 1478 թ. Հերմոնի վանքում — 429

23. Եղբորորդի Սիւնեաց արքեպս Յորդանաճ վրդի, 1478 թ.— 430

Դարձան (Տարման)

1. Որդի տիկին Դշխուի, որ 1455 թ. Ասպա-
ւերուկ դյուզում ստ. Աւետ.— 60
2. Հնդցի որդի Ստեփանոս գրչի հղևր մայր
Խաթունի, հշվ. 1464-ից առաջ — 223
3. Ուրդի խոշա Մլհամի, հշվ. 1466 թ. — 254
4. Աղղ. Մխիթար քարգործի, որ 1474 թ.
ստ. Աւետ.— 371

Դարձանշան — Բոռ Աստուածատուրի, որ
1474 թ. Արճէշում ստ. Աւետ.— 364

Դար — Մայր Զաքոս գրչի, որ 1474 թ. Վա-
յոց ձորում օր. Յայսմաւորքի մի մասը—
— 358

Դաւիթ

1. Անյաղթ — 275, 287
2. Կթղկս Աղթամարի (1393—1433) — 308,
310, 311
3. Առաջնորդ Ջերմաձորոց երկրի, Փոքր-
Ակոտու վնքի, 1451 թ.— 4
4. Նղբ. Սուքիաս քհյի, որ 1451 թ. Ռշտու-
նիքի Բերդաձորի վանքում ստ. Գանձա-
րան — 8
5. Որդի վերոհիշյալ Սուքիաս քհյի — 8
6. Աղղ. վերոհիշյալ Սուքիաս քհյի — 8
7. Քեռի Տէրտէրի, որ 1451 թ. Ղրիմո՞ւմ
գնեց մի Աւետ.— 11
8. Հնգցի հայր Դանիէլ աբեղայի, որ 1452 թ.
Այրիվանքում ստ. Շարակնոց — 15
9. Միայնակեց, որդի Միքայէլի. 1452 թ.
Աղջոց վանքում ստ. Աւետ.— 18
10. Փեռորդի վերոհիշյալ Դաւիթ միայնակե-
ցի — 19
11. Նղբ. Ստեփանոս գրչի, որ 1452 թ. Աղ-
թամարում օր. Աւետ.— 23
12. Մերախնցի. 1452 թ. օր. մի Ժողովածու,
հիշատակարանին կցելով հարուստ բո-
վանդակությամբ ժամանակագրություն— 29
13. Նպս Խարբերդի, 1453 թ. օր. Յայսմա-
ւորք, հշվ. նաև 1479 թ. — 31, 438
14. Միաբան Վարազայ վանքի, 1454 թ.— 40
15. Պր., որդի պր. Յովանէսի, հորեղբորորդի
մահգասի Կիրակոսի, որ 1454 թ. ստ. և
նորոգել տվեց մի Աւետ.— 49
16. Նորընծայ քհյ, որդի Խաչատուր քհյի.
Արճէշում սկսել էր օրինակել Աւետ., բայց
մեռավ 1455 թ. կիսատ թողնելով գոր-
ծը — 54, 55
17. Գրիչ, 1455 թ. Բաղէշում օր. Աւետ.— 56
18. Հայր Ստեփանոս և Աբրահամ կր.-ների,
որոնք 1455 թ. Աղթամարում ստ. Ծա-
շոց — 57

Դաւիթ

19. Նպս, առաջնորդ Գամաղիէլի վանքի, հշվ.
1455, 1468 և 1469 թթ.— 59, 274, 296
20. Աղգ. Յովանէս քհյի և Յոհանէս տանու-
տէրի, որոնք 1455 թ. Փասավանքում ստ.
Աւետ.— 59
21. Հայր Յակոբ գրչի, որ 1457 թ. Հերմոնի
վանքում օր. Աւետ.— 85
22. Միաբան Հաղբատայ վանքի, 1458 թ. — 98
23. Գրագիր, որդի Տէրտէրի, եղբորորդի Ա-
ւագտէո վրդի, Սրկղունքում 1459, 1461,
1473, 1475 թթ. օր. 4 Աւետ., իսկ 1478 թ.
— Ծառնտիր — 122, 157, 346, 375,
427, 428
24. Հայր Միքանշի, որ տարիներ առաջ նվեր
ստացած Աստուածաշունչը 1460 թ. նվիրեց
Սանահնի վանքին — 130
25. Նղբ. Վարդան քհյի, որ 1460 թ. Խիզանում
ստ. Աւետ.— 148
26. Աբեղայ գրիչ. 1462 թ. Տփիսխում օր.
Աւետ.— 169
27. Աղղ. Հալիֆայի, որ 1463 թ. Կտուցում
ստ. Աւետ.— 197
28. Կր., որդի Ապտուսեհի, 1463 թ. ստ.
Ռամգիրք, 1467 թ. Նզրդոտ վանքում— 34.
Ղրիմեցու Մեկնութիւն Տումարի — 205, 262
29. Միաբան Հայոց-Քառի Ամենափրկչի,
1464 թ.— 214
30. Նպս, Միաբան Խլպաշի վանքի, 1464 թ.
— 221
31. Աղղ. վերոհիշյալ Ստեփանոս եպսի — 221
32. Գործակալ Խլպաշի վանքի, 1464 թ. — 222
33. Առաջնորդ Վասպուրականի վանքերից
մեկի, որում 1464-ից առաջ Ստեփանոս
գրիչն օր. Աւետ.— 222
34. Հայր մահդասի Յովանէսի, որ 1464 թ.
գերությունից աղատեց մի Աւետ.— 223
35. Ոմն, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 290
36. (Գրված՝ Դայուտ աղավաղ ձևով), եղր.
ուսթա Վարդանի, որ 1471 թ. Աղթամա-
րում ստ. Յայսմաւորք — 311
37. Նղբ. Անթառանի, որ 1471 թ. Մեղունց
վանքում ստ. Աւետ.— 318
38. Խարբերդցի նահատակ, սպանված 1473
թ.— 355
39. Կազմող, որդի Հասան-րէկի, 1474 թ.
նորոգեց, ոսլայեց և կազմեց մի Ծաշոց—
— 369
40. Աղգ. Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խլա-
թում ստ. Աւետ.— 379

Դատիր

41. 1.10-ամյա բարունակետ, հշվ. 1476 թ. վերի-նորավանդում — 399
42. Միարան վերի-նորավանդի, 1476 թ.—399
43. Եղբ. Սարգիս քհյի, որ 1476 թ. ստ. և կազմել տվեց մի Աւետ.— 413
44. Ոմն, 1477 թ. Մշոյ Նորդոտ մենաստանում ստ. Շարակնոց — 423
45. Սարգազ, եղբ. Սարգիս կր.-ի, որ 1478 թ. Սրկղունքում ստ. Ճառքնտիր — 428
46. Եղբ. Սարգիս քհյի, որ 1478 թ. ստ. Աւետ.— 435
47. Դաւութ, 1479 թ. Արճէշում իր եղբայրների հետ ոտ. Աւետ.— 436
48. Արքեպս, առաջնորդ Նկարենայ սր Յարութիւն վանքի, ԺԵ—ԺԶ դդ.— 162*
49. Միարան Նկարենայ սր Յարութիւն վանքի, ԺԵ—ԺԶ դդ.— 162*

Դաւնդի (Դոնդի)

1. Եղբորդին Զաքարէ վրդի, որ 1458 թ. Խառաքաստայ վանքում ստ. Սաղմոսարան— Աղօթամաստոյց — 100
2. Քոյր Սարգիս քհյի, որ 1460 թ. Արծկէում ստ. Աւետ.— 139
3. Մայր Սարգիս կր.-ի, որ 1478 թ. Սրկղունքում ստ. Ճառքնտիր — 428

Դեղախաբուն — Մայր (թե՛ մորաքույր) Ստեփանոս բարունակետի, որ 1452 թ. Տրեփիսում օր. Գր. Տաթևացու Քարոզգիրք, իսկ 1462 թ. սա. Աւետ.— 17, 170

Դէզափ — Որդի Բաճդնի՝ Խոնձա կնոջ հղեր որդու, որ 1460 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ.— 143

Դէսբանայ (իմա՛ Դեսպինա) — մորաքույր Աղթամարի Ստեփանոս կթղկսի և Դաւիթ եպսի, հշվ. 1471 թ.— 309

Դիլդար — Դուստր տանուտէր Փանիկի, հշվ. 1469 թ. Գամաղիէի վանքում — 296

Դիլշաա (ար) — Տանուտէր, 1474 թ. Տփիսիսում սա. Աւետ.— 362

Դիլշաա (իգ.)

1. Մայր Յովհաննէս գրչի, որ 1451 թ. Խիզանում. օր. Աւետ.— 10
2. Հգեր մայր Յովանէս քհյի, որ 1457 թ. Նորոգել տվեց մի Աւետ.— 97
3. Մայր Մկրտիչ քհյի, որ 1461 թ. Սրկղունքում սա. Աւետ.— 157
4. Կին մահդասի Մուրատի, որ 1464 թ. Երեւանի վանքում ստ. Աւետ.— 228

Դիլշաա

5. Քոյր Դովլաթ կնոջ, որ ամուսնու հետ միասին 1471 թ. ստ. Աւետ.— 320
6. Կին Սատաղայի, որ 1475 թ. Բոլորաբերդի անապատում (Սրկղունք) ստ. Աւետ.— 377
7. Քոյր Սարգիս կր.-ի, որ 1478 թ. Սրկղունքում ոտ. Ճառքնտիր — 428
8. Քոյր Յակոբ վրդի, որ 1478 թ. Հերմոնի վանքում ստ. Աւետ.— 429
9. Դուստր Սարգիս քհյի, որ 1478 թ. ստ. Աւետ.— 435

Դիլշաա-Խաբուն

1. Քոյր Կարապետ քհյի, որ 1457 և 1464 թ. Ոստանում ստ. Գանձարան և Յայմաւուրք — 89, 224
2. Դուստր վերոհիշյալ Կարապետ քհյի—89, 224
3. Մայր Սագսթիարի, որ 1475 թ. Սանահնում ստ. Աւետ.— 374

Դիւնար (Գրված Տինար) — Կին Սարգիս քհյի. 1477-ից հետո իր ամուսնուն պաականած Աւետարանը վաճառեց ոմն Դանիէի — 424

Դշխոյ (Դշխու)

1. Տիկին, դուստր պր. Առաշի, 1455 թ. Ասպաւերուկ գյուղում ստ. Աւետ.— 60
2. Հնգլ դուստր Յակոբ գրչի, որ 1470 թ. Խարբերդում օր. Աւետ.— 298
3. Քոյր Մարտիրոսի, որ 1470 թ. Անկիւնեաց վանքում ստ. Աւետ.— 306

Դշխոյ-Մէլիք — Կին Ազների, որ 1477 թ. Անկիւնեաց վանքում ստ. Աւետ.— 418

Դովլաթ (ար.)

1. Ոմն, հշվ. 1460 թ. Աղթամարում — 145
2. Հայր նվիրատու Ատոմ Տանձաւելենցի, 1476* թ. — 405

Դովլաթ (Դաւլաթ, Դովլաթ) (իգ.)

1. Կին Վարդան գրչի, որ 1452 թ. Վանում օր. Աւետ.— 24
2. Մայր Աստուածատուրի, որ 1456 թ. Փասավանք գյուղում ստ. Աւետ.— 75
3. Մայր Միսիթար կր.-ի, որ 1457 թ. Արճէշում ստ. մի Ճառք — 86
4. Քոյր Մելքեսէթ գրչի, որ 1459 թ. Շատուան գյուղում սա. Աւետ.— 125
5. Զաւակ Խաչատուր Շատուանցու, որ 1461 թ. նվիրեց Նկարենայ սր Յարութիւն վանքին մի Մաշտոց — 162
6. Մայր Դուլշաա-Խաթունի, որ 1464 թ. Արծկէում ստ. Աւետ.— 217
7. Հօրեղբօր կին Յովանէս քհյի, որ 1466 թ. Աղթամարում ստ. Գանձարան — 247

Դավլար

8. Կին Արթուրյանի, որ 1471 թ. իր հնգյլ որդիների հիշատակին ստ. Աւետ.— 320
9. Տովլար, բույր Զաքարէ գրչի, որ 1470-ական թթ. Անկիւնեաց վանքում օր. ձեռագրեր — 306, 401, 419
10. Մայրական տառ Աստուածատուր արեղայի, որ 1472 թ. Արշըրոյ վանքում ստ. Մաշտոց — 337, 338
11. Դուստր Մինա-Խաթունի, որ 1476 թ. Աղթամարում ստ. Յայսմաւուրք — 402
12. Փրոշդուստր Կարապետ քչի, որ 1476 թ. վանքում ստ. Ճառնտիր — 403
13. Նորորկին Կարապետ գրչի, որ 1476 թ. Երուսաղէմում օր. Ժողովածու — 412
14. Նորորկին Կարապետ գրչի, որ 1480 թ. Վարազյա վանքում օր. Ժողովածու (հմմ. նախորդի հետ) — 445

Դավլարեան (Տովլարիար)

1. Թոռ Յովհաննէս քչի, որ 1467 թ. Ոստանում ստ. Աւետ.— 261
2. Մելիք, ուրիշների հետ միասին վերացրեց Վանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցու «ոխվերու լարէքն», 1476 թ.— 405*

Դավլար-Խաթուն (Տովլար-Խաթուն)

1. Հնգյլ դուստր ոստանցի ուստա Ատոմի, որ 1460-ական թթ. գերությունից աղաւտեց մի Աւետ.— 22
2. Կարճահասակ դուստր Աստուածատուր քչի, հշվ. 1466 թ.— 255
3. Դուստր Աւետիքի, որ 1475 թ. Կ. Պօսում դնեց Կաֆայից գերված մի Աւետ.— 389
4. Դուստր պր. Գրտունի, որ 1476 թ. ստ. Գանձարան — 414
5. Մայր Դուռգանայի և Շահգաղի, որոնք 1478 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ.— 431

Դավլարշահ

1. Հայր Կտուց վանքի առաջնորդ Գրիգոր եպսի, 1462 թ.— 182
2. Պր., որդի Մաղթումի, Մարմետի տանուտերներից, 1462 թ.— 183
3. Որդի Խաչատուրի, որ 1462 թ. իր եղբայրների հետ միասին Մընչկանց գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ.— 185
4. Խոշա, 1465 թ. Աղթամարում օժանդակեց մի Գանձարանի ստացմանը — 236, 237
5. Նղբ. Արթուրյանի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ.— 320
6. Հայր Յակոբ վրդի, որ 1471 թ. Հերմոնի վանքում ստ. Աւետ.— 429

Դավլարշահ (իգ.) — Փրոշդուստր Խաչատուր և

Ստեփանոս կր. եղբայրների, որոնք 1492 թ. Կտուց վանքում ստ. Յայսմաւուրք — 182

Դավլար-Փաշայ — Ազգականուհի Կարապետ քչի, որ 1476 թ. վանքում ստ. Ճառնտիր — 404

Դուխտար (Դուխթար)

1. Հարս Ղաղար քչի, որ 1452 թ. Մըզուր գյուղում ստ. Աւետ.— 28
2. Նղբորհարս ռէս Մանկտաւադի, որ 1455 թ. Մցի գյուղում «օգնական եղև ի գին Աւետարանիս» — 52
3. Կին Հազարբէկի, ազգ. Շիրազ-Խաթունի, որ 1470 թ. Շուշանց գյուղում նորոգեց մի Աւետ.— 307
4. Մայր Թումայ կր.-ի, հշվ. 1471 թ.— 322
5. Մայր Խոշա Յովսէփի, որ 1479 թ. Մուշում ստ. Աւետ.— 438

Դունիա — Մայր վանեցի նվիրատու Յովանէս Շնչենեցի, 1476 թ.— 406

Դունիա-Խաթուն

1. Մայր Ամիրբէկի, որ 1456 թ. Գայթիս գյուղում ստ. Աւետ.— 73
2. Մայր Սմբատ Թազաւորի, հշվ. 1465—1466 թթ.— 238

Դուռմնիք — Մայր Աստուածատուր արեղայի, որ 1472 թ. Արշըրոյ վանքում ստ. Մաշտոց — 337, 338

Դուրդան (Դուրգանայ)

1. Դուստր Ներսէս երէցի, որ 1451* թ. Արճէշում ստ. Գանձարան — 14
2. Դուստր Պետրոսի, որ 1475 թ. վանքում ստ. Աւետ.— 383
3. Դուստր Արզըլմսեհի. 1478 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ.— 431

Եղար (Աղուպ, Յաղուպ)

1. Պապ Մելքիսեթ քչի, որ 1464 թ. Խորաթանց գյուղում ստ. Աւետ.— 220
2. Աղ-Կոյունլու բէկ, զան, որդի Ուզուն-Հասանի, գրավեց գահը՝ սպանելով իր Սուլթան-Խալիլ եղբորը, գահակալեց 1478—1490 թթ.— 423, 427, 436, 437, 438, 446

Երբունա

1. Պապ Ստեփանոսի, որ 1460 թ. Ղրիմի սբ Թորոս եկեղեցուն նվիրեց մի Ճաշոց—152
2. Նղբ. Խոշա Աւետիսի, որ 1470 թ. Արբերդի վանքին նվիրեց մի արտ՝ Վարդենիս գյուղում — 304

Երբեմսիմ — Դուստր ռէս Արիշանի, որ ԺՋ դարում նորոգեց մի Յայսմաւուրք — 88*

Նդիլշան — Տճ'ս էդիլշահ

Նգյանգրախշ (Նգոյանգրաշխ, էդիլիքաշխ)

1. Որդի տանուտ!ր Յոհանէսի, որ 1455 թ. Աղթամարում ստ. Ճա ընտիր — 58
2. Որդի Արդուլթ'կի, որ 1458-ից հետո Ոստանում կրկին ստ. նախկինում իր հորեղորորդուն պատկանող Աւետարանը — 103
3. Որդի Ըդթիարի, որ 1460 թ. Բաղլաւ ստ. Աւետ. — 141
4. Սարկաւագ, աղդ, Ներսէս գրչի, 1460 թ. Աղթամարում օգնում էր վերջինիս — 142
5. Որդի արճիշեցի Գրիգորի և Խալիմ-Խաթունի, երիտասարդ հասակում առևտրական գործերով մեկնեց Արևելյան երկրներ. դարձի ճանապարհին՝ մեռավ Բավրիզում, 1465-ից առաջ — 235
6. Որդի Արապ Նրևանցու, որ 1476 թ. ստ. Աւետ. — 398
7. Ոսկերիշ, որդի Յովանէսի, 1476 թ. նվերեց Վանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցուն արծաթե սկիհներ — 405
8. Խոշա, Վանի նշանավոր տանուտերերից, 1476 թ. — 405

Նդիլիշ (էդիլիշեր) — Ոստանի քուրդ ամիր, հշվ. 1460-ական թթ. որպես Ոստանի եկեղեցիների սրբությունները գերող և Ռըշտունիաց կրկիրը թալանող — 22, 232

Նգեկիլ (Ջեկիլ)

1. Սրկողմէ գյուղի երէց, ընկերակից Դաւիթ դրչի, հշվ. 1461—1478 թթ. — 157, 346, 376, 378, 427
2. Միաբան Աւագ վանքի, 1463 թ. — 208
3. Քհյ Քրէժու (Գորիի մոտ) սր Լուսաւորիչ եկեղեցու, 1469 թ. — 292
4. Միաբան Վերի-Նորավանքի, 1476 թ. — 399
5. Ազգ. Յակոբի, որ 1477 թ. նվիրեց Անճնի գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 424
6. Ոմն քհյ, հշվ. 1477 թ. նրկնկայում — 424
7. Նդրորդի Սիւնեաց արքեպս Հորդանանի, 1478 թ. — 430

Նլիաս — Ազգ. Կարապետ քհյի, որ 1476 թ. Վանում ստ. Ճառնտիր — 404

Նկդիշ — Տճ'ս Իգդիշ

Նդուն — Որդի Ատոմ քհյի, որ 1454 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 45

Նդիա (Նդի)

1. Հայր Մելքիսէթ քհյի, որ 1464 թ. Խորաթան գյուղում ստ. Աւետ. — 219, 220
2. Նդ. Գալուստ քհյի, որ 1471 թ. Սիւնիքի Արևիս գյուղում ստ. Աւետ. — 316

Նդիագար

3. Հայր Գրիգորի, որ 1477 թ. Բասենի էգէպատ գյուղում ստ. Աւետ. — 415, 416
4. Որդի վերոհիշյալ Գրիգորի — 415

Նդիագար

1. Աննր Խաչատուրի, որ 1460 թ. Ղրիմում ստ. Աւետ. — 149
2. Հայր Գրիգոր կր.-ի, որ 1475 թ. Արծկէում ստ. Յայսմաւորք — 381

Նդիշ (Նդիշայ, Յեդիշէ)

1. Նդրորդի Մանուէլ քհյի, որ 1465 թ. Կաթ գյուղում ստ. Ճաշոց — 231
2. Նպս Վսլոց-ձորի, Բիւրթնիկանց տան պալազաներից, հշվ. 1475, 1478 թթ. — 375, 427
3. Քհյ, որդի Սատաղայի, որը ի վայելումն որդու, 1475 թ. Սրկղունքում ստ. Աւետ. — 377

Նդիս (Նդիսէ)

1. Դուստր Ներսէս երկրի, որ 1451 թ. Արճէշում ստ. Գանձարան — 14
2. Քույր Վաթան քհյի, որ 1460 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 148
3. Մայր Խոշա Դամուբի, որ 1475 թ. Խիզանում, ստ. Յայսմաւորք — 387

Նդիսաքեթ

1. Դուստր Ջ'ան կնոջ, որ 1452 թ. Տփիսիւսում ստ. Աւետ. — 16
2. Հորեղորդին Վաթան կր.-ի, որ 1454 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 40
3. Քույր Ատոմ քհյի, որ 1454 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 45
4. Մայր Կիրակոս գրչի, որ 1454 և 1463 թթ. Բաղէշում օր. 2 Աւետ. — 46, 195
5. Մայր պր. Կիրակոսի, որ 1456 թ. Բասենում ստ. Ճաշոց — 67
6. Կին Աստուածատուրի, որ 1456 թ. Փասավանք գյուղում ստ. Աւետ. — 75
7. Հնգյլ քույր Ատոմ քհյի, որ 1460 թ. Արծկէում ստ. Ոսկեփորիկ — 138
8. Մայր Նրաշխատր սր Աստուածածնի վանքի առաջնորդ Ատոմի, 1461 թ. — 163
9. Անդամ Մընշկանցի մի գերդաստանի, որը 1462 թ. գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185
10. Զոքանշ մընշկանցի վերոհիշյալ գերդաստանի անդամ տէր Աւագի — 185
11. Հնգյլ դուստր պր. Կոստանդի, որի հիշատակին 1463 թ. Նդրկիայում հայրը ստ. Աւետ. — 203

Նդիսարեք

12. Կին Մանուէլ քչի, որ 1465 թ. Կած գյուղում ստ. Ճաշոց — 231
13. Խաթուն, տարածած հնգցլ դուստր պր. Յովաննիսի, որ 1466 թ. Ղրիմում գնեց Աւետ. — 252
14. Երկցկին, հշվ. 1466 թ. — 255
15. Հղեր մայր Մկրտիչ գրչի, որ 1469 թ. Բիւրականում օր. Տաղարան — 288
16. Մայր Յովանէս էրէմբրցու, որ 1475 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 385
17. Մայր Կարապետ գրչի, որ 1476 թ. Երուսաղիմում օր. Ժողովածու — 412
18. Մայր Վարդան կր.-ի, որ 1477 թ. Մատուռն դուղում սա. Գանձարան — 422
19. Քույր Վարդան կր.-ի, որ 1477 թ. Մատուռն դուղում սա. Գանձարան — 423
20. Մայր Կարապետ քչի, որ 1480 թ. Վարդալ վանքում ստ. Ժողովածու (հմմ. № 17-ի հետ) — 444, 445
- Ննաղիս (կամ Ննատին) — Հնգցլ որդի Երևանցի Արտակի, որ 1476 թ. ստ. Աւետ. — 398
- Ննոֆ (գրված՝ Յինոք) — Եղբորորդի Մանուէլ քչի, որ 1465 թ. Կած գյուղում սա. Ճաշոց — 231
- Նովանէս — Տե՛ս Յովաննէս
- Նոինէ — Ազգականութի մահդասի Ստեփանոսի, որ 1469 թ. Փասավանքում ստ. Յայմաւուրք — 282
- Նսայի
1. Նաղաշ, ճանհաս նկարող, 1453 թ. Վերինորավանքում ծաղկեց ու կազմեց Տօնական, 1473 թ. Հերմոնի վանքում օր. Աւետ., հշվ. նաև իր հարազատ Մատթէոս եպսի կողմից — 65, 347, 348
 2. Կր., հշվ. Արարատեան գավառի Ուրծ գյուղում 1457 թ. — 82
 3. Մարկաւազ, որդի Մատթէոս քչի, որ 1466 թ. Անաւարդում ստ. Ճաշոց: Օգնում էր գրչին թուղթ կոկելով — 251
 4. Եղբորորդի Դանիէլ վրդի, որ 1476 թ. ստ. Մաշտոց — 396
 5. Վրդ., սրա և ուրիշների պատվերով Մատթէոս գրչի 1476 թ. օր. Թշնոց ժողովածու, իսկ 1480 թ. Երուսաղիմում սրա խորհուրդներով Գրիգոր Արճիշեցին կազմեց մի ձեռագիր — 413, 448
 6. Հայր Աստուածատուր քչի, որ 1477 թ. Երզնկայում օր. Աւետ. — 424 (Տե՛ս նաև Ամիր-Նսայի)
- Նսրեք (գրված՝ Իսթեր) — Մայր Աւետիս կր.-ի,

որ 1454 թ. Վանում ստ. Մաշտոց և գերում-
թյունից աղատեց մի Աւետ. — 44, 48

Նտիլպէյ — տե՛ս Էտիլպէյ

Նրան-Մէլիֆ — Մայր Շատիպէկի և Կուտճիի, հշվ. 1458 թ. — 114

Նրանոս — Քչյ Ղրիմի Սալայճուխ վայրի սր
Սիմէոն եկեղեցու, 1460 թ. — 149

Նրեմիա

1. Ե՛պս. «առ ոտս» սորա 1459 և 1461 թթ. Սրկղունքում Դաւիթ գրչին օր. 2 Աւետ., հշվ. նաև որպես հգևոր հայր Աւագտէր վրդի — 122, 157, 375
 2. Կր. գրչի, 1464 թ. Կեղի քաղաքում օր. Մաշտոց-Գանձարան, 1474 թ. Կոնթեր գյուղում-Մաշտոց, 1478 թ. Հերմոնի վանքում-Աւետ., 1480 թ. դարձյալ Կեղի քաղաքում-Աւետ. — 225, 226, 363, 429, 446 446
 3. Վրդ., միաբան Կապոսի վանքի, 1466 թ. — 251
 4. Աշակերտ Աւագտէր վրդի, որ 1475 թ. Սրկղունքում օր. Աւետ. — 376
- Նւաղւայ — Տե՛ս Էւատշահ
- Նւտուխ — Ոմն, հշվ. 1462 թ. Տեպուր գյուղում — 171
- Նփրոսին — Դուստր Մկրտիչ գրչի, որ 1469 թ. Բիւրականում օր. Տաղարան — 288, 289

Օ

- Ջանգաւ — Ազգ. Սուքիաս քչի, որ 1451 թ. Բերդաձորի վանքում ստ. Գանձարան — 8
- Ջանգիշ — Փեսա Յոհաննէս կր.-ի հգևոր մայր Գունաշի, հշվ. 1458 թ. Աղթամարում — 109
- Ջապարբու — Եղբ. Սարգիս քչի, որ 1478 թ. ստ. Աւետ. — 435
- Ջալլու-Խաթուն — Տարածած հնգցլ դուստր պր. Յովաննիսի, որ 1466 թ. Ղրիմում գնեց Աւետ. — 252
- Ջատամ — Քույր Սարգիս քչի, որ 1478 թ. ստ. Աւետ. — 435
- Ջարման — Հորեղբորորդի Ջաքար աբեղայի, որ 1458 թ. դնեց Շարակնոց — 113
- Ջարմանդուխտ — Մահդասի, 1463 թ. Բաղէշում ստ. Աւետ. — 195
- Ջարմանունի — Տիկին, կին Կիլիկիայի վերջին թագավորների զորապետ Հեթումի. ամուսնու սպանությունից հետո, մարտնչելով եղիպտացիների դեմ «փախեալ լերինս Կոկիտոնի և Ուլիոյ», ապա գրավեց Կապանը (Կեղծիք) — 356

- Ջաւր — Եղբ, Սատաղայի, որ 1475 թ. Սրկղուն-
քում ստ. Աւետ. — 377
- Ջաւարաբէլ — Քոյր դարբին Աւետիսի, որ
1477 թ. Աղնայ գյուղում ստ. Աւետ. — 422
- Ջաւրան — Ոմն, 1474 թ. Կոնթեր գյուղում ստ.
Մաշտոց — 363
- Ջաւարվար (կամ Ջաւրվար) — Գրիշ, որդի
Սանփանոսի, աշխատում էր Տիւրիկում,
1465, 1474, 1476, և 1480 թթ. օր. 2 Աւետ.,
Ճաշոց և Շարակնոց — 241, 370, 412, 447
- Ջաւ — Անեւր մահադասի Մուրատի, որ 1464 թ.
Երեւանի վանքում ստ. Աւետ. — 228
- Ջաւառիա (Ջաքարայ, Ջաքարէ, Ջաքար)
1. Ա, Սեֆեդինեան, կթղկս Աղթամարայ
(1296—1336) — 309
2. Բ, կթղկս Աղթամարայ, նահատակվեց
Ոստանի քուրդ ամիրի կողմից 1393 թ. — 309
3. Գ, կթղկս Աղթամարայ, 1419 թ. հշված է
որպէս ճալրապետ Դաւիթ Գ. կթղկսի հետ
միասին, 1439 թ. մի գրիշ հայտնում է, որ
այսում ամի նստաւ յաթոռ հայրապետութե-
ան, 1460 թ. Ջհանշահից ստացաւ էշմիսն-
նի կաթողիկոսութունը և Գրիգոր Լուսաւորչի
աշը ու սկսեց կռիւն Եղնդհանուր Հայոց
կաթողիկոս և պատրիարք Վաղարշապատում,
մեռաւ 1464 թ. — 4, 6, 10, 20, 23, 24,
25, 38, 39, 42, 45, 57, 59, 74, 76, 89,
102, 103, 104, 106, 117, 118, 127, 135,
138 — 143, 145, 148, 153, 154, 156, 157,
160, 161, 163, 164, 169, 172—175, 177—
179, 181, 184 — 187, 193, 195—198, 200,
215, 217, 218, 222—224, 237, 237*, 238
4. Որդի Վարդաղատի, ունի Զերմաճորոյ
երկրի Յիննեց գյուղի (ոչն էր նաև իր եղբ.
Թուման), հշվ. 1451 թ. — 4
5. Վրդ, առաջնորդ Վտրդոյ վանքի, հշվ.
1451—1458 թթ. — 7, 24, 40, 105
6. Որդի կամ եղբորորդի Ղազարի, որ 1456 թ.
Սալմաստում գերութիւնից աղատեց մի
Աւետ. — 68
7. 1456 թ. Փասավանքում Աւետարանի օրի-
նակ շնորհեց Իսրայիլ գրիշին — 76
8. Իր ընկերոջ կողմից սպանված մորաքրոջ-
որդի մահադասի Ստեփանոս-Ղարիպշահի,
որ 1457 թ. Արգելանի վանքում ստ. Յայս-
մաւուրք, հշվ. նաև 1460 թ. Արծկէում — 79,
137
9. Արքեպս, հշվ. 1457 թ. Արարատեան գա-
վառի Ուրծ գյուղում — 82
10. Արեղայ, ուսուցիչ Սարգիս գրիշի, որ
1457 թ. Երուսաղէմում օր. Գանձարան — 96
- Ջաւառիա
11. Վրդ, որդի Յովանէսի. 1458 թ. Խառա-
քաստայ վանքում ստ. Սաղմոսարան-Ազո-
թամատոյց — 100
12. Եղեգիս գյուղի տանուտերերից, 1458 թ. —
— 107
13. Ջաքար Արեղայ, որդի էրկիւի. 1458 թ.
գնեց Շարակնոց — 112
14. Հնգցի հորեղբ. վերոհիշյալ Ջաքար արե-
գայի — 113
15. Որդի Յովանէս քհնի, որ 1458 թ. ստ.
Աւետ. — 114
16. Պր. Ջաքար, հայր Խոշա Արդըլ-Աղիգի,
որ 1459 թ. Ոստանում գնեց Ճաշոց — 117
17. Քհյ, գրիշ, 1460 թ. Հերմոնի վանքում օր.
Աւետ. 1462 թ. Տիւրիկում՝ Աւետ., իսկ
1479 թ. Արճէշում՝ Մաշտոց-Գանձարան
(կարող են նաև տարբեր գրիշներ լինել) —
— 133, 134, 188, 437
18. Քհյ, 1460 թ. Եղուճոր գյուղում ստ. Ա-
ւետ. — 135
19. Քհյ, պապ Յովանէս գրիշի, որ 1460 թ. Խի-
զանում օր. Աւետ. — 148
20. Դպիր ապա արեղայ, եղբ. Դաւիթ գրիշի,
եղբորորդի Աւագտէր վրդի, միաբան Բո-
լորաբերդի վանքի (Սրկղունք), հշվ.
1461—1478 թթ. — 157, 346, 375, 378, 427
21. Անեւր տէր Աւագի, որ 1462 թ., իր եղբայր-
ների հետ, Մընչկանց գյուղի եկեղեցուն
նվիրեց մի Աւետ. — 185
22. Եղբորորդի Դաւիթ կր.-ի, որ 1463 թ.
ստ. Ռամգիրք — 205
23. Եղբ. Յիննեց գյուղի ուն Թումայի, հշվ.
1464-ից առաջ — 223
24. Հորեղբորորդի Սուլտանշահի, որ 1467 թ.
Ոստանում ստ. Աւետ. — 261
25. Քհյ, որդի Յովանէս Ջաքարոնցի, հշվ.
1469 թ. Փասավանք գյուղում — 282
26. Թոռ վերոհիշյալ Յովանէս Ջաքարոնցի —
— 282
27. Ազգ. Ենոֆոր-Խաթունի, որ 1471 թ. Բա-
բերդում ստ. Աւետ. — 326
28. Եղբորորդի ոմն ստացողի, որ 1474 թ.
Տիւրիկում ստ. Աւետ. — 370
29. Հայր Մխիթար քհյ Հեշատեցու, որ 1475 թ.
Երուսաղէմում օր. Աւետ. — 390
30. Եղբորորդի վերոհիշյալ Մխիթար քհյ — 390
31. Որդի Տէրտէրի. 1476 թ. Բոլորաճորի վան-
քում իր Աբրահամ եղբոր հետ նորոգեց ու
կազմեց մի Ճաշոց, ապա նաև մի Աւետ. —
— 400, 413

Զափարիա

32. Գրիշ, որդի Մելքիսեդի. Անկիւնեաց վանքում 1470 թ. օր. 2 Աւետ., 1472 թ. մի այլ Աւետ., 1476 թ. Թուղթ ընդհանրական, իսկ 1477 թ. 3 Աւետ. — 305, 306, 340, 401, 418, 419, 420
33. Վանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցու քչյ-ներէց, 1476 թ. — 405
34. Որդի վանեցի նվիրատու խոշա Յովանէս Շնչենեցի, 1476 թ. — 406
35. Աղդ. Վարդանի, որ 1476 թ. Փասսավանք գյուղում օր. Աւետ. — 408
36. Աղդ. Դոնիկ Ստեփանոսի, որ 1477 թ. գնեց մի Աւետ. — 424
37. Հայր Սարգիս կր.-ի, որ 1478 թ. Սրկըղունքում ստ. Ճառընտիր — 428
38. Որդի պր. Ֆարաճի, որ 1478 թ. Հալէպում ստ. Աւետ. — 434
39. Տէր, 1480 թ. Վրաստանում վկա եղա՞վ մի Աւետարանի վաճառմանը — 447

Զափէոս

1. Միարան Սուխարայ վանքի, 1469 թ. ստ. Շարակնոց — 281, 344
 2. Գրիշ, որդի Իբրիանոսի, 1474 թ. Վայոցձորում օր. Յայսմաւուրքի մի մասը — 358
- Զափիկ** — Նղր. Սարգիս կր.-ի, որ 1478 թ. Սրկըղունքում ստ. Ճառընտիր — 428

Զեալ (կամ Զիալ) — Որդի Մինասի. 1456 թ. Ռշաունիքի Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ. — 73

Զեկիէլ — Տե'ս Նղեկիէլ

Զեւոն — Բուղանդական կայսր — 308

Զէրիֆ — Կին Աստուածատուր քչյի, հշվ. 1466 թ. — 255

Զմրուք (Զմրուք, Զմրաք)

1. Կին Մկրտչի, հգէր հոր Սուլթան-Մէլէքի, որ 1452 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 21
2. Մայր Վարդան գրչի, որ 1452—1474 թթ. Վանում օրինակում էր ձեռագրեր — 24, 34, 36, 234, 258, 365
3. Քույր Վարդան քչյի, որ 1460 թ. Խիզաւում ստ. Աւետ. — 148
4. Դուստր Մենաւագի. 1476 թ. Վարագայ վանքին նվիրեց մի այդի — 405
5. Հարս ռէս Արիշանի, որ ԺԶ գարում ստ. և նորոգել տվեց մի Յայսմաւուրք — 88*

Զքմբուխ — Մայր Յովսէփ գրչի, որ 1473 թ. Սորի գյուղում ստ. Աւետ. — 342

Զուլալ-Խաբուն

1. Դուստր Ամիրբէկի, որ 1455 թ. Հաղրաւում ստ. Աւետ. — 52

Զուլալ-Խաբուն

2. Մայր սր Բարթուղիմէոս առաքեալի վիճակի (Աղբա'կ) աթոռակալ Հայրապետեպսի, 1461 թ. — 160
3. Ոմն, 1470 թ. Աղթամարում ստ. և նվիրեց Սալնապատի վանքին մի Աւետ. — 304
4. Սպասուհի Յովհան Մանգասարենց նշանավոր գրչի, հշվ. 1474 թ. — 364

Է

Էդգար (էտկար, Յեգար)

1. Հնգցլ եղբ. Մէհրիշատի, որ 1464 թ. Մալէղկերոյ վանքում եղբոր հիշատակին ստ. Մաշտոց — 219
2. Թոռ Գուլփաշայ կնոջ, որ 1474 թ. Սղաքու վանքում ստ. Աւետ. — 366
3. Աղա, 1473 թ. Հերմոնի վանքում ստ. Աւետ. — 348
4. Վանի Թամղաշինեցի, 1476 թ. — 404
5. Նղբ. Սարգիս կր.-ի, որ 1478 թ. Սրկըղունքում ստ. Ճառընտիր — 428

Էդկարշան — Պր., որդի Խաչատուրի, Մարմետի տանուտերերէց, 1462 թ. — 183

Էդիլ (զրված՝ էտիլ)

1. Հորեղբորորդի Զաքար արեղայի, որ 1458 թ. գնեց մի Շարակնոց — 113
2. Նղբ. Ղազարի, որ 1479 թ. ստ. Աւետ. — 440

Էդիլ-Մեյիք — Մայր Մարտիրոս գրչի, որ 1467 թ. Ղրիմում օր. Յայսմաւուրք — 267

Էդիլշան (էդիլշայ, էդըշահ)

1. Տանուտէր, որդի Ատեփանոսի, որ 1436 թ. Արծկէում ստ. Աւետ. — 196
2. Խոշա, 1475 թ. Կտուցում ստ. Աւետ. — 382
3. Ազգ. Յակոբ վրդի, որ 1478 թ. Հերմոնի վանքում ստ. Աւետ. — 429

Էտիլպէյ

1. Պր., եղբ. պր. Ազիզպէի, որ 1458 թ. Կաֆայում ստ. Սաղմոսարան — 111
2. Պր., Վարապետք, 1460 թ. Թուղթ բերեց Կաֆայում Սաղմոսարան օրինակող Մարտիրոս գրչի համար — 149

Էդիլփաշայ — Կին Շախփաշի, որ 1453 թ. Վանում նորոգել տվեց մի Աւետ. — 35

Էդդարշան — Որդի Վարդանի, հշվ. 1454 թ. Ղիմում — 43*

Էլքէկ

1. Նղբ. Մանուէլ քչյի, որ 1465 թ. Կած գյուղում ստ. Ճառոց — 230, 231
2. Նղբ. խոշա Դամուրի, որ 1475 թ. Խիզաւում ստ. Յայսմաւուրք — 387

Էլէֆան — Տե՛ս Ալեքսան

Էլիսարուն

1. Տատ՝ Սերբովէ կամ Կարապետ քհն-ների, որոնք 1353 կամ 1452 թ. Որոտնայ վանքում ոտ, Ճառնտիր — 20
2. Եղորդկին Կարապետ քհնի, որ 1457 թ. Ոստանում ստ. Գանձարան, իսկ 1464 թ. Յայսմաուրք — 89, 224
3. Կին Ամիրէկի, որ 1455 թ. Հաղթատում ստ. Աւետ. — 52
4. Քույր տանուէր Յովաննէսի, որ 1457 թ. Յիպնայ վանքում ստ. Աւետ. — 82
5. Մորաքույր Աստուածատուրի, որ 1474 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 364
6. Ազգ. Սարգիս գրչի, որ 1475 թ. Պառուդրակի վանքում օր. Աւետ. — 387

Էմին (ար.)

1. Եղբորորդի Մխթար կր.-ի, որ 1457 թ. Արճէշում ստ. Ճաշոց — 86
2. Մահդասի, եղբ. Մարթայ Խաթունի, որ 1468 թ. Անկիրիայում ստ. Աւետ. — 277

Էմին-րկ (էմին-պէկ)

1. Եղբ. Մելքիսեղ գրչի, որ 1471 թ. Առեստում-Խառարաստայ վանքում օր. Աւետ. — 323
2. Որդի Մարգարտի, որ 1469 թ. Խարբերդում օժանդակեց մի Աւետ, գնման գործին — 292
3. Որդի Մարգարտի, որ 1470 թ. Սուր վանքին նվիրեց մի Աւետ. — 297

Էմին (իգ.) Մայր Հայոց-Թառի միաբան Ստեփանոս գրչի, որ 1464 թ. օր. Ճաշոց — 215

Էմին-Խարուն

1. Մայր Տէրալրի, որ 1451 թ. Ղրիմում գնեց. Աւետ. — 11
2. Մայր անհայտ մեկի, որ 1471 թ. Հայոց-թառում ստ. Աւետ, (հմմ. վերոհիշյալ էմինի հետ) Եթէ սրանք նույնն են, ապա Աւետ. ստացողը պետք է լինի Ստեփանոս կր.-ը) — 313, 314

Էմին-Մելիք

1. Մայր Մարտիրոս գրչի, որ 1458 թ. Կաֆայում ստ. Սաղմոսարան — 112
2. Մայր Խաչատուրի, որ 1460 թ. Ղրիմում ստ. Աւետ. — 149
3. Հնգյլ քույր Աստուածատուր գրչի, որ 1477 Երզնկայում օր. Աւետ. — 424

Էմիշ — Հգեղ մայր Յովաննէս քհնի, որ 1457 թ. Նորոգեմ տվեց մի Աւետ. — 97

Էմնադին — Քեռորդի Շախփաշի, որ 1453 թ. Վանում նորոգել տվեց մի Աւետ. — 35

Էմնա-Խարուն — Մայր Աղթամարի Ստեփանոս կթղկսի և Ներսէս եպսի, հշվ. վերջինիս կողմից բազմիցս — 103, 142, 163, 309, 311, 385, 386

Էվա (գրված՝ Էվին հոլովաձևով) — Մայր Վալթի, որ 1453 թ. Քաշբերունիքի Ականց գյուղաքաղաքում ստ. Աւետ. — 34

Էվադ (Եւատ)

1. Հորեղբ. Յոհաննէս գրչի, որ 1458 թ. Խընդ-րակատար Աստուածածնի վանքում օր. Աղթամատույց — 110
2. Հորեղբ. տանուէր Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խլաթում ստ. Աւետ. — 379

Էվադան (գրված մեծ մասամբ Էվատան)

1. Հայր Յովաննէսի, որի ԺԴ դարի վերջերին ստացած Ճառնտիրը 1453 թ. Սղգայոյ վանքում կազմել տվեց իր որդեգիր Թուման — 37
2. Յոնաշ, երախտաւոր Սուլթան-Մելքի, որ 1452 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 21
3. Որդի Ոստանցի ուսթայ Ատոմի, որ 1460-ական թթ. գերությունից աղատեց մի Աւետ. — 22
4. Հայր Վարդան կր.-ի, որ 1454 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 40, 41
5. Աղթ գյուղի տանուտերից, 1460 թ. — 144
6. Եղբ. Խաչատուր և Ստեփանոս կր.-ների, որոնք 1462 թ. Կառուցում ստ. Յայսմաուրք — 182
7. Հայր տանուէր Մելքիսեթի, որ 1462 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 187
8. Ոմն, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 289
9. Անեք Արթուրշահի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ. — 320

Էվա-Մելիք (Էւատ-Մելք, Յեւաթ-Մելիք)

1. Ոմն, 1470 թ. Անկիւնեաց վանքում ստ. Աւետ. — 305
2. Հնգյլ դո՛ւտար Մարտիրոսի, որ 1470 թ. Անկիւնեաց վանքում ստ. Աւետ. — 306
3. Քույր Պաղոս վրդի, որ 1474 թ. Մղաքու վանքում օր. Աւետ. — 366

Էվաշ — Խոշա, բժիշկ Սամցխու երկրի, 1473 թ. ստ. Գրիգորիսի մեծարժեք Բժշկարանը — 350

Էրկիլ — Հայր Զաքար արեղայի, որ 1458 թ. գնեց մի Շարակնոց — 112

Էօմէր — Զօրապետ եգիպտացոց, որ արշավեց Կիլիկիա յաւուրս Կոստանդնու արքային (կեղծիք) — 356

Ը

- Ըղբիար — Դուստր Կիրակոսի, 1460 թ. Բաղէշում ստ. Աւետ. — 141
 Ընդիշ — Փեսա պր. Գըառնի, որ 1476 թ. ստ. Գանձարան — 414
 Ընդ-Մկիւի — Կին Սուրս դյուղի քչյ Սահակի, հշվ. 1469 թ. — 294
 Ըոբզլու-Մեկիւ — Տե՛ս Ռուզլու-Մեկիւ
 Ըոքստակէս — Տե՛ս Արիստակէս

Թ

Թարաւիկ — Աղբ, Յովանէսի, որ 1479 թ. Արճիշում ստ. Աւետ. — 336

Թագունի

1. Քույր տանուտը Մկրտիչի, որ 1452 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 23
2. Եղբորդուստը Զաքարայի, որ 1456 թ. Փասավանքում Աւետարանի օրինակ շնորհեց Իսրայէլ դրլին — 76
3. Դուստր Ստեփաննոսի, որ 1460 թ. Նվիրեց Ղրիմի սբ Թորոս եկեղեցուն մի ճաշոց — 152
4. Հարս տանուտը Յովանէսի, որ 1461 թ. ստ. Աւետ. — 167
5. Մորաքույր մահդասի Ստեփաննոսի, որ 1469 թ. Փասավանքում ստ. Յայսմաւուրք — 282
6. Մայր Սարգիս դրլի, որ 1474 թ. իրեն համար օր. Աւետ. — 372
7. Կին Փասավանք գյուղում աշխատող բազմադուռ գրիչ Իսրայէլի. հշվ. 1477 թ. — 422
8. Կին դարբին Աւետիսի, որ 1477 թ. Աղնայ գյուղում ստ. Գանձարան — 422

Թաղէոս (Թաթոս)

1. Ոստանի սբ Ստեփաննոս եկեղեցու քչյ-ներէց. հշվ. 1451, 1452, 1470 թթ. — 7, 22, 299
2. Միաբան Վարդայ վանքի, 1454 թ. — 40
3. Պր., պապ Աւետիս եւ Մելքիսեթ կր.-ների, որոնք 1454 թ. գերութիւնից ազատեցին մի Աւետ. — 48
4. Սարկաւագ, ապա՝ կր., 1455 թ. Երուսաղէմի մոտ գտնվող սբ Սաբայի անապատում օր. Աւետ., 1475 թ. Երուսաղէմում սրբազրեց Աւետ., հշվ. նաեւ 1463 թ., որպէս միաբան սբ Փրկչի — 62, 204, 390
5. Քչյ, հշվ. 1456 թ. Վերի-Նորավանքում — 65
6. Կր. կաֆայեցի, հգէր հայր մահդասի Ստեփաննոսի. 1457-ից առաջ՝ ա՛ զնալն յերուսաղէմ ի ծովու ընկղմեցաւ — 80, 135

Թաղլոս

7. Թաթոս Կիպոսցի. 1458 թ. Մարտիրոս եպսին վաճառեց մասունք Աստուածաշնչի — 113
8. Հնգլ որդի Ներսէս քչյի, որ 1461 թ. Ուրծում ստ. Աւետ. — 158
9. Բաղէշի քչյ-ներից, 1463 թ. — 195
10. Եպս, միաբան Տեղերոյ սբ Աստուածածնի, 1469 թ. — 290
11. Հայր Անթառանի, որ 1471 թ. Մեղունք վանքում ստ. Աւետ. — 317, 318
12. Հարազատ ոմն Մատթէոս եպս գրչի, որ 1473 թ. Նղեգիսում օր. Գանձարան — 347
13. Թաթոս, հայր Զաւրանի, որ 1474 թ. Կոնթեր գյուղում ստ. Մաշտոց — 363
14. Կազմող, 1474 թ. օգնում էր Դաւթին. երբ նա նորոգում է կազմում էր քայքայված մի ճաշոց, 1476 թ. ինքը նորոգեց ու կազմեց մի Աւետ. — 369, 413
15. Դադիոս ոմն, ծնված 1474 թ. — 392*
16. Հայր Տիրաաւոր քչյի, որ 1476 թ. Տիւրիսում ստ. Շարակնոց — 396
17. Հէրպետ սբ Վարդանայ վանքի, ԺԵ. գաբի վերջ — 142
18. Պր., հշվ. ԺԵ—ԺԶ դարի անթվական մի հիշատակարանում — 45*

Թաթար (ար.)

1. Տանուտը, առաջնորդ (1) Կողբի Լուսատրիչի եւ Սուրիասանց վանքի, հշվ. 1449—1455 թթ. միշոցին — 54
2. Եղբորորդի պր. Կիրակոսի, որ 1456 թ. Բասնում ստ. ճաշոց — 67
3. Հայր Մարմետի տանուտը պր. Գուռչի-բէկի, 1462 թ. — 183
4. Պր., Մարմետի տանուտերեղից, 1462 թ. — 183

Թաթար (իդ.) — Դուստր Մկրտիչ, եղբորթոռ Զիայի, որ 1456 թ. Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ. — 73

Թաթար-Խարուն — Եղբորկին տանուտը Կարապետի, որ 1480 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 446

Թալիկ — Որդի վանեցի Նվիրատու Ատոմ Տանձկուկենցի, 1476 թ. — 405

Թաղամեկիւ — Մայր Յովանէս գրչի, որ 1473 եւ 1475 թթ. Խլաթում օր. Մաշտոց եւ Աւետ. — 348, 379

Թաղայիլ — Հորբրորդի տանուտը Մելքիսեթի, որ 1462 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 187

Թաղրիղուլի — Որդի Սառայ Խաթունի, որ 1458 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 102

Քաղաքիկի — Հորեղորոթոռ հոռա Յովսէփի, որ 1479 թ. Մուշում ստ. Աւետ. — 438

Քանգուհար — Քույր Զաքար արեղայի, որ 1458 թ. գնեց մի Շարակնոց — 113

Քանգիւն (Թաճգին, Թաճգին)

1. Պր., որդի Ամիր-Հասանի, եղբ. պր. Ամիր-դօլի, որ 1455 թ. Բազէշում ստ. Աւետ. — 56

2. Հղեր որդի հոնձա կնոջ, որ 1460 թ. Աղ-թամարում ստ. Աւետ. — 143

3. Որդի ներկարար Քարիմագինի, որ 1461 թ. ստ. Աւետ. — 168

4. հոռա, հայր հոռա Աւետիսի, որ ԺՅ-ԺԶ դդ. գերութիւնից ազատեց Բազենց գյուղի Աւետարանը — 367

Քաշէ — Աղդ. ոէս Մանկտաւագի, հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52

Քանիկ

1. Աղգ. Մելքիսէթ քհնի, որ 1464 թ. հորտ-թանց գյուղում ստ. Աւետ. — 220

2. Մայր Ստեփանոս քհնի, որ 1469 թ. Հեր-մոնի վանքում ստ. Աւետ. — 290

Քաշիւան — Հորեղորոթի Մաթիոս կր.-ի, որ 1474 թ. ստ Ճաշոց — 369

Քան-հաթուն (Քաշ-հաթուն)

1. Մայր Թումայ կր.-ի, որ 1451 թ. հիզա-նում ստ. Աւետ. — 10

2. Ապաշխարող, 1452 թ. Աղշոց վանքում օժանդակում էր Գալուստ գրչին — 19

Քաշ-Մէլէֆ

1. Մայր Ներսէս վրդի, որ 1458 թ. վանում ստ. Ճաշոց — 104

2. Կին վարդան քհնի, որ 1460 թ. հիզանում ստ. Աւետ. — 148

Քամամ

1. Քույր ոէս Մանկտաւագի, հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52

2. Մայր Զիւլի, որ 1456 թ. Բերդանորի վան-քում ստ. Աւետ. — 73

Քամամ-հաթուն — Մայր Բասենոյ գաւառի Մե-լիք Պր. Յակոբի, հշվ. 1455-ից հետո — 54

Քամար

1 Կին տանուտէր Մկրտչի, որ 1452 թ. Աղ-թամարում ստ. Աւետ. — 23

2. Մեծ մայր Սարգիս քհնի, որ 1460 թ. Արծ-կէում ստ. Աւետ. — 139

3. Երէմիական (Թագուհի), կին վրաց Ալեքսանդր Թագաւորի (1412—1443) — 171

4. Նղորդկին Մանուէլ քհնի, որ 1465 թ. Կաժ գյուղում ստ. Ճաշոց — 231

Քամար

5. Մայր Ղազար գրչի, որ 1468 թ. հիզանի Գամաղիլի վանքում օր. Աւետ. — 275

6. Իշխանուհի, կին Բիրականի տէր պր. Բաբաճանի, 1469 թ. — 288

7. Մայրական տատ Աղթամարի կթղկ Ստե-փանոսի և Ներսէս եպսի, հշվ. 1471 թ. — 309

8. Մայր Ստեփանոս քհնի, որ 1472 թ. ստ. Աւետ. — 341

9. Դուստր կամ եղբորդուստր տանուտէր Սահակի, որ 1474 թ. հիզանում, ստ. Աւետ. — 367

10. Մայր Մաթիոս կր.-ի, որ 1474 թ. ստ. Ճաշոց — 369

Քամար-Խաթուն — Մայր Կիրակոս արեղայի, հշվ. 1458 թ. Աղթամարում — 102

Քամբա — Մայր տանուտէր Թումայի, որ 1453 թ. Սղդայի վանքում կազմել տվեց մի Ճառ-ընտիր — 36

Քամբա-Խաթուն

1. Մայր Զանշան ապաշխարողի, որ 1457 թ. ստ. Աւետ. — 96

2. Մայր Բշնոյ եպս Գրիգոր Աշտարակեցու, հշվ. 1478 թ. — 426

Քամիկ — Քույր Մելքիսէթ կր.-ի, որ վերաշի-նեց Ներսանի վանքը և 1460 թ. Ուրծ գյու-ղում ստ. Յայսմաւուրք — 132, 133

Քամուր — Որդի Յակոբի, որ 1477 թ. նվիրեց Անճնի գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 424

Քամուր-Պուլա — Նղբ. Լեզանի սր Աստու-ծածին վանքի առաջնորդ Ստեփանոս եպսի, հշվ. 1466-ից առաջ — 245

Քայիփշայ

1. Մահդասի, եղբ. Շախփաշի, որ 1453 թ. վանում նորոգել տվեց մի Աւետ. — 35

2. Նղբ. Մէհրիշատ կնոջ, որ 1464 թ. Մա-լէղկերոյ վանքում ստ. Մաշտոց — 219

3. Աւագ եղբ. Գալուստ քհնի, որ 1471 թ. Սիւնիքի Արեւիս գյուղում ստ. Աւետ. — 316

Քանթաւ — Նղբ. Դաւիթ միայնակեցի, որ 1452 թ. Աղշոց վանքում ստ. Աւետ. — 18

Քանկ — Մայր Սատաղայի, որ 1475 թ. Բոլո-րարերդի անապատում ստ. Աւետ. — 377

Քանկ-Խաթուն (Քանգ-Հաթուն)

1. Մայր Խոշա Ասլանի, որ 1459 թ. Բաղէ-շում ստ. Յայսմաւուրք — 126

2. Քույր հաշատուր Շատաւեցու, որ 1461 թ. նվիրեց Նկարենայ սր Յարութիւն վանքին մի Մաշտոց — 162

3. Տա՛տ Գաւաշցի Յովաննէս արեղայի, որ.

Քանկ-Խաթուն

- 1461 թ. Շատուան գյուղում ստ. Գանձա-
րան — 165
4. Եղբորդուստր Մարտիրոսի, որ 1463 թ.
նվիրեց Հորդոմու Աստուածածնին մի
Մաշտոց — 199
5. Սկեսուր Սալուկ-Խաթունի, որ 1466 թ.
ստ. Մաշտոց և նորոգեց ինչ-որ եկեղեցու
գմբեթ — 254
6. Քույր Վարդան կր.-ի, որ 1477 թ. Շա-
տուանում ստ. Գանձարան — 422
7. Մայր Վարձիգույի, որ իր եղբայրների
հետ միասին 1480 թ. Վրաստանում գնեց
Աւետ. — 447

Քանկ-Մելիք (Բանգ-Մելիք)

1. Ազգ. տանուտէր Յովաննիսի, որ 1457 թ.
Յիպնայ վանքում ստ. Մաշտոց — 82
2. Դուստր Սուրս գյուղի քչի Սահակի,
1469 թ. — 294
3. Հորաքույր Վարդան կր.-ի, որ 1477 թ.
Շատուանում ստ. Գանձարան — 422

Քանսուխ (Բանկսուղ)

1. Հնգցլ կին Յոհաննէս գրչի, որ 1458 թ. օր.
Յայսմաուրք — 113, 114
2. Հնգցլ քույր Աստուածատուր եպսի, որ
1459 թ. նվիրեց Հոռոմոսի վանքին մի
Ճաշոց — 122
3. Թոռ Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուան գյու-
ղում ստ. Աւետ. — 125
4. Քույր Մելքիսեթ կր.-ի, որ վերաշինեց
Երեւանի վանքը և 1460 թ. Ուրծ գյուղում
ստ. Յայսմաուրք — 132, 133
5. Դուստր Ամիրի, որ 1463 թ. Տփլիսում
ստ. Աւետ. — 195
6. Մայր Յակոբ գրչի, որ 1469 և 1470 թթ.
Խարբերդում օր. 2 Աւետ. — 293, 298
7. Կին Յոհան քչի, որ 1473 թ. Ուռիկ գյու-
ղում ստ. Աւետ. — 353
8. Մայր Յակոբ վրդի աշակերտ Մկրտիչ
քչի, հշվ. 1478 թ. Հերմոնի վանքում —

Քարթիվան

1. Եղբորդուստր Մարտիրոսի, որ 1463 թ.
նվիրեց Հորդոմու Աստուածածնին մի
Մաշտոց — 199*
2. Ազգ.-ուհի Մխիթար քարագործի, որ 1474 թ.
ստ. Աւետ. — 371
3. Մայր Մկրտիչ կր.-ի, որ 1479 թ. ստ. Շա-
րակնոց — 436*

Քարխան (Քարհան)

1. Հորեղբորդու Սարգիս քչի, որ 1476 և
1478 թթ. ստ. 2 Աւետ. — 413, 435

Քարխան

2. Թոռ Խոսրովի, որ 1478 թ. Բռնաշին գյու-
ղում ստ. Աւետ. — 432
3. Ազգ. խոշա Յովսէփի, որ 1479 թ. Մուշում
ստ. Աւետ. — 438

Քաւախ

1. Հայր պր. Կիրակոսի, որ 1456 թ. Բասե-
նում ստ. Ճաշոց — 67
2. Հայր դժբախտ պատահարով 1458 թ.
Սորավանք գյուղում մահացած Յովաննէս
գրչի — 107
3. Աղթ դյուղի տանուտէրերից, 1460 թ. — 114
4. Հորեղբ. Սոլաւաշայի, որ 1467 թ. Ու-
տանում ստ. Աւետ. — 261
5. Հորեղբ. Մարգարի, որ 1468 թ. Խիզանում
ստ. Աւետ. — 274
6. Եղբ. Փաշայի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ. — 321

Քաւլսն (Քոզան)

1. Սնեք Աստուածաւորի, որ 1456 թ. Փա-
սավանքում ստ. Աւետ. — 75
2. Հայր Փաշայի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ. —
321

**Քաւրիկ — Որդի Շիրազ-Խաթունի, որ 1470 թ.
Շուշանց գյուղում նորոգեց Աւետ. — 307**

**Քաւուա-Խաթուն — Կին Կ. Պօլսի երեսփոխան-
ներից պր. Աստուածատուրի, 1480 թ. — 442**

Քաւրէզ (Քաւրէզ)

1. Կին Վարդանի, որ 1476 թ. Փասավան-
քում ստ. Աւետ. — 408
2. Քույր դարբին Աւետիսի, որ 1477 թ. Աղ-
նայ գյուղում ստ. Գանձարան — 422

**Քաւրէզ-Խաթուն — Քույր Յովաննէս կր.-ի, որ
1465 թ. Սմբատ ձթագաւորից գնեց մի
Շարակնոց. — 238**

Քաւրէզ-Մելիք

1. Մայր պր. Ամիր-դօլի, որ 1455 թ. Բա-
ղէշում ստ. Աւետ. — 56
2. Դուստր վերոհիշյալ պր. Ամիր-դօլի — 56

**Քէնիկ — Սանամէր Գրիգոր Անգեղակոթեցի
գրչի, որ 1459 թ. Կիկէթում օր. Աւետ. — 119**

**Քէոյղորոս — Հնգցլ հայր Գրիգոր Անգեղակո-
թեցի գրչի, որ 1459 թ. Կիկէթում օր.
Աւետ. — 119**

**Քլփշ[ան] — Եղբ. Ջաքար աբեղայի, որ 1458 թ.
գնեց մի Շարակնոց — 113**

**Քիլի-Փաշայ — Դուստր Սաղադայ Միրենցի,
որ 1476 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 407**

**Քիւմ — Թոռ Յովհաննէս քչի, որ 1467 թ.
Ուտանում ստ. Աւետ. — 261**

Քիֆանէ — Տիկին, քույր Վահրամի, որ 1468 թ.

- Կիարոսի սբ. Աստուածածին եկեղեցուն
նվիրեց մի Աւետ. — 279
- Թումայ (Բովմայ)**
1. Մեծոփեցի, Ժն դարի առաջին կեսի նշա-
նավոր մատենագիր և եկեղեցական գործիչ.
Հշվ. որպես Աղօթամատոյցի խմբագիր և
ուսուցիչ Յովհան Մանգասարենց գրչի —
14, 71, 86, 87, 124, 126, 180, 197,
281, 300, 324, 364, 437, 440,
 2. Որդի Վարդաղատի, ուս Յիննից գյուղի.
Հշվ. 1451 և 1464 թթ. — 4, 223
 3. Նղբ. մահդասի Պօղոսի, որ 1451 թ. Զեր-
մածորոյ երկրի Փոքր-Ակոռոյ վանքում ստ.
Աւետ. — 4
 4. Կր., որդի Աստուածատուրի, 1451 թ.
Խրդանի Գամաղիկի վանքում օր. Աւետ. —
10
 5. Քհյ., որդի Սահակի. 1451 թ. Ղրիմում
գնեց Աւետ. — 12
 6. Հայր Ներսէս երէցի, որ 1451 թ. Արճէ-
շում ստ. Գանձարան — 14
 7. Գրիչ, որդի Գրիգոր գրչի. 1452—1463 թթ.
Աղթամարում օգնում էր հորը թուղթ կո-
կելով և որոշ թերթեր օրինակելով. 1465—
1476 թթ. ինքն օրինակել է 3 Աւետ. և մի
Յայտմաւորք — 21, 45, 162, 185, 199,
238, 305, 324, 325, 406, 407
 8. «Հռչակաւոր քարտուղար», որդի Խաչիկի,
Հշվ. իր եղբ. Գրիգոր գրչի կողմից 1452—
1463 թթ. Աղթամարում — 21, 162, 185,
199
 9. Որդի Սուլթան-Մէլէքի, որ 1452 թ. Ու-
տանում ստ. Աւետ. — 20, 21
 10. Ազգ. վերոհիշյալ Սուլթան-Մէլէքի — 21
 11. 1452 թ. Աւետ. օրինակելու թուղթ բերեց
Աղթամարում աշխատող Գրիգոր գրչի հա-
մար — 21
 12. Մինասենց, որդի Սիմէոնի, նշանավոր
գրիչ և ծաղկող. 1420 թ. սկսած, մինչև իր
մահը՝ 1455 թ. օրինակել է բազմաթիվ ձե-
ռագրեր, հարուստ բովանդակութեամբ հի-
շատակարաններով: Ժն. դարի երկրորդ
հինամյակում օրինակել է Գր. Նարեկա-
ցու Մատենան ողբերգութեանը (1452 թ.)
և մի ճաշոց (1455 թ.), որը կիսատ մնաց
իր մահվան պատճառով (շարունակեց քեռ-
որդին՝ Հայրապետ գրիչը): Հշվ. է վերո-
հիշյալ Հայրապետ գրչի և Ներսէս եպոսի
կողմից — 23, 57, 58, 128, 303, 310—
313, 431
 13. Զուլահարկ (իմա՝ շուհտկ), որդի Ոհա-
- Թումայ**
- նէսի. Հշվ. 1452 թ. Վարդան գրչի կող-
մից — 25
 14. Որդի Յակոբի, 1452 թ. Վասպուրականում
ստ. Աւետ. — 25
 15. Ազգ. Ղաղար քհյի, որ 1452 թ. Մըզուր
գյուղում ստ. Աւետ. — 28
 16. Տանուտէր, որդի Մարտիրոսի. 1453 թ.
Սղդայի վանքում կազմել տվեց ոմն Յո-
վանէսի պատկանող ճառերտիրրը, դառնալով
նրա որդեգիրը և ճառերտրի ժառանգոր-
դը — 36
 17. Հայր Աւետիս կր.-ի, որ 1454 թ. Վանում
ստ. Մաշտոց — 44
 18. Հայր Աւետիս և Մելքիսեթ կր.-ների,
որոնք 1454 թ. գերությունից ազատեցին մի
Աւետ. — 48
 19. Պր., որդի Խալիֆի, ազգ. վերոհիշյալ
Աւետիս և Մելքիսեթ կր.-ների — 48
 20. Հնգյ. որդի ուս Մանկտաւագի, Հշվ.
1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52
 21. Որդի Յովաննէսի քհյի, որ 1455 թ. Փա-
սավանքում ստ. Աւետ. — 58, 59
 22. Աբեղայ, գրիչ, 1456 թ. Աղուանքի Գե-
տամիշոց վանքում օր. Աւետ. — 66
 23. Նղբ. Ստեփանոս գրչի, որ 1456 թ. Շա-
տուան գյուղում օր. Մաշտոց — 74
 24. Հնգյ. որդի Աստուածատուրի, որ 1456 թ.
Փասավանքում ստ. Աւետ. — 75
 25. Ազգ. վերոհիշյալ Աստուածատուրի — 75
 26. Հովիվ, մորթորոշորդի մահդասի Ստեփա-
նոսի, որ 1457 թ. Արգեւանդում ստ. Յայտ-
մաւորք — 80
 27. Քհյ., Սպասառոր այն Աւետարանի, որ
1458 թ. ստ. ոստանցի քհյ Սահիանո-
սը — 103
 28. Կր., 1458 թ. ինքը, իսկ 1477 թ. իր հոր-
եղբ. Վարդան կր.-ը Շատուանում ստ. 2
Գանձարան — 105, 422
 29. Ազգ. Փաշայ-Մէլէքի, որ 1458 թ. Սորա-
վանքում ստ. Աւետ. — 106
 30. Ռայիս Նղեգիս գյուղի, 1458 թ. — 107
 31. Նղեգիս գյուղի տանուտերերից, 1458 թ. —
107
 32. Պր., հայր Յոհաննէս կր.-ի, որ 1458 թ.
Աղթակում ստ. Աւետ. — 108
 33. Հայր Սարգիս քհյի, որ 1459 թ. Խիզանում
ստ. Աւետ. — 118
 34. Նղբ. Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուանում
ստ. Աւետ. — 125
 35. Թոռ վերոհիշյալ Մկրտչի — 125

Թումայ

36. Քհյ, մահգասի, հգևր հայր Ատոմ գրչի, որ 1460, 1466, թթ. Արծկէում օր. Ոսկեփորիկ և Գանձարան — 137, 247
38. Ոմն, 1460 թ. Աղթամարում սա. Աւետ. — 142
39. Հայր Աղթ գյուղացի Վարդանի, որ 1460 թ. Աղթամարում սա. Մաշտոց — 145
40. Որդի վերոհիշյալ Վարդան Աղթեցու — 145
41. Մորբորոգի հաշատուր Շատուանցու, որ 1461 թ. նվիրեց նկարենայ սբ Յարուբին վանին մի Մաշտոց — 162
42. Աղդ. վերոհիշյալ հաշատուր Շատուանցու — 162
43. Կեցնայ երկրում բուքից խեղդված եղբ. 1461 թ. Շատուան գյուղում Գանձարան ստացած գաւաշցի Յովաննէս արեղայի — 165
44. Նղբորորդի տանուտէր Յովաննէսի, որ 1461 թ. ստ. Աւետ. — 167
45. Նղբ. տէր Ստեփանոսի, որ 1462 թ. Տեառն գյուղում սա. Աւետ. — 170
46. Նղբ. խոշա հաշատուրի, որ 1462 թ. Արճիշում ստ. Աւետ. — 179
47. Պր., Մարմնաի տանուտէրից, 1462 թ. — 183
48. Որդի Սարգսի, որն իր եղբայրների հետ 1462 թ. Մընշկանց գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185
49. Որդի վերոհիշյալ Սարգսի եղբ. տէր Աւագի — 185
50. Աղդ. վերոհիշյալ Սարգսի և Աւագի — 185
51. Քհյ ոմն, 1462 թ. ստ. Մաշտոց — 186
52. Հնգյլ հայր վերոհիշյալ Թումայ քհյի — 186
53. Հայր Աստուածատուր քհյի, որ 1463 թ. վանում ստ. Աւետ. — 197
54. Քհյ գրիչ, 1463 թ. Աղթամարում օր. Մաշտոց — 199
55. Որդի Աստուածատուրի, որ 1463 թ. Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ. — 200
56. Հնգյլ որդի մահգասի Պաւղոսի, որ 1464-ից առաջ ստ. իր եղբորորդի Ստեփանոս գրչի օրինակած Աւետարանը — 222, 223
57. Քհյ, հայր Ստեփանոս գրչի, որ 1464-ից առաջ օր. Աւետ. — 222
58. Քհյ, հայր Ատոմ գրչի, որ 1464 թ. Շատուանում օր. Յայմատուրք — 224
59. Վանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցու քհյ-ներից, 1465, 1467 թթ. — 234, 259

Թումայ

60. Միաբան Աղթամարի, հղվ. 1465, 1471 թթ. — 240, 309
61. Կթղկս Աղուանից, հղվ. 1466, 1471 թթ. — 246, 319
62. Գրիչ, 1465 թ. Խալկին գյուղում օր. Մաշտոց — 241
63. Աբեղայ գրիչ, 1465 թ. օր. Շարակնոց — 242
64. Հայր Մկրտիչ գրչի, որ 1466 թ. Աղթամարում օր. Գանձարան — 248
65. Հորեղբ. Մխիթար գրչի, որ 1466 թ. Մոկաց Բռնաշէն գյուղում օր. Աւետ. — 249
66. Աղդ. վերոհիշյալ Մխիթար գրչի — 249
67. Աղդ. Սարգսի, որ 1468 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 274
68. Նպս Շամիա աշխարհի Սակունեաց երկրի, 1466 թ. — 252
69. Տէր հգևր հայր Կիրակոս Զօշկանց գրչի, որ 1467 թ. Բաղէշում-Աղթամարում օր. Ճառնտիր — 257
70. Հայր Յովհաննէս քհյի, որ 1467 թ. Ուտանում ստ. Աւետ. — 261
71. Արքեպս, 1467 թ. ստ. Մեթիս'թ քհյի օր. Աւետ. — 269
72. Հայր Ղազար գրչի, որ 1468 թ. Խիզանի Գամաղիէլի վանքում օր. Աւետ. — 275
73. Ոմն, 1468 թ. ստ. Աւետ. — 279
74. Ի յայլազգեաց սրախողխող եղբալ եղբորորդի՝ մահգասի Ստեփանոսի, որ 1469 թ. Փասավանքում ստ. Յայմատուրք — 281
75. Նղբ. Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ. Արբերդի վանքին նվիրեց մի Աւետ. — 301
76. Տնտես Արբերդի վանքի, 1470 թ. — 303
77. Նղբ. Արբերդի վանքի երախտաւոր Գրիգոր Կիրակոսների, 1470 թ. — 303
78. Փեսա ութա Վարդանի, որ 1471 թ. Աղթամարում ստ. Յայմատուրք — 311
79. Աղդ. Հայրապետ գրչի, որ 1471 թ. Աղթամարում օր. Մաշտոց — 312
80. Հյուան, որդի Քուրդամիրի. 1471 թ. Աղթամարում պատրաստում էր ձեռագրերի կազմի տախտակը — 313
81. Կր., որդի Ստեփանոսի, աղգ. Փաշայի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ. — 321
82. Մայրական պապ Աստուածատուր արեղայի, որ 1472 թ. Արշըրոյ վանքում ստ. Մաշտոց — 337, 338
83. Քհյ, 1474 թ. Վայոց-ձորում 2 ձիթով քաղաւճ տվեց Զաքէոս գրչին — 359
84. Հայր Յովաննէս գրչի, որ 1474, 1475 թթ.

Քուվայ

- Խիզանում օր. Աւետ. և Յայսմաուրք—367, 387
85. Թոռ տանուտէր Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խլաթում ստ. Աւետ. — 379
86. Հայր տանուտէր Պետրոսի, որ 1475 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 383
87. Արքիպս, 1476 թ. Սեանո՞ւմ նորոգել տվեց մի Մաշտոց — 397
88. Ուրիշներ Տետ միասին 1476 թ. վերացրեց Վանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցու ռոխֆերու շարժքն — 405*
89. Եպս, առաջնորդ Բաղէշի Գոմուց վանքի, 1477 թ. — 421
90. Թոռ Խոսրովի, որ 1478 թ. Բռնաշէն գյուղում ստ. Աւետ. — 432
91. Միաբան Վարդապ վանքի, 1480 թ.—445
92. Որդի տանուտէր Կարապետի, որ 1480 թ. Աղթամարում, ստ. Մաշտոց — 446
93. Եպս, միաբան սբ Վարդանի վանքի, հշվ. Ժն դարի վերջերին — 142
94. Ոմն, Ժն դարի վերջերին վկա եղավ սբ Վարդանի վանքին մի Աւետ. նվիրաբերելուն — 142
95. Եպս, միաբան Նկարենայ սբ Յարութին վանքի, Ժն—ԺՁ դդ. — 162*
96. Ոմն քհյ, հշվ. Ժն—ԺՁ դդ.— 45*

Քոռու

1. Նշանավոր ծաղկող և գրիչ. 1490 թ. Դրազարկում օր. փառահեղ մի Աւետ., որ նվեր ուղարկեց Տարոնի սբ Ղազարի վանքին: Այդ Աւետարանը Հետագայում օրինակ է ծառայել մի շարք գրիչների համար — 46, 68, 71
2. Հորեղբ. Աստմ քհյի, որ 1454 թ. Աղթամարում և 1460 թ. Արծկէում ստ. Աւետ. և Ոսկեփորիկ — 45, 138
3. Եղբ. պր. Աւետիքի, որ 1456 թ. Կաֆայում ստ. Աւետ. — 78
4. Գրիչ. 1460 թ. հիշատակարան գրեց Ղրիմի սբ Թորոս եկեղեցուն մի ճաշոց նվիրելու մասին — 153
5. Գործակալ Խլպաշի վանքի, 1464 թ.—222
6. Եպս երուսաղէմցի, Շահրիեարենց ազգանունով. 1465 թ. Երուսաղէմում օր. Աւետ., 1471 թ. Սիրիահիսարում—ճաշոց — 242, 327, 328
7. Ազգ. Յովհաննէս քհյի, որ 1461 թ. Ոստաւում ստ. Աւետ. — 261
8. Երէց Աձղեղ գյուղի, 1476 թ. — 411

Դուխտար

9. Ազգ. Դոնիկ-Ստեփանոսի, որ 1477 թ. դնեց Աւետ. — 424
10. Մշեցի, տաղասաց, հեղինակ երկրաշարժից Երզնկայի կործանման մասին ողբի, Ժն դա՞ր — 95*
- Քուվսան — Եղբորորդի Խարայէլ գրչի, հշվ. 1476 թ. Փասսավանքում — 408
- Քուխրամուր — Հայր Յակոբ գրչի, որ 1474 թ. սա, Աւետ. — 371
- Քուլրանկ — Մայր Աստուածատուրի, որ 1463 թ. Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ. — 200
- Քուխտար (Քուխթար)
1. Քույր Մելքիսեթ գրչի, որ 1453 թ. Ավան գյուղում օր. Գանձարան — 33
2. Կին Մարտիրոսի, որ 1470 թ. Անկիւնետց վանքում ստ. Աւետ. — 306
- Քուլրէ — Մայր Մատթէոս ե՞պս գրչի, որ 1473 թ. Եղեգիսում օր. Գանձարան — 347
- Քուլսթէնի — Պր., մայր Մաթէոս երէցի, որ 1456 թ. Վերի-Նորավանքում ստ. Տօնական — 65
- Քուլսիկ — Ոմն, հշվ. 1469 թ. Բիւքականում — 290
- Քուխծամ
1. Մերձավոր Մաթէոս երէցի, որ 1456 թ. Վերի-Նորավանքում ստ. Տօնական — 65
2. Հարս Մանուէլ քհյի, որ 1465 թ. Կած գյուղում ստ. Ճաշոց — 231
- Քուխմանուկ — Որդի կամ եղբորորդի տանուտէր Սահակի, որ 1474 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 367
- Քումարէկ
1. Ազգ. Երաղ-Խաթունի, որ 1470 թ. Շուշանց գյուղում նորոգել տվեց մի Աւետ. — 307
2. Հորաքրոջ ամուսին Սաղադայ Միրենցի, որ 1476 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 407
- Քումանրէկ — Պր., որդի Պռոշյան իշխան Զումայի, 1475, 1476 թթ. — 375, 400
- Քումանջան — Որդի Մուրատշահի. 1476 թ. ստ. Յայսմաուրք — 392
- Քումանդէյ — Հնդցլ եղբ. պր. Ազիզպի, որ 1458 թ. Կաֆայում ստ. Սաղմոսարան—111
- Քումաշան (Քումաշ)
1. Մահտեսի, որդի Սուլթանշահի. 1462 թ. Արճէշում, ստ. Յայսմաուրք — 172, 177
2. Ազգ. Յակոբ վրդի, որ 1478 թ. Հերմոնի վանքում ստ. Աւետ. — 429
- Քուրանջան — Թոռ Սատաղայի, որ 1475 թ. Բուրբաբերդի վանքում ստ. Աւետ. — 377

Թուրմանդայ — Որդի Յակոբի, որ 1477 թ. նվիրեց Անճնի գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 424

Թուրվանդայ (Թուրուանդա)

1. Քրոջ գուսար տանուտէր Մկրտչի, որ 1452 թ. Աղթամարում սա. Աւետ. — 23
2. Դուսար պր. Կիրակոսի, որ 1456 թ. Բասնում սա. Ժաշոց — 67
3. Խաթուն, 1459 թ. Արծկէի սր Աստուածածին տաճարին նվիրեց սկիհ — 124
4. Քույր Աստու գրչի, որ 1460 թ. Արծկէում օր. Ոսկեփորիկ — 138
5. Դուսար Խաչատուրի, որ իր եղբայրների հետ 1462 թ. Մընչկանց գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185
6. Դուսար Հալիֆայի, որ 1463 թ. Կսուցում սա. Աւետ. — 197
7. Հորեղբորհարս մահապի Ատեփանոսի, որ 1467 թ. Վանում սա. Յայսմաուրք — 258
8. Ազգ. Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ. Արեւրդի վանքին նվիրեց մի Աւետ. — 301
9. Խաթուն, կին Աւետիքի, որ 1475 թ. Կ. Պօլսում գնեց Կաֆայից գերված մի Աւետ. — 389
10. Հորեղբորկին Դուրդանայ կնոջ, որ 1478 թ. Աղթամարում սա. Աւետ. — 431
11. Ազգ. Խոշա Յովսէփի, որ 1479 թ. Մուշում սա. Աւետ. — 438

Ի

Իբրէնիմ — Հայր Մովսէս կր.-ի, որ 1473 թ. Սորի գյուղում սա. Աւետ. — 342

Իբրիանոս

1. Ազգ. Մկրտիչ քհնյի, որ 1461 թ. Սրկղունքում սա. Աւետ. — 157
2. Հայր Զաքէոս գրչի, որ 1474 թ. Վայոց ձորում օր. Յայսմաուրքի մի մասը (թերեւ նույնն է նախորդի հետ) — 358, 359

Իգդիշ (գրված՝ Իկդիշ, Իկտիշ)

1. Նորորկին Միքայի, որ 1457 թ. սր Մամաս անապատում սա. Աւետ. — 84
2. Ազգ. Աստու քհնյի, որ 1460 թ. Արծկէում սա. Ոսկեփորիկ — 138
3. Մայր Սարգսի, որ 1462 թ. վճարեց մի Մաշտոցի ընդօրինակման վարձի կեսը — 186

Իգդիշ-Խաթուն — Մայր տանուտէր Ստեփանոսի, որ 1476 թ. Արծկէում սա. Աւետ. — 402

Իգնատիոս

1. Շնորհալի, ԺԲ. դարի մատենագիր, հեղինակ Դուկասի Աւետ. մեկնության — 448
2. Քհնյ, որդի Առաքել քհնյի. 1451 թ. հայրը որդու համար սա. Աւետ. — 13
3. Գրիչ, միարան Սովսարայ վանքի, 1454 թ. օր. Մեկն. կաթուղ. թղթոց, 1458 թ. — Սաղմոսարան-Աղթամասոյց, հշվ. նաեւ իր աշակերտ Մելքիսեդ գոշից, որպէս շաշ քարտուղար — 39, 40, 100, 323, 344
4. Մտերիմ Մատթէոս գրչի, որ 1456 թ. Վերի-Նորավանքում սա. Տօնական, 1473 թ. Նղեգիսում օր. Գանձարան — 65, 66, 347
5. Հայր Աւագրեցի, որի օր. Քարոզգիրքը 1456 թ. գնեց Գրիգոր եպսղ — 78*
6. (Գրված նաեւ Ընթնատիոս), քհնյ, որդի պր. Ներսէսի. 1476 թ. Անլոց վանքում սա. Մաշտոց — 410
7. Կր., ուրիշների հետ միասին 1476 թ. սա. Մատթէոս գրչի օրինակած թղթոց ժողովածուն — 413

Իգիա — Ազգ. Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խլաթում սա. Աւետ. — 379

Իկիթ կամ Իկիդ — Աղա, ազգ. Մատթէոս գրչի, որ 1455 թ. Վերի-Նորավանքում սա. Տօնական, իսկ 1473 թ. Նղեգիսում օր. Գանձարան — 65, 347

Ինճու — Խոշա, 1457 թ. վկա եղավ մի Մաշտոցի վաճառքին — 93

Իմիր-Մէլիք — Դուսար ութա Ալեքսանի, հշվ. 1462 թ. Ունձք գյուղում — 179

Իմրան — Ազգ. Յակոբի, որ 1477 թ. Անճնի գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 424

Ինախշան — Ազգ. Գրիգոր Առնշեցու, որ 1471 թ. Խառաբաստայ վանքում սա. Աւետ. — 323

Ինախ-Փաշայ — Կին Մխամի, որ 1470 թ. Արեւրդի վանքին նվիրեց մի Արտ — 304

Ինանիկ — Պր., իշխան Սրկղունքի շրջանի (Վայոց-ձոր), հշվ. 1461 թ. պր. Ջումի հետ միասին — 157

Իշխան — Նղբ. Սարգիս գրչի, որ 1474 թ. իրեն համար օր. Աւետ. — 372

Իսազ

1. Հայր Ղազար և Բլէլ եղբայրների, որոնք 1456 թ. Սալմաստում գերությունից ազատեցին մի Աւետ. — 67

2. Որդի վերահիշյալ Ղազարի կամ Բլէլի — 68

Իսախան — Տե՛ս Սահակ

Իսթեր — Տե՛ս Նսթեր

Իսաբէկ — Հնգցի որդի Յովաննէս քչի, որ 1455 թ. Փասավանքում ստ. Աւետ. — 58, 59

Իսկի՝ (զրված «Իսկոյն» հոլովածկով) — Մայր Խաչատուր երէցի, որ 1451 թ. ստ. Աւետ. — 8

Իսպ (զրված «Իսպին» հոլովածկով) — Ստացավ Գրիգորիսի մեծարժէք Բժշկարանը, Ամասցուց գուշակութիւնների հավելվածով, 1473 թ. — 350

Իսրայէլ

1. Խաչնցի, ԺԳ դարի 40-ական թթ. խմբագրեց Յայմատուրքը — 87, 88, 318

2. Պր., հնգցի ազգ. Աւետիս և Մելքիսեթ կր.-ներ, տրոնք 1454 թ. գերութիւնից աղատեցին մի Աւետ. — 48

3. Գրիչ, որդի Ամիրշահի, 1455—1477 թթ. Մոկքի Փասավանք գյուղում օր. 5 Աւետ., 2 Յայմատուրք, 1 Մաշտոց, 1 Գանձարան — 59, 75, 78, 146 201, 202, 248, 250, 281, 408, 421, 422

4. Որդի կամ եղբորորդի Ղազարի, որ 1456 թ. Սայմաստում գերութիւնից ազատեց մի Աւետ. — 68

5. Հնգցի եղբ. Յոհաննէս գրչի, որ 1458 թ. օր. Յայմատուրք — 113, 114

6. Ոմն, որ 1465 թ. Սարգիս վրդին նվիրեց իր «Մկն. առակացն Սողոմոնի» ձեռագիրը — 243

7. Գրիչ, 1469 թ. Գամաղիէի վանքում մասնակցեց մի Աւետ. օրինակման աշխատանքին. թերևս նույն է 1473 թ. Սղերդում ճառընտիր օր. Իսրայէլը — 294, 354

8. Հնգցի որդի Յակոբ գրչի, որ 1470 թ. Խարբերդում օր. Աւետ. — 298

9. Ազգ. Սադաղայ Միրենցի, որ 1476 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 407

Իվանիկ — Մեծ պապ պր. Սմբատի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ. — 317

Իւաք — Հնգցի որդի տանուտէր Մելքիսեթի, որ 1462 թ. վանում ստ. Աւետ. — 187

Իփաւ-Խաբուն — Կին խոշա Դովլաթշահի, որ 1465 թ. Աղթամարում նպաստեց մի Աւետարանի ստացմանը — 236, 237

Լ

Լազարէկ — Պր., որդի Պոռշան իշխան պր. Զումայի, 1475 թ. — 375

Լալխաբուն — Մայր Ներսէս կր.-ի, որի ընտանիքը 1469-ից հետո Աւագ վանքին նվիրեց ղառիֆա շուրշառ — 295

Լալիսուն — Կին ռէս Աշխբէկի, որ 1451 թ. ստ. Յայմատուրք — 14

Լաւիւ — Ազգ. Ստեփանոս եպսի, որ 1464 թ. Խլպաշի վանքում օր. Աւետ. — 221

Լաւիթագուլ — Որդի կամ եղբորորդի Վարձիգուլի, որ 1480 թ. Վրաստանում գնեց մի Աւետ. — 447

Լեւոն (Լեոն)

1. Ն. վերջին թագավոր Կիլիկիայի (1375) — 356

2. Եղբորորդի Կիրակոս վրդի, որ 1473 թ. Զեյթունում հորինեց կեղծ պատմութիւն իր կարծեցյալ նախապատ շեթումի և նախատառ Զարմանուհու մասին — 356

Լիկ — Եղբ. Վրթանէս քչի, որ 1456 թ. Աղուաների Գետամիշոյ վանքում ստ. Աւետ. — 67
Լիսլարիտ — Հայր Խարբերդի եպս Յոհաննէսի, հշվ. 1466 թ. — 251

Լիսիկին — Դուստր Խաչատուրի, որ 1460 թ. Ղրիմում ստ. Սաղմոսարան — 149

Լի-Տիկին — Մայր Ներսէս քչի, որ 1461 թ. Ուրծում ստ. Աւետ. — 158

Լուսաւազ — Ոմն, հշվ. 1462 թ. Կտուցում — 182

Լուսիկ — Որդի Կիրեղի, որ 1460 թ. Յաշի սր Աստուածածին եկեղեցուն նվիրեց մի ճաշոց — 152

Լուսինա — Մորաքո՛ւյր Աղթամարի Ստեփանոս կթղկսի և Ներսէս եպսի, հշվ. 1471 թ. — 309

Լուսիաբուն — Մայր Յովաննէս քչի, որ 1469 թ. Խարբերդում ստ. Աւետ. — 292

Լաիւ-Խաբուն — Կին ուսթա Ալեքսանի, հշվ. 1462 թ. Ունձր գյուղում — 179

Խ

Խաբիբ — Տե՛ս Հարիր

Խաբ-Մէլէք

1. Մայր Յովաննէս գրչի, որ 1460 թ. Խիզանում օր. Աւետ. — 148

2. Ազգ. Սուլտանշայի, որ 1467 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 261

3. Ազգ. Մխիթար քարգործի, որ 1474 թ. ստ. Աւետ. — 371

Խաբուն (Հաթուն)

1. Եղբորկին Սուքիաս քչի, որ 1451 թ. Բերդաճորի վանքում ստ. Գանձարան — 8

2. Իրիցկին, խորթ մայր Ստեփաննոսի, որ 1460 թ. Ղրիմի սր Թորոս եկեղեցուն նվիրեց մի ճաշոց — 152

3. Ազգ. տէր Ստեփաննոսի, որ 1462 թ. Տեպուր գյուղում ստ. Աւետ. — 170

Խաթուն

4. Զորանշ Թումայ քչի, որ 1462 թ. ստ. Մաշտոց — 186
5. Մայր Մարգարէ գրչի, որ 1463 թ. Երուսաղէմում օր. Յայսմաւորք — 204
6. Հղեր մայր Ստեփանոս գրչի, որ 1464-ից առաջ օր. Աւետ. — 223
7. Քույր Լեղանի սբ. Աստուածածին վանքի առաջնորդ Ստեփանոս եպսի, հշվ. 1466-ից առաջ — 245
7. Մորաքույր մահդասի Ստեփանոսի, որ 1469 թ. Փասաւանքում ստ. Յայսմաւորք — 282
9. Քույր վերոհիշյալ Ստեփանոսի — 282
10. Կին Յոհաննէսի, որ 1469 թ. Գամաղիէի վանքում ստ. Աւետ. — 295
11. Երկրորդ կին պր. Ֆարաճի, որ 1478 թ. Հալէպում ստ. Աւետ. — 434
12. Կին Յնաթար աղայի, որ 1473 թ. Հերմոնի վանքում ստ. Աւետ. — 348
13. Կին տանուէր Սահակի, որ 1474 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 367
14. Դուստր կամ եղբորդուստր վերոհիշյալ Սահակի — 367
15. Ոմն, 1474 թ. Սորի գյուղում, ձեռագիր օրինակելու համար տեղ տվեց Յովսէփ գրչին — 368
16. Քույր Գրիգոր կր.-ի, որ 1475 թ. Արծկէում ստ. Յայսմաւորք — 381
17. Դուստր տանուէր Ստեփանոսի, որ 1476 թ. Արծկէում ստ. Աւետ. — 402

Խաթուն-Մելիք (Խաթուն-Մելիք)

1. Կին Թովմայի, որ 1452 թ. Վասպուրականում ստ. Աւետ. — 25
2. Քույր Ղազար քչի, որ 1452 թ. Մըզուր գյուղում ստ. Աւետ. — 28
3. Քույր Զիւլի, որ 1456 թ. Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ. — 73
4. Մայր մահդասի Ստեփանոսի, որ 1457 թ. Արգելանի վանքում ստ. Յայսմաւորք — 79, 80
5. Քույր մահդասի Յովհաննէսի, որ 1457 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 94
6. Մայր Խաչատուր Շատուանցու, որ 1461 թ. Նկարենայ սբ Յարութիւն վանքին նվիրեց մի Մաշտոց — 162
7. Հնգը մայր Քարիմադին Ներկարարի, որ 1461 թ. ստ. Աւետ. — 168
8. Դուստր ռաթայ Ալեքանի, հշվ. 1462 թ. Ունձք գյուղում — 179

Խաթուն-Մելիք

9. Սկեսուր Մըսըր-Մելիքի, որ 1462 թ. Ունձք գյուղում ստ. Աւետ. — 179
10. Անդամ Մընշկանցի մի գերդաստանի, որ 1462 թ. նվիրեց գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 185
11. Մայր Աստուածատուր քչի, որ 1463 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 197
12. Մայր Յակոբ գրչի, որ 1464 թ. Արծկէում օր. Աւետ. — 217
13. Մայր Գրիգոր երէցի, որ 1464 թ. նվիրեց Կոնկուկայ գյուղի եկեղեցուն մի Գանձարան — 220
14. Մորաքույր Աւետիս քչի, որ 1465 թ. Վանում ստ. Յայսմաւորք — 234
15. Մայր տանուէր Յոհաննէսի, որ 1465 թ. Աղթամարում ստ. Գանձարան — 237
16. Մայր Յովսէփ գրչի, որ 1468 թ. Գամաղիէի վանքում օր. Մաշտոց, իսկ 1471 թ. — 275, 321
17. Ոմն, հշվ. 1469 թ. Բերականում — 290
18. Եղբորկին Թումայ կր.-ի, հշվ. 1471 թ. — 322
19. Քույր Պաւլոս վրդի, որ 1474 թ. Մղաքու վանքում օր. Աւետ. — 366
20. Դուստր կամ եղբորդուստր տանուէր Սահակի, որ 1474 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 367
21. Կին տանուէր Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խլաթում ստ. Աւետ. — 378
22. Հորաքույր Կարապետ քչի, որ 1476 թ. Վանում ստ. Ճառնտիր — 403
23. Հորաքույր Սադաղայ Միրենցի, որ 1476 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 407

Խաթունեղան (Հաթունեղան, Խաթունեղայ, Խաթունեղ)

1. Հորեղբորկին Վարդան կր.-ի, որ 1454 թ. Արծկէում ստ. Աւետ. — 40
2. Կին Գորգի, հշվ. 1454 թ. Վանում — 44
3. Եղբորկին Իսրայէլ գրչի, որ աշխատում էր Փասաւանքում, հշվ. 1456, 1476 թթ. — 76, 408
4. Քույր Շատիշայի, որ 1460 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 146
5. Քույր Խաչատուր և Ստեփանոս կր. եղբայրների, որոնք 1462 թ. Կտուցում ստ. Յայսմաւորք — 182
6. Կին Սարգսի, որն իր եղբայրների հետ 1462 թ. Մընշկանց գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185
7. Ազգ. Աղթամարի Ստեփանոս կթղկսի և Ներսէս եպսի, հշվ. 1471 թ. — 310

Խաթուններ

8. Ազգ. Կարապետ քչի, որ 1478 թ. Վանում
սա. Ճառքնտիր — 404

Խաթուններ (Հաթուններ)

1. Աղդ. Աւետիս քչի, որ 1465 թ. Վանում
ստ. Յայսմաուրք — 233*
2. Եղբորդուստր Կարապետ քչի, որ 1476 թ.
Վանում ստ. Ճառքնտիր — 403
3. Հգիր քույր վերոհիշյալ Կարապետ քչի —
— 404

Խաթուն-Փաշայ

1. Դուստր Կարապետ Մանկաբաւի, թոռ Փա-
շայ կնոջ, որ 1451 թ. Վանում սա. Աւետ.
— 6
2. Թոռ տանուտէր Յոհաննէսի, որ 1465 թ.
Աղթամարում ստ. Գանձարան — 236, 237
3. Քույր Մկրտիչ գրչի, որ 1466 թ. Աղթամա-
րում օր. Գանձարան — 248
4. Մայր հնգի Մուրատի, հոգևոր որդւոյ
Արթուր-շահի, որ 1471 թ. սա. Աւետ.—320
5. Կին Գուրումի, որ 1477 թ. Գողթան գաւա-
ռում ստ. Աւետ. — 420

Խալիլ-պէկ — Իմա՝ Շիրվան-շահ Խալիլուլահ

Ա. (1417—1462) — 319

Խալիլ իշխան — Այսպես է կոչված Մովսիսու
քոչվորական ցեղի պետ, Ուղուն-Հասանի
անվանի զորահրամանատար Սուֆի-
Խալիլը, որը 1490—1491 թթ. Կաստորեն
իր ձեռքն առավ Աղ-Կայունլունների փլզվող
պետութայն ղեկը, հշվ. 1472 թ. — 335Խալիլ-Սուլթան — Որդի Ուղուն-Հասանի—Տե՛ս
Սուլթան-Խալիլ

Խալիմ (Հալիմ)

1. Դուստր Թումայի, տր 1460 թ. Աղթամա-
րում ստ. Աւետ. — 142
2. Քույր Գաւաշցի Յովհաննէս արեղայի, որ
1461 թ. Շատուան գյուղում ստ. Գանձա-
րան — 165
3. Անդամ Մընչկանցի մի գերդաստանի, որ
1462 թ. գյուղի եկեղեցուն նվիրեց Աւետ.
— 185
4. Կին Մարտիրոսի, որ 1463 թ. նվիրեց
Հօրդոմի սբ Աստուածածնին մի Մաշ-
տոց — 198
5. Եղբորկին մահդասի Ստեփանոսի, որ
1467 թ. Վանում ստ. Յայսմաուրք — 258
6. Քույր Յովհաննէս քչի, որ 1467 թ. Ու-
տանում ստ. Աւետ — 261
7. Աղդ. Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ. Արբերդի
վանքին նվիրեց մի Աւետ. — 301

Խալիմ-Խաթուն (Հալիմ-Խաթուն)

1. Դուստր Ներսէս երէցի, որ 1451* թ. Ար-
ճէշում ստ. Գանձարան — 14
 2. Դուստր Խաչատուրի, որ 1453 թ. ստ.
Աւետ. — 37
 3. Դուստր հյուն Կարապետի, հշվ. 1454 թ.
Վանում — 44
 4. Դուստր Զիալի, որ 1456 թ. Բերդաձորի
վանքում ստ. Աւետ. — 73
 5. Քրոջդուստր Զաքարէ վրդի, որ 1458 թ.
Խառաքաստի վանքում ստ. Սաղմոսարան-
Աղթամարոյց — 100
 6. Ազգ. Փաշայ-Մէլէքի, որ 1458 թ. Սո-
րավանք գյուղում ստ. Աւետ. — 106
 7. Ազգ. Խոշա Խաչատուրի, որ 1462 թ. Ար-
ճէշում ստ. Աւետ. — 180
 8. Զոքանչ Աւետիս քչի, որ 1465 թ. ստ.
Յայսմաուրք — 233
 9. Արճիշեցի վաճառականի կին. 1465 թ. գըժ-
բախտ պատահաններով վախճանված ու
սպանված իր խոշա որդիների հիշատակին
ստ. Աւետ. — 235
 10. Հորեղբորդուստր Մկրտիչ արեղայի, որ
1474 թ. նվեր ստ. մի Աւետ. — 371
 11. Մայր Զմրաթ-Խաթունի, որ 1476 թ. Վա-
րադայ վանքին նվիրեց մի ալդի — 405
- Խալիմա — Քեռորդի Սուլտանշահի, որ 1467 թ.
Ուտանում ստ. Աւետ. — 260

Խալիմար

1. Դուստր Մելքիսէթ գրչի, որ 1459 թ. Շա-
տուանում օր. Աւետ., իսկ 1461 թ.-Գան-
ձարան — 125, 165
2. Ազգ. Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուանում
ստ. Աւետ. — 125
3. Մայր Ատոմ գրչի, որ Արծկէում 1460 թ.
օր. Ոսկեփորիկ, իսկ 1466 թ.-Գանձա-
րան — 137, 247
4. Ազգ. Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խա-
թում ստ. Աւետ. — 379

Խալիֆայ (Խալիֆ, Հալիֆայ)

1. Որդի Սուլթան-Մէլէքի, որ 1452 թ. Ու-
տանում ստ. Աւետ. — 20, 21
2. Ազգ. Աւետիս և Մելքիսէթ կր.-ները, որոնք
1454 թ. գերությունից ազատեցին մի
Աւետ. — 48
3. Ազգ. Ներսէս գրչի, որ 1458 թ. Աղթամա-
րում օր. Աւետ. — 103
4. Հնգի ծոռ Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուան
գյուղում ստ. Աւետ. — 125
5. Եղբորդի Խաչատուր և Ստեփանոս կր.-

Խալիֆայ

- եղբայրների, որոնք 1462 թ. Կտուցում
ստ. Աւետ. — 182
6. Պր., Մարմնտի տանտերերից, 1462 թ.
— 183
7. Տանուտը, որդի Մելիքի, 1483 թ. Կտու-
ցում ստ. Աւետ. — 197
8. Անեք Աւետիս քչի, որ 1465 թ. Վանում
սա, Յայմաւորք — 233
9. Եղբորորդի տանուտէր Յոհաննէսի, որ
1465 թ. Աղթամարում սա. Գանձարան —
236, 237
10. Սարկաւազ, եղբորորդի Մխիթար գրչի, որ
1466 թ. Մոկաց Բռնաշէն գյուղում օր.
Աւետ. — 249
11. Հորեղբորորդի Ստեփանոս կթղկսի և Ներ-
սէս եպսի, հշվ. 1471 թ. — 309
12. Հնդցլ որդի Գուփաշայի, որ 1474 թ.
Մղաքի վանքում ստ. Աւետ. — 365, 366
13. Եղբ. տանուտէր Կարապետի, որ 1480 թ.
Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 446

Խալ-Խարուն (Հախաթուն)

1. Ազգ. Խոնձայի, որ 1460 թ. Աղթամարում
ստ. Աւետ. — 144
2. Անդամ Մընչկանցի մի գերդաստանի, որ
1462 թ. գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի
Աւետ. — 185
3. Մայր Գրիգոր գրչի, որ 1470 թ. Աղթա-
մարում օր. Աւետ. — 305

Խազարէկ — Տե'ս Հազարբէկ**Խազրեվադ — Տե'ս Հազրեվարդ**

- Խաղանլ — Կի'ն Ստեփանոս գրչի, որ 1451 թ.
օր. Յայմաւորք — 14

**Խալլալ (Կրվաձ՝ Հաղբակ) — Պր., եղբորորդի
Վալոց-ձորի իշխան Զումայ Պոռչեանի,
հշվ. 1475, 1476 թթ. — 375, 400****Խամուշ (Խամոշ, Համօշ)**

1. Քույր Սալուկ-Խաթունի, որ 1466 թ. ստ.
Մաշտոց և նորոգեց մի եկեղեցու գըմ-
բիթ — 254
2. Դուստր Արապ Երեանցու, որ 1476 թ. սա.
Աւետ. — 398
3. Մայր Ղազար և Բլէլ եղբայրների, որոնք
1456 թ. Սալմաստում գերութիւնից ազա-
տեցին մի Աւետ. — 67
4. Քույր Աւագտէր վրդի, որ 1475 թ. Սրկը-
ղունքում օր. Աւետ. — 376

Խամուշ-Խարուն

1. Կին Խաչատուրի, որ իր եղբայրների հետ
1462 թ. Մընչկանց գյուղի եկեղեցուն նվի-
րեց մի Աւետ. — 185

Խալիմ-Խարուն

2. Կին խոշա Աւետիսի, որ 1470 թ. Արեբբդի
վանքին նվիրեց մի արտ՝ Վարդենիս գյու-
ղում — 304

**Խայիաթուն (Խախաթուն) — Տե'ս Հայխաթուն
Խանալ — Մայր Ստեփանոս գրչի, որ 1451 թ.
օր. Յայմաւորք — 14****Խանդուք (Խանդուտ, Հանդուտ, Խանթուք)**

1. Ազգ. ռէս Մանկտաւազի, հշվ. 1455 թ.
Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52
2. Կին Խէրապետի, հշվ. 1470 թ. Աղթամա-
րում — 303
3. Դուստր Խոսրովի, որ 1478 թ. Բռնաշէն
գյուղում ստ. Աւետ. — 432
4. Թոռ Յովանէսի, որ 1479 թ. Արճէշում ստ.
Աւետ. — 436

Խանդաղայ

1. Դուստր Գրիգոր քչի, որ հշվ. 1476 թ.
Վանում — 404
2. Մայր խոշա Աւետիսի, որ ԺԵ—ԺԶ դդ.
գերութիւնից ազատեց Բազենց գյուղի
Աւետարանը — 367*

**Խանմէլիք — Ազգ. տէր Ստեփանոսի, որ 1462 թ.
Տեպուր գյուղում սա. Աւետ. — 170****Խանում**

1. Թոռ Ոստանցի ութա Ասոմի, որ 1460—
ական թթ. գերութիւնից ազատեց մի
Աւետ. — 22
2. Հարս խոշա Յովանէսի, որ 1466 թ. Արժ-
կէում սա. Գանձարան — 246*
3. Ազգ. Խոշա Յովսէփի, որ 1479 թ. Մուշում
ստ. Աւետ. — 438

Խանում-Խարուն

1. Քույր Սմբատ «թագաւորի», հշվ. 1465—
1466 թթ. — 239
2. Դուստր տանուտէր Կարապետի, որ 1480 թ.
Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 446

**Խան-Սուլթան — Կին Յովանէս քչի, որ 1458 թ.
ստ. Աւետ. — 114****Խաչատուր**

1. Երէց, որդի Յովհաննիսի, 1451 թ. Երզն-
կայում ստ. Աւետ. — 3
2. Որդի Կիրակոսի, 1453 թ. ստ. Աւետ. — 37
3. Քեռորդի Վարդան կր.-ի, ար 1451 թ. Ար-
ճէշում ստ. Աւետ. — 41
4. Հորեղբորորդի Աւետիս և Մելքիսէթ կր.-
ների, որոնք 1454 թ. գերութիւնից ազա-
տեցին մի Աւետ. — 48
5. Հորեղբայր Ստեփանոս քչի, որ 1454 թ.
ստ. Աւետ. — 50
6. Քչի, որդի Յոհաննիսի, հայր Դաւիթ քչի,

Խաչատուր

- որ մահացավ 1455 թ. Արճէշում, Կիսատ թողնելով Աւետարանի օրինակութիւնը — 54, 55
7. Հայր Հայրապետ գրչի (Թումայ Մինասեցի քնոորդու), որ 1455—1478 թթ. Աղթամարում օր. 3 Աւետ., Ժաշոց և Մաշտոց — 57, 58, 128, 303, 312, 313, 431
8. Քհյ, որդի պր. Գրիգորիսի. 1458-ից առաջ Կաֆայում կառուցել էր սր Ստեփանոսի եկեղեցին — 77
9. Գրիշ, որդի Յորդանանի, 1457, 1460, 1461 թթ. Ուրծ գյուղում օր. Ժաշոց, Յայսմաւորք, Աւետ. — 82, 132, 158
10. Ազգ. տանուտէր Յովաննէսի, որ 1457 թ. Յիպնայ վանքում ստ. Մաշտոց — 82
11. Խոշա, որդի Առաքելի. 1457 թ. Արճէշում ստ. Յայսմաւորք — 87, 88
12. Սարկաւազ, 1457 թ. Ուստանում, թուղթ կոկեկով օգնում էր Կարապետ գրչին — 90
13. Որդի մահադասի Յովհաննէսի, որ 1457 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 93, 94
14. Նըք. Սարգիս գրչի, որ 1457 թ. Երուսաղէմում օր. Գանձարան — 96
15. Հորեղբայր Ստեփանոս քհյ Ուստանցու, որ 1458 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 103
16. Թոռ պր. Աղիզպէի, որ 1458 թ. Կաֆայում ստ. Սաղմոսարան — 111
17. «Չրքին» մականունով, աղեղղուզ, հայր վերահիշյալ պր. Աղիզպէի — 111
18. Հայր Շմատն վրդի, որ 1459 թ. Տաթև բերեց մի քանի ձեռագրեր — 123
19. Քհյ ոմն, 1459 թ. ստ. Ժաշոց — 129
20. Հայր Կարապետ. կր.-ի՝ հգևր հոր Ատոմ գրչի, որ 1460 թ. Արծկէում օր. Ոսկեփորիկ — 138
21. Միաբան, ապա նաև հերպետ (1470 թ.) Արքեպիսկոպոսի վանքի — 144, 248, 301, 303
22. Որդի Սիմէոնի. 1460 թ. Նվիրեց Սալայճուխի (Ղրիմ) սր Սիմէոն եկեղեցուն մի Սաղմոսարան — 149
23. Շատուանցի, գրիշ, 1461 թ. Նկարենայ սր Յարութիւն վանքում օր. Մաշտոց, մի այլ Մաշտոց էլ ստ. Աղթամարում ու Նվիրեց նույն վանքին — 160, 162
24. Ոմն, որի միջնորդութեամբ 1461 թ. Ներսէս կր. գրիշը Աղթամարում օր. Աւետ. — 163
25. Խոշա, որդի Առաքելի, 1462 թ. Արճէշում ստ. Աւետ — 179, 180
26. Կր., որդի Յովաննիսի, 1462 թ. Կտուցում

Խաչատուր

27. Գրիշ, միաբան Կտուց վանքի, 1463—ավարտեց իր Յովան քհյ Արծկեցի եղբոր կողմից սկսված Յայսմաւորքի օրինափությունը, որը Նվիրեց Մարմնոյի սր Ստեփանոս եկեղեցուն — 180, 181, 182
- 1475 թթ. օր. 2 Աւետ. — 181, 197, 382, 383
28. Հայր Մարմնոյի տանուտերերից պր. էդկարշահի, 1462 թ. — 183
29. Իր եղբայրների հետ 1462 թ. Նվիրեց Մընչկանց գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 184, 185
30. Քհյ, որդի Խլղաթի, 1463 թ. Բաղէշում ստ. Յակոբ Ղրիմեցու Մեկնութիւն տոմարի աշխատութեան մի ձեռագիր — 194
31. Նըքնկացի, սարկաւազ, հշվ. 1463 թ. Աւագ վանքում — 208
32. Միաբան Յովհաննավանքի, 1464, 1467 թթ. — 216, 408
33. Վանի Պօղոս-Պեարոս եկեղեցու քհյ-ներից, 1465, 1467 թթ. — 234, 259
34. Նըք. Մկրտիշ գրչի, որ 1466 թ. Աղթամարում օր. Գանձարան — 248
35. Փեսա Սալլուկ-Խաթունի, որ 1466 թ. ստ. Մաշտոց և Նորոգեց ինչ-որ եկեղեցու դբմբ — 254
36. Քնոորդի Սուլտանշահի, որ 1467 թ. Ուստանում ստ. Աւետ. — 260
37. Որդի Սահակ երէցի, որ 1467 թ. Կիսթղի վանքում ստ. Աւետ. — 263
38. Տէր, 1467 թ. Կաֆայում Յայսմաւորքի օրինակ տվեց Մարտիրոս կր. գրչին — 268
39. Գրիշ, 1468 թ. Խարբերդի Խուլայու վանքում օր. Դաւիթ Անյաղթի Գիրք սահմանացը — 275
40. Թոռ Զաքարոնց Յովաննէսի, հշվ. 1469 թ. Փասավանքում — 282
41. Նըքորդի՝ մահադասի Ստեփանոսի, որ 1469 թ. Փասավանքում ստ. Յայսմաւորք — 282
42. Ամբերդի քհյ-ներից, 1469 թ. — 290
43. Քհյ, որդի Մարտիրոսի, 1469 թ. Կեսարիայի Նիւաիա գյուղում ստ. Մաշտոց — 295
44. Արեղայ, 1470 թ. Գողթան գաւառում խորոգեց ու կազմեց մի Աւետ. — 298
45. Կր., ուսուցիչ Յոհաննէս գրչի, որ 1476 և 1472 թթ. Կտուցում օր. 2. Աւետ. — 301, 339

Խաչատուր

46. Որդի Խերապետի. հշվ. 1470 թ. Աղթամարում — 303
47. Եղբ. Ասոմ արքեպսի, հշվ. 1471 թ. որպես Աղթամարի համար շատ աշխատող — 311
48. Աղդ. Հայրապետ գրչի, որ 1471 թ. Աղթամարում օր. Մաշտոց — 312
49. Հնգյլ որդի Թումայ գրչի, որ 1471 և 1476 թթ. Աղթամարում օր. 2 Աւետ. — 325
50. Եղբ. Աստուածատուր արեղայի, որ 1472 թ. Արշերոյ վանքում ստ. Մաշտոց — 337, 338
51. Հորեղբ. Գրիգոր քչի, որ 1472 թ. Արճէշում ստ. Մաշտոց-Գանձարան — 339
52. Եղբ. Մովսէս կր.-ի, որ 1473 թ. Սորի գյուղում ստ. Աւետ. — 342
53. Սարկազգ, որդի Յոհան քչի, որ 1473 թ. Ուտիկ գյուղում ստ. Աւետ. — 353
54. Որդի կամ հորեղբորդի Աստուածատուրի, որ 1474 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 364
55. Աղդ. Մկրտիչ արեղայի, որ 1474 թ. Նվեր ստացավ մի Աւետ. — 371
56. Արեղայ, աշակերտ Արիստակէս գրչի, որ 1475 թ. Սանահնում օր. Աւետ. — 374
57. Եղբ. Աւագուր գրչի, որ 1475 թ. Բուրաբերդի անապատում օր. Աւետ. — 375
58. Աղդ. տանուտէր Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խլաթում ստ. Աւետ. — 379
59. Փակակալ Այրիվանքի, 1476 թ. — 397
60. Որդի Նվիրատու Խոջա Քրմանի հշվ. 1476 թ. վանում — 404
61. Հորեղբորդի Կարապետ քչի, որ 1476 թ. վանում ստ. Ծառքնտիր — 404
62. Ոմն, հշվ. 1476 թ. — 414
63. Քրոջորդի վարդան կր.-ի, որ 1477 թ. Շատուանում ստ. Գանձարան — 423
64. Հնգյլ որդի Յովան գրչի, որ 1478 թ. Մովսրում օր. Գանձարան — 433
65. Միարան վարագայ վանքի, 1480 թ. — 445
66. Վրդ տմն, որ 1539-ին ժամանել է Կաֆայ — 111*
67. Եպս Գողթնեաց, 1663 թ. բուն հիշատակարանի տվյալների օգտագործմամբ նոր հիշատակարան գրեց 1477 թ. օրինակված ծաշոցի մեջ — 421
68. Խոջա, հշվ. ԺԵ—ԺԶ գգ. — 45*
- Խաչնր — Հայր Խաչատուր Շատուանցու, որ 1461 թ. Նվիրեց Նկարենայ սր Յարութիւն վանքին Մաշտոց — 162

Խաչերես

1. Հնգյլ որդի պր. Յովաննիսի, որ 1466 թ. Ղրիմում գնեց մի Աւետ. — 252
2. Հնգյլ եղբ. Մարտիրոս կր. գրչի, որ 1467 թ. Ղրիմում օր. Յայսմաուրք — 267
- Խաչիկ
1. Հայր Գրիգոր և Թումայ գրիչներին, որոնք աշխատում էին Աղթամարում, հշվ. 1452—1463 թթ. — 21, 162, 185, 199
2. Անեի ոստանցի ուսթա Ասոմի, որ 1460-ական թթ. գերությունից ազատեց մի Աւետ. — 22
- Խաչիկ-Խաչուն — Տե՛ս Հապիպ-Խաթուն
- Խաւ — Որդի Մարգարտի, որ 1469 թ. Խարբերում մասնակից եղավ մի Աւետ. գնման գործին — 293
- Խաւան — Հայր մահդասի Յովհաննէսի, որ 1457 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 93, 94
- Խաւսիկ — Եղբորթուն Զիւլի, որ 1456 թ. Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ. — 73
- Խաւ-Խաւուն (գրված՝ Հաս-Հաթուն)
1. Հորեղբորդին Յովանէս քչի, որ 1466 թ. Աղթամարում ստ. Գանձարան — 247
2. Քույր Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ. Արբերդի վանքին Նվիրեց մի Աւետ. — 301
- Խաւ-Մէլիք — Կին պր. Աստուածատուրի, որ 1457 թ. գնեց մի Աւետ. — 96
- Խաւ-Մէլիք — Մայր Սարգիս քչի, որ 1459 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 118
- Խաւոց — Տե՛ս Հայոց
- Խաւմար — Թոռ Յովանիսի, որ 1479 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 436
- Խըշաղ — Տե՛ս Ղիշաղ
- Խըքըշայ — Եղբ. մահդասի Ստեփանոս-Ղարիպշահի, որ 1457 և 1460 թթ. Արժէշում ստ. Ծաշոց և Յայսմաուրք — 79, 80, 137
- Խելաւ (Խելօք)
1. Մայր Խաչատուրի, որ 1453 թ. ստ. Աւետ. — 37
2. Հարս Խոսրովի, որ 1478 թ. Բռնաչին գյուղում ստ. Աւետ. — 432
3. Դուստր տանուտէր Առաքելի, որ 1469 թ. Նվիրեց Սուրս գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 293
- Խերաղին — Ամուսին Աղիզ Կնոջ, որ 1465 թ. Նվիրեց Նորագեղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 232
- Խերէք — Տե՛ս Հերիք
- Խէրապետ — Տե՛ս Հայրապետ

ԽԵՐ-ԽԱՐՈՆ (ՀԼԻՍԱԹՈՆ)

1. Դուստր տանուտէր Յովաննէսի, որ 1457 թ. Յիպնայ վանքում ստ. Մաշտոց—81
2. Քույր վերոհիշյալ Յովաննէսի — 82
3. Մերձավոր ազգ. Յակոբ գրչի, որ 1457 թ. Հերմոնի վանքում օր. Աւետ. — 85
4. Հորաքույր Թորոս եպս Շահրիեարենցի, որ 1471 թ. Սաւրի-Հիսար քաղաքում օր. Ճաշոց — 328
5. Մայր Պետրոսի, որ 1475 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 383
6. Կին Յովսէփի, որ 1475 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 384
7. Խարխաթուն, մայր Յակոբ վրդի, որ 1478 թ. Հերմոնի վանքում ստ. Աւետ. — 429

ԽԷՐ-ՄԷԼԷՖ — Դուստր Աստուածատուրի, որ 1463 թ. Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ. — 200

ԽԵԼՎԱՐ

1. Մայր Վարդան քչյի, որ 1455 թ. Պառուա-գրակի վանքում ստ. Մաշտոց-Գանձա-րան — 60
2. Մայր Անթառանի, որ 1471 թ. Մեղուանց վանքում ստ. Աւետ. — 317

ԽԷՎԱՐ — Ազգ. Գրիգոր կր.-ի, որ 1475 թ. Արծ-կէում ստ. Յայսմաւորք — 381

ԽԷՂԱՐ

1. Հայր Խաչատուր քչյի, որ 1483 թ. Բա-ղէշում ստ. Յակոբ Ղրիմեցու Մեկն. Տո-մարի շախատության մի ձեռագիր — 194
2. Նղբ. խոշա Աւետիսի, որ 1470 թ. Արբեր-դի վանքին նվիրեց մի արտ՝ Վարդենիս գյուղում — 304
3. Որդի վանեցի Հյուսն Մլխամի, հշվ. 1476 թ. Վանում — 404

ԽՆՂԱՐԷԼԻ — Տե՛ս Հնդուբէկ

ԽՆՂՐԱԾ — Ազգ. Շիրազ-Խաթունի, որ 1470 թ. Շուշանց գյուղում նորոգեց Աւետ. — 307

ԽՆԼԻԼԻ — Որդի տանուտէր Փանիկի, հշվ. 1469 թ. Խիզանի Գամաղիէլի վանքում — 296

ԽՈՅԱՆԱ — Կին պր. Կիրակոսի, որ 1456 թ. Բանինում ստ. Ճաշոց — 67

ԽՈՅԱՆԷԼԻՖ — Կին Յովաննէս քչյի, որ 1457 թ. նորոգել տվեց մի Աւետ. — 97

ԽՈՆՂ — Քույր տանուտէր Առաքելի, որ 1469 թ. նվիրեց Սուրս գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 293

ԽՈՆՂԻԼԻ — Երկրորդ կին Ամիրի, որ 1463 թ. Տփլիսում ստ. Աւետ. — 195

ԽՈՆՂ-ԽԱՐՈՆ (ԽՈՆԱՆՂ-ԽԱԹՈՆ)

1. Կին Կարապետ գրչի, որ 1451 և 1467 թթ. Վանում օր. Աւետ. և Մաշտոց — 7, 259
2. Քույր մահդասի Կիրակոսի, որ 1454 թ. նորոգել տվեց մի Աւետ. — 49
3. Կին Միրզայի, որ 1457 թ. սր Մամաս անապատում ստ. Աւետ. — 84
4. Մայր Մելքիսեդ գրչի, որ 1471 թ. Առէս-տում-Խառաբասայ վանքում օր. Աւետ. — 323
5. Մայր Դաւիթ կազմողի, հշվ. 1474 թ. — 369
6. Կին Մխիթար քարգործի, որ 1474 թ. ստ. մի Աւետ. — 370

ԽՈՆՂ-ՄԵԼԻՖ (ԽՈՆՂ-ՄԷԼԷՖ)

1. Մայր Յակոբ կր.-ի, որ 1452 թ. Արծ-կէում ստ. Աւետ. — 25, 26
2. Քրոշդուստր Յակոբ կր.-ի, որ 1452 թ. Արծկէում ստ. Աւետ. — 26
3. Մայր Յովաննէս գրչի, որ 1474 թ. Խիզա-նում օր. Աւետ., իսկ 1475 թ. — Յայսմա-ւորք — 367, 387

ԽՈՆՂՉԱԾ — Ապաշխարող, հորաքույր Յակոբ գրչի, որ 1471 թ. Շիրվանի Սաւկութլու գյուղում օր. ժողովածու — 319

ԽՈՆՂՖԱՐ (ՀՈՆՂՔԱՐ)

1. Ոմն, շշատ ծառայութիւն արարձ Վարդան գրչին, որ 1452 թ. Արծկէի Կողուց վան-քում օր. Աւետ. — 26
2. Նղբորկին Յովաննէս գրչի, որ դժբախտ պատահարի զոհ գնաց 1458 թ. Սորա-վանք գյուղում — 107^ա
3. Մայր խոշա Թումաշահի, որ 1462 թ. Արճէշում ստ. Յայսմաւորք — 172
4. Նղբորհարս Խաչատուր և Ատեփանոս կր.-նեքի, որոնք 1462 թ. Կտուցում ստ. Յայս-մաւորք — 182
5. Մայր Աղարիայ նկարողի, որ 1467 թ. Գառնակերի վանքում ծաղկեց մի Աւետ. — 244
6. Կին խոշա Յովաննէսի, որ 1466 թ. Արծ-կէում ստ. Գանձարան — 246, 247
7. Հանիկ Անթառանի, որ 1471 թ. Մեղուանց վանքում ստ. Աւետ. — 317
8. Կին Յովսէփ գրչի, որ 1473 և 1474 թթ. Սորի գյուղում օր. 2 Աւետ. — 342, 368
9. Թոռ Աստուածատուրի, որ 1474 թ. Արճէ-շում ստ. Աւետ. — 364
10. Դուստր Իսրայէլ գրչի, որ մի շարք ձե-ռագրեր օրինակեց Փասավանք գյուղում, հշվ. 1476 թ. — 408

Խոնձայ (Խոնձ, Խոնձայ, Խոնձայ և այլն)

1. Վաղաժամ մհցժ կին Մելքիսեթ գրչի, որ 1453 թ. Ավան գյուղում օր. Գանձարան — 34
2. Հնգյլ եղբորթոռ ուն Մանկտաւագի, հշվ. 1455 թ. Միւնիքի Մցի գյուղում — 52
3. Հարս Կարապետ քհյի, որ 1457 և 1464 թթ. Ոստանում ստ. Գանձարան և Յայսմաւորք — 89, 224
4. Դուսար վերոհիշյալ Կարապետ քհյի — 89, 224
5. Դուսար Մկրտչի. 1460 թ. Աղթամարում սա. Աւետ. — 143, 144, 145
6. Քույր խոշա Թումաշահի, որ 1462 թ. Արճէշում սա. Յայսմաւորք — 172
7. Անդամ Մրնշկանցի մի գերդաստանի, որ 1462 թ. գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185
8. Կին տանուտէր էդիլշահի, որ 1463 թ. Արծկեում ստ. Աւետ. — 196
9. Մայր Մաթէոս քհյի, օր 1466 թ. Նղվարդում ստ. Աւետ. — 244
10. Տիկին, հղեր մայր Մովսէս Արծկեցու, մհ. 1472 թ. — 331
11. Կին Սկրտչի, որ 1472 թ. Կտուցում ստ. Աւետ. — 340
12. Եղբորկին Մարգարայ գրչի, որ 1474 թ. Վերին-Վաղարամ օր. Յայսմաւորք — 363
13. Դուսար կամ եղբորդուստր տանուտէր Սահակի, որ 1474 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 367
14. Խոնզա, քույր Շահմելքի, որ 1475 թ. ստ. Մաշտոց — 391
15. Մայր Սարգիս քհյի, որ 1476 և 1478 թթ. ստ. 2 Աւետ. — 413, 435

Խոնձայ-Խաթուն

1. Հարս Յովաննէս կր.-ի, որ 1465 թ. Սըմրատ լճաւորից՝ գնեց մի Շարակնոց — 238
 2. Կին Յովաննէս քհյի, որ 1467 թ. Վանում ստ. Մաշտոց — 259
 3. Ազգ. Մխիթար քարգործի, որ 1474 թ. ստ. Աւետ. — 371
 4. Քույր Մկրտիչ աբեղայի, որ 1474 թ. նվեր ստ. մի Աւետ. — 371
 5. 1478 թ. մահացած հարս Խոսրովի, որ Բոնաշէն գյուղում ստ. Աւետ. — 432
- Խոջամաւ (գրված՝ Խաւամաւ). — Որդի ուսթա Ալեքսանի, հշվ. 1462 թ. Ունձք գյուղում — 179

Խոջա — Քույր Մելքիսեթ գրչի, որ 1453 թ. Ավան գյուղում օր. Գանձարան — 33

Խոջխարար — Եղբ. նվիրատու խոշա Քրմանի. հշվ. 1476 թ. Վանում — 404

Խոջնաղար (գրված՝ Խոջնագար) — Եղբորորդի Մանուէլ քհյի, որ 1465 թ. Կաթ գյուղում ստ. Ճաշոց — 231

Խոջնամ — Որդի Աղութ-Խաթունի, որ 1453 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 34

Խոջայ (գրված՝ Խաւայ) — Որդի Փաշա-Մելիք Երզնկացու, որ 1461 թ. նվիրեց Երուսաղէմի սր Յակոբայ վանքին արծաթէ մի սկիհ — 166

Խոջաբէկ — Որդի Սուլթան-Մէլէքի, որ 1452 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 20, 21

Խոջայ-Ջաւայ — Իր հայր Աւետիսի հետ 1470 թ. նվիրեց Ոստանի սր Ստեփանոս եկեղեցուն մի Աւետ., մի լավ շուրջառ և գուռ — 299

Խոսրով

1. Անձեացի, հայր Գր. Նարեկացու, մատենագիր Ժ դարի — 84, 85
2. Հնգյլ եղբ. Ներսէս վրդի, որ 1458 թ. Վանում ստ. Ճաշոց — 104
3. Խոջա, 1459 թ. ստ. Սարգիս Ենորհալու Մկն կթղկեից թղթոց — 129
4. Ուրիշների հետ միասին 1476 թ. վերացրեց Վանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցու «ոխֆերու շարէքն» — 405*
5. Որդի Կարապետի. 1478 թ. Բոնաշէն գյուղում ստ. Աւետ. — 431, 432
6. Խաւարաւ, որդի տանուտէր Կարապետի, որ 1480 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 446

Խոսրովիղուխտ

1. Մայր Արդուլբէկի, որ 1458-ից տարիներ հետո ստացավ նախկինում իր հորեղբոր-որդի Ստեփանոս քհյ Ոստանցուն պատկանող Աւետարանը — 103
2. Կին Ստեփանոս քհյի, որ 1465 թ. Կաթ գյուղում, հոր հետ միասին, ստ. Ճաշոց — 231

Խոցաղեղ (Խոցդեղ, Խոսդեղ և այլն)

1. Եղբ. պր. Կիրակոսի, որ 1456 թ. Բասենում ստ. Ճաշոց — 67
2. Հայր Աստուածատուր եպսի, որ 1459 թ. Հոռոմոսի վանքին նվիրեց մի Ճաշոց — 121, 122
3. Թոռ Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուան գյուղում ստ. Աւետ. — 125
4. Մայր Մելքիսեթ գրչի, որ 1459 թ. Շատուան գյուղում օր. Աւետ. — 125

Խոցադնդ

5. Որդի Խաչատուրի, որի բղթայունների հետ 1462 թ. Մրնշկանց գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185
6. Մեծ պապ Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խլաթում ստ. Աւետ. — 379
7. Որդի Մինա-Խաթունի, որ 1476 թ. Աղթամարում ստ. Յայսմաուրք — 402
8. Հորեղբայր Իգնատիոս քչի, որ 1476 թ. Անլոց վանքում ստ. Մաշտոց — 411
9. Թոռ Խոսրովի, որ 1478 թ. Բոնաշէն գյուղում ստ. Աւետ. — 432
10. Որդի կամ եղբորորդի Վարձիգույի, որ 1480 թ. Վրաստանում գնեց Աւետ. — 447

Խուլարաշխ (Խուդաբաղշ)

1. Հնգյլ որդի Կարապետ Մանկաբաւի և Փաշայի, որ 1451 թ. Վանում ոտ. Աւետ. — 6
2. Որդի տանուտէր Յոհաննէսի, որ 1455 թ. Աղթամարում ստ. Ճառնտիր — 58
3. Սարկաւազ, եղբ. մահդասի Ստեփանոս-Ղարիպաշի, որ 1457 թ. Արգիլանում ստ. Յայսմաուրք, իսկ 1460 թ. Արծկէում Ճաշոց — 79, 80
4. Մորթորդորդի՝ վերոհիշյալ Ստեփանոս-Ղարիպաշի — 80, 137
5. Որդի Սառայ-Խաթունի, որ 1458-թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 102
6. Որդի Ընթիարի, որ 1460 թ. Բաղէշում ստ. Աւետ. — 141
7. Եղբորթոռ Խաչատուր և Ատեփանոս կր. եղբայրների, որոնք 1462 թ. Կտուցում ստ. Յայսմաուրք — 182
8. Որդի տէր Աւագի, որ 1462 թ. իր եղբայրների հետ միասին Մրնշկանց գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185
9. Որդի վանեցի ոսկերիչ Եղգանբախշի, հշվ. 1476 թ. — 405

Խուրան — Մայր Մարգարէ գրչի, որ 1467 թ. Սիրունքարի վանքում օր. Շարակնոց — 262

Խուրլու

1. Դուստր Յովաննէսի, որ 1457 թ. Յիպնայ վանքում ստ. Մաշտոց — 81, 82
2. Աղբ. տանուտէր Յովաննէսի, որ 1457 թ. Յիպնայ վանքում ստ. Մաշտոց — 82
3. Քույր Մխիթար կր.-ի, որ 1457 թ. Արճէշում ստ. Ճաշոց — 86
4. Հայր Յակոբ քչի, հշվ. 1462 թ. Կտուցում — 182
5. Քույր Մինաս Մաղկողի, որ 1462 թ. Կտուցում ծաղկեց մի Յայսմաուրք — 182

Խարլու

6. Ջոքանշ Էդիլշահի, որ 1463 թ. Աթկէում ստ. Աւետ. — 196
7. Եղբորկին Մարտիրոսի, որ 1463 թ. նվիրեց Հօրդոմուս ար Աստուածածնին մի Մաշտոց — 199
8. Քույր Աբրահամ կր.-ի, որ 1463 թ. Ծբուսաղէմում ստ. Յայսմաուրք — 204
9. Քույր Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ. Արբեթի վանքին նվիրեց մի Աւետ. — 301
10. Կին Ասրլպէկի, որ 1475 թ. Բալուի ծխարի գյուղում ստ. Աւետ. — 388

Խուրլուրէկ — Մայր Ներսէս եպսի, որ 1462 թ. ստ. Աւետ. — 187

Խուրլու-Խարուն

1. Մորաքույր Աստուածատուր եպսի, որ 1459 թ. նվիրեց Հոռոմոսի վանքին մի Ճաշոց — 122
2. Հնգյլ քույր վերոհիշյալ Աստուածատուր եպսի — 122
3. Կին Խոշա Հանդիկի, որ 1477 թ. Յովհաննավանքում սա. և նվիրեց Էշմիածնին մի Մաշտոց — 417
4. Մայր Սինեաց արքեպս Յորդանան Վրդի, հշվ. 1478 թ. — 430

Խուրլու-Մելիք (Խուրլու-Մէլէք Դուրլու-Մէլէք)

1. Մայր Առաքել Բաղիշեցու, հշվ. 1453 թ. Դուրլու-Մէլէք գրությամբ — 32
2. Մէծ մայր մահդասի Կիրակոսի, որ 1454 թ. Նորոգել տվեց մի Աւետ. — 49
3. Կին մահդասի Յովաննէսի, որ 1464 թ. գերությունից ազատեց մի Աւետ. — 223
4. Հորաքույր Կարապետ քչի, որ 1464 թ. Ոստանի սբ Աստուածածնին եկեղեցուն նվիրեց մի Յայսմաուրք — 224
5. Ոմն, 1465 թ. օժանդակեց մի Դանձաբանի գրությանը — 237
6. Մայր Յովաննէս քչի, որ 1467 թ. Վանում ստ. Մաշտոց — 258, 259
7. Մայր Խոշա Դամուրի, որ 1475 թ. Խիզանում ստ. Յայսմաուրք — 387

Խուրլուրան (գրված՝ Հուրլուշայ, Խուրլուշ)

1. Ծոն, 1456 թ. Փասավանքում թուղթ շնորհեց Իսրայէլ գրչին, որն օրինակում էր Աւետ. — 75
2. Հայր Գրիգոր քչի, որ 1458 թ. սա. Յայսմաուրք — 113, 114

Խուրլու-Փաշայ — Քույր Աստուածատուր գրչի, որ 1477 թ. Երզնկայում օր. Աւետ. — 424

Խուրան-Փաշայ — Քրոջդուստր Աստուածատուր

- գրչի, որ 1477 թ. Երզնկայում օր Աւետ.— 424
- Խալի — Քեռորդի Տէրտէրի, որ 1451 թ. Ղրիմում գնեց մի Աւետ.— 12
- Խումար — Քուր Սուլտանշահի, որ 1487 թ. Ոստանում ստ. Աւետ.— 260
- Խումար-Խաթուն — Եղորդի Զաքարէ վրդի, որ 1458 թ. Խառաքստում ստ. Սաղմոսարան-Աղօթամատոյց — 100
- Խումար-Մելիք — Տատ Սաղաղայ Միրենցի, որ 1476 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ.— 407
- Խաչիկ — Դուստր Խաչատուրի, որն իր եղբայրների հետ միասին 1462 թ. Մընչկանց գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ.— 185
- Խաւամշան — Որդի Վարդանի, հշվ. 1454 թ. լիմում — 43*

Պ

- Սամ — Քուր Զաքար արեղայի, որ 1458 թ. գնեց մի Շարակնոց — 113
- Սարգիս — Հայր Յակոբ գրչի, որ 1473-ից առաջ Սամցխեում օր. Բժշկարան — 350
- Սեր — Պապ Սաղաղայ Միրենցի, որ 1476 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ.— 407

Սերուն

1. Հայր Սուլթան-Մէլիքի, որ 1452 թ. Ոստանի սբ Ստեփանոս եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ.— 20, 21
2. Կր., 1452 թ. Մերտինում ստ. Շարակնոց — 27
3. Եղբ. Թովմայ, որ 1452 թ. Վասպուրականում ստ. Աւետ.— 25
4. Հորեղբորդի Ատոմ քհյի, որ 1454 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ.— 45
5. Միաբան Տրապիզոնի Վերի-Աստուածածին մենաստանի, 1455 թ.— 61
6. Միաբան Մեծոփայ վանքի, 1456 թ.— 71
7. Քհյ, հայր Ատեփանոսի, որ 1460 թ. Ղրիմի սբ Թորոսի եկեղեցուն նվիրեց մի Ճաշոց — 152
8. Արեղայ, առաջնորդ սբ Վարդան զօրավարի վանքի, 1461 թ.— 165
9. Հայր Յովաննէս կր.-ի, որ 1465 թ. Սրմբատ «թագաւորից» գնեց մի Շարակնոց — 238
10. Արքեպս Գանձակայ երկրի, 1467, 1468 թթ.— 244, 272
11. Աղա, շոշ պապ Սալլուկ-Խաթունի, որ 1466 թ. ստ. Մաշտոց ե նորոգեց ինչ-որ եկեղեցու գմբէթ — 254
12. Ոմն, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 290

Սերուն

13. Ոմն, 1471 թ. Արճէշում ստ. Աւետ., որը նվիրեց Խժիշկ գյուղի եկեղեցուն — 324
 14. Հնգյլ հորեղբայր Մովսէս Արծկէցի հիշատակագրի, հշվ. 1472 թ.— 332
 15. Հնգյլ եղբ. Ազարիա գրչի, որ 1476 թ. Վանում օր. Ճառքնտիր — 406
 16. Հայր տանուտէր Կարապետի, որ 1480 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 446
- Սղարաւէլ — Ազգ. Վաթիգուրի, որ իր եղբայրների հետ միասին 1480 թ. Վրաստանում գնեց մի Աւետ.— 447
- Սովինար — Կին Յունանի, հշվ. 1469 թ. Խիզանի Գամաղիէլի վանքում — 296

Ն

- Նաժիկ — Եղբորդի Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ. Արբերդի վանքին նվիրեց մի Աւետ.— 301
- Նամրազէլ — Սարկաւազ, ազգ. Մխիթար քարգործի, որ 1474 թ. ստ. Աւետ.— 370
- Նանէլ — Հնգյլ մայր Դանիէլ արեղայի, որ 1452 թ. Այրիվանքում ստ. Շարակնոց — 15
- Նասաւ — Ոմն, հշվ. 1451 թ. Խիզանում — 10
- Նարապետ

1. Կր., 1451 թ. Երզնկայում ստ. Աւետ., որ նվիրեց Խաչատուր երէցին — 3
2. «Մանկաբաւ» մականունով, որդի Ստեփանոսի, փեսա Փաշայ կնոջ, որ 1451 թ. Վանում ստ. Աւետ.— 6
3. Գրիչ, երէց, որդի Ստեփանոս քհյի, որ 1451—1476 թթ. Վանում, Ոստանում, Վարազայ վանքում, օրինակեց 7 Աւետ., 3 Գանձարան, 3 Մաշտոց, 2 Ճառքնտիր և 1 Ճաշոց — 5, 6, 37*, 44, 89, 105, 118, 164, 187, 259, 260, 261, 351, 352, 384, 385, 406
4. Քհյ, հայր Դանիէլ քհյ Սեանեցու, հշվ. 1451—1471 թթ.— 5, 156, 214, 316
5. Տանուտէր, որդի Մինասի, 1451 թ. Խիզանի Գամաղիէլի վանքում օր. Աւետ.— 16
6. Քեռի ներսէս երէցի, որ 1451 թ. Արճէշում ստ. Գանձարան — 14
7. Բարունապետ, առաջնորդ Սուխարայ (Խառաքստայ) վանքի, ուսուցիչ Ստեփանոս րարունապետի, որին սովորեցրել է «զվարդապետական և զերաժշտական գիտութիւնս» և Սարգիս գրչի (Քերես սա է հշվ. 1454 թ. որպես վրդ. իսկ 1474 թ. որպես եպս՝ «առաջնորդ երկրին Քաջբերունոյ»): հշվ. 1452—1458, (1474*) թթ.— 18, 36, 40, 96, 100, 101, 363*

Կարգապետ

8. ՔՀյ, 1353 կամ 1452 թ. Որոտնայ վանքում ստ. Ճառընտիր — 19, 20
9. Որդի ոստանցի ութա Ատոմի, որ 1480-ական թթ. գերությունից աղատեց մի Աւետ. — 22
10. Ոստանի սբ Ստեփանոս եկեղեցու քՀյ-ներին, հշվ. 1460-ական թթ. — 22
11. Արճէշում 1444—1452 թթ. միշոցին նահա-հատակված եղբ. և ուսուցիչ Վարդան գրչի որ 1452—1467 թթ. Վանում օր. ձեռագրեր — 24, 34, 104, 258,
12. Եղբ. Յակոբ կր.-ի, որ 1452 թ. Արծկէում սա. Աւետ. — 25, 26
13. Ազգ. Վարդան գրչի, որ 1452 թ. Արծկէի Կողոց վանքում օր. ձեռագիր — 26
14. Սարկաւազ, որդի Ղազար քՀյի, որ 1452 թ. Մրզութ գյուղում ստ. Աւետ. — 28
15. Առաջնորդ Մշոյ սբ Ղազարի վանքի, 1453 թ. — 33
16. Երկու նույնանուն որդիներ Շախիաշի, որ 1453 թ. Վանում նորոգել տվեց մի Աւետ. — 35
17. Վարդապ վանքի երեք միաբաններ, 1454 թ. — 40
18. Փետու որդի Վարդան կր.-ի, որ 1454 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 41
19. Հյուան, որդի վանեցի Հյուան Մլխամի, քեռի խոշա Խաչատուրի, հշվ. 1454, 1462, 1476 թթ. — 44, 180, 404
20. Առաջնորդ Պառուագրակ վանքի, որդի Սիմէնի. 1454 թ. օր. Աւետ., հշվ. նաև 1455 և 1475 թթ. — 46, 47, 60, 386
21. Եւրոկեցի, կթղկս Կիլիկիոյ (1446—1477) — 48, 204, 229, 284, 285
22. Պապ Ստեփանոս քՀյի, որ 1454 թ. ստ. Աւետ. — 50
23. Պր., որդի Ամիր-Հասանի, հշվ. 1455 թ. Բաղէշում — 56
24. Միաբան Խիզանի Գամաղիէի վանքի, 1455, 1468 թթ. — 59, 274
25. Գրիչ, 1455 թ. Ասպաւերուկ գյուղում օր. Աւետ. — 60
26. Նաղաշ, 1456 թ. Բաղէշում Աւետաբանի օրինակ տվեց Ատեփանոս գրչին — 71
27. Մեծոփայ վանքի երեք միաբաններ, 1456 թ. — 71
28. Որդի Զիալի, որ 1456 թ. Ռշտունիքի Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ. — 73
29. Եղբորթոռ վերոհիշյալ Զիալի — 73

Կարգապետ

30. Եղբորորդի՝ Իսրայէլ գրչի, հշվ. վերջինիս կողմից 1456 թ. Փասավանքում — 76
31. Եթաշ մականունով, որդի պր. Աւետիքի, որ 1456 թ. Կաֆայում ստ. Աւետ. — 78
32. Սարկաւազ, քեռորդի՝ մահդասի Ստեփանոսի, որ 1457 թ. Արգելանո՞ւ և 1467 թ. Վանում ստ. 2 Յայսմաւորք — 80, 258
33. Գրիչ, 1457 թ. Արճէշում օգնում էր Յայսմաւորք օրինակող Յովհ. Մանդասարենց նշանավոր գրչին — 87
34. Ոստանի նոր քաղաքի Քարի սբ Աստուածածին եկեղեցու քՀյ-ներին, 1457, 1458 թթ. — 89, 103
35. ՔՀյ, որդի խոշա Ստեփանոսի, 1457 թ. Ոստանում ստ. Գանձարան հշվ. նաև 1458 թ. որպես Ոստանի Քարի սբ Աստուածածին եկեղեցու քՀյ-ներին — 89, 103
36. Եղբ. Քաքարէ վրդի, որ 1458 թ. Խառաբասում սա. Սաղմոսարան — Աղօթամատոյց — 100
37. Որդի Սառայ-Խաթունի, որ 1458 թ. Աղթամարում օր. Մաշտոց — 102
38. Պապ Ատեփանոս քՀյի, որ 1458 թ. Աղթամարում ստ. — Աւետ. 103
39. Եղբ. 1458 թ. Սորավանք գյուղում դժբախտ պատահարի զոհ զեֆեցած Յովաննէս գրչի — 107
40. ՔՀյ, հայր Յովհաննէս գրչի, որ 1458, 1473 և 1475 թթ. Խալթում օր. Յայսմաւորք, Մաշտոց և Աւետ. — 113, 114, 348, 379
41. Կր., որդի Խաչատուրի, հգեւր հայր և ուսուցիչ Ատոմ գրչի, հշվ. 1460—1466 թ. Արծկէում — 137, 225, 247
42. Երուվա մականունով, սանահայր Ստեփանոս-Ղարիպշահի, որ 1460 թ. Արծկէում ստ. Ճաշոց Կարապետ Գոյովը Աղթամարում 4 տարի ճեպատեց Յովաննէս գրչին (թե՛ Ստեփանոս-Ղարիպշահին) — 137
43. Որդի Թումայի, որ 1460 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 142
44. Միաբան Արքեքի վանքի (հշվ. 1460, 1466 թթ.) 1470 թ. նվիրեց վանքին մի արտ Վախուանց գյուղում — 144, 248, 304
45. Հայր Շատիայի, որ 1460 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 146
46. Հորեղբ. Յովաննէս գրչի, որ 1460 թ. Խիզանում օր. Աւետ. — 148
47. Խոշա, 1461 թ. Բաղէշում վկա եղավ սբ Յովհաննէսի վանքին տրված նվիրաբերության — 160

Կարգապետ

48. Գրիշ, 1461 թ. Պալատորու վանքում օր. Աւետ. — 166
49. Պատրիարք Երուսաղէմի, 1461 թ. — 166
50. Որդի Մըսր-Միլիթի, որ 1462 թ. Ունէք գյուղում սա. Աւետ. — 178, 179
51. Կսուց վանքի երեք միաբաններ, 1462 թ. — 181
52. Կոչված «Ախի», հավանաբար լինելով «Ախի» կազմակերպության անդամ (այդպէս էին կոչվում Փոքր-Ասիայի քաղաքների առևտրա-արհեստավորական շէրտերից կազմված «եղբայրութիւններն» ու նրանց անդամները), Հշվ. որպէս պապ 1462 թ. Կտուցում Յայսմաուրք ստացած հաշատուր և Ստեփանոս կր.-ներին — 182
53. Եղբ. վերոհիշյալ հաշատուր և Ստեփանոս կր. եղբայրներին — 182
54. Քեռորդի վերոհիշյալ հաշատուրի և Ստեփանոսի — 182
55. Պապ ոմն, հշվ. 1462 թ. Կտուց վանքում — 182
56. Հայր Մարմնտի տանուտէր պր. Միքայիլի, 1462 թ. — 183
57. Պր., որդի երէցի, Մարմնտի տանուտերերից, 1462 թ. — 183
58. Պր., Մարմնտի տանուտերերից երկուսը, հշվ. 1462 թ. — 183
59. Անդամ Մընչկանցի մի գերդաստանի, որ 1462 թ. գլուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185
60. Քեռորդի Մելքիսէթ տանուտէրի, որ 1462 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 187
61. Տիրիկցի, աշակերտ Յովհ. Համչէնցու, հգեր եղր. Ստեփանոս գրչի. հշվ. 1463 թ. Աւագ վանքում — 192, 208
62. Եղբ. Հալիֆայի, որ 1463 թ. Կտուցում սա. Աւետ. — 197
63. Քհյ, հայր և ուսուցիչ Աղարիայ գրչի, նահատակվել է Արճէշ քաղաքում 1463-ից տարիներ առաջ (հմմ. Ձ 11-ի հետ. բայց նույնը չպետք է լինի), Հշվ. որդու կողմից 1463—1476 թթ. — 198, 384, 406
64. Որդի Մարտիրոսի, որ 1463 թ. նվիրեց Հօրդոմու սբ Աստուածածնին մի Մաշտոց — 198
65. Մաղկոզ, որդի Յոհանէսի, եղբորորդի Հայրապետ գրչի. 1462—1478 թթ. միջոցին Աղթամարում, Ռշտունիքի Բերդածոր վանքում, Արճէշում, հառաքաստայ վանքում և Սորի գյուղում ծաղկեց 8 Աւետ. և

Կարգապետ

- 2 Մաշտոց — 180, 200, 303, 309, 312, 323, 325, 368, 371, 431
66. Յովհաննավանքի երկու միաբաններ, 1464, 1476 թթ. — 216, 408
67. Միաբան հւլպաշի վանքի, 1464 թ. — 222
68. Քհյ, որդի խոշա Ստեփանոսի, 1464 թ. Շառուանում ստ. և նվիրեց Ոստանի սբ Աստուածածնին մի Յայսմաուրք — 224
69. Բաղէշցի, հգեր եղբ. Ատոմ գրչի, որ 1464 թ. Շառուանում օր. Յայսմաուրք — 225
70. Հորեղբ. Աւետիս քհյի, որ 1465 թ. Վանում ստ. Յայսմաուրք — 233
71. Ազգ. վերոհիշյալ Աւետիս քհյի — 233*
72. Վանի քհյ-ներից, որդի Մկրտիչ քհյի, հշվ. 1465—1476 թթ. Վերոգեանց զսուրբ քումբէթն և զժամատունն և զգուռն սուրբ եկեղեցոյ (Վանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցի) և զարդարեաց դեղեցիք շուրջառաք ե ժամատեղաւք — 234, 259, 391, 403
73. Վանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցու քհյ-ներից 1465, 1467 թթ. — 234 259
74. Քհյ, 1465 թ. Վանում միջնորդի դեր կատարեց Վարդան գրչի և Յայսմաուրք ստացող Աւետիս քհյի միջև — 234
75. Քեռի Աւետիս քհյի, որ 1465 թ. Վանում ստ. Յայսմաուրք — 234
76. Արճիշեցի վաճառական, որդի Գրիգորի և հալիմ-հաթունի. 1465-ից առաջ սպանվեց Սուլթանիայից Արճէշ դառնալու ճանապարհին — 235
77. Եղբ. տանուտէր Յոհաննէսի, որ 1465 թ. Աղթամարում ստ. Գանձարան — 236, 237
78. Եղբ. Յովաննէս կր.-ի, որ 1465 թ. Սըմբատ «թագաւորից» գնեց մի Շարակնոց — 238
79. Ազգ. Յովաննէս քհյի, որ 1466 թ. Աղթամարում ստ. Գանձարան — 247
80. Որդի Մխիթար գրչի, որ 1466 թ. Մոկաց Բոնաշէն գյուղում օր. Աւետ. — 249
81. Եղբորորդի վերոհիշյալ Մխիթար գրչի — 249
82. Ազգ. վերոհիշյալ Մխիթար գրչի — 249
83. Պր., եղբ. պր. Յովաննէսի, որ 1466 թ. Ղրիմում գնեց մի Աւետ. — 252
84. Հորեղբորթոռ մահդասի Ստեփանոսի, որ 1467 թ. Վանում ստ. Յայսմաուրք — 258
85. Վրդ, առաջնորդ Կիւրդի վանքի, 1467 թ. — 263, 264, 370
86. «Դերաբոյս մանկտի» Սիրունքարի վանքում, 1467 թ. — 263

Կարապետ

87. Նղբ. Յովաննէս միակեցի, որ 1467 թ. Երուսաղէմում ստ. «Յիսուս որդի» — 287
88. Հայր Սարգսի, որ 1468 թ. Խիզանում սա. Աւետ. — 274, 275
89. Որդի Մկրտիչ գրչի, որ 1469 թ. Բիւրականում օր. Տաղարան — 288, 289
90. Ոմն, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 289
91. Նպս, առաջնորդ Տեղերոյ սբ Աստուածածին վանքի հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 290
92. Միաբան Տեղերոյ որ Աստուածածին վանքի, 1469 թ. — 290
93. Նղբ. Խոշա Աւետիսի, որ 1470 թ. Արերդի վանքին նվիրեց մի արտ՝ Վարդենիս գյուղում — 304
94. Որդի Զաւալ-Խաթունի, որ 1470 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 304
95. Փէսկիր, ազգ. ուսթա Վարդանի, որ 1471 թ. Աղթամարում ստ. Յայսմաւուրք — 311
96. Քհյ, եղբ. Յովաննէս գրչի, որ 1471 թ. օր. Աւետ. — 321
97. Հայր Մելքիսեթ գրչի, որ 1471 թ. Առեստում-Խառարաստայ վանքում օր. Աւետ. — 323
98. Տէր, ազգ. Գրիգոր Առնշեցու, որ 1471 թ. Խառարաստայ վանքում ստ. Աւետ. — 323
99. Քհյ Յուշապկայ գղեակի սբ Գէորգ զօրավարի եկեղեցու, 1471 թ. — 326
100. Որբ մանուկ, ազգ. Մովսէս Արծկեցի գրչի, հշվ. 1472 թ. — 332
101. Պապ Աստուածատուր արեղայի, որ 1472 թ. Արշերոյ վանքում ստ. Մաշտոց — 337, 338
102. Հորեղբորթոռ Գրիգոր քհյ, որ 1472 թ. Արճէշում ստ. Մաշտոց-Գանձարան — 339
103. Միաբան Սուխարայ վանքի, 1473 թ. — 344
104. Բերկրցի, գրիչ և ծաղկող. 1473 թ. Բերկրիում օր. Աւետ. և Մանրումունք, 1478 թ. Հալէպում ծաղկեց Մելքիսեթ գրչի օր. Աւետարանը — 352, 353, 434
105. Նղբորորդի՝ ոչս Մարտիրոսի, որի հիշատակին 1473 թ. Բերկրիում օր. Աւետ. — 352
106. Ազգ. Մխիթար քարգործի, որ 1474 թ. ստ. Աւետ. — 370
107. Հորեղբորորդի Մկրտիչ արեղայի, որ 1474 թ. նվեր ստ. մի Աւետ. — 371
108. Ազգ. Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խլաթում ստ. Աւետ. — 379
109. Քհյ. քնոորդի Յովսէփի, որ 1475 թ. Վա-

Կարապետ

- նում, ի վայելումն սրա (Կարապետի) սա. Աւետ. — 384
110. Հէրպետ Բազենից վանքի, 1475 թ. — 386
111. Որդի Խոշա Դամուրի, որ 1475 թ. Խիզանում ստ. Յայսմաւուրք — 387
112. Վրդ Շամբիձորոյ, աշակերտ Դանիէլ վրդի, 1476 թ. — 396
113. Միաբան Վերի-Նորավանքի, 1476 թ. — 399
114. Վրդ. միաբան Վարադայ վանքի, 1476 թ. Հավանաբար նույն է Կարապետ կր.-ը, որ 1480 թ. Վարազում օր. Ժողովածու — 403, 444, 445
115. Քհյ, 1476 թ. Վանում ստ. Ծառնտիր — 404, 406
116. Քնոորդի վերոհիշյալ Կարապետ քհյ — 403
117. Հորաքրորդի վերոհիշյալ Կարապետ քհյ — 403
118. Անեծաղ վերոհիշյալ Կարապետ քհյ — 404
119. Նղբ. նվիրատու ոսկերիչ Նզդանբախչի, 1476 թ. Վան — 405
120. Խոշա, Վանի նշանավոր տանուտերից, 1476 թ. — 405
121. Ամուսին Զմրաւթ-Խաթունի, որ 1476 թ. Վարադայ վանքին նվիրեց մի ալդի — 405
122. Խոնկանց ազգանունով, 1476 թ. միշնորգ եղավ նվիրաբերական մի գործառնության — 405*
123. Նղբ. վանեցի նվիրատու Խոշա Յովաննէս Շնշենեցի, 1476 թ. — 406
124. Նղբորորդի Մկրտիչ երէցի, որ 1478 թ. Պալախոռու վանքում ստ. Աւետ. — 409
125. Նպս, վանահայր սբ Կարապետի, 1478 թ. — 411
126. Գրիչ, որդի Յոհանիսի, 1476 թ. Երուսաղէմում օր. Ժողովածու — 412
127. Քհյ, ուսուցիչ Զաքարիա գրչի, որ 1477 թ. Անկիւնեաց վանքում ստ. Աւետ. — 418, 419
128. Նղբ. Վաթան կր.-ի, որ 1477 թ. Շատուան գյուղում ստ. Գանձարան — 422
129. Որդի դարբին Աւետիսի, որ 1477 թ. Աղնայ գյուղում ստ. Գանձարան — 422
- Անճնի գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ.
130. Ազգ. Յակոբի, որ 1477 թ. Անճնի գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 424
131. Այծ նվիրեց Դաւիթ գրչին, երբ նա 1478 թ. Սրկղունքում օր. Աւետ. — 428
132. Հղեր Նղբ. Սարգիս կր.-ի, որ 1478 թ. Սրկղունքում ստ. Ծառնտիր — 428

Կարգադրում

133. Աղդ. (որդի) Մխիթար գրչի, որ 1478 թ. Բռնաշէն գյուղում օր. Աւետ. — 432
134. Հայր Խոսրովի, որ 1478 թ. Բռնաշէն գյուղում ստ. Աւետ. — 432
135. Թոռ վերոհիշյալ Խոսրովի — 432
136. Նղր. պր. Ֆարաճի, որ 1478 թ. Հալէպում ստ. Աւետ. — 434
137. Քհյ. ոմն, 1479 թ. Նվեր ստ. Աւետ. — 440
138. Միարան Վարազայ վանքի, 1480 թ. — 445
139. Քհյ, 1480 թ. Վարազայ վանքում կազմեց մի ժողովածու — 445
140. Քհյ, որդի Յոհանիսի, 1480 թ. Վարազայ վանքում ստ. մի ժողովածու — 445
141. Տանուտէր, որդի Մերունի, 1480 թ. Աղթա-մարում ստ. Մաշտոց — 446
142. Հնգցլ եղբ, վերոհիշյալ Կարապետի — 446
143. Վրդ, առաջնորդ Տիրիկի, 1480 թ. — 448
144. Միարան սր Վարդանայ վանքի, ԺՆ դարի վերջ — 142
145. Նղր. Քարիմի, որ ԺՆ—ԺՁ դդ. գերու-թյունից աղատեց սր Վարդանայ վանքին պատկանող և Խիզան տարված «կառա-ւակը» — 36*
146. Մահդասի, միարան Նկարենայ սր Յա-րութիւն վանքի, ԺՆ—ԺՁ դդ. — 162*
- Կաւրիւ — Ասորի, հայր Ստեփանոս գրչի, որ 1463 և 1464 թթ. Աւագ վանքում օր. Գր. Աստուածաբանի «Առ որս»-ը և Դիոնի-սիոս Արիոպագացու գրութիւնները — 190, 210
- Կալաւ (ար.) — Աղգ. Կարապետ քհյի, որ 1476 թ. Վանում ստ. Ճառքնտիր — 404
- Կիրակիւմուր — Նղր. Թումայի և Ստեփաննոս վրդի, որոնք 1468 թ. ստ. Աւետ. — 279

Կիրակոս

1. Հայր Սուքիաս քհյի, որ 1451 թ. Բերդա-ձորի վանքում ստ. Գանձարան — 8
2. Նղրորդի վերոհիշյալ Սուքիաս քհյի — 8
3. Բանասէր, 1451 թ. Բաղէշում ստ. «Յիսուս որդի» — 9
4. Փեսա տանուտէր Մկրտչի, որ 1452 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 23
5. Կր., եղբորորդի Թովմայի, որ 1452 թ. Վասպուրականում ստ. Աւետ. — 25
6. Հայր Խաչատուրի, որ 1453 թ. ստ. Աւետ. — 37
7. Միարան Վարազայ վանքի, 1454 թ. Սու-խարայ վանքում ստ. Մեկնութիւն կաթու-ղիկից թղթոց, որ Նվիրեց Վարազայ վան-քին — 39

Կիրակոս

8. Հորեղբորորդի Վարդան կր.-ի, որ 1454 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 40
9. Քհյ, գրիչ, Ջօշկանց մականունով, որդի էլեքսանի. 1454 թ. Բաղէշում օր. Աւետ., 1463 թ. մի այլ Աւետ., իսկ 1467 թ. Բա-ղէշում սկսեց և Աղթամարում ավարտեց մի Ճառքնտիր — 45, 194, 195, 256, 257
10. Հորեղբայր Ատոմ քհյ, որ 1454 թ. Աղթա-մարում օր. Աւետ., իսկ 1460 թ. Արճէշում-Ոսկեփորիկ — 45, 138
11. Աղգ. վերոհիշյալ Ատոմ քհյի — 45
12. Պր., մեծ հայր մահդասի Կիրակոսի, որ 1454 թ. Նորոգեւ տվեց մի Աւետ. — 49
13. Մահդասի, որդի Պեհնամի. — 1454 թ. ստ. մի Աւետ., որ տվեց Նորոգեւու և Վարդա-րեւու — 49
14. Միարան Բանենի Սպիտակ վանքի, 1455 թ. — 53
15. Կթղկս. հավանաբար հիշատակված է Կի-րակոս Վերապեցին (1441—1442) — 54
16. Քհյ, Մարդանենց. 1455 թ. Արճէշում իր հգեր հայր Խաչատուր քհյից Նվեր ստա-ցավ մի Աւետ., որ մասամբ օրինակել էր Խաչատուրի հնգցլ որդին — 55
17. Նղր. Պողոս գրչի, որ 1455 թ. Ամրգօլու վանքում օր. Աւետ. — 56
18. Պր., որդի Թաւաքալի. 1456 թ. Բանենի Սպիտակ վանքին Նվիրեց մի Ճառք — 67
19. Որդի Ստեփանոս գրչի, որ 1456 թ. Շա-առանում օր. Մաշտոց — 74
20. Հորեղբայր Զաքարէ վրդի, որ 1458 թ. Խառարաստի վանքում ստ. Սաղմոսարան-Աղթամատոյց — 100
21. Արեղայ, հշվ. 1458 թ. Աղթամարում — 102
22. Աղգ. Փաշայ-Մէլէքի, որ 1458 թ. Սորա-վանք գյուղում ստ. Աւետ. — 106
23. Քեռի Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուանում ստ. Աւետ. — 125
24. Տեքր Գուլբահարի, որ 1459 թ. Արբենց գյուղի եկեղեցու համար գնեց մի Աւետ. — 128
25. Պապ Միրան[շահ]ի, որ 1460 թ. Սանահնի վանքին Նվիրեց տարիներ առաջ ստ. Աս-տուածաշունչը — 130
26. Անե՛ր Ատոմ քհյի, որ 1460 թ. Արճէշում ստ. Ոսկեփորիկ — 138
27. «Փոլի» մականունով, հայր Ըղթիարի, որ 1460 թ. Բաղէշում ստ. Աւետ. — 141
28. Վրդ կամ րարունապետ, միարան Արբե-րի վանքի, 1460 և 1466 թթ. — 144, 248

Կիրակոս

29. Աղթ գյուղի անուաներից, 1460 թ.—144
 30. Եղբ. Աղութ-Խաթունի, որ 1460 թ. Վանում ստ. Աւետ.—146
 31. Ոմն բարձրաստիճան հոգևորական. 1461—
 —1463 թթ. Զաքարիա կթղկսի կողմից
 նվիրակ կարգվեց. հավանաբար ինքն է
 1471 թ. Ներսէս եպսի կողմից Աղթամարի՝
 վանահայր կոչվածը — 174*, 316
 32. Պապ Կտուցի առաջնորդ Գրիգոր եպսի,
 հշվ. 1462 թ. — 182
 33. Մարմենտի սր Ստեփաննոս եկեղեցու քհյ-
 ներից, 1462 թ. — 183
 34. Հնգյլ անդամ Մընչկանցի մի գերդաստա-
 նի, որ 1462 թ. գլուխ եկեղեցուն նվիրեց
 մի Աւետ.—184, 185
 35. Երէց, պապ Թումայ քհյի, որ 1462 թ. ստ.
 Մաշտոց — 186
 36. Անեբ վերոհիշյալ Թումայ քհյի — 186
 37. Քեռի՝ տանուէր Մելքիսեթի, որ 1462 թ.
 Վանում ստ. Աւետ.—187
 38. Աշակերտ և օգնող Ստեփաննոս գրչի, որ
 1463 թ. Տարօնի Եղրդոտ վնքում օր.
 Աւետ.—193
 39. Երէց, հորքորոգի Յովսէփ գրչի, որ
 1463 թ. Բաղէշում օր. Յակոբ Ղրիմեցու
 Մկն. տոմարի — 194
 40. Բաղէշի քահանաներից, 1463 թ. — 195
 41. Սարկեցի, պր., 1463 թ. Արծկէում միջ-
 նորդ եղավ մի Աւետարանի գնման գոր-
 ծում — 196
 42. Հայր պր. Կոստանդի, որ 1463 թ. Եւգո-
 կիայում ստ. Աւետ.—203
 43. Միաբան Խլպաշի վանքի, 1464 թ. — 221
 44. Հայր Քարիմատինի, որ 1464-ից հետո
 Ախալցխայում նորոգել տվեց մի Աւետ.—
 —227
 45. Սպասավոր սր Յովհաննէս և Ամենափրկիչ
 եկեղեցու, որ 1465 թ. ստ. Գանձարան —
 —237
 46. Գրիչ, 1465 թ. Խլաթում Աստուածատուր
 գրչի հետ միասին օր. Յայսմաուրք — 240
 47. Տնտես Գառնակերի վանքի, 1467 թ.—244
 48. Տնտես Կապոսի վանքի, 1466 թ. — 251
 49. Հայր մահդասի Ատեփանոսի, որ 1467 թ.
 Վանում ստ. Յայսմաուրք — 258
 50. Միաբան Սիրունքարի վանքի, 1467 թ.—
 —263
 51. Հէրպետ Խլաթի Մատնէվանքի, 1468 թ.—
 —272

Կիրակոս

52. Միաբան Խիղանի Գամաղիլի վանքի,
 1468, 1469 թթ. — 274, 296
 53. Աղդ. Զաքարոնց Յովաննէսի, հշվ. 1469 թ.
 Փասավանքում — 282
 54. Եզր. Մկրտիչ գրչի, որ 1469 թ. Բիւրակա-
 նում օր. Տաղարան — 289
 55. Եպս Տրապիզոնցի. 1469 թ., լինելով պան-
 դուխտ, Կեսարիայի Նիսա գյուղում օր.
 Մաշտոց, 1476 թ. Խախտեաց գաւառի
 Անլոց վանքում օր. մի այլ Մաշտոց—295,
 410
 56. Հայր Մկրտիչ կր.-ի, որ 1476 թ. Արրերդի
 վանքին նվիրեց մի Աւետ.—301
 57. Ազգ. վերոհիշյալ Մկրտիչ կր.-ի — 301
 58. Եղբ. Մարտիրոսի, որ 1470 թ. Անկիւնեաց
 վանքում ստ. Աւետ.—306
 59. Ազգ. Ատեփանոս կթղկսի և Ներսէս եպսի,
 հշվ. 1471 թ. — 309
 60. Եպս, 1471 թ. նորոգեց մի Ժամագիրք—329
 61. Կր., հնգյլ հորեղբայր Մովսէս Աբծկեցի
 հիշատակագրի, 1472 թ. — 332
 62. Ուուցիչ Յովսէփ գրչի, որ 1473 թ. Սորի
 գյուղում օր. Աւետ.—342
 63. Քհյ, որդի Վարգան քհյի, որ 1473 թ.
 Սզերգում ստ. Ժառընտիր — 354
 64. Կրդ, 1473 թ. Զէյթունում օր. Շարակ-
 նոց, որի հիշատակարանում կեղծ պատ-
 մութուններ հորինեց իր կարծեցյալ նա-
 խապապ Հեթումի և նախատատ Զարմա-
 նուհու մասին, որոնք գործել են, իբր, կի-
 լիկյան վերջին թագավորների օրոք — 356
 65. Հնգյլ եղբ. Պաղոս վրդի, որ 1474 թ.
 Մղաքու վանքում օր. Աւետ.—365
 66. Հնգյլ ամուսին Մինա-Խաթունի, որ
 1476 թ. Աղթամարում ստ. Յայսմաուրք—
 —402
 67. Ազգ. Գռնիկ-Ստեփանոսի, որ 1477 թ.
 գնեց Աւետ.—424
 68. Աբեղայ, 1479 թ. Աղթամարում օգնում
 էր Գրիգոր գրչին թուղթ կոկելով — 439
 69. Ոմն, Պուրսայ քաղաքում, 5 ֆլորին վճա-
 րելով բժիշկ Ամիրդովլաթից գնեց 1480 թ.
 նրա պատվերով օրինակված Սաղմոսը—442
 Կիրայ-Խաթուն (Կիրա-Խաթուն)
 1. Մեծ մայր մահդասի Կիրակոսի, որ 1454 թ.
 նորոգել տվեց մի Աւետ.—49
 2. Քույր վերոհիշյալ Կիրակոսի — 49
 3. Կին Սիմէոն ծերունու, որ 1475 թ. Պա-
 ռուգարակի վանքում ստ. Աւետ.—386
 Կիւլիկէ — Խոսքը Լուկաս Նոտարաս հոլին իշ-

խանի մասին է, որ 1453 թ. դավաճանա-
րար օղնէյ խուրբերին Կ. Պօլիսը գրավելու
դորձում — 30, 31

Կիրակի

1. Կր., 1453 թ. Սևաստիայի դաւաճում
կազմեց մի Աստուածաշունչ — 38

2. Տանուտէր, 1460 թ. ստ. Նիկողայոս եպս
Աղբերմանցու օր. Ճաշոցը, որ նվիրեց
Յաշի սր Աստուածածին եկեղեցուն — 152

Կոստանդին (Կոստանդ)

1. Կոստանդին Ե, թագաւոր Կիլիկիայի
(1363—1373) — 356

2. Կոստանդին ԺԱ Դրադաս, Պալեոլոգ, Բյու-
զանդիայի վերջին կայսր (հշվ. որպէս
«թագաւորն հռոմոց»), գահակալել է
1419—1453 թթ. — 30

3. Սարկաւագ, հնգցլ եղբ, Մարտիրոս եպսի,
որ 1458 թ. գնեց Մասունք Աստուածաշուն-
չի — 113

4. Պր., որդի Կիրակոսի. 1463 թ. Եւգրիւս-
յում, ի հիշատակ իր հնգցլ դստեր, ստ.
Աւետ. — 202

5. Կոստանդին Բ, թագաւոր Փարթիի
(1479—1505) — 230

6. Հէրպետ Դարանաղեաց գաւառի վարդեն-
ցոց վանքի, 1476 թ. — 409

Կոնստնդ — Վրդ., հշվ. 1457 թ. Յիսնայ վան-
քում — 81

Կուլումիր (Իմա' Գուլամիր)

1. Որդի Տէրտէրի, որ 1451 թ. Ղրիմում գնեց
Աւետ. — 12

2. Քեռորդի վերոհիշյալ Տէրտէրի — 12

Կուլսպան

1. Քեռի Տէրտէրի, որ 1451 թ. Ղրիմում գնեց
Աւետ. — 11

2. Քեռորդի վերոհիշյալ Տէրտէրի — 12

Կուլիկ — Քուլր Գրիգոր Անգեղակոթեցի գրչի,
որ 1459 թ. Կիլիկիայում օր. Աւետ. — 119

Կուլինաւ — Կին Հայրապետի, որ 1473 թ. Ակի-
սի քաղաքում ստ. Աւետ. — 343

Կուլշայ — Մորաբուլր Զաքար արեղայի, որ
1458 թ. գնեց Շարակնոց — 113

Կուլփաշա

1. Կին տանուտէր Թումայի, որ 1453 թ. Սըղ-
դայի վանքում կազմել տվեց մի Ճառնո-
տիր — 36

2. Պր., կին Վրթանէս քհյի, որ 1456 թ.
Աղուանից Գետամիչոյ վանքում ստ.
Աւետ. — 67

3. Մայր Զաքար արեղայի, որ 1458 թ. գնեց
մի Շարակնոց — 113

4. Ապաշխարող, դուստր Յովհաննիսի. 1472
թ. Անկիւնեաց վանքում ստ. Աւետ. — 340

Կուլլան — Կին՝ Շամշատին ոսկեգործի, որ
1468 թ. Կողոնիայի եկեղեցուն նվիրեց մի
Աւետ. — 278

Կուրճի — Տե'ս Գուրճի

Կուռշիրէկ — Տե'ս Գուռշիրէկ

—

Հարիր (Խարիր, Հապիպ)

1. Կին Հալիֆայի, որ 1463 թ. Կտուցում ստ.
Աւետ. — 197

2. Քուլր մահդասի Ստեփանոսի, որ 1467 թ.
Վանում ստ. Յայսմաւուրք — 258

3. Հարս Մկրտչի, որ 1472 թ. Կտուցում ստ.
Աւետ. — 340

4. Դուստր Արապ Երևանցու, որ 1476 թ. ստ.
Աւետ. — 398

Հարիր-Խաթուն (Խապիպ-Խաթուն)

1. Հարս Կարապետ գրչի, 1451 թ. Վանում
օգնում էր սկեսրայրին թուղթ կոկելով — 7

2. Քուլր տանուտէր Յովանէսի, որ 1474 թ.
Վանում ստ. Աւետ. — 366

Հարիր-Մելիք (գրված՝ Հապիպ-Մելիք) — Մայր
Աբրահամ կր.-ի, որ 1463 թ. Երուսաղէ-
մում ստ. Յայսմաւուրք — 204

Հազարբէկ (Խազարբէկ)

1. Հնգցլ որդի Աստուածատուրի, որ 1456 թ.
Փասավանքում ստ. Աւետ. — 75

2. Հորեղբ. Մաթէոս քհյի, որ 1466 թ. Եղ-
վարդում ստ. Աւետ. — 244

3. Պր., աղդ. Շիրազ-Խաթունի, որ 1470 թ.
Շուշանց գյուղում նորոգեց Աւետ. — 307

4. Որդի Ստեփաննոսի, 1472 թ. Կտուցում,
ոմն Մկրտչի հետ միասին ստ. Աւետ. — 340

5. Աղդ. Վարդանի, որ 1476 թ. Փասավան-
քում ստ. Աւետ. — 408

6. Փեսա հնգցլ պղնձագործ Ըռուգբէկի, որի
հիշատակին հարազատները 1478 թ. Կուքի
գյուղում գրել տվին մի Գանձարան — 430

Հազրէվարդ (Հազրավարդ, Խազրէվարդ)

1. Դուստր տանուտէր Յոհաննէսի, որ 1455 թ.
Փասավանքում ստ. Աւետ. — 58

2. Դուստր Ստեփաննոսի, որ իր եղբայրների
հետ 1462 թ. Մընչկանց գյուղի եկեղեցուն
նվիրեց մի Աւետ. — 185

3. Աղդ. Մահդասի Ստեփաննոսի, որ 1469 թ.
Փասավանքում ստ. Յայսմաւուրք — 282

4. Մայր Խազարբէկի, որ 1472 թ. Կտուցում
ստ. Աւետ. — 340

Հալաֆ — Մահդասի, կին Մկրտչի գրչի, որ

- 1869 թ. Բիրականում օր. Տաղարան — 287, 289
- Հալիֆայ — Տե'ս հալիֆայ
- Հալսարուն — Տե'ս հալ-հաթուն
- Հաղրակ — Տե'ս հաղրակ
- Հաճի-Կիրէ (Խմա' Գիրեյ) հան — Ղրիմի խան, 1456 թ. փախավ Կաֆայից, չկարողանալով դիմադրել Մահմութագ սուլթանին—78
- Համայզասպ — Ոմն, 1489 թ. վկա եղավ մի համաձայնագրի — 43*
- Համաուր — Մայր Դանիէլ վրդ Սեանեցու, հշվ. 1451—1471 թթ. — 5, 157*, 214, 316
- Համօղ — Տե'ս համուղ
- Համօղ-հաթուն — Տե'ս համուղ-հաթուն
- Հայ-հաթուն (հայ-հաթուն, հախաթուն, հահաթուն)
1. Դուսար Կարապետ Մանկաբաւի, թոռ Փաշայ կնոջ, որ 1451 թ. վանում սա. Աւետ. — 6
 2. Ազգ. Սուլթան-Մէլիքի, որ 1452 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 21
 3. Դուսար հաշատուրի, որ 1453 թ. ստ. Աւետ. — 37
 4. Կին ոստանցի Ստեփանոս քհնյի, որ 1453 և 1458 թթ. Աղթամարում ստ. 2 Աւետ. — 50, 102
 5. Քույր վերոհիշյալ Ստեփանոս քհնյի—50, 102
 6. Դուսար հերապետի, հշվ. 1470 թ. Աղթամարում — 303
 7. Մայր խոշա Աւետիսի, որ 1470 թ. Արբերդի վանքին նվիրեց մի արտ՝ Վարդենիս գյուղում — 304
 8. Դուսար Զուլալ-հաթունի, որ 1470 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 304
 9. Քույր Դովլաթ կնոջ, որ ամուսնու հետ միասին 1471 թ. սա. Աւետ. — 320
 10. Մայր Մովսէս Արծկեցի հիշատակագրի, 1472 թ. — 332
 11. Ազգ. նվիրատու խոշա Քրմանի, հշվ. 1476 թ. վանում — 404
 12. Կին Սադաղայ Սիրենցի, որ 1476 թ. Աղթամարում սա. Աւետ. — 407
 13. Հորաքրոջ դուստր վերոհիշյալ Սադաղայի — 407
 14. Մայր Քարիմի, որ ԺԵ—ԺԶ դդ. գերուբյունից աղատեց սր Վարդանի վանքի «կառաւակը» — 36*
- Հայկազ
1. Պր., եղբորորդի Վայոց-ձորի իշխան Պոռչետն Զումայի, հշվ. 1475, 1476 թթ.—375, 400
- Հայկազ
2. Եղբորորդի Սարգիս քհնյի, որ 1476 և 1478 թթ. ստ. 2 Աւետ. — 413, 435
- Հայոց (հաւոց)
1. Դուստր Մանգաբաւի, կին Մկրտչի. հշվ. 1452 թ. Աւետ. ստ. ոստանցի Սուլթան-Մէլիքի մերձավորների շարքում — 21
 2. Եղբորդուստր ռէս Մանկատապի, հշվ. 1455 թ. Սինիքի Մցի գյուղում — 52
- Հայաւր — Եղբորորդի պր. Կիրակոսի, որ 1456 թ. Բասենում ստ. Ժաշոց — 67
- Հայրապետ (Հիրապետ, Հէրպետ, Խիրապետ)
1. Հնդցի եղբ. Յովհաննէս գրչի, որ 1451 թ. Խիղանում օր. Աւետ. — 10
 2. Պապ տանուտէր Կարապետի, որ 1451 թ. Խիղանում ստ. Աւետ. — 10
 3. Արքեպս, կնքաւոր ներսէս եպսի, որ 1451* թ. Արճէշում ստ. Գանձարան — 14
 4. Հերպետ Վարադայ վանքի, 1454 թ. — 40
 5. Գրիչ, 1454 թ. Լիմ կղզում օր. Աւետ.—43
 6. Բազմարդյուն գրիչ, որդի հաշատուրի, բեռորդի Թումայ Մինասեց նշանավոր գրչի, մորաքրոջորդի Ստեփանոս կթղկսի և ներսէս եպսի, միաբան Աղթամարի վանքի, 1455—1480 թթ. Աղթամարում օր. 4 Աւետ., 2 Ժառնտիր (մեկը՝ սկսեց օրինակել էշմիածնում 1467 թ.), 2 Մաշոց, 2 Ժաշոց — 57, 58, 102, 127, 128, 240, 257, 301, 309, 310, 312, 313, 407, 431, 445, 446
 10. Եղբ. Ստեփանոս և Արբահամ կր-ների, որոնք 1455 թ. Աղթամարում ստ. Ժաշոց — 57
 11. Կր., որդի տէր Գրիգորի, ի վայելումն սրա 1456 թ. Բաղէշում օր. Աւետ. — 70
 12. Քհնյ, հայր Ստեփանոս գրչի, որ 1456 թ. Բաղէշում օր. Աւետ. — 71
 13. Մեծփա՞յ վանքի երկու միաբաններ, 1456 թ. — 71
 14. Որդի Զիալի, որ 1456 թ. Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ. — 73
 15. Հայր պր. Աւետիքի, որ 1456 թ. Կաֆայում ստ. Աւետ. — 78
 16. Եղբորորդի Յովաննէսի, որ 1457 թ. Յիպնայ վանքում ստ. Մաշոց — 81, 82
 17. Սարկաւազ, որդի Կարապետ քհնյի, որ 1457 թ. Ոստանում ստ. Գանձարան — 89
 18. Եպս, առաջնորդ «Բարմ» կոչված երկրի ինչ-որ վանքի, 1457 թ. — 92
 19. Միաբան Հաղբատայ վանքի, 1458 թ. — 98

Հայրապետ

20. Արքեպս, որդի Ստեփանոս քհնյի, առաջնորդ Աղրակի, կամ աթոռակալ սր Բարթուղիմէոսի, 1458, 1461 թթ. — 109, 160
21. Կաթայի՝ քահանաներից, 1458 թ. — 112
22. Երախտավոր Աւետ. ստ. Խոնձայի՝ Բարիոք որդու, հշվ. 1460 թ. Աղթամարում — 144
23. Պր., Մարմետի տանուտերերից, 1462 թ. — 183
24. Հայր Առոմ կր.-ի, որ 1462 թ. Վանում ստ. Գանձարան — 187
25. Անեւ Հալիֆայի, որ 1463 թ. Կտուցում ստ. Աւետ. — 197
26. Միարան Երուսաղէմի սբ Փրկիչ վանքի, հշվ. 1463 թ., հովանաբար ինքն է, որ 1471 թ. վկա եղավ մի Աւետարանի նվիրարեւմանը — 204, 329
27. Հնդցլ որդի Կարապետ քհնյի, որ 1464 թ. Շատուան գյուղում ստացած Աւետարանը նվիրեց Ոստանի սր Աստուածածին եկեղեցուն — 224
28. Եպս, գրիչ, 1466 թ. Անաւարդայում օր. Ժաշոց — 252
29. Գրիչ, որդի Յովանէսի, 1466 թ. օր. Մաշտոց — 254
36. Հնդցլ եղբ. Կիրակոս Զօշկանց գրչի, որ 1467 թ. Բաղէշում — Աղթամարում օր. Ժառնտիր — 257
31. Եղբ. մահդասի Ստեփանոսի, որ 1469 թ. Փասսավանքում ստ. Յայսմաւորք — 281
32. Ոմն, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 289
33. Որդի տանուտէր Առաքելի, որ 1469 թ. նվիրեց Սուրբ գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 293
34. Հգեւ հայր Հայրապետ գրչի, որ 1470 և 1471 թթ. Աղթամարում օր. Աւետ. և Մաշտոց — 303, 312
35. Եղբորորդի Արեւելի վանքի երախտավոր Գրիգոր Կիրակոսեցի, 1470 թ. — 304
36. Հայր տւթա Վարդանի, որ 1471* թ. Աղթամարում օր. Յայսմաւորք — 311
37. Անեւ Գրիգոր քհնյի, որ 1472 թ. Արճէշում ստ. Մաշտոց — Գանձարան — 339
38. Հնդցլ եղբ. Կուլփաշայի, որ 1472 թ. Անկիւնեաց վանքում ստ. Աւետ. — 340
39. Ոմն, 1473 թ. Ակիսի քաղաքում ստ. Աւետ. — 343
40. Հորեղբայր Աստուածատուրի, որ 1474 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 364
41. Դպիր, եղբ. Աւագտէր վրդի, որ 1475 թ.

Հայրապետ

- Բորբարբերդի անապատում (Սրկղունք) օր. Աւետ. — 375
42. Աշակերտ վերոհիշյալ Աւագտէր վրդի — 376
43. Ազգ. Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խլաթում ստ. Աւետ. — 379
44. Որդի Գրիգորի, որ 1472 թ. Բասենի էգէպատ գյուղում ստ. Աւետ. — 415
45. Որդի դարբին Աւետիսի, որ 1477 թ. Աղնայ գյուղում ստ. Գանձարան — 442
46. Արեւայ Տէրունեցի, հերպետ Գողթան գաւառի վանքերից մեկի, 1477 թ. — 420
47. Երիտասարդ հասակում բքից խեղդված եղբ. Վարդան կր.-ի, որ 1477 թ. Շաաուանում ստ. Գանձարան — 422
48. Ազգ. Յակոբի, որ 1477 թ. նվիրեց Անճնի գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 424
49. Որդի Խոսրովի, որ 1478 թ. Բունաշէն գյուղում ստ. Աւետ. — 432
50. Թոռ Խոսրովի, որ 1478 թ. Բունաշէն գյուղում ստ. Աւետ. — 432
51. Մի ալլ թոռ վերոհիշյալ Խոսրովի — 432
52. Որդի Կսմ եղբորորդի Վարձիգուլի, որ 1480 թ. Վրաստանում գնեց Աւետ. — 447
53. Քհնյ, Ժն դարի վերջերին սր Վարդանի վանքին նվիրեց մի Աւետ. — 142
54. Հայր տանուտէր Միքայիլի, որ Ժն—ԺՁ դդ. վերացրեց սր Վարդանի վանքի ռիսվերու հարճերն (իմա՝ վակֆերի դիմաց տրվող հարկերը) — 36*
55. Միարան Նկարենայ որ Յարութիւն վանքի, Ժն—ԺՁ դդ. — 162*
- Հաւնդիկ — Խոշա, 1477 թ. Յովհաննավանքում ստ. և նվիրեց էջմիածնի վանքին մի Մաշտոց — 417, 418
- Հանիշնո՛ւ — Հգեւ մայր Գրիգոր գրչի, որ 1479 թ. Աղթամարում օր. Աւետ. — 439
- Հասան**
 1. Հորեղբայր Աղթամարի Ստեփանոս կթղկսի և Ներսէս եպսի, հշվ. վերջինիս կողմից 1458, 1461 և 1471 թթ., Աղթամարում — 103, 163, 309
 2. Պր., հայր Խոշա Ասլանի, որ 1459 թ. Բաղէշում ստ. Յայսմաւորք — 125
 3. Հայր Ամիրի, որ 1463 թ. Տփլիսում ստ. Աւետ. — 195
 4. Եղբ. Մէհրիշատ կնոջ, որ 1464 թ. Մալէզկերոյ վանքում ստ. Մաշտոց — 219 (Տե՛ս նաև Ամիր-Հասան)
- Հասան-Ալի**

Կարա-Կոյունլու վերջին գահակալ, որդի

Ջհանշահի, թագավորաց հոր սպանութիւնից հետո 1467—1468 թթ.՝ ընդամենը մի քանի ամիս։ Հշվ. 1458-ից սկսած, երբ անհաշող ապստամբութիւն բարձրացրեց հոր դէմ — 101, 117, 175, 197, 260, 271, 271, 281, 283, 319, 333, 334

Հասան-բէկ — Տէ'ս Ուղուն-Հասան

Հասան-բէկ — Հայր Դաւիթ կազմողի, 1474 թ. — 369

Հասան-Բուլղա — Հայր Բջնոյ Լապ Գրիգոր Աշտարակեցու, հշվ. 1478 թ. — 426

Հասան-Սան — Խարբերդի ամիր, 1466 թ. — 251

Հասմ — Տա'ա Մովսէս կր.-ի, որ 1473 թ. Սորի գյուղում սա, Աւետ. — 342

Հասար

1. Որդի պր. Կիրակոսի, որ 1456 թ. Բասենում ստ. Ճաշոց — 67

2. Աղդ. Ներսէս քհնյի, որ 1461 թ. Ուրծ գլուղում ստ. Աւետ. — 158

Հասիր-Միլիք — Եղբ. Լիզանի սբ Աստուածածին վանքի առաջնորդ Սահիաննոս Լապի, հշվ. 1466-ից առաջ — 245

Հասան-Խարուն — Մայր Վարդան քհնյի, որ 1462 թ. Տիփսոսում ստ. Աւետ. — 169

Հասան-Տիլիք (կամ՝ Խարուն) — Կին Սերոյիւրէ քհնյի, որ 1353 կամ 1452 թ. Որոտնայ վանքում ստ. Ճառքնտիր — 19, 20

Հեթում

1. Գրիշ. Ստում օրինակել էր այն Շարակնոցը, որ 1465 թ. Սմբատ թագաւորը վաճառեց Յովհանն'ս կր.-ին — 237

2. Քճորաւեա բանակաց Հալոց առ թագաւորօք Կոստանդնու և Լեոնի վերջնոյս (կեղծիք) — 356

3. Եղբորորդի Կիրակոս վրդի, որ 1473 թ. Ջեյթունում հորինեց կեղծ պատմութիւն իր «Նախորդներ» Հեթումի և Զարմանուհու մասին — 356

Հեղինէ — Դուստր պր. Աղիղպէի, որ 1458 թ. Կաֆայում, ստ. Սաղմոսարան — 111

Հերիք (Հերիքայ, Խէրէք)

1. Մայր Սահիաննոս գրչի, որ 1463 թ. Տառօնի եղբոր վանքում օր. Աւետ. — 193

2. Մամ, տնտեսուհի Անկիւնեաց վանքի, 1470—1477 թթ. օգնում էր Զաքար դըրչին — 306, 307, 340, 401, 418, 419

3. Դուստր կամ եղբորդուստր տանուտէր Սահակի, որ 1474 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 367

4. Մայր Խոսրովի, որ 1478 թ. Բանաշին գյուղում ստ. Աւետ. — 432

Հէրատուն — Հայր Ներսէս քհնյի, որ 1461 թ. Ուրծում ստ. Աւետ. — 158

Հիւր-Խարուն — Տէ'ս Խէր-Խարուն

Հիւրմիլիք

1. Մամ Սալուկ-Խարունի, որ 1466 թ. ստ.

Մաշտոց և նորոգեց մի եկեղեցու դըմբեթ — 254

2. Քույր վերոհիշյալ Սալուկ-Խարունի — 254

Հմայեակ — Եղբորորդի Սուքիաս քհնյի, որ 1451 թ. Բերդաձորի վանքում ոտ. Գանձարան — 8

Հնազանդ — Քույր Կիրակոս Զօշկանց դրչի, որ 1467 թ. Բաղէշում-Աղթամարում օր. Ճառքնտիր — 257

Հնդուրիկ (դրված՝ Խնդուրիկ) — Ամուսին Շերաղ-Խարունի, որ 1470 թ. Շուշանց գյուղում նորոգեց Աւետ. — 307

Հնդուշան — Հյուսն. 1470 թ. Գողթան գավառում «գԱւետարանիս կողն նորոգեաց» — 298

Հովաղեղ (ար.) — Որդի Սատաղայի, որ 1475 թ. Բոլորաբերդի անապատում ստ. Աւետ. — 377

Հովաղեղ (իդ.) — Աղդ. Անթառանի, որ 1471 թ. Մեղուանց վանքում ստ. Աւետ. — 317

Հուրլուշան — Տէ'ս Խուրթուշահ

Հումա-Խարուն — Մայր Շամշատին ոսկեգործի, որ 1468 թ. Կողոնիայի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 278

Հուսէն-պէկ — Պր. Կաղղվանի՝ (այն շրջանի՝ ուր գտնվում էր Անկիւնեաց վանքը), հշվ. 1476 թ. — 401

Հոիփսիմէ (Հոռոքսիմ, Հոռոմսիմ)

1. Աղդ. Սուքիաս քհնյի, որ 1451 թ. Բերդաձոր վանքում ստ. Գանձարան — 8

2. Ազգ. Վարդան գրչի, որ 1452 թ. Կողուց վանքում օր. Աւետ. — 26

3. Կին մահդասի Կիրակոսի, որ 1454 թ. նորոգել տվեց մի Աւետ. — 49

4. Մահդասի, 1456 թ. Բաղէշում, ի վայելումն ոմն Գրիգոր քհնյի ստ. Աւետ. — 68, 70

5. Հնգցլ քրոջդուստր Զաքարէ վրդի, որ 1458 թ. Խառաբասայ վանքում ստ. Սաղմոսարան-Աղթամատոյց — 100

6. Մայր Աստուածատուր եպսի, որ 1459 թ. Հոռոմոսի վանքին նվիրեց մի Ճաշոց — 122

7. Քույր Մելքիսէթ գրչի, որ 1459 թ. Շատուանում օր. Աւետ. — 125

8. Մայր Գուլբահարի, որ 1459 թ. Աղթամարում ստ. և նվիրեց Արբենց գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 127

Հոփսիմէ

9. Կին Խաչատուրի, որ 1460 թ. Ղրիմում ստ. Սաղմոսարան — 149
10. Կին աէր Աւագի, որ իր Եղբայրների հետ 1462 թ. Մընչկանց գյուղի Եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185
11. Եղբորկին վերոհիշյալ տ'ր Աւագի — 185
12. Մայր Խաչատուր քհնի, որ 1463 թ. Բաղէշում ստ. Յակոբ Ղրիմեցու Մկն. տոմարի — 194
13. Մայր տ'ր Մարտիրոսի, որ 1464 թ. Արծկում ստ. Աւետ. — 217
14. Մորարույր Մարտիրոս կր.-ի, որ 1467 թ. Ղրիմում օր. Յայսմաուրք — 267
15. Քույր Ստեփանոս քհնի, որ 1169 թ. Հերմոնի վանքում ստ. Աւետ. — 291
16. Քույր Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ. Արեւրդի վանքին նվիրեց մի Աւետ. — 301
17. Դուստր Մարտիրոսի, որ 1470 թ. Անկիւնեաց վանքում ստ. Աւետ. — 306
18. Մայր Փաշայի, տր 1471 թ. ստ. Աւետ. — 321
19. Մայր Յոհան քհնի, որ 1473 թ. Ուռիկ գյուղում ստ. Աւետ. — 354
20. Մայր Յովսէփ գրչի, որ 1474 թ. Սորի գյուղում օր. Աւետ. — 368
21. Քույր Սարգիս գրչի, որ 1475 թ. Պառուագրակի վանքում օր. Աւետ. — 387
22. Դուստր Մինա-Խաթունի, որ 1476 թ. Աղթամարում ստ. Յայսմաուրք — 402
23. Եղբորկին տանուէր Ստեփանոսի, որ 1476 թ. Արծկում ստ. Աւետ. — 402
24. Կին Ամնադնի, որ 1477 թ. Անկիւնեաց վանքում ստ. Աւետ. — 419
25. Քույր Յակոբ վրդի, որ 1478 թ. Հերմոնի վանքում ստ. Աւետ. — 429
26. Կին ռէս Արիշանի, որ ԺՁ դարում ստ. և նորոգել տվեց 1457 թ. օր. մի Աւետ. — 88*
- Հռոմշան — Որդի խոշա Դովլաթշահի, որ 1465 թ. Աղթամարում ձեռնադրեց եղալ մի Գանձարանի ստացման գործին — 236
- Հօւմզ — Որդի Ղարիպշահ Հաւրմդենցի, որ 1476 թ. Վանում կաշի տվեց մի Ճաւընտրի կաղմի համար — 406

Ղ

Ղարայրէկ — Որդի Վայոց-ձորի իշխան Զումայ Պոօշանի, 1476 թ. — 400

Ղազար

1. Քհն, 1451 թ. Բարիձորոյ վանքում ստ. Մաշտոց — 9

Ղազար

2. Միաբան Մերտինի՝ Ամենափրկիչ վանքի, 1452 թ. — 27
3. Քհն, որդի Փօլատի, 1452 թ. Մըզուք գյուղում ստ. Աւետ. — 28
4. Որդի Մելքիսեթ գրչի, որ 1453 թ. Աւան գյուղում օր. Գանձարան — 33
5. Հնդցլ ազգ. Վարդան կր.-ի, որ 1454 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 40
6. Քհն, որդի ռէս Մանկատաւագի, 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում ստ. Աւետ. — 53
7. Բարունի, ուսուցիչ Պօղոս վրդի, որ 1455 և 1474 թթ. Ամրդօլու, ապա Մղաքու վանքում օր. ձեռագրեր — 56, 365
8. Միաբան Գամաղիէի վանքի, հշվ. 1455, 1469 թթ. — 59, 293, 296
9. Որդի Իսազի, իր Բլէ Եղբոր հետ 1456 թ. Սալմաստում գերությունից աղատեց մի Աւետ. — 67
10. Հայր ՄԼճոփայ վանքի հերպ'տ Վարդանի, հշվ. 1456, 1464 թթ. — 71, 218
11. Միաբան Մեծոփայ վանքի, 1456 թ. — 71
12. Էշմիածնի նվիրակ Ղրիմում, 1456 թ. միշնորդ եղալ Գր. Տաթևացու Քարոզգրքի մի ձեռագրի վաճառքի, հշվ. նաև 1458 թ. — 78, 112
13. Կր. գրիչ, 1452—1457 թթ. վայրից-վայր տեղափոխվելով (Լիմ-Սուխարայ վանք-Արգելան) օր. Յայսմաուրք, 1464 թ. Արգելանում օրինակում էր Շարակնոց, որ իր մահով կիսատ մնաց — 80, 218
14. Սարկաւագ, 1457 թ. Յիսկայ վանքում օգնում էր Յոհանէս վրդին թուղթ-կոկելով — 81
15. Հայր Ներսէս վրդի, որ 1458 թ. Վանում ստ. Ճաշոց — 104
16. Կաֆայի՝ քհն-ներից, 1458 թ. — 112
17. Եղբ. Յոհանէս գրչի, որ 1458 թ. ստ. Յայսմաուրք — 114
18. Արքէնց գյուղի տանուտերերից, 1459 թ. — 128
19. Ոմն, 1460 թ. վկա եղալ սր Թորոս Եկեղեցուն մի Ճաշոցի նվիրաբերմանը — 152
20. Վրդ., 1461 թ. Բաղէշում վկա եղալ ինչ-որ նվիրաբերության — 160
21. Մարմետի սր Ստեփանոս Եկեղեցու քհն-ներից, 1462 թ. — 183
22. Որդի Հալիֆայի, որ 1463 թ. Կտուցում ստ. Աւետ. — 197
23. Եղբ. Աստուածատուրի, որ 1463 թ. Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ. — 200

Ղազար

24. ՔՀյ, հորեղբայր Մարգարէ գրչի, որ 1463 թ. Երուսաղէմում օր. ծայսմաւոր — 204
25. Միարան Հայոց-թառի Ամենափրկչի, 1464 թ. — 214
26. ՔՀյ, եղբ. ծակոբ գրչի, որ 1464 թ. Արծկէում օր. Աւետ. — 217
27. Մաղկող ու կազմարար. 1464 թ. ծաղկեց ու կազմեց այն Աւետարանը, որ օր. Մաթէոս Շրվանեցի գրիչը Ալլախի Խորթոնց գլուղում — 220
28. Հորեղբայր Մահդասի Ստեփանոսի, որ 1467 թ. Վանում ստ. ծայսմաւոր — 258
29. Երախտաժող Յովաննէս քՀյի, որ 1467 թ. Վանում ստ. Մաշտոց — 259
30. Միարան Կաֆայի սբ Աննայի վանքի, 1467 թ. — 268
31. Մեր եպս, առաջնորդ Սիրունքարի վանքի, 1468 թ. — 273
32. Գրիչ, որդի Քումայի. 1468 թ. Խիզանի Գամաղիէի վանքում օր. Աւետ. — 274, 275
33. Եղբ. Սարգսի, որ 1468 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 275
34. Աբեղայ, հշվ. 1469 թ. Բիրականում — 290
35. Փետրորդի տանուտէր Առաքելի, որ 1469 թ. Նվիրեց Սուրս գլուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 293
36. Որդի Սուրս գլուղի քՀյ Սահակի, հշվ. 1469 թ. — 294
37. Ազգ. Աղթամարի Ստեփանոս կթղկսի և Ներսէս եպսի, հշվ. 1471 թ. — 309
38. Հայր Մելքիսեթ գրչի, որ 1472 թ. Արշերոյ վանքում օր. Մաշտոց, իսկ 1478 թ. Հալէպում — Աւետ. — 337, 434
39. Գրիչ, 1475 թ. Արծկէում օր. ծայսմաւոր — 380
40. Ռայիս Երուսաղէմի Հայոց, 1475 թ. — 390
41. Գրիչն է եղել այն Մաշտոցի, որ 1476 թ. Նորոգեցին Սեանում — 397
42. Եպս, Վերադարձու սբ տիկտին բերթականնա, 1476 թ. — 411
43. Հայր դարբին Աւետիսի, որ 1477 թ. Աղնայ գլուղում ստ. Գանձարան — 422
44. ՔՀյ, ուսուցիչ Աստուածատուր գրչի, որ 1477 թ. Երզնկայում օր. Աւետ. — 424
45. Եպս Մովսէս (այն թ. մի որ գտնվում էր Բռնաշէն գլուղը), 1478 թ. — 432
46. Որդի պր. Սողոմոնի. 1479 թ. ստ. Աւետ. — 440
47. Աբեղայ, համշիրակ եղբ. Մարտիրոս գրչի,

որ 1480 թ. Կ. Պօլսում օր. Սաղմոսարան — 442

Ղամար — Զոքանչ ոչն Մանկտաւագի, հշվ. 1455 թ. Սինիքի Մցի գլուղում — 53

Ղամար — Հորեղբորկին Գրիգոր քՀյի, որ 1472 թ. Արճէշում ստ. Մաշտոց-Գանձարան — 339

Ղամար-Խարուն — Դուստր Զուլալ-Խաթունի, որ 1470 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 304

Ղամար — Եղբորորդի տանուտէր Քոչմէկի, որ 1473 թ. ստ. Աւետ. — 345

Ղայար-Խարուն — Մայր Մելքիսեթ գրչի, որ 1477 թ. Բասենի էգէպատ գլուղում օր. Աւետ. — 416

Ղապարբու — Եղբ. Սարգիս քՀյի, որ 1476 թ. ստ. և կազմել տվեց մի Աւետ. — 413

Ղասըմ — Փուրդ ամիր Խիզանի, 1455 թ. — 59

Ղաթամ — Փուրջ Սարգիս քՀյի, որ 1476 թ. Նորոգել տվեց մի Աւետ. — 413

Ղաթեմ — Մահդասի, քույր Մատթէոս գրչի, որ 1452 թ. Ալրիվանքում և 1471 թ. Մեղուանց վանքում օր. Շարակնոց և Աւետ. — 16, 318

Ղարայ

1. Եղբ. Լեզանի սբ Աստուածածնի վանքի առաջնորդ Ստեփաննոս եպսի, հշվ. 1466-ից առաջ — 245

2. Պր., մահդասի, 1471 թ. Սիրիհիսաք քաղաքում Վղգրոցս գիշն շուտով դաւաւ — 328

Ղարա-Արման — Տե'ս Աւթման

Ղարայգաւգ — 1589 թ. պարտավորագիր ստորագրեց ոմն տէր Ակոբի որդեգրելու մասին — 43

Ղարա-Ուսուֆ — Կարա-Կոյունլու, հայր Զհանշահի, հշվ. որդու կապակցութեամբ — 5, 18, 42, 57, 79, 85, 120, 124, 131, 135, 139, 187, 214, 217, 231, 232, 247, 299

Ղարա-Քնշիշ — 1477-ից հետո միջնորդ եղավ մի Աւետարանի վաճառքի — 424

Ղարաթէկի — Որդի վանեցի Նվիրատու տակերիշ Եղգանքախշի, 1476 թ. — 405

Ղարալ — Հայր Գրիգոր կազմողի, որ 1464-ից հետո Ախլցխայում կազմեց մի Աւետ. — 227

Ղարաւայ — Քոռ Սատաղայի, որ 1475 թ. Բուրաբերգի անապատում ստ. Աւետ. — 377

Ղարաման

1. Հայր Լեզանի սբ Աստուածածնի վանքի (Գանձակ) առաջնորդ Ատեփանոս եպսի, հշվ. 1466-ից առաջ — 245

2. Հնգել եղբ. Մաթիոս քՀյի, որ 1474 թ. ստ. Ճաշոց — 369

Ղարիպ-Խաթուն

1. Կին խոշա Դամուրի, որ 1475 թ. Խիզա-նում ստ. Յայսմաուրք — 387

1. Ազդ. նվիրատու խոշա Քրմանի, 1476 թ. Վան — 404

3. Կին պր. Չարտնի, որ 1478 թ. Հալեպում սա, Աւետ. — 434

Ղարիպլան (Ղարիպշայ)

1. Ավել անուն մահդասի Ստեփանոսի, որ 1460 թ. Արծկէում ստ. Ճաշոց, որ 1465—1466 թթ. նվիրեց Աղթամարի վանքին—136, 137, 240

2. Որք մանուկ, ազդ. Մովսէս Արծկեցի հիշատակագրի, 1472 թ. — 332

3. Ազդ. Գուլիաշայի, որ 1474 թ. Մզաքու վանքում ստ. Աւետ. — 365

4. Հարմազնեց, 1476 թ. Վանում մի Ճառն-տիր կազմելու համար նվիրեց կաշի — 406

5. Նղր. Վարձրդուլի, որ 1480 թ. Վրաստա-նում գնեց մի Աւետ. — 447

Ղարիպլան — Բէլեցի՝ ոմն, 1457 թ. Յովհան-նէս Մանգասարենց գրչին նվեր էր բերում լօշ, «մանդրամէս», պանիր և ձուկ — 87

Ղաւշ

1. Նղրոր կամ քրոշ որդի ուն Մարտիրոսի, որի հիշատակին 1473 թ. Բերկիրում օր. Աւետ. — 352

2. Պր., որդի տանուտէր Կարապետի, որ 1480 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 446

Ղաւրդաւրէ — Սամցխեի Աթաբեկ, հշվ. 1465, 1467 թթ. և 1473-ից առաջ — 230, 244, 350

Ղրեկ

1. «Ջոշ մայր» Յովհաննէս քհնյի, որ 1467 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 261

2. Ջոքանշ տանուտէր Առաքելի, որ 1469 թ. Սուրս գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 293, 294

Ղրշաղ (Ղիշախ, Խըշաղ)

1. Կին ուն Մանկտաւագի, հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52

2. Դուստր մահդասի Հուսիսիմէի, որ 1456 թ. Բաղէշում ստ. Աւետ. — 68

3. Կին Յովաննէս Մուքատենցի, հշվ. 1458 թ. Աղթամարում — 102

4. Տա՛տ Կտուց վանքի առաջնորդ Գրիգոր եպսի, հշվ. 1462 թ. — 182

Ղալար-Խաթուն — Դուստր Վարդանի, հշվ. 1454 թ. Լիմում — 43*

Ղալարբէկ — Ազգ. տէր Ստեփանոսի, որ 1462 թ. Տեպուր գյուղում օր. Աւետ. — 170

Ղիմաթ-Խաթուն — Ջոքա՛նշ Թումանշահի, որ 1476 թ. ստ. Յայսմաուրք — 392

Ղլիճ-Աւալան — Կարա-Կոյունլուների պետու-թյան ավագանիներից. բանտարկվել էր Ջհանշահի հրամանով. ազատ արձակվեց ապստամբ Հասան-Ալու կողմից 1459 թ. — 117

Ղուբլու-Մելիք — Տե՛ս Խուժու-Մելիք

Ղուլիջան

1. Հայր ուն Արիշանի, որ ԺՋ գարում նորո-գել տվեց 1457 թ. օր. մի Աւետ. — 88*

2. Որդի կամ Թոռ վերահիշալ Արիշանի—88*

Ղուկա

1. Առաջնորդ Հաղբատայ վանքի, արքեպս Տփիխսի, վերադիտող նահանգիս Վրաց. հշվ. 1452—1474 թթ., 1474 թ. շինեց զան-գակատուն — 17, 169, 195, 280, 362

2. Միաբան Հաղբատայ վանքի, 1458 թ.—98

3. Միաբան Հայոց-Քառի. Ամենափրկչի, 1464 թ. — 214

4. Վրդ, սրա միշոցով (սի ձեռն) 1467 թ. տէր Վարդան Բաբերդցին գրավեց ազա-տեց մի ձեռագիր — 269

5. Նպս, եղբորորդի Ազարիա արքեպսի, որ 1476 թ. նորոգել և կազմել տվեց մի Աւետ. — 413

6. Արեղայ, աշակերտ Գաբրիէլ եպսի, որ 1477 թ. Յովհաննավանքում օր. Մաշտոց: Օգնում էր ուսուցչին թուղթ կոկելով — 417

7. Դպիր ոմն Սրկղունքի (Բուրաբերդի) վան-քում, 1478 թ. — 427

Ղսմաթ (գրված՝ Ղըսմաթ) — Կին ուսթա Վար-դանի, տր 1471* թ. Աղթամարում ստ. Յայսմաուրք — 311

Ղրիմ — Թոռ տանուտէր Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խլաթում ստ. Աւետ. — 379

Ղրիմ-Խաթուն (ըստ այլ ընթերցման՝ Ծիրիմ-Խաթուն) — Նղրորդուստր Դուրդանայ կնոջ, որ 1478 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 431

Ճ

Ճագ — Ռէ, թագաւոր Կիպրոսի (Յակոբ Բ. Լու-սինեան), հշվ. 1467 թ. — 266

Ճալխաթուն — Ջոքանշ Մկրտիչ երէցի, որ 1476 թ. Պալախոռու վանքում ստ. Աւետ.— 409

Ճաւիար — Փեսա Իգնատիոս քհնյի, որ 1476 թ. Անլոց վանքում ստ. Մաշտոց — 411

Ճաւիբէկ — Տե՛ս Ջանիբէկ

Ճաւում — Նղբ. տէր Վարդան Բաբերդցու, որ

- 1467 թ. գրավից ազատեց մի ձեռագիր — 269
- Ճաւ (կամ Ճավ) — Հայր Վարձիգուլի, որ 1480 թ., իր եղբայրների հետ, Վրաստանում ստ. Աւետ. — 447
- Ճաւար — Որդի Յեւթ-Միլիթի, որ 1470 թ. Անկիւնեաց վանքում ստ. Աւետ. — 305
- Ճինաճ-Մելիք — Տե'ս Ջհան-Մելիք
- Ճովան — Մահդասի, Սեբաստիտում 1467 թ. ստ. Ճաշոց — 265

Մ

- Մաղաղէն — Մայր Գրիգոր գրչի, որ 1454 թ. Աղթամարում օր. Աւետ. — 45
- Մալոյս — Փեսա Կարապետ քհնդ. որ 1457 թ. Ոստանում ստ. Գանձարան — 89
- Մալտր — Եպս, 1467 թ. վկա եղավ Միխայիլ Ասորու պատմութիւն մի ձեռագրի գրավից ազատելու դորձարքին — 268
- Մանմուրազ — Սուլթան, 1456 թ. գրավել է Կաֆան և ժախտուտի մատենի Հաշի-Գիրեյ խանին — 78
- Մաղաֆիւս (Մաղաքիս, Մաղադիս)
1. «Արրեպս ամենայն հիւսիսական կողմանց» կամ Ղրիմի, առաջնորդ Կաֆայի սր Աննայի վանքի, 1458—1467 թթ. — 111, 112, 149, 152, 252, 253, 267, 268
 2. Կր. գրիչ, 1463 և 1464 թթ. Երեւանի վանքում օր. Աւետ. — 202, 228
 3. Միաբան իւլաշի վանքի, 1464 թ. — 221
 4. «Գրոց աշակերտ» Կապոսի վանքում, 1466 թ. — 251
 5. Միայնակեց, 1471 թ. իսկանձորում, իր եղբ. Աղարիւս քհնդ. հետ ստ. Աւետ. — 325
 6. Եկեղեցական Վարդգայ վանքի, 1480 թ. — 445
- Մաղբում (Մախտում)
1. Աղգ. Յոհանէս կր.-ի, որ 1458 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 109
 2. Հայր Միհաս Նշանավոր ու բազմարդուն ծաղկողի. — 182
 3. Հայր Մարմետի ասնուտէր պր. Դովլաթ-շահի, 1462 թ. — 183
 4. Եղբ. Մկրտիչ գրչի, որ 1469 թ. Բիւրականում օր. Տաղարան — 288, 289
 5. Հայր Մեսրոպ կր.-ի, որ 1473 թ. Ուրծ գյուղում ստ. Ճաշոց, իսկ 1474 թ. Վայոց-ձորում-Յայսմաւորք — 347, 358
 6. Հայր Սարգիս գրչի, որ 1474 թ. իր համար օր. Աւետ. — 372
- Մաղբում-Խարուն — Դուստր Վարդանի. հշվ. 1454 թ. լիմում — 43
- Մաղբումա[ն] — Դուստր Խաչատուրի, որ 1462 թ. իր եղբայրների հետ Մրնշկանց գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185
- Մամայ — Դուստր Շիրադ-Խաթունի, որ 1470 թ. Շուշանց գյուղում նորոգեց Աւետ. — 307
- Մամախարուն
1. Մայր ոստանցի Ստեփանոս քհնդ. որ 1454 թ. (վայր անհայտ) և 1458 թ. Աղթամարում ստ. 2 Աւետ. — 50, 102, 103
 2. Աղգ. ուն Մանկուազի, հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի դուրդում — 52
 3. Եղբորդուստր Ստեփանոս-Ղարիպշահի, որ 1460 թ. Արծկէում ստ. Ճաշոց — 137
 4. Դուստր Խոնձայ կնոջ, որ 1460 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 143
 5. Մեծ մայր Շատիշայի, որ 1461 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 146
 6. Աղգ. տէր Ստեփանոսի, որ 1462 թ. Տեպուր գյուղում ստ. Աւետ. — 170
 7. Տատ Աւետիս քհնդ. որ 1465 թ. Վանում ստ. Յայսմաւորք — 233, 234
 8. Մայր Սահակ եր'ցի, որ 1467 թ. Կիւրդի վանքում ստ. Աւետ. — 263
 9. Աղգ. Աղթամարի Ստեփանոս կթղկսի և Ներսէս եպսի. հշվ. 1471 թ. — 309
 10. Մայր Յակոբ գրչի, որ 1471 թ. Շիրվանի Սաւկութլու գյուղում օր. Ժողովածու — 320
 11. Մայր հյուան Միլամի, որ 1476 թ. Ժածկեց Վանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցու տանիք — 404
- Մամոյ — Փույր տանուտէր Մկրտիչ, որ 1452 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 23
- Մամոյ — Մայր մահդասի Յովհաննէսի, որ 1457 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 93, 94
- Մամֆան — Եղբորդուստր մահդասի Ստեփանոսի, որ 1457 թ. Արգելանում ստ. Յայսմաւորք — 80
- Միւնայ-Խաթուն — Փույր մահդասի Կիրակոսի, որ 1454 թ. նորոգել տվեց մի Աւետ. — 49
- Մանան
1. Ապաշխարող, որ Ջանշան կնոջ հետ միասին 1457 թ. ստ. Աւետ. — 96
 2. Մայր Սիմէոն ծերունու, որ 1475 թ. Պառուգրակի վանքում ստ. Աւետ. — 386
- Մանանայ — Մայր Խարբերդի եպս Յոհաննէսի, որ 1466 թ. ստ. Ճաշոց — 251
- Մանանայ-Խարուն — Կին պր. Աւետիսի, որ 1456 թ. Կաֆայում ստ. Աւետ. — 78

Մանուկ — Որդի պր. Կոստանդին, որ 1463 թ. նշույնիստում ստ. Աւետ. — 203

Մանուկ — Հայր տանուտէր Սիրականի, որ 1473 թ. Սրկղունքում ստ. Աւետ. — 346

Մանգարաւ — Հայր Խաւոցի (Խմա՝ Հայոց), հշվ. 1452 թ. Ոստանում — 21

Մանկուսար (կամ Մանգասար) — Հայր արճի- շեցի նշանավոր դրիշ Յովհաննէս Մանգա- սարկեցի, հշվ. որդու կողմից բողոքիցս — 41, 86, 87, 180, 197, 236, 321, 339, 361

Մանիկ — Նորաղեղի տանուտէրերից. 1455 թ. — 232

Մանիշակ (Մանուշակ)

1. Դուսար Ամիրի, որ 1463 թ. Տիվիստում ստ. Աւետ. — 195

2. Զորանշ մահադասի Մուրատի, որ 1464 թ. Երեւանի վանքում ստ. Աւետ. — 228

3. Մայր տանուտէր Սիրականի, որ 1473 թ. Սրկղունքում ստ. Աւետ. — 346

4. Մանուշ, հորաբույր Սամուէլ նաղաշի, որ 1466 թ. Կապոսի վանքում ծաղկեց Գան- ձարան — 251

Մանլուր — Հորաբույր Սամուէլ նաղաշի, որ 1466 թ. Կապոսի վանքում ծաղկեց Գան- ձարան — 251

Մանուէլ (Մանուէլ)

1. Արեւիս, առաջնորդ Նղվարդի, որդի պր. Աւագի, թոռ Աղիզրէկի, հշվ. 1452 — 1473 թթ. — 16, 215, 215*, 233, 283, 283*, 347

2. Նկարող կամ նաղաշ. 1452 թ. ծաղկեց Տիվիստում օր. Աւետ., 1458 թ. Հաղարատում օր. Ճաշոց, 1459 թ. Կիկէթում օր. Աւետ. — 17, 99, 119

3. Որդի Սարգիս բէշի, որ 1460 թ. Արծկէում ստ. Աւետ. — 139

4. Քէյ, համշիրակ եղր. Խաչատուր գրչի, որ 1461 թ. Ուրծ գյուղում օր. Աւետ. — 158

5. Միաբան Հայոց-թառի Ամենափրկչի, որ 1464 թ. — 214

6. Քէյ, որդի պր. Ամիրբէկի. 1465 թ. Կած գյուղում ստ. Ճաշոց — 230, 231

7. Հորեղբ. Սամուէլ նաղաշի, որ 1466 թ. Կապոսի վանքում ծաղկէց Գանձարան — 251

8. Գրիշ, 1466 թ. Ղրիմում օր. Վարդան Այ- գեկցու աշխատութեանը — 254

9. Գրիշ, 1472 թ. նորոգեց ու կաղմեց մի Աւետ. — 341

10. Երէց, հշվ. 1473 թ. Երզնկայում — 354

Մանուէլ

11. Գրիշ, որդի Պետրոս բէշի, 1478 թ. Կուրի- գյուղում օր. Գանձարան — 430, 431

Մանուկ

1. Պր., հայր պր. Յովաննէսի, որ 1466 թ. Ղրիմում գնեց մի Աւետ. — 252, 253

2. Հնգցլ եղբորորդի Ռէս Մարտիրոսի, որի հիշատակին 1473 թ. Բերկրիում ստ. Աւետ. — 352

Մանկութեամբ (Մանկտեպ)

1. Որդի Մարտիրոսի. այս հիշատակին 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում գնվեց մի Աւետ. — 52, 53

2. Որդի Աստուածատուրի, որ 1463 թ. Բեր- դաձորի վանքում ստ. Աւետ. — 200

Մաքրէս (Մաթէոս)

1. Հերոդես Պղնձալոյ անապատի, 1451 թ. — 11

2. Գրիշ, 1452 և 1454 թթ. Այրիվանքում օր. Շարակնոց և Ճաշոց — 15, 16, 120

3. Եղբորորդի Դաւիթ միայնակեցի, որ 1452 թ. Աղջոց վանքում ստ. Աւետ. — 18

4. Միաբան Մերտինի Ամենափրկիչ վանքի, 1452 թ. — 27

5. Միաբան Տրտպիղոնի Վերի-Աստուծա- ծին մենաստանի, 1455 թ. — 61

6. Որդի Սալմանի, միաբան Վերի-Նորսման- քի. 1456 թ. ստ. Տօնական, 1456 թ. օր. Ժողովածու մեկնութեանց Մատթի և Յով- հաննու աւետարանաց. 1473 թ., 80-ամյա հասակում, Նղեգիսում օր. Գանձարան — 65, 66, 347

7. Գրիշ, 1457 թ. օր. Մկն. սաղմոսաց և Մկն. պատարագի, 1476 թ. ավարտեց 1426 թ. սկսած Գիրք թղթոցի օրինակութիւնը. 1477 թ. օր. Աւետ. (այս տվյալները կարող են վերաբերվել 2 տարբեր գրիչներին) — 83, 84, 85, 412, 413, 424

8. Գրիշ, 1457 թ. սր Մամաս անապատում օր. Աւետ. — 84

9. Եպս. Էջմիածնի նվիրակ Ղրիմում, 1458 թ. — 112

10. Շրվանեցի, որդի Մարգարէի, գրիշ. 1460 թ. Նղուձոր գյուղում օր. Աւետ. 1464 թ. Այ- լախ երկրի Խորտթանց գյուղում՝ մի այլ Աւետ. — 134, 220

11. Սերաստացի, 1463 թ. Աւագ վանքում կաղ- մեց մի ձեռագիր, 1480 թ. գտնվում էր Կ. Պօլսում — 208, 441, 442

12. Միաբան. Հայոց-թառի Ամենափրկչի. 1464 թ. — 214

Մատթեոս

13. Գրիչ, աշխատում էր Նղվարդում. 1464 թ. օր. Մաշտոց, 1465 թ.-Աւետ., 1469 թ. Սարգիս Շնորհալու Մկն. կաթուղիկէից — 215, 232, 283
 14. Ուսուցիչ Մաղաքիա կր. գրչի, որ 1464 թ. Երեւանի վանքում օր. Աւետ. — 228
 15. Նղրորորդի Մանուէլ քհնի, որ 1465 թ. Կաթ գյուղում ստ. Ճաշոց — 231
 16. Միաբան Գետարգելի վանքի (Նղվարդ), 1465 թ. — 232
 17. Քհյ, 1468 թ. Նղվարդում ստ. 2 Աւետ., որոնցից մեկի «նկարակերտութունը» կատարեց Գառնակերի վանքում (Գանձակ) Աղարիա նկարողը — 244, 272
 18. Որդի Ստեփանոսի, 1466 թ. Անաւարդալում ստ. Ճաշոց — 251
 19. Անրերդի քահանաներից, 1469 թ. — 290
 20. Գրիչ, 1471 թ. Մեղուանց վանքում օր. Աւետ. — 318
 21. Ուսուցիչ Յակոբ գրչի, որ 1474 թ. Վայոցձորում մի էջ օրինակելով օգնեց Գալուստ գրչին — 361
 22. Կր., որդի Սաւլանի, 1474 թ. սա. Ճաշոց — 369
 23. Նպս, 1486 թ. Վրաստանում վկա եղավ մի Աւետ. վաճառքի — 447
- Մարատարուն (՝) — Միաբան Տեղերոյ սբ Աստուածածնի, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 290

Մարգարէ (Մարգարայ, Մարգար)

1. Գրիչ, որդի Յոհանէսի, Ռշտունիքի Բերդաձորի վանքում 1451, 1456 և 1463 թթ. օր. Գանձարան և 3 Աւետ. — 7, 73, 200
2. Քհյ Վանի սր Ստեփանոս եկեղեցու, 1451 թ. — 7
3. Հայր Ռէս Աշխիբէկի, որ 1451 թ. ստ. Յայսմաւուրք — 14
4. Արեղայ. սրա մայրը 1453 թ. Աւան գյուղում «մէկ դաստայ» թուղթ նվիրեց Մելքիսեթ գրչին — 34
5. Հայր Մկրտոնի և Մարտիրոսի, որոնք 1454 թ. իմ կղզում սա. Աւետ. — 43
6. Ոմն, հշվ. 1455 թ. — 53^a
7. Վրդ., վարպետ Խաչատուր քհնի, որ 1455 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 55
8. Հյուան, եղբ. մահաասի Հուսիսիմէի, որ 1456 թ. Բաղէշում ստ. Աւետ. — 70
9. Վանահայր Մեծոփայ վանքի, 1456 թ. — 71
10. Հայր Ատեփանոս գրչի, որ 1456 թ. Շատուան գյուղում օր. Մաշտոց — 74

Մարգարէ

11. Կոռեցի, վարպետ (ուսուցիչ) Մոկէի Փասսավանք գյուղում աշխատող Իսրայէլ գրչի. հշվ. վերջինիս կողմից 1456—1476 թթ. — 76, 256, 468
12. Արեղայ գրիչ, 1457 և 1475 թթ. Բալուի Նեխրի գյուղում և սր Գլորգի վանքում օր. Մաշտոց, Սահմանագրութիւն դաստիարակութեան և Աւետ. — 93, 388
13. Հնգլ եղբ. Զաքար վրդի, որ 1458 թ. Խառաստայ վանքում ստ. Սաղմոսարան-Աղօթամատոյց — 100
14. Հորեղբորորդի Զաքար արեղայի, որ 1458 թ. գնեց մի Շարահնոց — 113
15. Հայր Մաթէոս գրիչ Շրվանեցու, որ 1460 թ. Նղուձոր գյուղում օր. Աւետ. — 134
16. Նղբ. Դաւիթ գրչի, եղբորորդի Աւագաէր վրդի, հշվ. սրանց կողմից 1457, 1475 և 1478 թթ. Սրկղունքում — 157, 375, 428
17. Նղբ. Ատոմ կր.-ի, որ 1462 թ. Վանում օր. Գանձարան — 187
18. Դասագրութի Աւագ վանքի համալսարանի, 1463 թ. — 190, 207
19. Կր. գրիչ, որդի Ներսէսի, 1463 թ. Երուսաղէմում օր. Յայսմաւուրք, 1467 թ. Մեծկերտի Սիրունքարի վանքում օր. Շարակնոց, 1468 թ. — Յայսմաւուրք — 204, 262, 263, 272
20. Հայր Գրիգոր Երէցի, որ 1464 թ. նվիրեց Կոնկուկայ գյուղի եկեղեցուն մի Գանձարան — 220
21. Դպիր, եղբորորդի Մանուէլ քհնի, որ 1465 թ. Կաթ գյուղում ստ. Ճաշոց — 231
22. «Քաղցրաձայն փիլիսոփայ», միաբան Կապոսի վանքի, 1466 թ. — 251
23. Սկեսրայր Սալուկ-Խաթունի, որ 1466 թ. ստ. Մաշտոց և նորոգեց ինչ-որ եկեղեցու գմբեթ. — 254
24. Վրդ., գրիչ 1473-ից առաջ Սամցխում օրինակված Գրիգորիս բժշկի մեծարժեք Բժշկարանի նախագաղափար օրինակի — 350
25. Գրիչ, որդի Մկրտիչ քհնի, 1474 թ. Վերին-Վարագում օր. Յայսմաւուրք — 362, 363
26. Գրիչ, 1474 թ. Մխիթար քարգործի պատվերով օր. Աւետ. — 371
27. Աշակերտ Աւագաէր վրդի, որ 1475 թ. Բորթրաբերդի անապատում օր. Աւետ. — 376
28. Նղբ. Դանիէլ վրդի, որ 1476 թ. ստ. Մաշտոց — 396
29. Արքեպս, առաջնորդ Վարագայ վանքի, 1476 թ. — 403

Մարգարէ

30. Երկ, 1478 թ. Սովբում Գանձարանի օրինակ տվեց Յովան գրչին — 433
 31. Միարան Վարագայ վանքի, 1480 թ.—445
- Մարգարիտ
1. Կին Ներսէս երէցի, որ 1451^ա թ. Արճէշում ստ. Գանձարան — 14
 2. Մայր ոէս Աշխիբէկի, որ 1451 թ. ստ. Յայամաուրք — 14
 3. Կին վերոհիշյալ Աշխիբէկի — 14
 4. Քրոշդուատր Յակոբ կր.-ի, որ 1452 թ. Արծկում ստ. Աւետ. — 26
 5. Դուստր Իսրայէլ գրչի, որ 1455—1477 թթ. Մոկրի Փասավանքի գյուղում օր. ձեռագրեր — 76, 408
 6. Մայր Յոհաննէս գրչի, որ 1458 թ. Խընդ-րակատար Աստուածածնի անապատում օր. Սղօթամատոյց, իսկ 1470 թ. Կտուցում — Աւետ. — 110, 301
 7. Քույր Աստուածատուր եպսի, որ 1459 թ. Նվիրեց Հոռոմոսի վանքին մի ճաշոց—122
 8. Ա՛ղղ. Խոնձայի, որ 1460 թ. Աղթամա-րում ստ. Աւետ. — 144
 9. Նղբորդուատր Խաչատուր Շատուանցու, որ 1461 թ. Նվիրեց Նկարենայ սբ Յարու-թիւն վանքին մի Մաշտոց — 162
 10. Մայր Ատոմ կր.-ի, որ 1462 թ. Վանում ստ. Գանձարան — 187
 11. Դուստր Մանուէլ քհնյի, որ 1465 թ. Կաթ գյուղում ստ. Ճաշոց — 230
 12. Հորեղբորկին Յովանէս քհնյի, որ 1466 թ. Աղթամարում ստ. Գանձարան — 247
 13. Մայր Մաթէոսի, որ 1466 թ. Անաւարդա-յում ստ. Ճաշոց — 251
 14. Հորաքույր Սամուէլ նաղաշի, որ 1466 թ. Կապոսի վանքում ծաղկեց Գանձարան—251
 15. Մայր Ստեփանոս գրչի, որ 1466 թ. օր. Շարակնոց — 255
 16. Նղբորկին՝ մահդասի Ստեփանոսի, որ 1469 թ. Փասավանքում ստ. Յայամա-ուրք — 281
 17. Դուստր Ստեփանոս քհնյի, որ 1469 թ. Հեր-մոնի, վանքում ստ. Աւետ. — 291
 18. Իր որդիներին հետ միասին 1469 թ. Խար-բերդում մասնակցեց մի ձեռագրի գնման գործին — 292
 19. Կին տանուտէր Առաքելի, որ 1469 թ. Նվի-րեց Սուրս գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 293, 294
 20. Ոմն, 1470 թ. Խարբերդում ստ. Աւետ., որ Նվիրեց Սուրս վանքին — 297, 298

Մարգարիտ

21. Մայր Մարտիրոս քհնյի, հշվ. 1470 թ. Ար-բերդում — 303
 22. Խաթուն, մայր պր. Սմբատի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ. — 317
 23. Կին Մարտիրոս Բառեցու, որ 1471 թ. Յիր գյուղի եկեղեցուն Նվիրեց մի Աւետ.—325
 24. Հարս Մկրտչի, որ 1472 թ. Կտուցում սա. Աւետ. — 340
 25. Նղբորկին ոէս Մարտիրոսի, որի հիշատա-կին 1473 թ. Բերկրիում ստ. Աւետ. — 352
 26. Քույր Աստուածատուրի, որ 1474 թ. Ար-ճէշում ստ. Աւետ. — 364
 27. Թոռ տանուտէր Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խլաթում ստ. Աւետ. — 379
 28. Մայր վանեցի Նվիրատու Խոշա Քրմանի, 1476 թ. — 404
 29. Քույր դարբին Աւետիսի, որ 1477 թ. Աղ-նայ գյուղում ստ. Գանձարան — 422
 30. Կին Խոսրովի, որ 1478 թ. Բոնաշն գյու-ղում ստ. Աւետ. — 432
 31. Կին Խոշա Աւետիսի, որ ժն—ժՁ դդ. գե-րությունից աղատեց Բաղենց գյուղի Աւե-տարանը — 367^ա
 32. Դուստր ոէս Արիշանի, որ ժՁ դարում նո-րոգել տվեց մի Յայամաուրք — 88^ա
- Մարթայ
1. Մայր Փաշայ կնոջ, որ 1451 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 6
 2. Քեռու դուստր Վարգան կր.-ի, որ 1454 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 41
 3. Մայր Ստեփանոս և Աբրահամ կր.-ներին, որ 1455 թ. Աղթամարում ստ. Ճաշոց — 57
 3. Մայր Ստեփանոս և Աբրահամ կր.-ներին, որ 1455 թ. Աղթամարում ստ. Ճաշոց — 57
 4. Կին Գրիկի. հշվ. 1455 թ. Փասավան-քում — 59
 5. Մայր Ստեփանոս գրչի, որ 1456 թ. Շա-տուանում օր. Մաշտոց — 74
 6. Քույր Զաքար վրդի, որ 1458 թ. Խառա-բաստայ վանքում ստ. Սաղմոսարան—Աղթ-թամատոյց — 100
 7. Դուստր Գունաշի՝ հզեր մոր Յոհաննէս կր.-ի, որ 1458 թ. Աղբակում ստ. Աւետ.— 109
 8. Հորաքույր գինեծախ Աւղուլի, որ 1458 թ. Ղրիմում ստ. Սաղմոսարան — 112
 9. Հորաքույր վերոհիշյալ Աւղուլի — 112
 10. Մայր Աւագտէր վրդի, որ 1458, 1475 թթ. Բոլորարբերդի (Սրկղունքի) վանքում օր. ձեռագրեր — 114, 375

Մարթայ

11. Հնդդլ բույր Աստուածատուր եպսի, որ 1459 թ. նվիրեց Հոռոմոսի վանքին մի ծաշոց — 122
12. Եղորդկին Մընչկանցի 3 Լղբայրների, որոնք 1462 թ. դյուղի Լկեղեցուն նվիրեցին մի Աւետ. — 185
13. Դուստր Աստուածատուրի, որ 1463 թ. Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ. — 200
14. Մայր Միւթար գրչի, որ 1465 և 1478 թթ. Բոնաշէն գյուղում օր. 2 Աւետ. — 249, 432
15. Կին Ստեփանոս քչի, որ 1469 թ. Հերմոնի վանքում ստ. Աւետ. — 291
16. Մայր Խաչատուր քչի, որ 1469 թ. Կեսարիայի Նիւխա գյուղում ստ. Մաշտոց — 295
17. Ազգ. Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ. Արեւրդի վանքին նվիրեց մի Աւետ. — 301
18. Մայր Յակոբ գրչի, որ 1471 թ. Արծկւում օր. Աւետ. — 324
19. Զորանչ Գրիգոր քչի, որ 1472 թ. Արճէշում ստ. Մաշտոց-Գանձարան — 339
20. Դուստր և Լղբորդուստր տոնուտ'ր Մաշակի, որ 1474 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 367
21. Դուստր Մինա-Խաթունի, որ 1476 թ. Աղթամարում ստ. Յայսմաւորք — 402
22. Մայր Մկրտիչ երէցի, որ 1476 թ. Պալախոռու վանքում ստ. Աւետ. — 409
23. Մայր Գրիգորի, որ 1477 թ. Բասենի էդէպատ գյուղում ստ. Աւետ. — 416
24. Հորաքույր Վարդան կր.-ի, որ 1477 թ. Շատուանում ստ. Գանձարան — 422
25. Քույր Վերոհիշյալ Վարդան կր.-ի, — 422
26. Քույր Յակոբ վրդի, որ 1478 թ. Հերմոնի վանքում ստ. Աւետ. — 429

Մարթայ-Խաթուն

1. Մայր 1458 թ. Սորավանքում դժբախտ պատահարով մահացած գրիչ Յովանէս գրչի — 107
2. Կին Վարդան քչի, որ 1462 թ. Տփլիսում ստ. Աւետ. — 169
3. Դուստր պղնձագործ Ուսումի, 1468 թ. Անկիրիայում ստ. Աւետ. — 277, 278
4. Մայր Արթուրշահի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ. — 320

Մարիամ (Մարեամ, Մարեմ)

1. Եղորդկին Սուքիաս քչի, որ 1451 թ. Բերդաձորի վանքում ստ. Գանձարան — 8
2. Տատ Ներսէս երէցի, որ 1451 թ. Արճէշում ստ. Գանձարան — 14

Մարիամ

3. Մայր Պառուագրակ վանքի հերպետ Կարապետի, հշվ. 1454 թ. — 47
4. Դուստր մահդասի Կիրակոսի, որ 1454 թ. Նորոգել տվեց մի Աւետ. — 49
5. Գրչուհի, 1456 թ. Զուղայում օր. և ծաղկեց Գր. Տաթևացու Քարողդիրք — 64
6. Մայր Մեծոխայ վանքի հերպետ, ապա վանահայր Վարդանի, հշվ. 1456, 1464 թթ. — 71, 218
7. Դուստր Յովաննիսի, որ 1457 թ. Յիպնայ վանքում ստ. Մաշտոց — 81, 82
8. Մայր Զաքարէ վրդի, որ 1458 թ. Խառաբասայ վանքում ստ. Սաղմոսարան-Աղթամարայ — 100
9. Կին Գրիգոր քչի, որ 1458 թ. ստ. Յայսմաւորք — 113, 114
10. Քույր Աղութ-Խաթունի, որ 1460 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 146
11. Եղբորկին Աստուածատուրի, որ 1463 թ. Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ. — 200
12. Քույր Մարդարէ գրչի, որ 1463 թ. Երուսաղէմում օր. Յայսմաւորք — 204
13. Կին Տիրացու երէցի, որ 1464 թ. Ախալցրխայում ղնեց Աւետ. — 226
14. Կին Յովաննիս քչի, որ 1466 թ. Աղթամարում ստ. Գանձարան — 247
15. Կին մահդասի Ստեփանոսի, որ 1467 թ. Վանում ստ. Յայսմաւորք — 258
16. Խաթուն, մայր Նորմանուկի, որ 1469-ից հետո նվիրեց Աւագ վանքին մի Աւետ. — 294
17. Քույր Զաքարէ գրչի, որ 1470, 1476 թթ. Անկիրնեաց վանքում օր. 2 Աւետ. և Ներսէս Շնորհ. Թուղթ ընդհանրական — 306, 401, 419
18. Դուստր Գամիսի, 1471 թ. ստ. Աւետ. — 328

Մարիանէ (Մարիան)

1. Մայր մահդասի Շեխի, որ 1457 թ. Ուրծ գյուղում ստ. Ճաշոց — 82
2. Մայր Սարգիս քչի, որ 1460 թ. Արծկւում ստ. Աւետ. — 139
3. Մայր Խաչատուրի, որ 1460 թ. Ղրիմում ստ. Սաղմոսարան — 149
4. Ոմն, հշվ. 1466 թ. — 255
5. Դուստր Յովաննիսի, որ 1479 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 436

Մարկոս

1. Միաբան Երուսաղէմի սր Մարայի մենաստանի, 1455 թ. — 62
2. Գրիչ, 1455 թ. օր. Մաշտոց — 63
3. Ոմն, 1476 և 1477 թթ. Անկիրնեաց վան-

րում օգնում էր Զաքարիա գրչին թուղթ կոկկելով — 401, 419

Մարուգէ

1. Առաջնորդ Հաւատուորի վանքի և սր Գէորգի անաղատի (Արծկէի մոտ), 1460 թ. — 110

2. Որդի Մաթէոս քչի, որ 1466 թ. Անաւարդայում սա. ճաշոց — 251

Մարուգէկ — Աղդ. մահապի ծովհանէսի, որ 1457 թ. Խիզանում սա. Աւետ. — 94

Մարտանշայ — Գուստր (թե՛ որդի) Բումանշահի, որ 1476 թ. ստ. Յայսմաւորք — 392

Մարտիկ — Եղբորորդի Սուքիաս. քչի, որ 1451 թ. Ուշտունիքի Բերդաձորի վանքում ստ. Գանձարան — 8

Մար-Տիկիւն — Հորաքույր Մարտիրոս կր. գրչի, որ 1467 թ. Ղրիմում օր. Յայսմաւորք — 267

Մարտիրոս

1. Աղդ. Սուքիաս քչի, որ 1451 թ. Ուշտունիքի Բերդաձորի վանքում օր. Գանձարան — 8

2. Քչի, հորեղբ. Դանիէլ վրդի, որ 1452 և 1476 թթ. Այրիվանքում ստ. Շարակնոց և Մաշտոց — 15, 396

3. Մովկացի, Երախտաւոր Սուլթան-Մէլէքի, որ 1452 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 21

4. Ոստանի սր Ստեփանոս եկեղեցու քչի-ններից, 1452 թ. — 22

5. Հայր տանուտէր Թումայի, որ 1453 թ. Սղդախով վանքում նոր կազմել տվեց մի ճատընտիր — 36

6. Եղբ. Խաչատուրի, որ 1453 թ. ստ. Աւետ. — 37

7. Իր եղբ. Մկրտոնի հետ միասին 1454 թ. լիմում ստ. Աւետ. — 43

8. Հորեղբորորդի Աստմ քչի, որ 1454 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 45

9. Հայր ոչս Մանկտաւազի, հշվ. 1465 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52

10. Վերոհիշյալ Մանկտաւազի 3 հնգյւ որդի-ները — 52

11. Վերոհիշյալ Մանկտաւազի 2 հնգյւ ազգականները — 52

12. Որդի Մելօիսէդի, 1455 թ. Բասենի Սպիտակ վանքում ստ. Աւետ. — 53

13. Եղբ. Պողոս գրչի, որ 1455 թ. Ամրդօլու վանքում և 1474 թ. Մղաքու վանքում օր. 2 Աւետ. — 56, 365

14. Որդի տանուտէր Յոհաննէսի, որ 1455 թ. Փասավանք գյուղում ստ. Աւետ. — 58, 59

15. Ռայիս, 1456 թ. Բասենում վկա եղավ մի ճաշոցի զնման — 67

Մարտիրոս

16. Եղբ. Աստուածատուրի, որ 1456 թ. Փասավանքում ստ. Աւետ. — 75

17. Վրդ, 1456 թ. Վերսէս հայրապետի օրինակէն արտադրեց մի Ժողովածու — 78

18. Մեծ պապ մահապի Ստեփանոսի, որ 1457 թ. Արգելանո՛ւմ ստ. Յայսմաւորք — 79

19. Եղբ. Մխիթար կր.-ի, որ 1457 թ. Արճէշում ստ. ճաշոց — 86

20. Քչի, անօրեններից սրով սպանված որդի Զանդան կնոջ, որ 1457 թ. ստ. Աւետ. — 96

21. Քեռորդի Զաքարէ վրդի, որ 1458 թ. Խաւարաստում ստ. Սաղմոսարան-Աղթամատոց — 100

22. Աղդ. Ներսէս կր. գրչի, որ 1458 թ. Աղթամարում օր. Աւետ. — 103

23. Գրիչ, որդի Անանի, 1458 և 1460 թթ. Կաֆայում օր. 3 Սաղմոսարան — 111, 112, 149

24. Որդի գինեծախ Աւդուլի, որ 1458 թ. Ղրիմում ստ. Սաղմոսարան — 112

25. Եպս, 1458 թ. Թաթէոս Կիպոսցուց զնեց մասունք Աստուածաշնչի — 113

26. Եպս, առաջնորդ Կ. Պօլսի, 1459 թ. — 115

27. Եղբ. և աշակերտ Աստուածատուր եպսի, որ 1459 թ. Նվիրեց Հոռոմոսի վանքին մի ճաշոց — 122

28. Որդի Աստմ քչի, որ 1460 թ. Արծկ'ում ստ. Ոսկեփորիկ (հմմ. Մ 8-ի հետ, գուցե նո՛ւյնն է) — 138

29. Թո՛ռ Թումայի, որ 1460 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 142

30. Եղբորորդի Վարգան Աղեթցու, որ 1460 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 145

31. Մաղկող, 1461 թ. ծաղկեց Ստեփանոս գրչի օր. Աւետարանը Թերեւս նու՛նն է Մարտիրոս եպս Պոլսացին, որ 1463 թ. Երուսաղէմում ծաղկեց մի Յայսմաւորք — 168, 204

32. Ոմն, հշվ. 1462 թ. Կտուղում — 182

33. Որդի Սարգսի, որն իր եղբայրների հետ 1462 թ. Մընշկանց գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185

34. Որդի Աստուածատուրի, 1463 թ. Նվիրեց Հօրդոմու սր Աստուածածնին մի Մաշտոց — 198, 199

35. Եղբորորդի Դաւիթ կր.-ի, որ 1463 թ. ստ. Ռամգիրք — 205

36. Քչի, որդի Յոհաննէսի. 1464 թ. Արծկելում ստ. Աւետ. — 217

Մարտիրոս

37. Հնգյւ տրդի Սիոն քչյի. հշվ. 1464-ից առաջ — 223
38. Հիզանցի, 1464 թ. նրուսաղէմում օր. Աւետ. — 229
39. Ամուսին Խալիմ-Խաթունի, որ 1465 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 235
40. Միաբան Արքեպիսկոպի վանքի, 1466 թ. — 248
41. Զրադացական Արքեպիսկոպի վանքի, 1466 թ. — 248
42. «Գրոց աշակերտ» Կապոսի վանքում, 1466 թ. — 251
43. Քչյ, որդի Ովանէս քչյի, որի հիշատակին 1466 թ. նվիրեցին մի Աւետ. — 255
44. Ազդ. վերոհիշյալ Ովանէս քչյի — 255
45. Եղբ. մահադասի Ատեփանոսի, որ 1467 թ. վանքում ստ. Յայսմաուրք — 258
46. Պապ Յովհաննէս քչյի, որ 1467 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 261
47. Վաւորացի, Աւթմբայ վանքի ղեկավար վանականներից, 1467 թ. — 264
48. Կր. գրիչ, որդի Ստեփաննոսի. 1467 թ. Կաֆալում օր. Յայսմաուրք, որ նվիրեց սբ Յակոբի եկեղեցուն — 267, 268
49. Գրիչ. 1468 թ. Կիպրոսում հիշատակագրութիւն գրեց մի ձեռագիր գնելու և սբ Աստուածածնի եկեղեցուն նվիրաբերելու մասին — 279
50. Դպիր, հզկր որդի Գրիգոր գրչի, որ 1469 թ. Գորիում օր. Աւետ. — 292
51. Հորեղբորորդի Ներսէս կր.-ի, որի հարազատները 1469-ից հետո Աւագ վանքին նվիրեցին ղատիֆա շուրջառ — 295
52. Հայր Խաչատուր քչյի, որ 1469 թ. Կեսարիայի Նիսիա գյուղում ստ. Մաշտոց — 295
53. Որդի տանուտէր Փանիկի. հշվ. 1469 թ. Գամաղիէլի վանքում — 296
54. Կր. գրիչ. 1470 թ. Աղթամարում օգնում էր Հայրապետ գրչին, օրինակելով Աւետարանի որոշ էջեր (") — 303
55. Քչյ, որդի Փաշի, հշվ. 1470 թ. Արքեպիսկոպիում — 303
56. Եղբորորդի Գրիգոր Կիրակոսեցի. Արքեպիսկոպի վանքի երախտավորներից, 1470 թ. — 304
57. Կոշկար, որդի Գրիգորի, 1470 թ. Անկիւնեաց վանքում ստ. Աւետ. — 306
58. Մեծ պապ Աղթամարի Ստեփանոս կթղկսի և Ներսէս եպսի, հշվ. 1471 թ. — 309
59. Հորեղբորորդի վերոհիշյալ անձանց — 309, 311

Մարտիրոս

60. Հայր Գալուստ քչյի, որ 1471 թ. Սիւնիքի Արքիս գյուղում ստ. Աւետ. — 316
61. Բառեցի, 1471 թ. Աղթամարում ստ. և նվիրեց Յիւր գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 325
62. Ռէս. սրա հիշատակին 1473 թ. Բերկրիում ստ. Աւետ. — 352
63. Փեսա Գուլիաշայի, որ 1474 թ. Մզաքու վանքում ստ. Աւետ. — 365
64. Որդի Միսիթար քարգործի, որ 1474 թ. ստ. Աւետ. — 370
65. Քեռորդի վերոհիշյալ Միսիթարի — 370
66. Աշակերտ Աւագաւոր վրդի, որ 1475 թ. Բոլորաբերդի (Սրկունք) վանքում օր. Աւետ. — 376
67. Ութա, եղբ. տանուտէր Ստեփանոսի, որ 1476 թ. Արծկէում ստ. Աւետ. — 402
68. Եղբ. Իգնատիոս քչյի, որ 1476 թ. Անլոց վանքում ստ. Մաշտոց — 411
69. Աբեղայ, աշակերտ Գաբրիէլ եպսի, որ 1477 թ. Յովհաննավանքում օր. Մաշտոց — 417
70. Եղբ. Ագնեբի, որ 1477 թ. Անկիւնեաց վանքում ստ. Աւետ. — 418
71. Եղբ. Վարդան կր.-ի, որ 1477 թ. Շատուանում ստ. Գանձարան — 422
72. Եղբ. Ամիրի, որ 1478 թ. ստ. Յայսմաուրք — 425
73. Որդի Խոսրովի, որ 1478 թ. Բանաշէն գյուղում ստ. Աւետ. — 432
74. Գրիչ. 1480 թ. Կ. Պօլսում (ուր գտնվում էր բոնագաղթված լինելով. Հարամանիայից), Ամիրդովլաթ բժիշկ Ամասիացու պատվերով օրինակեց Սաղմոսարան — 441
75. Միաբան Վարագայ վանքի, 1480 թ. — 445
- Մեխիւ — «Մանկագոյն կրանաւոր», 1467 թ. Կաֆայի սբ Աննայի վանքում ծաղկեց մի Յայսմաուրք — 268
- Մեխիւսն (Մեղիտոն)
1. Ազդ. տանուտէր Առաքելի, որ 1469 թ. նվիրեց Սուրս գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 293
 2. Եղբ. Իգնատիոս քչյի, որ 1476 թ. Անլոց վանքում ստ. Մաշտոց — 410
- Մեխիւf (ար.)
1. Հայր տանուտէր Հալիֆայի, որ 1463 թ. Կտուցում ստ. Աւետ. — 197
 2. Եղբորորդի Մանուէլ քչյի, որ 1465 թ. Կաթ գրւում ստ. Մաշտոց — 230, 231
 3. Եղբորորդի տանուտէր Յոհաննէսի, որ

ՄԼԻԻԲ

1465 թ. Աղթամարում ստ. Գանձարան — 236, 237

4. Աղգ. Յակոբ վրդի, որ 1478 թ. Հերմոնի վանքում սա. Աւետ. — 429

ՄԼԻԻԲ (ՄԼԷԲ) (ԻՂ.)

1. Մայր Վարդան գրչի, որ 1452, 1461 թթ. Արթուրի Կողոց վանքում օր. 2 Աւետ. — 26, 161

2. Տա՛տ Յովաննէս քհն. և Յոհաննէս տանու-տէրի, որոնք 1455 թ. Փասավանքում ստ. Աւետ. — 58

3. Մայր Յակոբ գրչի, որ 1457 թ. Հերմոնի վանքում օր. Աւետ. — 85

4. Մայր Յոհաննէս գրչի, որ 1458 թ. օր. Յայսմաւորք — 113, 114

5. Խորթ մայր Գրիգոր Կր.-ի, որ 1467 թ. Նվիրեց Աթմընայ վանքին մի Աւետ. — 264, 265

6. Մայր Մարթայ-Խաթունի, որ 1468 թ. Ան-կիրայում ստ. Աւետ. — 277

7. Մայր Զտքարէ գրչի, որ 1470—1477 թթ. Անկիրանաց վանքում օր. ձեռագրեր — 306, 340, 401, 419

8. Մայր Մեսրոբ արեղայի, որ 1473 թ. Վա-յոց-ձորում ստ. Զաշոց, 1474 թ. Յայս-մաւորք — 347, 358

ՄԼԻԻԲ-Ասլան — Տուղատարցի, Խարբերգի ա-միր, 1479 թ. — 438

ՄԼԻԻԳՊԱՂԷ (ՄԼԻԲԳՊԱՂԱՎ)

1. Հնդցլ որդի մահադասի Շեխի, որ 1457 թ. Ուրծ գյուղում ստ. Զաշոց — 82

2. Եղբորորդի Խաչատուր և Ստեփանոս Կր. եղբայրների, որոնք 1462 թ. Կտուցում ստ. Յայսմաւորք — 182

3. Հորեղբորորդի Դուռնանայի, որ 1478 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 431

ՄԼԻԻԳ-ԽԱՐԱՆ (ՄԼԷԲ-ԽԱՐԱՆ)

1. Դուստր Ստեփաննոս քհն. 1453 թ. Վա-նքում ստ. Աւետ. — 34, 35

2. Մայր պր. Աւետիքի, որ 1456 թ. Կաֆա-յում ստ. Աւետ. — 78

3. Մայր Յիւ Աւետիսի, որ 1458 թ. Աղթամա-րում ստ. Մաշտոց — 102

4. Խորթ մայր Կարապետ քհն. որ 1464 թ. Նվիրեց Ոստանի սր Աստուածածնին մի Յայսմաւորք — 224

5. Մայր Աւետիս քհն. որ 1465 թ. Վանքում ստ. Յայսմաւորք (Հմմ. Մ 3-ի հետ) — 233, 234

ՄԼԻԻԳ-ԽԱՐԱՆ

6. Մայր մահադասի Ստեփանոսի, որ 1467 թ. Վանքում ստ. Յայսմաւորք — 258

7. Մորաքույր Կարապետ քհն. որ 1476 թ. Վանքում ստ. Զառնտիր — 404

8. Կին Մկրտիչ երէցի, որ 1476 թ. Պալախո-ռու վանքում ստ. Աւետ. — 409

9. Կին պատրոն Վարապետի, որ 1478 թ. Նվիրեց Աշտարակի Ամենափրկիչ եկեղե-ցուն մի Աւետ. — 426

ՄԼԻԻԳՊԱՂԱՎ

1. Հայր Մահադասի Ստեփանոսի, որ 1469 թ. Փասավանքում ստ. Յայսմաւորք — 281

2. Թոռ Աստուածատուրի, որ 1474 թ. Ար-ճէշում ստ. Աւետ. — 364

ՄԼԻԻԳՊԱՂԱՎ (ՄԼԷԲԵՍԵԳԵԿ, ՄԼԷԻԽԵԿ, ՄԼԷԻԽԵԿՍԷԿ)

1. Հնդցլ եղբ. Կարապետ գրչի, որ 1451 և 1467 թթ. Վանքում օր. Աւետ. և Յայսմա-ւորք — 7, 258

2. Գրիչ, 1451 թ. Բաբիձորոյ վանքում օր. Մաշտոց — 9

3. Ոստանի սր Ստեփանոս եկեղեցու քհն-ներից, հշվ. 1460-ական թթ. և 1470 թ. — 22, 299

4. Միաբան Վարադայ վանքի (1454 թ.), 1458 թ. ստ. Մաշտոց — 40, 105

5. Գրիչ, որդի Յախըրկան, 1453 թ. Աւան գյուղում օր. Գանձարան — 33, 34

6. Մաղկող, 1453 թ. Աւան գյուղում ծաղկեց վերահիշյալ գրչի օր. Գանձարանը — 34

7. Որդի Շախաշայի, որ 1453 թ. Վանքում նորոգել տվեց մի Աւետ. — 35

8. Արեղայ, թոռ պր. Թաղէոսի, որդի Թու-մայի. 1454 թ. գերությունից ազատեց մի Աւետ. — 48

9. Աղգ. ռէս Մանկտաւադի, հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52

10. Հայր Մարտիրոսի, որ 1455 թ. Բասենի Սպիտակ վանքում ստ. Աւետ. — 53

11. Հերպետ Բասենի Սպիտակ վանքի, 1455 թ. — 53

12. Կր., եղբ. Ստեփանոս և Աբրահամ Կր.-նե-րի, որոնք 1455 թ. Աղթամարում ստ. Զա-շոց — 57

13. Ի վայելումն սորա 1457 թ. քույրը՝ Զան-ջան ապաշխարող ստ. Աւետ. — 96

14. Հնդցլ հորեղբորորդի Զաքարէ վրդի, որ 1458 թ. Խառաբաստում ստ. Սաղմոսա-րան-Աղթամատոց — 100

15. Գրիչ, որդի Ստեփանոսի, 1458, 1459,

Մեկխնդ

- 1461, 1465, 1477 թթ. Ռշտունիքի Շատուան գյուղում օր. 4 Գանձարան և Աւետ. — 105, 124, 125, 165, 237, 423
16. Կր., որդի Գուգորի, 1460 թ. Ուրծ գյուղում ստ. Յայսմաուրք, Խոշոր շինարարական աշխատանքներ է կատարել Երեբանի վանքում, «Շինեցի», — գրում է նա, — զժամատունս և զկրկին գաւթս և զերկու տընտեսունս՝ ամառան և ձմեռանս. — 132
17. Միարան նկարենայ սբ Յարութին վանքի, 1461 թ. — 160, 162
18. Բաղէշի աւագեւեց, 1461 թ. — 161
19. Փորր քչյ, Մարմետի սր Ստեփանոս Լկեղեցու քչյ-նեբրեց, 1462 թ. — 183
20. Տանուաւր, որդի Էվատշի, 1462 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 187
21. Քչյ դրիշ, 1462 թ. օր. Աւետ. — 189
23. Միարան Յովհաննավանքի, հշվ. 1464, 1476 թթ. — 216, 408
24. Քչյ, որդի Եղիայի, 1464 թ. Խորաթանց գյուղում ստ. Աւետ. — 219
25. Միարան Խլպաշի վանքի, 1464 թ. — 221
26. Աշակերտ Աղարիայ նկարողի, որ 1467 թ. Գառնակերի վանքում ծաղկեց մի Աւետ. — 244
27. Քչյ, 1467 թ. իր հղբը եղբ. Թումայ արքեպիս խնդրանքով օր. Մաշտոց — 269
28. Քչյ, հայր Յովաննէս դրիշ, որ 1468 թ. Գամաղիլի վանքում օր. Մաշտոց, 1471 թ. Աւետ. — 275, 321
29. Մորթրոշորդի մահդասի Ստեփանոսի, որ 1469 թ. Փասավանքում ստ. Յայսմաուրք — 282
30. Հնգը եղբ. Ներսէս կր.-ի, որի հարազատ-նեբը 1469-ից հետո Աւագ վանքին նվիրեցին զատիֆայ շուրջառ — 295
31. Հայր Զաքարէ գրիշ, որ 1470—1477 թթ. Անկիւնեաց վանքում օր. ձեռագրեր — 306, 340, 401, 419
32. Քչյ, եղբ. Յովաննէս գրիշ, որ 1471 թ. օր. Աւետ. — 321
33. Գրիշ, որդի Կարապետի, 1471 թ. Առեստում-Խառաբաստի վանքում օր. Աւետ., 1473 թ.-Մաշտոց, 1479 թ.-Շարակնոց — 322, 323, 344, 436
34. Գրիշ, 1471 թ. Բարբերգում օր. Աւետ. — 326
35. Գրիշ, 1471 թ. օր. Գանձարան — 330
36. Գրիշ, որդի Ղազարի, 1472 թ. Արշըրույ

Մեկխնդ

- վանքում որ. Մաշտոց, 1478 թ. Հալ'պում օր. Աւետ. — 337, 434
37. Միարան Երուսաղ'մի սբ Աստուածածնի վանքի, 1473 թ. — 355
38. Գրիշ, 1474 թ. Գուգարքի Ուխտիք գլխավում օր. Աւետ. — 362
39. Որդի խոշա Դամուրի, որ 1475 թ. Խիզանում ստ. Յայսմաուրք — 387
40. Գրիշ, որդի Սիմ'ոն քչյի. 1477 թ. Բառենի էգէպատ գյուղում օր. Աւետ. — 415, 416
41. Պր., 1480 թ. Տիւրիկում Աւետարանի օրինակ տվեց Զարվար գրիշին — 448
42. Մահդասի, միարան նկարենայ սբ Յարութին վանքի, ԺԵ—ԺԶ դդ. — 162*
- Մեկուն (ՄԼԳոն)
1. Աղդ, Կարապետ գրիշ, որ 1467 թ. Վանում օր. Մաշտոց — 259
2. Հարեդորթոռ խոշա Յովսէփի, որ 1479 թ. Մուշում ստ. Աւետ. — 438
- Մեկում — Հնգը որդի Յովաննէսի, որ 1479 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 436
- Մեծատուր
1. Հայր Յովաննէս քչյի և Յոհաննէս տանուաւրի, որոնք 1455 թ. Փասավանք գյուղում ստ. Աւետ. — 58
2. Հորեդորթոռ մահդասի Ստեփանոսի, որ 1467 թ. Վանում ստ. Յայսմաուրք — 258
- Մեծ-Խաբուն
1. Մամ գիւնեթայ Աւղուի, որ 1458 թ. Ղրիմում ստ. Սաղմոս — 112
2. Աղդ. Դոնիկ-Ստեփանոսի, որ 1477 թ. գնեց Աւետ. — 424
3. Մայր Աստուածատուր գրիշ, 1477 թ. Երզնկայում օր. Աւետ. — 424
- Մեծպարուն
1. Աղդ. Ստեփանոս եպիս, որ 1464 թ. Խլպաշի վանքում օր. Աւետ. — 221
2. Ոմն, հշվ. 1464 թ. Խլպաշի վանքում — 222
- Մեծեր (Մէհէր)
1. Աղդ. Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խաթում ստ. Աւետ. — 379
2. Որդի Յովհաննէս Մանգասարենց նշանավոր գրիշի Մեռավ 1470 թ. մահտարածմին — 300
- Մեծուն — Ոմն հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 289
- Մեծի-Մեկի — Կին Զարվար գրիշ, որ 1480 թ. Տիւրիկում օր. Աւետ. — 447

Մեհրիսիզար — Փուլր Աստուածատուրի, որ 1474 թ. Արևելում ստ. Աւետ. — 364

Մեհրիշատ — Դուստր Սարգիս աղի. 1464 թ. Աղվանքի Մալիզկերոյ վանքում. ի հիշատակ իր հնղջլ էտկար եղբոր ստ. Մաշտոց—219 Մեհրուրան (Մեհրորան)

1. Փուլր Դրիզորի, ի վայելումն որի 1465 թ. Բաղէշում ստ. Աւետ. — 70

2. Անդամ Մընչկանցի մի գերդաստանի, որ 1462 թ. գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185

3. Հնղջլ կին Յակոբ դբլի, որ 1464 թ. Արծկէում օր. Աւետ. — 217

4. Հորեղբորհարս Մկրտիլ արեղայի, որ 1474 թ. նվեր ստացավ մի Աւետ. — 371

Մեհրո (Մէհրաւ)

1. Արբենց գյուղի տանուտէրերից, 1459 թ. — 128

2. Որդի տէր Կադի, որ իր եղբայրների հետ 1462 թ. Մընչկանց գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185

Մեհաւագ — Հայր Զմբաթ-Խաթունի, որ 1476 թ. Վարազայ վանքին նվիրեց մի այգի—405

Մեհարո (Մեհարվբ)

1. Մաշտոց — 276

2. Ոստանի սր Ստեփանոս եկեղեցու քչյնեից հշվ. 1460-ական թթ. և 1470 թ.—22, 299

3. Քեռորդի տանուտէր Մկրտիլ, որ 1452 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 23

4. Միարան Մեծոփայ վանքի, 1456 թ. — 71

5. Քեռորդի Յոհանէս կր.-ի, որ 1458 թ. Աղբակում ստ. Աւետ. — 108

6. Թոռ Մանուէլ քչլի, որ 1465 թ. Կած գյուղում ստ. Ճաշոց — 231

7. Մանուկ հասակում մեռած որդի Մկրտիլ դրլի, որ 1469 թ. Բիւրականում օր. Տաղարան — 288, 289

8. Ազգ. Մկրտիլ կր.-ի, որ 1470 թ. Արբերդի վանքին նվիրեց մի Աւետ. — 301

9. Արեղայ, որդի Մաղթումի, որ 1473 թ. Ուրծ գյուղում ստ. Ճաշոց, իսկ 1474 թ. Վայոց-ձորում-Յայսմաուրբ — 346, 347, 358, 359

10. Որդի Կարապետ դրլի, որ 1475 թ. Վանում օր. Աւետ. — 384

11. Քչյ, Վանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցու, հշվ. նաև իր ազգ. Կարապետ քչլի կողմից, որ 1476 թ. ստ. Ճառընտիր — 404, 405

12. Արեղայ, հղևր եղբ. Սարգիս կր.-ի, որ 1478 թ. Սրկղունքում ստ. Ճառընտիր—428

Մեհրիշաթ

1. Մայր Սահակ կր.-ի, որ 1468 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 270, 271

2. Խաթուն, կին Խոջա Աբրահամի, հշվ. 1472 թ. Արշերոյ վանքում — 337

Մեհրշե (Քե՝ Չէր) — Ազգ. տէր Ստեփանոսի, որ 1462 թ. Տեպուր գյուղում ստ. Աւետ. — 170

Մթիալ — Մամ, տնտեսուհի (հաց թխող, ափել ածող և այլն) Անկիւնեաց վանքի, հշվ. 1470, 1472 թթ. — 306, 340

Միւնայ

1. Մայր Կարապետ գրլի, որ 1451—1475 թթ. Վանում օր. մի շարք ձեռագրեր — 7, 37, 44, 187, 259, 384

2. Ազգ. տանուտէր Մկրտիլ, որ 1452 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 23

3. Մայր Վարդան գրլի, որ 1452 թ. Մոկաց երկրում օր. 2 Աւետ. — 24, 25

4. Փուլր Գուրաշարի, որ 1459 թ. Արբենց գյուղի եկեղեցու համար գնեց Աւետ. — 127

5. Մայր մահադասի Ստեփանոսի, որ 1469 թ. Փասավանքում ստ. Յայսմաուրբ — 281

6. Կին վերոհիշյալ Ստեփանոսի — 282

7. Կին Իգնատիոս քչլի, որ 1476 թ. Անլոց վանքում ստ. Մաշտոց — 410

8. Մահադասի, հղևր մայր Զաւրվաբ գրլի, որ 1480 թ. Տիւրիկում օր. Աւետ. — 447

Միւնայ-Խաթուն

1. Մայր Մկրտունի և Մարտիրոսի, որոնք 1454 թ. Լիմ կղզում ստ. Աւետ. — 43

2. Կին Զանաղիգ վարդապետի, որ 1458 թ. Հաղբատում ստ. Ճաշոց — 98

3. Մայր Սարգիս գրլի, որ 1457 թ. Նրուաղէմում օր. Գանձարան — 96

4. Մայր Մըսրը-Մեկիթի, որ 1462 թ. Ունձք գյուղում ստ. Աւետ. — 178, 179

5. Մայր Աղթամարի Ստեփանոս կթղկսի և Ներսէս եպսի. հշվ. 1476 թ. — 402, 407

6. Ուն, 1467 թ. Աղթամարում ստ. Յայսմաուրբ և Ճառընտիր (Յայսմաուրբը նվիրեց Վարազայ վանքին) — 402, 407

Միւնաւ

1. Հայր տանուտէր Կարապետի, որ 1451 թ. Գամաղիէլի վանքում ստ. Աւետ. — 10

2. Որդի Մաղթումի. միարան Աղթամարի, նշանավոր ծաղկող, ճշգրտակաւոր և անուանի նկարիչ, ճաշ նկարող, 1452—1475 թթ. ծաղկեց Վանում, Լիմում, Բազենց վանքում, Բաղէշում, Արճէշում, Խառաքաստայ վանքում, Արծկէում, Կտուցում, Արգելանի

Միևս

վանքում, Ոստանում, Աղթամարում ընդօրինակված 8 Աւետ., 2 Ճաշոց, 2 Շարականց, 1 Յայսմաւորք, 1 Աղթամատոյց (պարզ չէ՝ ի՞նքն էր շրջում, թե՞ ձեռագրերն էին ընդունում իրեն մոտ ծաղկելու), հշվ. նաև Յովանէս, Մուրատ և Կարապետ ծաղկողների կողմից, որպէս իրենց ուսուցիչ—24, 41, 43, 70, 72, 100, 101, 135, 145, 182, 219, 238, 240, 240*, 261, 296*, 311, 353, 385

3. Գրիշ. 1454 թ. Տիրիկի հոռնայլիւոյ վանքում օր. Աւետ. — 47

4. Որդի կամ եղբորորդի Ղազարի, որ 1456 թ. Սամաստում գերութիւնից աղատեց մի Աւետ. — 68

5. Գրիշ. 1456 թ. Գայթիս գյուղում (Արճէշի մոտ) օր. Աւետ. — 72

6. Հայր Զիւլի, որ 1456 թ. Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ. — 73

7. Արքեպս Արծկէի, 1460 թ. (1464-ին արդեն մեռած էր) — 139, 217

8. Միաբան Անկիւնեաց վանքի, 1470—1476 թթ. օգնում էր Զաքարէ գրչին թուղթ կոկեիւով, շուր բերելով — 305, 307, 340, 401

9. Սարկաւագ, հորեղբորորդի Մկրտիչ արեղայի, որ 1474 թ. նվեր ստացավ մի Աւետ. — 371

Միտիլ — Որդի կամ եղբորորդի Վարձիգուլի, որ 1480 թ. Վրաստանում գնեց Աւետ. — 447

Միւրաք — Պր., հայր պր. Աստուածատուրի, որ 1457 թ. գնեց մի Աւետ. — 96

Միւրան

1. Սարկաւագ, 1459 թ. Աղթամարում օգնում էր Հայրապետ գրչին թուղթ կոկեիւով — 128

2. Ոմն, 1471 թ. գերի գնեց և ուղարկեց Աղթամար — 313

3. Ոմն, ԺՁ—Ժէ դդ. 100 թանկայով իր Աւետարանը վաճառեց Յովանէս երէցին—416*

Միւրանշան (Միւրանշայ)

1. Որդի Վարդանի, հշվ. 1454 թ. լիմում—43*

2. Քեռորդի տանուէր Յոհաննէսի, որ 1455* թ. Աղթամարում ստ. Ճաշոցնտիր—58

3. Որդի Գաթի, միաբան Սանահնի վանքի. 1460 թ. Սանահնի վանքին նվիրեց տարիներ առաջ նվեր ստացած Սսում օրինակված իր Աստուածաշունչը — 130

4. Որդի Սարգսի, որ իր եղբայրների հետ

Միւրանշան

1462 թ. Մընչկանց գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185

5. Եղբորորդի Գրիգոր Առնշեցու, որ 1471 թ. Խառաբաստայ վանքում ստ. Աւետ. — 323

6. Որդի Խոնձայ տիկնոջ, աղդ. Մովսէս Արծկեցու, մեռավ 1470 թ. — 332

7. Խոշա, քեռի Մովսէս Արծկեցի հիշատակագրի, 1472 թ. — 332

8. Թոռ Աստուածատուրի, որ 1474 թ. Արճէշում սա. Աւետ. — 364

9. Թոռ Սատաղայի, որ 1475 թ. Բուրբարեդի անապատում ստ. Աւետ. — 377

Միւրաք

1. Ոստանի Քարի սր Աստուածածին եկեղեցու քհյ-ներէց, 1457 թ. — 89

2. Աղդ. Աւետիս քհյի, որ 1465 թ. Վանում ստ. Յայսմաւորք — 234*

3. Որդի Խոշա Դովլաթշահի, որ 1465 թ. Աղթամարում ձեռնտու եղավ մի Գանձարանի ստացման գործին — 236

4. Որդի նվիրատու Խոշա Փօլատի, 1476 թ. Վան — 404

Միւրգայ

1. Որդի Մելիքի. 1457 թ. սր Մամաս անապատում օր. Աւետ. — 84

2. Հայր Յովանէսի, որ 1479 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 436

3. Տանուտէր. ԺՁ դարում գնեց 1459 թ. Բաղէշում օր. մի Յայսմաւորք — 127*

Միւրիշան — Ոմն, որ ԺԵ դարի վերջերին վկա եղավ սր Վարդանայ վանքին մի Աւետ. նվիրաբերմանը — 142

Միւրում — Հորեղբորորդի Յովանէս քհյի, որ 1467 թ. Վանում ստ. Մաշտոց — 259

Միւրայիլ

1. Գրիշ, որդի Յովանէս քհյի, 1451, 1460 թթ. Արծկում և 1462 թ. Ունձք գյուղում օր.

3 Աւետ. — 8, 139, 178

2. (Գրված՝ Միքիլ), հայր Դաւիթ միայնակեցի, որ 1452 թ. Աղշոց վանքում ստ. Աւետ. — 18

3. Եղր. տէր Գրիգորի, որի համար 1456 թ. Բաղէշում օր. Աւետ. — 70

4. Միաբան Մեծոփայ վանքի, 1456 թ. — 71

5. Եղբորորդի Խաչատուր և Ստեփանոս կր. եղբայրների, որոնք 1462 թ. Կառուցում սա. Յայսմաւորք — 182

6. Պր., որդի Կարապետի, Մարմետի տանուտէրերից, 1462 թ. — 183

7. Սարկաւագ, քեռորդի Ղազար կր.-ի, որ

Միջակ

- Արգելանում 1464 թ. օրինակում էր Շա-րականոց (կիսատ մնաց նրա մահով). Մի-քայլն օգնում էր քեռուն՝ թուղթ կոկե-լով — 218
8. Ե՛զր. Իսրայելի, որն իրենց Մկն. առա-կացն Սողոմոնի ձևադիրը 1465 թ. նվի-րեց Սարգիս վարդապետին — 243
9. Կիկղեցյան Կաֆայի՝ սբ Յակոբ եկեղեցու, 1467 թ. Մարտիրոս գրչից նվիր ստացավ նրա օր. Յայամաուրքը — 268
10. Պատանի որդի Մովսէս Արծկէցի գրչի, ի վայելումն որի 1472 թ. հայրն օրինակեց նշանավոր Գանձարանը՝ ընդարձակ ու ար-ժեքավոր շահածո հիշատակարանով — 332
11. Հորաբրոշորդի Սադաղայ Միրենցի, որ 1476 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 407
12. Տանուտէր ոմն, ԺԵ—ԺԶ դդ. վերացրեց սբ Վարդանայ վանքի ռոմիերու հարճերնա— — 36*

Մլնամ (Մլնամ, Մաւհամ)

1. Որդի Գուղվ-Կարապետի, հշվ. 1469 թ. Արծկէում — 137
2. Որդի տւր Աւագի, որ 1462 թ. իր եղբայր-նրի հետ Մընչկանց գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185
3. Խոշա, տանուտէր Քաշբերունիքի քրիստոն-յաների, 1465 թ. — 236
4. Խոշա, որդի Նիկողոսի. 1466 թ. նպաս-տեց մի Աւետարանի գրությանը — 254
5. Տանուտէր 1470 թ. Արեւիկի վանքին նվի-րեց ճիւղական կոչվող արտը — 304
6. Հյուսն, որդի հյուսն Աւետիսի, 1476 թ. վանում զգուրք Պողոսի և Պետրոսի ժա-մատունքս ծածկեց և շատ աշխատեցաւ ի վերայ սոցա — 404
7. Ոմն, 1480 թ. Վրաստանում վկա եղավ մի Աւետարանի վաճառքի — 447

Մլնամշան — Եղբորորդի (թե՛ դուստր) Իսրա-յէլ գրչի, հշվ. 1476 թ. Փասավանքում—408

Մլնան

1. Դուստր Մարտիրոսի, որ 1463 թ. նվիրեց Հօրգոմի Աստուածածնին մի Մաշտոց—198
2. Հարս Սահակ կր.-ի, որ 1468 թ. Խիզա-նում ստ. Աւետ. — 270, 271
3. (Գրված՝ Մլխան), դուստր խոշա Դամու-րի, որ 1475 թ. Խիզանում ստ. Յայամա-ուրք — 387

Մլնան-Խաբուն — Կին պր. Ամիրգօլի, որ 1455 թ. Բաղէշում ստ. Աւետ. — 56

Մխիրար

1. Որդի Վարդազատի, եղբ. Զերմաճորոյ եր-րի Յինենց գյուղի ռէս Թումայի, հշվ. 1451 թ. — 4
2. Եղբ. Տէրտէրի, որ 1451 թ. Ղրիմում գնեց մի Աւետ. — 11
3. Աբեղայ, քեռորդի Դաւիթ միայնակեցի, որ 1452 թ. Աղջոց վանքում ստ. Աւետ. — 19
4. Քհյ, միաբան Աղջոց վանքի, 1452 թ. — 19
5. Առաջնորդ Սզգայի վանքի, 1453 թ. — 36
6. Որդի կամ հորեղբորորդի Ասում քհյի, որ 1454 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ, իսկ 1460 թ. Արծկէում-Ոսկեփորիկ — 45, 138
7. Հայր Պօղոս վրդի, որ 1455 թ. Ամրգօլու վանքում, իսկ 1474 թ. Մղաքու վանքում օր. 2 Աւետ. — 56, 365
8. Միաբան Գամազիէլի վանքի, 1455 թ. — 59
9. Եպս, 1456 թ. Բասւնում վկա եղավ մի Ճաշոցի վաճառքի — 67
10. Քհյ. հշվ. 1456 թ. Բաղէշում, որպես Աւետ. ստացո՞ղ — 71
11. Եղբ. Մարգարէ գրչի, որ 1456 և 1463 թթ. Բերդաճորի վանքում օր. 2 Աւետ. — 73, 200
12. Եղբ. Ամիրբէկի, որ 1456 թ. Գայթիս գյու-ղում ստ. Աւետ. — 73
13. Որդի կամ եղբորորդի Իսրայէլ գրչի, հշվ. 1456 թ. Փասավանքում — 76
14. Կր., որդի Վարդաշահի. 1457 թ. Արճէշում ստ. և նվիրեց Սայլաւանապատի վանքին մի Ճաշոց — 86
15. Միաբան Հաղթատայ վանքի, 1458 թ. — 98
16. Կաֆայի քհյ-ներից, 1458 թ. — 112
17. Որդի Դուլքահարի, որ 1459 թ. Աղթամա-րում ստ. և նվիրեց Արեւնց գյուղի եկե-ղեցուն մի Աւետ. — 127
18. Ժամկոչ. սրա կինը 1460 թ. Հերմոնի վան-քում ամուսնու հիշատակին գրել տվեց մի Աւետ. — 134
19. Որդի Խոնձայ կնոջ, որ 1460 թ. Աղթամա-րում ստ. Աւետ. — 143
20. Եպս, առաջնորդ Նկարենայ սբ Յարութիւն վանքի. 1461 թ. — 161, 162
21. Բաղէշի աւագերէցներից, 1461 թ. — 161
22. Որդի Մըսըր-Մելիքի, որ 1462 թ. Ունձք գյուղում ստ. Աւետ. — 178, 179
23. Միաբան Կտուց վանքի, 1462 թ. — 181
24. Ոմն, հշվ. 1462 թ. Կտուցում — 182
25. Պր., որդի Սարգսի. Մարմետի տանու-տէրներից, 1462 թ. — 183
26. Որդի Խաշատուրի, որ 1462 թ. իր եղբայր-

Մխիթար

- նկրի հետ Մրնշկանց գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185
27. Եղբ. Յիննեց գյուղի ուն Թումայի, հշվ. 1464-ից առաջ — 223
28. Վանահայր Գետարգիլի վանքի, 1465 թ. — 232
29. Նորագեղի տանուտէրերից, 1465 թ. — 232
30. Գրիշ, որդի Յովհաննէս քհն. 1466 թ. Մոկրի Բունաշէն գյուղում օր. Աւետ., մի այլ Աւետ. օր. 1478 թ., որի ժամանակ նրան օգնում էին որդիները՝ կազմարար Յովաննէսը և ծաղկող Առաքելը — 249, 432
31. Որդի Սուտանշայի, որ 1467 թ. Ոստանում սա. Աւետ. — 260
32. Ազգ. Մարտիրոս կր. գրչի, որ 1467 թ. Կաֆայի սբ Աննայի վանքում օր. Յայսմաւորք — 268
33. Վաղամեռիկ որդի Յովհաննէս Մանգասարենց նշանավոր գրչի, որ զոհ գնաց 1470 թ. մահտարածմին (կարող է լինել ոչ անանուն, այլ «մխիթար» բառը, այդ դեպքում խոսքը Մանգասարենցի մյուս 2 որդիների մասին է, որոնք նույնպես զոհվեցին մահտարածմին) — 300
34. Ազգ. Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ. Արքերդի վանքին նվիրեց մի արտ — 301
35. Մահդասի, հշվ. 1470 թ. որպես Անկիւնեաց վանքի տավարած — 306
36. Ազգ. Շիրազ-Խաթունի, որ 1470 թ. Շուշանց գյուղում նորոգել տվեց մի Աւետ. — 307
37. Եղբորորդի Հայրապետ գրչի, որ 1471 թ. Աղթամարում օր. Մաշտոց — 312
38. Քեռու որդի Արթուրշահի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ. — 321
39. Մահդասի, լուսարար Անկիւնեաց վանքի, 1472 թ. — 340
40. «Փիլիսոփայ», 1473 թ. Սորի գյուղում Աւետարանի օրինակ տվեց Յովսէփ գրչին — 342
41. Եղբ. Մեսրոպ կր.-ի, որ 1473 թ. Ուրծ գյուղում ստ. Ժաշոց — 347
42. Ազգ. Մեսրոպ արքեպիսկոս, որ 1474 թ. Վայոց-ձորում ստ. Յայսմաւորք (հմմ. նախորդի հետ) — 358
43. Ազգ. Գուփաշայի, որ 1474 թ. Մզաքու վանքում ստ. Աւետ. — 365
44. Քարգործ, 1474 թ. Մկրտիչ արքեպիսկոսի նվիրեց մի Աւետ. — 370- 371

Մխիթար

45. Հայր Աւետիքի, որ 1475 թ. Կ. Պօլսում գնեց Կաֆայից գերված մի Աւետ. — 389
46. Քհն. Հեղատեցի որդի Զաքարիայի, 1475 թ. Երուսաղէմում ստ. Աւետ. — 390
47. Որդի Գրիգորի, որ 1477 թ. Բասենի էգէպատ գյուղում ստ. Աւետ. — 415
48. Քհն. որդի Ազների, որ 1477 թ. Անկիւնեաց վանքում ստ. Աւետ. — 418
49. Եղբորորդի տանուտէր Կարապետի, որ 1480 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 446
- Մխիթարիչ — Մանուկ հասակում վախճանված որդի Տիրացու աւագերէցի, որ 1464 թ. գնեց մի Աւետ. — 227

Մկրտիչ

1. Որդի Ներսէս Լրէցի, որ 1451 թ. Արճւշում ստ. Գանձարան — 14
2. Հնգյւ որդի Սերովբէ քհն., որ 1353 կամ 1452 թ. Որոտնայ վանքում ստ. Ժառնետի — 20
3. Սարկաւազ, որդի Սուլթան-Մելիքի, որ 1452 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 20, 21
4. Ամուսին Խաւոցի (իմա՝ Հայոց), որ հիշված է վերահիշյալ Սուլթան-Մելիքի ազգականների շարքում — 21
5. Հգեր հայր վերահիշյալ Սուլթան-Մելիքի — 21
6. Հայր Ստեփանոս գրչի, որ 1452 թ. Աղթամարում օր. Աւետ. — 23
7. Տանուտէր, որդի Յովանիսի, 1452 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 23
8. Եպս. «հոգեւոր հայր և եղբայր» Վարդան գրչի, որ 1452 թ. Մոկրում օր. 2 Աւետ. — 25
9. Մալաղ, միարան Մերտիկի՝ Ամենափրկի վանքի, 1452 թ. — 27
10. Միաբան Վարադայ վանքի, 1454, 1480 թթ. — 40, 445
11. Մի այլ միարան Վարադայ վանքի, 1454 թ. — 40
12. Հնգյւ ազգ. ուն Մանկտաւազի. հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52
13. Պր., որդի Ամիր-Հասանի, եղբ. պր. Ամիր-գօլի, որ 1455 թ. Բաղէշում ստ. Աւետ. — 56
14. Միաբան Պառուադրակ վանքի, 1455 թ. — 60
15. Հերպետ Բաղէշի սբ Յովաննէս վանքի, երախտավոր Մինաս ծաղկողի, հշվ. 1456, 1461 թթ. — 70, 160
16. Միաբան Մեծոփայ վանքի, 1456 թ. — 71
17. Եղբորորդի Զիալի, որ 1456 թ. Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ. — 73

Մկրտիչ

18. Հնդցլ որդի Ստեփանոս գրչի, որ 1456 թ. Շատուանում օր. Մաշտոց — 74
19. Եղբորորդի Աստուածատուրի, որ 1456 թ. Փասականում սա. Աւետ. — 75
20. Քհյ, գրիչ. 1456 թ. Խիզանում օր. 2. Աւետ., 1460—1475 թթ., հշվ. նաև Յովանէս գրչի կողմից, որպես «հայր և ուսուցիչ» — 76, 148, 367, 387
21. Հայր Յովանէսի, որ 1457 թ. Յիպնայ վանքում օր. Մաշտոց — 81
22. Որդի վերոհիշյալ Յովանէսի — 81, 82
23. Եղբորորդի վերոհիշյալ Յովանէսի — 81, 82
24. Հնդցլ եղբ. Մխիթար կր.-ի, որ 1457 թ. Արճէշում ստ. Ճաշոց — 86
25. Կր., հոգևր հայր Կարապետ քհյի, որ 1457 թ. ստ. Գանձարան — 89
26. Գրիչ, որդի դարբին Ավրանի. 1457, 1459 և 1468 թթ. Խիզանում օր. 3 Աւետ. — 93, 118, 270
27. Հնդցլ որդի Զանազիզ վարդապետի, որ 1458 թ. Հաղբատում ստ. Ճաշոց — 98
28. Սարկաազ, եղբորորդի Զարեղ վրգի, որ 1458 թ. Խառաքատայ վանքում ստ. Սաղմոսարան-Ազօթամատոյց — 100
29. Որդի Ստոյ-Խաթունի, որ 1458 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 102
30. Որդի Յոհաննէսի. 1459 թ. Շատուանում ստ. Աւետ. — 125
31. Եղբ. խոշա Ասլանի, որ 1459 թ. Բաղէշում ստ. Յայսմաուրք — 126, 127
32. Հայր Ատոմ գրչի, որ 1460 և 1466 թթ. Արծկէում օր. Ոսկեփորիկ և Գանձարան — 137, 247
33. Քհյ, 1460 թ. Արծկէում հորդորեց Ստեփանոս միակեցին պատվիրել մի Աւետ. — 140
34. Հայր Խոնձայի, որ 1460 թ. Աղթամարում ստ. և նվիրեց Արքերդի վանքին մի Աւետ. — 143, 144
35. Միաբան Արքերդի վանքի, ուսուցիչ Իսրայիլ գրչի, 1460, 1466 թթ. — 144, 248
36. Մի այլ միաբան Արքերդի վանքի — 144
37. Գրիչ, որդի Թումայի, միաբան Աղթամարի, 1460 թ. օր. Մաշտոց, 1466 թ. Գանձարան, հշվ. նաև 1471 թ. — 145, 240, 248, 309
38. Տանուտէր, 1460 թ. վկա եղավ Ղրիմի սբ Թորոս եկեղեցուն մի Ճաշոց նվիրաբերելուն — 153
39. Քհյ, որդի Զեսարի. 1461 թ. Սրկղունքում ստ. Աւետ. — 157

Մկրտիչ

40. Վրդ Արծկէի Սթանլիագործ վանքի, 1461 թ. — 160
41. Խոշա, 1461 թ. որպես վկա ստորագրեց Բաղէշի սբ Յովհաննէս վանքին տրված նվիրաբերության արձանագրությանը — 160
42. Կր., եղբ. Խաչատուր Շատուանցու, որ 1461 թ. Նկարենայ սբ Յարութիւն վանքին նվիրեց մի Մաշտոց — 162
43. Ազգ. Մուղալ-Խաթուն և Շամշիղամար քույրերի, որոնք 1461 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 164
43. Վրդ., երախտավոր գաւաշցի Յովանէս աբեղայ Բրծոնցի, որ 1461 թ. Շատուանում ստ. Գանձարան — 165
44. Եղբ. Վարդան քհյի, ար 1462 թ. Տփիսիսում ստ. Աւետ. — 169
45. Հնդցլ աբեղայ. 1462-ից առաջ Տփիսիսում 50 թանկայով նպաստեց մի Աւետարանի օրինակմանը — 169
46. Միաբան Կտուց վանքի, 1462 թ. — 181
47. Քեռորդի Խաչատուր և Ստեփանոս կր. եղբայրների, որոնք 1462 թ. Կտուցում ստ. Յայսմաուրք — 182
48. Եղբորորդի վերոհիշյալ կր. եղբայրների — 182
49. Պր., Մարմետի տանուտէրերից, 1462 թ. — 183
50. Մարմետի սբ Ստեփանոս եկեղեցու քհյներից, 1462 թ. — 183
51. Որդի Խաչատուրի, որ իր եղբայրների հետ 1462 թ. Մրնշկանց գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185
52. Ազգ. վերոհիշյալ Խաչատուրի — 185
53. Հորեղբ. Ատոմ կր.-ի, որ 1462 թ. Վանում ստ. Գանձարան — 187
54. Քհյ, գրիչ, 1462, 1464, և 1468 թթ. օր. 3. Աւետ. — 188, 229, 280
55. Քհյ, գրիչ, 1463 թ. Տփիսիսում օր. Աւետ. — 195
56. Հայր Աբրահամ կր.-ի, որ 1463 թ. Երուսաղէմում ստ. Յայսմաուրք — 204
57. Աւագ վանքի սարկաւագներից, 1464 թ. — 209
58. Միաբան Յովհաննէս վանքի, 1464, 1476 թ. — 216, 408
59. Եղբ. Գուլշատ-Խաթունի, որ 1464 թ. Արծկէում ստ. Աւետ. — 217
60. Վրդ, «մեծ րաբունայետ», որդի Աթաբէկի, առաջնորդ Բերկրիի Արգելանի կամ Յուսկան որդու վանքի. հշվ. նաև որպէս

Մկրտիչ

- ուսուցիչ Գրիգոր և Մելքիսեթ գրիչներին — 218, 300, 352, 381, 382, 425, 426, 434
61. Միարան Արգելանի վանքի, 1464 թ. — 219
62. Նղբ. Մհրիշատ կնոջ, որ 1464 թ. Մալեզ-կերոյ վանքում սա. Մաշտոց — 219
63. Քհյ, հայր Աւետիս քհյի, որ 1465 թ. Վա-նում ստ. Յայսմաւուրք — 233, 234
64. Միարան Աղթամարի, 1465—1466 թթ. — 240
65. Հովիւ Արքեպի վանքի, 1466 թ. — 248
66. Որդի Մխիթար գրչի, որ 1466, 1478 թթ. Բռնաշէն գյուղում օր. 2 Աւետ. — 249, 432
67. Քհյ, հորեղբայր վերոհիշյալ Մխիթար գրչի — 249
68. Ազգ. Սամուէլ Նաղաշի, որ 1466 թ. Կա-պոսի վանքում ծաղկեց Գանձարան — 251
69. Որդի Սալուկ-Խաթունի, որ 1466 թ. ստ. Մաշտոց և նորոգեց մի եկեղեցու գմբեթ — 254
70. Պապ Սուլտանշահի, որ 1467 թ. Ոստա-նում ստ. Աւետ. — 260
71. Որդի վերոհիշյալ Սուլթանշահի — 261
72. Հերպետ Աթմընայ վանքի, 1467 թ. — 264
73. Ազգ. Մարտիրոս գրչի, որ 1467 թ. Կա-ֆայի սբ Աննայի վանքում օր. Յայսմա-ւուրք — 268
74. Նղբ. Սահակ կր.-ի, որ 1468 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 270, 271
75. Գրիչ, 1468 թ. Խլաթում օր. և նվիրեց Մատենավանքին մի Աւետ. — 272
76. Նպս, եղբ. Խաչատուր գրչի, որ 1468 թ. Խարբերդի Խուլայու վանքում օր. Դաւիթ Անյաղթի Սահմանաց գիրքը — 275
77. Նաղաշ, նշանավոր բանաստեղծ, 1469 թ. Մերտինում շարադրեց մահտարածամի մա-սին իր ողբը (սկ. «Արարիչն արարածոց մեղ բարկացաւ...») — 284
78. Գրիչ, որդի Յակոբի. 1469 թ. Բիւրականում օր. Տաղարան — 287, 289, 290
79. Նպս, միարան Տեղերոյ սբ Աստուածած-նի, 1469 թ. — 290
80. Արեղայ, հորեղբայր Ստեփանոս քհյի, որ 1469 թ. Հերմոնի վանքում ստ. Աւետ. — 291
81. Նպս, առաջնորդ Վաւորու գյուղի (Տիւ-րիկի շրջան) վանքի, 1469 թ. — 294
81. Յակոբ գրչի հնգյլ որդիներին 2-ը, հշվ-հոր կողմից 1470 թ. Խարբերդում — 298
82. Ազգ. Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ. Արքեպի վանքին նվիրեց մի Աւետ. — 301

Մկրտիչ

83. Կր., որդի Կիրակոսի. 1470 թ. նվիրեց Արքեպի վանքին մի Աւետ. — 301, 303
84. Ջրաղացպան Արքեպի վանքի, 1470 թ. — 303
85. Որդի Զուլալ-Խաթունի, որ 1470 թ. Աղթա-մարում ստ. Աւետ. — 304
86. Սարկաւազ, հնգյլ եղբ. Յովանէս դրչի, որ 1471 թ. օր. Աւետ. — 321
87. Նղբ. Գրիգոր Առնշեցցու, որ 1471 թ. Խառաքաստում ստ. Աւետ. — 322
88. Պր., հայր պր. Վաշոյի, որ հիշված է 1471 թ. Խժիշկ գյուղում, որպես տանուտէր սերկրիս և դեղից — 324
89. Արքեպս, որդի Խոշա Շամշատինի, 1471 թ. — 328
90. Նպս, 1471 թ. օր. Աւետ. — 328
91. Որդի մանուկ, ազգ. Մովսէս Արծկեցու, 1472 թ. — 332
92. Քհյ, աշակերտ Յովանէս դրչի, որ 1472 թ. Հերմոնի վանքում օր. Գանձարան — 338
93. Որդի Ներսէսի. 1472 թ., Խաղաբեկի հետ միասին, Կտուցում ստ. Աւետ. — 339
94. «Ճորտ» Մկրտիչ, որ 1472 թ. Կտուցում ստ. Աւետ. — 340
95. Միարան Սուխարայ վանքի, 1473 թ. — 344
96. Հորեղբ. տանուտէր Սիրականի, որ 1473 թ. Սրկղունքում ստ. Աւետ. — 346
97. Արեղայ, եղբ. Մեսրոպ կր.-ի, որ 1473 թ. Ուրծ գյուղում ստ. Ճաշոց — 347
98. Հայր ռէս Մարտիրոսի, որի հիշատակին 1473 թ. Բերկրիում սա. Աւետ. — 352
99. Հնգյլ եղբորորդի վերոհիշյալ Մարտիրո-սի — 352
100. Սարկաւազ, ազգ. Մեսրոպ արեղայի, որ 1474 թ. Վայոց-ձորում ստ. Յայսմաւուրք (հմմ. Ք 97-ի հետ) — 358
101. Հայր Մարգարայ գրչի, որ 1474 թ. Վե-րին-Վարազում օր. Յայսմաւուրք — 363
102. Արեղայ, Տշողեցի, հգևր եղբ. վերոհիշյալ Մարգարայ գրչի — 363
103. Քհյ Մատղավանք գյուղի սբ Ստեփանոս եկեղեցու, 1474 թ. — 364
104. Հնգյլ եղբ. Աստուածատուրի, որ 1474 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 364
105. Փեսայ վերոհիշյալ Աստուածատուրի — 364
106. Հայր Գուգիշայի, որ 1474 թ. Մղաբու վանքում ստ. Աւետ. — 365, 366
107. Քհյ. 1474 թ. Տիւրիկում սրա օգտագործ-ման ու խնամքի տակ դրին մի Աւետ. — 370

Մկրտիչ

108. Արեղայ, որդի Աբբահամի. 1474 թ. նվեր ստացավ մի Աւետ. — 371
109. Մերունի ոմն, 1474 թ. սա. Շարակնոց — 373
110. ՔՀյ, որդի Յովանէս գրչի, որ 1475 թ. յաթում օր. Աւետ. — 379
111. Արեղայ. 1475 թ. գրեց հիշատակարան այն Յայսմաուրքի վերջում, որ օրինակել էր Ղազար գրիչը — 381
112. Ժամհար կամ, Ժամարար, հայր Յովսէփի, հշվ. 1475, 1476 թթ. վանում — 384, 406
113. Արքեպս Երուսաղէմի, 1475 թ. — 390
114. Հայր Կարապետ քՀյի և Յովանէսի, որոնք, 1475 թ. վանի ազգեցիկ այլ մարդկանց հետ միասին, մասնակցեցին սր Պօղոսի եկեղեցու գմբեթի կառուցման աշխատանքներին: Կարապետ քՀյն 1476 թ. նույն եկեղեցուն նվիրեց նաև մի ծառընտիր — 390, 403
115. Եղբորորդի Մխիթար քՀյ Հեշտեցու, որ 1475 թ. Երուսաղէմում ստ. Աւետ. — 390
116. Որդի Մինայ-Խաթունի, որ 1476 թ. Աղթամարում ստ. Յայսմաուրք — 402
117. ՔՀյ, քեռի Կարապետ քՀյի, որ 1476 թ. վանում ստ. Ծառընտիր — 404
118. Սարկաւագ, որդի Գրիգոր քՀյի, հշվ. 1476 թ. վանում — 404
119. Որդի՝ ԶմրուՅ-Խաթունի, որ 1476 թ. վարագայ վանքին նվիրեց մի այգի — 405
120. վանի մեծատուններից. 1476 թ., ուրիշների հետ միասին, ճաթեցա վանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցու ռոմվերոյ շարէքն — 405
121. Ազգ. վարդանի, որ 1476 թ. փաստվանօում ստ. Աւետ. — 408
122. Երէց, որդի պր. Վարդի. 1476 թ. Պալախոռոյ վանքում ստ. Աւետ. — 409
123. Անեւր վերահիշյալ Մկրտիչ երէցի — 409
124. Պր., եղբ. Աստուածատուր գրչի, որ 1477 թ. Երզնկայում օր. Աւետ. — 424
125. ՔՀյ. ոմն, հշվ. 1477 թ. Երզնկայում — 424
126. Եղբ. Ամիրի, որ 1478 թ. ստ. Յայսմաուրք — 425
127. Նպս, 1478 թ. Օձունի վանքում օր. Շարակնոց — 429
128. ՔՀյ, աշակերտ Յակոբ վրդի, որ 1478 թ. Հերմոնի վանքում ստ. Աւետ. — 429
129. Թոռ Յովանէսի, որ 1479 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 436
130. Կր., որդի Ներսէսի. 1479 թ. ստ. Շարակնոց — 436

Մկրտիչ

131. Եղբ. Գրիգոր Բերկրեցու, որ հիշված է 1480 թ. վարագայ վանքում, որպես Կարապետ գրչի ուսուցիչ — 445
132. Որդի Ղարայգաւղի, որ 1589 թ. որդեգրեց տէր Ակոբին — 43
133. Սարկաւագ, 1589 թ. վկա եղավ տէր Ակոբի որդեգրման մասին համաձայնագրի — 43
134. ՔՀյ, իր եղբ. Ստեփանոս քՀյի հետ միասին Ժն—ԺՁ գգ. կրկին ստացավ 1458 թ. վանում օր. Ծառնոցը — 104
135. Միաբան Նկարենայ սր Յարուժին վանքի, Ժն—ԺՁ գգ. — 162
- Մկրտաճ — Տանուտէր, որդի Մարգարի, 1454 թ. իր Մարտիրոս եղբոր հետ միասին իմ կղզում ստ. Աւետ. — 43
- Մկրտում Սմա — Եվերակացու և հրամանատար Երուսաղէմի սր Յակոբայ վանքի, 1463 թ. — 204
- Մովսէս (Մուսէս)
1. Միայնակեց, հորեղբայր Կարապետ գրչի, որ 1451 թ. վանում օր. Աւետ. — 7
 2. ՔՀյ, ա՛զգ. Սուքիաս քՀյի, որ Բերդաձորի վանքում ստ. Գանձարան — 8
 3. Արեղայ, գրիչ, որդի Յովհաննէս քՀյի. 1451 թ. Պղնձայգոյ վանքում, իսկ 1455 թ. Բասենի Սպիտակ վանքում օր. 2 Աւետ. — 10—11, 53
 4. Որդի տանուտէր Մկրտչի, որ 1452 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 23
 5. Ազգ. վերահիշյալ Մկրտչի — 23
 6. Հորեղբորորդի ռէս Մանկտաւագի. հշվ. 1455 թ. Սինիքի Մցի գյուղում — 52
 7. Միաբան Մեծոփա՛յ վանքի, 1456 թ. — 71
 8. Անեւրձագ Աստուածատուրի, որ 1456 թ. փաստվանքում ստ. Աւետ. — 75
 9. Վրդ, 1457 թ. ախ երկիրն որ կոչի Բարմօ օրինակեց Մեսրոպ վայոցձորեցու Պտմ. սրբոյն Ներսեսի — 92
 10. Հայր Սառայ-Խաթունի, որ 1458 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 102
 11. Հնգցլ եղբ. Ասոմ գրչի, որ 1460 թ. Արծկէում օր. Ոսկեփորիկ — 138
 12. Արծկեցի, որդի Դանիէլ քՀյի, գրիչ, հեղինակ պատմական հարուստ բովանդակությամբ չափածո հիշատակարանի (շարագրված 1472 թ.): 1460 թ. հշվ. հոր կողմից, որպես դպիր — 139, 331, 332
 13. Հայր Մարմետի տանուտէր պր. Սաղաղայի, հշվ. 1462 թ. — 183

Մովսէս

14. Ոմն, 1466 թ. — 255
15. Հորեղբայր Յովաննէս քհնյի, որ 1467 թ. վանում ստ. Մաշտոց — 259
16. Թոռ Յովաննէս Զաքարոնցի, հշվ. 1469 թ. փաստվանքում — 282
17. Կր., 1471 թ. Խուլայ վանքում ստ. Աւետ. ըստ Յովհաննու — 326
18. Կր., որդի Իբրէհիմի. 1473 թ. Խիզանի Սորի գյուղում ստ. Աւետ. — 342
19. «Փիլիսոփայ», որդի Վարդանի, 1474 թ. Խիզանի Սորի գյուղում ստ. Աւետ. — 368
20. Հորեղբորորդի Մկրտիչ արեղայի, որ 1474 թ. նվեր ստացավ մի Աւետ. — 371
21. Քհյ, ազգ. Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խաթում ստ. Աւետ. — 379
22. Քհյ, 1476 թ. Բերդաձորի վանքում ստ. Ճաշոց — 400
23. Արեղայ գրիչ, աշակերտ Յովաննէս Համ-շենցու, 1476 թ. իր ուսուցչի համար օր. ներառն Շնորհալու և Յովհ. Մործորեցու Մկն. աւետ. Մատթէի — 410
24. Որդի Գրիգորի, որ 1477 թ. Բասենի էգէ-պատ գյուղում ստ. Աւետ. — 415
25. Ազգ. (որդի) Մխիթար գրչի, որ 1478 թ. Բոնաշէն գյուղում օր. Աւետ. — 432
26. Միաբան Վարազայ վանքի, 1480 թ. — 445

Մուղամ — Նղբորկին տանուտէր Ստեփանոսի, որ 1476 թ. Արծկէում ստ. Աւետ. — 402

Մուղան-Խաթուն — Քույր Յովաննէս կր.-ի, որ 1465 թ. Սմրատ «թագաւորից» գնեց մի Շարակնոց — 238

Մուր — Մայր Վարգան գրչի, որ 1458 թ. Վա-նում օր. Ճաշոց — 104

Մուլֆ — Ազգ. Դանիէլ վրդի, որ 1476 թ. ստ. Մաշտոց — 396

Մուխթարամյան — Հորաքրորորդի Սադաղայ Միրենցի, որ 1476 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 407

Մուհամատ (Մահմադ, Մահմուտ)

1. Մուհամատ Բ Ֆաթիհ, Օսմանյան Սուլթան (1451—1481). 1453 թ. գրավեց Կ. Պո-լսը — 115, 441, 443
2. Մահմուտ-բէկ, կաթնեղբայր Զհանշահի, «կողմնապետ» Վանի, հշվ. 1462 թ. — 175, 176
3. Որդի Զհանշահի. սպանվեց հոր հետ միա-սին՝ 1467 թ. — 333

Մուղալ (ար.)

1. Որդի պր. Ատոմի, Թոռ Ֆիլ-Աւետիսի, որ 1458 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 102

Մուղալ

2. Որդի պր. Ֆարաճի, որի 1478 թ. Հալի-պում ստ. Աւետարանը տարիներ հնաս նվիրեց «ի դուռն սր Աստուածածնին» — 343

Մուղալ (իգ.)

1. Ազգականուհի վանեցի նվիրատու Խոշ-Քրմանի, 1476 թ. — 404
2. Քույր տէր Գրիգորի, ի վայելումն որի 1456 թ. Բաղշում ստ. Աւետ. — 70
3. Դուստր Հալիֆայի, որ 1463 թ. Կտուցում ստ. Աւետ. — 197

Մուղալ-Խաթուն

1. Դուստր Սուլթան-Մէլէքի, որ 1452 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 20, 21
2. Քույր Ոստանցի Ստեփանոս քհնյի, որ 1454 և 1458 թթ., Աղթամարում ստ. 2 Աւետ. — 50, 102
3. Հարս Զիալի, որ 1456 թ. Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ. — 73
4. Մայր Կիրեղի, որ 1460 թ. Յաշի սր Աս-տուածածին եկեղեցուն նվիրեց մի Ճա-շոց — 152
5. 1461 թ. Վանում, իր Շամշիղամար քրոջ հետ միասին ստ. Աւետ. — 164
6. Ազգ. Նիրազ-Խաթունի, որ 1470 թ. Շու-շանց գյուղում նորոգեց Աւետ. — 307

Մուղան — Հարս Մովսէս կր.-ի, որ 1473 թ. Սորի գյուղում ստ. Աւետ. — 342

Մուղբիլ — Ոմն ոէս, ժն դարի վերջերին վե-հղավ սր Վարդանայ վանքին մի Աւետ. նվիրաբերելուն — 142

Մուրադ (Մուրատ)

1. Մուրատ Բ Ղազի, Օսմանյան սուլթան (1421—1451) — 81
2. Որդի Զհան կնոջ, որ 1452 թ. Տփլիսում ստ. Աւետ. — 16
3. Որդի Շախփաշի, որ 1453 թ. Վանում նո-րոգել տվեց մի Աւետ. — 35
4. Որդի տանուտէր Ստեփանոսի, որ 1454 թ. Բազենից վանքում ստ. Աւետ. — 42
5. Հնդցլ որդի ոէս Մանկտաւադի, որ 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում ստ. Աւետ. — 52
6. Մաղկոդ, աշակերտ Մինաս ծաղկողի (եղ-բորորդի Հայրապետ գրչի, քրոջթոռ նշա-նավոր գրիչ Թումայ Մինասենցի), 1460 թ. Արծկէում և Աղթամարում ծաղկեց 2 Աւետ., 1471 թ. — Մաշտոց. հշվ. նաև 1455, 1459 թթ. — 57, 128, 140, 145, 313
7. Աղայ, հայր Վրթանէս քհնյի, որ 1456 թ.

Մուրադ

- Աղուանքի Գետամիշոյ վանքում սա. Աւետ. — 66
8. Հնգցլ որդի Աստուածատուրի, որ 1456 թ. փաստվանքում ստ. Աւետ. — 75
9. Որդի Յովանէս Մուրատենցի. հշվ. 1458 թ. Աղթամարում — 102
10. Հայր Յոհանէս գրչի, որ 1458 թ. ինդրական տար Աստուածածնի անապատում օր. Աղթամարում, իսկ 1470 թ. Կտուցում — Աւետ. — 110, 301
11. Փեսայ Զաքար արեղայի. սրա հորդորանքով 1458 թ. Զաքարը գնեց Շարակնոց — 113
12. Մոռ Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուան գյուղում սա. Աւետ. — 125
13. Պր., Մարմնի տանուտէրերից, 1462 թ. — 183
14. Որդի տէր Աւագի, որ 1462 թ. իր եղբայրների հետ Մընչկանց գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185
15. Եղբորդի Մարտիրոսի, որ 1463 թ. նվիրեց Հօրդոմու Աստուածածնին մի Մաշտոց — 199^a
16. Մահդասի, որդի Տողտողի. 1464 թ. Երեսնի վանքում օր. Աւետ. — 228
17. Որդի Արեւորդի վանքի երախտաւոր Գրիգոր Կիրակոսենցի, 1470 թ. — 303
18. Հնգցլ հոգեւորդի Արթուրաշի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ. — 320
19. Խոշա, որդի Զանիբէկի. 1474 թ. Վանում ստ. Ճառընտիր — 364
20. Քեռորդի Պաւլոս վրդի, որ 1474 թ. Մղաքու վանքում օր. Աւետ. — 366
21. Եղբ. Աւագտէր վրդի, որ 1475 թ. Բուրաբորդի անապատում (Սրկղունք) օր. Աւետ. — 375
22. Հնգցլ որդի տանուտէր Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խլաթում ստ. Աւետ. — 378
23. Հորեղբայր վերոհիշյալ տանուտէր Աստուածատուրի — 379
24. «Որ Մկրտիչ կոչուի». միաբան Վերի-Նորավանքի, 1476 թ. — 399
25. Հորաքորդորդի Կարապետ քչի, որ 1476 թ. Վանում ստ. Ճառընտիր — 403
26. Անձրեոնց, Վանի նշանավոր տանուտէրերից, 1476 թ. — 405
27. Որդի տանուտէր Միքայէլի, որ Ժն-ԺՂ դդ. վերացրեց սր Վարդանի վանքի «Երվանդու հարճերն» — 36^a

Մուրատըշխ (Մուրատրախշ)

1. Որդի «Սամցխու երկրի» բժիշկ խոշա էվտ-չի, հշվ. 1473-ից առաջ — 350
2. Որդի Արապ Երեւանցու, որ 1476 թ. ստ. Աւետ. — 398
3. Որդի վանեցի նվիրատու խոշա Եղդան-բախշի, 1476 թ. — 405

Մուրատշան

1. Եղբորդի խաչատուր և Ստեփանոս կրեղբայրների, որոնք 1462 թ. Կտուցում ստ. Յայսմաւորք — 182
2. Եղբորդի Սուլտանշահի, որ 1467 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 260
3. Եղբ. Մկրտիչ գրչի, որ 1469 թ. Բիրականում օր. Տաղարան — 289
4. Եղբ. Շիրազ-Խաթունի, որ 1470 թ. Շուշանց գյուղում նորոգեց Աւետ. — 307
5. Եղբ. Մարտիրոսի, որի հիշատակին 1473 թ. Բերկրիում ստ. Աւետ. — 352
6. Փեսայ Աստուածատուրի, որ 1474 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 364
7. Որդի խոշա Դամուրի, որ 1475 թ. Խիզանում ստ. Յայսմաւորք — 387
8. Հայր Թումանշահի, որ 1476 թ. ստ. Յայսմաւորք — 392

Մուրեմիկ — 1457 թ. Խարերդում վկա եղավ մի Մաշտոցի վաճառմանը — 93

Մաշան (Մրշան)

1. Աղդ. տանուտէր Մկրտչի, որ 1452 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 23
2. Կին Թումայ քչի, որ 1462 թ. ստ. Մաշտոց — 186
3. Մայր Յովանէս քչի, որ 1467 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 261
4. Քրոջուստր Պետրոս քչի, որ 1475 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 383
5. Քրոջուստր Վարդան կր.-ի, որ 1477 թ. Շատուան գյուղում ստ. Գանձարան — 423

Մանն (Մուսն, Մուսնիս)

1. Խոշա, մեծ պապ խաչատուր քչի, որ 1455 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 55
2. Եղբ. Մեծոփայ վանքի վանահայր Վարդանի, որ 1464 թ. ստ. Շարակնոց — 218
3. Որդի Սալչուկ-Խաթունի, որ 1466 թ. ստ. Մաշտոց և նորոգեց ինչ-որ եկեղեցու զբմբթ — 254
4. Խոշա, 1473 թ. Սղերդում Ճառընտիր օրինակ տվեց Իսրայէլ գրչին — 354
5. Վանի Թամղալիներից, 1476 թ. — 404

Մար (գրված՝ Մըսըր) — Որդի Զհան կնոջ, որ 1452 թ. Տփլիսում ստ. Աւետ. — 16

Մարի

1. Երախտաւոր Աւետ. ստ. Խոնձայի՝ Բարիորդ որդու, հշվ. 1460 թ. Աղթամարում — 144
2. Ազգ. Վարդանի, որ 1476 թ. Փասաւանքում ստ. Աւետ. — 408

Մար-Մելիք (Մարր-Մելիք)

1. Կին տանուտէր Կարապետի, որ 1451 թ. Գամաղիկի վանքում ստ. Աւետ. — 10
2. Զոքանլ վերահիշյալ Կարապետի — 10
3. Քույր Սուլթան-Մելիքի, որ 1452 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 20, 21
4. Կին անուտէր Յոհաննէսի, որ 1455 թ. Աղթամարում ստ. Ժառնտիր — 58
5. Բոռ Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուանում ստ. Աւետ. — 125
6. Կին Ներսէս քհնյի, որ 1461 թ. Ուրծ գյուղում ստ. Աւետ. — 158
7. Զոքանլ ներկարար Քարիմադինի, որ 1461 թ. ստ. Աւետ. — 168
8. Դուստր Յակոբի, 1462 թ. Ունձք գյուղում ստ. Աւետ. — 178
9. Դուստր ուսթա Ալեքսանի, հշվ. 1462 թ. Ունձք գյուղում — 179
10. Մայր Մինաս ծաղկողի, հշվ. 1462 թ. — 182
11. Կին կոշկակար Ֆարիմադինի, որ 1464-ից հետո Ախալցխայում նորոգել տվեց մի Աւետ. — 227
12. Ազգ. քարգործ Մխիթարի, որ 1474 թ. ստ. Աւետ. — 371
13. Ազգ. Կարապետ քհնյի, որ 1476 թ. Վանում ստ. Ժառնտիր — 404

Մարշան (Մարշայ)

1. Եղբ. Վարդան քհնյի, որ 1462 թ. Տփիսիսում ստ. Աւետ. — 169
2. Խոջա, արդի Ստեփանոսի. 1473 թ. Վանում ստ. Ժառնոց — 351

Մրուար (Մրվաթ, Մրաթ, Մրութ)

1. Քույր տանուտէր Մկրտչի, որ 1452 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 23
2. Քույր հյուսն Կարապետի, հշվ. 1454 թ. Վանում — 44
3. Հղեր մայր Աւետիս և Մելիքսեթ կր. եղբայրների, որոնք 1454 թ. գերությունից ազատեցին մի Աւետ. — 48
4. Մայր խոջա Խաչատուրի, որ 1457 և 1462 թթ. Արճէշում ստ. Յայսմաուրք և Աւետ. — 88, 179
5. Սկեսուր Խոնձայի, որ 1460 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 144
6. Դուստր Խաչատուրի, որ 1462 թ. իր եղ-

Մրուար

- բայրների հետ միասին Մընչկանց գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185
 7. Հորաքույր տանուտէր Մելիքսեթի, որ 1462 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 187
 8. Դուստր Հալիֆայի, որ 1463 թ. Կտուցում ստ. Աւետ. — 197
 9. Մայր Մարտիրոսի, որ 1463 թ. նվիրեց Հօրղոմի սբ Աստուածածնին մի Մաշտոց — 198
 10. Մորաքույր Աւետիս քհնյի, որ 1465 թ. Վաշնում ստ. Յայսմաուրք — 234
 11. Խաթուն, քույր Յովաննէս քհնյի, որ 1467 թ. Վանում ստ. Մաշտոց — 259
 12. Գանկոյ Չուրի գյուղից. 1468 թ. Անկիրիայում վաճառեց մի Աւետ. — 278
 13. Ոմն, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 289, 290
 14. Քույր Աստուածատուրի, որ 1474 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 364
 15. Քույր Մխիթար քհնյի Հեղատեցու, որ 1475 թ. Երուսաղէմում ստ. Աւետ. — 390
 16. Զոքանլ Կարապետ քհնյի, որ 1476 թ. Վանում ստ. Ժառնտիր — 404
 17. Քույր դարբին Աւետիսի, որ 1477 թ. Աղնայ դրուղում ստ. Գանձարան — 422
 18. Հարս Խոսրովի, որ 1478 թ. Բոնաշէն գյուղում ստ. Աւետ. — 432
- Մրվան — Զնգլ ազգ. Վարդան քհնյի, որ 1462 թ. Տփիսիսում ստ. Աւետ. — 169

6

Յագիգ — Տե՛ս Աղիդ

Յակոբ (Ակոբ, Յակովբ)

1. Մայրական պապ Տէրտէրի, որ 1451 թ. Ղրիմում գնեց Աւետ. — 11
2. Արծկեցի, Նետրարենց, որդի Ներսէսի. Գանձասաց, Միաբան Արծկէի Կողուց վանքի 1452 թ. օրինակել տվեց Աւետ., ինքն էլ մասնակցելով այդ գործին. 1464 թ. օր. մի. այլ Աւետ. — 25, 26, 216, 217
3. Հայր Թովմայի, որ 1452 թ. Վասպուրականում ստ. Աւետ. — 25
4. Քհնյ, հայր Յովաննէս գրչի, որ 1452 — 1471 թթ., Մըզուք գյուղում, Արծկէում, Բաղէշում օր. ձեռագրեր — 28, 124, 126, 135, 196, 217, 231, 324
5. Նաղաշ, ռոսկող քարտուղար, 1453 թ. օրինակեց ու ծաղկեց Առ. Բաղիշեցու Վղար — 32

Յակօր

6. Միաբան վարադայ վանքի, 1454 թ. Հա-վանաբար ինքն է՝ Յակօր եպս՝ առաջնորդ վարադայ, 1460 թ. — 40, 146
7. Որդի տանուտէր Ստեփանոսի, որ 1454 թ. Բաղնից վանքում ստ. Աւետ. — 42
8. Եղբ. Ատոմ քչյի, որ 1454 թ. Աղթամա-րում ստ. Աւետ., իսկ 1460 թ. Արծկեում-Ոսկեփորիկ — 45, 138
9. Որդի ուն Մանկտաւադի, հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52
10. Աղգ. վերոհիշյալ ուն Մանկտաւադի — 52
11. Պր., յեկիք Բասենոյ գաւառի, հշվ. 1455-ից հետո — 53, 54
12. Գրիշ, վայրից վայր տեղափոխվելով (Յուս-կան որդոյ վանք — Կողք — էջմիածին — Մակու.) 1449—1455 թթ. ընթացքում օր. Գր. Խաթեցու լծմ. Մենդոց գրոց — 54
13. Սղը. Պօղոս գրչի, որ 1455 թ. Ամրօղում վանքում օր. Աւետ. — 56
14. Սղը. Սանփանոս և Աբրահամ կր.-նքի, որոնք 1455 թ. Աղթամարում ստ. Ճա-շոց — 57
15. Արեղայ, գրիշ, 1452 թ. Մերտինում օր. Շարակնոց, 1455 թ. Տրապիզոնում օր. Սաղմոսարան, 1458 թ. (վայրը անհայտ) — Շարակնոց, 1471 թ. Խուլայ վանքում-Աւետ. ըստ Յովհաննու (կարող են տար-բեր գրիշներ լինել) — 26, 27, 61, 113, 326
16. Թոռ տէր Գրիգորի, ի վայելումն որի 1456 թ. Բաղէշում ստ. Աւետ. — 70
17. Մեծփայ վանքի 2 միաբաններ, 1456 թ. — 71
18. Հայր Աստուածատուրի, որ 1456 թ. Փա-սավանքում ստ. Աւետ. — 75
19. Գրիշ, որդի Գաթի. 1457 թ. Հերմոնի վանքում օր. Աւետ. — 85
20. Եպս, 1457 թ. Դերձկոյ վանքում ստ. կա-նոնների ու խրատների մի ժողովածու — 91
21. Մեր կր., միաբան Քարմա երկրի ինչ-որ վանքի, 1457 թ. օգնում էր Մովսէս վրդ. գրչին — 92
22. Քչյ, 1458 թ. Այրիվանքում ստ. Մաշտոց — 99
23. Կր. գրիշ, որդի Յովսէփի. 1458 թ. Աղթա-մարում օր. Մաշտոց, իսկ 1460 թ. — Աւետ., հշվ. նաև 1471 թ. — 102, 143, 309
24. Մոր պապ գինեծախ Աւդուլի, որ 1458 թ. Ղրիմում ստ. Սաղմոսարան — 112

Յակօր

25. Մոռ Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուանում ստ. Աւետ. — 125
26. Գրիշ, որդի Յովանէս գրչի, 1459, 1460 և 1463 թթ. Արծկեում օգնում էր հորը Թուղթ կոկելով, իսկ 1464 և 1471 թթ. ինքը ևս օրինակում էր ձեռագրեր — 126, 136, 196, 217, 324
27. Մաղկող. 1460 թ. Եղուձոր գյուղում ծաղ-կեց Մաթէոս գրիշ Շրվանեցու օր. Աւետա-րանը — 135
28. Որդի Ատոմ գրչի, որ 1460 թ. Արծկեում օր. Ոսկեփորիկ, իսկ 1466 թ. — Գանձա-րան — 138, 247
29. Արեղայ, 1460 թ. Աղթերմանում օգնում էր Նիկողայոս եպս գրչին Թուղթ կոկելով — 150
30. Ոմն, 1460 թ. վկա եղավ Ղրիմի սբ Բորոս եկեղեցուն մի Ճաշոց նվիրաբերում — 152
31. Սղը. Գաթի գրչի, եղբորորդի Աւագտէր վրդի., տնտես Բոլորարեբդի (Սրկղունք) անապատի. հշվ. 1461, 1475 և 1478 թթ. — 157, 375, 427
32. Ութա, 1461 թ. Բաղէշում վկա եղավ սբ Յովհաննէս վանքին տրված նվիրաբերու-թյանը — 160
33. Հայր Մըսըր-Մէլիքի, որ 1462 թ. Ունձք գյուղում ստ. Աւետ. — 178, 179
34. Որդի ութա Ալեքսանի, հշվ. 1462 թ. Ունձք գյուղում — 179
35. Միաբան Կտուց վանքի, 1462 թ. — 181
36. Աղգ. Մինաս ծաղկողի, որ 1462 թ. Կտուց վանքում ծաղկեց Յայսմատուրք — 182
37. Քչյ ոմն, հշվ. 1462 թ. Կտուց վանքում — 182
38. Պր., Մարմետի տանուտէրերից, 1462 թ. — 183
39. Անդամ Մընչկանցի մի գերդաստանի, որ 1462 թ. գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185
40. Հորեղբ. Սարգսի, որ 1462 թ. գնի կեսը վճարելով նպաստեց մի Աւետ. օրինակ-մանը — 186
41. Արեղայ Մշեցի, վարպետ Յովսէփ քչյ գրչի, որ 1463 թ. Բաղէշում օր. Յակօր Ղրիմեցու Մկն. Տոմարի — 194
42. Խորթ եղբ. Մարտիրոսի, որ 1463 թ. նվի-րեց Հօրգոմու սբ Աստուածածնին մի Մաշ-տոց — 199
43. Հորեղբ. Աստուածատուրի, որ 1463 թ. Բերդաձորի վանքում օր. Աւետ. — 200
44. Փակակալ Նրուսաղէմի սբ Փրկչի, 1463 թ. — 204

Յախոր

45. Փակակալ Աւագ վանքի, 1463 թ. — 207
 48. Միաբան Հայոց-թաուի Ամենափրկչի, 1464 թ. — 214
 47. Եզր. Մեծոփայ վանքի վանահայր Վարդանի, հշվ. 1464 թ. — 218
 48. Միաբան Արգելանի վանքի, 1464 թ. — 219
 49. Դործակալ Խլպաշի վանքի, 1464 թ. — 222
 50. Ազգ. Աւետիս քչի, որ 1465 թ. Վանում ստ. Յայամաւորք — 233*
 51. Գրիշ, որդի Գրիգորի, 1466, 1469 և 1470 թթ. Խարբերգում օր. Ճաշոց և 2 Աւետ. — 250, 292, 297
 52. Քչի, հայր Յովանէս երէցի, որ 1466 թ. Դրիմում վաճառեց մի Աւետ. — 253
 53. Եզր. Կիրակոս Զօղանց գրչի, որ 1467 թ. Բաղէշում — Աղթամարում օր. Ճառքնտիր — 257
 54. Եզր. 1467 թ., ահ ու փախի մեշ, Արծկէում օր. Աւետ. — 260
 55. Հայր Մկրտիչ գրչի, որ 1469 թ. Բիւրակահում օր. Տաղարան — 287, 289
 56. Միաբան Տեղերոյ սր Աստուածածնի, հշվ. 1469 թ. Բիւրակահում — 290
 57. Որդի Ստեփանոս քչի, որ 1469 թ. Հերմոնի վանքում ստ. Աւետ. — 291
 58. Որդի տանուէր Արիստակէսի, որ 1469 թ. Խարբերգում քօզնական եղև ի գին Աւետարանին — 292
 59. Եզր. տանուէր Առաքելի, որ 1469 թ. Նվիրեց Սուրս գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 293
 60. Եզր. խոշա Աւետիսի, որ 1470 թ. Արբերդի վանքին Նվիրեց մի արտ՝ Վարդենիս գյուղում — 304
 61. Եղբորորդի Արբերդի վանքի երախտաւոր Գրիգոր Կիրակոսեցի, հշվ. 1470 թ. — 304
 62. Գրիշ, որդի Զանիբէկի. 1471 թ. Շիրվանի Սաւկութում գյուղում օր. Ժողովածու — 319, 320
 63. Հայր Ստեփանոս քչի, որ 1472 թ. ստ. Աւետ. — 341
 64. Վրդ., հշվ. 1473 թ. Ուրծ գյուղում — 347
 65. Գրիշ, որդի Մարպիանի, 1473-ից առաջ Սամցխում օր. Գրիգորիսի արժեքավոր Բժշկարանը — 350
 66. Ծղնատր, միաբան Երուսաղէմի սբ Աստուածածնի վանքի, 1473 թ. — 355
 67. Գրիշ, 1474 թ. Վայոց-ձորում մի էշ օրինակելով օգնեց Աբրահամ գրչին — 361
 68. Հնգյլ եղբորորդի Պաւլոս վրդի, որ

Յախոր

- 1474 թ. Եղաթու վանքում օր. Աւետ. — 366
 69. Քչի, որդի Թուխթամուքի. 1474 թ. սա. Աւետ. — 371
 70. Ուսումնակից Աւագտէր գրչի, որ 1475 թ. Բոլորաբերդի անապատում օր. Աւետ. — 373
 72. Եզր., առաջնորդ Բաղենց վանքի, 1475 թ. — 386
 72. Ազգ. Դանիէլ վրդի, որ 1476 թ. սա. Մաշտոց — 396
 73. Որդի խոշա Հանդիկի, որ 1477 թ. Յովհանավանքում ստ. և Նվիրեց էշմիածնին մի Մաշտոց — 417, 418
 74. Որդի Կաղ-Աստուածատուրի. 1477 թ. Երզնկայում ստ. և Նվիրեց Անճնի գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 424
 75. Վրդ., որդի Դովլաթշահի (Դաւլաթշի). 1478 թ. Հերմոնի վանքում ստ. Աւետ. — 429
 76. Թոռ հնգյլ պղնձագործ Հոուլդէկի, որի հիշատակին 1478 թ. Կուքի գյուղում օր. Աւետ. — 430
 77. Հնգյլ Թոռ վերոհիշյալ Հոուլդէկի — 430
 78. Թոռ Խոսրովի, որ 1478 թ. Բռնաշէն գյուղում ստ. Աւետ. — 432
 79. Քչի, գրիշ, 1478 թ. օր. Գիրք ձեռնադրութեան — 435
 80. Սարկաւագ, Թոռ Յովանէսի, որ 1479 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 436
 81. Քչի, 1589 թ. հատուկ համաձայնագրով որդեգրեց ոմն Ղարայգալի — 43*

Յախորըն

1. Իր եղբ. Առիծի հետ 1451 թ. Յաշի օր Աստուածածնին Նվիրեց մի Աւետ. — 12
 2. Փեսա Յոհանէս կր.-ի, որ 1458 թ. Աղբակում ստ. Աւետ. — 109
 3. Եզր. խոշա Դովլաթշահի, որ 1465 թ. Աղթամարում օժանդակեց մի Գանձարանի ստացմանը — 236, 237
 4. Փեսա՝ Աստուածատուրի, որ 1474 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 364

Յամասի — Դուստր-ճէս Արիշանի, որ ԺՋ գարում ստ. և նորոգել տվեց մի Յայամաւորք — 88*

Յարմէլիք — Մայր Մովսէս կր.-ի, որ 1474 թ. Խիզանի Սորի գյուղում ստ. Աւետ. — 363

Յեղաւր — Տե'ս էտգար

Յեւաթ-Մէլիք — Տե'ս էւաթ-Մելիք

Յիւնօք — Տե'ս Ենոք

Յովակիմ — Արքեպս Կ. Պօլսի, հշվ. 1469, 1474 թթ. — 286, 357

Յովհաննէս (Յովանէս, Յոհանէս, Յոհան, Ովանէս և այլն)

1. Գտոնեցի, ժԳ դարի մատենագիր և եկեղեցական գործիչ, սրբագրել է Սաղմոսը — 111, 112, 441,
2. Երզնկացի (Պլուզ), ժԳ դարի նշանավոր մատենագիր և բանաստեղծ (մհ. 1293 թ.) — 287
3. Ծործորեցի, ունիթոս մատենագիր և թարգմանիչ, գործել է ժԳ դարի առաջին երեք տասնամյակներում — 410
4. Վրդ. «Սարմիռ» մականունով, Գր. Տաթևացուց նվեր էր ստացել Գր. Մագիստրոսի Քերականութիւնը պարունակող այճ ձեռագիրը, որ 1459 թ. Շմաւոն վրդը կրէր ինքն իրենց Տաթև — 122
5. Գրիչ, կոչված «Աղծթընի» արտագրել էր Թորոս Ժիլիսովայի կողմից 1290 թ. Դրաղարկում օրինակված շքեղ Աւետարանը։ Սրա արտագրութիւնից մի այլ օրինակ 1456 թ. Բաղէշում հանեց Ստեփանոս գրիչը — 68
6. Հայր Խաչատուր երէցի, որ 1451 թ. Երզնկայում ստ. Աւետ. — 3
7. Կակաղեցի, միաբան Սեանայ վանքի, հշվ. 1451, 1476 թթ. — 5, 397
8. Հնդցլ որդի Փաշայ կնոջ, որ 1451 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 6
9. Հնդցլ եղբ. Կարապետ գրչի, որ 1451 — 1476 թթ. Վանում, Պառուզարակ վանքում, Ոստանում և Երուսաղէմում օր. 2 Աւետ., Գանձարան և Ժողովածու — 7, 47, 89, 260, 412
10. Յովանէս և Յոհանէս՝ եղբայրներ Սուքիաս քհնյի, որ 1451 թ. Բերդաձորի վանքում ստ. Գանձարան — 8
11. Վրդ, առաջնորդ Խիզանի Գամաղիէլի վանքի, հշվ. 1451—1469 թթ. — 9, 59, 274, 293, 296
12. Վանահայր Խիզանի Գամաղիէլի վանքի, 1451 թ. — 9
13. Վրդ, «բանախնդիր», որդի Վարդանի, 1451 և 1455 թթ. Գամաղիէլի վանքում օր. 2 Աւետ. — 9, 10, 59
14. Հնդցլ եղբ. Յովհաննէս գրչի, որ 1451 թ. Խիզանում օր. Աւետ., 1459 թ. Բաղէշում—Յայսմաուրք և 1460 թ. Արծկէնում—Ճաշոց — 10, 126, 135
15. Անճր տանուտէր Կարապետի, որ 1451 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 10

Յովհաննէս

16. Հայր Մովսէս գրչի, որ 1451 թ. Պղնձայգոյ անապատում օր. Աւետ. — 11
17. Արեղայ, 1451 թ. Ղրիմում մահադարձի Տէրտէրին վաճառեց Աւետ. — 12
18. Մանգասարենց, նշանավոր ու բազմադյուն գրիչ, աշխատում էր Արճէշում. 1451—1479 թթ. օրինակել է 10 Աւետ., 2 Ճաշոց, 2 Նարակնոց, և Գանձարան, Յայսմաուրք, Ճառքնտիր, Մաշտոց — 14, 40, 41, 55, 71, 86, 87, 160, 180, 196, 197, 236, 257, 281, 296*, 300, 323, 339, 363, 406, 437
19. Հայր Ստեփանոս գրչի, որ 1451 թ. օր. Յայսմաուրք, 1463 թ. (Տարօնի Եղրդոտ վանքում)—Աւետ. և 1466 թ.—Շարակնոց — 14, 93, 255
20. Որդի Ներսէս երէցի, որ 1451* թ. Արճէշում ստ. Գանձարան — 14
21. Գրիչ, 1452 թ. Տփլիսում օր. Աւետ. և Գր. Տաթևացու Քարազգրքի այն ձեռագիրը, որի սկզբի մասն օրինակել էր պատվիրատու Ստեփանոս րաբունապետը — 17, 18
22. Կր., «հոգւոյ հարազատ սննդակից եղբայր» Ստեփանոս րաբունապետի, որ 1452 թ. Տփլիսում ստացավ (մասամբ ինքն օրինակելով) Գր. Տաթևացու Քարազգրք — 17
23. Երէց, քեռորդի Դափթ միայնակեցի, որ 1452 թ. Աղշոց վանքում ստ. Աւետ. — 19
24. Հնդցլ որդի Սերովբէ քհնյի, որ 1353 կամ 1452 թթ. Որոտնայ վանքում ստ. Ճառքնտիր — 19, 20
25. Քհնյ, որդի Բաղէոս քհնյի, Ոստանի սր Ստեփանոս եկեղեցու քհնյ-ներինց, հշվ. 1460-ական թթ. և 1470 թ. — 22, 299
26. Փեսա ոստանցի ուսթա Աստմի, որ 1460-ական թթ. գերութիւնից ազատեց մի Աւետ. — 22
72. Հայր տանուտէր Մկրտչի, որ 1452 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 23
28. Հորեղբայր վերոհիշյալ տանուտէր Մկրտչի — 23
29. Եպս, առաջնորդ Վարագայ վանքի, հշվ. 1452—1480 թթ. — 24, 35, 36, 40, 164, 186, 187, 198, 234, 259, 351, 364, 366, 385, 403, 405, 445
30. Հայր Վարդան գրչի, որ 1452—1474 թթ. Վանում օր. 3 Աւետ., 2 Յայսմաուրք, Ճաշոց և Ճառքնտիր — 24, 34, 36, 104, 234, 258, 365

Յովհաննէս

31. Որդի վերոհիշյալ Վարդան գրչի — 24, 36, 104, 234, 365
32. Տանուտէր, 1452 թ. վանում ստ. Աւետ. — 24
33. Հայր Թումայ ջուհակի. հշվ. 1452 թ. վասպուրականում — 25
34. Եղբ. Յակոբ կր.-ի, որ 1452 թ. Արծկէում սա. Աւետ. — 25, 26
35. Ոմն, 1452 թ. Արծկէի Կողուց վանքում թուղթ էր կոկում — 26
36. Միաբան Կողուց վանքի, 1452 թ. — 26
37. Վրդ., միաբան Կողուց վանքի. 1452 թ. — 26
38. Արքեպս, վերատեսուչ Մերտի՞ն քաղաքի, 1452 թ. — 27
39. Գրիչ, որդի Յակոբ քհնյի. Աղթամարում աշակերտել է 4 տարի Մինաս ծաղկողին. 1452 թ. Մըղուք գյուղում օր. Աւետ., 1459 թ. Արծկէում Աւետ. և Յայսմաւուրք, 1460 թ.-Ճաշոց, 1463, 1464 թթ.-2, Աւետ. 1465 թ. Գեղարքունեաց Կած գյուղում-Ճաշոց, 1471 թ. Արծկէում-Աւետ. — 28, 124, 126, 127, 135, 196, 217, 230, 231, 324
40. Քհյ, որդի Ղազար քհնյի, որ 1452 թ. Մըղուք գյուղում ստ. Աւետ. — 28
41. Գրիչ, 1452 թ. Ստեփանոս կր.-ի պատվերով օր. Գանձարան — 29
42. Քհյ, հնգյլ որդի բանաստեղծ Առաքել Բաղիշեցու, հշվ. 1453 թ. — 32
43. Եղբ. Մելքիսէթ գրչի, որ 1453 թ. Աւան գյուղում օր. Գանձարան — 33
44. Վրդ. գրիչ, որդի Սիոնի. 1453 թ. Վարագայ վանքում օր. Մաշտոց: Հավանաբար նույնն է Յովհաննէս արեղայ Վարդեցի կոչվածը, որ 1453-ից առաջ օր. մի Քարոզգիրք — 35, 37
45. Որդի Էվատշահի. ԺԳ դարի վերջերին ստացել էր մի Ճառքնտիր, որ 1453 թ. նվիրեց իր որդեգիր տանուտէր Թումային: Վերջինս կազմել տվեց այն Սղդայի վանքում — 36, 37
46. Որդի Խաչատուրի, որ 1453 թ. ստ. Աւետ. — 37
47. Գրիչ, 1453 թ. Հոգեաց վանքում օր. Շարակնոց — 38
48. Վարագայ վանքի երկու միաբաններ, 1454 թ. (սրանցից մեկը հշվ. նաև 1480 թ.) — 40, 445

Յովհաննէս

49. Քնուու որդի Վարդան կր.-ի, որ 1454 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 41
50. Գրիչ, 1454 թ. Բաղենից վանքում օր. Աւետ. — 42
51. Եղբ. Ատոմ քհնյի, որ 1454 թ. Աղթամարում սա. Աւետ., իսկ 1467 թ. Արծկէում Ոսկեփորիկ — 45, 138
52. Եպս Բազէշի, ազգանունն է Բամուրենց, հշվ. 1454—1467 թթ. — 46, 101, 141, 160, 194, 195, 254, 257
53. Եպս, «Տաւիլ» մականունով. 1454 թ. Երուսաղէմում սրա խնդրանքով օր. Աւետ., հշվ. նաև 1463 թ. որպես հոգևր հայր Մարգարէ գրչի — 48, 204
54. Առաջնորդ Տիւրիկի Խուռնայիւղ վանքի, 1454 թ. — 48
55. Պր., հորեղբայր մահդասի Կիրակոսի, որ 1454 թ. նորոգել տվեց մի Աւետ. — 49
56. Հորեղբայր ոչս Մանկտաւագի, հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52
57. Վերոհիշյալ ոչս Մանկտաւագի ազգականներեց երկուսը (մեկը՝ հնգյլ) — 52
58. Միաբան Բասենի Սպիտակ վանքի, 1455 թ. — 53
59. Քհյ, ուսուցիչ Դաւիթ քհնյի, որ մեռավ 1455 թ. կիսատ թողնելով սկած Աւետարանի օրինակութիւնը — 55
60. Հայր Խաչատուր քհնյի, որ 1455 թ. Արճէշում ստ. մասամբ իր հնգյլ որդու օրինակած Աւետարանը — 55
61. Եղբ. Հայրապետ գրչի, քնոդդի Թումայ Մինասենցի և հայր Կարապետ ծաղկողի. հշվ. եղբոր կողմից 1455—1478 թթ. Աղթամարում — 57, 128, 303, 313, 314, 431
62. Տանուտէր, որդի Ֆախրագինի, որ 1455 թ. Աղթամարում ստ. Ճառքնտիր — 58
63. Պր. կամ տանուտէր, որդի Մեծատուրի, 1455 թ. Փասավանքում, իր Յովաննէս եղբոր հետ միասին (ինքը՝ Յովաննէս է կոչվում) ստ. Աւետ. — 58, 59
64. Խեզանի Դամաղիկի վանքի միաբաններից երեքը (2-ը՝ Յոհաննէս, մեկը՝ Յովաննէս), հշվ. 1455—1469 թթ. — 59, 274, 293, 296
65. Եպս Տրապիզոնի, 1455 թ. — 61
66. Միաբան Երուսաղէմի սր Սարայի մենաստանի, 1455 թ. օգնում էր Բաղէոս գրչին թուղթ կոկելով — 62
67. Դպիր, Երուսաղէմացի, 1455 թ. կազմեց մի Աւետ. — 62, 63
68. Կթղկա Աղուանից, «որդի պարոն Զալալի»,

Յովհաննէս

- Հշվ. 1456—1468 թթ. — 66, 219, 244, 245, 272
69. Նղր. պր. Կիրակոսի, որ 1456 թ. Բասենում սա. Ճաշոց — 67
70. ՄԼԺոփայ վանքի միաբաններից երեքը 1456 թ. — 71
71. Կր. միաբան Մեծուխայ վանքի, քեռորդի վանահայր Վարդանի, Հշվ. 1456 թ. 1464 թ. նահապետական Երեմիայի մոտ գտնվող Ովիտ կողմի վայրում — 71, 218
72. Հայր Մարգարէ դրչի, որ 1456 և 1463 թթ. Բերդանորի վանքում օր. 2 Աւետ. — 73, 200
73. Նղր. վերոհիշյալ Մարգարէ դրչի — 73, 200
74. Հնգյւ որդի Ստեփանոս գրչի, որ 1456 թ. Շատուան գյուղում օր. Մաշտոց — 74
75. Հնգյւ որդի Աստուածատուրի, որ 1456 թ. Փասավանքում օր. Աւետ. — 75
76. Անկրճաֆ վերոհիշյալ Աստուածատուրի — 75
77. Գրչի, 1456 թ. Բաբերդում օր. Աւետ. — 77
78. Որդի պր. Աւետիքի, 1456 թ. Կաֆայում ստ. Աւետ. — 78
79. ՔՀյ, 1457 թ. Արգելանում, 3 ճառ արտադրելով օգնեց Յայսմաուրք օրինակող Ղազար գրչին — 80
80. Վրդ, որդի Յովանէսի. 1457 թ. Յիպնայ վանքում օր. Մաշտոց — 80, 81
81. Հայր վերոհիշյալ Յովանէս վրդ. գրչի — 81
82. Տանուտէր, ճշանիկ մականունով, որդի Մկրտչի, 1457 թ. Յիպնայ վանքում ստ. Մաշտոց — 81
83. Որդի վերոհիշյալ տանուտէր Յովանէսի — 81, 82
84. Նրէց ոմն, Հշվ. 1457 թ. Յիպնայ վանքում — 81
85. Կր., 1457 թ. Ուրծ գյուղում Հշվ. որպես երախտավոր խալատուր գրչի, իսկ 1473 թ. որպես ազգ. Մեսրոպէ կր.-ի — 82, 347
86. Նղրորդի Միսիթար կր.-ի, որ 1457 թ. Արճէշում ստ. Ճաշոց — 86
87. ՔՀյ, պապ Կարապետ գրչի, որ 1457 թ. Ոստանում օր. Գանձարան, իսկ 1467 թ. Աւետ. — 89, 260
88. Հգեր հայր Կարապետ քՀյի, որ 1457 թ. ստ. Գանձարան — 89
89. Որդի վերոհիշյալ Կարապետ քՀյի — 89
90. Խճենց, Ոստանի Քարի սբ Աստուածածին եկեղեցու հնգյւ քՀյ-ներից, Հշվ. 1457, 1458 թթ. — 89, 103

Յովհաննէս

91. Ոստանի Քարի սբ Աստուածածին եկեղեցու հնգյւ քՀյ-ներից երեքը, Հշվ. 1457, 1458 թթ. — 89, 103
92. Փակակալ Քարմա երկրի վանքի, 1457 թ. — 92
93. Մահապետ, որդի Խասանի. 1457 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 93, 94
94. Հայր Սարգիս գրչի, որ 1457 թ. Նուսահէմում օր. Գանձարան — 96
95. Նղրորդի Զանշան ապաշխարողի, որ 1457 թ. ստ. Աւետ. — 96
96. ՔՀյ, 1457 թ. Նորագել տվեց մի Աւետ. — 97
97. Գրչի, 1458 թ. Հաղբատում օր. Ճաշոց — 98
98. Վարպետ, 1458 թ. Հաղբատում Ճաշոցի օրինակ շնորհեց Յովանէս գրչին — 98
99. Հաղբատայ վանքի Միաբաններից չորսը, 1458 թ. — 98
100. Արեղայ, գրչի, 1458 թ. Այրիվանքում օր. Մաշտոց — 99
101. Կր., 1458 թ. Հայոց-Քառում ստ. Շարակնոց, Հշվ. նաև 1471 թ. — 99, 315
102. Հայր Զաքարէ վրդի, որ 1458 թ. Խառաբատայ վանքում սա. Սաղմոսարան-Աղօթամատոյց — 100
103. Նղրորդի վերոհիշյալ Զաքարէ վրդի — 100
104. Ոմն, նահատակված Շաշմուտի բերդում 1458-ից առաջ — 102
105. Հայր Յիւ-Աւետիսի, որ 1458 թ. Աղթամարում — 102
106. Մուրատենց, Հշվ. 1458 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 102
107. Նղբ. Ներսէս վրդի, որ 1458 թ. Վանում ստ. Ճաշոց — 104
108. ՔՀյ, որդի Թաւաքալի, 1458 թ. Կեցնայ-ձորի Սորավանք գյուղում օրինակում էր Աւետ., բայց զոհվեց զժբախտ պատահարից — 105—107
109. Տարածած հնգյւ որդի Փաշայ-Միլէքի, որ որդու և ամուսնու հիշատակին 1458 թ. Կեցնայ-ձորի Սորավանք գյուղում ստ. Աւետ. — 106
110. Կր. որդի պր. Թումայի. 1458 թ. Աղբակի նահանգում ստ. Աւետ. — 108, 109
111. Բաբունապետ Համշենցի, ուսուցչապետ Դաբանաղեաց գաւառի Աւագ, ապա Կապուսի վանքին կից ստեղծված բարձրագույն ուսումնական հաստատութիւն Սրա մոտ սովորել են 30 աշակերտներ, որոնցից շատերը վարժ գրիչներ լինելով, ընդօրինա-

Յովհաննէս

- կել են մեծարժեք ձեռագրեր, գրվածքների չերմ խոսքեր ուղղելով իրենց ուսուցչի հաս-
ցեին: Մահացել է 1497 թ. — 110, 190, 191, 207, 212, 213, 231, 410, 446
112. Գրիշ, որդի Մուրուդի, 1458 թ. հնդրակա-
տար Աստուածածնի անապատում օր. Աղո-
թամատոյց, 1470 և 1472 թթ. Կտուցում—2
Աւետ., և 1478 թ. Մովքում-Գանձարան—
— 110, 300, 339, 433
113. Քհյ, որդի Գրիգոր քհյի, որ 1458 թ. ստ.
Յայսմաւորք — 113, 114
114. Հայր Աւագտէր վրդի, որ Բոլորարեւոյ
վանքում (Սրկղունք) օրինակել է ձեռագրեր
և լինելով առաջնորդը այդ վանքի՝ վերա-
շինել է այն. հշվ. 1458, 1475 թթ. — 114, 375
115. Գրագիր կամ գրիշ, որդի Կարապետ քհյի,
աշխատում էր Խլաթում. 1458, 1473 և
1475 թթ. օր. Յայսմաւորք, Մաշտոց,
Աւետ. — 114, 348, 379
116. Քհյ, 1458 թ. ստ. Աւետ. — 114
117. Զավարթնում մեռած որդի Գրիգոր Անդե-
ղակութեցի գրչի, որ 1459 թ. Կիկէթում օր.
Աւետ. — 119
118. Մաղկող, միաբան Հայոց-Թաոի Ամենա-
փրկչի. հշվ. 1459 թ. որպէս ուսուցիչ Մատ-
թէոս գրչի. 1464 թ. կաղմել է Ծաշոց,
1471 թ. ծաղկել Աւետ. — 120, 214, 315
119. Հորեղբ. Աստուածատուր եպսի, որ 1459 թ.
նվիրեց Հոռոմոսի վանքին մի Ծաշոց—122
120. Հայր Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուանում
ստ. Աւետ. — 125
121. Փնսա վերոհիշյալ Մկրտչի — 125
122. Կորեցի, հգէր հայր խոշա Ասլանի, որ
1459 թ. Բաղէշում ստ. Յայսմաւորք—126
123. Գրիշ, «միականի ձերունի», 1459 թ. Եր-
զնկայի Պռաստինք գյուղում օր. Աւետ.—
— 128
124. Քհյ, գրիշ, 1459 թ. օր. Ծաշոց — 129
125. Փակակալ Սանահնի, 1460-ից առաջ լրաց-
րեց պակասներն ու կաղմեց այն Աստուա-
ծաշունչը, որ Սսից Սանահնի էր բերել
Ստեփանոս վրդի: Հավանաբար նույնն է
Յովհաննէս եպսը, որի խնդրանքով 1469 թ.
Ստեփանում օրինակվեց Շարակնոց — 130,
296*
126. Եղբորորդի Ստեփանոս-Ղարիպշահի, որ
1460 թ. Արծկէում ստ. Ծաշոց և 1467 թ.
Վանում Յայսմաւորք — 137

Յովհաննէս

127. Որդի Գրիգոր-Կարապետի, հշվ. 1460 թ.
Արծկէում — 137
128. Հայր Սարգիս քհյի, որ 1460 թ. Արծկէ-
ում ստ. Աւետ. — 139
129. Հայր Միքայէլ գրչի, որ 1460 թ. Արծ-
կէում և 1462 թ. Ունձք գյուղում օր. 2
Աւետ. — 140, 178
130. Որդի վերոհիշյալ Միքայէլ գրչի — 140
131. Հնգյլ որդի վերոհիշյալ Միքայէլ գրչի—140
132. Եղբ. Թումայի, որ 1460 թ. Աղթամարում
ստ. Աւետ. — 142
133. Ամուսին Խոնձայի, որ 1460 թ. Աղթամա-
րում ստ. և նվիրեց Արքեպիսկոպոսի վանքին մի
Աւետ. — 143, 144
134. Որդի վերոհիշյալ Խոնձայի — 143
135. Որդի ոմն գրակ[ի]արի, հշվ. 1460 թ. Աղ-
թամարում — 144
136. Գառնարած, ռարախոխ մահուամբ աւան-
դետց հողին, հշվ. 1460 թ., Աղթամա-
րում — 145
137. Եղբորորդի Վարդան Աղեթցու, որ 1460 թ.
Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 145
138. Գրիշ, որդի Մկրտիչ քհյի, 1460 թ. Խիղա-
նում օր. Աւետ., 1475 թ., ընկերակցութեամբ
մի այլ Յովանէս գրչի՝ Յայսմաւորք, հշվ.
նաև 1474 թ. — 148, 367, 387
139. Եպս, առաջնորդ Եղբորոս մենաստանի,
1460—1477 թթ. — 149, 250, 423
140. Միաբան Մշոյ սբ Յովաննէս վանքի,
1460 թ. — 149
141. Հնգյլ քեռորդի Նիկողայոս եպս Աղթնր-
մանցու, հշվ. 1460 թ. — 151
142. Քհյ, 1460 թ. վկա եղավ Ղրիմի սբ Թո-
րոս եկեղեցուն մի Ծաշոց նվիրաբերե-
լուն — 153
143. Հորեղբ. Ներսէս քհյի, որ 1461 թ. Ուրծում
ստ. Աւետ. — 158
144. Եկեղեցական Բաղէշի սբ Յովաննէս վանքի,
1461 թ. — 160
145. Միաբան Բաղէշի սբ Յովաննէս վանքի,
1461 թ. — 160
146. Եղբ. Խաչատուր Շատուանցու, որ 1461 թ.
նվիրեց Նկարինայ սբ Յարութիւն վանքին
մի Մաշտոց — 162
147. Հնգյլ որդի վերոհիշյալ Խաչատուրի—162
148. Եպս., առաջնորդ Վերին-Վարազայ վանքի,
1461, 1480 թթ. — 164, 445
149. Արեւայ, Գաւաշցի, «ըստ նախնեացն Բը-
ծոնց կոչեցեալ», որդի Բաղգասարի.

Յովհաննէս

- 1461 թ. Շատուան գյուղում ստ. և նվիրեց
սր Վարդանի վանքին մի Գանձարան—165
150. Հնգցի եղբ. վերոհիշյալ Գաւաշցի արեղայի
— 165
151. Միարան սր Վարդանի վանքի, 1461 թ.—
— 165
152. Արեղայ, գրիչ, 1461 թ. օր. Շարակնոց—
— 167
153. Տանուտէր, որդի Գրիգորի, 1461 թ. ստ.
Աւետ. — 167
154. Հայր Վարդան քհնյի, որ 1462 թ. Տփիսի-
սում սա. Աւետ. — 169
155. Շամշուղէում նահատակված երէց, որի
կիներ 1462 թ. ստ. Աւետ. — 170
156. Վրդ. Սանահնեցի, ուսուցիչ Տիրատուր,
Ատոմ և Արիստակէս գրիչների, հշվ.
1462, 1464 և 1475 թթ. — 171, 225, 374
157. Որդի Մըսըր-Մելիքի, որ 1462 թ. Ունձք
գյուղում ստ. Աւետ. — 178, 179
158. Վերոհիշյալ Մըսըր-Մելիքի հնգցի թոռնե-
րից երկուսը — 178
159. Կտուց վանքի միաբաններից երկուսը,
1462 թ. — 181
160. Ժգնաւոր, միարան Կտուց վանքի, 1462 թ.
— 181
161. Հայր Խաչատուր և Ստեփանոս կր. եղ-
բայրների, որոնք 1462 թ. Կտուց վանքում
ստ. Յայսմաւուրք — 182
162. Նղորդորդի վերոհիշյալ Խաչատուրի և Ստե-
փանոսի — 182
163. Քհյ Արծկեցի, 1462-ից առաջ սկսել էր՝
օրինակել Յայսմաւուրք, որ այդ թվակա-
նին ավարտեց Խաչատուր կր.-ը Կտուց
վանքում — 183
164. Մարմնաւի սր Ստեփանոս եկեղեցու քհյ-
ներից երկուսը, 1462 թ. — 183
165. Պր., որդի Սահակի, Մարմնաւի տանու-
տէրերից, 1462 թ. — 183
166. Պր., Մարմնաւի տանուտէրերից երկուսը,
1462 թ. — 183
167. Մընշկանցի մի գերդաստանի անդամնե-
րից և նրանց ազգականներից 6-ը (կոչված
Յովանէս և Յոհանէս), Այս գերդաստանի
անդամները 1462 թ. նվիրեցին իրենց գյու-
ղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 184, 185
168. Տիրիկեցի, Աւագ վանքի սարկաւագներից,
Երորորդի Ստեփանոս գրիչ, հշվ. 1463 և
1464 թթ. — 190, 207, 210, 212
169. Արքեպս Տարօնի, 1463 թ. — 193

Յովհաննէս

170. Նպս Մշոյ սր Կարապետի. նահատակվեց
Բաղէշում 1463 թ. — 193
171. Արեղա, 1463 թ. Տարօնի Նղբող ստ. վան-
քում ստ. Աւետ. — 193
172. Աշակերտ և օգնական Ստեփանոս գրիչ,
որ 1463 թ. Տարօնի Նղբող վանքում օր.
Աւետ. — 193
173. Նղբ. Հալիֆայի, որ 1463 թ. Կտուցում սա.
Աւետ. — 197
174. Քեռորդի Անդրէաս գրիչ, որ 1463 թ. Նւ-
ղոկիայում օր. Աւետ. — 203
175. Միաբան Երուսաղէմի սր Փրկչի, հշվ.
1463 թ., 1467 թ. ստ. «Յիսուս որդի» — 204,
267
176. Մի այլ միարան Երուսաղէմի սր Փրկչի,
1463 թ. — 204
177. Նղբ. Դաւիթ կր.-ի, որ 1463 թ. ստ. Ռամ-
գիրք — 205
178. Դարանաղցի. աշակերտ Յովհաննէս Համ-
շենցու, 1463 թ. Աւագ վանք — 208
179. Միաբան Աւագ վանքի, 1463 թ. — 208
180. Կուսակրոն քհյ, միարան Հայոց-Քառի
Ամենափրկչի, 1464 թ. մի այլ Յովհաննե-
սի հետ միասին (տե՛ս Մ 118) կազմեց մի
Ճաշոց — 214
181. Միաբան Յովհաննավանքի, 1464, 1476 թթ.
— 216, 408
182. Հայր տէր Մարտիրոսի, որ 1464 թ. Արծ-
կէում ստ. Աւետ. — 217
183. Արքեպս, առաջնորդ Արքեւանի կամ Յուս-
կան որդու վանքի, 1464—1478 թթ. — 218,
352, 382, 425
184. Սարկաւագ, 1464 թ. Մալեղկերոյ վան-
քում սրա համար ստ. Աւետ. — 219
187. Յովաննէս և Յոհաննէս՝ եղբայրներ Մելիքի-
սէթ քհնյի, որ 1464 թ. Խորտթանց գյուղում
ստ. Աւետ. — 219
188. Ազգ. Ստեփանոս եպսի, որ 1464 թ. Խըլ-
պաշի վանքում օր. Աւետ. — 221
289. Խլպաշի վանքի միաբաններից երկուսը,
1464 թ. — 221
190. Մահդասի, որդի Դաւթի. 1464 թ. գերու-
թյունից ազատեց մի Աւետ. — 223
191. Պապի եղբ. Կարապետ քհնյի, որ 1464 թ.
նվիրեց Ոստանի սր Աստուածածնին մի
Յայսմաւուրք — 224
192. Որդի վերոհիշյալ Կարապետ քհնյի — 224
193. «Բուլղանդար» մականունով. հգևոր եղբ.
Ատոմ գրիչ, որ 1464 թ. Շատուանում օր.
Յայսմաւուրք — 225

Յովհաննէս

194. Շատուանի հնգյլ քհյ-ներից երկուսը, հշվ. 1464 թ. — 225
195. Շատուանի քհյ-ներից երեքը, 1464 թ.—225
196. Հայր Տիրացու աւագերէցի, որ 1464 թ. Ախալցխայում գնեց մի Աւետ. — 227
197. Որդի վերոհշյալ Տիրացու աւագերէցի — 227
198. Երէց, գրիչ, 1453 թ. օր. Ժողովածու—228*
199. Վարպետ Մաղաքիա կր. գրիչ, որ 1464 թ. Երեւանի վանքում օր. Աւետ. — 228
200. Վրդ, միարան ինչ-որ վանքի, 1465 թ. — 231
201. Եպս Հայոց-Քառի, 1465 թ. — 232
202. Միարան Գետարգելի վանքի (եղվարդի մօտ), 1465 թ. — 232
203. Աննրծագ Աւետիս քհյի, որ 1465 թ. Վանում ստ. Յայսմաւուրք — 233
204. Ազդ. վերոհշյալ Աւետիս քհյի — 233*
205. Որդի Ատոմի, քհյ վանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցու, 1465, 1467 և 1476 թթ.—234, 259, 405
206. Երկու հնղցլ եղբայրներ Աւետիս քհյի, որ 1465 թ. Վանում ստ. Յայսմաւուրք—234*
207. Ազդ. վերոհշյալ Աւետիս քհյի — 234*
208. Խոշա, որդի Գրիգորի և Խալիմ-Խաթունի. Արճիշեցի վաճառական. 1465-ից առաջ Իսպահանում սպանվեց թի ձեռաց հարամկաց — 235
209. Եղբ. վերոհշյալ Խոշայի — 235
210. Եղբ. տանուէր Յոհաննէսի, որ 1465 թ. Աղթամարում ստ. Գանձարան — 236, 237
211. Արքեպս Քաջբերունեաց, առաջնորդ Խառաքսաւ վանքի, 1465—1477 թթ.—236, 246, 281, 322, 344, 421
212. Կր. որդի Մերունի, միաբան Աղթամարի, 1465 թ. Սմբատ թաղաւորից 210 թանկալով գնեց մի Շարակնոց, հշվ. նաև 1466, 1471 թթ. — 237, 238, 240, 309
213. «Փիլիսոփայ», միաբան Աղթամարի, 1465, 1471 թթ. — 240, 309
214. Միարան Աղթամարի, 1465, 1470 և 1471 թթ. — 240, 305, 309
215. Քհյ, 1465 թ. Խաթում ստ. Յայսմաւուրք — 240
216. Արեղայ, 1465 թ. իր ձեռագիր ժողովածուն գրավ գրեց Սարգիս վրդի մօտ, նրա նից ստանալով 10 ոսկի — 242
217. Քհյ, 1465 թ. վկա եղավ վերոհշյալ գործարքին — 242

Յովհաննէս

218. Ուսուցիչ Սամուէլ դրչի, որ 1465 թ. Մանիւայում օր. Ժամագիրք-Տօնացույց—243
219. Եղբ. Մաթէոս քհյի, որ 1466 թ. Եղվարդում ստ. Աւետ. — 244
220. Վրդ. առաջնորդ կամ հէրպետ Խառաքսաւ վանքի. կոչված նաև եպս. Քաջբերունեաց (այլ է № 211-ը), 1466—1474 թթ. — 246, 281, 322, 344, 363
221. Խոշա, որդի Գորգի, 1466 թ. Արծկէում ստ. Գանձարան — 246, 247
222. Քհյ, որդի Գամուրի, 1466 թ. Աղթամարում ստ. Գանձարան — 247
223. Աղթեցի, միարան Արքեպի վանքի, 1466, 1470 թթ. — 248, 303
224. Բելեցի, միարան Արքեպի վանքի, 1466 թ. — 248
225. Գրիչ, 1466 թ. Մոկքի Դաշտ գյուղում օր. Գր. Նարեկացու Մատեան ողբերգութեանը — 248
226. Քհյ, 1466 թ. Մոկքի դաշտ գյուղում ստ. Գր. Նարեկացու Մատեան ողբերգութեանը — 249
227. Հայր Մխիթար գրիչ, որ Մոկքի Բռնաշէն գյուղում 1466, 1478 թթ, օր. 2 Աւետ.—249
228. Սարկաւագ, որդի վերոհշյալ Մխիթար գրիչ — 249
229. Ազդ. վերոհշյալ Մխիթար գրիչ — 249
230. Եղբ. այն մարդու (անունը չի պահպանվել), որ 1466 թ. Բռնաշէն գյուղում ստ. Աւետ. — 249
231. Հերպետ եղբոր վանքի, 1466 թ. — 250
232. Եպս Խարբերդի, որդի Լիպարիտի, 1466 թ. ստ. Ժաշոց — 251
233. «Գրոց աշակերտ» Կապուսի վանքում, 1466 թ.— 251
234. Քհյ, 1466 թ. Ղրիմում հորդորեց իր բեռի պր. Յովաննէսին մի Աւետ. նվիրել սր Նիկողայոս եկեղեցուն — 252
235. Պր., որդի պր. Մանուկի, 1466 թ. Ղրիմի սր Նիկողայոս եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. (հմմ. № 234) — 252, 253
236. Որդի Յակոբ քհյի, 1466 թ. Ղրիմում 1200 սպիտակով վաճառեց պր. Յովաննէսին մի Աւետ. — 253
237. Եպս, «Ժառանգապահ» Ղրիմի առաջնորդ Մաղաքիա արքեպսի, 1466, 1467 թթ.—253, 267, 268
238. Արեղայ, գրիչ, 1466 թ. Կաֆայում օր. Գանձարան — 253

Յովնանց

239. ՔՀյ, 1466 թ. Կաթայում սա. Գանձա-
րան — 253
240. Հայր Հրապետ գրչի, որ 1460 թ. օր.
Մաշտոց — 254
241. Որդի վերոհիշյալ Հրապետ գրչի — 255
242. Սրա հիշատակին 1466 թ. ինչ-որ սր ծա-
րույթին եկեղեցու նվիրեցին Աւետ. — 255
243. Եղբ. Ստեփանոս գրչի, որ 1466 թ. օր.
Շարակնոց — 255
244. Չախրկանց գյուղի տանուտերերից, 1467 թ.
Աղթամարում ստ. Ճառքնտիր — 257
245. Յովանէս և Յոհանէս՝ որդիք Սուլթանշահի,
որ 1467 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 260
246. ՔՀյ, որդի Թումայի. 1467 թ. Ոստանում
ստ. Աւետ. — 261
247. Հորեղբ. Յովհաննէս քՀյ, որ 1467 թ. Ոս-
տանում ստ. Աւետ. — 261
248. Տանուտէր, աղբ. վերոհիշյալ Յովհաննէ-
սի — 261
249. Երկու հորաքրոջորդիներ վերոհիշյալ Յով-
հաննէսի — 261
250. Եղբ. Դաւիթ կր.-ի, որ 1467 թ. Եղրդոս
վանքում ստ. Յակոբ Ղրիմեցու Մեկն. տո-
մարի — 262
- 251 Միաբան Սիրունքարի վանքի, 1467 թ. — 263
252. Մերաբոյս մանկութեան Սիրունքարի վան-
քում, 1467 թ. — 263
253. Եղբ. Սահակ կր.-ի, որ 1468 թ. Խիզանում
ստ. Աւետ. — 270, 271
254. Միաբան Խլաթի Մատնէվանքի, 1468 թ. —
— 272
255. Հորեղբ. Սարգսի, որ 1468 թ. Խիզանում
ստ. Աւետ. — 274
256. Քեռի վերոհիշյալ Սարգսի — 274
257. Եղբ. վերոհիշյալ Սարգսի — 275
258. Գրիչ, որդի Մելքիսեթ քՀյի, 1468 թ. Գա-
մաղիէլի վանքում օր. Մաշտոց, 1471 թ. —
Աւետ. — 275, 322
- 259 ՔՀյ Բալուի Հաւաւանք եկեղեցու, 1468 թ.
— 276
260. Երեց, 1468 թ. Անկիւրիայում հիշատակա-
րան գրեց ոմն Մարթայ-Խաթունի կողմից
ձեռագիր նվեր ստանալու մասին — 277
261. ՔՀյ, 1469 թ. Տաշոզ գյուղում, ի վայե-
լումն իր Սարգիս որդու ստ. և ծաղկել ու
կազմել տվեց մի Աւետ. — 282
262. Զաքարոնց, երախտաւոր Խարայէլ գրչի,
որ 1469 թ. Փասավանքում օր. Յայսմա-
տուրք — 282
263. Չորս նույնանուն ազգականներ մահադասի

Յովնանց

- Ստեփանոսի, որ 1469 թ. Փասավանքում
ոտ. Յայսմատուրք — 282
264. Մաղկոզ և կազմող. 1469 թ. Բիւրակա-
նում ծաղկեց ու կազմեց մի Տաղարան — 288
265. Որդի Մկրտիչ գրչի, որ 1469 թ. Բիւրա-
կանում օր. Տաղարան — 288, 289
266. Եղբ. և եղրորդրդի վերոհիշյալ Մկրտիչ
գրչի — 288
267. Գրագիր, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 290
268. Երկու նույնանուն քՀյ-ներ, հշվ. 1469 թ.
Բիւրականում — 290
269. Արեղայ ոմն, հշվ. 1469 թ. Բիւրակա-
նում — 290
270. Ամբերդի քՀյ-ներ, 1469 թ. — 290
271. Ոմն, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 290
272. Գրիչ, օրինակել էր այն Մաշտոցի մեծ
մասը, որ 1469 թ. Հերմոնի վանքում
ավարտեց Անանիա գրիչը — 291*
273. Արեղայ, առաջնորդ Բրէժու (Գորիի մոտ)
սր Լուսատուրի, 1469 թ. — 292
274. ՔՀյ, որդի Շահպարտի, 1469 թ. Խարբեր-
դում սա. Աւետ. — 292
275. Եղբ. տանուտէր Արիստակէսի. 1469 թ.
երկուսով միասին ռօզնական եղեն ի գին
Աւետարանին — 292
276. Հայր Նորմանուկի, որ 1469-ից հետո նվի-
րեց Աւագ վանքին մի Աւետ. — 294
277. Նաղաշ Եղեկեցի. վարպետ Կիրակոս Եպս
Տրապիզոնցու, որ 1469 թ. Նիսիա գյու-
ղում օր. Մաշտոց — 295
278. Հնգյւ եղբ. Ներսէս կր.-ի, որի հարա-
զատները 1469-ից հետո Աւագ վանքին
նվիրեցին Ղատիֆա շուրջառ — 295
279. Տանուտէր, 1469 թ. Գամաղիէլի վանքում
ստ. Աւետ. — 295, 296
280. Հայր վերոհիշյալ տանուտէր Յոհաննէսի, —
295, 296
281. Գրիչ, 1470 թ. Վերի-Նորավանք և Մեղուս
վանքերում օր. Մաշտոց — 298, 299
282. ՔՀյ Ոստանի սր Ստեփանոս եկեղեցու,
1470 թ. — 299
283. Աղբ. Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ. Արրերդի
վանքին նվիրեց մի արտ — 301
284. Մաճկալ Արրերդի վանքի, 1470 թ. — 303
285. Հայր խոջա Աւետիսի, որ 1470 թ. Արրեր-
դի վանքին նվիրեց մի արտ՝ Վարդենիս
գյուղում — 304
286. Փակակալ Աղթամարի, 1471 թ. — 309, 311
287. Հայր 1471 թ. Հայոց-Թառում Աւետ.

Յովհաննէս

- ստացած անունն անհայտ մի անձնավորութեան — 314
298. Արեղայ, գրիչ, 1471 թ. Աղշոց վանքում օգնում էր Վարդան եպս գրչին — 316
299. Եղբ. Գալուստ քհնյի, որ 1471 թ. Սիւնիքի Արեւիկայ գյուղում ստ. Աւետ. — 316
290. Քեռի՝ Անթառանի, որ 1471 թ. Մեղրուանց վանքում ստ. Աւետ. — 317
291. Ուսուցիչ Մաթեոս գրչի, որ 1471 թ. Մեղրուանց վանքում օր. Աւետ. — 318
292. Հնգյւ որդի Վարդան գրչի, որ 1471 թ. օր. Աւետ. — 321
293. Եղբ. Փաշայի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ. — 321
294. Եղբ. Թումայ կր.-ի, հշվ. 1471 թ. — 322
295. Եղբորորդի վերոհիշյալ Թումայի — 322
296. Հայր Յակոբ գրչի, որ 1471 թ. Արծկէում օր. Աւետ. — 324
297. Կր., եղբորորդի տէր Գրիգոր Առնշեցու, որ 1471 թ. Խառաքաստայ վանքում ստ. Աւետ. — 322, 323
298. Խմբիկ գյուղի քհնյ-ներին, 1471 թ. — 324
299. Քարտուղար, ուսուցիչ Մկրտիչ եպսի, որ 1471 թ. օր. Աւետ. — 328
300. Կր., վերոհիշյալ Մկրտիչ եպսի մյուս ուսուցիչը — 328
301. Սարկաւազ, հնգյւ եղբ. Թորոս եպս Շահ-րիեարենցի, որ 1471 թ. Սիւրիհիսարում օր. Ճաշոց — 328
302. «Ղարաճայ» մականունով, 1471 թ. ստ. Գանձարան — 330
303. Որբ մանուկ, աղջ. Մովսէս Արծկէցու, 1472 թ. — 332
304. Գրիչ, 1472 թ. Հերմոնի վանքում օր. Գանձարան — 338
305. Քհնյ, աշակերտ Յովանէս գրչի, որ 1472 թ. նրա համար օր. Գանձարան — 338
306. Պր., հորեղբորորդի Գրիգոր քհնյի, որ 1472 թ. Արճէշում ստ. Մտշտոց-Գանձարան — 339
307. Հայր Կուրիաշայի, որ 1472 թ. Անկիւնեաց վանքում ստ. Աւետ. — 340
308. Հորեղբայր Խազարբէկի, որ 1472 թ. Կտուցում ստ. Աւետ. — 340
309. Թո՛ռ Մկրտիչ, որ 1472 թ. Կտուցում ստ. Աւետ. — 340
310. Վրդ, «Բանճարկեր» մականունով, 1472 թ. Կաֆարում վաճառեց մի Շարակնոց — 341

Յովհաննէս

311. Հայր Յովսէփ գրչի, որ 1473, 1474 թթ. Սորի գյուղում օր. 2 Աւետ. — 342, 368
312. Եպս, հորեղբայր վերոհիշյալ Յովսէփ գրչի — 342
313. Մեծ պապ Մովսէս կր.-ի, որ 1473 թ. Սորի գյուղում ստ. Աւետ. — 342
314. Փակակալ Գետտմիշյալ (Խաչենաձորի) վանքի, 1473 թ. — 344
315. Սուխարայ վանքի միաբաններին երկուսը, 1473 թ. — 344
316. Միաբան Բոլորարեբրդի վանքի (Սրկեղունք), 1473 թ. — 346
317. Եղբ. ռէս Մարտիրոսի, որի հիշատակին 1473 թ. Բերկիրում ստ. Աւետ. — 352
318. Քհնյ, Ուռիկ գյուղից, 1473 թ. ստ. Աւետ. — 353
319. Քհնյ, եղբ. Կիրակոս վրդի, որ 1473 թ. Զեյթունում հորինեց կեղծ պատմութիւն իր կարծեցյալ նախահայր Հեթումի և նախամայր Զարմանուհու մասին — 356
320. Քհնյ, եղբ. Մարգարայ գրչի, որ 1474 թ. Վերին-Վարազում օր. Յայսմաւորք — 363
321. Փեսայ Աստուածատուրի, որ 1474 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 364
322. Մորթրոշորդի վերոհիշյալ Աստուածատուրի — 364
323. Մատղավանք գյուղի առաջնորդներին, 1474 թ. — 364
324. Վանի նշանավոր աանուսներին, եղբայր Կարապետ քհնյի, 1475 թ. ուրիշների հետ միասին, մասնակցեց սր Պօղոս. եկեղեցու գմբէթի կառուցման աշխատանքներին. հշվ. նաև 1474 և 1476 թթ. — 366, 391, 405
325. Եղբ. տանուտէր Յովանէսի, որ 1474 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 366
326. Որդի Յովանէս գրչի ուսուցիչ Մկրտիչ քհնյի. հշվ. 1474 թ. Խիզանում — 367
327. Գրիչ, որդի Թումայ քհնյի, որ 1474 և 1475 թթ. Խիզանում օր. Աւետ. և Յայսմաւորք — 367, 387
328. Հորեղբ. վերոհիշյալ Յովանէս գրչի — 367
329. Որդի կամ եղբորորդի տանուտէր Սահակի, որ 1474 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 367
330. «Ընդհանուր Հայոց կաթողիկոս» (ըստ Օրմանյանի՝ 1474—1484), հշվ. 1474—1479 թթ. Սարգիս Բ կթղկսի հետ միասին (սի կաթողիկոսութեան սր էջմիածնի տէրն Յովհաննիսի և Սարգսի) — 369, 384, 393, 400, 402, 417, 418, 421, 423, 426, 437, 438

Ցովհաննէս

331. Աղգ. Մխիթար քարգործի, որ 1474 թ. ստ. Աւետ. — 371
332. Հնդցի հորեղբ. Մկրտիչ արեղայի, որ 1474 թ. նվեր ստացավ Աւետ. — 371
333. Եղբ. Յակոբ քչի, որ 1474 թ. ստ. Աւետ. — 371
334. Արևղայ, հորեղբորդի Արիստակէս գրչի, որ 1475 թ. Սանահնում օր. Աւետ. — 374
335. Արևկայ Վայոց-ձորի, Պոսեան տոհմից, եղբ. իշխան Զումայի. նստում էր Այրի-վանքում, հշվ. 1475—1478 թթ. — 375, 378, 397, 400, 427
336. Եղբ. Սատաղայի, որ 1475 թ. Բոլորաբերդի անապատում ստ. Աւետ. — 377
337. Արևղայ, աշակերտ Աւագտէր վրդի, հշվ. 1475 թ. Բոլորաբերդի (Սրկղունք) անապատում — 370
338. Որդի Դաւիթ գրչի, որ 1475 և 1478 թթ. Բոլորաբերդի (Արկղունք) անապատում օր. Աւետ. և Ճառնտիր — 378, 428
339. Աղգ. Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խլաթում ստ. Աւետ. — 379
340. Յովանէս և Յոհաննէս՝ եղբայրներ Գրիգոր կր.-ի, որ 1475 թ. Արծկէում ստ. Յայամատուրք — 381
341. Եղբ. Յովսէփի, որ 1475 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 384
342. Քեռորդի վերոհիշյալ Յովսէփի — 384
343. Էրէմէլցի, որդի Պէշգէնի կամ Քոչրէկի. 1475 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 385, 386
344. Արեղայ, 1475 թ. Բաղենց անապատում ստ. Աւետ. — 386
345. Հայր Եղա Դամուրի, որ 1475 թ. Խիզա-նում ստ. Յայամատուրք — 387
346. Եղբ. Մարգարէ գրչի, որ 1475 թ. Բալուի Նեխրի գյուղում օր. Աւետ. — 388
347. Եպս Ամասիայի, 1475 թ. — 389
348. Միաբան Սևանայ վանքի, 1476 թ. — 397
349. Նորընծայ միաբան Վերի-Նորավանքի, 1476 թ. — 399
350. Միաբան Վերի-Նորավանքի, 1476 թ. — 399
351. Խոջա, եղբ. Կարապետ քչի, որ 1476 թ. Վանում ստ. Ճառնտիր և Նորոգեց սբ Պօղոսի եկեղեցին — 403
352. Հորաքրոջորդի վերոհիշյալ Կարապետ քչի — 403—404
353. Քչմենց, հորեղբորդի վերոհիշյալ Կարապետ քչի — 404

Ցովհաննէս

354. Երկու այլ աղգ. վերոհիշյալ Կարապետ քչի — 404
355. Որդի Գրիգոր քչի, հշվ. 1476 թ. Վանում — 404
356. Հայր ոսկերիչ Եղանբախչի, որ 1476 թ. Վանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցուն նվիրեց արծաթե սկիհներ — 405
357. Որդի վերոհիշյալ ոսկերիչ Եղանբախչի — 405
358. Որդի Զմբաթ-Խաթունի, որ 1476 թ. Վարադայ վանքին նվիրեց մի այդի — 405
359. Պր., երեսփոխան. Վարադայ վանքի, 1476 թ. — 405
360. Խոջա, Վանի նշանավոր տանուտէրերից երկուսը, 1476 թ. — 405
361. Վանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցու քչի-ներէից, 1476 թ. — 405
362. Խոջա, Շնչեննց ազգանունով, որդի Ստեփանոսի. 1476 թ. Վանի աղամառան ժամատուն և զխցերն շինեց — 406
363. Աղգ. Վարդանի, որ 1476 թ. Փասավանքում ստ. Աւետ. — 408
364. Եղբորդի Իգնատիոս քչի, որ 1476 թ. Անլոց վանքում ստ. Մաշտոց — 411
365. Ռայիս, հորեղբորդի վերոհիշյալ Իգնատիոս քչի — 411
366. Հայր Կարապետ գրչի, որ 1476 թ. Երուսաղէմում օր. Փողոսմածու — 412
367. Եղբ. Աղենբի, որ 1477 թ. Անկիւնեաց վանքում ստ. Աւետ. — 418
368. Գրտընեցի, միաբան Գողթան գաւառի վանքերից մեկի, 1477 թ. — 420
369. Խիկտրեցի, միաբան Դողթան գաւառի վանքերից մեկի, 1477 թ. — 420
370. Արեղայ, միաբան Նույն վանքի — 420
371. Աղգ. դարբին Աւետիսի, որ 1477 թ. Ազնայ գյուղում ստ. Գանձարան — 422
372. Հայր Վարդան կր.-ի, որ 1477 թ. Շատուան գրողում ստ. Գանձարան — 422
373. Քեռի վերոհիշյալ Վարդան կր.-ի — 422
374. Քեռորդի վերոհիշյալ Վարդան կր.-ի — 423
375. Եպս Ռշտունեաց, 1477 թ. — 423
376. Արքեպս, եղբորդի Երզնկայի առաջնորդ Սարգիս արքեպսի, 1477 թ. — 424
377. Երկու նույնանուն աղգ. Յակոբի, որ 1477 թ. Նվիրեց Անճի գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 424
378. Հայր Դանիլի, որ 1477-ից հետո, երէց-կին Տինարից 150 թանկայով գնեց Աւետ. — 424

Յովհաննէս

379. Հղևր եզր. Բշնոյ եպս Գրիգորի, որին 1478 թ. օգնում էր թուղթ կոկելով — 426
380. Աշակերտ Յակոբ գրչի. հշվ. 1478 թ. Հեր-
մոնի վանքում — 429
381. Յովանէս երէց և Յոհաննէս՝ Լղբայրներ
Սիւնեաց արքեպս Յորդանան վրդի,
1478 թ. — 430
382. Կազմարար, որդի Միթար գրչի, որ
1478 թ. Բոնաշէն գյուղում օր. Աւետ.
(Յովհաննէս որդին կազմեց, իսկ Առաքե-
լը՝ ծաղկեց այդ ձեռագիրը) — 432
383. Որդի՝ Յովտն գրչի, տր 1478 թ. Մովքում
օր. Գանձարան — 433
384. Եղր. պր. Ֆարաճի, որ 1478 թ. Հալէպում
ստ. Աւետ. — 434
385. Եպս, 1478 թ. սա. Գիրք ձեռնագրու-
թեան — 435
386. Ոմն, 1479 թ. Արճէշում, իր եղբայրների
հետ սա. Աւետ. — 436
387. Թոռ վերոհիշյալ Յովանէսի — 436
388. Գրիչ, 1479 թ. Խարբերդի Սինամուտ թա-
ղում օր. Յայսմաուրք — 438
389. Խոշա, հորեղբորորդի խոշա Յովսէփի, որ
1479 թ. Մուշում ստ. Աւետ. — 438
390. Քհյ, 1479 թ. Մուշում թուղթ էր կոկում —
438
391. Հայր Կարապետ քհյի, որ 1480 թ. Վա-
րագայ վանքում ստ. Ժողովածու — 444, 445
392. Եզր. վերոհիշյալ Կարապետ քհյի — 445
393. Եղր. տանուտէր Կարապետի, որ 1480 թ.
Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 446
394. Սարկառագ, որդի Զարվար գրչի, որ
1480 թ. Տիրիկում որդու համար օր.
Աւետ. — 447
395. Որդի կամ եղբորորդի Վարձիդուլի, որ
1480 թ. Վրաստանում գնեց մի Աւետ. — 447
396. Կր., «Ճապա» մականունով, 1480 թ. սա.
Ժամագիրք — Տօնացույց — 450
397. Կր., ա՛ղբ. Խերապետի, որ ԺԵ դարի վեր-
ջերին սր Վարդանի վանքին նվիրեց 1460 թ.
օրինակված մի Աւետ. — 142
398. Ոմն, 1589 թ. շարագրեց մի համաձայ-
նագիր — 43*
399. Նուրենայ սր Յարութիւն վանքի միա-
բաններից Երկուսը, ԺԵ—ԺԶ դդ. — 162*
400. Երէց, ԺԶ—ԺԷ դդ. 100 թանկայով գնեց
մի Աւետ. — 416*

Յովսէփ (Յուսէփ, Ուսէփ)

1. Որդի Սուքիաս քհյի, որ 1451 թ. Ռշտու-

Յովսէփ

- նիքի Բերդաձորի վանքում օր. Գանձարան
— 8
2. Եղր. վերոհիշյալ Սուքիաս քհյի — 8
3. Հայրական պապ Տէրտէրի, որ 1451 թ.
Ղրիմում գնեց մի Աւետ. — 11
4. Գրիչ, 1451 թ. ընդօրինակեց մի Աւետ. —
13
5. Գրիչ, 1453 և 1456 թթ. Քաշերունեաց
Ականց գյուղաքաղաքում օր. 2 Աւետ. —
34, 68
6. Աղբ. ուս Մանկտաւագի, հշվ. 1455 թ.
Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52
7. Հայր Ստեփանոս և Աբրահամ կր.-ների,
որոնք 1455 թ. Աղթամարում ստ. Ճաշոց —
57
8. Եղբորորդի մահդասի Հուսիսիմէի, որ
1456 թ. Բաղէշում ստ. Աւետ. — 70
9. Մաճկալ Մեծոփայ վանքի, 1456 թ. — 71
10. Գրիչ, որդի տէր Գրիգորի, 1456 և 1463 թթ.
Բաղէշում օր. Աւետ. և Յկ. Ղրիմեցու
Մկն, տոմարի — 70, 194
11. Քհյ, եղբ. մահդասի Յովհաննէսի, որ
1457 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 94
12. Հայր Յակոբ կր. գրչի, որ 1458 և 1460 թթ.
Աղթամարում օր. Մաշտոց և Աւետ. — 102,
144
13. Եպս, առաջնորդ Վարագայ վանքի, 1458 թ.
— 105
14. Աղբ. Ատոմ քհյի, որ 1460 թ. Արժկում
ստ. Ոսկեփորիկ — 138
15. Որդի Թումայի, որ 1460 թ. Աղթամարում
ստ. Աւետ. — 142
16. Ոմն, հշվ. 1460 թ. Աղթամարում — 144
17. Եպս, 1461 և 1462 թթ. Շահապունեաց-ձորի
Կուգոյ վանքում օր. Պատարագամատոյց
և Շարակնոց (հմմ. № 22-ի հետ) — 159,
171
18. Աներ ներկարար Քարիմագիւնի, որ 1461 թ.
ստ. Աւետ. — 168
19. Եղբ. տէր Ստեփանոսի, որ 1462 թ. Տե-
պուր գյուղում օր. Աւետ. — 170
20. Որդի Խաչատուրի, տր 1462 թ. իր եղ-
բայրների հետ Մրնշկան գյուղի եկեղե-
ցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185
21. Հերպետ Դարանաղեաց գաւառի Աւագ
վանքի, 1463 թ. — 190, 208
22. Միաբան Աղթամարի, 1465, 1471 թթ. —
240, 309
23. Եպս, 1466 թ. նորոգեց մի Շարակնոց,
1471 թ. կազմեց Աւետ., 1473 թ. օր.

Յովնէփ

- Աւետ. (նույնն է արդյո՞ք Ք 16-ը կամ Ք 39-ը) — 255, 330, 345
24. Քեռի Մարտիրոս կր. դրչի, որ 1467 թ. Ղրիմում օր. Յայսմաուրբ — 267
25. Մյուսրան հոյաթի Մատնէվանբի, 1468 թ. — 272
26. Աղդ. մահդասի Ստեփանոսի, որ 1469 թ. Փասավանքում ստ. Յայսմաուրբ — 282
27. Ոմն, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 289
28. Եղորորդի Գրիգոր Կիրակոսենցի՝ Արբերդի վանքի երախտավորներից, 1470 թ. — 304
29. Փնսա Գրիգոր գրչի, որ 1470 թ. Աղթամա-րում օր. Աւետ. — 305
30. Քեռորդի այն անձնավորութեան, որ 1471 թ. Հայոց-Քառում ստ. Աւետ. — 315
31. Որդի Կուրիաշայի, որ 1472 թ. Անկիւ-նեաց վանքում ստ. Աւետ. — 340
32. Գրիչ, որդի Յովանէս քհնյի. 1473 և 1474 թթ. Խիզանի Սորի գյուղում օր. 2 Աւետ. — 342, 368
33. Միաբան Սուխարայ վանքի, 1473 թ. — 344
34. Որդի Վարդան քհնյի, որ 1473 թ. Սզեր-դում ստ. Ճառքնտր — 354
35. Եղբ. Մկրտիչ արեղայի, որ 1474 թ. Նվեր ստ. Աւետ. — 371
36. Որդի Ժամհար Մկրտչի. 1475 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 384
37. Քհնյ գրիչ. 1476 թ., Գրիգոր գրչի հետ միա-սին օր. Յայսմաուրբ — 392
38. Խոջա, հայր խոջա Քրմանի, որ 1476 թ. Վանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցուն նվիրեց արծաթե սկիհ և բուրվառ — 404
39. Շիրինենց, 1476 թ. Աղթամարում միջնորդ եղավ Քումայ գրչի և պատվիրատուի մի-ջև — 407
40. Հայր Վարդանի, որ 1476 թ. Փասավան-քում ստ. Աւետ. — 408
41. Նպս, գրիչ, 1476 թ. Դարանառեաց դաւա-ռի Վարդենցոց վանքում օր. և կաղմեց մի Սաղմոսարան (հմմ. Ք 22-ի հետ) — 409
42. Խոջա, «իշխան Տարունոյ գաւառի», որդի պր. Սէթի. 1479 թ. Մուշում ստ. Աւետ. — 437, 438
43. Կր., երախտաւոր Կարապետ գրչի, որ 1480 թ. Վարազայ վանքում օր. Ժողովա-ծու — 445

Յորդանան

1. Հայր Խաչատուր գրչի, որ 1460 և 1461 թթ.

Յորդանան

- Ուրծում օր. Յայսմաուրբ և Աւետ. — 132, 158
2. Պր., Մարմնոյ տանուտէրերից, 1462 թ. — 183
3. Որդի հլուան Հնդուշահի, որ 1470 թ. Գող-թան դաւառում ռդԱւետարանիս կողն յո-րոգեաց — 298
4. Վրդ., որդի Շմաւոնի, 1476 թ. հշվ. որպեյ Դանիէլ վրդի աշակերտներից մեկը, 1478 թ. Քուղթ կոկելով օգնում էր իր հղեր Զղր. Բշնոյ եպս Գրիգորին, նույն թվականին՝ Օձունում ստ. Շարակնոց, որի հիշատակա-րանում կոյված է արքեպս Սիմեոն — 396, 426, 429, 430

Յովիտայ

1. Հորաքույր Մամուէլ Կաղաւի. որ 1406 թ. Կապոսի վանքում ծաղկեց Գանձարան — 251
2. Դուստր Գրիգոր քհնյի, որ 1472 թ. Արճէ-շում ստ. Մաշտոց-Գանձարան — 339
3. (Գրված՝ Ուղիտ), աղգ. Մարգարէ գրչի, որ 1475 թ. Բաւուի Նեխրի գյուղում օր. Աւետ. — 388

Յունան

1. Ոմն, հշվ. 1451 թ. Խիզանում — 10
2. Եղբ. Փասավանք գյուղում աշխատող Իս-րայէլ գրչի, հշվ. 1456, 1476 թթ. — 76, 408
3. Եղբ. խոջա Ասլանի, որ 1459 թ. Բաղէ-շում ստ. Յայսմաուրբ — 125
4. Եղբ. տանուտէր Փանիկի. հշվ. 1469 թ. Խիզանի Գամաղիէլի վանքում — 246
5. Քոռ Սաղաղայի, որ 1475 թ. Բուրմարբերդի անապատում ստ. Աւետ. — 377
6. Եպս, «տեսուչ Բասենու գաւառիս և Աւ-խտեաց (Օլթի) գաւառին», 1455, 1456 թթ. — 53, 67
7. Ոմն, հշվ. 1456 թ. Վերի-Նորավանքում — 65
8. Եղբ. Դանիէլ վրդի, որ 1464 թ. Հայոց-Քառում ստ. Ճառքոց — 214

Յուսիկ (գրված՝ Ուսիկ) — Աշակերտ ոմն, որ ուրիշների հետ միասին 1476 թ. ստ. Մատ-թէոս գրչի օրինակած Գիրք թղթոց — 413

Յուստիանէ — Տե՛ս Ուստիանէ

Նադար-Փուշայ — Աղգ. Գուլիաշայի, որ 1474 թ. Մղաքու վանքում ստ. Աւետ. — 365

Նադամէկ — Քոռ Մկրտչի, որ 1459 թ. Շա-տուան գյուղում ստ. Աւետ. — 125

Նազիկ — Աղդ. ուն Մանկաաւագի, հշվ. 1455 թ.

Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52

Նազլիխան — Կին Ստեփանոս գրչի, որ 1451 թ. օր. Յայմաուրք — 14

Նագիաբուն

1. Մայր Ստեփանոս գրչի, որ 1456 թ. Բաղէշում օր. Աւետ. — 71

2. Ոմն, հշվ. 1462 թ. — 186

3. Մայր տանուտէր Առաքելի, որ 1469 թ. Նվիրեց Սուրս գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 293, 294

Նագմիլի (Նագմիլէթ)

1. Մայր Խալիմ-Խաթունի, որ 1465 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 235

2. Կին խոշա Շահրիմանի, որ 1474 թ. Կազմել և նորոգել տվեց մի Աւետ. — 369

3. Աղդ. Վարդանի, որ 1476 թ. Փասաճանքում ստ. Աւետ. — 408

Նաճապետ

1. Քհյ, աղդ. Հալիֆայի, որ 1463 թ. Կտուցում ստ. Աւետ. — 197

2. Միարան Բուրաբերդի (Սրկղունքի) վանքի, 1478 թ. — 427

Նայիպշան — Որդի խոշա Քրմանի, որ 1479 թ. ստ. Հմայիլ — 440

Նանայ — Դուստր Վարդանի, հշվ. 1454 թ. Լիմում — 43

Նար — Արքեւնց գյուղի տանուտէրերից, 1459 թ. — 128

Նարադին — Որդի ներկարար Փարիմադինի, որ 1461 թ. ստ. Աւետ. — 168

Նասիր

1. Նղբ. Վրթանէս քհյի, որ 1456 թ. Աղուանքի Գետամիշոյ վանքում ստ. Աւետ. — 87

2. Նղբ. Զաքար աբեղայի, որ 1458 թ. գնեց մի Շարակնոց — 113

Նարգիզ — Քույր տէր Գրիգորի. ի վայելումն որի 1456 թ. Բաղէշում օր. մի Աւետ. — 70

Նարդան — Մայր Յակոբ քհյի, որ 1474 թ. ստ. Աւետ. — 371

Նարին

1. Քույր Աստուածատուր եպսի, որ 1459 թ. Նվիրեց Հոռոմոսի վանքին մի Ճաշոց — 122

2. Կին Ամիր-Սարգսի, աղգ. Ներսէս քհյի, որ 1461 թ. Ուրծում ստ. Աւետ. — 158

3. Մայր Կտուց վանքի առաջնորդ Գրիգոր եպսի, 1462 թ. — 182

Նարին-Խաբուն

1. Մայր կոշկակար Փարիմատինի, որ 1464-ից

Նարին-Խաբուն

հետո Ախալցխայում ձորոգել տվեց մի Աւետ. — 227

2. Մայր Դանիէլ վրդի, որ 1476 թ. ստ. Մաշտոց — 396

Նարինը-Խաբուն — Մայր Յովանէսի, որ 1479 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 436

Նար-Մէլիք — Մայր Զաւրվար գրչի, որ 1480 թ. Տիրիկում օր. Աւետ. — 447

Նաւասարդ

1. Որդի Խաչիկի, եղբ. Գրիգոր և Թումայ գրիչների, հշվ. Գրիգոր եղբոր կողմից 1452 թ. Աղթամարում — 21

2. Հնգյլ որդի վերոհիշյալ Գրիգոր գրչի — 21

3. Նղբ. Աղուժ-Խաթունի, որ 1460 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 146

4. Պր., Մարմետի տանուտէրերից, 1462 թ. — 183

Նաւուզ-Խաբուն — Կին Ոստանի քհյ Ատեփանոս Խամիթենցի, 1458 թ. — 103

Ներսէս

1. Շնորհալի, ժՐ. դարի նշանավոր գործիչ և բանաստեղծ — 84, 287

2. Համբրոնացի, եպս Տարսնի, ժՐ դարի նշանավոր մատենագիր — 287

3. Վրդ ոմն, հավաքող (իմա խմբագիր), Մաշտոց կոչվող ծիսարանի, ժամանակն անհայտ (հշվ. 1464 թ.) — 408

4. Արքեպս Նրզնկայի, 1451, 1459 թթ. — 3, 128

5. Արքեպս Սեանի, եղբորորդի Դանիէլ վրդ Սեանեցու, հշվ. 1451, 1464 թթ., որպես արքեպս՝ 1476 թ. — 5, 214, 396

6. Միաբան Վարագայ վանքի, հշվ. 1451-ից հետո՝ և 1480 թ. — 7, 445

7. Հայր Տէրտէրի, որ 1451 թ. Ղրիմում գնեց մի Աւետ. — 11

8. Նրէց, որդի Թումայի. 1451 թ. Արճէշում ստ. Գանձարան — 14

9. Վրդ Ղալամեանց (*). 1452 թ. Որոտնայ յլանքում օր. Ճառնտիր (կասկածելի) — 19

10. Որդի տանուտէր Մկրտչի, որ 1452 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 23

11. Քհյ, հայր Յակոբ կր. գրչի (Նետրաբենց), որ 1452 թ. Արծկէում ստ., իսկ 1464 թ. օր. Աւետ. — 25, 26, 217

12. Արծկեցի, 1452 թ. Կողոց վանքում թուղթ էր կոկում — 26

13. Հնգյլ եղբ. Յովանէս գրչի, որ 1452-ից 1463 թթ. Մըղուք գյուղում, Աղթամարում

Ներառւ

- և Արթիկում օր. ձեռագրեր — 28, 126, 135—136, 142, 196
14. Հայր Առաքել Բաղիշեցու, հշվ. 1453 թ. — 32
15. Ջրբ. Ատոմ քհյի, որ 1454 և 1460 թթ. Աղթամարում և Արծիւում ստ. Աւետ. և Ոսկեփորիկ — 48, 138
16. Հորեղբորորդի ռէս Մանկտաւագի, հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52
17. Վրդ, առաջնորդ Արդեւանի վանքի, Եր վանքի շինեացա, հշվ. 1449—1456 թթ. միշև — 54
18. Սարկաւագ Մեծոփայ վանքի, 1456 թ. — 71
19. Ոմն հերպետ, որին պատկանող ձեռագիր ժողովածուն 1456 թ. օր. Մարտիրոս վրդբ — 78
20. Եպս, որդի Գուրգիւրէկի և Լմնա-Խաթունի, եղբայր Աղթամարի Ստեփանոս Դ. կթղկսի, վարժ գրիչ է. 1457—1475 թթ. Աղթամարում օրինակել է մի շարք ձեռագրեր (5 Աւետ., Մաշտոց, Յայտաւորք) — 92, 103, 163, 199, 301, 311, 367, 385, 402, 407
21. Միաբան Հաղթատի, 1458 թ. — 98
22. Վրդ, որդի Ղազարի, 1458 թ. վանում ստ. Ճաշոց — 104
23. Վարժապետ, ուսուցիչ Մատթէոս գրչի, որ 1459 թ. Այրիվանքում օր. Ճաշոց — 120
24. Թոռնորդի Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուան գյուղում ստ. Աւետ. — 125
25. Միաբան (և հերպետ) Արքերդի վանքի, հշվ. 1460—1470 թթ. — 144, 248, 303
26. Միաբան Մշոյ սր Կարապետ (Յովհաննէս) վանքի, 1460 թ. — 149
27. Քհյ, որդի Հէրատունի, 1461 թ. Ուրծում սա. Աւետ. — 158
28. Կր. միաբան Կտուց վանքի, 1462 թ. — 181
29. Եպս, որդի Ստեփաննոսի, 1462 թ. Տիւրիկում ստ. Աւետ., հշվ. նաև 1480 թ. Զաւրվար գրչի կողմից — 188, 447
30. Հայր Մարգարէ գրչի, որ 1463 թ. Երուսաղէմում օր. Յայտաւորք, իսկ 1467 թ. Սիրունքարի վանքում-Շարակնոց — 204, 262
31. Միաբան Երուսաղէմի սր Փրկչի, 1463 թ. — 204
32. Բաղիշեցի, ծեր միաբան Աւագ վանքի, 1463 թ. — 207
33. Հաղթատացի, աշակերտ Յովհաննէս Համ-

Ներառւ

- շենցի ըարունապետի, հշվ. 1463 թ. Աւագ վանքում — 208
34. Տիւրիկեցի, Աւագ վանքի սարկաւադներէց, 1464 թ. — 209
35. Եպս Ղրիմեցի, առաջնորդ Անկիրիայի, մհ, 1464 թ. ապրիլի 22-ին — 216
36. Ազգ. Ստեփաննոս եպսի, որ 1464 թ. Խըլպաշի վանքում օր. Աւետ. — 221
37. Արքեպս Գաղատիայի, 1464 թ. — 228
38. Թոռ Մանուէլ քհյի, որ 1465 թ. Կած գյուղում ստ. Ճաշոց — 231
39. Միաբան Աղթամարի, 1465—1466 թթ. — 240
40. Միաբան Խիզանի Գամաղիլի վանքի, 1468, 1469 թթ. — 274, 293, 296
41. Երբ նույնանուն ազգականներ մահդասի Սանփանոսի, որ 1469 թ. Փասաւանքում ստ. Յայտաւորք — 282
42. Միաբան Տեղերոյ սր Աստուածածնի, հշվ. 1469 թ. Բիրականում — 290
43. Ոմն, հշվ. 1469 թ. Բիրականում — 290
44. Կր., որդի Աստուածատուրի. Լերդկայ երկրից: 1469-ին (կամ քիչ հետո) սրա հորդորներով ազգականները նվիրեցին Աւագ վանքին դատիֆա շուրշառ, իսկ ոմն Նորմանուկ՝ մի Աւետ. — 294—295
45. Եղբ. իռշա Աւետիսի, որ 1470 թ. Արքերդի վանքին նվիրեց մի արտ՝ վարդենիս գյուղում — 304
46. Որդի Մարտիրոս Բառեցու, որ 1471 թ. Յիր գյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 325
47. Հայր Մկրտչի, որ 1472 թ. Կտուցում սա. Աւետ. — 340
48. Միաբան Սուխարայ վանքի, 1473 թ. — 344
49. «Փլիլիսոփայ», հորեղբ. Արիստակէս գրչի, որ 1475 թ. Սանահնում օր. Աւետ. — 374
50. Ազգ. Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խըլաթում ստ. Աւետ. — 379
51. Գրիչ, որդի Ստեփան քհյի. 1475 թ. Ամասիայում օր. Առաքել Սիւնեցու Աղամգիրք — 389
52. Միաբան Մատնէվանքի. 1476 թ. ստ. Միւնայ-Խաթունի նվիրած. Յայտաւորքը — 403
53. Հայր Իգնատիոս քհյի, որ 1476 թ. Անլոց վանքում ստ. Մաշտոց — 410
54. Հայր Սարգիս քհյի, 1476 թ. ոտ. և կազմել տվեց մի Աւետ. — 413
55. Հայր Սարգիս քհյի, որ 1478 թ. սա. Աւետ. — 435

ՆԵՐՍԵՍ

56. Հայր Մկրտիչ կր.-ի, որ 1479 թ. ստ. Շարակնոց — 436°
57. Քհյ, գրիչ, 1480 թ. Կ. Պօլսում, Ամիրդովլաթ բժշկի պատվերով օր. Միխայէլ Ասորու և Սամուէլ Անեցու ժամանակագրությունները պարունակող մի ձեռագիր—443
58. Բարունակետ, 1480 թ. ժամանեց Վարադայ վանք — 445
59. Արքեպս, առաջնորդ Նկարենայ սր Յարութին վանքի, Ժն—ԺՁ դդ. — 162°

Նէֆամաս (Նէքամայդ)

1. Թոռ Մեքիսեթ դրի, որ 1453 թ. Աւան գյուղում օր. Գանձարան — 34
2. Աղդ. Զիալի, որ 1456 թ. Ռշաունիքի Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ. — 73

Նըղաշ—Խաթուն — Աղդ. Հայրապետ գրի, որ 1471 թ. Աղթամարում օր. Մաշտոց — 312

Նիգար (Նիկար)

1. Քույր մահդասի Շեխի, որ 1457 թ. Ուրծ գյուղում ստ. Ճաշոց — 82
2. Ազգ. խոշա Խալատուրի, որ 1462 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 180
3. Մայր Կիրակոս Զօշկանց գրի, որ 1467 թ. Բաղէշում—Աղթամարում օր. Ճառընտիր — 257
4. Կին Սուլտանշահի, որ 1467 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 260
5. Աղդ. Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ. Արբերդի վանքին նվիրեց մի Աւետ. — 301
6. Աղդ. Յակոբ վրդի, որ 1478 թ. Հերմոնի վանքում ստ. Աւետ. — 429

Նիգար—Խաթուն (Կուլված նաև Նկար) — Կին ռստանցի ռաթա Ասոմի, որ 1460-ական թթ. գերությունից ազատեց մի Աւետ.—22

Նիգարշա[ն]—Խաթուն — Կին Թումանշահի, որ 1476 թ. ստ. Յայսմաուրք — 392

Նիգար—Փաշայ

1. Մորաքույր մահդասի Ստեփանոսի, որ 1457 թ. Արգելանում ստ. Յայսմաուրք, իսկ 1467 թ. Ռրճիկում—Ճառընտիր — 80, 137
2. Դուստր տանուէր Մերիսի, որ 1462 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 187

Նիկողայոս (Նիկողոս, Նիկողոս)

1. Գրիչ, որդի Վարդան գրի, 1452—1474 թթ. Վանում, հոր հետ միասին (երբեմն նաև մենակ) օրինակում էր ձեռագրեր — 24, 35, 36, 104, 198, 234, 258, 321, 366
2. Անեք Յովանէսի, որ ԺԴ. դարի վերջերին ստացած Ճառընտիրը 1453 թ. տվեց իր որդեգիր Թումային — 37°

Նիկողայոս

3. Եպս. Աղբերմանցի. 1460 թ. Աղբերմանում օր. Ճաշոց — 150
4. Քհյ, պապ Կիրղի, որ 1460 Յաշի սր Աստուածածին եկեղեցուն նվիրեց մի Ճաշոց — 152
5. Որդի վերոհիշյալ Կիրղի — 152
6. Պոնտացի. 1463 թ. Աւագ վանքում աշակերտում էր Յովհաննէս Համշենցուն. 1478 թ. Երուսաղիմ—Աւագ վանք—Տրապիզոնում օր. Շարակնոց — 208, 433
7. Միարան Խլպաշի վանքի, 1464 թ. — 221
8. Գրիչ, 1464 թ. Գաղատիայում օր. Մաշտոց — 228
9. Հայր խոշա Մալհամի, հշվ. 1466 թ.—254
10. Եղբ. Յովաննէս քհյի, որ 1467 թ. Վանում ստ. Մաշտոց — 258—259
11. «Աւետ» ծաղկեալ ծերունիս վարպետ Դաւիթ կր.-ի, որ 1467 թ. Եղբորտ վանքում ստ. Յկ. Ղրիմեցու Մկն. տոմարի — 262
12. Հղեր հայր Մարտիրոս գրի, որ 1467 թ. Կաֆայի սր Աննայի վանքում օր. Յայսմաուրք — 268
13. Քհյ ոմն. հշվ. 1469 թ. Բիւրականում—29,
14. Եղբ. Պաղոս վրդի, որ 1474 թ. Մղաքու վանքում օր. Աւետ. — 365
15. Հայր Սադաթիարի, որ 1475 թ. Սանահում ստ. Աւետ. — 374
16. Ոմն. ԺՁ դարում նորոգեց Յովհ. Մանգասարենց նշանավոր գրի 1457 թ. օրինակած Յայսմաուրքը — 88°
17. Նիկոլ Տօմաժիրսենց. 1656 թ. նորոգեց 1353 կամ 1452 թ. օր. մի Ճառընտիր—19°

Նիֆար — Ոմն, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում—290

Նշխուն

1. Կին Թումայի, որ 1460 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 142
2. Մորաքույր Մընշկանցի եղբայրների, որոնք 1462 թ. գյուղի եկեղեցուն նվիրեցին մի Աւետ.— 185
3. Ճնգցլ կին Յովհաննէս քհյի, որ 1467 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 261
4. Աղդ. Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ. Արբերդի վանքին նվիրեց մի Աւետ. — 303
5. Քույր Մարգարայ գրի, որ 1474 թ. Վերին-Վարագում օր. Յայսմաուրք — 363
6. (Գրված՝ Նըղշուն), քույր տանուէր Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խլսթում ստ. Աւետ. — 379
7. Քույր Վարդան կր.-ի, որ 1477 թ. Շատուանում ստ. Գանձարան — 422

Նովգոր — Եղր. Գրյուսի, որ 1477 թ. Գողթան
գաւառում ստ. Աւետ. — 420

Նորագիգ — Երախտաւոր Խաչատուր գրչի, որ
1457 թ. Ուրծ գյուղում օր. Ժաշոց — 82

Նորատունկ (Նորտունկ)

1. Եղր. Յովանէսի, որ 1457 թ. Յիպնայ
վանքում ստ. Մաշտոց — 81, 82

2. Պր., 1463 թ. Արծկէում մասնակցեց մի
Աւետ. գնմանը — 196

3. Սարկաւազ, քեռարդի Սուլթանշահի, որ
1467 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 260

Նորխարուն — Մայր Մարգարէ գրչի, որ 1475 թ.
Բալուի Նիխրի գյուղում օր. Աւետ. — 388

Նորհատ — Ոմն, 1610 թ. ստ. 1470 թ. Անկիւ-
նեաց վանքում օրինակված Աւետարանը —
— 305*

Նորմանուկ — Որդի Յովանէսի, 1460-ից հետո
նվիրեց Աւագ վանքին մի Աւետ. — 294

Նորշան — Որդի Գրիկի. հշվ. 1455 թ. Փաստ-
վանքում — 59

Նորպարուն — Եղր. Մարտիրոսի, որ 1470 թ.
Անկիւնեաց վանքում ստ. Աւետ. — 306

Նուլար (Նուպար)

1. Դուստր Սալուկ-Խաթունի, որ 1466 թ.
ստ. Մաշտոց և Նորոգեց ինչ-որ եկեղեցու
գմբէթը — 254

2. Հարս Գուրիաշայի, որ 1471 թ. Մղաքու
վանքում ստ. Աւետ. — 366

Նուկրար (Նուկպար)

1. Մայր Միհրիշատի, որ 1464 թ. Մալեղկե-
րոյ վանքում ստ. Մաշտոց — 219

2. Դուստր Ստեփանոս քհնի, որ 1469 թ. Հեր-
մոնի վանքում ստ. Աւետ. — 291

3. Մայր Արիստակէս գրչի, որ 1475 թ. Սա-
նահում օր. Աւետ. — 374

Նունուֆար (գրված՝ Նոյնոյֆար, Նո-
նոֆար աղավաղ ձեւերով)

1. Ազգ. Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուանում
ստ. Աւետ. — 125

2. Զոքանչ Աստուածատուր քհնի, որ 1463 թ.
Վանում ստ. Աւետ. — 197

3. Դուստր Կամ եղբորդուստր տանուէր
Սահակի, որ 1474 թ. Խիզանում ստ.
Աւետ. — 367

4. Հնգգ. Բուլոյ Աստուածատուր գրչի, որ
1477 թ. Երեւանում օր. Աւետ. — 424

Նուշիկ — Տէ՛ս Նսէֆ

Նուշիւրվուն (գրված՝ Նըշըրվուն) — Ազգ. Ասը-
պիկի, որ 1475 թ. Բալուի Նիխրի գյուղում
ստ. Աւետ. — 388

Նուսար — Մորաքույր Մկրտչի, որ 1472 թ.
Կտուցում ստ. Աւետ. — 340

Նուրադին

1. Եղր. Խոջա Բումաշահի, որ 1462 թ. Ար-
ճէշում ստ. Յայսմաւուրք — 172

2. Հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 289

Նուրխարուն — Մայր Ներսէս եպս Երուսաղէ-
մացու, որ 1471 թ. Սիւրիհիսարում օր.
Ժաշոց — 327

Նուրմէլիք — Քույր Ստեփանոս քհնի, որ
1469 թ. Հերմոնի վանքում ստ. Աւետ. — 291

Նուրպիկ — Աղա, հայր Ալեքսանոս քհնի. որ
1468 թ. Տրապիզոնում նպաստեց մի Աւե-
տարան կազմելուն — 278

Նուրշահ — Մայր Մելքիսէթ գրչի, որ 1453 թ.
Աւան գյուղում օր. Գանձարան — 33

Նսէֆ

1. Դուստր Հալիֆայի, որ 1463 թ. Կտուցում
ստ. Աւետ. — 197

2. Մորաքույր Աւետիս քհնի, որ 1465 թ. Վա-
նում ստ. Յայսմաւուրք — 234

3. (Կոչված Նակ՝ Նուշիկ), դուստր Միսամի,
որ 1470 թ. Առսերդի վանքին նվիրեց մի
արտ — 304

4. Հարս ռէս Արիշանի, որ ԺՁ գարում ստ.
և Նորոգել տվեց 1457 թ. օրինակված մի
Յայսմաւուրք — 88*

Նսէֆ-Խարուն

1. Քույր Աւետիս քհնի, որ 1465 թ. Վանում
ստ. Յայսմաւուրք — 234*

2. Մայր Կարապետ քհնի, որ 1476 թ. Վա-
նում ստ. Ժառնտիր — 403

Նուշիւ — Մայր Սիմէոն քհնի, որ 1460 թ. Բըշ-
նիում գնեց Գանձարան — 131

Շ

Շադի — Քույր պր. Ամիրգօլի, որ 1455 թ.
Բաղլշում ստ. Աւետ. — 56

Շադի-Փաշայ — Դուստր Զանմէլէթի և Մկրտչի,
որ 1459 թ. Շատուանում ստ. Աւետ. — 135

Շուլա — Եղր. Միհրիշատ կնոջ, որ 1464 թ.
Մալեղկերոյ վանքում ստ. Մաշտոց — 219

Շում — Հնգգլ հորեղբ. Զարար աբեղայի, որ
1458 թ. գնեց Շարակնոց — 113

Շահանդուխտ

1. Քույր Զաքար աբեղայի, որ 1458 թ. գնեց
Շարակնոց — 113

2. Կին Սիմէոն քհնի, որ 1460 թ. Բըշնիում
գնեց Գանձարան — 131

Շահապ

1. Ազգ. ոչն Մանկտաւագի, հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գլուղում — 52
2. Հանկարծամահ եղած եղբ. Գրիգոր րաբունապետի, որ 1471 թ. դարձավ կթղկս — 330
3. Աղղ. Վարդան կր.-ի, որ 1477 թ. Շատուանում ստ. Գանձարան — 423

Շահբար — Որդի տանուէր Ստեփանոսի, որ 1476 թ. Արծկէում ստ. Աւետ. — 402

Շահրուպտղ (գրված՝ Շախպուտախ) — Որդի Մըսըր-Մէլիքի, որ 1462 թ. Ունձր գլուղում ստ. Աւետ. — 178

Նահաղէ (Շահղաղայ, Շահղատ, Շահղաղայ)

1. Հնգցլ որդի յահղասի Շեխի, որ 1457 թ. Ուրծ գլուղում ստ. Ճաշոց — 82
2. Կին ներկարար Քարիմադիինի, որ 1461 թ. ստ. Աւետ. — 167, 153
3. Ազգ. տէր Ստեփանոսի, որ 1462 թ. Տեպուր գլուղում օր. Աւետ. — 170
4. Մայր Վարդան Բաբերդցու, որ 1467 թ. գրավից ազատեց մի ձեռագիր — 268
5. Աղղիկ-թոռ Մլխամի, որ 1470 թ. Արբերդի վանքին նվիրեց մի արտ — 304
6. Քույլ Դուռղանայի. երկուսով միասին 1478 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 431

Շահիկ — Հնգցլ միաբա՛ն Մեծոփայ վանքի, հշվ. 1456 թ. — 71

Շահիւնար (գրված՝ Շայինար) — Դուստր Սարդսի, որ իր եղբայրների հետ 1462 թ. Մընշկտնց գլուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185

Շահիւնար — Ազգ. Մընշկանցի վերոհիշյալ ընտանիքի — 185

Շահնախ (գրված՝ Շանշալ, Շայինշայ)

1. Եղբորորդի Սուլտանշահի, որ 1467 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 261
2. Թոռ Աստաղայի, որ 1475 թ. Բուրբաբերդ, անպատում ստ. Աւետ. — 261, 377

Շահիւլիմ — Քույր Աարդիս քհյի, որ 1476 թ. նորոգել տվեց, իսկ 1478 թ. ստ. Աւետարաններ — 413, 435

Շահլըմբաք — Մայր Մկրտիչ գրչի, որ 1466 թ. Աղթամարում օր. Գանձարան — 248

Շահմանուր — Եղբորորդի Գրիգոր Առնշեցու, որ 1471 թ. Խառաքաստայ վանքում ստ. Աւետ. — 323

Շահմէլիք

1. Հայր Երաշխաւոր սբ Աստուածածին վանքի առաջնորդ Ատոմի, հշվ. 1461 թ. — 163
2. Եղբ. պր. Կոստանդի, որ 1463 թ. Եւդոկիայում ստ. Աւետ. — 203

Շահմէլիք (Շահմէլիք)

1. Զօքանչ ներսէս քհյի, որ 1461 թ. Ուրծում ստ. Աւետ. — 158
2. Կին տանուէր Յոհաննէսի, որ 1465 թ. Աղթամարում ստ. Գանձարան — 236
3. Մայր Գուլիաշայի, որ 1474 թ. Մղաքու վանքում ստ. Աւետ. — 365, 366
4. Ոմն (կի՛ն, Թե այր), Կնու դաւառից, 1475 թ. ստ. Մաշտոց — 391

Շահյազ — Եղբ. Վարդան Բաբերդցու, որ 1467 թ. գրավից ազատեց մի ձեռագիր — 269

Շահնաղար

1. Եղբ. Մէլիքիւթ քհյի, որ 1464 թ. Խորաթանց գլուղում ստ. Աւետ. — 219
2. Եղբորորդի Մանուիլ քհյի, որ 1465 թ. Կած գլուղում ստ. Ճաշոց — 230—231

Շահնիգար (գրված՝ Շախնիգար) — Կին Արգուլբէկի, որ 1458-ից հետո կրկին ստացավ նախկինում իր հորեղբորորդուն պատկանող Աւետարանը — 103

Շահում (ար.)

1. Եղբ. Վրթանէս քհյի, որ 1456 թ. Աղուանքի Գետամիշոյ վանքում ստ. Աւետ. — 67
2. Հնգցլ որդի տանուէր Աստուածատուքի, որ 1475 թ. Խլաթում ստ. Աւետ. — 378

Շահում (իգ.) — Կին վանեցի նվիրատու ոսկերիչ Նղդանբախշի, 1476 թ. — 405

Շահումբէկ — Ազգ. յահղասի Յովհաննէսի, որ 1457 թ. Խիղանում ստ. Աւետ. — 94

Շահպարուն

1. Ոմն, հշվ. 1460 թ. Աղթամարում — 144
2. Հայր Յովաննէս քհյի, որ 1469 թ. Խարբերդում ստ. Աւետ. — 292

Շահրեան — Մայր Յուսկան որդու վանքի առաջնորդ Մկրտիչ րաբունապետի, հշվ. 1475 թ. — 381

Շահուազ — Քույր Շախիաշի, որ 1453 թ. Վանթաւ նորոգել տվեց մի Աւետ. — 35

Շահուուլ — Մայր Մարեմի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ. — 328

Շահուուր

1. Տուղարցի (Զիւլգատրեան), ռորդի Թագաւորին Գերմանիկոյ, հշվ. 1468 թ. — 273
2. Որդի նվիրատու Խոշխաբարի, հշվ. 1476 թ. Վանում — 404

Շահուաւն (ար.) — Որդի Ֆիլ-Աւետիսի, որ 1458 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 162

Շահառան (իգ.)

1. Աղյիկ-թոռ Միխայիլ, որ 1470 թ. Արքեպիսկոպոսի նվիրեց մի արտ — 304
2. Մորարույր Կարապետ քչյի, որ 1476 թ. Վանում ստ. Զառնտիր — 404

Շահամիր

1. Միլենեկ եղբ. Ամիրի. որ 1463 թ. Տփլիսում ստ. Աւետ. — 195
2. Բարկուշատեցի. 1475 թ. Բոլորաբերդի (Սրկղունք) անապատում ստ. Աւետ. — 378

Շահերիար

1. Քեռորդի՝ Շախաշայի, որ 1453 թ. Վանում նորոգել տվեց մի Աւետ. — 35
2. Հայր Քիհան-Խաթունի, որ 1462 թ. Տեպուր գյուղում օգնեց մի Աւետ. օրինակութեամբ — 171

Շահերիման (ար.)

1. Որդի Շատիշայի, որ 1460 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 146
2. Եղբ. Դուշատ-Խաթունի, որ 1464 թ. Արծկեում ստ. Աւետ. — 217
3. Խոշա, 1474 թ. նորոգել ու կազմել տվեց իր եղբորորդի Մաթիոսի ստացած Զառնցը — 369

Շահերիման (իգ.) — Մայր Շատիշայի, որ 1460 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 146

Շահելի — Եղբ. տանուտէր Ստեփանոսի, որ 1476 թ. Արծկեում ստ. Աւետ. — 402

Շահփաշայ (Շախփաշայ)

1. Մահադասի, որդի Ամիրբեկի. 1453 թ. Վանում ճանաչողականություն նորոգել տվեց մի Աւետ. — 35, 36
2. Քույր Ստեփանոս քչյի, որ 1454 թ. ստ. Աւետ. — 50
3. Քույր տանուտէր Յոհաննէսի, որ 1455 թ. Աղթամարում ստ. Զառնտիր — 58
4. Քույր ոստանցի Ստեփանոս քչյի, որ 1458 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 102
5. Դուստր ուսթա Ալեքսանի. հղվ. 1462 թ. Ունձ գյուղում — 179
6. Քրոշդուստր Խաշատուր և Ստեփանոս կր. եղբայրների, որոնք 1462 թ. Կոստանում ստ. Յայսմաուրք — 182
7. Թոռ տանուտէր Յոհաննէսի, որ 1465 թ. Աղթամարում ստ. Գանձարան — 236, 237
8. Քույր ռէս Մարտիրոսի, որի հիշատակին 1473 թ. Բերկրիում ստ. Աւետ. — 352

Շաղաբ — Հորեղբորթոռ խոշա Յովսէփի, որ 1479 թ. Մուշում ստ. Աւետ. — 438

Շաղաւաբ — Վանի Թաղաշիններից, 1476 թ. — 404

Շամամ

1. Եղբորկին Սուքիաս քչյի, որ 1451 թ. Ռշտունիքի Բերդաձորի վանքում օր. Գանձարան — 8
2. Քույր Թովմայի, որ 1452 թ. Վասպուրականում ստ. Աւետ. — 25
3. Տիկին, մայր Գալիթ քչյի, որ մեռավ 1455 թ. Արճէշում, կիսատ թողնելով սկսած Աւետ. օրինակութեամբ — 55
4. Քույր գաւաշցի Յովաննէս արեղայի, որ 1461 թ. Շատուան գյուղում ստ. Գանձարան — 165
5. Դուստր Աստուածատուրի, որ 1463 թ. Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ. — 200
6. Մայր Դաւիթ կր.-ի, որ 1463 թ. ստ. Ռամգիրք — 205
7. Քույր մահադասի Պաւղոսի, որ 1464-ից առաջ ստ. Աւետ. — 222
8. Դուստր մահադասի Ստեփանոսի, որ 1467 թ. Վանում ստ. Յայսմաուրք — 258
9. Մայր Դաւիթ կր.-ի, որ 1467 թ. Եղբորդի վանքում ստ. Յկ. Ղրիմեցու Մին. տոմարի — 262
10. Հարս Սահակ կր.-ի, որ 1468 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 270, 271
11. Քրոշդուստր վերոհիշյալ Սահակ կր.-ի — 270, 271
12. Ազգ. Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ. Արքեպիսկոպոսի նվիրեց մի Աւետ. — 301
13. Մայր ուսթա Վարդանի, որ 1471 թ. Աղթամարում ստ. Յայսմաուրք — 311
14. Մայր Ստեփանոս քչյի, որ 1472 թ. ստ. Աւետ. — 341

Շամ-Խաթուն (Շամք-Խաթուն, Շամէ-Խաթուն)

1. Մայր Յովաննէսի, որ 1457 թ. Յիպնայ վանքում ստ. Մաշտոց — 81
2. Մայր տիկին Դշխուի, որ 1455 թ. Ասպակերտի գյուղում ստ. Աւետ. — 60
3. Քույր պր. Ֆարաճի, որ 1478 թ. Հալէպում ստ. Աւետ. — 434

Շամշադին (Շամսադին)

1. Բաղէշի քուրդ ամիր, հղվ. 1454 թ. Բաղէշում, 1455 թ. Արճէշում — 46, 55
2. Որդի Սալունկ-Խաթունի, որ 1466 թ. ստ. Մաշտոց և նորոգեց ինչ-որ եկեղեցու գրմբեթ — 254
3. Բաբերդացի, ոսկեգործ. 1468 թ. Տրապի-

Շամշադին

զոնում կազմել տվեց Աւետ., որը նվիրեց
Կողոնիայի եկեղեցուն — 278

4. Խոշա, հայր Մկրտիչ արքեպս. հշվ.
1471 թ. — 328

Շամշայ

1. Մայր Սարգիս, Խաչատուր և տէր Աւագ
եզրայրներ, որոնք 1462 թ. Մընչկանց
գյուղի եկեղեցուն նվիրեցին մի Աւետ. —
184, 185

2. Աղզ. Մընչկանցի վերոհիշյալ եղբայրնե-
րի — 185

3. Եղբորդին Թումայ կր.-ի. հշվ. 1471 թ. —
— 322

Շամշայ-Խաթուն

1. Մայր Յովանէսի, որ ԺԴ դարի վերջերին
ստացած Ճառնտիր 1453 թ. նվիրեց իր
որդեգիր Բումային — 37*

2. Քույր Ասում քչյի, որ 1454 թ. Աղթամա-
րում ստ. Աւետ. — 45

3. Աղզ. Աւետիս և Մելքիսեթ կր.-ներ, որոնք
1454 թ. գերությունից ազատեցին
Աւետ. — 48

4. Մայրական տատ Ստեփանոս քչյ Ոստան-
ցու, որ 1458 թ. Աղթամարում ստ.
Աւետ. — 103

5. Մայր Փաշայի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ. —
— 321

6. Մայր խոշա Մուրատի, որ 1474 թ. Վանում
ստ. Ճառնտիր — 365

7. Քույր Գուլիշայի, որ 1474 թ. Մղաքու
վանքում սա. Աւետ. — 365

Շամշիլամար — 1461 թ. իր Մուղալ-Խաթուն
քոջ հետ Վանում ստ. Աւետ. — 164

Շաշիկ — Եղր. Գրիգոր Անդեղակութեցի գրչի,
որ 1459 թ. Կիլիկիայում օր. Աւետ. — 119

Շապան — 1480 թ. Վրաստանում վկա եղավ
մի Աւետարանի վաճառքի — 447

Շապուն — Որդի Վարդազատի, եղբ. Զերմաճո-
րոյ երկրի Յինեց գյուղի ոչս Թումայի,
հշվ. 1451, 1464 թթ. — 4, 223

Շառաւ (Շառու)

1. Որդի կամ քոռ խոշա Յովսէփի, որ
1479 թ. Մուշում ստ. Աւետ. — 438

2. Մահդասի, միաբան նկարենայ սբ Յարու-
թիւն վանքի, ԺԵ—ԺԶ դդ. — 182*

Շառաւե

1. Սինիքի Մցի գյուղի ոչս Մանկտաւագի
ազգականներից երկուսը, հշվ. 1455 թ. —
— 52

2. Հայր տանուտէր Առաքելի, որ 1469 թ.

Սուրս գյուղի եկեղեցուն նվիրեց Աւետ. —
— 293, 294

Շառիկ

1. Առաջնորդ Վերի-Նորավանքի, 1476 թ. —
— 399

2. Հղեր հայր Սարգիս կր.-ի, որ 1478 թ.
Սրկղունքում ստ. Ճառնտիր — 428

Շառիպէկ

1. Ոմն, որդի Սպանդարի, հշվ. 1458 թ. —
— 114

2. Պր., որդի պր. Վարդի Սրա պատվերով
Ամիրզովաթ Ամասիացին 1459 թ. գրեց
իր «Ուսումն Բժշկութեան» աշխատությու-
նը — 115

Շառիշայ — Աղութ-Խաթունի հետ միասին
1460 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 146

Շառնամ — Մայր Գալուստ քչյի, որ 1471 թ.
Սինիքի Արեւիս գյուղում ստ. Աւետ. — 316

Շարաֆ — Ամիր կամ մելիք Բաղլշի, հշվ.
1458 — 1467 թթ. — 101, 126, 149, 194,
195, 257

Շարաֆ-Խաթուն

1. Կին Կարապետ Մանկաբաւի, դուստր Փա-
շայ կնոջ, որ 1451 թ. Վանում ստ. Աւետ.
— 6

2. Հորաքույր Վարդան կր.-ի, որ 1454 թ.
Արճէշում ստ. Աւետ. — 41

Շարխաթուն — Քույր Աղութ-Խաթունի, որ
1460 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 146

Շարմէլէֆ (Շարմէլիք)

1. Քեռու դուստր Վարդան կր.-ի, որ 1454 թ.
Արճէշում ստ. Աւետ. — 41

2. Կին տանուտէր Յոհաննէսի, որ 1455 թ.
Փասավանքում սա. Աւետ. — 58, 59

3. Հնգյւ կին Կարապետ քչյի, որ 1457,
1464 թթ. Ոստանում ստ. Գանձարան և
Յայսմաւուրք — 89, 223

4. Մայր Խաչատուր սարկաւագի, որ 1457 թ.
Ոստանում թուղթ էր կոկում — 90

5. Քույր մահդասի Յովհաննէսի, որ 1457
Խիզանում ստ. Աւետ. — 94

6. Եղբորդին Հայրապետ կր. գրչի, որ 1459 և
1470 թթ. Աղթամարում օր. 2 Աւետ. —
— 128, 303

7. Կին Կարապետ-գրչի, որ 1467 թ. Ոստա-
նում օր. Աւետ. — 260

8. Հորաքույր Յովաննէս քչյի, որ 1467 թ.
Ոստանում ստ. Աւետ. — 261

9. Կին Խազարրէկի, որ 1472 թ. Կտուցում
ստ. Աւետ. — 340

Հարմէ, է, ք

10. Բոռ տանքուէր Աստուածատուրի, որ
1475 թ. Խլաթում ստ. Աւետ. — 379

Շաֆար (աբ.) Որդի հյուան Հնդուշահի, որ
1470 թ. Գողթան դաւառում թղկւետարա-
նիս կողմ նորոգեաց — 298

Ἐν ἑκῇ

1. Կին մահադատի Շէլսի, որ 1457 թ. Ուրծ
գլուղում ստ. Ճաշոց — 82

2. Կին իսաղառուր Շատուանցու, որ 1461 թ.
նվիրեց նկարենայ սր Յարութին վանքին
մի Մաշտոց — 162

3. Մալր Թումալ թՀԻ, որ 1462 թ. ստ. Մաշտոց — 186

4. Կին պր. Կոստանդի, որ 1463 թ. Նագո-
կիայում ստ. Աւետ. — 203

5. Քույր Մխիթար քհյ. Հեշաանցու, որ
1475 թ. Երուսաղէմում ստ. Աւետ. — 390

Շախարբեկ — Եղր. Խոշա Մսրշահի, որ 1473 թ.
Վանում սա. Զադոց — 351

Շաֆար-Խաբուն

1. Զորքանչ Յովանէսի, որ ժԴ դարի վերջերին ստացած իր Ճառընտիրը 1453 թ. նվիրեց իր որդեգիր Թումային — 37^ա

2. Կին Զիալի, որ 1456 թ. Ռշտունիքի Բերդաձորի վանքում նվիրեց Աւետ. — 73

3. Կին տանուտէր Մելքիսեթի, որ 1462 թ.
վանումստ. Աւետ. — 187

Շէի — Մահդասի, որդի Աղլուի, 1457 թ. Ուրծ
գլուղում ստ. Զաշոց — 82

ՇԼԼ — Որդի Միքայէլի, եղբորորդի Գրիգորի,
ի վայելուամբ յորոյ 1456 թ. Բաղէշում ստ.
Աւետ. — 70

Շիրազ — հաթուն կամ մամա, դուստր Ասլա-
նի. 1470 թ. Շուշանց գյուղում նորոգել
տվեց մի Աւետ. — 307

Շիրիւ

1. Արքեւնց գյուղի տանուտէրերից, 1459 թ.
— 128

2. Կին Աստուժ գրչի, որ 1460 թ. Արծկէտա՝
օր. Ոսկեփորիկ — 138

3. Կին Ստեփանոսի, որ 1460 թ. նվիրեց
Ղրիմի սբ Թորոս եկեղեցուն մի Ճաշոց —
— 152

ՆԻՐԻՆ-ԽԱՐՈՆ — ՔՈՒՅՐ ԿՐ. ԱՄԻՐԴՈՒԼԻ, ՈՐ
1455 թ. Բաղէշում սա. Աւետ. — 56

Շիրիմ-Մելիք

1. Մայր Աղիզայէի, որ 1458 թ. Կաֆայում
ստ. Սաղմոս — 111

2. Մայր պր. Յովաննիսի, որ 1466 թ. Ղրի-
մում գնեց մի Աւետ. — 252

Շիրիւ-Մելիք

3. Հնդցի մորաքույր Մարտիրոս կր. գրչի, որ
1467 թ. Ղրիմում գնեց մի Աւետ. — 267

Շիրինշահ — Նղթ. Մարտիրոսի, որ 1463 թ.
Եկիրեց Հօրդոմու Աստուածածնին մի Մաշ-
տոց — 199

Եվանդ

1. Հայր Սիւնեաց արքեպս Յորդանան վրդի,
հշվ. 1478 թ. — 430

2. Վրդ., թոռ վերոհիշյալ Շմառնի, որդի
 Խաչատուրի, եղբորորդի Յորդանան վրդի.
 1459 թ. տարբեր վայրերից (Սարկաւազանց
 վանք, Շամբախի, Շամբան) Տաթևի վանք
 բերեց հետևյալ ձեռագրերը՝ 1) Քերական-
 ունիւթին Գր. Մագախտարոսի, 2) Մկն. աւետ.
 Ղովաատու Իսկանդիրոսի, 3) Գիրք հարցմանց
 Գր. Տաթևացու — 122, 123, 124, 430

3. Բաբունապետ, աթոռակալ Թագէի առաջելուն, 1464 թ. — 220

4. Աբեղայ, 1477 թ. Գողթան գավառում միջ-
նորդ եղալ մի Աւետարանի նորոգման
գործում — 420

ՇՆՈՐՀԱՆՈՐ (ՇԵՎԷՔՈՐ, ՇԵՆՋՔՈՐ)

1. Պր., հորեղբայր Մովսէս գրչի, որ 1451 թ.
Պղնձայգոյ վանքում օր. Աւետ. — 11

2. Պր., հայր Անդրեաս գրչի, որ 1463 թ. եւրոպիայում օր. Աւետ. — 202

3. 1468 թ. Բաբուի Հաւաժանքին նվիրեց յի
Մաշտոց — 276

Շնորհաւոր (այս անունը դորժածված ենք զըտ-
նում բազմապիսի աղավաղ ձևերով, այս-
պէս՝ Շնախուր, Շնախւր, Շնահաւոր,
Շնահոր, Շնահզոր, Շնահւր, Շնաււր,
Շնաււնոր, Շնհաւոր, Շնոխզոր, Շնոհւրոր,
Շնոհւր, Շնոզոր, Շնորհւր, Շնոֆոր,
Շնօհոր, Շնօւր, Շնոֆւր, Շուխւր,
նշօհոր)

1. Մալր Յովանէս վրդի, որ 1453 թ. Վարա-
զալ վանքում օր. Մաշտոց — 35

2. Քույր ուս Մանկտաւագի. հշվ. 1455 թ.
Սիւնիքի Մցի գլուղում — 52

3. Նղորդորդի պր. Կիրակոսի, որ 1456 թ.
Բասենում ստ. Ճաշոց — 67

4. Ազդականուհի Զիալի, որ 1456 թ. Ռշտունիքի Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ.—75

5. Զորքանչ Աստուածատուրի, որ 1456 թ.
Փաստականքում ստ. Աւետ. — 75

6. Մայր Իսրայէլ գրչի, որ աշխատում էր
Մոկքի Փասաւանքում, հշվ. 1456, 1477 թթ.
— 76, 422

Շնորհավոր

7. Ազգ. Փաշայ-Մէլէթի, որ 1458 թ. Սորա-վանք գյուղում ստ. Աւետ. — 106
8. Մայր Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուանում ստ. Աւետ. — 125
9. Տատ Ատոմ քչի, որ 1460 թ. Արծկում ստ. Ոսկեփորիկ — 138
10. Մայր աղթեցի Վարդանի, որ 1460 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 145
11. Դուստր հայատուրի, որ 1460 թ. Ղրիմում ստ. Սաղմոս — 149
12. Մայր Սիրոն միակեցի, որ 1461 թ. Կողուց վանքում ստ. Աւետ. — 161
13. Մայր գտւաշցի Յովաննէս աբեղայի, որ 1461 թ. Շատուան գյուղում ստ. Գանձա-րան — 165
14. Մայր տանուտէր Յովաննէսի, որ 1461 թ. ստ. Աւետ. — 167
15. Հորաքույր հայատուր և Ստեփանոս կր. եղբայրների, որոնք 1462 թ. Կտուցում սա. Յայսմաուրք — 182
16. Մայր տանուտէր Մելքիսէթի, որ 1462 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 187
17. Քույր Հալիֆայի, որ 1463 թ. Կտուցում ստ. Աւետ. — 197
18. Տիկին, մեծ մայր Յովաննէս քչի, որ 1467 թ. Վանում ստ. Մաշտոց — 258
19. (Նշոհոր) հան (մեծ տատ) Մարտիրոս կր. գրչի, որ 1467 թ. Ղրիմում օր. Յայսմա-ուրք — 267
20. Քույր Մկրտիչ գրչի, որ 1469 թ. Բիրա-կանում օր. Տաղարան — 289
21. Կին Նորմանուկի, որ 1469-ից հետո նվի-րեց Աւագ վանքին մի Աւետ. — 294
22. Մայր Մարտիրոսի, որ 1470 թ. Անկիւ-նեաց վանքում օր. Աւետ. — 306
23. Մայր Եիրազ-հաթունի, որ 1470 թ. Շու-շանց գյուղում նորոգեց Աւետ. — 307
24. Քոչ մայր՝ ուսթա Վարդանի, որ 1471 թ. Աղթամարում ստ. Յայսմաուրք — 311
25. Քույր վերոհիշյալ Ղուսթա Վարդանի — 311
26. Հարս Մովսէս կր.-ի, որ 1473 թ. Սորի գյուղում ստ. Աւետ. — 342
27. Քույր Վայոց-ձորում աշխատող Գալուստ գրչի, մհ. 1474 թ. — 360
28. Մայր Մարգարայ գրչի, որ 1474 թ. Վերին-Վարագայում օր. Յայսմաուրք — 363
29. Ազգ. Գուլփաշայի, որ 1474 թ. Մղաքու վանքում ստ. Աւետ. — 365
30. Ազգ. Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խլա-թում ստ. Աւետ. — 379

Շնորհավոր

31. Մայր Յովսէփի, որ 1475 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 384
32. Մայր Յակորի, որ 1477 թ. Նվիրեց Անճնի գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 424
33. Քույր պր. Յարաճի, որ 1478 թ. Հալէպում ստ. Աւետ. — 434

Շնորհաւոր-խաբուն

1. Մայր խոշա Արգըլ-Ազիզի, որ 1459 թ. Ոստանում գնեց Ճաշոց — 117
 2. Ոմն, 1471 թ. Բաբերգում նվիրեց Յու-շապկայ դղյակի եկեղեցուն մի Աւետ. — 326
- Շողխաբուն — Քույր. Աւետիս քչի, որ 1465 թ. Վանում ստ. Յայսմաուրք — 234

Շուրան

1. Եղբորդուստր Սուքիաս քչի, որ 1451 թ. Ռշաունիքի Բերդաձորի վանքում օր. Գան-ձարան — 8
2. Հորաքույր Ատոմ կր.-ի, որ 1462 թ. Վա-նում ստ. Գանձարան — 187
3. Հնգը մայր Գրիգոր կր.-ի, որ 1467 թ. Նվիրեց Աթմրնայ վանքին մի Աւետ. — 264, 265
4. Դուստր կամ եղբորդուստր տանուտէր Սա-հակի, որ 1474 թ. Խիղանում ստ. Աւետ. — 367
5. Մայր Գրիգոր գրչի, որ 1475 թ. Խուրնա-փլոյ վանքում օր. Աւետ. — 388

Շուրան

1. Կին Յովհաննէս Մանգասարենց նշանավոր գրչի, մհ. 1465 թ. — 87, 236
2. Կին խոշա Յովաննէսի, եղբորկին Կարա-պետ քչի, որ 1476 թ. Վանում ստ. Ճառ-ընտիր — 403
3. Կին Վանեցի հյուան Մլխամի, հշվ. 1476 թ. Վանում — 404
4. Շուրբրան-հաթուն, մայր Սադաղայ Մի-րենցի, որ 1476 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 407

Շուրվան (Շէրուան)

1. Պր., Մարմետի տանուտէրերից, 1462 թ. — 183
2. Եղբ. Սուլտանշահի, որ 1467 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 260

Շուրանշահ (Շէրանշահ)

1. Որդի հաղիլ-պ'կի (իմա՝ Շիրվանշահ հալիլուլլահ Ա.), Քղան՝ Շիրվանի (իմա Շիրվանշահ). Թագավորի է 1462—1500 թթ., հշվ. 1471 թ. — 319
2. Փեսա՝ Աստուածատուրի, որ 1474 թ. Ար-ճէշում ստ. Աւետ. — 364

Շրուանքան

3. Միարան Երուսաղէմի սր Փրկչի, 1475 թ.—
— 390

Ո

Ոլճայ-Խաթուն — Տառ Տէրտէրի, որ 1451 թ.

Դրիմոմ գնեց մի Աւետ. — 11

Ոնոփրլու — Տե'ս Օնոփրիոս

Ոսկի

1. Հնգցի մայր Խաչատուր քչի, որ 1455 թ.
Արնէշում ստ. մասամբ իր հնգցի որդու
օր. Աւետարանը — 55

2. Մայր Մարգարէ գրչի, որ 1456 և 1463 թթ.
Բերդաձորի վանքում օր. 2 Աւետ. — 73,
200

3. Մայր Ստեփանոս գրչի, որ 1464-ից առաջ
օր. Աւետ. — 222

Ոսկի-Խաթուն — Մայր Խոնձայի, որ 1460 թ.
Աղթամարում ստ. և նվիրեց Արեւորդի վան-
քին մի Աւետ. — 143, 144

Ոսկիճառ (Ոսկեհատ)

1. Մայր Միրանչի, որ 1460 թ. Սանահնի վան-
քին նվիրեց տարիներ առաջ Սսից բերած
Աստուածաշունչը — 130

2. Մայր Առաքել կր.-ի, որ 1463 թ. Երուսա-
ղէմում ստ. Յայսմատուրք — 204

3. Մայր Մելքիսեթ գրչի, որ 1472 թ. Արշրույ
վանքում օր. Մաշտոց, իսկ 1478 թ. Հալէ-
պում օր. Աւետ. — 337, 434

Ոսկիաթիկին (Ոսկետիկին)

1. Մայր Հայրապետ գրչի, քույր Թումայ
Մինասնի հուլակավոր գրչի. հշվ. որդու
կողմից 1455—1478 թթ. Աղթամարում —
57, 58, 128, 303, 312, 313, 431

2. Կին Ովանէս քչի, որի հիշատակին
1466 թ. նվիրեցին մի Աւետ. — 255

Ոսկէվան — Եղր. տէր Ատեփանոսի, որ 1462 թ.
Տեպուր գյուղում ստ. Աւետ. — 170

Ոսկեաունկ — Որդի Զաւրանի, որ 1474 թ. Կոն-
թեր գյուղում ստ. Մաշտոց — 363

Ոսթան-Մէլէք — Դուստր Ստեփանոսի, որ իր
եղբայրների հետ 1462 թ. Մընչկանց գյուղի
եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185

Ուղու-Խաթուն — Ոմն. հշվ. 1462 թ. Տեպուր
գյուղում — 171

Ուղուն-Հասան կամ Հասան-բէկ — Աղ-Կոյուն-
լունների աշխարհածավալ պետութեան հիմ-
նադիր. 1467 թ. պարտութեան մատնեց
Ջհանշահին, 1468 թ. գրավեց Թավրիզը և
հաստատեց գահի վրա, մինչև իր մահը՝
1478 թ. — 41, 79, 80, 149, 221, 258, 259,

260, 272, 273, 281, 283, 290, 292, 297,
299, 312—316, 319, 321, 322, 328, 333
334, 336, 337, 342—344, 346—348,
351, 354, 359, 365, 366, 368, 377, 382—
385, 392, 392*, 394, 396—398, 400—402,
415—418, 420, 421, 425—427, 436, 441

Ուլու-Խաթուն

1. Կին տանուտէր Ստեփանոսի, որ 1454 թ.
Բաղենից վանքում ստ. Աւետ. — 42

2. Քույր Կարապետ քչի, որ 1457 թ. Ոս-
տանում ստ. Գանձարան — 89

3. Եղոջ մայր Սուլաւանշահի, որ 1467 թ.
Ոստանում ստ. Աւետ. — 261

4. Մորաքույր Աստուածատուր քչի, որ
1480 թ. ստ. Աւետ. — 449

Ուլուս — Մայր Լեղանի սր Աստուածածին վան-
քի (Գանձակ) առաջնորդ Ատեփանոս եպսի,
հշվ. 1466-ից առաջ — 245

Ուլուսբէկ — Պր., որդի Վայոց-ձորի իշխան
Ջումայ Պոռչեանի, հշվ. 1475, 1476 թթ. —
375, 400

Ուլուս-Խաթուն — Քույր Արթուշահի, որ
1471 թ. ստ. Աւետ. — 321

Ուլուրլու Մունամնէ (գրված՝ Օղուրլու) — Որ-
դի Ուղուն-Հասանի. հշվ. 1478 թ. — 426

Ումբիշառ — Կին Աղթաախերի, ազգ. Մկրտիչ
քչի, որ 1461 թ. Սրկղունքում ստ. Աւետ.
— 157

Ումէկ — Որդի Աւրանի, 1474 թ. Վերին-Վարա-
դում ստ. Յայսմատուրք — 362, 363

Ումիդ — Սարկաւագ, 1467 թ. Յոնայում նորո-
գեց մի Աւետ. — 256

Ուննսրէկ — Ազգ. Շիրադ-Խաթունի, որ 1470 թ.
Շուշանց գյուղում նորոգեց մի Աւետ. —
— 307

Ուշալ — Սպասաւոր Յովհ. Մանգասարենց նշա-
նավոր գրչի, հշվ. 1479 թ. — 437

Ուսլու (Ուսլուն)

1. Մայր Առաքել քչի, որ 1451 թ. սա.
Աւետ. — 13

2. Ջոքանչ ոստանցի ուսթա Ատոմի, որ
1460-ական թթ. գերութիւնից ազատեց
մի Աւետ. — 22

3. Մորաքույր Վարդան կր.-ի, որ 1454 թ.
Արճէշում ստ. Աւետ. — 40, 41

4. Մայր Վարդանի, որ 1476 թ. Փասավան-
քում ստ. Աւետ. — 408

Ուսլու-Մելիք (Ուսլուն-Մելիք)

1. Կին Ատոմ քչի, որ 1454 թ. Աղթամա-
րում ստ. Աւետ., իսկ 1460 թ. Արծկէում-
Ոսկեփորիկ — 45, 138

Ուսում-Մեխի

2. Կին Յովաննիս քհնյի, որ 1455 թ. Փասա-վանքում սա. Աւետ. — 58, 59
3. Եղբորկին մահդասի Հովսիմէի, որ 1456 թ. Բաղէշում սա. Աւետ. — 70
4. Կին Ամիրբէկի, որ 1456 թ. Գայթիս գյուղում ստ. Աւետ. — 73
5. Կին Մերունի, որ 1471 թ. Նվիրեց Խժիշկ գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 324
- Ոսկանէս — Զավախեթում վախճանված որդի Գրիգոր Անգեղակոթեցի գրչի, որ 1459 թ. Կիկլթում օր. Աւետ. — 119
- Ուսում — Պղնձագործ, Հայր Մարթայ-Խաթունի, որ 1468 թ. Անկիրիայում ստ. Աւետ. — 277, 278
- Ուստիան (Ուստիանէ, Յուստիանէ)
 1. Քույր Զարար արեղայի, որ 1458 թ. գնեց մի Շարակնոց — 113
 2. Քույր Միրայեկ գրչի, որ 1462 թ. Ունձք գյուղում օր. Աւետ. — 178
 3. Զորանշ խոջու Խաչատուրի, որ 1462 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 180
 4. Քույր Մանուէլ քհնյի, որ 1465 թ. Կած գյուղում ստ. Ժաշոց — 230
 5. Կին ռէս Մարտիրոսի, որի հիշտակին 1473 թ. Բերկրիում սա. Աւետ. — 352
 6. Եղբորկին Մկրտիչ արեղայի, որ 1474 թ. Նվեր ստացավ մի Աւետ. — 371
- Ուրախ — Որդի տանուտ'ր Ստեփանոսի, որ 1476 թ. Արծկէում ստ. Աւետ. — 402

Ճ

- Չալիկ — Որդի վանեցի Նվիրատու Ասոմ Տանձկուկնեցի, հշվ. 1476 թ. — 405*
- Չարփա — Հայր Գրիգոր գրչի, որ 1469 թ. Գօրիում օռ. Աւետ. — 292
- Չաւաան — Հնգցլ եղբ. Մխիթար քհնյ Հեշատեցու, որ. 1475 թ. Երուսաղէմում սա. Աւետ. — 390
- Չափամ-պալ — Իշխող Հոռմկլայի և շրջակայքի, 1464 թ. — 229
- Չիքախ կամ Զիքաղ — Այսպես են կոչում հիշատակագիւններից շատերը Օսմանյան սուլթան Մահմադ Բ Չաթիհին (1451—1481) — 62, 343, 344, 351, 433
- Չիման — Կին Զաւրանի, որ 1474 թ. Կոնթեր գյուղում սա. Մաշոց — 363
- Չինար — Աղգ. աէր Ստեփանոսի, որ 1462 թ. Տեպուր գյուղում սա. Աւետ. — 170
- Չիշապ — Եղբորկին Մանուէլ քհնյի, որ 1465 թ. Կած գյուղում սա. Ժաշոց — 231

Պալի — Խոջա, որդի պղնձագործ Ուսումի, եղբ. Մարթայ-Խաթունի, որ 1468 թ. Անկիրիայում սա. Աւետ. — 277, 278

Պալրամուր — Տե'ս Ռէկթամուր

Պաղտասուր — Տե'ս Բաղգասար

Պաղաատ — Տե'ս Բաղգազ

Պաշաբաղ — Տե'ս Բաշարաթ

Պապ

Ի. Պր., ամուսին տիկին Դշխուի, որ 1455 թ. Ասպակերուկ գյուղում ստ. Աւետ. — 60

2. Տնտիս Գողթան գաւառի վանքերից մեկի, 1477 թ. — 420

3. Սարկաւազ, հնգցլ որդի Աստուածաւոր քհնյի, որ 1480 թ. ստ. Աւետ. — 449

Պասլիկ — Ազգ. Խաչատուր Շատուանցու, որ 1461 թ. Նվիրից Նկարենայ սր Յարութին վանքին մի Մաշոց — 162

Պատուական

1. Հնգցլ եղբ. Վարդան կր.-ի, որ 1454 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 41

2. Մեծ Հայր մահդասի Կիրակոսի, որ 1454 թ. Նորոգեկ տվեց մի Աւետ. — 49

Պատրաղ — Եղբորորդի պր. Կիրակոսի, որ 1456 թ. Բասենում ստ. Ժաշոց — 67

Պարախ — Գրիչ, 1473 թ. Սամցխում Գրիգորիս արծեքավոր բժշկարանի վերջում, օր. Ամասցոյց-Գուշակոթյուններ — 350

Պարընգօրծ — Եղբորորդի Սուտանշահի, որ 1467 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 260—261

Պարոն

1. Թոռ տանուտէր Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խլաթում ստ. Աւետ. — 379

2. Հայր Սաղաղայ Միրենցի, որ 1476 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 407

Պարոնլուս

1. Հայր Սարգսի, որ 1454 թ. Բաղէշում ստ. Աւետ. — 45

2. Քեռու որդի Մարտիրոս գրչի, որ 1467 թ. Ղրիմում օր. Յայսմաուրք — 267

Պարոնշահ

1. Ազգ. Խաչատուր Շատուանցու, որ 1461 թ. Նվիրեց Նկարենայ սր Յարութին վանքին մի Մաշոց — 162

2. Հնգցլ որդի Արթուշահի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ. — 320

Պարինգ — Դպիր, եղբորորդի Լեղանի սր Աստուածածնի վանքի առաջնորդ Ստեփանոս եպսի, հշվ. 1466-ից առաջ — 245

Պատում

1. Միաբան սբ Ստեփանոս Նախավկայ կամ Վարդայ վանքի, 1451 թ. — 7
2. Նղբ. Ստեփանոս գրչի, որ 1463 թ. Աւագ վանքում օր. Գր. Աստուածաբանի «Առ որս» — 190
3. Խոշա, Վանի նշանավոր տանտէրերից, 1476 թ. — 405
4. Հնգյլ Հայր Գոռմի, որ 1477 թ. Գողթան գաւառում ստ. Աւետ. — 420

Պաղոս (Պողոս)

1. Մահաասի, որդի Ստեփանոսի. 1451 թ. Զերմաձորոյ երկրի Փոքր-Ակոռոյ վանքում ստ. Աւետ. — 4
2. Առաջնորդ Մուշի սբ Ղազարի վանքի, 1453 թ. — 33
3. Վրդ. գրիչ, որդի Մխիթարի. 1455 թ. Բաղչի Ամրգուլու վանքում օր. Աւետ., 1461 թ. վկա եղավ սբ Յովհաննու վանքին նվիրաբերութիւններ տալուն, 1474 թ. Սզառու վանքում օր. Աւետ. — 56, 160, 365
4. Հնգյլ եղբ. Ղազար Բաբունապետի, հշվ. 1455 թ. Ամրգուլու վանքում — 56
5. Ոստանի Քարի սբ Աստուածածին եկեղեցու հնգյլ քչյ-ներից, հշվ. 1457 թ. — 89, 103
6. Բ. կթղկա Գառնեցի (1418—1430), հշվ. 1460 թ. — 130
7. Իր Պետրոս եղբոր հետ 1460 թ. «Կերակրաք և ըմբելեաք» սպասաւորում էր Նիկողայոս եպս Աղքերմանցուն — 150
8. Ոմն. 1460 թ. վկա եղավ Ղրիմի սբ Թորոս եկեղեցուն մի ճաշոց նվիրաբերելուն — 153
9. Մահաասի, 1463 թ. Փասավանքում ստ. Աւետ. — 202
10. Կր., Դորեղբայր Անդրէաս գրչի, որ 1463 թ. Նոյնկիւլում օր. Աւետ. — 203
11. Սահակազ ոմն Աւագ վանքում, 1463 թ. — 208
12. Մահաասի, որդի Ստեփանոսի, 1464-ից առաջ Յինիից գյուղում ստ. Աւետ. — 222, 223
14. Անեբ մահաասի Յովանէսի, որ 1464 թ. գերութիւնից ազատեց մի Աւետ. — 223
15. Շառունի քչյ-ներից, 1464 թ. — 225
16. Նորագեղի տանտէրերից, 1465 թ. — 232
17. Մաճկալ Արաբրդի վանքի, 1466 թ. — 248
18. Սարկաւազ գրիչ, 1460 թ. Խարբերում, ընկերակցութիւն մտնող գրչի օր. Ճաշոց — 250

Պաղոս

19. Սիրունքարի վանքի միաբաններից երկուսը, 1467 թ. — 263
 20. Քչյ, 1467 թ. վկա եղավ գրավ դրված մի ձեռագրի ազատմանը — 268
 21. Պարոնտէր Հերմոնի վանքի, 1469 թ. — 290
 22. Բիւրականի տանտէրերից, 1469 թ. — 290
 23. Վրդ., որդի Դամուրտաշի, ուսումնակից Աւագտէր վրդի. 1476 թ. Վերի-Նորավանքում օր. Աւետ. — 375, 398
 24. Հնգյլ որդի Սիմոն ծերունու, որ 1475 թ. Պատուազարկի վանքում ստ. Աւետ. — 386
 25. Քշմշնց, հորեղբորորդի Կարապետ քչի, որ 1476 թ. Վանում ստ. Ժառնտիր — 404
 26. Նպս, առաջնորդ Դարեւաղեաց գաւառի Վարդենցոց վանքի, 1476 թ. — 409
 27. Հորեղբորորդի Իգնատիոս քչի, որ 1476 թ. Անլոց վանքում ստ. Մաշտոց — 411
 28. Վրդ ոմն, որ 1479 թ. Մուշում անվանի էր — 438
- Պեհնամ — Հայր մահաասի Կիրակոսի, որ 1454 թ. նորոգել տվեց մի Աւետ. — 49

Պետրոս

1. Դրիչ, 1454 թ. Վարդան վրդի պատվերով օր. մի ժողովածու — 49
2. Նղբորդի Աստուածատուրի, որ 1456 թ. Փասավանքում ստ. Աւետ. — 75
3. Միաբան Հաղբատայ վանքի, 1458 թ. — 98
4. Կաֆայի քչյ-ներից, 1458 թ. — 112
5. Նղբ. Սարգիս քչի, որ 1459 թ. Խիղանում ստ. Աւետ. — 118
6. Նղբ. Աստուածատուր եպսի, որ 1459 թ. Նվիրեց Հոռոմոսի վանքին մի ճաշոց — 122
7. Իր Պողոս եղբոր հետ, 1460 թ. «Կերակրաք և ըմբելեաք» սպասավորում էր Նիկողայոս եպս Աղքերմանցուն — 150
8. Արքեպս Երուսաղէմի, 1461, 1463 թթ. — 166, 204
9. Հնգյլ որդի տանտէր Մելքիսեթի, որ 1462 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 187
10. Աշակերտ և օգնող Ստեփանոս գրչի, որ 1463 թ. Տարօնի Նղբոս վանքում օր. Աւետ. — 193
11. Մարընդունի, Աւագ վանքի սարկաւազներից, 1463 թ. — 208
12. Ազգ. Ստեփանոս եպսի, որ 1464 թ. Խըլպաշի վանքում օր. Աւետ. — 221
13. Կր., հգևր Հայր Ստեփանոս գրչի, որին 1464 թ. (երբ նա օրինակում էր Աւետ.) «բազում մեղր է տուեր» — 222
14. Ոմն, հշվ. 1464 թ. Խլպաշի վանքում — 228

Պետրոս

15. ՔՀյ, 1464 թ. ստ. Մկրտիչ գրչի օրինակած Աւետարանը — 229
16. Միաբան Կապուսի վանքի, 1466 թ. — 251
17. Ուսուցիչ և հգեր հայր Կարապետ գրչի, որ 1473 թ. Բերկրիում օր. Աւետ. — 353
18. Տանուտէր, որգի Բումայի. 1475 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 383
19. Հնգյլ որգի Սիմէոն ծերունու, որ 1475 թ. Պառտագրակի վանքում ստ. Աւետ. — 386
20. Քշմշնց, հորեղբորորդի Կարապետ քՀյի, որ 1476 թ. Վանում ստ. Ճառքնտիր — 404
21. Հորեղբորորդի Իգնատիոս քՀյի, որ 1476 թ. Անլոց վանքում ստ. Մաշտոց — 411
22. Հայր Մանուէլ գրչի, որ 1478 թ. Կուքի գյուղում օր. Գանձարան — 431
23. Ռայիս, աղգ. պր. Ֆարաճի, որ 1478 թ. Հայկպում ստ. Աւետ. — 434

Պէմլիք — Հնդցլ քույր Մարտիրոս կր. գրչի, որ 1467 թ. Ղրիմում օր. Յայսմաուրբ — 267

Պլկի — Տե՛ս Բէկի

Պէկպուղայ — Տե՛ս Բէկպուղայ

Պէշգէն — Տե՛ս Բեշկեն

Պուտախ — Տե՛ս Բուգաղ

Պուլը

1. Իշխան, Խաղբակեան-Պուշխան ֆեոդալական տան հիմնադիր — 375
2. Եղբ. Աստուածատուր եպսի, որ 1459 թ. նվիրեց Հոռոմոսի վանքին մի Ճաշոց — 122

Պսակ

1. Պր., «Նախնիք Աղթամարի կաթողիկոսական-ֆեոդալական ընտանիքի. հշվ. 1470 թ. — 309
2. Հորեղբորորդի՝ Աղթամարի կթղկս Ստեփանոսի և Ներսէս եպսի. հշվ. 1458, 1471 թթ. — 103, 309

Պստի-Խաբուն — Բույր Գրիգոր Առնշեցու, որ 1471 թ. Խառաբաստի վանքում ստ. Աւետ. — 323

Ջ

Ջալալ — «Մեծ իշխան Հայոց», հայր Աղուանից կթղկս Յոհաննէսի, հշվ. 1466 թ. — 66

Ջալալ-ղօլի — Իշխան Խաչենի, որի խնդրանքով տէր Իսրայէլը 1451-ից առաջ խմբագրեց Յայսմաուրբը — 88, 318,

Ջալսկ-Խաբուն — Մայր Կարապետ Մանկարարի, հշվ. 1451 թ. Վանում — 6

Ջալու — Հշվ. 1470 թ. որպես Վախուանց գյուղում արտ ունեցած ոմն — 304

Ջամալ — Դո՛ւար ուն Մանկտաւագի, հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52

Ջանազիզ

1. Վարդպետ, 1458 թ. Հաղբատում ստ. Ճաշոց — 98
2. Ոմն. հշվ. 1475 թ. Աղթամարում — 385
3. Որդի տանուտէր Կարապետի, որ 1480 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 446
4. Ոմն, 1589 թ. վկա եղաւ մի համաձայնագրի — 43*

Ջանի (դրված՝ Ջանուն հոլովածով) — Որդի կամ եղբորորդի Վարձիգուլի, որ 1480 թ. Վրաստանում գնեց մի Աւետ. — 447

Ջանիբէկ (Ճանիպէկ)

1. Ոմն, հշվ. 1457 թ. ով լինելը չի պարզւում — 93
2. «Անօրինքն գաղտագողի նահատակեցին ի Հիդան», որդի Փաշայ կնոջ, որ 1451 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 6
3. Հորեղբ. Աղթամարի Ստեփանոս կթղկսի և Ներսէս եպսի, հշվ. 1458—1471 թթ. — 103, 163, 309, 311
4. Աղթ գյուղի տանուտէրերից, 1460 թ. — 144
5. Եղբ. Շատիշայի, որ 1460 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 146
6. Մշնշկանց գյուղի եկեղեցուն 1462 թ. մի Աւետ. նվիրած գերդաստանի անգամներից երկուսը — 185
7. Ամիրղոնք գյուղում, 1463 թ., ուրիշների հետ ստ. Աւետ. — 202, 203
8. Նորագեղի տանուտէրերից, 1465 թ. — 232
9. Եղբ. տանուտէր Յոհաննէսի, որ 1465 թ. Աղթամարում ստ. Գանձարան — 236, 237
10. Ամուսին Սալուկ-Խաթունի, որ 1466 թ. ստ. Մաշտոց և նորագեց ինչ-որ եկեղեցու գմբեթ — 254
11. Հայր Կիրակոս Ջօշկանց գրչի, որ 1467 թ. Բաղէշում-Աղթամարում օր. Ճառքնտիր — 257
12. Եղբ. Յովհաննէս քՀյի, որ 1467 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 261
13. Հայր Յակոբ գրչի, որ 1471 թ. Շիրվանի Սաւուրլու գյուղում օր. Ժողովածու — 320
14. Հայր Աստուածատուր արեղայի, որ 1472 թ. Արշըրոյ վանքում ստ. Մաշտոց — 337, 338
15. Պր., որդի Աւետիսի. 1473 թ. Վանում մասնակցեց մի Ճաշոցի ստացմանը — 351
16. Ամուսին Գուլիաշայի, որ 1474 թ. Մղաքու վանքում ստ. Աւետ. — 365, 366

Ջանիբեկ

17. Հայր խոշա Մուրատի, որ 1474 թ. Վանում ստ. Ճարտար — 365

18. Եղբ. Յովսէփի, որ 1475 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 384

19. Քնոի Սաղադայ Միրենցի, որ 1476 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 407

Ջանխարան — Մայր Աղութ-Խաթունի, որ 1460 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 146

Ջանմիլէֆ (Ջամմիլէֆ, Ջանմելիֆ)

1. Մայր Կարապետ քչի, որ 1457 թ. Ոստանում ստ. Գանձարան, 1464 թ. Շատուանում-Յայսմաուրթ — 89, 224

2. Դուստր վերոհիշյալ Կարապետ քչի — 89, 224

3. Կին Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուանում, ստ. Աւետ. — 125

4. Աղբ. տէր Ստեփանոսի, որ 1462 թ. Տեպուր գյուղում ստ. Աւետ. — 170

5. Մայր Սուլտանշահի, որ 1467 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 260

6. Թոռ Խոսրովի, որ 1478 թ. Բոնաշէն գյուղում ստ. Աւետ. — 432

Ջանջան — Ապաշխարող, դուստր Վարժելի, 1457 թ. ստ. Աւետ. — 96

Ջանփաշայ (ար.)

1. Հնգցլ զաւակ (որդի)՝ ռէս Մարտիրոսի, որի հիշատակին 1473 թ. Բեքլիրիում ստացան Աւետ. — 352

2. Հայր Ստեփանոս գրչի, որ 1476 թ. Սանահնում օր. Աւետ. — 374

Ջանփաշայ (իգ.)

1. Ջաւակ (դո՛ւստր) Յովանէս քչի, որ 1457 թ. Նորոգել տվեց մի Աւետ. — 97

2. Կին վանեցի նվիրատու խոշա Տանձկուլեցի, հշվ. 1476 թ. — 405*

Ջանօ — Ոմն, հշվ. 1451 թ. Խիզանում — 10

Ջաղաւ — Հայր Սարգսի, որ 1464 թ. գրեց մի փոքրիկ հիշատակագրութիւն — 229

Ջլսաւ — Հայր Մկրտչի քչի, որ 1461 թ. Սըրկըղունքում ստ. Աւետ. — 157

Ջնան

1. Կին ոմն, որ 1452 թ. Տփիսիսում ստ. Աւետ. — 16

2. Մայր Յովանէս քչի և Յոհաննէս տանուտէրի, որոնք 1455 թ. Փասաւանքում ստ. Աւետ. — 58

3. Ազգականուհի վանեցի նվիրատու խոշա Քոմանի, 1476 թ. — 404

Ջնան-Խարան — Ոմն, 1462 թ. Տեպուր գյուղում օգնեց Աւետ. օրինակութեանը — 171

Ջնան-Մելիֆ (Ճիհան-Մելիֆ)

1. Մայր պր. Աստուածատուրի, որ 1457 թ. գնեց մի Աւետ. — 96

2. Կին Յակոբի, որ 1477 թ. Երզնկայում ստ. և նվիրեց Անճնի գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 424

Ջնանշան

1. Կարա-Կոյունլու փաղիշահ, որդի Կարա-Յուսուֆի, գահակալել է 1437—1467 թթ. — 3—6, 18, 21, 31, 33—36, 38*, 40, 42, 44, 46, 51, 55, 57, 59, 66, 68, 71, 76, 79, 81, 82, 85, 86, 98, 100, 101, 106, 113, 117—120, 122, 124, 126, 131—135, 139*, 139, 141, 148, 149, 153, 156, 158, 160, 161, 163, 168, 170—172, 173*, 175, 179, 181, 187—189, 195—198, 202, 214, 217, 218, 230, 222, 228, 231, 232, 234, 236, 236*, 244—248, 250, 256—260, 271, 278, 281—283, 297, 298, 314, 319, 321, 333

2. Որդի Սաթ առքաւունի, որ 1463 թ. Երեւանի վանքում օր. Աւետ. — 202

3. Եղբորորդի Սուլտանշահի, որ 1467 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 261

Ջուլքար (կամ Դուլնար) — Քուլը Սալուկ-Խաթունի, որ 1466 թ. ստ. Մաշտոց և Նորոգեց ինչ-որ եկեղեցու գմբէթ — 254

Ջուլսաւ (Ջաւար, Ջոհար)

1. Մայր մահդասի Պօղոսի, որ 1451 թ. Ջերմաձորոյ երկրի Փաթր-Ակոռոյ վանքում ստ. Աւետ. — 4

2. Եղբորդուստր Սուքիաս քչի, որ 1451 թ. Ռշտունիքի Բերդաձորի վանքում օր., Գանձարան — 8

3. Քուլը տանուտէր Մկրտչի, որ 1452 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 23

4. Մայր Թովմայի, որ 1452 թ. Վասպուրականում ստ. Աւետ. — 25

5. Դո՛ւստր Յովաննէս քչի, որ 1455 թ. Փասաւանքում ստ. Աւետ. — 59

6. Կին Աստուածատուր քչի, որ 1463 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 197

7. Երկրորդ կին Մարտիրոսի, որ 1463 թ. նվիրեց Հօրգոմի սբ. Աստուածածնին մի Մաշտոց — 198

8. Քուլը Ստեփանոս գրչի, որ 1464-ից առաջ օր. Աւետ. — 222

9. Կին Մաթէոս քչի, որ 1466 թ. Անաւարդայում ստ. Ճաշոց — 251

Ջուլայ — Իշխան Վայոց-ձորի, «ասպարապետ Հայոց», թոռ մեծին Պաւլայա (իմա՛

- Պոռոնան տոմից), հշվ. 1461—1476 թթ.—
157, 346, 375, 400
- Զումլայ-նարուն — Մորաբույր գինեժախ Աւ-
ղուկի, որ 1458 թ. Ղրիմում ստ. Սաղ-
մոս — 112
- Զօր-նարուն (Մար-նարուն)
1. Կին խոշա Ֆառուխաշի, հշվ. 1451 թ. Վա-
նում — 6
2. Դուստր պր. Գուռլիբի, հշվ. 1451 թ.
Վանում — 7
3. Դուստր խոշա խաչատուրի, որ 1462 թ.
Արճէշում ստ. Աւետ. — 179

ՃԵ

- Ռանմունջախ — Հայր առքաւուն Սաթի, որ
1463 թ. Երեւանի վանքում ստ. Աւետ.—202
- Ռասալվան — Եղբ. տէր Սահիտնոսի, որ 1462 թ.
Տեպուր գյուղում ստ. Աւետ. — 170
- Ռուզրիկ (գրված՝ Ըռուզբիկ) — Պղնձագործ.
մեծավ Գանձարան գրելու մտադրութիւնը
չկատարած. 1478 թ. հայաղակաները ի հի-
շատակ հեղցի Կուքի գյուղում ստ. և
նվիրեցին Ազուլիսի Միշի թաղի եկեղեցուն
մի Գանձարան — 30
- Ռուզլու-Մելիք (գրված՝ Ռազլու-Մէլիք) —
Դուստր երդնկացի Փաշա-Մելիքի, որ
1461 թ. Երուսաղէմի սր Զուկորայ վանքին
նվիրեց արծաթե սկիհ — 166
- Ռուս-նարուն (Ըռուս-նարուն) — Մայր տա-
նուալը Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խա-
թում ստ. Աւետ. — 378
- Ռաւակէս — Տե'ս Արիստակ'ս

- Սարախ-Մելիք — Տառ ոստանցի քհյ Ստեփա-
նոսի, որ 1454 և 1458 թթ. ստ. 2 Աւետ.—
— 50, 103
- Սարեւայ — Թոռ Յովանէսի, որ 1479 թ. Արճէ-
շում ստ. Աւետ. — 436
- Սաղաղայ (Սատաղայ)
1. Քեռի Դանիւլ գրչի, որ 1451 թ. Սեւանում
օր. Գր. Տաթևացու Մկն. աւետ. Մտթ. — 5
2. Որդի խաչատուրի, որ 1453 թ. ստ. Աւետ.
— 37
3. Որդի Ամիրբէկի, որ 1455 թ. Հաղբատում
օր. Աւետ. — 51
4. Հնգյլ եղբորթոռ ուս Մանկտաւագի. հշվ.
1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52
5. Եղբորորդի պր. Կիրակոսի, որ 1456 թ.
Բասենում ստ. Ճաշոց — 67

Սաղաղայ

6. Ոստանի Քարի սր Աստուածածին եկեղե-
ցու քհյ-ներէց, 1457 թ. — 89
7. Եղբ. Սարգիս գրչի, որ 1457 թ. Երուսա-
ղէմում օր. Գանձարան — 96
8. Որդի Ֆիլ-Աւետիսի, որ 1458 թ. Աղթամա-
րում ստ. Մաշտոց — 102
9. Եղբ. տէր Ստեփանոսի, որ 1462 թ. Տե-
պուր գյուղում ստ. Աւետ. — 170
10. Աղբ. վերոհիշյալ տէր Սահիտնոսի—170
11. Պր., որդի Վարդանի, Մարմետի տանու-
տէրներէց, 1462 թ. — 183
12. Պր., որդի Սիմէոնի, Մարմետի տանուաւ-
թերէց, 1462 թ. — 183
13. 1462 թ. Մընչկանց գյուղի եկեղեցուն մի
Աւետ. նվիրած գերդաստանի անդամներից
երկուսը — 185
14. Հորեղբ. Յովանէս քհյի, որ 1466 թ. Աղ-
թամարում ստ. Գանձարան — 247
15. Քույր Ստիլուկ-նարունի, որ 1466 թ. ստ.
Մաշտոց և նորոգեց ինչ-որ եկեղեցու գրմ-
բեթ — 254
16. Հնգյլ եղբ. Կիրակոս Զօշկանց գրչի, որ
1467 թ. Բաղէշում-Աղթամարում օր. Ճառ-
քնտիր — 257
17. Հորեղբորորդի Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ.
Արթուրդի վանքին նվիրեց մի Աւետ. — 303
18. Որդի Շնոթոր-նարունի, որ 1471 թ. Բա-
բերդում ստ. Աւետ. — 326
19. Պր., եղբ. Գուլիպաշայի, որ 1474 թ. Մղա-
քի վանքում ստ. Աւետ. — 365
20. Ոմն, 1475 թ. Բուրաբերդի անապատում
ստ. Աւետ. — 377
21. Միքենց, որդի Պարոնի, 1476 թ. Աղթա-
մարում ստ. Աւետ. — 407
22. Փեսա խէրապետի, որ Ժն. դարի վերջե-
րին սր Վարդանի վանքին նվիրեց 1460 թ.
օրինակված մի Աւետ. — 142

Սաղաթ (Սազատ, Սատատ)

1. Քույր Մկրտիչ գրչի, որ 1469 թ. Բիւրա-
կանում օր. Տաղարան — 289
2. Ոմն, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 290
3. Մայր Միւթար քհյ Հեշատեցու, որ
1457 թ. Երուսաղէմում ստ. Աւետ. — 390
- Սաղաթիար — Մահդասի, որդի Նիկաւղոսի,
1475 թ. Սանահնում ստ. Աւետ. — 374
- Սաղաթ-Մելիք — Մայր Գուրամի, որ 1477 թ.
Դողթան դաւառում ստ. Աւետ. — 420
- Սաթի (Գրված նաև՝ Սագեկ) — Դուստր Ամիրի,
որ 1463 թ. Տփլիսում ստ. Աւետ. — 195

Սաբի — Առբաուն, որդի Ռահմանշահի, 1463 թ. նրա հետ վանքում օր. Աւետ. — 202

Սաբիրիկ — Թոռ Հնոցի պղնձագործ Ըռուզբեկի, որի հիշատակին 1478 թ. Կուրի գյուղում հարադատները գրել տվեցին Գանձարան — 430

Սաբիկ — Ուն, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 239

Սաբլիմիշ — Ուն, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 289

Սալի-Մեխի — Փուլր Զաքարիա գրչի, որ 1477 թ. Անկիւնեաց վանքում օր. Աւետ. — 419

Սալի-Փաշայ — Փուլր Մկրտիչ գրչի, որ 1466 թ. Աղթամարում օր. Գանձարան — 248

Սալուարիսե — Թոռ Յովանէսի, որ 1479 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 436

Սալուշահ — Եղբ. Մաթէոս երէցի, որ 1456 թ. Վերի-Նորավանքում սա. Տօնական — 65

Սալշուկ

1. Հորեղբորկի՞ն Վարդան կր.-ի, որ 1454 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 40

2. Դուստր Աստուածատուրի, որ 1456 թ. Փասավանքում ստ. Աւետ. — 75

3. Մահդասի, քուլր Կիրակոս Զօղկանց դրչի, որ 1467 թ. Բաղէշում-Աղթամարում օր. Ժառնտիր — 257

4. Ուն, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 290

5. Փուլր տանուտէր Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խաթում ստ. Աւետ. — 379

Սալշուկ-Խաթուն

1. Մայր Յովհաննէս գրչի, որ 1452—1465 թթ. Արծկէում և այլ վայրերում օր. մի շարք ձեռագրեր — 28, 124, 126, 135, 196, 217, 231

2. Դուստր Ստեփանոսի. 1466 թ. ստ. Մաշտոց և 150 թանկայով նպաստեց ինչ-որ եկեղեցու նորոգմանը — 254

3. Ազգ. Աղթամարի Ստեփանոս կթղկսի և ներսէս եպսի, հշվ. 1471 թ. — 309

4. Եղբորկին Տանուտէր Կարապետի, որ 1480 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 446

Սալշուկ-Խոնդ — Փուլր խոշա Թումաշահի, որ 1462 թ. Արճէշում ստ. Յայսմաուրք — 172

Սալիկ — Որդի Սատաղայի, որ 1475 թ. Բալուրաբերդի անապատում ստ. Աւետ. — 377

Սահակ

1. Եպս. առաջին ստացողն էր այն Շարակնոցի, որ օրինակել էր Հեթում քչին Սսում 1465-ից շատ առաջ — 237

2. Հայր Թովմայ քչի, որ 1451 թ. Ղրիմում գնեց Աւետ. — 12

Սահակ

3. Եղբ. Ատոմ քչի, որ 1454, 1460 թթ. Աղթամարում և Արծկէում ստ. Աւետ. և Ոսկեփորիկ — 45, 138

4. Հնգցի Լաքորթոռ ոչս Մանկտաւագի, հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52

5. Որդի տէր Գրիգորի, ի վայելումն որի 1456 թ. Բաղէշում օրինակվեց Աւետ. — 70

6. Եղբ. Փասավանք գյուղում աշխատող Խարայէլ գրչի, հշվ. 1456, 1476 թթ. — 76, 403

7. Երոց աշակերտ, քեռորդի՝ Մարտիրոս գրչի, որ 1458 և 1460 թթ. Կաֆայում օր. 2 Սաղմոսարան — 111, 149

8. Վարդապետ վերոհիշյալ Մարտիրոս գրչի — 112

9. Կր. վերաշինող Տէրպետի վանքի, 1462-ից առաջ — 177

10. Հայր Մարմնտի տանուտէր պր. Յովանէսի, 1462 թ. — 183

11. Եղբ. Ստեփաննոս գրչի, որ 1463 թ. Տարօնի Եղբորդ տանքում օր. Աւետ. — 193

12. Եղբ. Մարտիրոսի, որ 1463 թ. Նվիրեց Փօրգոմի սբ Աստուածածնին մի Մաշտոց — 199

13. Եղբ. Դանիէլ վրդ Սևանեցու, որ 1464 թ. Հայոց-թառում ստ. Ժառնոց, 1476 թ. — Մաշտոց — 214, 396

14. Եղբորորդի Մանուէլ քչի, որ 1465 թ. Կաթ գյուղում ստ. Ժառնոց — 231

15. Միայնակեց, որդի Աբրահամի, 1466-ից առաջ Լեղանի սբ Աստուածածնի վանքում ստ. Աւետ. — 245

16. Երէց, որդի Տէր-Պարոնի, 1467 թ. Կիւրդի վանքում ստ. Աւետ. — 263

17. Կր., որդի Սարգսի. 1463 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 270, 270*, 271

18. Քեռորդի մահդասի Ստեփանոսի, որ 1469 թ. Փասավանքում ստ. Յայսմաուրք — 282

19. Քչի Սուրս գյուղի սբ Յովաննէս եկեղեցու, յիսնամածու և պահապան է կոչված այն Աւետարանի, որ Նվիրել էր գյուղի եկեղեցուն 1469 թ. տանուտէր Առաքելը — 293, 294

20. Սարկաւագ, տարածած հնգցի սան ում գրչի, որ 1469 թ. Գամաղիլի վանքում օր. Աւետ. — 295

21. Եղբ. Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ. Արաբերդի վանքին Նվիրեց մի Աւետ. — 301

22. Սարկաւագ, եղբ. Անթառանի, որ 1471 թ. Մեղուանց վանքում ստ. Աւետ. — 317, 318

Առհակ

23. Տանուտէր, 1474 թ. Խիզանում իր Ատոմ
եղբոր հետ ստ. Աւետ. — 367
24. Երէց Խուռնաւիրու, 1474 թ. Կիւրդի վան-
քում ստ. Աւետ. — 370
25. Իսահակ, արքեպս Բերկրիի, 1475 թ. — 381
26. Եղբ. Գրիգոր կր.-ի, որ 1475 թ. Արծկլում
ստ. Յայմատուրք — 381
27. Հնգյո որդի Սիմէոն ծերունու, որ 1475 թ.
Պառուգրակի վանքում ստ. Աւետ. — 386
28. Եղբ. Գրիգորի, որ 1477 թ. Բասենի էգէ-
պատ գրուղում ստ. Աւետ. — 415
29. Որդի Խոսրովի, որ 1478 թ. Բոնաշէն դյու-
ղում ստ. Աւետ. — 432
30. Սարկաւազ, 1480 թ. Կ. Պօլսում մագա-
ղաթ էր հայթայթում Մարտիրոս գրչին,
որն օրինակում էր Սաղմոսարան — 442
31. Միաբան Վարագայ վանքի, 1480 թ. — 445
32. Մահդասի, միարան Նկաբենայ սր Յարու-
թիւն վանքի, ժն. — ԺԶ. դդ. — 162°

Սաճարէլ (Մահարպէկ)

1. Որդի պր. Կոստանգի, որ 1463 թ. Եւդո-
կիայում ստ. Աւետ. — 203
2. Եղբ. Մելքիսեթ գրչի, որ 1464 թ. Խորտ-
թանց գյուղում ստ. Աւետ. — 219
3. Որդի Յովհաննէս Մանգասարենց նշանա-
վոր գրչի. մեռավ 1470 թ. մահտարաժա-
մին — 300

Սաճմաղիւն (գրված՝ Սախմաղին) — Եղբ.
Մկրտիչ գրչի, որ 1466 թ. Աղթամարում օր.
Գանձարան — 248Սաղաթիւ — Հայր Մարմեսի տանուտէր պր.
Մկրտիչ, 1462 թ. — 183

Սաղաթ

1. Դուստր ոստանցի ուսթա Ատոմի, որ
1460-ական թթ. գերությունից ազատեց մի
Աւետ. — 22
2. Մայր Յակոբի, ազգ. Յոհանէս կր.-ի,
որ 1458 թ. Աղթակում ստ. Աւետ. — 109
3. Դուստր Հալիֆայի, որ 1463 թ. Կտուցում
ստ. Աւետ. — 197
4. Մայր Ազարիայ գրչի, որ 1463, 1475 և
1476 թթ. Վանում օր. 2 Աւետ. և Ծառըն-
տիր — 198, 384, 406
5. Մայր Գրիգոր քչի, որ 1472 թ. Արճէշում
ստ. Մաշտոց-Գանձարան — 338
6. Մայր ռէս Արիշանի, որ ԺԶ դարում նո-
րոգեց 1457 թ. օր. Յայմատուրք — 88°

Սաղաթ-Խարուն

1. Մայր ոստանցի ուսթայ Ատոմի, որ

Սաղաթ-Խարուն

- 1460-ական թթ. գերությունից ազատեց մի
Աւետ. — 22
2. Կին Մկրտիչ քչի դրչի, որ 1468 թ. իր
օրինակած Աւետարանը նվիրեց Խաթի
Մատենականքին — 272

Սաղաղատլու — Մորաքրոշգուսար Յովհան-
նէս քչի, որ 1467 թ. Ոստանում ստ.
Աւետ. — 261Սալմոն — Եղբ. Սարգսի, որ 1468 թ. Խիզա-
նում ստ. Աւետ. — 275

Սամուլ

1. Քչի, եղբ. Դանիէլ արեղայի, որ 1452 թ.
Այրիվանքում օր. Շարակնոց — 15
2. Հայր Վարգտն գրչի, որ 1452 թ. Մոկաց
երկրում օր. 2 Աւետ. — 24, 25
3. Որդի Սիմէոն քչի, որ 1460 թ. Բշնիում
գնեց Գանձարան — 131
4. Մահդասի. սրա թղթով և սրա հիշատակին
1460 թ. Հերմոնի վանքում օր. Աւետ. — 134
5. Մահդասի, որդի Վահրամշահիկի (Վահ-
րամշահան), 1464 թ. Եղվարդում ստ. և նվի-
րեց Յովհաննականքին մի Մաշտոց (նո՞ւյնն
է Ք 4-ը) — 216
6. Գրիչ, որդի Տիրացու քչի, 1465 թ. Մա-
նիլայում օր. Ժամագիրք-Տօնացոյց — 243
7. Նաղաշ կամ պատկերահան, 1466 թ. Կա-
պոսի վանքում ծաղկեց Գանձարան, հշվ.
նաև 1473 թ. Երզնկայում — 251, 354
8. Քեռորդի անունն անհայտ մեկի, որ 1471 թ.
Հայոց-Յառում ստ. Աւետ. — 315
9. Մահդասի, 1464 թ. մի Մաշտոց նվիրեց
ինչ-որ վանքի (նո՞ւյնն է Ք 4-ը) — 408
10. Վարպետ Զարվար գրչի, հշվ. 1480 թ.
Տիրիկում — 447

Սայմէլէֆ — Մայր Շախփաշայի, որ 1453 թ.
Վանում նորոգել տվեց մի Աւետ. — 35Սայրճան — Մայր Գրիգոր գրիչ Բերկրեցու, որ
1478 թ. Արգելանի վանքում օր. Շարակ-
նոց — 426

Սանդուխտ

1. Հորաքույր Վարդան կր.-ի, որ 1454 թ.
Արճէշում ստ. Աւետ. — 40, 41
2. Եղբորկին տանուտէր Յովաննէսի, որ
1457 թ. Յիսկայ վանքում ստ. Մաշտոց —
82
3. Զոքանչ մահդասի Յովաննէսի, որ 1464 թ.
գերությունից ազատեց մի Աւետ. — 223

Սառայ

1. Հգէր մայր Խաչատուր քչի, որ 1455 թ.

Սառայ

- Արաճում ստ. մասամբ իր հանգուցյալ որդու կողմից օրինակված Աւետարանը — 55
2. Մայր Վրթանիս քչի, որ 1456 թ. Աղուանից Գետամիթոյ վանքում ստ. Աւետ. — 66 — 67
3. Հորեղորդոգաստր մահաւոր Ստեփանոսի, որ 1457 թ. Արգելանո՞ւմ ստ. Յայմատուրք — 80
4. Մայր Յոհանէս վրդի, որ 1457 թ. Յիպնայ վանքում օր. Մաշտոց — 81
5. Կին Նիլ-Աւետիսի, որ 1458 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 101, 102
6. Քույր Վարդան Աղթեցու, որ 1460 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 145
7. Մորաքույր Յովհաննէս քչի, որ 1467 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 261
8. Դուստր տանուտէր Փանկիկի, հշվ. 1469 թ. Գամաղիէլի վանքում — 296
9. Մայր Գրիգոր կր.-ի, որ 1475 թ. Արծկէում ստ. Աւետ. — 381
10. Դուստր Մինա-Պաթունի, որ 1476 թ. Աղթամարում ստ. Յայմատուրք — 402
11. Դուստր Յովան գրչի, որ 1478 թ. Մովսէս օր. Գանձարան — 433

Սառայ-Խաթուն

1. Քույր մահաւոր Կիրակոսի, որ 1454 թ. Նորդել տվեց մի Աւետ. — 49
2. Մեծ մամա մահաւոր Ստեփանոսի, որ 1457 թ. Արգելանում ստ. Յայմատուրք — 79
3. 1458 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 102
- Սառաւորիա — Քույր Լեղանի սր Աստուածածին վանքի առաջնորդ Ստեփանոս եպսի, հշվ. 1466-ից առաջ — 245

Սառգիս

1. Պապ Սուքիաս քչի, որ 1451 թ. Ռշտունիքի Բերդածորի վանքում օր. Գանձարան — 8
2. Արեղայ, Վանից վարպետ Պղնձայգոյ անապատի, 1451 թ. — 11
3. Հնգցլ որդի Զհան կնոջ, որ 1452 թ. Տփիսիսում ստ. Աւետ. — 16
4. Եղբորորդի Դաւիթ միայնակեցի, որ 1452 թ. Աղջոց վանքում ստ. Աւետ. — 18
5. Հայր ութա Ատոմի, որ 1460-ական թթ. գերությունից ազատեց Ոստանի սր Ստեփանոս եկեղեցուն պատկանող Աւետարանը — 22
6. Քեռորդի Յակոբ կր.-ի որ 1452 թ. Արծկէում ստ. Աւետ. — 25, 26
7. Հաղարենց. վրդ., բաբունապետ, Վանյաղթ փիլիսոփայ, Վաշ հոգեւորդ. հշվ. 1452 —

Սառգիս

- 1476 թթ. որպես Հերմոնի վանքի առաջնորդ և ուսուցիչ Յովհաննէս, Աւագտէր և Պապոս վրդ. գրիչների — 28, 134, 231, 289, 291, 338, 343, 360, 375, 399
8. Միաբան Բազենից վանքի, հավանաբար սրա հորդորանքով 1454 թ. Ստեփանոս տանուտէրը դրել տվեց Աւետ. — 42
9. Որդի Պաթունուի, 1454 թ. Բաղէշում ստ. Աւետ. — 45
10. Հնգցլ եղբորթոռ Ռէս Մանկտաւագի. հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52
11. Կր., 1455 թ. Բաղէշում ստ. Աւետ. — 56
12. Որդի Յոհաննէս քչի, որ 1455 թ. Փասաւանքում ստ. Աւետ. — 58, 59
13. Ազգ. վերահիշյալ Յովաննէս քչի — 58
14. Միաբան Գամաղիէլի վանքի, 1455 — 1469 թթ. — 59, 274, 293, 296
15. Մահաւոր միաբան Գամաղիէլի վանքի, 1455 թ. — 59
16. Գրիչ, որդի Յովաննէսի. 1455 — 1479 թթ. Պառուագրակի վանքում, Երուսաղէմում, Ամիրզանք գյուղում, սր Կարապետի վանքում օր. Մաշտոց-Գանձարան, Գանձարան, Շարակնոց, Աւետ., Մաշտոց, Աւետ. (կարող են լինել նաև տարբեր 2 գրիչներ) — 60, 95, 96, 202, 387, 411, 440
17. Որդի կամ եղբորորդի Ղազարի, որ 1456 թ. Սայմաստո՞ւմ գերությունից ազատեց մի Աւետ. — 68
18. Ոմն, 1456 թ. Շատուան գյուղում ստ. Աւետ. — 74
19. Հորեղ. մահաւոր Ատեփանոսի, որ 1457 թ. Արգելանում ստ. Յայմատուրք — 80
20. Ոմն, 1458 թ. Աղթամարում միշնորդ եղով մի Մաշտոցի գրությունը — 102
21. Վե՛ծ վարդապետ, սրա օրինակած ընտիր Մաշտոցից 1458 թ. Վարազայ վանքում Կարապետ երեցը կատարեց նոր օրինակություն — 105
22. Փեսա պր. Աղիղպէի, որ 1458 թ. Կաֆայում ստ. Սաղմոսարան — 111
23. Պապ գինեծախ Աղուլի, որ 1458 թ. Ղրիմում ստ. Սաղմոս — 112
24. Ոմն, հշվ. 1458 թ. — 113
25. Քչի, որդի Թումի. 1459 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 118
26. Եղբ. Աստուածատուր եպսի, որ 1459 թ. Հոռոմոսի վանքին նվիրեց Ճաշոց — 122
27. Դպիր, եղբորորդի Տաթևի Շմաւոն վրդի. 1459 թ. — 123

Սարգիս

28. Արեղայ, միարան Սանահնի վանքի, հշվ. 1460-ից առաջ — 130
29. Պր. Սարգիս առաջնորդ Բջնոյ, 1460 թ. — 131
30. Վարպետ Մելքիսեթ կր.-ի, որ վերջինեց երեւանի վանքը և 1460 թ. ստ. Յայսմաւուրք — 133
31. Քհյ, որդի Յովանէսի. 1460 թ. Արծիէում ստ. Աւետ. — 139
32. Որդի Թումայի, որ 1460 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 142
33. Մահապի Աղթ գյուղի տանուտէրերից, 1460 թ. — 144
34. Ամուսին Խալ-Խաթունի, ազդ. Խոնձայի, որ 1460 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 144
35. Աղդ. Խոնձայի, որ 1460 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 144
36. Եղորտորդի Վարդան Աղթեցու, որ 1460 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 145
37. Հայր Ազուր-Խաթունի, որ 1460 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 146
38. Քհյ Սալայճուխի (Ղրիմ) սբ Սիմէոն եկեղեցու, 1460 թ. — 149
39. Արեղայ ոմն, որ 1461 թ. Կողտուց վանքում թողթ էր կոկում — 161
40. Որդի երզնկացի Փաշայ-Մելքե կնոջ, որ 1461 թ. գալով Երուսաղէմ՝ նվեր բերեց արծաթե սկիւհ — 166
41. Կր., 1461 թ. ստ. Շարակնոց — 167
42. Միարան Կտուցի, 1462 թ. — 181
43. Ոմն քհյ, հշվ. 1462 թ. Կտուցում — 182
44. Պր., որդի Բիաղտի. Մարմնաթի տանուտէրերից, 1462 թ. — 183
45. Հայր մարմնացի տանուտէր պր. Միսիթարի, 1462 թ. — 183
46. Իր Եղբայրների հետ 1462 թ. նվիրեց Մընչկանց դուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 184, 185
47. Որդի Անդրիասի. 1462 թ. վճարեց դնի կեսը այն Մաշտոցի, որ ստ. Թումայ քհյն — 186
48. «Կրկնորդ» (խորթ) հայր Խաչատուր քհյի, որ 1463 թ. Բաղէշում ստ. Յկ. Ղրիմեցու Մկն, տոմարի — 194
49. Եղբ. ար. Կոստանդի, որ 1463 թ. Եւդոկիայում ստ. Աւետ. — 203
50. Եպս կամ արքեպս Երզնկայի, հշվ. 1463 — 1478 թթ. 1478 թ. նրա մասին ասված է, որ շրջա ձեռամբ իւրով դրաւեալ տւնի զկաթողիկոսարանն և մեծ արութիւնս արաբ

Սարգիս

- աղաւակով զգրիսն Վրացտանիս — 207, 241, 251, 327, 423, 426
51. Փալիսկալ Հայոց-Թառի Ամենափրկչի, 1464 թ. — 214
52. Վրդ., բարոնապետ. Ժե դարի առաջին կեսին մեծ հռչակ ունեւ Ղրիմում, ուր դասախոսութիւններ էր կարդում ու մեկնում իմաստասիրական աշխատութիւններ. 1431-ից հետո կոչվում է «Երեսփոխան սրբոյ կաթողիկոսին և աթոռակալ Հոնաց աշխարհի և Կաֆայիս». հշվ. 1464 թ. — 216
53. Միարան Յովհաննավանքի, 1464, 1476 թթ. 216, 408
54. Եպս Գորդմանից (սրա թմումն էր Մալէզկերոյ վանքը), 1464 թ. — 219
55. Աղայ, հայր Միհրիշատի, որ 1464 թ. Մալէզկերոյ վանքում ստ. Մաշտոց — 219
56. Շառունի քհյ-ներից, 1464 թ. — 225
57. Հիշատակագիր, որդի Զաշուտի, 1464 թ. — 229
58. Վրդ., առաջնորդ Եղվարդի վանքի (Գեաարդեւի վանք), 1465 թ. — 232
59. Նորագեղի տանուտէրերից, 1465 թ. — 232
60. Նորագեղի քհյ-ներից, 1465 թ. — 232
61. Ազդ. Աւետիս քհյի, որ 1465 թ. Վանում ստ. Յայսմաւուրք — 233*
62. Հորեղբ. Խալիլ-Խաթունի, որ 1465 թ. Արճիշում ստ. Աւետ. — 235
63. Միարան Աղթամարի, հշվ. 1465, 1471 թթ. — 240, 309
64. Վրդ., 1465 թ. 10 ոսկի պարտք տվեց Յոհանն. արեղային, որպէս գրով վերջնելով նրա ձեռագիր Ժողովածուն — 242
65. Հայր Մաթէոս քհյի, որ 1466 թ. Եղվարդում ստ. Աւետ. — 244
66. Որդի Միսիթար գրչի, որ 1466 թ. Բոնաշեն գյուղում օր. Աւետ. — 249
67. Կթղկս, հշվ. մեկ անգամ 1466 թ. (որ, անշուշտ, Սարգիս Բ. Աշատարն է) և բազմիցս՝ 1473—1478 թթ., երբեմն նաև «բաբունապետ» կոչումով. 1474 թ. Վարդան գրիչը նրան անվանում է «նորընծայ կթղկս». 1476 թ. աքսորվեց «յտղղմանէ շարին», սակայն հաջորդ 2 տարիներին ևս (երբեմն Յովհաննէս է. ի հետ միասին)՝ ճանաչված է որպէս էջմիածնի կթղկս — 251, 344, 351, 354, 357, 361, 363, 366, 375, 378, 379, 380, 381, 383, 387, 389, 396, 397, 398, 400, 418, 426, 427, 429, 433, 438, 444

Ստորգիս

63. Միարան Կապուսի վանքի, 1466 թ. — 251
 69. Բոռ Ուվանիս քչի, որի հիշատակին 1466 թ. նվիրեցին մի Աւետ. — 255
 70. Քչի, որոի Յովհաննէս քչի, որ 1467 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 261
 71. Եսլս Կիպրոսի, 1467 թ. — 266
 72. Հայր Սահակ կր.-ի, որ Խիղանում ստ. Աւետ. — 270, 271
 73. Միարան Խլաթի Մատնէվանօի, 1468, 1476 թթ. — 272, 403
 74. Որդի Կարապետի, 1468 թ. Խիղանում ստ. Աւետ. — 274, 275
 75. Քչի, 1469 թ. Տայրող գյուղում սրա համար, հայրը՝ Յովհաննէս քչի՝ ստ. և ծաղկելու կազմել տվեց մի Աւետ. — 282
 76. Վրդ Բիրականցի, 1469 թ. Կառուցեց Տեղեթոյ սբ Աստուածածնի պարիսպը — 290
 77. Ոմն, հշվ. 1469 թ. Բիրականում — 290
 77. Ոմն, հշվ. 1469 թ. Բիրականում — 290
 78. Հորեղբորորդի Ներսէս կր.-ի, որի հարազատները 1469-ից հետո Աւագ վանքին նվիրեցին զատիֆա շուրջառ — 295
 79. Հնգցլ որդի Յակոբ գրչի, որ 1470 թ. Խարբերղում օր. Աւետ. — 298
 80. Եսլս Խաչենաձորոյ, առաջնորդ Գետամիշոյ վանքի, 1471 թ. օր. Աւետ., հշվ. նաև 1473 թ. — 325, 344
 81. 1471 թ. Միրիհիսարում ստ. Ճաշոց — 327
 82. Ազգ. Մեսրոպ կր.-ի, որ 1473 թ. Ուրծ գյուղում ստ. Ճաշոց — 347
 83. Եղր. Մովսէս կր.-ի որ 1474 թ. Խիղանի Սոդի դպրոցում ստ. Աւետ. — 368
 84. Հորեղբորորդի Մկրտիչ աբեղայի, որ 1474 թ. նվեր ստացաւ մի Աւետ. — 371
 85. Սարկաւագ, եղբորորդի Յակոբ քչի, որ 1474 թ. ստ. Աւետ. — 371
 86. Գրիչ, որդի Մաղտումի, 1474 թ. իր համար օր. Աւետ. — 372
 87. Քչի, եղբորորդի Պետրոսի, որ 1475 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 383
 88. Վրդ Կէտանոցի, աշակերտ Դանիէլ վրդի, 1476 թ. — 396
 89. Մեր միաբան Վերի-Նորավանքի, 1476 թ. — 399
 90. Հայր Մինա-Խաթունի, որ 1476 թ. Աղթամարում ստ. Յայսմատուրք — 402
 91. Որդի վերոհիշյալ Մինա-Խաթունի — 402
 92. Կր., քեռի Աղթամարի Ստեփանոս կթղկսի. գնացել էր Հռոմ, ապա Սպանիա և լու-

Ստորգիս

- րիկէ. նվերնէնով վերադարձաւ Վարդայ վանք, հշվ. 1476 թ. — 403
 93. Անե՛ր Վարդանի, որ 1476 թ. Փասավանքում ստ. Աւետ. — 408
 94. Վարդանապետ գաւառիս Բաբերթոյ, 1476 թ. — 411
 95. Քչի, որդի Ներսէսի. 1476 և 1478 թթ. ստ. 2 Աւետ. — 413, 435
 96. Ազգ. Դոնիկ-Ստեփանոսի, որ 1477 թ. գնեց մի Աւետ. — 424
 97. Քչի, 1477 թ. ոմն Տիկին-Էմինից նվեր ստ. Աւետ. — 424
 98. Հգեր եղբ. Բէնոյ եպս Գրիգորի. 1478 թ. օգնում էր վերջինիս թուղթ կոկէլով — 426
 99. Կր., որդի Զաքարի. 1478 թ. Սրկղունքում ստ. Ճառնորդ — 428
 100. Վրդ, բաբունի. առաջնորդ Օնունի վանքի, 1478 թ. — 429
 101. Հայր Գրիգոր գրչի, որ 1479 թ. Երուսաղեմում օր. Աղթամատուց — 440
 (Տե՛ս նաև Ամիր-Սարգիս)
 Սարդ-Միլիֆ — Քուր Զարանի, որ 1474 թ. Կոնթեր գյուղում ստ. Մաշտոց — 363
 Սարխոջ (Սարխաւշ)
 1. Ազգ. Աւետիս քչի, որ 1465 թ. Վանում ստ. Յայսմատուրք — 233*
 2. Բոռ տանուտէր Աստուածատուրի, որ 1475 թ., ստ. Աւետ. — 379
 3. Ռէս, Վանի նշանավոր տանուտէրերից, 1476 թ. — 405
 Սաւալան — Հայր Մաթիոս կր.-ի, որ 1474 թ. ստ. Ճաշոց — 369
 Սաւառ — Հնգցլ եղբ. Մանուէլ քչի, որ 1465 թ. Գած գյուղում ստ. Ճաշոց — 230
 Սաւի-Խաթուն — Դուստր Աբդուլիկի, որ 1458 թ. տարինեք հետո կրկին ստացաւ նախկինում իր հորեղբորորդի ոստանցի Ստեփանոս քչին պատկանած Աւետաբանք — 103
 Սափառ — Կին պր. Գտունի, որ 1476 թ. ստ. մի Գանձարան — 414
 Սաֆարշահ
 1. Ոմն, հշվ. 1469 թ. Բիրականում — 289
 2. Հայր Ստեփանոս քչի, որ 1472 թ. ստ. Աւետ. — 341
 Սերովրէ — Քչի, ստացող այն Ճառնորդի, որ օրինակված է 1353, կամ 1452 թթ., Որոտնայ վանքում — 19, 20
 Սերովրիայ — Կին Մաթիոս քչի, որ 1466 թ. եղվարդում ստ. Աւետ. — 244

Սէր (Սեթ)

1. Ոմն, հշվ. 1469 թ. Բիրականում (միաբան Տեղերոյ սր Աստուածածնի) — 290
2. Հայր Գրիգոր գրչի, որ 1470 թ. Աղթամարում օր. Աւետ. — 305
3. Պր., սարկաւագ եղբ. Աղների, որ 1477 թ. Անկիւնեաց վանքում սա. Աւետ. — 418
4. Հայր խոյա Յովսէփի, որ 1479 թ. Մուշում ստ. Աւետ. — 438

Սէիդ-Ալի (գրված՝ Սլտալի) — Առաջնորդ Ռոմկան քրդերի. 1459 թ. կողոպտեց Գաւաշի շրջանի գյուղերը — 117

Սիան — Որդի Սիոն քհնյի. հշվ. 1464-ից առաջ — 223

Սիանու — Քեռի տանուտէր Յովանէսի, որ 1461 թ. սա. Աւետ. — 167

Սիմայ — Կին ռէս Աշխիթէկի, որ 1451 թ. ստ. Յայսմաուրթ — 14

Սիմիկ

1. Զհանշահի արքավանքի ժամանակ սպանված մայր Գրիգոր Անգեղոսկոթեցի գրչի, որ 1459 թ. Կիկիթում օր. Աւետ. — 119
2. Մայր Ամիրի, որ 1478 թ. ստ. Յայսմաուրթ — 425

Սիւնէֆարիմ — Արթայ — 308

Սիռն

1. Փնսա տանուտէր Մկրտչի, որ 1452 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 23
2. Արեղայ, հշվ. 1452 թ. Վասպուրականի վանքերից մեկում — 25
3. Հայր Յովանէս վրդի, որ 1453 թ. Վարագայ վանքում օր. Մաշտոց — 35
4. Միակեց, որդի Քուրգեաշի. 1461 թ. Կողոպտեց վանքում ստ. Աւետ. — 161
5. Քհյ, հշվ. 1464-ից առաջ — 223
6. Քհյ, ազդ. մահդասի Ստեփանոսի, որ 1469 թ. Փասավանքում ստ. Յայսմաուրթ — 283

Սիրա-Խաթուն — Կին Աստուածատուրի, որ 1474 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 364

Սիրական — Տանուտէր, որդի Մանաւադի. 1473 թ. Սրկղունքում ստ. Աւետ. — 346

Սիրամարգ

1. Եղբորկի՛ն Մխիթար կր.-ի, որ 1457 թ. Արճէշում ստ. Եաշոց — 86
2. Քույր Վարդան կր.-ի, որ 1477 թ. Շատուան գյուղում ստ. Գանձարան — 422

Սիրայ — Հորաքույր Խաչատուր և Ստեփանոս կր. եղբայրների, որոնք 1462 թ. Կտուցում ստ. Յայսմաուրթ — 182

Սիրան — Եղբ. Վրթանէս քհնյի, որ 1456 թ.

Աղուանից Գետամիշոյ վանքում ստ. Աւետ. — 67

Սիրանու — Հայր տանուտէր Յոհաննէսի, որ 1465 թ. Աղթամարում ստ. Գանձարան — 237

Սիրատեղ — Նորագեղի տանուտէրերից, 1465 թ. — 232

Սիրմայ

1. Մայր Պօղոս գրչի, որ 1455 թ. Ամրդօլու վանքում օր. Աւետ. — 56, 365
2. Մայր Մելքսեթ կր.-ի, որ վերաշինեց Երեւանի վանքը և 1460 թ. Ուրծ գյուղում ստ. Յայսմաուրթ — 132, 133
3. Հարս Միրտիլ կր.-ի, որ 1470 թ. Արբերգի վանքին նվիրեց մի Աւետ. — 301

Սիրմայ-Խաթուն

1. Մայր Դաւիթ միայնակեցի, որ 1452 թ. Աղշոց վանքում ստ. Աւետ. — 18
2. Որդի Մելքսեթ գրչի, որ 1459 թ. Շատուան գյուղում օր. Աւետ., իսկ 1461 և 1465 թթ.-2 Գանձարան — 125, 165, 237

Սիրուն

1. Սարկաւագ, եղբ. Մելքսեթ գրչի, որ 1459 թ. Շատուանում ստ. Աւետ. — 125
2. Հայր Գուլատ-Խաթունի, որ 1464 թ. Արծկէում ստ. Աւետ. — 217
3. Եղբ. Յովանէս քհնյի, որ 1466 թ. Աղթամարում ստ. Գանձարան — 247
4. Որդի Յովանէս գրչի, որ 1475 թ. Խաթուն օր. Աւետ. — 379
5. Քեռորդի (Քե՛ դուստր) Վարդան կր.-ի, որ 1477 թ. Շատուան գյուղում սա. Գանձարան — 422

Սիրունքէկ

1. Վաղածամ հնգյ, որդի Սուլթան-Մէլէքի, որ 1452 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 20, 21
2. Եղբորորդի Զաքարէ սարկաւագի, որ 1458 թ. Խառաքատում ստ. Սաղմոսարան-Աղթամատոյց — 100
3. Ազգ. Մխիթար քարգործի, որ 1474 թ. ստ. Աւետ. — 370

Սիֆար-Մէլէֆ — Մայր Ատոմ գրչի, որ 1464 թ. Շատուան գյուղում օր. Յայսմաուրթ — 224

Սիմլուն (Սիմաւոն, Սիմոն, Սիմէոն)

1. Հայր Պառուազրակի վանքի առաջնորդ Կարապետի, հշվ. 1454 թ. — 47
2. Քանի սպասաւոր, վրդ, 1454 թ. Երուսաղէմում օր. Աւետ. — 48
3. Հայր նշանավոր գրիչ Քումայ Մինասնեցի — 57, 312
4. Քհյ, 1457 թ. Հերմոնի վանքում ավարտեց

Սիմեոն

- Յակոբ դրչի սկսած Աւետարանի օրինակությունը — 85
5. Կր., գրիչ, 1457 թ. Դերձկոյ անապատում օր. կանոնների ու խրատների մի ժողովածու — 91
6. ՔՀյ յարհիական յաթոն Բշնոյ, 1460 թ. գնեց մի Գանձարան — 131
7. Եղբ. Վարդան Աղթնցու, որ 1460 թ. Աղթնարում ստ. Մաշտոց — 145
8. Հայր Խաչատուրի, որ 1460 թ. Ղրիմում ստ. Սաղմոսարան — 149
9. Հայր Նիկողայոս եպս Աղթնարում, որ 1460 թ. օր. Ճաշոց — 150, 151
10. Վրդ., խմբագրել ու սրբագրել է Մաշտոց կոչվող ծիսական ժողովածուն, 1464-ից շատ առաջ — 215, 416
11. Միսրան Խլպաշի վանքի, 1464 թ. — 221
12. Անեռազ մահդասի Յովանէսի, որ 1464-ին գերությունից ազատեց մի Աւետ. — 223
13. Մահդասի ոմն, Հշվ. 1467 թ. Գառնակերի վանքում, Աղարիա նկարչի կողմից — 244
14. ՔՀյ ոմն, Հշվ. 1466 թ. Շամիա աշխարհի Սակունեաց երկրի սր Աստուածածնի վանքում — 252
15. Հորեղբ. Յովհաննէս քՀյի, որ 1467 թ. Ոստանում ստ. Աւետ. — 261
16. Հորաքաշուրդի վերոհիշյալ Յովհաննէս քՀյի — 261
17. Հայր Վարդան Բաբերդացու, որ 1467 թ. գրավից ազատեց մի ձեռագիր — 268
18. Եպս Խարբերդի, կոչված նաև՝ րաբունայան. Սուր անապատում «դպրոց էր կարգեալ բազում աշակերտաց», 1468—1479 թթ. — 276, 292, 297, 438
19. Որդի Մարդարտի, որ 1469 թ. Խարբերդում մասնակցեց մի Աւետարանի գնմանը — 292
20. Հնգյլ հորեղբ. Մովսէս Արծկէցի հիշատակագրի, 1472 թ. — 332
21. Կր., հավանաբար պատվիրատուն էր այն Աւետարանի, որ ստացավ Գրիգոր քՀյն 1472 թ. Արճէշում — 339
22. Փակակալ Սուխարայ վանքի, 1473 թ. — 344
23. Ազգ. Աստուածատուրի, որ 1474 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 364
24. Մերունի, որդի Տրպաւի, 1475 թ. Պառուգրակի վանքում ստ. Աւետ. — 386
25. Եղբ. խոշ Դամուրի, որ 1475 թ. Խիզանում ստ. Յայտաւորք — 387
26. Անեռ Աւետիքի, որ 1475 թ. Կ. Պոլսում գնեց Կաֆայից գերված մի Աւետ. — 389
27. ՔՀյ, հայր Մէլքիսէթ գրչի, որ 1477 թ.

Սիմեոն

- Բասենի էգէպատ գրւողում օր. Աւետ. — 416
28. Արքեպս Գողթան գաւառի, 1477 թ. — 420
29. Եղբ. պր. Ֆարաճի, որ 1473 թ. Հալկում ստ. Աւետ. — 434
30. Եղբ. Վարձիգուլի, որ 1480 թ. Վրաստանում գնեց մի Աւետ. — 447

Սմբատ

1. Որդի Գուրշիբէկի և Դունիա-Խաթունի, եղբորորդի Աղթնարի Զաքարիա կաթողիկոսի, եղբայր Ստեփանոս կթղկսի 1465 թ. Ստեփանոս կթղկսր Սմբատին օծեց «թագաւոր» Աթորունեաց (Էջմտ նախնեաց իւրոց Գաղկայ)։ Ոչ մի դեր չկատարեց և չէր կարող կատարել քաղաքական այս խրտվիլակը։ 1465—1471 թթ. Աղթնարում շարագրված մի քանի հիշատակարաններում միայն անցողակի հիշատակվում է նա իր «թագաւոր» տիտղոսով — 237, 238, 239*, 240, 249, 250, 309
2. Պր., որդի Ստեփանոսի, թոռ Սմբատի, թոռնորդի Իվանիկի. հավանաբար Սիւնեաց Օրբելյաններից, 1471 թ. ստ. Աւետ. — 317
3. Պապ վերոհիշյալ պր. Սմբատի — 317
4. Վանի թաղմաշիներից, 1476 թ. — 404

Սողոմոն

1. Արեղայ, գրիչ, 1467 թ. Երուսաղէմում օր. Աւետ. 1475 թ.-մի այլ Աւետ., ինքն է, հավանաբար, 1471 թ. Երուսաղէմում, որպէս մի Աւետարանի նվիրաբերման վկա հիշատակված տէր Սողոմոնը — 267, 329, 390
2. Հայր Ղազարի, որ 1479 թ. ստ. Աւետ. — 440

Սովեչպէկ — Խաղաղ, 1466 թ. Ղրիմում վկա եղավ մի Աւետարանի վաճառքի — 253

Սովէյման

1. Սուլթան Եգիպտոսի, Հշվ. 1453 թ. — 30
2. Խիզանի քուրդ ամիր, 1456, 1459 թթ. — 76
3. Բէկ Բիթան-օղլի, Ուզուն-Հասանի նշանավոր զորավարներից. Աղ-Կոյունլունների պետութւյան մեջ մեծ դեր կատարեց հատկապէս Յաղուր փառիշահի մահվանից հետո. 1491—1492 թթ. պետութւյան ղեկը փաստորեն գտնվում էր նրա ձեռքում։ Սպանվեց 1492 թ. — 334, 335, 336

Սուլթան (Սաւլթան, Սուլտան)

1. Հայր Մաթէոսի, որ 1456 թ. Վերի-Նորավանքում ստ. Տօնական, իսկ 1473 թ. Եղեգիսում օր. Գանձարան (նույն անձն է) — 65, 347

Սուլբան

2. Պապ Աստմ քչյի, որ 1460 թ. Արժեկում սա. Ոսկեփորիկ — 138
 3. Նղթ, Մանուէլ քչյի, որ 1465 թ. Կաթ գյուղում սա, Ճաշոց — 230, 231
 4. Վգջլ եղբորորդի (թև՝ դուստր) ուս Մարտիրոսի, որի հիշատակին 1473 թ. Բերկերում սա. Աւետ. — 352
 5. Աղդ. դարբին Աւետիսի, որ 1477 թ. Աղնայ գյուղում սա, Գանձարան — 422
- Սուլբան-Խալիլ — Որդի Ողուն-Հասանի, 1472 թ. Նշանակվեց Շիրազի կառավարիչ, Հոր մահվանից հետո (1478) դարձավ փառաշահ, սակայն թաղավորեց ընդամենը 6 ամիս. ստրուկեց Յաղուր եղբորից — 336, 427, 428, 436

Սուլբան (իգ.)

1. Դուստր Մկրտչի, աղգ. Զիալի, որ 1456 թ. Ռշտունիքի Բերդաձորի վանքում սա, Աւետ. — 73
2. Դուստր Կարապետ քչյի, որ 1457 թ. Ոստանում սա, Գանձարան — 89
3. Քույր Յոհաննիս կր.-ի, որ 1458 թ. Աղրաւում սա, Աւետ. — 108
4. Հորաքույր Խաչատուր և Ստեփանոս կր. եղբայրների, որոնք 1462 թ. Կտուցում սա, Աւետ. — 182
5. 1462 թ. Մընչկանց գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ. նվիրած գերդաստանի անգամներից երկուսը — 185
6. Դուստր Կարապետ քչյի, որ 1464 թ. Նվիրեց Ոստանի սբ Աստուածածին եկեղեցուն մի Յայսմաուրք — 224
7. Կին խոջա Սթանգարի, հշվ. 1465 թ. — 237
8. Կին Կիրակոս Զօշկանց գրչի, որ 1467 թ. Բաղէշում-Աղթամարում օր. Ճառընտիր — 257
9. Դուստր Սուլթանշահի, որ 1467 թ. Ոստանում սա, Աւետ. — 260
10. Հարս Յովհաննէս քչյի, որ 1467 թ. Ռստանում սա, Աւետ. — 261
11. Քույր Փաշայի, որ 1471 թ. սա, Աւետ. — 321
12. Տա՛տ պր. Ումէկի, որ 1474 թ. Վերին-Վարդում սա, Յայսմաուրք — 363
13. Մեծ մայր Յովաննէս գրչի, որ 1474 թ. Խիզանում օր. Աւետ. — 367
14. Դուստր Մինա-Խաթունի, որ 1476 թ. Աղթամարում սա, Յայսմաուրք — 402
15. Հարս վանեցի ոսկերիչ Նղդանբախչի, 1476 թ. — 405
16. Դուստր Սադաղայ Միրենցի, որ 1476 թ. Աղթամարում սա, Աւետ. — 407

Սուլբան

17. Մայր դարբին Աւետիսի, որ 1477 թ. Աղնայ գյուղում սա, Գանձարան — 422
18. Դուստր վերոհիշյալ դարբին Աւետիսի — 422
19. Հորեղբորհարս խոջա Յովանէի, որ 1479 թ. Մուշում սա, Աւետ. — 438

Սուլբանբախտ (Սալթանբաղթ)

1. Դուստր Վարդանի, հշվ. 1454 թ. Լիմում — 43
2. Հնգջլ աղգ. Մանուէլ քչյի, որ 1465 թ. Կաթ գյուղում սա, Ճաշոց — 231
3. Քենի Կարապետ քչյի, որ 1476 թ. Վանում սա, Ճառընտիր — 404

Սուլբանբէլ — Նորագեղի տանուտերից, 1465 թ. — 232

Սուլբան-Խաթուն (Սալթան-Խաթուն)

1. Աղդ. Աւետիս և Մելքիսէթ կր.-ների, որոնք 1454 թ. գերությունից ազատեցին մի Աւետ. — 49
2. Կին խոջա Խաչատուրի, որ 1457 և 1462 թթ. Արճէշում սա, Յայսմաուրք և Աւետ. — 45, 83, 179, 180
3. Քույր Միքայիլ գրչի, որ 1462 թ. Ունձ գյուղում օր. Աւետ. — 178
4. Քորդուստր Խաչատուր և Ստեփանոս կր. եղբայրների, որոնք 1462 թ. Կտուցում սա, Յայսմաուրք — 182
5. Զոս Աստուածատուրի, որ 1474 թ. Արճէշում սա, Աւետ. — 364

Սուլբան-Մելիք (Սուլթան-Մելիք)

1. Ոմն, 1452 թ. Աղթամարում սա, և նվիրեց Ոստանի սբ Ստեփանոս եկեղեցուն մի Աւետ. — 20, 21
2. Քույր Ստեփանոս դրչի, որ 1452 թ. Աղթամարում օր. Աւետ. — 23
3. Մայր Հղթիարի, որ 1460 թ. Բաղէշում սա, Աւետ. — 141
4. Մայր Մուղալ-Խաթունի և Շամշիդամար քույրերի, որոնք 1461 թ. Վանում սա, Աւետ. — 164
5. Մայր Հայրսպետ գրչի, որ 1460 թ. օր. Մաշտոց — 254
6. Քույր անունն անհայտ մեկի, որ 1471 թ. Հայոց-Քառում սա, Աւետ. — 313, 315
7. Մայր Մկրտիչ աբեղայի, որ 1474 թ. Նվեր սա, մի Աւետ. — 371
8. Քույր Յովանէի, որ 1475 թ. Վանում սա, Աւետ. — 384
9. Քույր Կարապետ քչյի, որ 1476 թ. Վանում սա, Ճառընտիր — 403
10. Դուստր Հնգջլ պղնձագործ Հոուզբէկի,

որի հիշատակին 1478 թ. Կուբի գյուղում
ստ. Աւետ. — 430

Սուրբանշահ (Սուլտանշայ)

1. Նոր. փաշայ կնոջ, որ 1451 թ. վանում ստ.
Աւետ. Սուլթանշահի Եի ճանապարհ գնաց
և աջ դիտացին թէ զինչ Եղև — 6
2. Նոր. 1458 թ. Սորավանք գյուղում դժբախտ
պատահարի զոհ գնացած Յովաննէս քչյ
գրչի — 107
3. Մորաբրոշորդի Զաքար արեղայի, որ
1458 թ. գնեց մի Շարակնոց — 113
4. Ամուրին Շատիշայի, որ 1460 թ. վանում
ստ. Աւետ. — 146
5. Նղբորդի Խաչատուր և Ստեփանոս կր.
եղույրների, որոնք 1462 թ. Կոտուցում ստ.
Յայսմաուր — 182
6. Որդի Աւետիսի, 1467 թ. Ոստանում ստ.
Աւետ. — 260, 261*
7. Հայր խոշա Թումանշահի, որ 1462 թ.
Արճէշում ստ. Յայսմաուր — 172
8. Որդի Մըսըր-Միլիքի, որ 1462 թ. Ունձք
գյուղում ստ. Աւետ. — 178
9. Ուն, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 289
10. Հորեղբ. Սրթուխշահի, որ 1471 թ. ստ.
Աւետ. — 321
11. Պր., Մատղավանք գյուղի ազգեցիկ տա-
նուէրներից, 1474 թ. — 364
12. Որդի Սատաղայի, որ 1475 թ. Բուրբաբեր-
դի անապատում ստ. Աւետ. — 377
13. Նոր. տանուէր Աստուածատուրի, որ
1475 թ. Խլաթում ստ. Աւետ. — 379
14. Նղբորդի Սուրբիաս քչի, որ 1451 թ.
Ռշտունիքի Բերդաձորի վանքում օր. Գան-
ձարան — 8

Սուրբան — Նոր. Զաքար արեղայի, որ 1458 թ.
գնեց մի Շարակնոց — 113

Սուրառ

1. Դաւոր տանուէր Առաքելի, որ 1469 թ.
նվիրեց Սուրա գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ.
— 293
2. Թոռ Խոսրովի, որ 1478 թ. Բոնաշէն գյու-
ղում ստ. Աւետ. — 432

Սուրիառ

1. Քչյ, որդի Կիրակոսի, 1451 թ. Ռշտունիքի
Բերդաձորի վանքում ստ. Գանձարան — 7, 8
2. Նղբ. Ստեփանոս գրչի, որ 1452 թ. Աղթա-
մարում օր. Աւետ. — 23
3. Միաբան Վարազայ վանքի, 1454, 1480 թթ.
— 40, 445
4. Նղբ. Յակոբ կր. գրչի, որ 1458 և
1460 թթ., Աղթամարում օր. Մաշտոց և
Աւետ. — 102, 144

Սուրիառ

5. Միաբան Խիզանի Գամաղիէլի վանքի,
1468, 1469 թթ. — 274, 293, 296
6. Քեռորդի Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ. Ար-
բերդի վանքին նվիրեց Աւետ. — 301
7. Որդի փաշայի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ. — 321

Սպանդիար

1. Հայր Շատիպէկի և Կուռճիի, հշվ. 1458 թ.
— 114
2. Որդի Մարիումի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ. —
— 328

Ստեփանոս

1. Օրբելեան, Սիւնեաց մետրոպոլիտ, նշանա-
վոր պատմագիր (մհ. 1304 թ.) — 287
2. Գ. կթղկս Աղթամարայ (1272—1296*) —
— 308
3. Վանքի նաջ մարտիրոսացած եղբ. Յո-
վաննիսի, որ ԺԴ. դարի վերջերին ստ. Ճառ-
րնտրի — 37*
4. Կր. գրիչ, 1451 թ. Զերմաձորոյ երկրի
Փոքր-Ակոռոյ վանքում օր. Աւետ. — 4
5. Վր կատարեցաւ յանքինաց. հայր մահ-
ղասի Պօղոսի, որ 1451 թ. Փոքր-Ակոռոյ
վանքում ստ. Աւետ. և մի այլ Աւետարան
էլ 1464-ից առաջ (նույնն է արդյոք) — 4,
222
6. Հայր փաշայ կնոջ, որ 1451 թ. վանում
ստ. Աւետ. — 6
7. Հայր Կարապետ Մանկաբաւի, հշվ. 1451 թ.
վանում — 6
8. Վրդ. առաջնորդ Վանի որ Ստեփանոս
եկեղեցու հշվ. 1451 թ. — 7
9. Քչյ վանի սբ Ստեփանոս եկեղեցու, 1451 թ.
— 7
10. Հայր Կարապետ գրչի, որ 1451—1475 թթ.
վանում օր. 8 տարբեր ձեռագրեր — 7, 37,
44, 89, 187, 259, 260, 384
11. Նպս, միաբան Վարազայ վանքի, 1451,
1476 թթ. — 7, 403
12. Նղբորդի Սուրբիաս քչի, որ 1451 թ.
Ռշտունիքի Բերդաձորի վանքում ստ. Գան-
ձարան — 8
13. Քչյ, եղբ. Մովսէս գրչի, որ 1451 թ.
Պղնձայգոյ անապատում օր. Աւետ. — 11
14. Գրիչ, որդի Յովաննիսի, 1451 թ. օր. Յայս-
մաուր, 1466 թ. Շարակնոց — 14, 255
15. Վրաբունապետ, Վաշ րաբունի, որդի
Վարդանի. 1452 թ. Տփլիսում, մասամբ
ինքն օրինակելով, ստ. Գր. Տաթևացու
Քարոզգիրք — 17
16. Նկարող և կազմող. 1452 թ. Աղբոյ վան-
—

Ստեփանոս

- բում ծաղկեց ու կաղմեց մի Աւետ., 1459 թ. Այրիվանդում-ճաշոց (կարող է նույնը լինել 1476 թ. և հետագա տարիներին մի շարք ձեռագրեր նկարադարձած Ստեփանոս եպս Առնչեցին) — 19, 120
17. Համիթենց կամ համիթենց. Ոստանի սր Ստեփանոս եկեղեցու քչյ-ներինց. հշվ. 1452, 1457 և 1458 թթ. — 22, 89, 103
18. Սաղադայ կրկնանունով, քչյ Ոստանի սր Ստեփանոս եկեղեցու, 1452 թ. — 22
19. Ոստանի սր Ստեփանոս եկեղեցու քչյ-ներինց, 1452 թ. — 22
20. Գրիշ, որդի Մկրտչի. 1452 թ. Աղթամարում օր. Աւետ. — 23
21. Հայր Սիոնի, աղղ. տանուտէր Մկրտչի, որ 1452 թ. Առթամարում ստ. Աւետ. — 23
22. Եղբ. Թովմայի, որ 1452 թ. Վասպուրականում ստ. Աւետ. — 25
23. Հայր Վարդան գրչի, որ 1452 և 1461 թթ. Արծկէի Կողուց վանքում օր. 2 Աւետ.—26, 161
24. Որդի Ղազար քչյի, որ 1452 թ. Մըղաբ գլուղում ստ. Աւետ. — 28
25. Կր., 1452 թ. ստ. Աւետ. — 29
26. Քչյ, հայր Մելիք-Խաթունի, տր 1453 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 34
27. Գրիշ, 1453, 1460 և 1461 թթ. օր. 3 Աւետ. (նույն գրիշն է արդյո՞ք) — 37, 153, 168
28. Վարադայ վանքի միաբաններինց երկուսը (մեկը հշվ. նաև 1480 թ.), 1454 թ.—40, 445
29. Փռորդի Մեծոփայ վանքի առաջնորդ Վարդանի, հշվ. 1454 և 1464 թթ. — 41, 218
30. Տանուտէր, 1454 թ. Բաղենից վանքում ստ. Աւետ. — 41, 42
31. Հայր Աստմ քչյի, որ 1454 և 1460 թթ. Աղթամարում և Արծկլում ստ. Աւետ. և Ոսկեփորիկ — 45, 138
32. Քչյ որդի Աստուածատուրի. 1454 թ. ստ. Աւետ. — 50
33. Հնգցլ եղբորորդի ռէս Մանկտաւագի, հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գլուղում — 52
34. Պր., մեծ պապ Խաչատուր քչյի, որ 1455 թ. Արճէշում ստ. Աւետ. — 55
35. Կր., որդի Դաւթի, 1455 թ. Աղթամարում իր Աբրահամ եղբոր հետ միասին, ստ. Ծաշոց — 57
36. Միաբան Երուսաղէմի սր Սաբայի մենաստանի, 1455 թ. — 62
37. Ոմն, հշվ. 1456 թ. Վերի-Նորավանքում—65
38. Գրիշ, որդի Հայրապետի. 1456 և 1460 թթ. Բաղէշում օր. 3 Աւետ. — 68, 70, 71, 141

Ստեփանոս

39. Քչյ. ի վայելումն սրա որդիների 1456 թ. Բաղլշում օրինակվեց Աւետ. — 70
40. Տնտես Մեծոփայ վանքի, 1456 թ. — 71
41. Միաբան Մեծոփայ վանքի, 1456 թ. — 71
42. Գրիշ, որդի Մարդարայի. 1456 թ. Ոշտունիքի Շառուան գլուղում օր. Մաշտոց—74
43. Հնգցլ որդի Աստուածատուրի, որ 1456 թ. Փասավանքում ստ. Աւետ. — 75
44. Մահդասի, որդի Աստուածատուրի, 1457 թ. Արգելանում ստ. Յայսմաւոր — 79, 80
45. Եղբ. Յովաննիսի, որ 1457 թ. Յիպնայ վանքում ստ. Մաշտոց — 81
46. Երէց, աղղ. տանուտէր Յովաննէսի, սր 1457 թ. Յիպնայ վանքում ստ. Մաշտոց—82
47. «Գօռեխ» մականունով. Ոստանի Քարի սր Աստուածածին եկեղեցու հնգցլ քչյ-ներինց, հշվ. 1475 թ. — 89
48. Ոստանի Քարի սր Աստուածածին եկեղեցու հնգցլ քչյ-ներինց, հշվ. 1457 թ. — 89
49. Խոջա, հայր Կարապետ քչյի, որ 1457 թ. Ոստանում ստ. Գանձարան — 89
50. «Սարու» մականունով. 1457 թ. Խարբերդում վկա եղավ մի Մաշտոցի վաճառմանը — 93
51. Որդի Յովաննէս քչյի, որ 1457 թ. Նորոգել տվեց մի Աւետ. — 97
52. Կր., գրիշ, 1458—1471 թթ. Հայոց-թաւում օր. Շարակնոց. Ծաշոց, Աւետ., և 1476 թ. Այրիվանքում՝ մի այլ Աւետ.—99, 214, 315, 397
53. Քչյ, 1458 թ. Աղթամարում միշնորդ եղավ Մաշտոց օրինակող գրչի և պատվիրատուի միշն — 102
54. Քչյ Ոստանի սր Աստուածածին եկեղեցու, 1458 թ. իր հոր հիշատակին ստ. Աւետ.— 102, 103
55. Մայրական պապ վերոհիշյալ Ստեփանոս քչյի — 103
56. Ոստանի սր Աստուածածին եկեղեցու քահանաներինց երեքը, հշվ. 1458 թ. — 103
57. Դ կթղկս Աղթամարի (1464—1489), որդի Գուշիբէկի, եղբորորդի Զաքարիա Գ կթղկսի 1465 թ. իր եղբայր Սմբատին օծեց «թագաւոր», 1467 թ. «գնաց յէմիածին և տիրեաց յամենայն հայկազան ազգի», սակայն խիստ կարճատե եղավ նրա էջմիածնում հաստատվելը. Հշվ. նաև մինչ կթղկս լինելը, որպես կր. — 103, 142, 156, 163, 199, 224, 225, 234, 237—238, 239*, 240, 248—250, 257, 259, 260, 261, 271, 281, 299, 303, 304, 308, 309, 311, 312, 321,

Ստեփանոս

- 324, 325, 331, 365, 366, 367, 368, 383, 385—387, 402, 407, 423, 431, 432, 446
58. Երկու նույնանուն եղբայրներ Ներսէս վրդի, որ 1458 թ. վանում սա. Ճաշոց—104
59. Ոմն, որի հիշատակին 1458 թ. Կեցանայ-ձորի Սորավանք գյուղում օր. Աւետ. — 106
60. Արեղայ, 1458 և 1467 թթ. Կաֆայի սր Աննայի վանքում օգնում էր Մարտիրոս գրչին Թուղթ կոնկլով — 112, 268
61. Եղբ. Զաքար արեղայի, որ 1458 թ. գնեց մի Շարակնոց — 113
62. Եղբ. Սարդիս քչի, որ 1459 թ. եղբանում ստ. Աւետ. — 118
63. Արեւիկա Տաթի, եղբորորդի Շմաւոն վրդի, 1459 թ. — 123, 124
64. Հայր Մելքիսեթ գրչի, որ 1459, 1461, 1465 և 1477 թթ. Շատուանում օր. Աւետ. և 3 Գանձարան — 125, 165, 237, 423
65. Վրդ. արարատեան գաւառէ, յանձատոյց դղեկին Անքերդոյ, Սսից Սանահին բերեց մի Աստուածաշունչ, որ լրացրեց, կազմեց և 1460 թ. նվիրեց Սանահին վանքին (հմմ. № 15-ի հետ) — 130
66. Ոմն, 1460 թ. Գառնիի կաթողիկէ եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 131
67. Մահապատի (նաև՝ Ղարիպաշ). 1460 թ. Արծկում ստ. և 1465 թ. նվիրեց Աղթամարի վանքին մի Ճաշոց — 135—137
68. Միակեց, 1460 թ. Արծկում ստ. և նվիրեց Հաւատուորի վանքին մի Աւետ. — 139, 140
69. Վրդ., ուսուցիչ Միքայիլ գրչի, որ 1460 և 1462 թթ. Արծկում և Ունձք գյուղում ստ. 2 Աւետ. — 140, 179
70. Թու Թումայի, որ 1460 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 142
71. Աղթ գյուղի տանուտէրերից, 1460 թ. — 144
72. Եղբորորդի Վարդան Աղթեցու, որ 1460 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 145
73. Արեղայ, 1460 թ. Աղթեմանում օգնում էր մի Ճաշոց ծաղկող Նիկողայոս եպս Աղթերմանցուն — 150
74. Վոյվատայ (իմա՝ Վոյնվոդա), սրա տիրապետութեան տակ էր գտնվում Աղթերման քաղաքը, 1460 թ. — 151
75. Որդի Մերոն քչի. 1460 թ. Ղրիմի սր Թորոս եկեղեցուն նվիրեց մի Ճաշոց — 152
76. Քչի, որդի Խաչատուր գրչի հօգև եղբ. Մանուէլ քչի, հղվ. 1461 թ. Ուրծում—158
77. Դաւիթենց, միաբան Նկարենայ սր Յարութիւն վանքի, 1461 թ. — 160, 162
78. Հայր Բարթողիմէոս առաքեալի աթոռա-

Ստեփանոս

- կալ Հայրապետ եպսի (պետք է հասկանալ եպս Աղթակի), 1461 թ. — 160
79. Եղբ. Խաչատուր Շատուանցու, որ 1461 թ. նվիրեց Նկարենայ սր Յարութիւն վանքին մի Մաշտոց — 162
80. Երկու նույնանուն քեռորդիներ դաւաշցի Յովաննէս արեղայի, որ 1461 թ. Շատուանում ստ. Գանձարան — 165
81. Հնդցլ եղբ. Յովաննէս արեղայի — 165
82. Արեղայ, գրիչ, 1461 թ. օր. Վիճակացոյց (Գիրք ըռամի) — 166, 167
83. Ոմն, 1461 թ. սա. Աւետ. — 168
84. Հնդցլ աղգ. Վարդան քչի, որ 1462 թ. Տիւրխում ստ. Աւետ. — 169
85. Ոմն, 1462 թ. Տեպուր գյուղում սա. Աւետ. — 170
86. Վրդ., առաջնորդ Մեծոփայ վանքի, 1462—1465 թթ. — 178, 218, 236
87. Ամուսին Մըսըր-Մէլիքի, որ 1462 թ. Ունձք գյուղում ստ. Աւետ. — 178, 179
88. Վրդ. Ֆալաք մականունով. 1462 թ. նորոգեց Կտուցի սր Կարապետի եկեղեցին — 181, 183
89. Կր., որդի Յովաննէսի, միաբան Կտուցի, 1462 թ. ստ. իր Խաչատուր եղբոր օր. Յայսմաւուրքը — 181, 182
90. Արեղայ, եղբորորդի Խաչատուր և Ստեփանոս կր. եղբայրների, որոնք 1462 թ. Կտուցում ստ. Յայսմաւուրք — 182
91. Պր., Մարմետի տանուտէրերից, 1462 թ. — 183
92. Մարմետի սր Ստեփանոս եկեղեցու քչի-ներէց, 1462 թ. — 183
93. Մընչկանց գյուղի եկեղեցուն 1462 թ. մի Աւետ. նվիրած գերդաստանի անդամներից և ազգականներից երեքը — 184, 185
94. Որդի Թումայ քչի, որ 1462 թ. ստ. Մաշտոց — 186
95. Որդի Կարապետ գրչի, որ 1462, 1467 և 1475 թթ. օր. 2 Աւետ. և Մաշտոց — 187, 259, 384
96. Արեղայ, հօգև եղբ. Աստուր կր.-ի, որ 1462 թ. վանում ստ. Գանձարան, 1464 թ. Շատուանում օր. Յայսմաւուրք — 187, 225
97. Քչի, 1462 թ. վանում Գանձարանի օրինակ տվեց Կարապետ գրչին — 187
98. Քչի, հայր Ներսէս եպսի, որ 1462 թ. Տիւրիկում ստ. Աւետ. — 188
99. Չմշկածագեցի, որդի Կարէլ ասորու աշակերտում էր Աւագ վանքում Յովհաննէս Համշենցուն. 1463 թ. օր. Գր. Աստուածա-

Ստեփանոս

- բանի «Առ որս» ճառերը, 1464 թ. — Դիոն.
Արիոպագացու դրուժյունները և մի ժողո-
վածու, իսկ 1476 թ.-մի Տաղարան — 190,
191, 210, 212, 213, 393
100. Գրիշ, որդի Յովաննէսի, 1463, 1466, 1467
և 1477 թթ. Տարօնի Եւրդոտ վանքում օր.
Աւետ., Գանձարան, ՅԿ. Ղրիմեցու Մեկն.
տումարի և Շարակնոց — 193, 250, 262,
423
101. Հայր Էգիլշահի, որ 1463 թ. Արծկէում
ստ. Աւետ. — 196
102. Անեի վերոհիշյալ Էգիլշահի — 196
103. Աղղ. Հալիֆայի, որ 1463 թ. Կտուցում
ստ. Աւետ. — 197
104. Եղբորորդի Մարտիրոսի, որ 1463 թ. Նվի-
րեց Հօրդոմու Աստուածածնին մի Մաշ-
տոց — 199
105. Հնգլ որդի Աստուածատրի, որ 1463 թ.
Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ. — 200
106. Որդի վերոհիշյալ Աստուածատրի — 200
107. Միաբան Յովհաննավանքի, 1464, 1476 թթ.
— 216, 408
108. Եպս կամ արքեպս Ալլախ երկրի, առաշ-
նորդ Լեղանի սբ Աստուածածնի (Գանձակ),
1464, 1466 թթ. — 220, 245
109. Եպս հորձենոյ գավառի հալաշի վանքի.
1464 թ. օր. Աւետ. — 221
110. Կր., գրիշ, որդի Թումայ քչի, 1464-ից
առաշ օր. Աւետ. — 222
111. Խոշա, հայր Կարապետ քչի, որ 1464 թ.
Շատուանում ստ. և Նվիրեց Ոստանի սբ
Աստուածածնին եկեղեցուն Յայսմաւորք —
224
112. Շատուանի քչի-նեբից. 1464 թ. միշնորդ
եղավ Յայսմաւորք օրինակող Ատոմ գրչի
և պատվիրատուների միշն — 225
113. Երկու նույնանուն քչի-ներ Շատուանում,
1464 թ. — 225
114. Քչի, իր հայր Մանուէլ քչի հետ միասին
1465 թ. Կած գյուղում ստ. Ճաշոց — 230,
231
115. Եպս, «վերադիտող Գեղամայ գաւառի»,
1465 թ. և Հավանաբար ինքն է 1474 թ. Վա-
յոց-ձորում հիշված Ստեփանոս արքեպս
պարոնտերը — 231, 358, 359
116. Քեռի Աւետիս քչի, որ 1465 թ. Վանում
ստ. Յայսմաւորք — 234
117. Քչի վանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցու,
1465 թ. և Հավանաբար ինքն է հշվ. նաև
1476 թ., որպես պապ Կարապետ քչի — 234,
404

Ստեփանոս

118. Քչի վանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցու, հշվ-
1465, 1467 և 1476 թթ. — 234, 259, 405
119. Հայր հալիմ-հաթունի, որ 1465 թ. Արճէ-
շում ստ. Աւետ. — 235
120. Արքեպս, «Գաւալ» մականունով, Քեռի
Յովաննէս կր.-ի, որ 1465 թ. գնեց մի Շա-
րակնոց — 238, 240
121. Մահդասի, միաբան Աղթամարի, 1465—
1466 թթ. — 240
122. «Փիլիսոփայ», միաբան Աղթամարի,
1465, 1471 թթ. — 240, 309
123. Հայր Տիրիկում աշխատող Զարվար գրչի,
հշվ. 1465, 1480 թթ. — 241, 447
124. Քչի Սոճենց, հշվ. 1466 թ. Արծկէում — 246
125. Հորեղբայր Յովաննէս քչի, որ 1466 թ.
Աղթամարում ստ. Գանձարան — 247
126. Տնտես Արքեբրդի վանքի, 1466 թ. — 248
127. Ճգնաւոր, միաբան Արքեբրդի վանքի,
1466 թ. — 248
128. Քչի, հորեղբ. Մխիթար գրչի, որ 1466 թ.
Մոկաց Բռնաշէն գյուղում օր. Աւետ. — 249
129. Հնգլ որդի վերոհիշյալ Մխիթար գրչի —
249
130. Քչի, հայր Մաթէոսի, որ 1466 թ. Անաւար-
դայում ստ. Ճաշոց — 251
131. Շաւրցի. հշվ. 1466—1475 թթ. որպես
կթղկս Սգի — 252, 266, 390
132. Վրդ, առաջնորդ. ինչ-որ նահանգի, 1466 թ.
— 254
133. Հայր Սալլուկ-հաթունի, որ 1466 թ. ստ.
Մաշտոց և նորոգեց ինչ-որ եկեղեցու զբմ-
րեթ — 254
134. Եղբ. Ովանէս քչի, որի հիշատակին
1466 թ. ստ. Աւետ. — 255
135. Արքեպս Գողթան գաւառի, 1467, 1470 թթ.
— 256, 298
136. Հնգլ եղբ. Կիրակոս Զօշկանց գրչի, որ
1467 թ. Բաղէշում-Աղթամարում օր. Ճառ-
րնտիր — 257
137. Բարունապետ, եղբ. Յովաննէս քչի, որ
1467 թ. Վանում ստ. Մաշտոց — 258
138. Մահդասի, որդի Կիրակոսի. 1467 թ. Վա-
նում ստ. Յայսմաւորք — 258
139. Հգնր եղբ. մահդասի Ստեփանոսի, որ
1467 թ. Վանում ստ. Յայսմաւորք — 258
140. Վարպետ Յովաննէս քչի, որ 1467 թ. Վա-
նում ստ. Մաշտոց — 259
141. Եպս, առաջնորդ Սիրունքարի վանքի,
1467, 1468 թթ. — 263, 273
142. Եպս, գրիշ, առաջնորդ Կիրիղի վանքի,

Ստեփանոս

- 1467, 1474, 1480 թթ. օր. 4 Աւետ.—263, 264, 369, 370, 449
143. Նախապապ Մարտիրոս կր. գրչի, որ 1467 թ. Ղրիմում օր. Յայսմաւորք — 267
144. Հայր վերոհիշյալ Մարտիրոս կր.-ի — 267
145. Միաբան երկուսի Գամաղիէլի վանքի, 1468, 1469 թթ. — 274, 293, 298
146. Վրդ կամ բարունապետ, 1468 թ. ստ. Աւետ. — 279, 280
147. Գրիչ, 1468 թ. օր. Տոմարաղիտութիւն—280
148. Սահգոսի, որդի Մելիքշահի. 1469 թ. Փասովանքում ստ. Յայսմաւորք — 281
149. Քհյ, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 290
150. Քհյ, որդի Ամիրի, 1469 թ. Հերմոնի վանքում ստ. Աւետ. — 291
151. Անեք տանուտէր Առաքելի, որ 1469 թ. նվիրեց Սուրս գյուղի եկեղեցուն մի Աւետ. — 293, 294
152. Գրիչ, 1469 թ. Տիրիկի Վաւորո գյուղի վանքում օր. Աւետ. — 294
153. Որդի Նորմանուկի, որ 1469-ից հետո նվիրեց Աւաղ վանքին մի Աւետ. — 294
154. Հորեղբ. եղբայրու Քհյի, որ 1469 թ. Կեսարիայի Նիւսիա գյուղում ստ. Մաշտոց — 295
155. Միաբան Գամաղիէլի վանքի, 1469 թ.—296
156. Հորաքրորորդի Մկրտիչ կր.-ի, որ 1470 թ. Արբերդի վանքին նվիրեց Աւետ.— 301
157. Եղբ. Արբերդի վանքի երախտաւոր Գրիգոր Կիրակոսեանցի, 1470 թ. — 303
158. Արքեպս, առաջնորդ Սալնապատայ վանքի, 1470 թ. — 304
159. Որդի Սմբատի, թոռ Իվանիկի, հայր պր. Սմբատի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ. (անտարակույս՝ Սիւնեաց Օրբելեաններէց) — 317
160. Քեռի Արթուրշահի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ. — 321
161. Հայր Թումայ կր.-ի, որ 1471-ից առաջ շարախողիս եղեալ կատարեցաւ ի յանօրինաց — 321, 322
162. Եղբորորդի Թումայ կր.-ի, հշվ. 1471 թ. — 322
163. Խժիշկ գյուղի Քհյ-ներէց, 1471 թ. — 324
164. Չամուշ մականունով. 1471 թ. Սիրիհիսարում խնամում էր Ճաշոց օրինակող Թոբոս եպս Նրուսաղէմացուն — 327, 328
165. Եպս Արծկէի, 1472 թ. — 331
166. Հորեղբ. Մելքիսեթ գրչի, որ 1472, 1478 թթ. Աբջրոյ վանքում և Հալէպում օր. Մաշտոց և Աւետ. — 337, 434

Ստեփանոս

167. Հայր եղաբարէկի, որ 1472 թ. Կտուցում ստ. Աւետ. — 340
168. Քհյ, մահդասի, որդի Յակոբի. 1472 թ. ստ. Աւետ. — 341
169. Քհյ, որդի Սաֆարշահի. 1472 թ. սա. Աւետ. — 341
170. Միաբան Սուխարայ վանքի, 1473 թ.—344
171. Արքեպս, 1473 թ. Ուրծ գյուղում Մեսրոպ արեղայ գրչին, Ճաշոց օրինակելու համար, շնորհեց թուղթ — 347
172. Հնգլ եղբ. Մեսրոպ կր.-ի, որ 1473 թ. Ուրծ գյուղում ստ. Ճաշոց — 347
173. Մտերիմ Մատթէոս եպս գրչի, որ 1473 թ. Եղեգիսում օր. Գանձարան — 347
174. 1473 թ. մեռած հայր Մարշահի, որ Նույն ալդ թվին վանում ստ. Ճաշոց — 351
175. Եղբ. ռէս Մարտիրոսի, որի հիշատակին 1473 թ. Բերկրիում ստ. Աւետ. — 352
176. Քհյ Մատղավանք գյուղի սր Ատեփանոս եկեղեցու, 1474 թ. — 364
177. Հորեղբ. Մկրտիչ արեղայի, որ 1474 թ. նվեր ստ. մի Աւետ. — 371
178. Եղբ. Զումայ Պոջեան իշխանի և Գեղարդի (— Վայոց-ձորի) եպս Յոհանէսի. 1475 թ. հշվ. որպէս արեղայ, 1476 թ. որպէս՝ նորբնծայ եպս — 375, 397
179. Արեղայ, աշակերտ Աւագտէր վրդի, որ 1475 թ. Բոլորաբերդի անապատում (Սըրկղունք) օր. Աւետ. — 376
180. Փեսա Գաւիթ գրչի, որ 1475 թ. Բոլորաբերդի անապատում (Սրկղունք) օր. Աւետ. — 378
181. Հայր տանուտէր Աստուածատուրի, որ 1475 թ. Խլաթում ստ. Աւետ. — 378
182. Որդի վերոհիշյալ Աստուածատուրի — 378
183. Հնգլ որդի Յովանէս գրչի, որ 1475 թ. Խլաթում ստ. Աւետ. — 379
184. Հորեղբ. Գրիգոր կր.-ի, որ 1475 թ. Արծկէում ստ. Յայսմաւորք — 381
185. Քհյ, հայր Ներսէս գրչի, որ 1475 թ. Ամասիայում օր. Աղամգիրք — 389
186. Հնգլ եղբ. Մխիթար Քհյ Հեշաանցու, որ 1475 թ. Նրուսաղէմում ստ. Աւետ. — 390
187. Եպս. Առնչեցի. 1476—1477 թթ. Առնչուց վանքում ծաղկեց 2 Աւետ., Շարակնոց և Մաշտոց (հմմ. № 16-ի հետ) — 396, 397, 398, 420
188. Տանուտէր որդի պր. Ասիգարի. 1476 թ. Արծկէում ստ. Աւետ. — 401, 402
189. Վրդ, միաբան Վարագայ վանքի, 1476 թ. — 403

Ստեփանոս

190. Անհր Կարապետ քհնյի, որ 1476 թ. վանում
ստ. Ճառքնտիր — 404
191. Դառնամազենց, կնոջ քեռի Կարապետ
քհնյի, որ 1476 թ. վանում ստ. Ճառքն-
տիր — 404
192. Մելիք, ուրիշների հետ միասին 1476 թ.
վերացրեց վանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցու
առիվերու շարժքն — 405*
193. Հնդցլ եղբ. Ազարիա դրչի, որ 1476 թ.
վանում օր. Ճառքնտիր — 406
194. Հայր վանեցի նվիրատու Յովանէս Շնչե-
նենցի, 1476 թ. — 406
195. Ազգ. Վարդանի, որ 1476 թ. փասավան-
քում ստ. Աւետ. — 408
196. Եղբորորդի Սարգիս քհնյի, որ 1476 թ. նո-
րոգել տվեց մի Աւետ. — 413
197. Հարազատ Յովանէս եպսի, որ 1477 թ.
Արճէշում ստ. Ճառքն — 421
198. Քրոջդուստր Վարգան կր.ի, որ 1477 թ.
Շաաուան գյուղում ստ. Գանձարան — 423
199. Դոնիկ, 1477 թ. դնեց մի Աւետ. — 424
200. Եղբ. Սարգիս կր.ի, որ 1478 թ. Արկը-
ղունքում ստ. Ճառքնտիր — 428
201. Պապ Դուռդանայի և Շահգաղի, որոնք
1478 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 431
202. Հորեղբորորդի Սարգիս քհնյի, որ 1478 թ.
ստ. Աւետ. — 435
203. Գրիշ. 1479 թ. օր. Հմայիլ — 440
204. Մալաղ, համշիրակ եղբ. Մարտիրոս գրչի,
որ 1480 թ. Կ. Պօլսում օր. Սաղմոսարան —
— 442
205. Շահկանց, հնդցլ երախտավոր Կարապետ
գրչի, որ 1480 թ. Վարագայ վանքում օր.
Ժողովածու — 445
206. Եպս, առաջնորդ Տիւրիկի, 1480 թ. — 448
207. Վրդ, միաբան Վարագայ վանքի. Ժն գարի
վերջին կամ ԺՁ.ի սկզբին գերությունից
ազատեց նախկինում Վարագայ վանքին
պատկանած մի Աւետ. — 7*
208. Եպս սր Վարդանայ վանքի. Ժն. դարի
վերջերին սրա միջնորդությամբ վանքը
նվեր ստացավ մի Աւետ. — 142
209. Միաբան սր Վարդանայ վանքի, հշվ. Ժն.
դարի վերջերին — 142
210. Քհյ, իր Մկրտիչ քհնյի եղբոր հետ Ժն—
ԺՁ դդ. ստ. 1458 թ. վանում օր. մի Ճա-
ռքն — 104*
211. Արքեպս, միաբան Նկարենայ սր Յարու-
թիւն վանքի, հշվ. Ժն—ԺՁ դդ. — 162*
- Սաղմուկի — Քույր Յակոբ կո.ի, որ 1452 թ.
Արծկէում ստ. Աւետ. — 26

Սրապիտե — Գրիշ, 1474 թ. Վայոց-ձորում, կէս
էջ օրինակելով, օգնեց Գալուստ գրչին — 361

Սփանդար (Սկանգար)

1. Որդի Փաշայ կնոջ, որ 1451 թ. վանում
ստ. Աւետ. — 6
2. Խոշա, եղբ. Աբգըլ-Աղիզի, որ 1459 թ.
Ոստանում ստ. Աւետ. — 117
3. Փնսա Կարապետ քհնյի, որ 1457 թ. Ոստա-
նում ստ. Գանձարան — 89
4. Պր. Կեղի քաղաքի, 1464 թ. — 225
5. Խոշա, 1465-ից առաջ Վի ձեռաց անթի-
նաց նահատակեցաւ — 236*, 237
6. Աղդ. մահդասի Ստեփանոսի, որ 1469 թ.
փասավանքում ստ. Յայսմաւորք — 282
7. Եղբ. տանուտէր Քոյմէկի, որ 1473 թ. ստ.
Աւետ. — 345

Վալար — Ոմն, 1453 թ. Քաշբերունքի Ականց
գյուղաքաղաքում սա. Աւետ. — 34

Վահրամ

1. Բաբունի, ԺԳ դարի կիլիկյան մատենա-
գիր — 287
2. Որդի պր. Ասպետի, 1468 թ. Կիպրոսի սր
Աստուածածին եկեղեցուն նվիրեց մի
Աւետ. — 279

Վահրամշանիկ (դրված՝ Վահրամշկան հոլովա-
ծեով) — Հայր մահդասի Սամուէլի, որ
1464 թ. Եղվարդում ստ. և նվիրեց Յով-
հաննավանքին Մաշտոց — 216

Վանական — Վարդապետ, ԺԳ. դարի նշանավոր
մատենագիր, ուսուցիչ Վարգան Արշնցու
և Կիրակոս Գանձակեցու (մհ. 1451 թ.) —
— 318

Վանիաշայ — Եղբորորդի (թն՝ դուստր) տա-
նուտէր Քոյմէկի, որ 1473 թ. ստ. Աւետ. —
— 345

Վայր-Տիկիւն — Մայր Անդրէաս գրչի, որ 1463 թ.
Եւդոկիայում օր. Աւետ. — 202

Վաշօ — Որդի պր. Մկրտչի, տանուտէր Խժիշկ
գյուղի և շրջակայքի (Վի տանուտէրութեան
երկրի և գեղիս), 1471 թ. — 324

Վառզէլ — Որդի Տէրտրի, որ 1451 թ. Ղրիմում
գնեց Աւետ. — 12

Վառվառ

1. Դուստր Կիւրեղի, որ 1460 թ. Յաշի սր
Աստուածածին եկեղեցուն նվ. մի Ճառքն —
— 152
2. Եղբորդուստր Իդնատիոս քհնյի, որ 1476 թ.
Անլոց վանքում ստ. Մաշտոց — 411

Վասակ Սիւնի — 31

Վասիլ — Նղբ. Զաքարիա գրչի, որ 1470 — 1477 թթ. Անկիւնեաց վանքում օր. 2 Աւետ. և Թուղթ ընդհանրական — 306, 401, 419

Վասիլ-Խաբուն — Մայր Թումաշահի, որ 1476 թ. սա. Յայսմաւորք — 392

Վարապետ — Պատրոն. 1478 թ. Բշնիում ստ. և Նվիրեց Աշտարակի Ամենափրկիչ եկեղեցուն մի Աւետ. — 426

Վարդ

1. Պր., սանահայր մահադասի Ստեփանոսի, որ 1457 թ. Արգելանում ստ. Յայսմաւորք — 80

2. Պր., հայր պր. Շաաիպէկի, որի պատվերով Ամիրդովլաթ Ամասիացին 1454 թ. դրեց իր «Ուսումն բժշկութեան» աշխատութիւնը — 115

3. Ամուսին Մարգարտի, որ 1470 թ. Սուր վանքին Նվիրեց մի Աւետ. — 297

4. Որդի վերոհիշյալ Մարգարտի — 297

5. Ազգ. Շնոֆոր-Խաթունի, որ 1471 թ. Բարերում ստ. Աւետ. — 326

6. Պր., հորեղբայր Աւետիք Տրապիզոնցու, որ 1475 թ. Կ. Պօլսում գնեց Կաֆայից գերված մի Աւետ. — 389

7. Հայր Մկրտիչ երէցի, որ 1476 թ. Պալտառու վանքում ստ. Աւետ. — 409

8. Պր., որդի ռէս Արիւսանի, որ ԺԶ դարում նորոգել տվեց 1457 թ. օր. մի Յայսմաւորք — 88*

9. Հայր Թինենց գյուղի ռէս Թումայի և ռէս Զաքարիի, 1451, 1464 թթ. — 4, 223

Վարդան

1. Արեւելի. ԺԳ դարի նշանավոր մատենագիր — 83

2. Նղբ. Դանիէլ գրչի, որ 1451 թ. Սևանում օր. Գր. Տաթևացու Մկն. աւետ. Մտթ. — 5

3. Սղբորդի Սուքիաս քհնյի, որ 1451 թ. Բերդաձորի վանքում (Ոշտունիք) ստ. Գանձարան — 8

4. Գրակապ կամ գրակազմ. 1451 թ. Արծկէում ստ. Աւետ., 1452 թ. Վանում կազմեց Աւետ., 1453 թ. Սղգայոյ վանքում կազմւց Յայսմաւորք — 9, 24, 36

5. Հայր Յովհաննէս գրչի, որ 1451 թ. Խիզանում օր. Աւետ. — 10

6. Որդի Զհան կնոջ, որ 1452 թ. Տփլիսում ստ. Աւետ. — 16

7. Հայր Ստեփանոս րաբունապետի, որ 1452 թ. Տփլիսում իր համար օր. Գր. Տաթևացու Քարոզգիրք — 17

Վարդան

8. Նղբ. Սուլթան-Մէլէքի, որ 1452 թ. Ուտանում ստ. Աւետ. — 20, 21

9. Որդի տանուտէր Մկրտչի, որ 1452 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 23

10. Քհնյ, գրիչ, որդի Յովանէսի, 1452 — 1474 թթ. Վանում օր. 7 Աւետ., 2 Յայսմաւորք, Ճաշոց և Ճառնտիր — 24, 34, 35, 36, 104, 146, 164, 233, 234, 257, 258, 321, 364, 365, 366

11. Գրիչ, որդի Սամուէլի, 1452 թ. Մոկրի Սերիվանք ուխտում օր. Աւետ., և մի այլ Աւետ. շնորհաւ սուրբ տաճարիս Գէորգեա և սուրբ Նշանի — 24, 25

12. Կր., գրիչ, որդի Ստեփանոսի, 1452 և 1461 թթ. Արծկի Կողուց վանքում օր. 2 Աւետ. — 25, 26, 161

13. Կր., որդի Էւատչի. 1454 թ. Արճիշում ստ. Աւետ. — 40, 41

14. Ա՞զգ. Մկրտոնի և Մարտիրոսի, որոնք 1454 թ. Լիմ կղզում սա. Աւետ. — 43*

15. Վրդ., 1454 թ. ստ. Ժողովածու — 49

16. Ազգ. ռէս Մանկաւագի, հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52

17. Էլթանենց, վարպետ հաշատուր քհնյի, որ 1455 թ. Արճիշում ստ. Աւետ. — 55

18. Քհնյ, որդի Առաքելի. 1455 թ. Պառուզ գրակ վանքում ստ. Մաշտոց-Գանձարան — 60

19. Նպս, որդի Ղազարի, հերպետ Մեծոփայ վանքի. հշվ. 1456—1474 թթ. — 71, 218, 369

20. Մահադասի, «Մաքի» մականունով, վարպետ Խարայէլ գրչի, որ աշխատում էր Փասավանք գյուղում, հշվ. 1455, 1466, 1476 թթ. — 76, 250, 408

21. Կր., 1456 թ. Խիզանում ստ. Աւետ. — 76

22. Հայր հաշատուր գրչի, որ 1457 թ. Ուրծ գյուղում օր. Ճաշոց — 82

23. Վարդպետ, ուսուցիչ Մխիթար կո.ի, որ 1457 թ. Արճիշում ստ. Ճաշոց — 86

24. Մխիթար Հաղբատայ վանքի, 1458 թ. — 98

25. Քեռի Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուանում ստ. Աւետ. — 125

26. Գրիչ, 1460 և 1471 թ. Աղշոց վանքում օր. 2 Աւետ. — 131, 315

27. Աղթ գյուղի տանուտէրերից երկուսը, 1460 թ. — 144

28. Տանուտէր (Աթ գյուղից), որդի Թումայի, 1460 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 145

Վարդան

29. Քչյ, 1460 թ. Խիղանում, ի վայելումն իր Ամիրբեկ որդու, ստ. Աւետ. — 148
30. Վրդ. ուսումնակից Դաւիթ և Աւագաէր Վրդ. դրիւների, հշվ. սրանց կողմից 1461, 1475 թթ. Սրկղունքում — 157, 375
31. Քհյ, որդի Յովաննէսի. 1462 թ. Տփիսիսում ստ. Աւետ. — 169
32. Հայր մարմենցի տանուտէր պր. Սադաղայի, 1462 թ. — 183
33. Անեքադ տէր Աւագի, որն իր եղբայրների հետ 1462 թ. Մրնշկանց դյուղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 185
34. Եղբ. Աստուածատուրի, որ 1463 թ. Բերդաձորի վանքում ստ. Աւետ. — 200
35. Քհյ ոմն, հշվ. 1463 թ. Բերդաձորի վանքում — 200
36. Եղբ. Առաքել կր.-ի, որ 1463 թ. Երուսաղէմում ստ. Յայսմատուրք — 204
37. Քհյ, միարան Աղթամարի, 1465—66 թ.— 240
38. Դարբին, 1465-ից հետո ստ. Յայսմատուրք — 240
39. Դպիր, աշակերտ Հայրապետ եպսի, որ 1466 թ. Անաւարդայում օր. Ժաշոց — 252
40. Քհյ, հորեղբ. Կիրակոս Զօշկանց դրւի, որ 1467 թ. Բաղէշում-Աղթամարում օր. Ժառնետիր — 257
41. Հնգլ վեհա մահդասի Ստեփանոսի, որ 1467 թ. Վանում ստ. Յայսմատուրք — 258
42. Բարբերդի, որդի Սիմէոնի. 1467 թ. 12 սպիտակ տալով գրավից աղատեց մի ձևադիր — 268
43. Միարան Խլաթի Մատնէվանքի, 1468 թ. — 272
44. Որդի մահդասի Ստեփանոսի, որ 1469 թ. Փասավանքում ստ. Յայսմատուրք — 282
45. Միարան Տեղերոյ սր Աստուածածնի, հշվ. 1469 թ. Բիւրտկանում — 290
46. Քհյ Բրէժու (Գօրիի մոտ) սր Լուսաւորիչ եկեղեցու, 1469 թ. — 292
47. Միարան Արեբդի վանքի, 1470 թ. — 303
48. Փեսայ Մլխամի, որ 1470 թ. Արեբդի վանքին նվիրեց մի արտ — 304
49. Պր., ուսմա, որդի Հէրապետի, 1471 թ. Աղթամարում ստ. Յայսմատուրք — 311
50. Աղգ. Հայրապետ գրւի, որ 1471 թ. Աղթամարում օր. Մաշտոց — 312
51. Եղբ. Գալուստ քհյի, որ 1471 թ. Սիւնիքի Արեւիս գյուղում ստ. Աւետ. — 316
52. Քհյ. 1473 թ. Սղերթում ստ. Ժառնետիր — 354

Վարդան

53. Հայր Մովսէս կր.-ի, որ 1474 թ. Խիղանի Սորի դյուղում ստ. Աւետ. — 368
54. Հայր Սատաղայի, որ 1475 թ. Բալորարեբդի անապատում ստ. Աւետ. — 377
55. Որդի վերոհիշյալ Սատաղայի — 377
56. Նյր, Պետրոսի, որ 1475 թ. Վանում ստ. Աւետ. — 383
57. Որդի տանուտէր Ստեփանոսի, որ 1478 թ. Արծկէում ստ. Աւետ. — 402
58. Որդի Յովնէի. 1476 թ. Փասավանքում ստ. Աւետ. — 408
59. Կր. որդի Յովհաննէսի. 1477 թ. Շատուանում ստ. Գանձարան — 422

Վարդանանք — 30

Վարդաշահ

1. Հայր Միսթար կր.-ի, որ 1457 թ. Յրէշում ստ. Ժաշոց — 86
2. Փեսա Խոսրովի, որ 1478 թ. Բանաշէն գյուղում ստ. Աւետ. — 432
- Վարդաշախ — Դուստր տանուտէր Յոհաննէսի, որ 1455 թ. Փասավանքում ստ. Աւետ. — 58
- Վարդապետ — Հայր Յոհան քհյի, որ 1473 թ. Ուրիկ գյուղում ստ. Աւետ. — 353—354
- Վարդեբուփ — Դուստր Մարտիրոսի, որ 1470 թ. Անկիւնեսուց վանքում ստ. Աւետ. — 306
- Վարդենի — Կին Վարդան քհյի, որ 1455 թ. Պառուգրակ վանքում ստ. Մաշտոց-Գանձարան — 60

Վարդեսիկին (Վարդատիկին)

1. Եղբորկին Մանուէլ քհյի, որ 1465 թ. Կած գյուղում ստ. Ժաշոց — 231
2. Մայր Գրիգոր գրւի, որ 1469 թ. Գօրիում օր. Աւետ. — 292
- Վարդեսես — Ոմն, 1466 թ. Ղրիմում վկա եղավ մի Աւետարանի վաճառքի — 253
- Վարդիկ — Եղբ. Մեսրոպ կր.-ի, որ 1473 թ. Ուրծ գյուղում ստ. Ժաշոց — 347

Վարդ-Խաթուն

1. Քրոշդուստր Թումայ Մինասեցի. քույր Հայրապետ գրւի, հշվ. վերջինիս կողմից 1455—1471 թթ. Աղթամարում — 57, 128, 312
2. Աղգ. ռէս Մանկտաւագի. հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52
- Վարդ-Մանուկ — Փեսա Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուանում ստ. Աւետ. — 125
- Վարծէլ — Հայր Ջանջան ապաշխարող կնոջ, որ 1457 թ. ստ. Աւետ. — 96
- Վարձել — Պր., տանուտէր Սամցխէի հայերի, հշվ. 1473-ից առաջ — 350

Վարձիգով — Որդի ծավի. 1480 թ. Վրաստանում գնեց մի Աւետ. — 447

Վարոց — Որդի պր. Աստմի, թոռ Յիւ-Աւետիսի, որ. 1458 թ. Աղթամարում ստ. Մաշտոց — 102

Վելիշան (Վիլիշան)

1. Պր., տէր Խաչենաձորոյ այն մասի, որտեղ գտնվում էր Գետամիշոյ վանքը, հշվ. 1473 թ. — 344

2. Եղբորորդի տանուտէր Ստեփանոսի, որ 1476 թ. Արծկէում ստ. Աւետ. — 402

Վիշնի — Պր., «վերակացու երկրիս» (Եղվարդի և շրջակայքի), 1465 թ. — 232

Վիրապաւուր — Որդի Աղիզ կնոջ, որ 1465 թ. Նորագեղի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 232

Վսիդար — Զորանշ Մկրտչի, որ 1459 թ. Շատուանում ստ. Աւետ. — 125

Վրբանէս (Վրգանէս, Վարդանէս)

1. Եղբորորդի Դաւիթ միայնակեցի, որ 1452 թ. Աղցոց վանքում օր. Աւետ. — 18

2. Եղբ. Դանիէլ վրդ. Սեանեցու, հշվ. 1464—1476 թթ. — 214, 316, 396

3. Քհյ, որդի Մուրազ աղայի, որ 1456 թ. Աղուանքի Գետամիշոյ վանքում օր. Աւետ. — 66

4. Զաւարիթում վախճանված որդի Գրիգոր Անգեղակոթեցի գրչի, որ 1459 թ. Կիկէթում օր. Աւետ. — 119

5. Հնգցլ հայր ներկարար Քարիմադիւնի, որ 1461 թ. ստ. Աւետ. — 163

6. Որդի Փաշայի, որ 1471 թ. ստ. Աւետ. — 321

7. Որդի խոշա Դամուրի, որ 1475 թ. Խիզանում ստ. Յայսմաուրք — 387

8. Քհյ, որդի տանուտէր Ստեփանոսի, որ 1476 թ. Արծկէում ստ. Աւետ. — 402

9. Սարկաւազ, որդի Ամիրի, որ 1478 թ. ստ. Յայսմաուրք — 425

✠

Տաճիր — Սուլթան Եգիպտոսի, 1469 թ. — 285

Տայուս-Խաթուն — Ազգ. Դուռդանայի, որ 1478 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 431

Տարման — Տե'ս Դարման

Տաւնական (Տօնական)

1. Հայր գինեծախ Աւդուլի, որ 1458 թ. Ղրիմում ստ. Սաղմոս — 112

2. Ազգ. Ստեփանոս եպսի, որ 1464 թ. Խըլպաշի վանքում օր. Աւետ. — 221

3. Կր., ապա նաև փակակալ Երուսաղէմի սբ Փրկչի տաճարի, հշվ. 1463—1475 թթ. — 204, 329, 390

Տաւնայ — Մայր Իգնատիոս քհյի, որ 1476 թ. Անլոց վանքում ստ. Մաշտոց — 410

Տաւնալետ — Աղդ. Ստեփանոս եպսի, որ 1464 թ. Խիլպաշի վանքում օր. Աւետ. — 221

Տէրում — Սարկաւազ, 1589 թ. վկա եղաւ մի համաձայնագրի — 43*

Տէր-Պարոն — Հայր Սահակ երէցի, որ 1467 թ. Կիւրդի վանքում ստ. Աւետ. — 263

Տէրպետ — Կր., վերաշինող Տէրպետի կոչված վանքի, հշվ. 1462-ից առաջ — 177

Տերաւէր

1. Մահապի, որդի Ներսէսի. 1451 թ. Ղրիմում գնեց Աւետ. — 11—12

2. Որդի Սերովբէ քհյի, որ 1353 կամ 1452 թ. Որոտնայ վանքում ստ. Ճառնտիր — 19

3. Հայր Դաւիթ գրչի, եղբայր Աւագտէր վրդի. հշվ. սրանց կողմից 1461—1478 թթ. Սըրկըղունքում — 157, 346, 375, 378, 427, 428

4. Աղդ. տէր Ստեփանոսի, որ 1462 թ. Տէպուր գյուղում օր. Աւետ. — 170

5. Հայր Զաքարայ աբեղայի, որ 1476 թ. Բուրաձորի վանքում (Սրկըղունք) նորոգեց մի Ճառոց — 400

6. Եղբորորդի տանուտէր Ստեփանոսի, որ 1476 թ. Արծկէում ստ. Աւետ. — 402

Տիկիւն-Էմին — 1477 թ. ստ. և նվիրեց ոմն Սարգիս քհյի մի Աւետ. — 424

Տիկիւն-Մէլէք — Մայր Փաշայ-Մէլէքի, որ 1458 թ. Սորավանք գյուղում ստ. Աւետ. — 106

Տիւար — Տե'ս Դինար

Տիրանց — Խնամի Զաքարոնց Յովաննէսի և զորանշ Վարդանի. հշվ. 1469, 1476 թթ. — 282, 408

Տիրապետ — Եղբ. պր. Աւետիքի, որ 1456 թ. Կաֆայում ստ. Աւետ. — 78

Տիրատուր

1. Աբեղայ, միաբան Սեանայ վանքի, հգեք եղբայր Դանիէլ վրդի, հշվ. 1451, 1476 թթ. — 5, 397

2. Հնգցլ հորեղբ. Պառուագրակ վանքի հայրապետ Կարապետի, հշվ. 1454 թ. — 47

3. Աղդ. ուէս Մանկաւազի, հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52

4. Միաբան Հաղթատայ վանքի, 1458 թ. — 98

5. Հորեղբ. Ներսէս քհյի, որ 1461 թ. Ուրծ գյուղում ստ. Աւետ. — 158

6. Աբեղայ, 1462 թ. Տեպուր գյուղում օր. Աւետ. — 170

7. Ազգ. Աղթամարի Ստեփանոս կթղկսի և Ներսէս եպսի, 1471 թ. — 309

Տիրաւոր

8. Հորեղբ. Գրիգոր քհնյի, որ 1472 թ. Արճէ-
շում սա. Մաշտոց-Գանձարան — 339
9. Ոմն, ծնվեց 1478 թ. — 392°
10. Քհյ, որդի Թադևոսի. 1476 թ. Տիխիսում
ստ. Շարակնոց — 396

Տիրացու

1. Քհյ Մշոյ, խմբագրել է ճաշոց կոչվող ծի-
սական մատյանը, ԺԳ դարում — 86
 2. Պատանի որդի Մելքիսէթ գրչի, որ 1453 թ.
Ավան գյուղում օր. Գանձարան — 33
 3. Եղբ. Մելքիսէթ կր.-ի, որ վերաշինեց Երե-
րանի վանքը և 1460 թ. ստ. Յայսմաւորք —
133
 4. Եղբ. Աստմ գրչի, որ 1460 թ. Արծկէում
օր. Ոսկեփորիկ — 138
 5. Որդի Խաչատուրի, որ 1480 թ. Ղրիմում
ստ. Սաղմոսարան — 149
 6. Աւագբերդ, որդի Յոհանէսի. 1464 թ.
Ախալցխայում գնեց մի Աւետ. և մի ար-
ծաթե սկիհի հետ միասին նվիրեց Եր-
գոր եկեղեցուն — 226, 227
 7. Քհյ, պապ վերոհիշյալ Տիրացուի — 227
 8. Մեծ պապ Աւետիս քհնյի, որ 1465 թ. Վա-
նում ստ. Յայսմաւորք — 233, 234
 9. Քհյ, ճայր Սամուէլ գրչի, որ 1465 թ. Մա-
նիկայում օր. Ժամագիրք-Տօնացույց — 243
 10. Քհյ, հշվ. 1473 թ. Երզնկայում — 354
- Տիրաւագ — Որդի Ամիր-Սարգսի, աղբ. Ներ-
սէս քհնյի, որ 1461 թ. Ուրծում ստ. Աւետ. —
158

Տիրիկ

1. Թո՛ռ Մլխսամի, որ 1470 թ. Արեւորդի վան-
քին նվիրեց մի արտ — 304
 2. Քրոշմուհին Գովհաշայի, որ 1474 թ.
Մղաքու վանքում սա. Աւետ. — 365
- Տղապարս — Թոռ Աստուածատուրի, որ 1474 թ.
Արճէշում ստ. Աւետ. — 364
- Տողտող — Հայր մահդասի Մուրատի, որ 1464 թ.
Երեւանի վանքում ստ. Աւետ. — 228
- Տովլաք-Խաթուն — Տե՛ս Դովլաթ-Խաթուն
- Տուր — Նախագաղ Մարտիրոս կր. գրչի, որ
1467 թ. Ղրիմում օր. Յայսմաւորք — 267
- Տուրան — Եղբ. Մարթայ-Խաթունի, որ 1468 թ.
Անկիւրիայում ստ. Աւետ. — 277
- Տուրփ (գուցե եղել է Տուրք) — Մայր Գրիգոր
Գորեցու, որ 1462 թ. գնեց մի Աւետ. — 170
- Տոգաւ — Նահատակված եղբ. Ներկարար Քա-
րիմադիի, որ 1461 թ. ստ. Աւետ. — 168
- Տրգաւ — Հայր Սիմէոն ծերունու, որ 1475 թ.
Պատուադրակի վանքում ստ. Աւետ. — 386

Փալօշ — Հնգյ մորթորդորդի մահդասի Սաե-
փանոս-Ղարիպշահի, որ 1457 թ. Արգելա-
նում և 1460 թ. Արծկէում ստ. Յայսմա-
ւորք և ճաշոց — 79, 137

Փանիկ — Տանուտը, հշվ. 1469 թ. Գամաղիէճ
վանքում — 296

Փաշայ (ար.)

1. Քեռորդի Մանուէլ քհնյի, որ 1465 թ. Կած
գյուղում ստ. ճաշոց — 230
2. Հայր Մարտիրոս քհնյի. հշվ. 1470 թ. Ար-
բերդում — 303
3. Որդի (թե՛ դուստր) Թօդանի, որ 1471 թ.
ստ. Աւետ. — 321

Փաշայ (իգ.)

1. Դուստր Ստեփանոսի, 1451 թ. Վանում
ստ. Աւետ. — 6
2. Փաշայ կամ Փաշայ-Մելիք, մայր Նշան-
վոր արճիշեցի գրիւ Յովհաննէս Մանգա-
սարենցի, հշվ. 1451—1474 թթ. — 14, 41,
86, 87, 180, 197, 236, 324, 339, 364
3. Դուստր Աստուածատուրի, որ 1456 թ.
Փասավանքում ստ. Աւետ. — 75
4. Եղբորկին Իսրայէլ գրչի, որ աշխատում էր
Մոկքի Փասավանք գյուղում, հշվ. 1456—
1476 թթ. — 76, 408
5. Հգեր մայր Խաչատուր գրչի, որ 1457 թ.
Ուրծ գյուղում օր. ճաշոց — 82
6. Հգեր մայր գաւաշցի Յովհաննէս արեղայի,
որ 1461 թ. Շատուանում ստ. Գանձարան
— 165
7. Քրոշդուստր Խաչատուր Շատուանցու, որ
1461 թ. նվ. Նկարենայ սր Յարուքին վան-
քին մի Մաշտոց և 1462 թ. Կտուցում ստ.
Յայսմաւորք — 162, 182
8. Եղբորդուստր Հայրապետ գրչի, որ 1471 թ.
Աղթամարում օր. Մաշտոց — 312

Փաշայ-Խաթուն

1. Հգեր մայր Ներսէս կր. գրչի, որ 1460 և
1461 թթ. Աղթամարում օր. 2 Աւետ. — 142,
163
2. Մայր Աւետիքի, որ 1475 թ. Կ. Պօլսում
գնեց Կաֆայից գերված մի Աւետ. — 389
3. Զոքանչ վերոհիշյալ Աւետիքի — 389
4. Կին Դաւիթ գրչի, որ 1478 թ. Սրկղունքում
օր. Ճառնետիր — 428
5. Հնգյ մայր մահդասի Կիրակոսի, որ
1454 թ. Նորոգել տվեց մի Աւետ. — 49
6. Մայր Կարապետ գրչի, որ 1457 և 1467 թթ.
Ոստանում օր. Գանձարան և Աւետ. — 89,
260

Փաշայ-Մելիք (Փաշայ-Մելիք)

1. Քուլը մահադասի Յովհաննէսի, որ 1457 թ. Հիդանում սա. Աւետ. — 94
 2. Մայր Յակոբ կր. գրչի, որ 1458 և 1460 թթ. Աղթամարում օր. Մաշտոց և Աւետ. — 102, 144
 3. Կին ոմն, որ 1458 թ. Կեցանայ-ձորի Սո-րավանք գյուղում, ի հիշատակ իր հնգյւ ամուսնու և որդու, ստ. Աւետ. — 106
 4. Հորաքույր դաւաշի Յովհաննէս արեղայի, որ 1461 թ. Շատուան գյուղում ստ. Գան-ձարան — 165
 5. Նղրկայցի, 1461 թ. գալով Նրուսաղէմ, մի արծաթե սկիհ նվիրեց սբ Յակոբայ վանքին — 166
 6. Մայր Յովհաննէս կր.-ի, որ 1465 թ. Սըմ-րատ «Թաղաւորից» գնեց մի Շարակնոց — 237, 238
 7. Մայր Զաւրանի, որ 1474 թ. Կոնթեր գյու-ղում ստ. Մաշտոց — 363
 8. Դուստր վերոհիշյալ Զաւրանի — 363
- Փաշիկ — Կին մահադասի Սամուէլի, որ 1464 թ. Նղվարոյում ստ. և նվիրեց Յովհաննավան-քին մի Մաշտոց — 216
- Փաշիօան
1. Ազգ. Աւետիս քչի, որ 1465 թ. Վանում ստ. Յայսմաւորք — 233*
 2. Որդի վանեցի նվիրատու Նղդանքախչի, 1476 թ. — 405
- Փառուխան — Տե՛ս Ֆառուխան
- Փասիլ — Նղբ. տանուէր Թաթարի, որ իր առաջնորդ Կողբի սբ Լուսաւորչի և Սու-րիսանց վանքի, հշվ. 1449—1455-ի միջև — 54
- Փարեխան — Նղբ. խոշա Աւետիսի, որ 1470 թ. Արեւբդի վանքին նվիրեց մի արտ՝ Վար-գենիս գյուղում — 374
- Փարաւ — Կին Վարդան Բաբեղոցու, որ 1467 թ. գրաւից աղատեց մի ձեռագր. — 268—269
- Փալայ — Հորաքույրորդի Կարսպետ քչի, որ 1476 թ. Վանում ստ. Ճառքնտիր — 403
- Փալստ (Քօլստ)
1. Հայր Ղազար քչի, որ 1452 թ. Մըղուք գյուղում ստ. Աւետ. — 28
 2. Որդի խոշա Պալիի, եղբորորդի Մարթայ Խաթունի, որ 1468 թ. Անկիւրիայում ստ. Աւետ. — 278
 3. Խոշա, աներ խոշա Մուրատի, որ 1474 թ. Վանում ստ. Ճառքնտիր — 365
 4. Նղբ. վանեցի նվիրատու խոշա Քրմանի, 1476 թ. — 404
 5. Հայր պր. Գորգի, որ 1476 թ. Վանի Պօ-

ղոս-Պետրոս եկեղեցուն նվիրեց մի վարա-գույր — 405*

Փերիլան — Վանի նշանավոր տանուտէրերից. 1476 թ. — 405

Փիլիպպոս

1. Քչի, 1455 թ. Գամաղիէլի վանքում ստ. Աւետ. — 59
2. Ոմն, 1464 թ. Խլպաշի վանքում թուղթ կո-կերու մարմառ տվեց Ստեփաննոս եպս գրչին — 221

Փիր-Բուդաղ (գրված՝ Փիր-Պուտաղ) — Որդի Ջհանշահի. Շիրաղի կառավարիչն էր. 1461 կամ 1462 թ. ապստամբեց հոր դեմ, պարտութիւն կրեց և տեղափոխվեց Բաղ-դադ. Կրկին ապստամբեց 1463 (թէ՛ 1464) թվականին. Նրկու տարի Բաղդադը պաշա-րելով Ջհանշահը գրավեց այն 1465 թ. և սպանեց անհնազանդ որդուն — 234, 236

Փիրուքախ — Մայր խոշա Մհամի. հշվ. 1466 թ. — 254

Փղփուլ — Թոռ Խոսրովի, որ 1478 թ. Բոնաչէն դուրսում ստ. Աւետ. — 432

Փոքր-Տիկին — Խորթ մայր Մելքիսեթ դրչի, որ 1472 թ. Արշըրոյ վանքում օր. Մաշտոց — 337

Փօլստ — Տե՛ս Փալստ

Փաղաֆ — Մայր Թովմայ քչի, որ 1451 թ. Ղրի-մում գնեց մի Աւետ. — 12

Փանանայ — Դպիր, 1458* թ. օգնում էր մի գրչի՝ Թուղթ կոկելով — 110

Փանման — Նղբ. Սարգիս քչի, որ 1476 և 1478 թթ. ստ. 2 Աւետ. — 413, 434

Փարամ (ար.)

1. Նղբ. Ատոմ գրչի, որ 1460 թ. Արծկէում օր. Աւետ. — 138

2. Ազգ. Ստեփաննոս եպսի, որ 1464 թ. Խըլ-պաշի վանքում օր. Աւետ. — 221

Փարամ (իդ.) — Դուստր ուն Մանկտաւագի, հշվ. 1455 թ. Սիւնիքի Մցի գյուղում — 52

Փարամ-Խաթուն — Դուստր Աւետիքի, որ 1475 թ. Կ. Պօլսում գնեց Կաֆայից գերված մի Աւետ. — 389

Փարմ

1. Աղա, Կալահոքեան բերդի քրդերի առաջ-նորդ. 1472 թ. արշավեց Մուշ՝ Սուֆի-Խալիլի դեմ, բայց պարտութիւն կրեց — 335

2. Ոմն, ԺՆ—ԺՁ դդ. գերութիւնից աղատեց սբ Վարդանի վանքին պատկանող «Կառա-վակը» — 36*

Քարիմադին (Քարիմասին)

1. Ոսկերիչ, ամուսին Հղթիարի, որ 1460 թ. Բաղէշում սա. Աւետ. — 141
2. Ներկարար, որդի Վարգանէսի. 1461 թ. ստ. Աւետ. — 167
3. Կոշկակար. նորոգել տվեց այն Աւետարանը, որ 1464 թ. նվիրել էր Ախալցխայի սբ Գրիգոր եկեղեցուն Տիրացու աւագերէցը — 227
4. Որդի կամ եղբորորդի Վարձիգուլի, որ 1480 թ. Վրաստանում գնեց մի Աւետ. — 447

Քարիմշան (Քէրիմշահ)

1. Հնգյլ եղբ. Միհրիշատ կնոջ, որ 1464 թ. Մալէղկերոյ վանքում ստ. Մաշտոց — 219
2. Հայր Արթուրյանի, որ 1471 թ. իր հնգյլ որդիների հիշատակին ստ. Աւետ. — 320
3. Հնգյլ որդի վերոհիշյալ Արթուրյանի — 320
4. Աղբ. Գրիգոր Առընցեցու, որ 1471 թ. Խաւարաստայ վանքում ստ. Աւետ. — 323

Քաֆուր — Մայր Սարգսի, որ 1454 թ. Բաղէշում ստ. Աւետ. — 45

Քիշի-Խաբուն — Քույր Միքայէլի գրչի, որ 1462 թ. Ունձք գյուղում օր. Աւետ. — 178

Քիրամ — եղբ. Դանիէլ վրդի, որ 1476 թ. ստ. Մաշտոց — 396

Քնսուր — Մայր Սուրբաս քհնյի, որ 1451 թ. Ոշտունի Քերդանորի վանքում ստ. Գանձարան — 8

Քնփու-Խաբուն — Կին Կիրակոս գրչի, որ 1454 թ. Բաղէշում օր. Աւետ. — 46

Քոչ (Քե՛ Քուչ) — Քհնյ, որդի Յովանէս քհնյի, որ 1458 թ. ստ. Աւետ. — 114

Քոչրիկ (Քաւրիկ, Քօչրէկ)

1. Հորեղբ. Մաթէոս երէցի, որ 1455 թ. Վերի-Նորավանքում ստ. Տօնական — 65
2. Ոմն, հշվ. 1469 թ. Բիւրականում — 289
3. Տանուտէր, 1473 թ. ստ. Աւետ. — 345
4. Հայր Յովանէս էրէմէրցու, որ 1475 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 385

Քոչիկ (Քաւիկ)

1. Աղթ գյուղի տանուտէրերից, 1460 թ. — 144
2. Եղբորորդի ոմն ստացողի, որ 1474 թ. Տիրիկում ստ. Աւետ. — 370

Քուլաֆ-Խաբուն — Գուստր Աստուածատուրի, որ 1480 թ. ստ. Աւետ. — 449

Քուրդամիր

1. Որդի Քաճգնի, հգեր որդւոյ Խոնձայ կնոջ, որ 1460 թ. Աղթամարում ստ. Աւետ. — 143
2. Ավագ եղբ. Ամիրի, որ 1463 թ. Տփլիսում ստ. Աւետ. — 195
3. Նահատակված որդի վերոհիշյալ Ամիրի — 195

Քուրդամիր

4. Մորաբրորդի Աղթամարում աշխատող Հայրապետ գրչի, հշվ. 1471 թ. — 312

5. Հայր Հյուսն Թումայի, որ 1471 թ. Աղթամարում ձեռագրերի կաղմի համար տախտակ էր պատրաստում — 313

Քուրդնայը — Հայր Սիոն միակեցի, որ 1461 թ. Կտուցում ստ. Աւետ. — 161

Քրիստոսատուր — եղբ. Տիրացու աւագերիցի, որ 1464 թ. Ախալցխայում գնեց Աւետ. — 227

Քւման

7. Պր., Մարմնտի տանուտէրերից, 1462 թ. — 183

2. Խոշա Քրման, որդի խոշա Յուսէփի. 1476 թ. նվիրեց Վանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցուն արծաթե սկիհ ու բուրվառ — 404

3. Խոշա, 1479 թ. ստ. Հմայիլ — 440

Քւման-Խաբուն — Մայր Թումայ գրչի, որ 1471 և 1476 թթ. Աղթամարում օր. 2 Աւետ. — 325, 407

Օ

Օգսէնդ — Արեղայ. 1451 թ. Ղրիմում նորոգեց, ծաղկեց ու նկարազարդեց Թովմայ քհնյին պատկանող այն Աւետարանը, որի նկարները՝ «հատեալ էր յանօրինաց» — 12

Օնփրիսս (Ոնփրիոս, Անփրիոս)

1. Հնգյլ հայրապետ Պառուագրակ վանօի. հշվ. 1454 թ. իր պաշտօնը ժառանգած եղբորորդի Կարապետի կողմից — 47

2. Կր. գրիչ, միաբան Խլպաշի վանքի. 1456 թ. օր. Աւետ. հշվ. նաև 1464 թ. — 77, 292

3. Նիկողայոս եպս Աղբերմանցու երկու նույնանուն հնգյլ եղբայրներ, հշվ. 1460 թ. — 151

4. Հնգյլ վարպետ Զաքարիա գրչի, որ 1477 թ. Անկիւնեաց վանքում ստ. Աւետ. — 418, 419

Օֆայ-Խաբուն — Մայր Աղարիա արքեպսի, որ 1476 թ. նորոգել ու կազմել տվեց մի Աւետ. — 413

Ֆ**Ֆախրադին**

1. Հայր տանուտէր Յոհանէսի, որ 1455 թ. Աղթամարում ստ. Ճառքնտիր — 58

2. Հայր Շամշատին ոսկեգործի, որ 1468 թ. Տրապիզոնում կազմել տվեց և Կողնիայի եկեղեցուն նվիրեց մի Աւետ. — 278

Ֆախրիկ — Հայր Մելքիսեթ գրչի, որ 1453 թ. Ավան գյուղում օր. Գանձարան — 33

Նահրադ — Բաղիշէցի խոշա, որդի Թուրվանդայ-Խաթունի, որ 1459 թ. Արսկէի սբ Աստուածածնի տաճարին նվիրեց մի սկիհ — 124

Ֆառուխ — Հորքորոշորդի Կարապետ քչի, որ 1476 թ. Վանում ստ. Ճառքնտիր — 403

Ֆառուխ-Նասար (որված՝ Շէքանշահ) — Շիրվանշահ. թագավորի է 1462—1500 թթ., հշվ. 1471 թ. — 319

Ֆառուխշահ

1. Խոշա եղբ. Փաշայ կնոջ. քրոջ պատվերով 1451 թ. Վան բերեց Աւետարան օրինակելու համար թուղթ — 6

2. Եղբ. Մաթէոս երէցի, տր 1456 թ. Վերինորավանքում ստ. Տօնական — 65

Ֆառուխշահ

3. Որդի Ֆիլ-Աւետիսի, որ 1458 թ. Աղթամարում օր. Մաշտոց — 102

Ֆառան

1. Որդի ոսյիս Պետրոսի, հշվ. 1478 թ. Հալէպում — 434

2. Պր., որդի մահդասի Աստուածատուրի, 1478 թ. Հալէպում ստ. Աւետ. — 434

Ֆիմոց — Մայր պր. Ֆարաճի, որ 1478 թ. Հալէպում ստ. Աւետ. — 434

Ֆառակ-Խաթուն (Ֆռանգ-Խաթուն)

1. Քույր Յովանէս քչի, որ 1467 թ. Վանում ստ. Մաշտոց — 259

2. Հորաքույր Մարտիրոս գոյի, որ 1467 թ. Ղրիմում օր. Յայսմատուրք — 267

ԱՋԳԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

Աղբերնի — Յովանէս գրիչ, 1456-ից առաջ — 68

Աղբամարցի — Առաքել քչի, 1463 թ. Աղթամար — 199

Անճրեռնց — Մուրատ տանուտւր, 1476 թ. Վան — 405

Ասլանմլիքեց — Առպահանշահ, 1465 թ. — 236*

Բաղդասարեց — Հերապետ, 1460 թ. Աղթամար — 144

Բայաղուր, Նազ Պայրեռուր — Տոմանուն Աղ-Կոյունլուների թագավորող դինաստիայի — 31, 346, 377—378, 400, 472, 438

Բըռնց — Յովանէս արեղայ Գաւաշցի, 1461 թ. Շատուան — 165

Բիրքիլեանց — Օրբելեան իշխանների մի ճյուղի տոմանուն — 375

Գրաբեցի — Յովան երէց, 1477 թ. Գողթան գավառ — 420

Դառնամազեց — Սահիանոս, 1476 թ. Վան — 404

Դաւիթեց — Ստեփանոս կր., 1461 թ. Նկարենայ սբ Յարութեան վանք — 160

Ջափարեց — Յովանէս, 1469 թ. Փասավանք — 282

Էթանեց — Տէր Վարդան, 1455 թ. Արճէշ — 55

Ըռօշկանից աղգ — Բաղեշի քրդական կառավարող դինաստիայի ցեղանունը — 117

Թամուրեց — Յովանէս եպս, առաջնորդ Բաղէշի, 1463 թ. — 195

Խիկարեցի — Յովանէս արեղայ, 1477 թ. Գողթան գավառ — 420

Խլեց — Յոհանէս քչի, 1457 թ. Ոստան — 89

Խունկանց — Կարապետ, 1476 թ. Վան — 405*

Մերեց — Գրիգոր, անվանի եկեղեցական մահանդիր (սպանվեց 1425 թ.) — 203

Միրեց — Սադաղայ (պապի անունն է Մեր), 1476 թ. Աղթամար — 407

Կիրակոսեց — Գրիգոր, 1470 թ. Արբերդի վանք — 303

Կուրցի — Յովանէս կր., 1459 թ. Բաղէշ — 126

Հագարեց — Սարգիս վրդ Հերմոնավանեցի, 1452 թ. — 28

Համիրեց կամ Խամիրեց — Ստեփանոս քչի և Աստու քչի, 1452—1458 թթ. — 22, 103

Հաւրմզեց — Ղարիպշահ, 1476 թ. Վան — 406

Մանգասարեց կամ Մանկասարեց — Յովանենես, Արճիշիցի նշանավոր գրիչ — 257 և այլն

Մարդանեց — Կիրակոս քչի, 1455 թ. Արճէշ — 55

Մարրեղունի — Պետրոս, 1463 թ. Աւագ վանք — 208

Միւնասեց — Թումայ, նշանավոր գրիչ — 23, 57, 431

Մուրադեց — Յովանէս, 1458 թ. Աղթամար — 102

Նորնաթեց — Գրիգոր եպս, 1458 թ. Կաֆա — 112

Շանկանց — Ստեփանոս, 1480 թ. Վարդայ վանք — 445

Շանմիլիքեց — Աստու (որդի Շահմիլքի), 1461, 1462 թթ., Երաշխատր սբ Աստուածածնի վանք — 163, 185

Շանդիսեանց — Բորոս հայս Երուսաղէմացի, 1471 թ. — 327

Շիրինեանց — Յովսէփ, 1476 թ. Աղթամար — 407

Շերեանց — Խոշա Յովանէս, 1476 թ. Վան — 406*

Ձաղրոց — Տէր Գրիգոր, 1480 թ. Տիրիկ — 447

Ձարչոնց — Եսայ ոմն, հշվ. 1470 թ. Աղթամարում — 310

Ջօղլանց — Կիրակոս գրիչ, 1467 թ. Բաղէշ-Աղթամար — 257

Սառանեանց — Ոմն կազմարար, 1456 թ. Յայ-մա՛սա — 68

Սարփեցի — Կիրակոս, 1463 թ. Արծկէ — 196

Սոնեանց — Ստեփանոս քհյ, 1466 թ. Արծկէ — 246

Սուկոնցի — Վրդ ոմն, հշվ. 1470 թ. Աղթամարում — 310

Տառնկունց — Ատոմ, 1476 թ. Վան — 405

Տէրունցի — Հայրապետ աբեղայ, 1477 թ. Գողթան գաւառ — 420

Քշմշեանց — Կարապետ քհյ, 1476 թ. Վան — 404

ՄԱԿԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

Ռանճարկի — Յոհանէս վրդ, 1472 թ. Կաֆա — 341

Ռալլանդար — Ատոմ գրիչ, 1464 թ. Շատուան — 225

Գառնուկ — Աստուածատուր քհյ, 1469-ից հետո, Աւագ վանք — 295

Գովով — Կարապետ, 1460 թ. Արծկէ — 137

Գօզալ — Ստեփանոս արքեպս, 1465 թ. — 238, 240

Գօռնի — Ստեփանոս քհյ, 1457 թ. Ոստան — 89

Դոնիկ — Ստեփանոս, 1477 թ. — 424

Երկայն — Աւետիս, 1457 թ. Յիսկնայ վանք — 81

Խօւլ — Գրիգոր, Խմբագիր Շարակնոցի — 436

Կարմիր — Յովանէս վրդ, ԺՆ դարի սկզբները — 122

Հակիթ — Ատոմ, 1451 թ., Վան — 6

Ղարանա — Յոհանէս, 1471* թ. — 330

Ճաւլա — Յոհանէս կր., 1480 թ. — 450

Մանկարաւ — Կարապետ, 1451 թ. Վան — 6

Մաֆի — Վարդան մահդասի, 1466, 1476 թթ. Փասաւանք — 250, 408

Չամուշ — Ստեփանոս, 1471 թ. Սիրիհիսար — 327, 328

Չրփին — Խաչատուր, 1458 թ. Կաֆա — 111

Ջոնիկ — Յովանէս տանուտէր, 1457 թ., Յիսկնայ վանք — 81

Սարու — Ստեփանոս, 1457 թ. Խարբերդ — 93

Վարդապետ — Սիմէոն, 1454 թ. Երուսաղէմ — 48

Տաւիլ — Յովանէս հայս, 1452—1463 թթ., Երուսաղէմ — 27, 48, 204

Փլի — Կարապետ, 1460 թ. Բաղէշ — 141

Ֆալաֆ — Ստեփանոս վրդ, 1462 թ. Կտուց — 181

Յիլ — Աւետիս տանուտէր, 1458 թ. Բերդակ — 101

ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

Ա.

Ագուլիս — 430
 Ագրիկի վանք, Խախուայ և Քորթումայ (իմա՝
 Քորթում) դաւառում — 61, 109
 Ախլցիս — 227
 Ախալանց, գիւղ Աղթամարի հանդիպակաց ծո-
 վափին — 117
 Ականց, գիւղաքաղաք Քաջրերունեաց դաւա-
 րում, Արեւշից հլուսիս — 34, 68, 246
 Ակիսի քաղաք, վայրն անորոշ — 313
 Անար, Ասրպասականի Ղարաբաղ գաւառի
 վարչական կենտրոնը — 68
 Աղաւնոյ այլ, սրբավայր Անրերդի մոտ — 130
 Աղրակոյ նահանգ — 109
 Աղեփանդրիս — 130
 Աղբ, գիւղ Մոկաց Կարկառ դաւառում — 144,
 145, 248
 Աղբամար կղզի, վանք — 20, 23, 26, 45,
 91, 92, 101, 103, 117, 127, 128, 135, 137,
 142, 143, 145, 155, 161, 163, 164, 172,
 175, 176, 180, 181, 184—186, 198, 199,
 200, 240, 248, 257, 303, 304, 309, 312,
 313, 367*, 368, 385, 402, 407, 431, 439,
 446
 Աղեւայ, գիւղ Մոկաց երկրում — 422
 Աղուանք, Աղուանից նահանգ — 66, 219
 Աղուեայ, ծովափնյա գիւղ Աղթամարի մոտ — 117
 Աղբոց վանք, Այրարատի Քեղոյ-ձոր կոչված
 վայրում, Այրիվանքից հարավ-արեւելք — 18,
 131, 316
 Աղփեւան, քաղաք Ուկրաինայում — 152
 Ամասիա մայրաքաղաք — 389, 443
 Ամիր կամ Ամիր քաղաք — 31, 221, 271, 282
 Ամբղօլու վանք, Բաղդի մոտ — 56
 Ամփու երկիր, նույնն է Արբերանի գաւառը — 39
 Ամոսան, ռոր և ըստոյգ է Խորասան — 334
 Այաս — 273
 Այլախ, Միւնեաց Մղուկ գաւառի շրջաններից —
 — 220
 Այրիվանք — 15, 99, 120, 397
 Անարգօրու կոմ Անաւարգա, Կիլիկիայում —
 — 252, 273
 Անրերդ անմատոյց գղեակ — 130, 290

Անգեղակոյր, գիւղ Սիւնիքում — 124
 Անքափ (իմա՝ Այնթափ) քաղաք — 273
 Անլոց վանք, Խախտեաց գաւառում — 410
 Անկիւնեաց կամ Յանկիւնեաց վանք, Այրարա-
 տի Աշոտաց-ձոր կոչված վայրում (ըստ
 Ղ. Ալիշանի՝ Կաղղվանի շրջանում, իսկ ըստ
 Ժէ. դարի մի հիշատակադրի՝ Վայոց-ձոր-
 րում) — 305, 306, 340, 401, 418, 419,
 420
 Անկիւրիս կամ Անկուրիս քաղաք — 216, 278
 Անենի, գիւղ Նրզնկայի կողմերում — 424
 Աշոտաց-ձոր կամ երկիր (ըստ Ղ. Ալիշանի՝
 Կաղղվանի շրջանում, ըստ Ժէ. դարի մի հի-
 շատակագրի՝ Վայոց-ձորում) — 305, 306,
 340, 418, 419
 Աշտարակ — 215, 426
 Ապանունեաց երկիր — 308
 Առաքելոց կամ Ղազարու վանք՝ Տարօնում —
 68, 71
 Առեստ գիւղ կամ Բանդումահի — 322, 344,
 436
 Առնշուց վանք, Կոտայքում — 397, 398, 420
 Ասիս — 130
 Ասորեստան — 333, 336
 Ասպան — Տե՛ս Իսպահան
 Ասպանբուկ գիւղ, վայրն անորոշ — 60
 Ասփսրան, գիւղ Վանի շրջանում — 109
 Ավան գիւղ — 33
 Ատանս — 273
 Ատանայու դաշտ — 356
 Ատտալիս քաղաք, Կիլիկիայի համանուն գա-
 ւառում — 130
 Արամու, գիւղ ռեւմիս աշխարհի Մակունեաց
 երկրում (Անտիոքից հարավ Արամո
 գիւղն է) — 148
 Արառլ լեռ — 283
 Այրարատեան կամ Արարատեան գաւառ — 18,
 82, 83, 130, 132, 173*, 175, 215, 232,
 283, 308, 316, 347, 417
 Արբեց, գիւղ Վասպուրականում — 128
 Արբերդի վանք, նույնն է Պախվանից սուրբ Յով-
 հաննէսի վանքը՝ Ռշտունիքում — 143, 248,
 303, 304

Արգելանի վանք, նույնն է Յուսկան որդւոյ
Վանքը բերկրի մոտ — 54, 79, 175, 218,
425
Արեւիս (այժմ Արեւիք) գիւղ Դողթան դաւա-
ռում — 316
Արծկէ քաղաք — 8, 124, 135, 138, 139, 160,
196, 216, 217, 231, 246, 247, 260, 324,
331, 336, 380, 402
Արծկոյ դաւառ — 25
Արծուարի սուրբ Աստուածածնի վանք՝ Ար-
ճէշի շրջակայքում. կոչված նաև Սուխա-
րայ կամ Խառարաստայ վանք — 281
Արդնի, այժմ Արզանա-Մաղեն, Դիարբեքի բի-
չուսիս-արևմուտք — 31
Արնէշ կամ Արնէս քաղաք — 24, 34, 41, 55,
72, 86, 160, 172, 179, 197, 198, 236, 281,
296*, 300, 323, 339, 364, 384, 406, 421,
437
Արմիզանք, գիւղ Արճէշի շրջանում — 202
Արջոյ վանք, Արճէշի շրջանում — 337
Արազ գաւառ — 54
Աւաղ վանք, Դարանաղեաց գաւառում — 190,
191, 211—213, 294, 295, 327, 433, 446
Աւքմընյ վանք, Տիւրիկի մոտ — 264
Աւսանաց գաւառ (իմա՝ Օլթի) — 67
Աւնդեղ, գիւղ Խաղտեաց գաւառում կամ Բա-
բերդում — 411
Ափսազից աշխարհ — 415

Բ

Բաւրեյոն քաղաք (իմա՝ և տե՛ս Բաղդադ) — 218,
246, 297, 334
Բաւրեղ կամ Բաւրեր քաղաք — 31, 77, 268,
278, 326, 411, 441
Բազուան, Բագրևանդ գաւառում, Եփրատի ձախ
ափին — 175
Բազնեց, գիւղ Մոկաց աշխարհի Սպարկերտ գա-
ւառակում — 367*
Բազնեց վանք — 57, 386
Բալու գաւառ — 92, 276, 388
Բաղդադ — 81, 217, 234, 236, 236*, 250
Բաղէշ քաղաք — 9, 46, 55, 56, 58, 71, 81,
101, 124, 126, 160, 161, 174, 175, 193,
194, 207, 256, 335, 336, 342, 365
Բայազիտ — 175
Բանդուվանի կամ Առեստ գիւղ — 344, 436
Բան*, գիւղ Մոկաց աշխարհում — 325
Բասենոյ դաւառ — 53, 67, 415
Բարիձորոյ վանք, Խիզանում — 9
Բարկուշատ*, Սիւնեաց Բաղը գաւառում — 378
Բարձրբերդ, Լեռնային Կիլիկիայում — 273, 443

Բարձր մահալա, Կեղի (Քրդի) քաղաքի թաղա-
մասերից — 226
Բարմ եկիր, նույնն է Աղրակ գաւառը — 92
Բղնոյ լեռ, Դարանաղեաց գաւառում — 409
Ինլու*, գիւղ Ռշտունիքում — 248
Բերդակ, գիւղ Վանի շրջանում — 73, 102
Բերքական ուխտ, Խաղտեաց կամ Բաբերդ գա-
ւառում — 411
Բերդածորի վանք, Ռշտունիքում — 8, 73, 300
Բերկրի քաղաք — 352, 425, 445
Բերկրի գաւառ — 381
Բզնունեաց դաւառ — 8, 336, 402
Բրլինայն, բերդ Խաղտի հյուսիս (այժմ Բլեշան)
— 335
Բիւրական գիւղ — 289, 290
Բիւզանդիա (Տե՛ս նաև Կոստանդնուպոլիս) —
— 443
Բոյուրբերդի կամ Բոյուրածորի անապատ, Վա-
րդ-ձորում, Սրկղունքի մոտ — 375, 378,
400, 427
Բոնաւանք կա՛մ Բուխտան երկիր, Բոհտան-սու-
գետի հովիտը — 335, 336, 342
Բշնի անառիկ դղեակ — 426
Բոնաշէն գիւղ, Կենտրոն համանուն գաւառի, որ
բնկնում էր Խոյթից արևմուտք, Շատախից
արևելք ն. Մշոյ դաշտից հարավ — 249, 432
Բրէձու սուրբ Լուսաւորիչ, Դորիի մոտ (այժմ
Բրեձա գյուղ) — 292

Գ

Գաղաթա մայրաքաղաք — 228
Դամադիէլի վանք, Խիզանում — 9, 10, 59, 274,
275
Դայքիս գիւղ, Արճէշի մոտ — 72
Դայլ գետ գաւառ (այժմ Կեկիտ) — 31
Դանգոյ — 278
Դանձակայ երկիր, գաւառ — 244, 245, 272
Դանձակերի վանք, Դանձակի շրջանում — 244,
272
Դաննի գիւղաքաղաք — 131
Դաւաղ գիւղ, — 165
Դաւաշից երկիր (իմա՝ Ռշտունեաց գաւառ) —
— 117
Գելան (իմա՝ Դիլան), նահանգ Կասպից ծովի
հարավ-արևելյան շրջանում — 79
Գեղամայ գաւառ, երկիր, տուն — 5, 156, 231
Գեղարդի վանք — 375, 378
Գեղարբունի գաւառ — 231
Գեղամիշոյ վանք, Խաչենաձորում — 66, 344
Գիւլիստան գիւղ, որ է Վարդուզ, Աղվանքում —
— 246

Դուկայ վանք — 336
Դոդրան դասու — 256, 298, 420
Դոմաց վանք, Բաղլշի արևմտյան կողմը — 421
Դուզարաց գաւառ — 362
Դուզոյ կամ Կուֆոյ վանք, Շահապունեաց ձորում — 159, 171
Դորի կամ Դորի գիւղաքաղաք — 170, 291, 395

Դ

Դալար սուրբ Յովհաննու վանք, Եկեղեցաց գաւառում — 397*
Դաղվան (իմա՝ Դամղան), քաղաք Թեհրան-Մաշհադ ճանապարհի վրա — 86
Դամասկոս — 271
Դաշտ, գիւղ Մոկաց աշխարհում — 249
Դարանդեանց գաւառ, երկիր, «որ է Կամախ» — 191, 208, 211, 212, 409
Դերձկոյ անապատ, հավանաբար Խիզանի Սեղ գիւղի մոտ գտնվող Դերձկու կամ Դերձկու սուրբ Աստուածածին վանքն է — 91
Դերբան, Ներքին — 31
Դերբան, Վերին — 31
Դրազարկ — 46, 68, 71

Ե

Եգիպտոս — 30, 130, 285
Եզդ, քաղաք կենտրոնական Իրանում — 86
Եկեղեցաց գաւառ — 207, 251, 397*, 439
Եկեղեց շէն, կոչված՝ Տէրպետի վանք, Վասպուրականում — 177
Եղեղեաց երկիր, նույնն է Վայոց-ձոր — 134, 375, 399, 400
Եղեգիս, կենտրոն Վայոց-ձորի — 347, 359
Եղեգիս գիւղ, Վանի Կարճկան գաւառի կենտրոնը — 107, 108
Եղիազարու վանք — Տե՛ս Ղազարու վանք
Եղիվարդ գիւղաքաղաք, կոչված նույնիսկ քաղաք — 215, 232, 244, 272, 283
Եղուձոր, գիւղ Վայոց-ձորում — 134
Եղրդատ վանք կամ մենաստան, Մուշի մոտ — 148, 193, 250, 262, 423
Երասխ գետ — 333
Երեւանի կամ Էրեւանի (Էրեւնայ սուրբ Սահակ) վանք, Վանից հյուսիս՝ Առքերանի գաւառում — 132, 133, 202, 227
Երեւն գիւղաքաղաք — 397, 398
Երզնկայ կամ Եզնկայ մայրաքաղաք — 3, 31, 95, 111, 128, 207, 208, 211, 251, 277, 423
Երզնկայ գաւառ — 354
Երուսաղէմ — 28, 48, 62, 80, 95, 130, 135,

166, 204, 205, 229, 241, 253, 266, 279, 285, 354, 355, 390, 412, 421, 433, 439, 448

Եւֆրատ, «զոր ալք Թաւղաթ (իմա՝ և տե՛ս Թոխաթ) կոչեն» — 203, 329

Զ

Ջամբրդեան — աղբյուր Բզնունիքում — 336

Է

Էգեպատ, գիւղ Բասենում — 415
Էջմիածին — 5, 15, 40, 54, 111, 112, 126, 132, 140, 143, 149, 156, 161, 164, 173, 173*, 175, 180, 181, 186, 214, 223, 257, 267, 281, 283, 315, 417, 419
Էրեւանի վանք — Տե՛ս Երեւանի վանք

Ը

Ընդունեաց երկիր — Տե՛ս Ռշտունեաց երկիր
Ընումիայ — Տե՛ս Ռումիայ
Ընծանի, գիւղ Բերկրիի շրջանում — 436

Թ

Թացու, գիւղ Երզնկայի կողմերում — 277
Թավրէզ, նաև Դավրէժ քաղաք, շահաստան — 67, 101, 172, 181, 235, 236, 271, 273, 314, 342, 369, 382, 441
Թոխաթ — 203, 285, 336
Թովմայ առաքեալի վանք, Ռշտունիքում — 91

Ի

Իշմայի վանք, վայրն անորոշ — 433
Իսպահան — 35, 40, 79, 86, 172, 173, 181, 235
Իրաղաց աշխարհ կամ Իրաղայ տուն, այսինքն՝ Իրաք — 86, 172, 175, 179, 197

Լ

Լակզուման, իմա՝ Դաղստան — 395
Լանին — Տփլիսի շրջակայքում (Ռումաթվի քաղաքի մոտ)՝ Լոճինիս խեղի (այսինքն՝ Լոճինի ձոր) — 169
Լաւոյ գաւառ, իմա՝ Լոռի — 98
Լեռկայ երկիր, Տիւրիկի կողմերում — 295
Լեւոնի բերդ, Կիլիկիայում — 273
Լեւոնիսիա, մայրաքաղաք Կիպրոսի — 266
Լիմն կամ Լիմ կղզի և վանք — 39, 41, 43, 79
Լուրիկէ, Իսպանական քաղաք կամ (ըստ Ս. Նրեմյանի) Պիրինեյան լեռնաշղթայի հյուսիսային ստիւգերին գտնվող Լուրդ ուխտատեղին — 403

Խ

Խալիֆի գիւղ, Հոռմկլայի մոտ — 229
 Խալկին գիւղ, վայրն անորոշ — 241
 Խալսուայ գաւառ, Թորթոմին կից, վրացական
 Խախուլի նշանավոր վանքով — 61, 109
 Խաղտնաց գաւառ — 166, 410, 441
 Խաչեն — 88, 318
 Խաչենածորոյ գաւառ — 325, 344
 Խառարաստայ վանք, նույնն է Սուխարայ կամ
 Արծուաբեր վանքը (տե՛ս) — 39, 100, 322
 Խառիկոնի բերդ, գիւղ Կիլիկիայի կողմերում —
 — 411
 Խարբերդ քաղաք — 93, 250, 275, 276, 292,
 297, 438
 Խծիշկ, գիւղ Քաղբուրում — 324
 Խիզան կամ Հիզան քաղաք — 6, 10, 36*, 76,
 94, 148, 270, 342, 366, 368, 387
 Խլար քաղաք — 54, 81, 174, 240, 272, 342,
 348, 379
 Խլարայ բերդ — 335
 Խլարայ քուման — 335
 Խլպաշի վանք, Կեղի կամ Խործին (այժմ Քըղի)
 գաւառում — 77
 Խնդրակատար Աստուածածնի անապատ — 109,
 110
 Խորասան, Խորասանայ տուն, աշխարհ — 35,
 79, 100, 113, 132, 158, 172, 181, 214,
 271, 281, 334
 Խործնեց գաւառ (իմա՝ Խործան), կոչված նաև
 Կեղի (Քըղի) — 221
 Խորտրանց գիւղ, Ալլախ երկրում (Սիւնիքի
 Մղուկ գաւառ) — 220
 Խուր, Տարոնի գաւառներից — 174
 Խուլայ վանք, Խարբերդում — 275, 326
 Խուլնաւիլու կամ Խուլնայիլոյ վանք, Տիւրի-
 կում — 47, 388
 Խօնայ դաշտ — 319
 Խօյու քաղաք (Հին Հեր քաղաքը) — 118

Պ

Մըղգետ, Բզնոնիքում — 336
 Մղաբու վանք, Բզնոնիքում — 365
 Մով, Մովք լճակի կղզին և վանքը — 433

Պ

Պալանդեան բերդ, Մշոյ կողմերում — 335
 Պաժ, գիւղ Գեղարբունեաց գաւառում — 231
 Պակաղ*, այժմ Քաղսի գիւղ, Ախտայի շրջա-
 նում — 397
 Պամխայ կամ Դուրանդեաց երկիր — 31, 94,
 188, 211, 409
 Պանշու, բերդ Կիլիկիայում — 356

Պապան, Զեյթունի գաւառակում — 356
 Պապուի վանք, Երզնկայից արևմուտք — 251
 Պաֆա (Թեոդոսիա) քաղաք, մայրաքաղաք, Ղրի-
 մում — 62, 77, 135, 208, 253, 268, 341,
 389, 390
 Պեղի (այժմ՝ Քըղի) երկիր, քաղաք — 31, 77,
 225, 226, 446
 Պեսարիոյ երկիր, դաւառ — 221, 295
 Պեցնայ կամ Կեցանայ-ձոր, Մոկքից հարավ-
 արևմուտք, սահմանակից Բաղէշին (Կե-
 ժան) — 106, 165
 Պէտանոց, դիւղ Արեւելեան Հայաստանում (Սիւ-
 նիքում) — 396
 Պիլիկիա — 284, 285
 Պիկէք, գիւղ Վրաստանում (Կոչորի ամառա-
 նոցի մոտ) — 119
 Պիպրոս, Կիպրոս — 130, 266, 279
 Պիւրղի վանք, Տիւրիկի շրջանում — 263, 264,
 370
 Պնու գաւառ, վայրն անորոշ — 391
 Պոկիսունի լեռնից, Կիլիկիայում — 356
 Պողոց վանք, Արծիէի շրջանում — 25
 Պողր, գիւղ Հին Ճակատք գաւառում — 54
 Պողոնիս, Տոր արդ ասի Ղարասարա — 278
 Պոնակ գաւառ, այժմյան Դերսիմի կողմերում
 — 31
 Պոքեր գիւղ, վայրն անորոշ — 363
 Պոնկոկայ, գիւղ Կեսարիայի կողմերում — 220,
 221
 Պոպիտսոյ բերդ, Կիլիկիայում — 273
 Պոռ*, վայրն անորոշ — 250, 408
 Պոստանդնուպօլիս, հաճախ դրված Ստամբուլ,
 Ըստամբուլ և այլ ձևերով — 30, 31, 32, 81,
 115, 130, 211, 216, 357, 389, 441, 442,
 443
 Պովասա, գիւղ Տարոնում (Կուառս) — 273
 Պովկասու լեռնից — 415
 Պուրի, գիւղ Շահապունեաց-ձորում — 319, 430
 Պտուց վանք, անապատ — 181, 197, 301, 339,
 382

Ռ

Ռազարբուրգ կոչվող սուրբ Խաչ, Շահապունեաց
 ձորի Կուգոյ վանքում — 159, 162
 Ռալպ, Ռալպ քաղաք, մայրաքաղաք — 273,
 281, 336, 434
 Ռադրատ — 51, 98, 169, 171, 195, 208
 Ռամադան — 79, 86
 Ռամշէն* — 207
 Ռայաստան — 333
 Ռայոց-քստ, այսպես են կոչում հիշատակա-

գիրները Հավուց-թառի Ամենափրկչին — 99,
214, 232, 314, 315
Հաւաքանք, Բալուի շրջանում — 276
Հաւնալայ, Տփիսիսի արվարձան — 169
Հեշատ*, վայրն անորոշ — 390
Հերմոնի վանք, Վայոց-ձորում — 28, 85, 134,
290, 291, 338, 348, 359, 429
Հիզան — Տե'ս Խիզան
Հոգեաց վանք, Անձեւացեաց գաւառում — 38*
Հոռոմոսի վանք — 122
Հոռոմաց տուն կամ Հոռոմ — 336, 389
Հոռվմ — 30
Հոռվմկլայ — 229
Հրէ, Հին Հրեւ քաղաքը, այժմ՝ Հերաթ — 79,
131, 172, 181, 271
Հօրգոմ, գիւղ (այժմ Խորգոմ) Ռշաունիքի և
Հայոց-ձորի սահմանում — 199

Ղ

Ղազարու կամ Նղիազարու վանք, Տարօնում —
33, 271
Ղազարի — 79
Ղալարան, Կ. Պօլսի թաղերից — 216
Ղարմանի աշխարհ — 441
Ղարապաղ — 319
Ղարասար, որ և Կողոնիս — 278
Ղափան — 81, 333
Ղրիմայ երկիր — 216

Ճ

Ճաւախէդ, Հին Զաւախք գաւառը — 119

Ս

Մալեգլեհայ անապատ, Աղուանքում — 83, 159,
219
Մակու, Արաազ գաւառում — 54, 117, 333, 334
Սր Մամա անապատ, վայրն անորոշ — 84
Մանիլայ սուրբ Եղան, Ալրիվանքի մոտ — 243
Մատպանք, Արեւելի շրջանում — 364
Մատենավանք, Խլաթի մոտ — 272, 402
Մարմնա գիւղաքաղաք, Վանի մոտ — 183
Մաւրկայ*, վայրն անորոշ — 210
Մեծկերա գաւառ — 262, 272
Մեծոփայ վանք — 178, 218
Մեղուանց կամ Մեղուս վանք, Վայոց-ձորում —
299, 318
Մերուին քաղաք — 27, 31, 284
Մըզուֆ կամ Մըզուֆ գիւղ — 28, 28*
Մընչկանց գիւղ, Վասպուրականում — 184
Միշագետ — 308, 313, 382
Մոկաց երկիր — 24, 59, 75, 146, 202, 248 —
250, 281, 408, 422

Մուշ քաղաք — 81, 86, 174, 194, 335, 342,
423, 438
Մշոյ բերդ — 250
Մշոյ դաշտ — 80, 271
Մշոյ երկիր — 193
Մցի, գիւղ Սիւնիքում — 53

Յ

Յաւ, կամ Աս կամ Ասիւ-Պաղար, Խմա' ծաշ
քաղաք, Մուղավիայում — 13, 150, 152
Յայրոքոսիւ, Կ. Պօլսի թաղերից — 389
Յիւնեից, գիւղ Վասպուրականում — 223
Յիր, գիւղ Վասպուրականում — 325
Յովհաննավանք, Աշտարակի շրջանում — 396,
408, 417
Յովհաննես Մկրտչի կամ Մշոյ սուրբ Կարապե-
տի վանք — 149, 193
Սր. Յովհաննէսի վանք, Բաղէշում — 160
Յոհան Ունեցու վանք, Օձուն գիւղում — 429
Յուշապկայ դղեակ, Բաբերդի մոտ — 326
Յուսկան ուղու վանք, Բերկրիի մոտ (տե'ս
նաև Արգելանի անապատ) — 54, 381

Լ

Լայիսկեց, Կիլիկիայում — 273
Լեխի, գիւղ Բալուի գաւառում — 388
Լիւսիա, գիւղ Կեսարիայի գաւառում — 295
Լկարեւայ կամ Լկարեւայ սուրբ Յարութեան
վանք, Ռշտունիքում — 160, 162
Լորադեղ, Արարատեան գաւառում — 232
Լորավանք կամ Վերի-Լորավանք, Վայոց-ձո-
րում, Ամաղու գիւղի մոտ — 66, 299, 899
Լոր՝ գիւղ, վայրն անորոշ — 53*
Լոր-Ֆաղաֆ, Ոստանի մի թաղը — 89, 103,
204

Շ

Շահապունեաց-ձոր — 159, 171, 319
Շամ, նաև Շամայ կամ Շամիայ աշխարհ, տուն
(Խմա' Սիրիա) — 252, 281, 336
Շամրախի քաղաք (Խմա' Շամախի) — 123
Շամրիձոր, նույնն է Դադաշամբ — 396
Շամիրամայ ամուր (Խմա' Վանի բերդ) — 175
Շամշուղէ բերդ, վրաց. Սամշուղէ, Տփիսիսից
հարավ-արևմուտք — 170
Շամրան ֆաղաֆ, Շիրվանում (Խմա' Շաբրան,
կամ Հին Շապուրան քաղաքը) — 123
Շաաախ — 366
Շաաուան, գիւղ Ռշտունիքում — 74, 105, 125,
160, 162, 165, 224, 321, 423
Շաւղ*, նույնն է Շուղը անապատ, Զեյթունի
մոտ — 252

Շինեան գաւառ, Գայլ գետե ակունքների շրջա-
նում գտնվող Շարիան գաւառն է — 31
Շիրազ — 35, 40, 79, 86, 175, 181, 297, 336
Շիրվան, գրված՝ Շրվան կամ Շարվանայ եր-
կիր — 134, 220, 319
Շոշ — Տե՛ս Իսպահան

Ո

Ոստան, մայրաքաղաք, քաղաք — 20, 21, 22,
88, 117, 118, 164, 176, 224, 260, 261,
299, 309
Ովիա, Մեծոփայ վանքի մոտ գտնվող մի
վայր — 218
Ուռնեայ վանք — 19*
Ուլնիոյ լեռներ — 356
Ուխտիք դղնակ (այժմ Օլթի քաղաք) — 362
Ունեմ գիւղ, Քաջբերունիքում — 178
Ունեկաբու սուրբ Նշան, Արճէշի մոտ — 72
Ուռայ կամ Ուռիկ գիւղ, Երզնկայի շրջանում —
353, 354
Ուրծ, գիւղ կամ գիւղաքաղաք Արարատեան գա-
ւառում — 82, 132, 158

Չ

Չափամ, բե՛րդ կիլիկիայում — 273
Չմկածաղ — 213
Չուֆի, գիւղ Գանգուայի շրջանում — 278

Պ

Պալախուռ կամ Պալախուռու վանք, Խաղ-
տեան գաւառում — 166, 409, 418
Պաղաւսու բերդ, կիլիկիայում — 273
Պառաւազակու վանք — 46, 60, 386
Պարս, Պարսկաստան — 35, 44, 106, 181, 311,
313
Պէշնազամբ, գիւղ Արծկէի շրջանում — 336
Պիւրնծայգոյ տնապատ, Դերջանի կամ Բարբերդի
շրջանում — 11
Պնտոս կամ Պանդոս քաղաք, երբ է Տրապի-
զոն — 130, 208, 211, 265, 278, 433
Պուրայ քաղաք — 204, 442
Պասախնէ, գիւղ Երզնկայի մոտ — 128

Ջ

Ջեմաձորայ երկիր, նույնն է Շաախ — 4, 207
Ջըզիրայ — 335, 336
Ջուղայ (Հին) — 64

Ռ

Ռէ (իմա՛ Ռէյ), նշանավոր քաղաք Իրանում,
որի ավերակները գտնվում են Թեհրանի
մոտ — 79

Ռշտունեաց երկիր, գրված մեծ մասամբ Հաբշ-
տունեաց ձեռք — 8, 73, 74, 125, 178, 200,
224, 262, 423
Ռումիայ (գրված՝ Հուսիա), երբ թարգմանի
Ֆիլիպիայ, Ֆիլիպպոլիս կամ Պոլսի
քաղաք՝ Բուլղարիայում — 286

Ս

Սալյանուի, Ղրիմում — 149
Սալմաստ — 68
Սալմապատայ վանք, Վանի շրջանում — 304
Սակունեաց երկիր, Շամիայ աշխարհում (իմա՛
Սիրիայում) — 252
Սամաղանդ քաղաք (գրված՝ Սըմըրզնգ ձեռք)
— 281
Սամցիլ, այժմ՝ Ախալցխայի շրջան — 350
Սալլու տնապատ, գուցե Սալնապատի վանքն է,
Վանի շրջանում — 86
Սանաին — 130, 230, 296, 374
Սասուն — 174
Սատաղ — 31
Սարկաւազանց վանք, Սիւնիքում — 122
Սարփ*, հավանաբար Սորբ գիւղն է Վանայ լճի
հարավային ափին — 139
Սաւայ, քաղաք կենտրոնական Իրանում — 79
Սաւուրլու, գիւղ Շիրվանում — 319
Սեքաւաթ քաղաք — 208, 265
Սեքաստիոյ գաւառ — 37
Սերի վանք, Մոկաց երկրում — 24
Սեւեայ կղզի, վանք — 5, 156, 396
Սինամուտ, թաղ Խարբերդ քաղաքի — 250, 276,
297, 438
Սիս քաղաք, մայրաքաղաք — 130, 161, 237,
273, 284
Սոյ դաշտ — 356
Սիրուեմարի վանք, Մեծկերտում — 262, 272
Սիրի-Հիսար քաղաք, գրված՝ Սիւրասար — 327
Սինեաց երկիր, նահանգ — 318, 430
Սղգայ վանք, գրված՝ Սղթաո վանք, Վարազի
մոտ — 36
Սղերբ, քաղաք Բաղէշից հարավ — 354
Սորաւանք, գիւղ Կեցանայ-ձորում (թերեւ
նույնն է Սերիվանքը) — 106
Սորի, գիւղ Խիզանի շրջանում — 342, 368
Սուլթանիա — 235
Սուխարայ վանք, երբ այժմ Խառաքասուայ
վանք վերանշան — 39, 79, 344
Սուր վանք, Խարբերդի եպիսկոպոսանիստ վանք
— 297
Սուրս, գիւղ Խիզանի շրջանում — 294
Սպանիա — 403
Սպիտակ վանք, Բասենոյ գաւառում — 63, 67

Սրկզուճ, գիւղ Վայոց-ձորում — 122, 157
346, 378, 427

Ստամբուլ — Տե'ս Կոստանդնուպոլիս

Վ

Վախաւանց, գիւղ Ռշաունիքում, Արեւիկի վան-
քի մոտ — 304

Վանկայ բերդ — 273

Վաղարշապատ — 15, 17, 18, 80, 84, 98, 131,
154, 156, 184, 218

Վայոց-ձոր գաւառ, երկիր — 195, 346, 348,
375, 378, 399, 400, 427

Վան քաղաք — 5, 24, 35, 44, 104, 105, 117,
146, 164, 175, 176, 186, 187, 198, 234,
258, 259, 335, 351, 364, 366, 383, 384,
385, 391, 405

Վանայ բերդ — 175

Վանկայ սուրբ Նշան, Կիլիկիայում — 284

Վասպուրական կամ Վասպուրական երկիր — 177,
181, 197

Վարազայ վանք — 7*, 24, 35, 36, 39, 105,
146, 187, 198, 234, 259, 351, 366, 385,
403, 405, 444, 445

Վարազ, Վերին — 362

Վարդան գօրավարի վանք, Ռշաունիքում, Եա-
սուան գիւղի մոտ — 36*, 142, 143, 165

Վարդեհիս, գիւղ Ռշաունիքում, Արեւիկի վան-
քի մոտ — 304

Վարդեցեց վանք, Դարանաղեաց երկրում, «ի
ստորոտ Բզնոյ լեռան» — 409

Վարդիմոնայ երկիր (տե'ս նաև Վայոց-ձոր) —
— 400

Վարդուղ կամ Գիւստան, գիւղ Աղուանքում —
— 246

Վաւաթ, գիւղ և վանք Տիրիկի շրջանում — 264,
294

Վերի-Նորավանք — Տե'ս Նորավանք

Վիրի, Վրաստան, Վրացաւան — 211, 392, 392*,
394, 396, 398, 415, 417, 418, 420, 425,
426

Յ

Տաբի կամ Սաւաթի վանք — 122, 123, 396
Տաշրայ գաւառ — 429

Տայշղ կամ Տշող գիւղ, Ռշաունիքում — 283

Տարբրունայ գաւառ, երկիր, «որ այժմ ասի
Բերկրի» — 176, 218, 352, 381, 425, 436

Տարօն, կամ Տարունայ գաւառ — 46, 68, 71
193, 262, 271, 336

Տարսն — 273

Տեղեւայ սուրբ Աստուածածին, Բերական գիւ-
ղի մոտ — 399, 290

Տեպուր, գիւղ Շուկաւերի մոտ — 170

Տէրպետի վանք, Վասպուրականում — 177

Տիրաշէն վանք, Նկեղեաց գաւառում — 241

Տիրիկ քաղաք — 188, 208, 209, 241, 265, 370.
412, 447

Տիրիկայ գաւառ, նաև՝ երկիր, նահանգ — 47,
294, 388

Տղա սուրբ Գրիգորի վանք, Նկեղեաց գաւառում
— 439

Տոսպայ գաւառ — 175

Տրաւիկոն (տե'ս նաև Պոնտոս) — 61, 211, 297

Տփլիս քաղաք, մայրաքաղաք (տե'ս նաև Փայ-
տակարան) — 16, 17, 169, 195, 362, 394,
415, 416, 418

Փ

Փայտակարան (տե'ս նաև Տփլիս) — 17, 169,
396, 415, 416

Փասավանք գիւղ, անապատ կամ գեղավանք,
Մոկաց երկրում — 59, 75, 146, 202, 248,
250, 281, 408, 422

Փոքր-Ակոռոյ վանք, Ջերմաձորոյ երկրում — 4

Ֆ

Ֆաղեաց-Ֆար (իմա՝ Յախաց-քար) վանք, Վա-
յոց-ձորում, Նղեգիսի մոտ — 195

Ֆիլանայ վանք, Բղնունեաց գաւառում (կոչված
նաև Դաստակ) — 80, 81

Ֆղեայ. Գողթան գաւառում — 256

Ք

Քաշան, կենտրոնական Իրանի քաղաքներէն — 79

Քաշբրունեաց կամ Քաշբրունի երկիր — 34,
39, 40, 55, 68, 72, 79, 86, 100, 160, 172,
178, 179, 196, 236, 246, 300, 363, 421, 437

Քեղոյ-ձոր Արարաանի գաւառում, Գառնիի
մոտ — 18, 316

Քրիշոյ վանք, հետադայում կոչված Գոշայ
վանք, Դիղակի շրջանում — 228*

Քուր գետ — 415

Քրդստան — 334, 342

Քրման, քաղաք և նահանգ հարավ-արեւելյան
Իրանում — 79, 86, 175, 181

Յ

Յախակեց, գիւղ Ռշաունիքում — 257

Յիլիգայ կամ Յիլիգայ մայրաքաղաք (տե'ս
նաև Ռումիայ) — 285, 286

Յոնք, այժմ Յուռնուղ, քաղաք Կիլիկիայում —
— 336

ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ՑԱՆԿ

Արհեստ, զբաղմունք

Ախի — 182

Աղեղղուզ — 111

Ասնաֆ — 353*

Բարակգործ — 149

Գառնարած — 145

Գաակար — 144

Գինէժախ — 112

Գործաւորք Վանից — 11, 47, 53, 209, 446

Գրակապ, կազմող, կապող — 9, 19, 24, 119, 160, 220, 227, 238, 315, 322, 341, 372, 413, 435 և այլն

Դարաղ — 21

Դարբին — 114, 240, 270, 421

Թամղալի — 404

Խաղաղ (մետաքս մշակող) — 253

Խոշալ — 6, 45*, 55, 56, 87—89, 93, 111, 117, 127, 160, 179, 180, 224, 235—237, 247, 254, 337, 339, 350, 351, 365, 369, 387, 404—406, 417, 418, 437, 440 և այլն

Մաղկող, նկարող — 17, 19, 24, 34, 43, 61, 65, 83, 99, 101, 120, 135, 140, 158, 159, 180, 182, 200, 203, 219, 220, 238, 261, 315, 323, 348, 352, 367, 368, 371, 375, 377, 385, 397, 398, 427, 434 և այլն

Կերպասագործ — 135

Կոշկար — 112, 227

Հիւան, խուս — 44, 70, 73, 180, 183, 298, 313, 404

Հովիւ — 80, 248

Ժոն — 75, 253

Ժորտ — 340

Մաճկալ, մաճակալ — 71, 248, 303

Մշակ — 74

Նաղաշ — 71, 119, 251

Ներկարար — 167, 264, 265, 388

Ոսկերիչ, ոսկեգործ — 141, 278, 385, 405

Ուսթալ — 22, 117, 160, 179, 254, 311, 402, 404

Պատկերահան — 354

Պղնձագործ — 277, 278, 430

Ջաղացպան — 140, 248, 303

Զալնարիկ (խմա՝ ջուլհակ) — 35

Սօլկար — 353*

Վարպետ — 11, 55, 76, 86, 90, 98, 103, 113, 120, 171, 173*, 194, 206, 214, 219, 248, 249, 250, 259, 339, 353, 399, 406, 408, 419, 447

Տնտես — 71, 85, 209, 244, 248, 251, 303, 375, 411, 420, 439, 445

Փէտկիր — 311

Ֆռաշ — 21

Գերեվարութիւն, կողոպուտ, հալածանք — 3, 6, 22, 31, 39, 41, 80, 81, 119, 211, 271, 274, 282, 299, 392, 395, 416, 418, 425, 441, 443

Դրամական միավորներ

Դեկան — 173*, 444

Թամուրի — 81

Թանկալ, Թանգալ — 157, 160, 161, 169, 238, 254, 271, 424, 444

Կարմիր — 277

Կարմիր փող — 242

Մարիլ (գրված՝ Մարզիլ) — 411

Շահոօհի — 444

Պլիկ — 444

Սպիտակ — 67, 253, 269, 277

Փարալ — 91

Փող — 329

Փող պղնձի — 394

Ֆլորին — 93, 211, 442

Նրաշն — 266

Մածկագիր — 133, 241, 359

Վայ ֆեռդալ-կալվածատերեր — 16, 53—54, 56, 65, 66, 131, 154, 157, 216, 232, 249, 250, 288, 309, 324, 344, 346, 347, 350, 375, 378, 400, 426

Հարկադաճանդութիւն, ծանր տնտեսական և իրավական վիճակ — 42, 51, 57, 135, 166, 211, 214, 299, 393, 394, 397, 430

Չեռագրերի առ ու վաճառք և գերութիւնից ազատում — 12, 16, 22, 28, 48, 67, 78, 93, 113, 117, 157, 220, 237—238, 244, 253, 269, 276—277, 278, 341, 367*, 389, 424, 441, 447

Մտնտարածում, համանաարկային հիվանդություններ — 101, 113, 114, 149, 169, 195, 284, 297, 298, 299, 300, 303, 362, 437, 449

Մորել — 33, 194

Նահատակություն, սպանություն — 4, 6, 24, 34, 37*, 79, 96, 102, 119, 145, 168, 169, 193, 198, 218, 235, 236, 271, 320, 321, 384, 395

Նարժ — 95, 111, 211

Շինարարություն և վերանորոգում բերդերի, վանքերի ու եկեղեցիների — 74, 74*—75*, 117, 132, 140, 144, 156, 181, 214, 254, 290, 308, 309, 360, 362, 403, 404, 406, 409

Չափածո հիշատակարաններ — 27, 31—33, 62, 83, 85, 87, 90, 93, 95*, 110, 112, 119, 126—127, 136—137, 150—152, 159, 192—193, 206—211, 212, 213, 226, 275, 276, 283, 284, 287—289, 320, 331—337, 353, 355, 360—361, 378—380, 382, 393—396, 418, 428, 448—449

Պատկերազմներ, արչականներ, գորաչարժեր — 3, 30, 31, 35, 39, 79, 80, 81, 117, 149, 169, 174, 188, 211, 218, 221, 234, 244, 250, 259, 260, 271, 273, 281, 282, 297, 319, 333—337, 342, 343, 344, 356, 365, 390, 392, 394—396, 415, 416, 418, 425—427, 436, 441

Սով, բանկություն — 33, 299, 303

Տիտղոսներ, կոշումներ, վարչական տեղիներ Ազատորդի — 173*

Աղայ — 65, 66, 254

Ամիրա, ամիր, միր — 31, 46, 55, 59, 76, 101, 118, 149, 174, 257 և բազմիցս այլ ուրեք

Ամիրզա, իմիրզա, միրզա — 35, 36, 59, 68, 71, 100, 101, 118, 138, 176 և բազմիցս այլ ուրեք

Բէկ, պակ — 30 և բազմիցս

Բէկլարբէկի — 392

Թաղաւոր, -ութիւն — 6, 30, 31, 36, 42, 55 և բազմիցս

Իշխան, -ութիւն — 66, 86, 133 և բազմիցս

Խան, զան — 3, 4, 5, 18, 33, 35, 40, 46, 51, 59 և բազմիցս

Խոնդբար — 30, 342, 343, 441

Կայսր — 46, 174

Մէլիք — 101, 405

Շահ — 113

Պարոն, -ութիւն — 7, 11, 16, 45*, 46, 48, 49, 53, 54, 56 և բազմիցս

Պարոնտէր — 344, 358, 359

Ռայիս, ռէս — 4, 14, 53, 67, 88*, 107, 142, 173*, 204, 223, 352, 390, 411, 434

Ռէ — 266

Սուլթան — 30, 31, 78, 273, 285, 441

Տանուտէր — 6, 7, 23, 36, 43, 52, 58, 59 և բազմիցս

Փալիշահ, փաթշահ — 172, 173*, 174, 175, 179, 197, 437

ՕՏԱՐ ԲԱՌԵՐ

- Ախրապալտին — Բժշկարան — 115
 Անքար — (Արար.) այլանդակ դեմք — 444
 Անգլին — (Հայ. Ժարար.) անդին — 119
 Բաղլիլ — (Արար.) անվավեր դարձնել — 405
 Դաման անուն — (Պարս.) արդարություն խնդ-
 րել — 174
 Դաստայ — (Պարս.) կապոց, կապուկ — 34
 Դաւի — (Արար.) վիճ, վիճարանություն — 329
 Դէփալ — (Վրաց. գեղեցիկ) թագուհի — 171
 Եարաղ — (Թուրք.) այստեղ՝ հանդերձանք,
 սարք — 161
 Զրնտան — (Պարս.) բանտ — 101
 Ընգակ — (Արար.) նյութական բարիք — 274
 Թաղի — (Պարս.) գահ, թագավորական աթոռ —
 113, 138, 217, 392
 Թարփեղնի — (Արար.) բաղադրություն — 115,
 286
 Թայիր — (Արար.) կարգադրություն, խորհրդ-
 դատություն, հնարք — 286
 Իզրար — (Արար.) համաձայնություն — 43*
 Խաղինայ — (Արար.) գանձարան — 443, 444
 Խարն — (Արար.) ծախս — 36*, 448
 Խլքսնիլ — (Արար.) փրկել, ազատել — 173*
 Խրէր — (Արար.) որոշում — 12
 Հալալ — (Արար.) օրինական, այստեղ՝ ար-
 դար — 11, 12, 123, 248
 Հասքիլ — (Արար.) հասույթ — 173*
 Հասրաթաման — (Արար. ԺՀայ.) կարոտամահ
 — 6, 235
 Հարն — ան՛ս խարճ
 Հիւքմ — (Արար.) հրաման — 3
 Ղարալ — (Արար.) կալվածագիր, պայմանա-
 գիր — 181
 Ղալ — (Արար.) խոստում — 161
 Ղաթիֆա — (Արար.) թավիշի գործվածք —
 295
 Ղարիպուրին — (Արար. ԺՀայ.) պանդխտու-
 թյուն — 249, 286
 Մանրամ — (Իմա՛ մահրում. Արար.) զրկված
 — 249
 Մանալայ — (Արար.) թաղ, շրջան — 265
 Մաշիուլ — (Արար.) զբաղված — 80
 Մեղար — (Հայ. բարբառ.) այստեղ՝ գրքի շա-
 պիկ, թաշկինակ — 171, 215
 Մինեան — (Արար.) մայրուղի, բանուկ ճա-
 նապարհ — 115
 Մուֆրաթաթ, մուֆաթաթ, մֆուրաթաթ — (Ա-
 րար.) դեղագիրություն — 115
 Յաշեպ — (Թերես Պարս. յուշեար) ուշիմ
 115
 Յատար — (Արար.) ուշադիր — 115
 Նաղա — (Արար.) կանխիկ — 67
 Նիար — (Արար.) դիտավորություն, նպատակ
 — 358
 Նշայ (աննշայ) — (Պարս.) օւլա — 114
 Շաղաթ — (Արար.) այստեղ՝ հոգատարու-
 թյուն — 216, 282
 Շիւան — (Արար.) ողբ, սուգ — 39
 Ջուխա, ջուխաղ — (Արար.) զուլգ — 87,
 215
 Թամ (բում) — (Արար.) հմայություն, գուշա-
 կություն — 166
 Խուրկուն — (Թուրք.) աքսոր, տարագրություն
 — 389, 441
 Վաղֆ, Եիւլ Ենֆ — (Իմա՛ վակֆ. Արար.)
 վանական հաստատության նվիրարկված
 կալվածք կամ գույք — 36*, 49, 304, 405
 Տաման — (Արար.) ազահություն, ընդարաղ-
 ցություն — 277

ՆԿԱՐՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

	էջ
1. Վարդան ստացողի պատկերը № 6570 ձեռագրից (նկարիչ՝ Մինաս)	41
2. Մի զրվագ մողերի երկրպագումը պատկերող նկարից (նկարիչ՝ Մինաս)	42
3. Գրիգոր բարունու, ձեռագրի ստացող Հովհանմէ մահաւան, նրա եղբորկնոջ՝ Ուսլումէլիքի ու եղբորորդու՝ Յուսէփի պատկերները	69
4. Մի նմուշ Մինաս նկարչի գործերից	72
5. «Քրիստոսի ծնունդը» (նկարիչ՝ Ասոմ)	107
6. «Գալուստն յնրուսաղէմ» (նկարիչ՝ Ասոմ)	108
7. Ամիրզոլաթի «Ուսումն քոչկութեան» աշխատության ինքնագիր օրինակի հիշատակարանը	110
8. Մի նմուշ Ստեփանոս նկարչի լուսանցադրերից	121
9. Ձեռագրի ստացողներ Վարդան քահանան և Ամիրբէկ սարկավազը	148
10. Նպիսկոսպոսի ձեռնագրության նկարը № 4997 Մաշտոցից	155
11. Մաթեոսի ավետարանի սկիզբը (նկարիչ՝ Կարապետ)	180
12. Մի էջ Ստեփանոս գրչի հիշատակարանից	191
13. Ձեռագրի ստացող պարոն Աստուածատուրը իր մերձավորների հետ	201
14. Մի նմուշ Մինաս նկարչի գործերից	302
15. Թաղավորի օծման արարողությունը № 5702 Մաշտոցից	310
16. Պսակի օրհնությունը պատկերող նկար № 4775 ձեռագրից	314
17. Մի էջ Յակոբ գրչի հիշատակարանից	349
18. Մի նմուշ Արքանամ ծագկողի նկարներից	376

Լ Ր Ա Ց Ո Ւ Մ

Ժողովածուի հրատարակութիւնը գրեթե ավարտված էր, երբ Մատենադարանի ղեկ. աշխատող Ս. Լալաֆարյանը (որը կաղմեյ է վրացական Դիտութիւնների ակադեմիայի Ձեռագրերի ինստիտուտի հայերեն ձեռագրերի ընդարձակ ցուցակը) Թրեւիոնից բերեց նոր գնված մի Մաշտոցի հիշատակարանը, 1458 թ. վերաբերող ուշագրավ բովանդակութեամբ:

Ստորև հրատարակում ենք այն:

Մ Ա Շ Տ Ո Ց

Վրաստանի Ձեռագրերի ինստիտուտ (նախկին՝
Պատմական թանգարան), ձեռ. № 247

Գրել՝ Կարապետ
Վայր՝ Վտն

ա

342ա Արդ, գրեցաւ սուրբ գիրքս, դոր աւարեալ է սուրբ հօրն Մաշթոց վարդապետի և կոչի Մաշթոց՝ բոտ անուանն իւրոյ, որ ունի հաւաքեալ յինքեան զսահմանադրութիւն եւթն: Խորհրդոյ եկեղեցւոյ ի թուականիս Հայոց ՋԸ. (1458) ամին, ի քաղաքս Վան, ընդ հովանեաւ սուրբ Ստեփանոս Նախավկայիս և սուրբ Սահակ հայրապետիս: Ի հայրապետութեան տեառն Գրիգորի, և մերոյ առաջնորդաց սուրբ ուխտիս Վարազայ մեծ և փոքր տեւր Յովանիսի և Զաքարիա վարդապետի: Ի թագաւորութեանն Ջիւանշային, որ գնացեալ բազում զօրօք էառ զՇիրազ և ԲՔրման, գլբէ և զհորասան և զբովանգակ տունն Պարսկաց:

342բ Եւ որդի նորա ելեալ ի Մակուայ նստաւ ի Թավրէզ հակառակ հաւր իւրոյ և մեք ոչ գիտեմք թէ զինչ լինելոց եմք: Եւ ի յայսմ ամի եղև մահտարածամ սաստիկ, որ յամէն աւր Լ. (30) և Խ. (40) ոգի մեռանէր միայն ի քաղաքիս:

Արդ, ի յայս վշտաշատ և դառնաշունչ ժամանակիս ցանկացող եղև այսմ աստուածաշունչ տառիս երջանիկ և սրբասէր կրաւնաւորն Գրիգոր, և ստացաւ զսա ի յարդար վաստակոց յիշատակ բարի հոգւոյ իւրոյ, և ծնողաց իւրոց Առնմին և Մարթային, և եղբարցն Վարդանին և Հերայեաին, և ամենայն ազգականացն՝ կենդանեացն և հանգուցելոցն:...

բ

168ա Զստացող սուրբ գրոցս զԳրիգոր կրօնաւորն յիշեցէք յաղաթս ձեր աղաչեմ, որ Վարազայ ետ գրել զսա, որք հանգիպէք աստուած-որորմի ասացէք: Թվ. ՋԷ. (1468), որ մահտարածամ եղև սաստիկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Երկու խոսք	62 V
Հայաստանի Ժ. Դարի երկրորդ հիսնամյակում (Առաջաբանի փոխաբան)	VII
Ժողովածուի կազմության մասին	CXXXVII—CXLIH
Հայերեն ծեփագրերի հիշատակարաններ (1481—1480 թթ.)	3—450
Ծանկեր	
Անձնանուններ	453
Ազգանուններ	587
Մականուններ	588
Տեղանուններ	580
Առարկայական	596
Օտար բառեր	598
Նկարներ	599
Լրացում	600

Խմբագրեր՝
Բ. Ն. ԱՌԱՔՍԻՅԱՆ,
Է. Ա. ԳԻՎԱԶՅԱՆ

Տեխ. խմբագրեր՝ Մ. Ա. ԿԱՓԼԱՆՅԱՆ
Նկարչական ձևավորումը՝ Լ. Ա. ՍԱԴՈՅԱՆԻ
Վերատպագրող արքայադերձներ՝ Ռ. ՓԻՒԴՊՈՍՅԱՆ,
Ս. ԶԱՔԱՐՅԱՆ

Հրատ. 1576	Գատյեր 94	Տիրում 2000	ԽՀԽ 428	ՎՅ 09584
<p style="text-align: center;">Հանձնված է արտադրության 24/II 1958 թ., ամբողջությամբ է տպագրության 22/XII 1958 թ.: Հրատ. 54 մամուլ, տպագրական 46,5 մամ.: Թուղթ 70×108¹/₁₆: Գծեր 32 ո. 35 հ., կազմը 2 ո.:</p>				
<p style="text-align: center;">Հայկական ՍՍԻԻ ԳԱ Հրատարակչության ապարան, Երևան, Արուսյան 124:</p>				

ՎՐԻՊԱԿՆԵՐ, ՈՒՂՂՈՒՄՆԵՐ

Էջ	Տող	Տպագրված է	Պետք է լինի
14	վ. 17	զրեջ՝ Յովանէս	զրեջ՝ Յովհաննէս Մանգասարեց
15	վ. 1	նա	վայր՝ Արճէշ
85	ն. 10	Թայեփայ	նաև
87	ն. 3	ճի ալլ	Թայեփշայ
81	վ. 4	դան	ճիայն
99	վ. 16	(1457)	դան
145	ն. 14	զՍիւէճոն	(1458)
170	ն. 8—8	զրեցալ . . . Տեպուրա,	զՍիւէճոն
		վան . . . արեղայի	զրեցալ . . . Տեպուրա,
172	ն. 20	սուրբ	ի վանս . . . արեղայի
239	ն. 1	էջ 1151	սուրբ
205	ն. 15—18	նշված տողերի արանքում	էջ 115
		ափեւցենէ՝	վայր՝ Խիզան. Գամաղիիլի
300	վ. 21	Հասա[աս],	վանք
327	ն. 22	անժիասա	հասա[աս]—
330	վ. 6	Ղարանա	անժիասա
850	վ. 17	Աղբղին	Ղարաճա
			Աղբղին

